

A PARLIAMENTI KORMÁNYRENDSZER

ANGLIÁBAN.

IRTA

ALPHEUS TODD.

A MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVKIADÓ-VÁLLALATA.

**A PARLIAMENTI KORMÁNYRENDSZER
ANGLIÁBAN.**

IRTA

ALPHEUS TODD.

III. KÖTET.

BUDAPEST, 1877.

542548

A PARLIAMENTI KORMÁNYRENDSZER

ANGLIÁBAN,

S ANNAK EREDETE, KIFEJLÖDÉSE, ÉS GYAKORLATI
ALKALMAZÁSA.

IRTA

ALPHEUS TODD.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

FORDÍTOTTA

DAPSY LÁSZLÓ.

III. KÖTET.

BUDAPEST, 1877.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

NC-102.438

FRANKLINI TÁRSULAT
KÖNYVTÁRA

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

201504885

Franklin-Társulat nyomdája

I. FEJEZET.

A ministerek parlamenti teendői.

Eddig főleg csak azon kérdés vizsgálatával foglalkoztunk, hogy mi módon jutnak a ministerek a parlamentbe azon célból, hogy ott egyfelől a koronát, és a végrehajtó hatalom különböző ágait képviseljék, másfelől pedig a kezeikre bízott államügyeket e hatalmas és fönséges testület véleményével összhangzólag vezethessék. Most azonban már azon másik nagy kérdésre is meg kell felelnünk, hogy miféle teendői vannak a ministereknek együttesen és egyenként a parlamentre vonatkozólag.

I. A ministerium parlamenti teendői.

E kérdésre vonatkozó megjegyzéseinket a következő címek alá foglalva adhatjuk elő legczélszerűbben:

- a) a trónbeszéd és a válaszfelirat;
- b) a törvényjavaslatok beterjesztése és a törvényhozás ellenőrzése;
- c) általában a parlament működésére való felügyelet;
- d) a ministerek között való egyetértés és összhangzó működés szüksége, s az ellenzék teendői e tekintetben;

e) a ministerekhez, vagy a ház magán tagjaihoz intézett kérdések, s a ministerek nyilatkozatai;

f) a királyi vagy ügyosztályi bizottságok kiküldése, s ezek működésének ellenőrzése.

a) A trónbeszéd és a válasz-felirat.

A jelenlegi alkotmányos gyakorlat szerint a ministereknek a parlament iránt tartozó kötelessége a trónbeszéd elkészítése, melyet az ülészak megnyilta és bezárása alkalmával maga a fejedelem, vagy ennek nevében más valaki mond el. Mivel a parlament képezi a korona nagy tanácsát: elejétől fogva mindig szokásban volt, hogy annak első összejövetelénél a fejedelem is személyesen megjelenik; azon feladat azonban, hogy a parlament összehívásának okai a nagy tanács elébe terjesztessenek, már rég idők óta a fejedelem egyik ministerére, rendszeren a Lord Chancellorra volt bízva.^h

Az egybehívás okainak hivatalos elsorolásán kívül, melyet maga a Chancellor szokott teljesíteni, még maga a fejedelem is szokott néhány üdvözlő, szerencsét kívánó vagy tanácsot adó szavakat intézni hű parlamentjéhez. Ezek természetesen egész szívélyesen, közvetlen a fejedelemtől származva, nincsenek arra rendeltetve, hogy a minister formasierű s hivatalos nyilatkozatait helyettesítsék. Így pl. 1603-ban, midőn Jakab király megnyitotta az első parlamentet: »a király beszédének bevégezése után (mely nincs felvéve a jegyzőkönyvekbe, mivel felettből sok helyet foglalt volna el e helyen annak leírása,) a Lord Chancellor tartott egy az eddigi szokásoknak és formáknak megfelelő rövid beszédet«, — úgymond a

^h Elsyngé, Meth. of Parl. CVI.

jelentéstétel.¹ Egy más alkalommal azonban I. Jakab nem vette igénybe a Chancellor szolgálatát, és saját beszédében közölte a parlamenttel az összehívás okait.¹

I. Károly trónra léptével a következő szertartás használtatott az első parlament megnyitásánál: — »Király Ő Felsége királyi trónjára ülven, s a lordok palástjaikban, a jelen volt képviselők pedig lent a korlátoknál helyet foglalván, Ő Felsége parancsot adott az imák elmondására. Az imádkozás ideje alatt Ő Felsége letévé a koronát fejéről, a trón mellé térdelt.^{*} Ekkor aztán Ő Felsége egy — királyi atyja keresett és választékos szónoklatához képest — rövid és üzletszerű beszédben méltóztatott a parlament összehívásának okait előadni, melyet ezen szavakkal fejezett be: — »minthogy azonban nem vagyok eléggé képes a hosszas beszédre, elődeim szokását kívánom feleleveníteni, hogy t. i. a Lord Cheeperem mondjon el helyettem legtöbb dolgot; azért megparancsoltam neki,

¹ Lord Journal's vol. II. p. 264. E beszédek — a jelenlegi gyakorlattal ellenkezőleg — még az előtt tartottak meg a képviselőházban, mielőtt elnökválasztásra fel lett volna az híva. A fentebbi alkalommal, midőn az elnök bemutatott királyi jóváhagyás végett, Ő Felsége már előbb elmondott beszédét újra ismételte, »mivel azon véleményben volt, hogy az alsó ház tagjai közül többen nem voltak jelen annak első ízbeli előadásakor.« *Ibid.* p. 265.

¹ *Ibid.* vol. III. pp. 8, 209.

^{*} Arra nézve, hogy az uralkodó népe előtt a közönséges ember színében jelenik meg, hasonló igen szép példát szolgáltatott III. György is, ki koronázása alkalmával minden praecedensekre való tekintet, vagy mások tanácsadása nélkül letette a koronát fejéről, hogy illő alázattal vehessen részt az úrvacsorában. (Holy Communion.) *Edinb. Review*, vol. CXXIV. p. 37.

hogy ez alkalommal ő is intézzen néhány szót önökhez, a mi inkább csak formalitás tekintetéből történik, mintsem hogy valami nagy fontosságú mondani valók volnának.« Ekkor aztán a Lord Cheeper néhány szóval kifejtette, hogy miféle okok birták Ő Felségét a jelen parlament összehívására.«¹

A restauratio után ismét feléledt azon régi és alkotmányos gyakorlat, miszerint a Lord Chancellor bízott meg a parlament összehívás formaszzerű okainak előadásával, míg ellenben a fejedelem személyes nyilatkozataiban csak érzelmeit és jó kívánságát tolmácsolta e találkozás alkalmával.² II. Károly saját maga által készített beszédeinek egyike volt valószínűleg az első eset arra nézve, hogy egy angol fejedelem nyilván bevallva előre leírt beszédet tartott az összegyűlt parlament előtt. 1680 oct. 21-én mind a két ház együtt jelen lévén, a király közvetkezőleg nyilatkozott: — »My Lords and Gentlemen! többféle dolgot kellene közlenem önökkel, de mivel nem bízom emlékezetemben, hogy mindazt elmondom, a mit említenem szükséges, ez iratról fogom felolvasni önök előtt az egyes teendőket.« Erre aztán a trónbeszéd következett, melyet az eddigi rendes gyakorlattal ellenkezőleg semmiféle pótló magyarázatokkal sem kísért a Lord Chancellor.³ Az 1688-iki forradalom ideje óta csak egyetlen oly trónbeszéd tartatott a parlament megnyitásakor, melyet a jelenlevő fejedelem személyesen, vagy az ő nevében és határozott parancsára⁴ a Lord Chancellor, vagy

¹ Lords Journal's, vol. III. p. 435.

² *Ibid.* vol. XIII. p. 293.

³ *Ibid.* vol. XIII. p. 610. Lásd Smith Parl. Remembrancer 1862, p. 4.

⁴ Így történt ez pl. I^o György idejében, ki nem lévén képes folyékonyan beszélni az angol nyelvet, habár személyesen

a fejedelem távolléte esetében az általa kiküldött királyi biztosok mondtak el. A trónbeszédért a ministerek felelősséggel tartoznak, és az már általános szokássá lett, s kivétel nélküli alkotmányos szabályul van elismerve, hogy bárki írta legyen is a trónbeszédet: azt mindig az akkori ministerium nyilatkozatának tekintik, s ennél fogva a szokott parlamenti szóllás-szabadsággal lehet azt bírálni vagy kárhóztatni. ^p III. Vilmos sokkal függetlenebb hajlamú fejedelem volt, semhogy — habár mindig örömet használta is Somers Lord Cheeperjének képességét és tapasztaltságát arra, hogy saját emelkedettebb gondolatait és céljait méltóságos és illő kifejezésekbe öltöztethesse, — más valaki keze által megnyirbált és rideg formákba öntött beszédet fogadott volna el. ^q Sőt Somers kitünőtolla még hivatalból való visszavonulása után is használtatott a fejedelem által e célra.

Az 1701-iki parlament megnyitásánál mondott trónbeszédéről, — mely egy azóta kivétel nélkül használt gyakorlatot honosított meg — szintén vannak némi értesítéseink. Az erélyes és tapasztalt Sunderland gróf, — ki szerencsétlen uralkodása legnagyobb része alatt fő tanács-

---

nyitotta is meg a parlamentet, a Lord Chancellort bízta meg a trónbeszéd felolvasásával. Campbells Chancellort, vol. IV. p. 600. Ő Felsőge Victoria királyné szintén ezen példát követte, midőn 1866. febr. 6-án és 1867. febr. 5-én megnyitotta a parlamentet.

^p Massey, Reign of George III. vol. p. 156. Parl. Hist. vol. XXIII. p. 266. Mirror of Parl. 1830. Sess. II. p. 36. Hasonló szabadság van megengedve a felirati vitánál is, mire nézve lásd O'Connellnek 1833. febr. 5-én tartott beszédét, melyben a feliratot «brutalisnak és vérszomjasnak» jellemzi, a nélkül hogy rendre utasított volna azért *Ibid.* 1833. p. 36.

^q Macaulay, Hist. of. Eng. vol. IV. p. 726.

adója volt II. Jakabnak, és a ki a közpályáról 1767-ben történt visszavonulásáig még Vilmos királyra is rendkívüli befolyást bírt gyakorolni, — midőn az új parlament célszerű kezelésére vonatkozó tanácsait közli Lord Somerssel, következőleg nyilatkozik: »célszerű lenne, ha a király a cabinet két tagjának, mint pl. Devonshire hercegnek és Verner államtitkárnak rendeletet adni ki a trónbeszéd elkészítése iránt, és megparancsolná, hogy inkább titkon közöljék azt Lord Somerssel, mintsem egy már kézzel trónbeszédet hozzanak a cabinet elébe.» Sunderland tanácsát oly teljes mértékben megfogadták, hogy azon trónbeszéd készítését, melylyel Vilmos király 1701. dec. 31-én megnyitotta utolsó parlamentjét, egészen Somersre bízták, habár a nagyhirű ex-Chancellor nem volt többé a ministerium tagja, jóllehet ezért a király legtiszteltebb szolgáinak egyike volt. Burnet úgy nyilatkozik e beszéd-ről, miszerint «mindazon trónbeszédek közt, melyeket Vilmos király vagy bármely más uralkodó tartott valaha népe előtt: ez volt a legjobb.»^r

Anna királyné trónbeszéde az 1711-diki parlament megnyitásakor Tory tanácsosai által szerkesztetvén, egy meglepő, erős támadás eszközéül használtatott az egykori wigh minister és nagyhirű hadvezér Marlborough eljárása ellen, kit az európai szárazföldön folytatott újabb hadjáratái mind az udvarnál, mind az egész országban igen népszerűtlenné tettek. E trónbeszéd bevezetésében Ő Felsége következőleg nyilatkozik: »Örömmel jelenthetem ki önök előtt, miszerint azok mesterkedése dacára is, kik úgy látszik, gyönyörködnek a háború foly-

^r Parl. Hist. vol. V. p. 1329, Pict. Hist. of. Eng. vol. IV. p. 134. Eng. Cyclop. (Biography) vol. V. p. 592.

tatásában, az általános békekötési alkudozásoknak mind helye, mind ideje ki van már jelölve.« A képviselők, kik nagyon is el voltak keseredve Marlborough ellen, e trónbeszédre adott válaszfeliratokban különösen hangsúlyozták azoknak »mesterkedéseit és fogásait, kik saját magán élvezeteikre való tekintetből talán gyönyörködnek a háború folytatásában.« »

A III. György trónraléptével 1760-ban tartott első trónbeszéd nem alkotmányos tanácsadónak, hanem a király kedvencének, Bute grófnak hozzájárultával, az ex-chancellor Hardvicke műve volt, a király csupán azon tételt tévén ahhoz sajátkezűleg, melyben «britt» születésére és neveltetésére hivatkozik. E trónbeszéd vázlatát azonban — azon célból, hogy formasierűleg a cabinettanács elé terjeszthető legyen az, — Newcastle herceggel is közölték. ' S úgy vagyunk értesülve, hogy a király ez alkalommal azon véres és költséges háborúra nézve, melybe Anglia kevertetett, más szavakat kívánt volna a trónbeszédbe beiktatni, de Pittnek, kire a legfőbb felelősség hárult e háború vezetéséért, sok nehézség után sikerült Ő Felségét e kifejezések elhagyására bírni. "

A parlamenthez intézendő királyi trónbeszéd — az újabb alkotmányos gyakorlat szerint a minister-elnök vagy egy ennek tanácsa és utasítása alatt álló más egyén által készítettetik, s ha aztán készen van, az egybegyűlt cabinet elébe terjesztetik, hogy véglegesen megállapítva

' Knight Pop. Hist. of Eng. vol. V. pp. 377, 378.

' Harris. Life of Hardovicke, vol. III. p. 231, *ante*. I. kötet 50. l.

" May, Const. Hist. vol. i. p. 12. Edimb. Rev. vol. CXXII. p. 4. Lords Journ. vol. XXX. p. 9.

és elfogadtatva, átvizsgálás és szentesítés végett a fejedelemnek is átadassék. ^v

Nagy gondot kell fordítani a trónbeszéd fogalmazására, hogy minden oly kifejezés mellőzve legyen abban, mely véleménykülönséget idézhetne elő a parlamentben, vagy élesebb vitákra vezethetne, vagy valamikép a korona és a törvényhozó testület többi két ága közt szükséges jó egyetértést megzavarhatná. ^{vv} Az ülésszakot megnyitó trónbeszédben mindazon fontosabb közérdekű körülményeket meg kell érinteni, melyek a parlament utolsó szétoszlása óta felmerültek, s egész általánosságban azon fontosabb törvényjavaslatok is felemlítendők, melyeket a kormány a parlament ítélete alá kíván bocsáttatni. ^w De a fejedelemnek semmi olyfélét nem szabad előhozni, melyre a parlament egész nyíltsággal és szabadon ne válaszolhatna, — mindig szem előtt tartván azon elvet, miszerint a parlament minden esetben csak kellő megvitatás után nyilatkozik. Ép ezért nem szokták a trónbeszédben a külföldi fejedelemnek halálesetét sem felemlíteni, mert ha parlament elé hozatnék ily ügy, ez által oly tárgy megvitatására adna a fejedelem szabadságot, melyre nincs az jogosítva más nemzetek irányában. ^x Az ülésszak bevégeztével tartott trónbeszédben, ép úgy mint más alkalommal is, óvakodni kell továbbá a fejedelemnek bármely tárgyalás alatt levő törvényjavaslat, vagy függőben levő ügy,

^v Campbell, Chanc. vol. VII. p. 409.

^{vv} Yonge, Life of Lord Liverpool, vol. 1, p. 207.

^w Earl Derby, Hans. Deb. vol. CXLIV. p. 22. A civilistára vonatkozó törvényjavaslat elhallgatásának indokait pedig lásd Mirror of Parlt. 1831, p. 193.

^x Mr. Canning's letter, January 27, 1826. Stapleton's Canning, p. 610.

vagy a parlament bármely házában hozott határozat, s felmerült nyilatkozat érintésétől mindaddig, míg azok az illő szabályok és formaszerevégek megtartása mellett nem közöltettek Ő Felségével. ^y

1864-ben Lord Palmerston (az akkori miniszerelnök) megjegyzé, miszerint a trónbeszédből kimaradt ugyan azon ősidők óta szokásban volt stereotyp kifejezés, hogy »Ő Felségét biztosították a külhatalmak barátságos érületökről«, de mint említé, nem először maradt most ki e jelentéktelen kifejezés, és reméli hogy az nem fog abban ismét megjelenni, mivel »ily barátságos érület felől való biztosítást sohasem kaptunk vagy adtunk, és hogy e kifejezésnek csupán az volt értelme, miszerint Ő Felsége jó viszonyban áll a külföldi hatalmakkal, a mit, midőn valóban így áll a dolog, egészen egyszerűen is elő lehet adni.« ^z

Régenten az is szokásban volt, hogy a miniszerelnök a trónbeszédet annak nyilvánosságra hozatala előtt való napon előbb felolvasta a kormány támogatói előtt a »Cockpit«-ben (t. i. a kincstárnok szobájában), mely azért neveztetik így, mert azt VIII. Henrik eredetileg szakácsa számára építtette, és csak később II. Károly engedte azt át a kincstárnok használatára. ^a E szokás azonban 1494-ben elejtetett, és azóta az jött gyakorlarba, hogy a trónbeszédet annak felolvasása előtti estén a kormány támogatói előtt a lordok, illetőleg a képviselők házának vezére által adott ebéd alkalmával olvasták fel. ^b

A parlament ülésének megnyiltával mindkét ház

^y Hatsell, Prec. vol. 11. pp. 353, 356.

^z Hans. Deb. vol. CLXXVI. p. 1286.

^a Thomas, Hist. of Excheq. p. 137.

^b Russell, Memorials of Fox, vol. II. p. 211, n.

legelőször is köszönetet szavaz, mintegy feleletül, a trónbeszédre; és csak 1726-ban a Sir Robert Walpole miniszterelnöksége alatt találkozunk azon szokással, hogy az ily köszönő feliratokban a trónbeszéd szavait a parlament mindkét háza szóról szóra ismétli, a mi aztán azóta kivétel nélkül megtartatott. ^c

Az 1688-iki forradalom előtt rendes szokásban volt, hogy a trónbeszéd tárgyalását a következő napra halasztották, hogy így a parlament tagjai annál teljesebben megismerkedhessenek annak tartalmával. Ez időszak óta azonban a trónbeszédre adandó köszönő feliratot rendszeren annak előadása napján szokták már indítványozni, mivel ma már a parlament tagjainak — részint a Cockpitben történt estveli előadás alkalmával, részint a hírlapok útján, melyekben a trónbeszéd legalább rövid kivonatilag rendszeren már a felolvasás reggelén meg szokott jelenni: elegendő alkalmok volt annak megvitatandó pontjaival megismerkedni. 1822-ben ugyan még egyszer megkísérelték két nappal későbbre halasztani a trónbeszéd tárgyalását, de minden siker nélkül. ^d A trónbeszéd a régi időkben sokféle kérdésre kiterjeszkedve, általában tekintélyes terjedelműek voltak, s ép ezért célszerű volt, hogy több idő maradjon a megfelelő válasz készítésre; a parlamenti kormányforma behozatala óta azonban oly szokás jött gyakorlatba a trónbeszédben érintett különféle dolgok tárgyalására nézve, melynek folytán jelenleg egyik ház sincs kötelezve már köszönő feliratában nyilatkozni az előtte kéteseknek látszó kérdésekre nézve, hanem egyes, később

^c Campbell, Chancellors, vol. IV. p. 600.

^d Hans Deb. N. S. vol. VI. pp. 27, 47, lásd továbbá *ibid.* vol. LXXII. p. 60.

tett indítványok alkalmával külön vitatkozás alá veheti azon ügyeket, melyekre nézve a törvényhozás tagjai között valószínűleg lényeges eltérés fog mutatkozni. °

Jelenleg már meglehetősen megállapított szabálynak mondható az, miszerint a trónbeszédet és az erre adott feliratot csak a korona és a parlament két háza közt váltott kölesönös udvariassági nyilatkozatnak tekintik, és különösen maga a felirat csupán azon tiszteletnek egyhangú kifejezése, melylyel a ház a parlament megnyitásával a fejedelem első nyilatkozatát fogadja, és mintegy annak megigérése, hogy a trónbeszédben említett ügyeken kívül semmi más kérdést nem szándékozik komoly megvitatás alá venni. E czélból mind a trónbeszédet, mint az erre adandó feliratot úgy szokták fogalmazni, hogy rendszeren semmi véleménykülönbség sem szokott azokra nézve felmerülni, és az ellenzék nem jön azon kényszerhelyzetbe, hogy valami módosítást kelljen indítványozni a felirathoz. †

Így pl. 1831. december 6-án a Chancellor of the Exchequer indítványára egy formászerű módosítvány csatoltatott a képviselőházban a felirathoz, és pedig a ház általános kívánságának megfelelőleg csupán azon célból, hogy bizonyos pontra nézve annál kevésbbé hivatalos színezete legyen annak. ‡ Az 1852-iki felirat egyik pontja szintén felettébb ovatosan van fo-

° Lord John Russel, vol. LXXII. p. 85; Sir R. Peel, 16. p. 94; Palmerston, *ibid.* vol. CII. p. 205; lásd továbbá vol. CXXXVI. p. 91.

† Sir R. Peel, *Mirror of Parl.* 1831—2, p. 20; Lord Melbourne, *ibid.* 1837, p. 5; Lord Brougham, *ibid.* 1830, p. 16; Lord Derby, *Hans. Deb.* vol. CXLIV. p. 67; and see *Mirror of Parl.* 1836, p. 13; 1837, p. 15; 1837—8, p. 46.

‡ *Mirror of Parl.* 1831—2, pp. 27, 29; tovább, *Hans. Deb.* vol. CXLIV. pp. 191, 253; *ibid.* vol. CLXI. p. 14.

galmazva, nehogy valamely véleményt kelljen bizonyos politikai kérdésre nézve nyilvánítani; és Lord Derby (a lordok házában akkor az ellenzék vezére) helyeselte az illető ügyre nézve e kifejezés módját, melyet pedig lényegileg maga ellemezni szándékozott.

Ily módon lassanként egészen szokássá lett, hogy a trónbeszédre adandó felirathoz csak akkor indítványoztatott valami módosítás, ha valamely fontosabb politikai célt akartak és reméltek az illetők ezzel elérni, vagy ha valami olyan kifejezés volt a felíratban, melyre az ellenzéknek lehetetlen volt beleegyezését megadni.¹

Néha megtörtént ugyan mindamellett is, hogy a ministerek »a közügyre való tekintetből múlhatlan kötelességüknek tartották azt, hogy valamely nagyobb fontosságú elvre nézve, magok annál jobb tájékozhatása végett már a parlament első összejövetele alkalmával határozott s positiv véleményt kérjenek ki a parlamenttől.«² S viszont néha az ellenzék is kötelességének tartotta annak kitudhatása végett, hogy vajjon bírja-e a kormány a képviselőház bizalmát, már az ülésszak megnyitásával módosítványt indítványozni a felirathoz. Ily esetek azonban inkább csak kivételképen fordultak elő.³

1840. január 16-án Wellington herceg azon módosítványt ajánlotta az Ő Felségének Albert herceggel való házassági

¹ *Ibid.* vol. CXIX. pp. 13, 30.

² *Ibid.* vol. CLVI. p. 28.

³ Lord Stanley (Earl of Derby). *ibid.* vol. LXXXIV. p. 18.

⁴ Így pl. 1841-ben a parlament mindkét házában, 1859-ben pedig a képviselőházban indítványoztatott ily módosítvány, melyeket már az I. kötet 177, és 202-ik lapjain említettünk. Lásd továbbá Smith Parl. Rememb. 1859. p. 91. és az 1835-ben a képviselőházban a ministerek ellenére is keresztül ment módosítványt az első kötet 125-ik lapján.

szövetségét jelentő trónbeszédre adandó felíratához hozzácsatol-
tatni, miszerint a herceg neve elébe a «protestans» szó közbe-
szúrassék. S kimutatván, miszerint e kívánsága teljesen össze-
egyeztethető a praecedensekkel: módosítványa a miniszterelnök
ellenzése dacára is elfogadtatott. ¹ Ez elfogadásnak azonban
nem volt valami politikai következménye, habár maga ez indít-
vány úgy bent a parlamentben, mint azon kívül is többféle
vítára adott alkalmat. ^m

Szokásban van, hogy a ház vezére a trónbeszédre
adandó felírat indítványozását és támogatását valamely
oly tagnak engedje által, ki nem valami gyakorlott szónok,
mivel ez kitűnő alkalom a parlament figyelmét egy
remélhetőleg sikerült vita által az ily tagokra irányozni. ⁿ
A ház maga mindig hajlandó kegyesen fogadni a parlia-
menti kitűnőségek új jelöltjeit, és a trónbeszédben meg-
érintett számos kérdés kiválólag kedvező alkalmúl szol-
gál a még kevésbé tapasztalt vitatkozóknak is. Meg kell
egszersmind e helyen azt is említenünk, miszerint a
képviselőház ügyrendének 37. §-a megköveteli, hogy »az
ily felíratok indítványozói és támogatói teljes díszben
vagy egyenruhában jelenjenek meg.« Az e célra szolgáló
egyének kiválasztásánál a képviselőház a felírat indítvá-
nyozására rendszeren a földbirtokos osztály képviselői
közül, annak támogatása végett pedig a kereskedelmi
ügyekkel ismerősebbek közül szemel ki valakit. A lordok
házában semmi különös szokás nem maradt fel ez esetre
nézve. ^o

A trónbeszédre adandó felírat alakját és szerkesz-

¹ Mirror of Parl. 1840, pp. 8—21; továbbá Hans. Deb.
vol. CLXIX. pp. 646—650.

^m Early Years of the Prince Consort pp. 271—273.

ⁿ Hans. Deb. vol. CLXXIII. p. 7.

^o London Illust. News, February 16, 1867, pp. 165, 166.

tés-módját, valamint azon kérdést, hogy a felirat tárgyalásának melyik stádiumában szabad ehez módosításokat ajánlani, nekünk itt nem szükséges tovább fejtegetni, minthogy May »Parliamentary Practíce« című munkájában világosan elő van az adva;^p hanem még csupán azt említjük meg, hogy a felíratnak a ház által való tárgyalása alatt lehet a ministerekhez kérdést intézni, s bizonyos okiratok előterjesztését is szabad rendes feliratok útján kérni.^q

b) A törvényjavaslatok beterjesztése, és a törvényhozás ellenőrzése.

A trónbeszédben a parlamentnek különösen figyelmeibe ajánlott intézkedések mellett a korona ministereinek joga és kötelessége minden oly ügyre nézve is javaslatot terjeszteni a parlament elébe, melynek elintézését szükségesnek véli a közérdek szempontjából.

Ha valamely esetben a korona kinevezési vagy bármely más előjoga van kiválólag érintve: akkor nem elegendő, hogy a Bill tárgyát képező kérdésre a trónbeszédben általában már fel volt híva a parlament figyelme; hanem vagy a király névaláírásával ellátott, vagy a korona valamelyik minisztere által szóbelileg tett üzenet szükséges az illető ügyben annak kijelentésére, hogy O Felsége hajlandó a parlament rendelkezésére bocsátani e tekintetben az őt illető jogokat.^r Ez értesítésnek a Bill tárgyalás alá

^p May, ed. 1868, pp. 200. 266; but see cases on these points, *Mirror of Parl.* 1831, pp. 7—10; *ibid.* 1834. p. 37. *ibid.* 1830, p. 43; *Hans. Deb.* vol. CLXXXV. p. 78.

^q *Mirror of Parl.* 1833, pp. 32, 57; továbbá post, p. 431 n.

^r E kifejezés alatt azonban nem kell azt érteni, mintha a korona már előre is beleegyezését adná a javaslott intézke-

vétele előtt meg kell történni. * Ha azonban egy ilyenmő javaslatot a ház egy magán tagja, és nem a korona egy felelős ministere kívánná beterjeszteni: a ház a Bill elfogadása előtt a koronához intézett feliratában engedélyt köteles kérni annak tárgyalhatására; † habár a parlamenti gyakorlat szerint nem okvetlen szükséges, hogy a királyi engedély még a harmadik felolvasás előtt megérkezett legyen. †

Az újabb alkotmányos gyakorlat szerint a korona ministerei azért is felelősek a parlamentnek, hogy terjesztettek-e be mindazon ügyekre nézve törvényjavaslatokat, melyek a nemzeti jólét fejlődésével, s a társadalom bármelyik osztályának politikai és társadalmi előmenetelével szoros összefüggésben állanak. A ministerek által a parlament mindkét házában elfoglalt kiváló állásból mintegy természetesen következik ez, mivel ezek testületileg a korona hatalmát képviselik, s a végrehajtó hatalom egyes ágai által szerezhető gyakorlati tapasztalatokat és belátást személyesítik itt, és mint a parlamenti többség

désbe, hanem csupán annyit, hogy a fejedelem beleegyezik a törvényjavaslat tárgyalása előtt álló akadályok elhárításába, úgy hogy mindkét ház megvizsgálván azt, végre a király jóváhagyása elé terjeszthető legyen az. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1845; vol. CXCII. p. 732.

* Church Temporalities (Ireland) Bill, Mirror of Parl. 1833, pp. 1627, 1733, 2377, 2836.

† *Ibid.* 1835, pp. 608, 724, 1826, *Ibid.* 1837—8, p. 778. Hans. Deb. vol. LXIII. p. 1585. *Ibid.* vol. CXCI. p. 1899, vol. CXCII. p. 113. Lásd továbbá e pontra nézve a lordok házában 1868. ápril 28 án folyt vitákat.

‡ The Speaker, Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1564. Mr. Gladstone, *Ibid.* p. 1898. May, Parl. Prae. ed. 1863, p. 430.

vezérei, hatalmas befolyást gyakorolhatnak a nemzet nagy tanácsára.

Azonban csak lassanként és főleg csak az 1832-ki Reform-Act elfogadása óta jött az gyakorlatba, hogy minden fontosabb törvényhozási intézkedés, s ezeknek a parlamentben keresztül segítése a korona tanácsosaitól származik. * Ezelőtt a korona ministerei csupán a végrehajtó hatalom kezeléseért, és a parlament beleegyezésének a politikájuk keresztül viteléhez szükséges intézkedésekre való megnyeréseért tartoztak felelősséggel. ** Később azonban az egyes választókerületeknek a közügyek iránt mindinkább növekvő érdekeltsége, s ennek következtében a politikai és társadalmi intézmények javítására, s a törvényeknek a fejlődő polgárosulás szükségével lépést tartó fejlesztésére irányult rendszeres és felvilágosult törvényhozás szüksége, — azon körülménnyel párosultan, hogy a ház magán tagjainak nagyon nehezen sikerül a parlamentben valamely törvényjavaslatot elfogadtatni: — egy újabb terhet rótt a korona ministereire, ezeknek tevén a parlament kötelességévé a közjólétre szükséges bármi nemű törvényjavaslatok előkészítését, és a par-

---

* Így pl. 1829-ben Grey gróf (akkor az ellenzék tagja) azt vitatta, miszerint ha a ministerek valamely törvényjavaslatnak a parlament elé terjesztése végett ajánlatot tettek a fejedelemnek: e tanácsukért felelősséggel tartoznak ugyan, de a javaslatnak a parlament elébe hozataláért csak mint a parlament tagjai s nem mint a korona ministerei felelősek, — a mely nézet ma már senkinél sem talál pártolásra. *Mirror of Parl.* 1829 p. 586.

** Lásd Lord John Russell's speech in 1848. *Hans. Deb.* vol. CI. pp. 709, 710.

liament elébe való terjesztését, * valamint azt is, hogy a ház egyes magán tagjai által valamikor talán beterjeszthető, de valami tekintetben kifogásolható gyarló és tökéletlen javaslatok visszautasítása, vagy hiányainak kipótlása végett tanácsot adjanak a parlamentnek. †

E magas rangú hivatalok viselői a parlamentnek, de különösen a képviselőháznak, közvetlen felelősséggel tartoznak, és pedig tetteiknek nem csupán törvényszerűségéért, hanem helyességeért és célszerűségéért is, mivel megvárhatni tőlük, hogy minden lehető erejüket megfeszítik míg a korona szolgálatában állanak, és méltán megérdemlik a büntetést ha ily nagy kötelezettséget az illető

---

* A parlamenti illemmel ellenkezik meghasonlást idézni elő a házban, ha a kormány valamely tagja egy Bill beterjesztésére kíván engedélyt kérni. Hans. Deb. vol. CLXX. pp. 494, 509. Egy esetben azonban, midőn a kormány egy Irlandra vonatkozó Billt kívánt beterjesztetni: ezt komolyan akadályozta az ellenzék, és többször szavazatra került az ügy. *Ibid.* vol. CLIX. p. 1839. És itt egyszersmind meg kell azt is említenünk, miszerint az oly törvényjavaslatot, melynek keresztülvitelét kötelességének tartja a kormány. nem szükség hogy valamely cabinetminister ajánlja a parlamentnek, hanem a ministerium valamely alárendelt tagja is beterjesztheti azt. Így pl. az 1831-iki angol Reform Billt a képviselőházban Lord John Russell mutatta be, a ki ekkor nem volt tagja a kormánynak, hanem csak egy alárendelt állásu politikai tisztviselő, t. i. a haderő Paymasterje volt. (Lásd *Mirror of Parl.* 1830—31, pp. 9, 295, 315.) Hasonlóképen 1866-ban az ír Reform Billt is Chichester Fortescue adta be, ki csak irlandi államtitkár s nem pedig cabinetminister volt. 1867-ben egy másik ily törvényjavaslatot Lord Naas szintén hasonló körülmények között nyújtott be.

† Lásd *Park's Lectures on the Dogmas of the Constitution*, pp. 36—41, továbbá vol. I. p. 133.

hivatal teljesítéséhez szükséges képességek nélkül vállalnak magokra.^z

De azon mérvben, a mint mindinkább a ministerektől várják a fontosabb intézkedések kezdeményezését: a parlamentnek is mind nagyobb tért kell engedni azok bírálgatására, változtatására, vagy visszavetésére, a nélkül, hogy ebből azt lehetne következtetni, miszerint az általános bizalom megrendült a ministerek iránt.^a Másfelől a ház egyes magán tagjainak is meg kell engedni magában véve azon jogot, hogy bármely ügyben is adhassanak be javaslatot a parlament elébe, csupán annyira lévén a tagok e joga megszorítva, a mennyire a korona előjoga, vagy a parlamenti gyakorlat korlátolják azt.

A tagok e jogát szem előtt tartva el kell ismernünk, hogy azon elv, miszerint minden nagyobb fontosságú intézkedés indítványozását a kormánytól kell várni, folyvást mind nagyobb mérvű alkalmazást nyert az utóbbi évek alatt. Azon eset, mely parlamentünk történetében az első Reform Billt megelőző korban az ellenkező gyakorlat mellett szól, ma már nem fordúlhatna elő a nélkül, hogy oly gyengéségnak ne vétetnék a korona ministerei részéről, a mi összeférhetlen azoknak a képviselőház irányában elfoglalt állásukkal.^b Az újabb parlamenti

---

^z Lásd Grey, Parl. Gov. chap. 11. Bowyer, Eng. Const. p. 136; Fischel, p. 502; Rowlands, p. 437; Cox, Inst. Eng. Gov. p. 30.

^a Lásd Edinb. Review, vol. XCV. p. 226; vol. CVIII. p. 278, *n.* továbbá vol. I. pp. 846—225. A kormány pénzügyi javaslatain a képviselőházban lett módosításokra nézve lásd fentebb II. k. 89—100. l.

^b Ilyen volt pl. a Burke által 1782-ben keresztül vitt Economical Reform-Bill, s a Peel által 1872-ben elfogadtatott

gyakorlat szerint csak akkor lesz valamely jelentékenyebb kérdés gyakorlati fontosságúvá, vagy pedig valamely kisebb ügy nagy jelentőségűvé, ha a ház azt kívánja, hogy azért a felelősséget a kormány vegye mintegy magára. És e szokás nem munkakerülésből vagy közönbösségből származott, hanem onnan, mert a ház helyes ösztönénél fogva már régóta érezte, hogy csak ily módon lehet az ily kérdéseknek oly jelentőséget adni, melynél fogva azok egyhangúlag elfogadtatva, aztán fenmaradások és sikerök is biztosíttassék. ° Hogy mi hatással vannak a parlament valamely házában a kormány által beadott törvényjavaslatokra felhozott ellenző módosítások a minisztereknek az ily Billek, vagy maga a parlament iránt elfoglalt állására: az természetesen minden egyes eset különös körülményeitől függ.

1830-ban azon Billt, melyet az okmányhamisításokra vonatkozó törvények megerősítése és kipótlása céljából az akkori belügyminister Peel terjesztett a képviselőház elébe, a hamisításokra szabott halálbüntetés eltörlését kívánó záradék

Churrency-Bill. Ezekén kívül még a Pitt majd később a Lord Grenville kormánya idején több ízben fordultak arra elő példák, hogy egyes fontosabb törvényjavaslatokat, (mint pl. a parlament reformálására és a rabszolga-kereskedés eltörlésére vonatkozót) a korona ministerei csak mint a parlament egyszerű tagjai, a kormányra háramolható felelősség nélkül, nyújtottak be a képviselőházba. (Parl. Deb. vol. IX. p. 268.) Sőt a Lord Chancellor, Brougham, még 1830. december 2-án is csupán peeri jogánál fogva nyújtotta be a lordok házában a Local Court of Justicek felállítására vonatkozó Billjét, a nélkül, hogy a kormányon ülő collegáival előlegesen is értekezett volna e felől. (Mirror of Parl. 1830—31, p. 371.) Egy későbbi ülészak alatt azonban ugyan e Bill már a kormány javaslataként lett beterveztve. *Ibid.* 1833. p. 2500.

° Edinb. Review, vol. CXXVI. p. 565.

hozzácsatolásával az ő akarata ellen fogadván el a ház: ő ekkor e Billért minden további felelősségről lemondott, a mit aztán az ellenzék egyik tagja (Sir James Mackintosh) vállalván magára, ennek aztán sikerült is a Billt így keresztül viinni a házban. A lordok háza azonban ismét oly módon változtatta e Billt, hogy a kormány által is elfogadhatóvá lett az, a mikor aztán Sir Robert Peel ismét magára vállalta érte a felelősséget s kieszközölte, hogy a képviselőház elfogadván a lordok által tett módosításokat: e Bill csakugyan törvénynyé lett.

1852-ben Lord John Russell, ki akkor miniszterelnök volt, a Local Militiara vonatkozó törvények megváltoztatása végett egy Billt kívánván a ház elébe terjeszteni: Lord Palmerston a «Local» szó elhagyatása által módosítani kívánta azt, mit a kormány ellenzése dacára keresztül is vitt. A ház e határozatát annak jeléül tekintvén a kormány, mintha az nem akarná a korona minisztereinek egy fontos közigazgatási reformra vonatkozó tervét elfogadni, hanem e helyett némely oly rendszabályokat kíván alkotni, melyekről a miniszterek mit sem tudnak, és a melyekért nem hajlandók felelősséget vállalni: Lord John Russel tehát megtagadta a Bill betérjesztését, és 3 nappal később az egész ministerium lemondott. Később aztán a betérjesztési engedély felolvastatván: az új kormány tagjainak be kellett terjeszteni a törvényjavaslatot.

Hogy milynemű és mily mérvű felelősséggel tartoznak a korona ministerei törvényhozási ügyekben a parlamentnek: azt a következő praecedensekből lehet legvilágosabban megértenünk.

1841-ben Sir R. Peel bizalmatlanságot indítványozván a Lord John Russell kormánya ellen szavaztatni: ez utóbbi védekezése közben tiltakozott azon felfogás ellen, mintha a kormány a parlament elébe terjesztett javaslatok keresztülviteléért felelősséggel tartoznék, vagy mintha ily esetben is ugyanoly

^d Mirror of Parl. 1830, pp. 2195, 2245, 2956.

Hans. Deb. vol. CLXIX. pp. 838—876, 877.

^e Ibid. vol. CXX. pp. 267, 281.

általános támogatásban kellene részesülnie a képviselőházban, mint midőn csupán valamely közigazgatási intézkedés keresztülviteléről van szó. «Ila, mint mondá, egyfelől új köteleességek háramoltak a ministerekre, és megvárják tőlük, hogy a fontosabbaknak tartott javaslatokat képesek is legyenek keresztül vinni a parlamentben: másfelől a vitatkozások eredményére is tekintettel kell lenni, s nem szabad feledni, hogy e ház tagjai vagy a választók jól meggondolt véleményének nyilvánítása bizonyos mértékben okvetlenül mindig megváltoztatja, vagy épen el is vetheti a ministerek által benyújtott törvényjavaslatokat.» *

1844-ben midőn Sir R. Peel kormánya a Factories-Bill kérdésénél a képviselőház bizottságában leveretett: a ház a kormány által erősen ellenzett 3 ízbeli határozott szavazat által nyilvánította azon véleményét, miszerint helyesnek látja, ha a gyárakban töltendő munkaidő 12 órától 10-re szállíttatik le. A ministerek azonban, egy lényegileg ugyan ily tartalmu indítványnyal, még negyedszer is megpróbálták e kérdést, de ezzel csak annyit értek el, hogy 7 szavazat többséggel az előbbi határozat megváltoztatott. Ez egymással ellenkező szavazatok eredménye aztán csak az lett, hogy a Bill ügye kimondhatlan bonyolult helyzetbe jutott. Csakhamar ezután a belügyi államtitkár (Sir James Graham) maga és collegái nevében úgy nyilatkozott a ház előtt, hogy — feltéve, miszerint nem várják tőlök, hogy valami olyat védelmezzenek, a mi az ő felfogásuk szerint ellenkeznék a közérdekkel: — köteleességeknek tartják elfogadni azt, a mit a ház jól meggondolt határozatának kell tekinteniök. Ez lévén a ministerek véleménye a háznak azon szavazatáról, mely 10 órára volt hajlandó a gyárakban töltendő munkaidőt korlátolni: egy újabb indítványában a Bill visszavonhatására és egy másik beadhatására kért engedélyt, a mely míg egyfelől mind magában foglalja a ház által elfogadott különböző pontokat, másfelől a 12 órás munkaidőt is megtartja. ^b Lord John Russell ellenezte ez indítványt, és kárhóztatta a ministerium eljárását, melylyel oda akarja kényszeríteni a házat, hogy

* Mirror of Parl. 1841, pp. 2120, 2121.

^b Hans. Deb. vol. LXXIII. pp. 1482—1493.

újra beleegyezését adja egy oly törvényjavaslat tárgyalásába, mely az általa már egyszer elvetett intézkedést tartalmazza. Szerinte az nem áll a társadalomnak érdekében, hogy a kormány minden javaslatnak az épen általa megállapított alakban való keresztülvitelére kötelezze magát, és hogy a népesség nagy tömegét (melynek érzelmei a ház több tagja előtt eléggé ismeretesek lehetnek,) illető törvényhozási intézkedéseknél a háznak mindig fen kell tartani egy bizonyos mértékű törvényhozói hatalmat a maga számára.¹ Sir Robert Peel e támadásra adott válaszában elismerte, miszerint »több nagyfontosságú kérdésben a törvényhozó testület óhajtásának kell teljesülni, és hogy ha nem valami fontosabb elvekről van szó, és nem lehet valami igen veszélyes következményektől tartani, a kormánynak nem szabad ugyan azt nyilatkoztatni a parlament előtt, hogy fenmaradását köti bizonyos intézkedésekhez: de arra némely alkalomakkor mégis kötelezve van, hogy kellő tekintettel legyen a kormány támogatóinak véleményére. És a midőn ilyféle engedményről van szó, akkor nem szabad a tekintetben ingadoznia, hogy saját véleményéről lemondva, ne a többség véleményét fogadja-e el. Azon kérdésre nézve, hogy a házat az általa már egy ízben kárhoytatott intézkedésnek új törvényjavaslat alakjában való tárgyalására felszólíthatják: Sir R. Peel úgy nyilatkozott, miszerint az alkotmányos gyakorlat megengedi azt, hogy egyes törvényjavaslatok több ízben is tárgyalás alá vétessenek, és a háznak egy vagy két ízbeni határozatát, ha csak csekély többség támogatta azt, nem lehet még végérvényesnek tekinteni. Így ép ezért határozottan megkövetelhetik, hogy azon esetben, ha a ház véleménye valamely kérdésre nézve megoszlik, vagy mindakét részre egyenlő mérvben hajlik: minden törvényjavaslatnak többféle tárgyalási módon kell keresztülmenni, hogy alkalom legyen az előbbi határozatok újra megpróbálására.² Erre aztán az első javaslat visszavonatván, egy

¹ *Ibid.* p. 1638, lásd továbbá Lord Howick's remarks, *Ibid.* vol. LXXIV. p. 931.

² Hans. Deb. vol. LXXIII. pp. 1639, 1640. Lásd továbbá Lord Howicknek ez állításra adott válaszát. *Ibid.* vol. LXXV. p. 1051.

új javaslat beterjesztése rendeltetett el. Ez új javaslat, bizottsági tárgyalása alkalmával aztán Lord Asley ismét egy oly módosítás bevételeét indítványozta, mely szintén megszorítaná a gyárakban töltendő munkaórát; de Sir R. Peel erre kinyilatkoztatván, miszerint ez indítvány elfogadása esetén a ministerium lemond hivataláról: nagy többséggel visszavetett az.^k

1866 május 28-án, Russell gróf kormánya idején, a ministerek ellenzése dacára is bevett a képviselőház az új Reform Billbe a vesztegetésekre vonatkozó egy intézkedést. A kormány azonban mindemellett is tovább folytatta a Bill tárgyalását, de a módosítvány indítványozójára bizta a vesztegetési záradék fogalmazását. Ez eljárás ellen azonban kifogást tett az ellenzék, azt állítván miszerint a ministerek kötelessége azt megvizsgálni, hogy miként lehet az ügyet legjobban elintézni.^l A ministerek azonban ezután nem sokára csakugyan leverettek e Bill ügyében, midőn aztán lemondván hivatalukról, a Bill csakugyan visszavonott.

A képviselőházban 1867-ben a Derby-ministerium által beterjesztett angol Reform Bill ügyében kezdett tárgyalás szintén egyik feltűnő példája annak, hogy a ministerek a parlament ítélete alá bocsátott javaslataiknál mily nagy mérvű és fontosságú módosításokba is beleegyeznek néha. Egyfelől e ministeriumnak természetellenes helyzete, — hogy t. i. ép oly időben lépett hivatalra, midőn pártja épen kisebbségben volt a képviselőházban, és csupán politikai ellenfeleinek elnézése folytán tarthatta meg állását, — másfelől pedig, azon mindenki által elismert kényszerűség,

^k *Ibid.* vol. LXIV. pp. 899, 1094, 1104. 1847-ben a Lord John Russell kormánya idején egy 10 munka-órás Factory-Bill ment keresztül, de csak azért, mert a cabinet nyílt kérdésnek tekintette ezt, mivel a ministerek nem tudtak ez intézkedés célszerűségére nézve megegyezni egymással. Knigh, Pop. Hist. of Eng. vol. VIII. p. 552.

^l Hans. Deb. vol. CLXXXIII. pp. 1348, 1589. Lásd továbbá a Derby kormány alatt 1858-ban követett hasonló eljárást, midőn Vivian ezredes szinte keresztül vitte a hadügyministerium reorganisatiójára vonatkozó javaslatát. *Ibid.* vol. CLI. pp. 555, 563.

miszerint épen ily körülmények közt kellett keresztül vinnie a parlamentben egy reformjavaslatot: ha nem igazolja is, de legalább menthetővé teszi a ministerek azon engedékenységet, hogy az általok beadott Reform Billt majdnem egészen újra alakítani engedték az ellenzék szavazatai által.^m

Hasonló módon mentetni a képviselőház következő ülésszaka alatt a scót és ír Reform Bill fölött folyt tárgyalás huzamosságát is.^a Ez alkalommal ugyanis még egy új zavaró körülmény is járult a már ugyis bonyolult kérdéshez. A ministerek t. i. habár engedélyök volt a királynőtől az ír egyházi kérdés miatt feloszlatni a parlamentet, gyakorlatilag mégis nem merték ezt érvényesíteni, s mindaddig nem akartak az országra hivatkozni, míg csak, elfogadva nem lettek a népképviselő kiterjesztésére vonatkozó törvények. E miatt aztán több hónapi késedelem következett be, mialatt a kormány folyvást megtartotta állását, a nélkül, hogy képes lett volna az általa beterjesztett javaslatok sorsát biztosítani a parlamentben, és így e javaslatoknak sokkal nagyobb mérvű változtatását volt kénytelen eltűrni, mint a mely akár a korona ministereinek állása iránt tartozó tisztelettel, akár egy egészséges parlamenti kormányval összeegyeztethető volna.^b Remélhető, miszerint ez anomál állapotok nem fognak újra ismétlődni, mivel más különben a hatalommal való visszaélés azon legfontosabb biztosítékai fognának ez által megsemmisítettetni, melyeknek — a jelenlegi politikai rendszer mellett — vagy a korona ministerei, vagy pedig a képviselőház kezében kell letéve lenni.

A ház magán tagjainak azon kiváltságára nézve, mely szerint azoknak is szabadságában áll bármely törvényhozási ügyben is kezdeményezőül fellépni: 1844-ben azt vitatta Sir Robert Peel, »hogy a parlament minden egyes tagjának is jogában áll, a kormány beleegye-

^m Lásd Howersham Cox. Hist of the Reform Bills 1866, et 1867.

^a Lásd alább 411. l.

^b Lásd Park's Dogmás, p. 40.

zése nélkül is indítványozni az általa szükségesnek vélt intézkedéseket.« ° 1850-ben pedig azt állította, miszerint igenis célszerű volna, ha a ház magán tagjainak is adatnék alkalom egyes nagyobb fontosságú állami érdekek tárgyalására felhívni a ház figyelmét; de azt mindamellett is elismerte, hogy az egy igen kitünő elv, mely szerint a törvényjavaslatok készítése minden ily esetben mégis a korona ministereinek kötelessége. ^d

S valóban számos példát lehet felhozni arra nézve, hogy egyes fontosabb törvényjavaslatokat a ház magán tagjai nyújtottak be, de a melyekre aztán, — ha a ministerium nem adta rá beleegyezését, vagy közre nem működött azok alkotásában: — a parliament mindkét háza szintén sohasem adta meg szentesítését.

Igy pl. 1838-ban a ház egy magántagja az uj-zeelandi ideiglenes kormányra vonatkozó egy törvényjavaslat benyújtására kérvén engedélyt: az alkotmánytan terén egyik kiváló tekintély C. W. Wynn és mások azért ellenezték ez engedély megadását, mivel az ilynemű, vagy általában a nemzetközi jogot érintő törvényjavaslatokat mindig a kormánynak kell a parliament elébe terjeszteni. Az illetők ez ellenvetésre adott válaszukban a délaustraliai gyarmat felállítására vonatkozó javaslatra hivatkoztak, melyet szintén a háznak egy magán tagja terjesztett be, ámbár igaz hogy a korona formászerű engedélyt adott annak beterjesztésére. Erre aztán Lord John Russell (a belügyminister) szintén megadta a korona beleegyezését e Bill beterjesztésére, fentartván a ministerek számára azon jogot, hogy a tárgyalás bármely stadiumán is támogathassák vagy ellenezhessék azt.

E Bill tehát ennek folytán csak ugyan be is adatott, ° de

° Hans Deb. vol. LXXV. p. 475. lásd továbbá Cox, Commonwealth, p. 133.

^d Hans, Deb. vol. CVIII. p. 974.

° Mirror of Parl. 1838, pp. 4529—4532

némely oly intézkedéseket tartalmazván, melyekbe a kormány nem adhatta beleegyezését: a második felolvasás alkalmával visszavetett az.«^f

1844-ben Lord Brougham adott be a büntető törvényeknek törvénykönyvbe való összefoglalása végett egy indítványt, azt felelvén a többi peerek által indítványa ellen felhozott ellenvetésekre, miszerint »nincs róla tudomása, hogy léteznék valami oly alkotmányos elv, mely azt követelné, hogy az ily vagy bármi más ilynemű Billek csupán csak a kormány által terjesztendők be.«^g E Bill azonban második felolvasás után szintén elejtetett.

1861-ben a választási jog kiterjesztése végett Locke King, a városi polgárok választó képessége érdekében pedig Baines terjesztett be egy törvényjavaslatot, de mind a két javaslat a második felolvasás indítványozásakor tett előleges kérdés útján meg lőn bukátva, — Lord Palmerston (a miniszterelnök) csupán azért ellenezvén e Billek tárgyalását, mivel az ily nagyobb fontosságú törvényjavaslatoknak a felelős kormánytól kellene származni, és nem szabad azok sorsát egyes magán egyének kezeire bízni.«^h Egy másik szónok pedig igen erélyesen hangsúlyozta, hogy a ház egy magán tagja, bárni nagy képességű egyén legyen is különben, csupán magának és küldőinek tartozik felelősséggel, s nézetei valószínűleg egy szűkebb választókerület vágyai és körülményeiből származnak, úgy hogy ily egyénektől észszerűleg nem lehet várni valamely emelkedettebb és államférfiúi javaslatot.ⁱ

Másfelől a scóthoni vidéki választók bejegyzésére vonatkozó törvények megváltoztatása iránt 1861-ben szintén egy magán tag nyújtott be egy nagyfontosságú és gonddal készült törvényjavaslatot; és habár e Bill ellen is azon ellenvetés hozatott fel, hogy az ország alkotmányának megváltoztatására vonatkozó törvényjavaslatokat a ministereknek kellene betervezteni: a Lord Advocate tagadta, hogy ennek szükségkép

^f *Ibid.* pp. 4914—4921

^g Hans. Deb. vol. LXXIII. p. 1600.

^h *Ibid.* vol. CLXI. pp. 610, 657.

ⁱ *Ibid.* vol. CLXXII. p. 382.

mindig így kellene történni, vagy hogy cz valami egészséges tan volna, s részéről szívesen támogatva e javaslatot, s mindkét ház által elfogadtatva csakugyan törvénynyé is lett az.^j

1865-ben Whiteside, az Irish Court of Chancery ügyvitelének szabályozása végett, a ministerek által a parlament elé beterjesztett javaslat ellenében két más Billt mutatott be, de ezek a második felolvasás után visszavonattak.^k

1866-ban Ward Hunt a marhavész iránt a kormány részéről beadott indítvány ellenében egy más törvényjavaslattal állott elő, melyet sikerült is keresztül vinnie a képviselőházban; de a lordok házában oly mérvű változások tétettek azon, hogy eredeti indítványozói nem voltak többé hajlandók magokéinak elismerni azt, és a lordok házában tett módosítások tárgyalása alkalmával végre teljesen megbukott az.^l

1867 martius elsején a gazda és cseléd közötti viszony szabályozására vonatkozólag egy eszmecsere merült fel a képviselőházban. E tárgy megvizsgálására t. i. az előbbi ülészek alatt egy bizottság küldetvén ki, ez beadott jelentésében oda nyilatkozott, hogy az illető törvény bizonyos pontjai igenis kifogásolhatók, és így némi változtatást kell azon tenni. Az tehát ezzel el lévén ismerve, hogy változtatásra van szükség, most csak az volt a kérdés, hogy kicsoda részéről indítványoztassék az. Erre nézve egyfelől azt hozták fel, hogy a kérdés sokkal fontosabb lévén, mintsem hogy a ház egy magán tagjára lehetne azt bízni: a kormány felelősségére intézendő az el; a mire aztán Walpole (belügyminister) kijelenté, miszerint e tárgyra nézve már érintkezésbe is tette magát az Attorney Generallal, és reméli hogy mihelyt a kormányra nehezedő sürgős teendők elintézése megengedi, azonnal képes lesz egy törvényjavaslatot adni a ház elébe ez ügyre vonatkozólag.^m

^j *Ibid.* vol. CLXIII. p. 599; Act. 24 et 25 Vict. c. 83.

^k Hans. Deb. vol. CLXXX. *Index* Count of Chancery Ireland).

^l *Ibid.* vol. CLXXXI. p. 383, vol. CLXXXII. p. 263 Annual Register, 1806, pp. 20—23.

^m *Ibid.* vol. CLXXXV. pp. 1250—1262.

1867 ápril 9-én a képviselőház egy magán tagja az írlandi népképviselőlet ügyében kívánt beterjeszteni egy törvényjavaslatot. Az írlandi államtitkár (Lord Naas) erre nézve kijelenté, miszerint a kormány nem ellenzi e Bill beterjesztését, mivel igenis kívánatos, hogy láthassa a ház azon tervet, melyet a ház egy ily tapasztalt tagja alkotott. Azt azonban fentartotta a maga számára, hogy jövőben majd egy más alkalommal nyilváníthassa véleményét e javaslat felett. E Bill tehát beterjesztetvén, az első felolvasáson keresztül is ment; ^a de június 18-án mindamellett is visszavonatot. 1867 május 15-én az írlandi nagy Juryra vonatkozó törvények némely hiányainak és anomáliáinak megszüntetése végett a ház egy magán tagja egy törvényjavaslatot terjesztvén be, ennek második felolvasása indítványozásakor vita fejlődött ki, s általában azon vélemény nyilatkozott, hogy a tárgy sokkal terjedelmesebb, mintsem a ház egy független tagja kellőleg megbirkózhatnék azzal. Ennek folytán maga az indítványozó is belátván e vélemény helyességét: engedélyt nyert a Bill visszavonására, kijelentvén miszerint a következő ülészak elején az írlandi államtitkárt fogja felszólítani e fontos ügyben szükséges törvényes intézkedés megindítására. °

1868 ápril 29-én a megyei pénzügyi hatóságok felállítása a megyei adók kivetése, s a megyei közigazgatási költségek kezelésére vonatkozólag a ház egy magán tagja Anglia és Wales számára egy törvényjavaslat nyújtatott be, mely az első felolvasáson keresztül menvén, már egész a második felolvasásig haladt, midőn a kormány egyik tagja azt indítványozá, hogy a Bill tovább tárgyalása helyett ez egész ügy megvizsgálására inkább egy külön bizottságot kellene kiküldeni, melynek jelentése folytán aztán a kormány sokkal megbízhatóbb intézkedéseket terjesztene tárgyalás alá. Ez indítvány tehát szavazás útján ily értelemben elfogadtatott. ^p E külön bizottság

^a *Ibid.* vol. CLXXXVI. p. 1353.

^o *Ibid.* vol. CLXXXVI. pp. 592. 600.

^p Hans. Deb. vol. CLCX. pp. 1452—1559. Lásd továbbá a ház egy magán tagja által a County Courtok (Admiralty Jurisdiction) vonatkozólag 1868 ban beterjesztett, de a ministe-

headott jelentésében olynemű pénzügyi hatóság felállítása mellett nyilatkozott, melynek tagjai részint választás, részint kinevezés útján kapnák helyöket, miáltal a megyék pénzügyei sokkal inkább a felügyelők közvetlen ellenörködése alá kerülnének. Ez ajánlatot az új reformált parlament valószínűleg nemsokára tárgyalás alá is fogja venni.

Azonban, habár az ország védelmére, a polgári közigazgatás fentartására, a birodalom alaptörvényeinek megváltoztatására, vagy bárminemű javítására vonatkozó törvényjavaslatok elkészítése, s az ország magán polgárai által indítványozott törvényes intézkedések ellenörzése kiválólag a korona ministereinek kötelessége: — mégis igen üdvös az, hogy a parlamentnek az egész országot érdeklő mindenféle kérdések megvizsgálására és megvitatására teljesen szabad kéz legyen engedve.¹

Mint hogy tulajdonkép a parlament egyik házának sem az a kötelessége, hogy a kormány által ajánlott intézkedésekre a törvényes szentesítést megadja, hanem mint a nemzet nagy tanácsa inkább csak arra levén hivatva, hogy az iránt adjon tanácsot a koronának, hogy mikép lehetne az ország közügyeinek igazgatását a lehető legjobban vezetni, és hogy időről időre kifejezést adjon az országban bizonyos ügyekre vonatkozólag elterjedve levő felvilágosultabb közvéleménynek: ^r e feladatának csak úgy felelhet meg kellőleg, ha a ház egyes magántagjainak is elegendő alkalmá van a politikai vagy társadalmi rendszerben kívánatosnak látszó reformokra felhívni a parlament figyelmét, és mindaddig folytatni az ily ter-

---

rium beleegyezése mellett tárgyalt törvényjavaslat felett kifejlett vitát. *Ibid.* vol. CXCII. pp. 161—171.

¹ Commons Papers, 1867—8, p. 421.

^r Disraeli, Hans. Deb. vol. CLXI. p. 163.

vezetek vitatását, míg csak a közvélemény elegendőleg meg nem állapodik azok iránt arra nézve, hogy a törvényhozás biztosan és a siker reményével kezdhesse meg működését, — a mikor aztán a ministerek kötelessége saját felelősségökre benyújtani a parlament elé az ezekre vonatkozó törvényjavaslatokat. A jelen század alatt a parlament szentesítését megnyert nagyobb szerű reformok csaknem mindnyájan ily módon keletkeztek.*

Anglia politikai történelmében arra is fordulnak elő példák, hogy a képviselőház többsége — az akkori kormány tanácsával ellenkezőleg — valamely nagyobb fontosságú politikai reformnak azonnal egy bizonyos módon való elintézését kívánta, oly kenyszerítőleg járván el e tekintetben a korona ministerei iránt, hogy ezek nem voltak képesek annak ellene állani. A ministereknek ily esetekben tehát csak a között lehetett választani, hogy vagy magok is segítségére voltak a háznak a tervezett reformok keresztülvitelénél, feltéve t. i., hogy a fejedelem beleegyezését is meglehetett arra nyerni, vagy pedig lemondva hivatalaikról, más ministeriumnak engedték át helyeiket, kiknek aztán jobban sikerült úgy vezetni az illető ügy tárgyalását, hogy a parlament különböző részei mind beleegyeztek a kérdés bizonyos megoldásába. 1828-ban a Test és Corporation Actok hatályon kívül helyezése, és a római katolikus emancipatio régóta függőben lévő kérdésének 1829 ben történt elintézése valósággal magoknak a ministereknek beleegyezésével és közreműködésével történt, — habár az akkori ministerek eleinte mind e két rendbeli intézkedésnek ellene

---

* Hans. Deb. vol. CLXI. pp. 160, 161, 657; vol. CLXII. p. 353.

voltak.* Másfelől 1830-ban az akkori ministerium ellenezvén a parlament reformálását: ez e ministerium lemondására és egy más oly ministerium helyreállítására vezetett, mely kötelezte magát az illető kérdés keresztülvitelére. "

Ellenben a gabnabehozatalt tiltó törvényeknek 1846-ban történt eltörlése azt mutatja, hogy mennyit kivihet egy bátor és elhatározott minister, ki éleselmű belátással intézi az állam ügyeit. Eddig a parlament egyik háza sem kívánt valami ilyenmű intézkedést, mivel a lordok merev védvám pártiak voltak, a képviselőház többségét pedig a szabad kereskedelem ellenei közül választották. Eddig maga Sir Robert Peel is a védvám pártiak egyik fő előharczosa volt; mindemellett meg lévén győződve hogy eljött az idő, midőn a nemzet érdeke a gabnabehozatali tilalnak eltörlését követeli: kész volt magára vállalni a felelősséget ez irányban adandó tanácsaért, és (a korona semlegesén viselvén magát e kérdésben) heves harcz után mind hivataltársait, mind a parlament mindkét házát sikerült végre e Bill ügyének megnyernie. "

Hogy azon esetben, ha az ellenzék tagjai közül nyujt be valaki valamely fontosabb törvényjavaslatot, micsoda állást foglalhatnak el a korona ministerei: azt a következő korbéli újabb praecedensekkel kívánjuk bővebben felvilágosítani.

1868 május 14-én Gladstone (ki ekkor az ellenzék vezére volt) megnyervén a korona beleegyezését a képviselőház által elfogadott egy oly tartalmú felíratra, mely szerint az ír egyház

* Lásd May, Const. Hist. vol. II. pp. 389—402.

" *Ibid.* pp. 347—350. Lásd fentebb I. k. 117. l.

✓ Lásd fentebb I. k. 179—183. l.

jövedelmei körül a koronát illető jog a parlament rendelkezése bocsáttassék, azon célból, hogy ha valamely közttestület a kezében levő kinevezés-jognak gyakorlása által új személyes igényeket szándékoznék-előidézni, a törvényhozás útján megakadályozható legyen az: * — egy törvényjavaslatot nyújtott be mely szerint az ír egyházakba való újabb kinevezési jog egy időre legalább felfüggesztetik az illetőknél. Es e javaslat elfogadtatván, nemesak az első felolvasáson ment keresztül, hanem május 22-én a második felolvasás alkalmával, a kormány megfeszített ellenzése dacára is 54 szótöbbséggel pártoltatott. * E Bill ügyében kiküldött bizottság ülésén a Gladstone ellenzése dacára is egy oly záradék csatoltatott a javaslathoz, mely szerint az illetőknek jövőben a May Noot alapítványhoz, vagyis a *Regium. Donum*-hoz való joga a parlament beleegyezésétől tételessék függővé. † Végre is azonban e Bill a képviselőház által elfogadtatván: június 22-én a lordok házában való második felolvasás alkalmával 95 szótöbbséggel elvettetett. *

1868 június 30-án az állam jövedéki hivatalnokoknak a parlamenti képviselők választásában való részvételtől tartózkodását követelő törvények megszüntetése iránt egy törvényjavaslat terjesztetvén be, s a Chancellor of the Exchequer és az oppositio akkori vezére (Gladstone) ellenzése dacára is elfogadtatván, szavazás útján harmadik felolvasásra is bocsátatott. A kormány tehát a képviselőház ily határozott kívánása iránt való tekintetből elhatározta, hogy felhagy e javaslat ellenzésével, mire aztán annak második felolvasását a lordok házában maga a Lord Chancellor kérte, és e javaslat törvénynyé is lett. †

1866-ban Gladstone akkor Chancellor of the Exchequer, és a kormány részéről a képviselőház vezére: az egyházi adóknak eltörlése iránt egy törvényjavaslatot nyújtott be, mely az

* Hans Deb. vol. CXCI. p. 113.

† *Ibid.* p. 809.

‡ *Ibid.* pp. 1187—1211.

§ *Ibid.* vol. CXCI. p. 208.

• Hans. Deb. CXCI. pp. 389—410, 1080. Act. 31. et 32. Vict. C. 73.

első felolvasáson már keresztül is ment. A második felolvasásra kitűzött nap elérkezte előtt azonban e ministerium lemondott már hivataláról. Ily alkalmakkor a lelépett ministerium által benyújtott törvényjavaslatok természetesen vagy formasierüen visszavonatnak, vagy egyszerüen elejtetnek. Gladstone azonban, ki ekkor az ellenzék vezéréve lett, elhatározta hogy tovább fogja folytatni e Bill tárgyaltatását, azt állítván miszerint e javaslat úgy az ő, mint többi volt collegái szerint is egy egészen külön szempontból tekintendő, »a mennyiben e javaslatot eredetileg nem a lemondott ministerium, hanem ő maga saját felelősségére adta be.« Pedig e javaslat határozottan, mint a kormány indítványa nyujtatott be a képviselőházba, és Gladstone mellett a kormány többi tagja is utasítva volt annak benyújtására. Az új ministerium tehát a Gladstone által adott magyarázat után beleegyezett e Bill második felolvasásába, de azon kikötéssel, hogy a maga részéről nem osztja annak elveit, és hogy ez ülészak alatt nem fog sürgettetni annak további tárgyalása.^b E bill tehát ennek következtében elejtetett.

Minden, a polgárok terheltetésével járó, vagy valamely állami célra történő kiadás iránti indítványnak a képviselőházban, mint már fentebb láttuk, a korona ministereitől kell származni. Az 1866-ban hozott és az eddigieknél sokkal szigorubb új házszabályok valósággal megtiltják a ház magán tagjainak, hogy hacsak a korona beleegyezését nem tudják felmutatni: ilynemű indítványt tehessenek.^c

1867 július 6-án egy oly eset fordult elő, mely világosan mutatja, hogy a ház mily szigoruan hajlandó értelmezni az új házszabályokat. A háznak egy magán tagja t. i. bizonyos törvényszéki költségeknek az évenkénti költségvetés helyett a consolidated fundból való fedezése iránt néhány határozati javaslatot kívánván beterjeszteni: erre már a korona forma-

^b Hans. Deb. vol. CLXXXIII. p. 619; vol. CLXXXIV. pp. 1029—1032.

^c Lásd fentebb I. k. 428—433. l.

szerű beleegyezését is kinyerte, melynél fogva formailag jogosítva volt indítványai tárgyalatására; de később Ayrton tanácsára maga is beleegyezett, hogy a Consolidated Fund terhelhetésére vonatkozó indítvány sokkal célszerűbb, ha a korona valamely ministerétől s nem pedig az ellenzék valamely tagjától származik. Ő tehát az ilyenmű határozati javaslatok indítványozásától visszalépve, csupán 4 oly indítvány tételére szorítkozott, mely szerint az azokban megjelelt költségek és tiszteletdíjak jövőre nem a Consolidated Fundból fedezendők. E javaslatok a közönség terhelhetésének kevesbitésére céloztak, és ilyenek indítványozására bármely tagnak is joga van.^d

A képviselőház szabályai, mint azonnal látni fogjuk, bármely kormánynak is elegendő alkalmat adnak arra, hogy az általa célszerűnek vélt intézkedésekre felhívja a parlament figyelmét; de az, hogy képesek-e aztán javaslataikat keresztül is vinni, csupán attól függ, hogy mily mérvben bírják a parlament s különösen pedig a képviselőház bizalmát. Egy bizonyos mérvű támogatás a parlament részéről a korona ministereinek nem csak hivatalban maradhatására, hanem törvényhozási intézkedéseiknek sikerülte és jó eredménye végett is szükséges. Ha nem érzik magokat a felől biztosaknak, hogy minden esetben képesek is lesznek törvényjavaslataikat lényeges változtatás nélkül keresztül vinni, természetesen nem fognak annyi munkát és fáradságot fordítani annak elkészítésére, a mennyi különben arra szükséges volna, hogy az egy tökéletes mű lehessen; úgy hogy vagy csak gyarló fércművek lesznek azok, melyekkel a törvénykönyv szaporodik, vagy pedig az fog bekövetkezni, hogy a korona felelős ministerei helyett oly egyének veszik kezökbe a szükséges javaslatok elkészítését, a kik csupán egy né-

^d Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1667.

pes gyűlés véleményét és akaratát képviselik, de a mi világosan láthatólag csak a közérdekek csorbulásával s a parlamenti kormányrendszer alapelveinek megsértésével történhetik így. °

Másfelől az utóbbi 10 év alatt a végrehajtó hatalom is két ízben folyamodott azon szokatlan módhoz, miszerint a képviselőházat hívta fel segítségül annak elhatározására, hogy bizonyos, az alkotmányra nézve felettebb nagyságú törvényjavaslatok, — de a melyekre nézve már több egymásután következő kormánynak nem sikerült a parlament izlését eltalálni, — miféle alapelvekre legyenek fektetve. A ministerek által ilyenkor alkalmazott módszer abból állott, hogy bizonyos általános javaslatokat terjesztettek az egész ház bizottsága elébe, melyeket aztán, midőn a bizottság a többség véleményének megfelelőleg változtatott, egy Bill alakjában a ministerium javaslataként terjesztett a ház elébe. Ez eljárás azonban ellenkezik a ministeri felelősség elvével, és csupán csak mint egyes szükség esetében kiegészítő módszer bír némi jogosultsággal.

Az első ilyenmő eset 1858-ban az indiai kormányra vonatkozólag adta magát elő. 1858 februar 12-én ugyanis Ő Felsége indiai birtokainak a britt korona igazgatása alá bocsátása végett az akkori premier Lord Palmerston egy Billt tett le a képviselőház asztalára, de az nem jutott még a második felolvasásig, midőn a ministerium hirtelen megváltozott. Ez ügyet aztán az új Chancellor of the Exchequer vette ismét kezébe, ki martius 26-án ugyan e célból egy Billt terjesztett a ház elébe, de a

° Lásd Disraelinek az ülőszak teendői fölött 1848 aug. 30-án tartott beszédét. Hans. Deb. vol. CI. pp. 704—707. Lásd továbbá Lowe 1867 febr. 25-én tartott beszédét. *Ibid*, vol. CLXXXV. pp. 958, 960. Disraeli's Lord Geo. Bentinek, Fourt edit. p. 573.

mely a kiviteli módozatokra nézve lényegesen különbözött az előbbtől. Azonban ennek sem sikerült megnyerni a parlament vagy a közvélemény tetszését; a mikor aztán Lord John Russell »habár nem kevés habozás és kételkedés után« april 12-én egy más módszert hozott javaslatba, azt indítványozván t. i., hogy a Billhez való ragaszkodás helyett egyezzenek bele a miniszterek, hogy az egész ügy egyes általános határozatok hozatala végett az egész ház bizottsága előtt tárgyalassék, hogy így az Indian Government Bill számára a kormány és a képviselőház között bizonyos alapelvek legyenek megállapítva. Ez indítványánál egy 1813-ki precedensre hivatkozott, de más szónokok kimutatták, hogy e példa nem alkalmazható a jelen esetre, mivel akkor a kereskedelmi ügyekre vonatkozó házszabályok értelmében csak egy előirányzati bizottság kiküldése kéretett. Disraeli azonban kész szívvel fogadta a Lord John Russel ajánlatát, és felhívta O Méltóságát, hogy terjessze elő határozati javaslatait. A ház azonban nem volt hajlandó egy ily nagyfontosságú ügy kezdeményezését a ház egy magán tagjának engedni által.^f Nehány nappal később tehát maga Disraeli tett a ház asztalára egy 14 pontból álló határozati javaslatot, melyen határozottan felismerhetők voltak már a törvényjavaslat körvonalai, de a mely lényegesen különbözött a ministerium által eredetileg beadott. javaslattól. A bizottságban felmerült hosszabb viták után azonban jun. 17-én végre is csak öt terjesztett be e határozati javaslatok közül a ház elébe, a többiek pedig visszavonattak. Ekkor aztán Disraeli a ház kívánásának megfelelőleg egy új törvényjavaslatot terjesztett be, mely csakugyan törvénynyé is lett.^g

Arra nézve, hogy a kormány javaslatainak ily módon keletkezésére ki lehessen nyerni a ház beleegyezését: 1867-ben a parlamenti Reform Act esetében látunk egy újabb kísérletet. Az ez alkalommal beterjesztett határozati javaslatok azonban pongyolaságuk és érthetlenségök miatt annyiféle ellenvetéssel találkozottak, hogy a ház határozott ellenszenvét nyilvánítván

^f Hans. Deb. vol. CXLIX. pp. 858—877.

^g Hans. Deb. in loco Annual Register, 1858, chaps. III. and IV.

azok iránt, végre maga a ministerium is elejtette azokat, és helyettök egy más, szabályszerű javaslatot terjesztett be. Ez eset körülményei a következők:

Midőn a Russell-kormány 1866-ban lemondott, mivel nem volt képes a képviselőházat az általa beadott Reform Bill elfogadására rábírní: utána a Derby-kormány következett, mely maga is meg lévén oszolva az e törvényjavaslatban alkalmazandó alapelvek iránt, végre elhatározta, hogy egy rendes Bill helyett először csak egy csomó határozati javaslatot fog beterjeszteni, mely által elérni remélték azon célt, hogy tisztában lesznek a felől, mily véleményben van a képviselőház azon főbb kérdésekre nézve, melyeket szükségkép meg kell oldani egy ily törvényjavaslatban. Azt elismerték ugyan, miszerint »némileg pongyolák és nem valami szabatosan körvonalozottak e határozati javaslatok,« »de ezeknek nem is az a céljuk, hogy a kormány ezek valamelyike által határozott véleményt nyilvánítson, hanem épen megfordítva, a képviselőház véleményét óhajtják ez által kitudni arra nézve, hogy mily javaslatok fognak valószínűleg a ház általános tetszésével találkozni.«^h 1867 febr. 14-én tehát a Chancellor of the Exchequer (Disraeli) az eredeti Reform Act megvizsgálása végett a háznak bizottsággá alakulását indítványozta, igérvén, miszerint 13 határozati javaslatot fog a Reform Billre vonatkozólag beterjeszteni. A fent említett napon azonban, midőn Disraeli ez indítványait tette, azon kifogás tétetett javaslatai ellen, hogy »ezek pusztá elvont javaslatok, melyekben semmi határozott eszme nincs kifejezve«, és a melyeknek sikere egyáltalában csak azon részletektől függ, melyeknek minőségét pedig csak ezeknek érvénybe lépte után lehet meghatározni. Azt is állították továbbá, miszerint »a végrehajtó hatalom kötelessége tanácsot adni a háznak, vezetni annak működését, és azt elhatározni, hogy miféle elveket kell valamely fontosabb alkalommal érvényesíteni«; mig ellenben a háznak feladata csupán abból áll, hogy a végrehajtó hatalom működését bírálja, és ha nem helyesli, kárhoytassa azt. Ha a ház rá engedi magát venni, hogy consultatív állást foglaljon el, — ha azon törvényjavaslatokat, melyeket a kormánynak kellene

^h Earl of Derby, Hans. Deb. vol. CLXXXV. p 1285.

beterjeszteni, ő kezdeményezi, s kérdéseket enged maga elébe tétetni, és megadja ezekre a kormánynak a feleletet: akkor a korona ministereinek felelősségét a ház vállalja tulajdonkép magára. ¹ A következő napon tehát Disraeli értesítette a házat, hogy a ministerek elhatározták nem erőltetni többé határozati javaslataikat, hanem azonnal, mihelyt lehet, egy Reform Billt terjesztenek be. E határozat aztán általános helyesléssel találkozott, és útját vágta Gladstone azon beadni szándékozott indítványának, mely szerint »a beadott határozati javaslatok fölött való vitával az illetőknek csupán csak a kérdés gyakorlati megoldásának késleltetése lehet célja«, és hogy igen kívánatos volna a közérdekre való tekintetből, ha a kormány egy határozott tervvel lépne a ház elébe. ²

Disraeli tehát febr. 25-én egy új Reform Billt tett le a képviselőház asztalára, minthogy azonban ebben a munkásszótálynak adandó szavazatjog kiterjeszhetése nagyon is meg volt szorítva, nem találkozott az a ház helyeslésével. A kormány tehát a nélkül, hogy bevárta volna e javaslat valóságos tárgyalását, visszavonta azt, és mart. 18-án egy más szabadabb szellemű javaslatot terjesztett be. E javaslattal úgy látszik már régebb idő óta foglalkozott a cabinet, de három kiválóbb és befolyásosabb minister nem helyeselvén azt: a ház elébe terjesztett másik javaslat kedvéért egészen mellőztetett az. Ennek újra felvétele tehát az illető ministerek lemondására vezetett, de a kiknek helye ismét betöltetvén, e Bill csakugyan tárgyalás alá került. A képviselőház részéről azonban rettenetes ellenzéssel találkozott e javaslat, és számos nagyfontosságú változtatásokon ment keresztül, míg végre jul. 15-én csakugyan véglegesen el lett fogadva. És habár még később is, — midőn a lordok háza által tétetni kívánt egy újabb módosítást a képviselőház nem akart elfogadni, — alig került el az a bukást: utoljára csakugyan törvénynyé lett. Habár a módosítások által oly mérvben megváltoztatott tehát a ministerek részéről beadott eredeti törvényjavaslat, miszerint némi tekintetben egészen ellen-

¹ Lowe, *ibid.* p. 260 továbbá Earl. Grey's observations, *ibid.* pp. 1294—1298.

² *Ibid.* pp. 1021, 1022.

kezett az a ministerek ajánlataival: de e változás még sem volt oly mérvű, hogy azok el ne fogadhatták volna azokat, s ezzel együtt a törvény végrehajtásáért való felelősséget. ^k

Jól meg kell jegyeznünk, miszerint a korona ministerei a törvényhozási ügyekben tulajdonkép csak a köz-törvényjavaslatok kezdeményezéseért és tárgyalása mód-jáért felelősek. A ház magán tagjai által beadott, ügy-nevezett Private Billekre nézve, — melyek iránt a par-liament félig-meddig mintegy birói szerepet teljesít, amennyiben ezek által többnyire az illető magánfelek jogviszonyai döntetnek el: — egészen ellenkező elv ér-vényesül. Így például Sir R. Peel 1830-ban, midőn bel-ügyminister volt, a parlament előtt levő Rye Harbour-Billre vonatkozólag következőleg nyilatkozott: »Én a magán Billek tárgyalásába semmi esetre sem aka-rok beleavatkozni, mert a mindennapi tapasztalat azt mutatja, hogy igen egészséges elv az, ha a ministerek ovakodnak az ily ügyekbe való beavatkozástól.« ^l 1840-ben pedig a Chancellor of the Exchequer (Baring) szintén úgy nyilatkozott, hogy »ellenkeznék a korona ministerei által már régóta elfogadott gyakorlattal, ha egy magán Billre vonatkozólag valami véleményt nyil-vánítatnék e házban.« ^m Ép ezért, valamint nagymérvű hivatalos elfoglaltatásuk miatt is, a kincstár képviselői fel-vannak mentve a Private Bill Committeékban való rész-vételtől. ⁿ

Ha azonban valamely magán Billnek tárgyalására —

^k Hans. Deb. Session 1867. Cox. Hist. Reform Bills of 1866 et 1867, chapters VI—XIX.

^l Mirror of Parlt. 1836, p. 2009.

^m *Ibid* 1840. p. 4657.

ⁿ Hans. Deb. vol. CLXXV. p. 1545.

a házszabályok fenntartására kiküldött bizottság ajánlata dacára is — engedélyt kívánnak nyerni az illetők, s meg akarják törni a parlament régóta gyakorlatban levő szabályait: »a Board of Trade alelnöke, vagy a kormány valamely más tagja támogatni szokta a ház illető bizottságát a szabályok fenntartására irányult törekvésében.« ° Ha azonban előrelátható, miszerint a társadalom érdekei károsan fognak érintetni az illető magán Bill következői által: a ministerek jogosan felhasználhatják befolyásukat annak megakadályozására, ° mivel a korona mindenféle előjogainak gyakorlásáért ők tartozván felelősséggel, a felett is kötelesek ellenőrködni, hogy a parlament akár köz, akár magán törvényjavaslat alapján ne hozzon oly határozatokat, melyek ártalmas befolyással lehetnek a közjólétre.

A parlamenti kormányrendszer behozatala óta az angol korona megszűnt a fejedelem közvetlen, személyes beavatkozása által gyakorolni a törvényhozásban, mint annak egyik lényeges része, őt kétségkívül megillető előjogait, hanem a parlament mindkét házában, de különösen a képviselők házában a felelős ministerek segélyével érvényesíti és pedig sokkal hatályosabban e jogát, mivel ezek, mint a parlament tagjai, felhasználván társaik felett bírt befolyásukat, egyszersmind mint a korona képviselői és szószollói, a monarchikus elemet helyettesítik az alkotmányban. ° Azon változással egyidejűleg, midőn politikai rendszerünkbe legelőször vétetett fel azon alkotmányos

---

° Sir R. Peel, *ibid.* vol, LXXX. p. 177.

° Case of the Mersey Conservancy and Docks Bill, *ibid.* vol. CXLVII. pp. 15—19.

° Lásd fentebb I. k. 7, 8, 249. l. Park's Dogmas. p. 126.

szokás, hogy a fejedelem nem gyakorol közvetlen és külsőleg is látható befolyást törvényhozási ügyekben a parlamentre: e helyett azon modern gépezetet látjuk életbe lépni, mely által a korona jelenleg gyakorolja a törvényhozás tekintetében őt megillető jogait. A legutolsó eset, midőn az angol fejedelem »veto«-ját használta a királyi beleegyezés alá terjesztett egy törvényjavaslatra nézve: 1707-ben fordult elő, ^r — míg a képviselőház már az ezt megelőző évben hozta legelőször azon határozatot, mely szerint a korona beleegyezése nélkül semmiféle pénzültványozásra vonatkozó kérvényt sem fogad el tárgyalás alá.^s Ez időtől fogva a parlament azon szabályai, melyek szerint nem szabad az államjövendelmek felhasználására vonatkozó valamely Billt a ház elé terjeszteni, ha csak a koronának felelős ministerei által kifejezett ajánlata kísérletében nem történik az, — és a melyek megkövetelik, hogy mielőtt a parlament valamely háza elfogadna a királyi előjogokra vonatkozó valamely törvényjavaslatot, a korona beleegyezését kell arra kikérni,^t — s a melyek szerint a ministereknek van fennhagyva azon jog, hogy míg bírják a képviselőház bizalmát, ők vezethessék ebben a tárgyalásokat: — még sokkal jobban biztosították a fejedelemnek, mint a törvényhozó testület egyik kiegészítő részének jogait, mint a közvetlen beavatkozás idejében a fejedelmi vétó által biztosítva voltak azok.

»Az angol korona hatalma — úgymond Lord Derby — többé nem azon »vétó«-tól függ, mely iránt elméletileg

^r Lásd Hearn, Government of England, p. 61.

^s Fentebb I. k. 420. l.

^t *Ibid.* és fentebb 238. l.

bírt jogánál fogva Ő Felsége mindig megakaszthatja a parlamentben keresztülment törvények érvényesülését: hanem sokkal inkább a ministerei fölött, s ezek által a törvényhozás mindkét háza felett bírt azon befolyásától függ az, melynél fogva már előbb van alkalma akarátát érvényesíteni, mintsem a midőn e javaslatok már a parlament elé terjesztetve megnyerték annak beleegyezését.«^u Ugyanily értelemben nyilatkozott Lord Palmerston is, midőn azt állítá, hogy »feletébb nagy tévedés azt feltételezni, mintha megszűnt volna a koronának eddigi »veto« joga, mert sőt inkább ép oly sértetlenül áll az, mint azelőtt, csakhoggy más módon gyakoroltatik jelenleg; mert a helyett, hoggy a királyi szentesítés alá terjesztett törvényeknél alkalmaztatnék az: előlegesen már a parlament mindkét házának vitái és tárgyalása közben érvényesül az, mivel a korona felelős tanácsadóira van az jelenleg átruházva. Ép ezért lehetetlen jelenleg, hoggy a parlament mindkét háza által elfogadott, és szentesítés végett a fejedelem elé terjesztett törvényjavaslat valaha visszautasíttatnék a korona által; mert nem képzelhető, hoggy midőn a parlament mindenik házában jelen vannak, vitatkoznak, sőt szavaznak a korona felelős tanácsadói: valamely oly törvényt fogadna ez el, melyre a ministerek meg ne adták volna beleegyezésöket, s melynek elfogadását ajánlani ne fognák a fejedelemnek. Ha a parlament a ministerek tiltakozása dacára is elfogadna valamely törvényt, akkor ezeknek természetesen le kell mondani hivatalokról, és oly egyének által kell pótoltatniok, kiknek bölcseségében jobban megbízik a ház, és a kiknek

---

^u Hans. Deb. vol. CXXXIV. p. 830.

véleménye jobban összevág a parlament többségének véleményével.«^v

Ha azonban szükség van rá, a korona e szendergő »veto« jogát ismét fel lehet eleveníteni, s alkalmazni lehet azt a parlament által elfogadott, s a fejedelmi szentesítés alá terjesztett törvényjavaslatokra, — feltéve, hogy akad oly minister, ki elvállalja ezért a felelősséget, — mivel »O Felségének az alkotmány szerint nem áll jogában a praerogatívák azon részéről lemondani, melynél fogva a királyi vetot mindig alkalmazhatja valamely törvényjavaslatra, ha célszerűnek látja azt«,^w »és habár a korona beleegyezése nélkül egy minister sem terjeszthet valamely törvényjavaslatot a parlament elébe: beleegyezését a korona így előlegesen csak executív minőségében adja, és abból még nem következik, hogy magát az egész javaslatot is absolute helyesli; mert az csak annyit jelent, hogy nincs ellenére ha a törvényhozás két háza érdemleges tanácskozás alá veszi a törvényjavaslatban érintett ügyet. Minthogy egyszersmind a korona a törvényhozásnak végérvényesen döntő legfelsőbb fórumát képezi, melynek ítéletét legutoljára szokták kikérni: ép ezért a fejedelem szabad elhatározása mindaddig fenn áll, míg csak a parlament mindkét házának beleegyezése meg nincs nyerve az illető törvényjavaslatra. S e veto-jog az angol fejedelem kezében nem is csak valamely üres forma, mert könnyen képzelhető oly eset, midőn a fejedelméhez ragaszkodó nép rokonszenve által támogatva, e jogá-

^v Hans. Deb. vol. CLIX. p. 1386, továbbá Hearn, Govn. of England, pp. 60—64.

^w Secretary Hardy, Hans. Deb. vol. CXCI. p. 732.

nak gyakorlása által megbuktathatja az alkotmányt nem tisztelő s romlott ministeriumot vagy parlamentet.«^x

Ez állítás igazolására az 1858-ban előfordult, s a Victoria Station and Pimlico Railway-Bill ügyére vonatkozó esetet lehet felhozni. E törvényjavaslat által t. i. bizonyos tekintetben a korona tulajdonjoga érintetvén, a First Commissioner of Public Works (Sir Benjamin Hall) beleegyezett e javaslatba; de ennek tárgyalása közben a ministerium megváltozván, az új Commissioner (Lord John Manners) némi részben megváltoztatni kívánta a javaslatot, a mibe aztán a javaslat indítványozói nem akartak beleegyezni. A lordok háza tehát, melynél éppen tárgyalás alatt volt e javaslat, megadta az engedélyt arra, hogy a Public Works Commissionerjei egy bizottság előtt kihallgattassanak e Bill ügyében, és itt kijelentvén, miszerint a javaslat meg nem változtatása esetében a kormány a vetojog alkalmazását fogja tanácsolni a koronának: a Committee végre a First Commissioner nézeteinek megfelelőleg változtatta a javaslatot s csak így nyerte ez aztán meg a fejedelem szentesítését.^y

Rendes körülmények között azonban oly esetben, ha a ministerek nem képesek valamely, általok kárhóztatott törvényjavaslatnak a képviselőházban keresztül menetelét megakadályozni, a törvényhozó testületnek második hason-rangú és független részéhez, a lordok házához folyamodnak, a hol még mindig vissza lehet vetetni a hibásnak tartott javaslatot, vagy nézeteiknek megfelelőleg, vagy legalább mindkét félre nézve elfogadhatóvá lehet azt módosítani. A lordok háza ugyanis kevésbé lévén a néphangulat és a mulékony politikai érzület befolyásának alávetve, gyakran igen is sikeresen avatkozik

^x Disraeli's Lord George Bentinck, 4 th. ed. p. 65.

^y Hans. Deb. vol. CLI, pp. 586—580, 692, 797. Lord's Journals, vol. XC. p, 362.

be a törvényhozásba a korona ministereinek támogatására, megakadályozván — egyidőre legalább — azon javaslatok törvénynyé lételét, melyeket méltán bizalmatlansággal, vagy épen boszankodással fogadna a közvélemény.^z Máskülönbén mielőtt egy Bill keresztül menne a parliament mindkét házában, mintegy végső menedékkül még a választó kerületekhez is lehet felebbezni, a midőn aztán ha a közvélemény félreérthetlenül az illető javaslat mellett nyilatkozik: a koronának utoljára is nem marad egyéb hátra, mint szentesítésével ellátni azt.^a

c) A parliament tárgyalásainak vezetése.

A korona ministerei az alkotmány szerint nem csupán a törvényjavaslatoknak előkészítéseért, és ezeknek a parliament mindkét házában való keresztülviteléért, hanem a ház egyes magán tagjai által beadott egyes javaslatok tárgyalásáért, sőt a parliament elé kerülhető bármiféle közügyek miként való elintézéseért is felelősséggel tartoznak. Semmit sem szabad a folyvást ingadozó többség szeszélyére vagy akaratára hagyni, hanem a ministereknek szüntelen oda kell törekedni, hogy a parliament elébe került kérdések egyfelől a közérdeknek legmegfelelőbb, másfelől a ház tagjainak legnagyobb részét kielégítő módon oldassanak meg; mivel a ministerek mint a parliament jogainak és kiváltságainak legfőbb őrei, egyszerűs mind a parliament mindkét házában is természetsszerű vezetői, — ők képviselvén a korona hatalmát ezekben, és e minőségüknek megfelelő befolyással is bírván, — az ő köte-

^z L. fentebb az I. k. 28. l. A forgery Punishment Billre nézve, fentebb 302 l. az Irish Church Suspensory Billre nézve *ante* 310, és Hans, Deb. vol. pp. 975—1067.

^a Lásd Bowyer. Const. Law, p. 165.

lességök a parlament teendőit úgy intézni, hogy az illő határokat szem előtt tartva, zavartalanul működhessék az. ^b

1692-ben mielőtt III. Vilmos első parlamenti kormányát megalkotta volna: a ministerek formásképpen arról panaszkodtak a király előtt, hogy »ma senki sem tudhatja, mit fog a képviselőház holnap határozni«, »és nagy elbizakodottság volna valakitől, ha azt állítaná magáról, miszerint ő képes megmondani, hogy a parlament meg fogja-e azt tenni, a mit javaslatba hoznak előtte.« ^c

A parlamenti kormányrendszer jelenlegi magas fejlettségét ép annak köszönhetni, hogy az egymás után következő nemzedékek minden erejüket és tapasztalataikat felhasználták e baj megszüntetésére, s a parlament és a korona között való jó egyetértés és összhangzó működés elérésére. Jelenleg minden ministerium megalakulása után a végrehajtó hatalom rendes teendőin kívül még más, az alkotmány elméletében egészen ismeretlen, de nem kevésbé fontos teendők teljesítését is magára vállalja, hogy t. i. a törvényhozó testület előtt felmerülhető, s bárkitől származható javaslatok tárgyalását is mindig saját politikai és nemzetgazdasági nézeteinek megfelelőleg fogja intézni; és mindaddig, míg bírja a képviselőház bizalmát, elég erősnek is kell lennie arra, hogy megakadályozza az oly javaslatok elfogadását, melyek a kormány véleménye szerint nem látszanak eléggé célszerűeknek. ^d

A korona minisztereire nehezedő teendők folytonos

^b Hearn, Govt. of England, p. 53; Gladstone, Hans. Deb. vol. CXGII. p. 1190—1194.

^c Dalrymple Memoirs, of Great Britain, Second Ed. vol. II. App. part. II. p. 240. Lásd továbbá Macaulay Hist. of Eng. vol. IV. p. 433; vol. V. p. 168.

^d Park's Dogmas, p. 39.

és nagymérvű növekedésére való tekintetből a parlament egymásután következő bizottságai e teendőknek a kormány tagjai között való könnyebb felosztása és célszerűbb elintézhete végett többféle tervet hoztak javaslatba; és a képviselőház mindig a legnagyobb készséggel nyújtott a ministereknek a reájok várakozó ügyek elintézésében segédkezet, a mennyiben a ház egyes magán tagjainak jogaival és kiváltságaival összeegyeztethető volt az.

A képviselőháznak a közügyvitel tárgyában 1848-ban kiküldött egy külön bizottsága beadott jelentésének végén több becses javaslattal állott elő, melyek aztán később a házszabályokba is felvételtek, azon véleményben lévén az illetők, miszerint »a törvényjavaslatoknak gondos előkészítése, azoknak idejekorán való beterjesztése, a tárgyalandó ügyeknek a parlament két háza között való beosztása, s a törvényjavaslatok tárgyalásánál követendő rend és módszer megállapítása által a kormány nagy mérvben könnyebbé és kényelmesebbé teheti az ügyek menetét; és remélik, miszerint a kormány e törekvéseit a ház független tagjai is támogatni fogják, és hogy általában uralkodóvá lesz azon hajlam, hogy a közügyek minél rendezesebben és gyorsabban intéztessenek.« °

A képviselőháznak egy 1861-ben kiküldött másik bizottsága jelentésében azon körülményre hívja fel a ház figyelmét, hogy jelenleg a parlamentben intézett ügyeknek aránylag igen nagy része nehezül a korona ministereire, és habár véleményök szerint célszerűnek látszik is, hogy a ház egyes magán tagjainak is elegendő alkalma legyen bizonyos törvényjavaslatok beterjesztésére és keresztülvitelére: mégis első sorban a korona ministereinek kötelessége a törvényekben szerinte szükségesnek mutat-

* Commons Papers, 1847—8, vol. XVI. p. 146.

kozó változtatásokat a parlament előtt javaslatba hozni; és hogy, míg a képviselőház bizalmát bírják, és az ország jól kormányzásáért s az állam biztonságaért felelősek azok: helyesebbnek látszik, ha az ily javaslatoknak nem csak beterjesztése, hanem azoknak a ház figyelmébe való ajánlhatása végett is nekik adatik az elsőség.«^f A bizottság tehát ennek folytán azt ajánlotta, hogy mindenkor több idő fordíttassék a kormány javaslatainak tárgyalására, — a mely ajánlatot aztán el is fogadott a ház.

A jelenleg érvényben levő képviselőházi szabályok szerint minden héten hétfő, csütörtök, és péntek a kormányjavaslatok tárgyalására van fentartva, s szerdán a magán tagok indítványai és napirenden levő ügyek, kedden pedig az indítványokra adott feleletek tárgyalatnak. Az ülésszak befejeztének közeledtekor pedig, ha a szükség úgy hozza magával, kedd és szerda is a napirenden levő ügyekre fordítatik, de mindig a kormány jelentéseinek adatván az elsőség. Néha azonban a reggeli ülések a folyó ügyek tárgyalására használtatnak.^g

A képviselőház vezérének szabadságában áll saját tetszése szerint rendezni be a kormány számára fenntartott esti ülésekre várakozó ügyeket, — a házsabályok egyik pontja »O Felsőge ministerei számára tartván fel azon jogot, hogy a kormány javaslatainak tárgyalására kitűzött napokon a tárgysorozatban mindig a kormány még hátralevő javaslatait tehessék első helyre.«^h E jogát azonban a kormány mindig »a legnagyobb udvariassággal, s gyön-

^f *Ibid*, 1861. vol. XI. p. 436.

^g Lásd May, Parl. Pract. ed. 1868, pp. 242—244. Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1568.

^h May, Parl. pract. ed. 1868, p. 243. Lásd továbbá Hans. Deb, vol. CLXXIV. p. 189; *ibid*. vol. CXCI. p. 1707.

géd részrehajlatlansággal, és a ház általános érzületeire való kellő tekintettel gyakorolja.«ⁱ

1868 april 30-án, midőn Gladstone az irlandi államegyház feloszlatására vonatkozó javaslatait, melyekkel a kormányt megbuktatta, beterjesztette, attól félvén, hogy a ministerek nem fognak neki javaslatai tárgyalatására kellő alkalmat engedni: kijelenté, miszerint a kormány tárgyalásaira kitüzött legközelebbi napon fél öt órakor a fentebb említett napirend felfüggesztését és a hátralevő ügyeknek addigra való elhalasztását fogja indítványozni, míg csak az ő javaslatai ügyében kiküldött bizottság jelentései le nem tárgyalattak. Minthogy azonban Disraeli megígérte, miszerint elegendő időt fog hagyni e kérdés tárgyalására: Gladstone bejelentett indítványát nem adta be.^j

A parlament egyes magán tagjai által benyújtott javaslatok tárgyalásának sorrendjét azonban sohasem a ministerek, hanem a parlament általános ügyrendje állapítja meg. Sőt még azon esetben is, ha valamely magán egyesség folytán megengedtetnék valamelyik tagnak, hogy javaslata a kormány számára fentartott napokon tárgyalassék, könnyen megtörténhetik, hogy a ház nem venné figyelembe az egyességet, habár rendes körülmények között a ház vezére által adott ígéretre mindig tekintettel szokott lenni.^k

ⁱ Disraeli, *ibid.* vol. CLXXXVI. p. 1319; vol. CXCI. p. 1007.

^j *Ibid.* vol. CXCI. pp. 1680, 1706, 1716, 1745.

^k Így 1863 június havában Hennessey Lord Palmerstonnal abban állapotván meg, hogy Lengyelország ügyeire vonatkozó indítványa a kormány napján tárgyalassék: a ház e megállapodást félretette, s Lord Palmerston is beleegyezett, hogy az indítvány számára egy más nap jelöltessék ki. *Ibid.* vol. CLXXI. pp. 899, 1253—1275.

Az is szokásban van továbbá, hogy a ház vitái közben mindig elsőséget engednek a kormány tagjának, ha az szólani akar,¹ és a fontosabb viták alkalmával a ház elnöke a kérdésnek ellene és mellette szólókat lehetőleg váltakozva szokta felszólítani,^m s nincs megengedve, hogy az elnök ezen eljárásába valamely más tag feszolítása érdekében beavatkozzék a ház.ⁿ Oly esetekben, midőn több szónok kíván a tárgyhöz szólani, a kormány és az ellenzék »kolomposai« között rendszeren valami megállapodás jön létre az iránt, hogy az egyes szónokoknak megfelelő alkalom nyújtassék véleményeik előadására.^o

A kormány részéről a »fő kolomposi« szerepet a parlament kolomposa, vagy a mint másként nevezik »a Patronage-Secretary of the Treasury« szokta vinni, ki a parlamentben igen fontos egyéniség. A nagyobb fontosságú politikai vitáknál rendszeren ez szokott a vezérszónokok egyike lenni, s az ő kötelessége, hogy a ház vezérének utasítása szerint keresztülvitt kölcsönös megegyezés által »az ügyek tárgyalását és a képviselőház vezetését megkönnyítse, — a mely feladathoz az emberi természet

¹ Hans. Deb. vol. LXVII. p. 898.

^m *Ibid.* vol. LXXVII. p. 866. May, ed. 1868, p. 297.

ⁿ Hans. Deb. vol. CLIII. p. 839. Egyes vitás eseteknél azonban mégis lehet a ház eldöntéséhez felebbezni.

^o Hans. Deb. vol. CLXXXII. pp. 1972, 2173; *Ibid.* vol. CXCI. pp. 1422—24. »A parlamenti alkotmánynak és a képviselőházban elfogadott tárgyalási módszernek mintegy szükségképi következménye az, hogy a tárgyalások alkalmával általában csak néhány kiválóbb egyénnek lehet szólani e kérdéshez; néha azonban merülnek fel oly kérdések is, mint péld. az irlandi államegyház fentartásának kérdése, a midőn nem volna célszerű, hogy a tárgy megvitatásában csak egynehány kiválóbb egyén vehessen részt.« — Disraeli, *ibid.* p. 1462.

alapos ismerete, kedves, simúlékony természet és mindekfelett teljes önmérséklet szükséges.«^p Ennek kötelessége továbbá arról is, gondoskodni, »hogy a ház határozatképes legyen« és hogy ne kerüljön szavazásra a dolog olyankor, midőn a kormányra nem volna célszerű az.

A Patronage Secretaryt e »kolomposi« minőségében általában a kincstár két fiatalabb Lordja szokta segíteni. E két igen használható tisztviselőtől t. i. megvárja a kormány, hogy rábeszélés, ígéret, felvilágosítás, vagy bármely más felhasználható eszközök segélyével a szavazások alkalmával mindenfelől a lehető legnagyobb számban hozzák elő a kormány támogatóit, a mikor szükség van ezekre. Ezek kötelessége továbbá a kormány párthívei között mutatkozó elégedetlenek vagy ingadozók kibéki-tése, és általában a mennyire csak lehet, mindenkinek jó hangulatban tartása is.

Az ellenzéknek szintén meg vannak a maga kolomposai, a kik szintén hasonló szerepet teljesítenek saját pártjuk érdekében. E célra rendszeren oly egyének használtatnak, kik hasonló szerepet teljesítettek akkor is, midőn az ellenzéki párt volt a kormányon, vagy pedig az ellenzék vezérei választanak ki másokat e célra.

---

^p Disraeli's Lord George Bentinck IV. Th. ed. pp. 145, 314. Ridghie's Modern Statesment (the Treasury Whipper-in), és Chambers Journal, December 26, 1868 (the Whips). Az újon épült képviselőházban az ülésteremmel összeköttetésben a cabinetministerek számára készült szobákon kívül még a Patronage Secretary és ex-Secretary számára is vannak helyiségek. Sőt a kormány különböző ágai számára is szándékoztak a képviselőház közelében oly helyiségekről gondoskodni, hol az egyes levélszekrények és irományok tarthatók volnának, és a hol a ministerek az alsóbb rendű tisztviselőkkel értekezhetnének. — Rep. Com. Hs. Commons Arrangement's, 1868, p. VI.

A lordok házában a kormány részéről rendszeren a Postmaster-General és a Master of the Buckhounds, az ellenzék részéről pedig oly peerek szokták a kolomposi szerepet vinni, kik ugyane hivatalokat már viselték, vagy kormányrajutás esetén viselni fogják.⁹

d) A korona ministerei a párt által elfogadott elvek alapján egyértelműleg tartoznak eljárni.

Azon befolyás, melyet a korona ministerei a parlament mindkét házára gyakorolnak, első sorban minde- nekfölött a közöttök levő jó egyetértéstől és kölcsönös jóakarattól, de másfelől azon tekintélytől is függ, melylyel azon politikai párt fölött bírnak, melyhez ők magok is tartoznak. Azt kell tehát most megvizsgálnunk, hogy a kormányok ez életfeltétele miként valósíttatik meg a gyakorlatban.

Fentebb, midőn azon szabály eredetének és fejlődésének vizsgálásával foglalkoztunk, mely politikai tekintetben egyértelműséget követel a korona ministereitől: láttuk, miszerint általában elismert elvvé lett az, hogy mindenik minister mindaddig, míg valamely kormánytagja marad, társaival együtt teljes felelősséggel tartozik mind azért, mit e kormány tett, vagy a maga részéről legalább helyeselt. Úgy hogy a »nyílt kérdések« kivételével mindazt, mit a kormány valamely tagja szóval vagy tettel hivatalosan a ministerium politikájául jelelt ki, az egész cabinet akaratából származottnak kell tekinteni.* Sohasem szabad tehát egy cabinetministernek ellen-

---

* A Sir Erskire Maytól származott magánértesülésünk szerint.

⁹ Lásd fentebb 218. l. s Gladstonenak Grey gróf által

zékét képezni a kormány javaslatai ellen, vagy az azokért való teljes felelősség alól magát kivonni, vagy elhagyni collegáit az illető javaslatoknak a parlamentben való védelmezése közben, ' vagy pedig vonakodni a kormány határozatainak foganatosításához szükséges intézkedések megtételétől, még ha talán a maga részéről nem egyezett is bele az illető a határozatok hozatalába. ' Az oly miniszternek, ki e szabályok bármelyikét is megsérti, azonnal be kell adnia lemondását.

Az oly miniszter, ki nem tagja a cabinetnek, nem tartozik ugyan annak minden határozatáért felelősséggel, de a saját hatáskörébe eső intézkedésekért azért nem kevésbé felelős. Az ilyenektől is megvárják, hogy teljes erejükkel támogassák a kormány politikáját, s hüven és lelkiismeretesen teljesítsék a politikai főnökeik által adott utasításokat. Ezek felelőssége azonban ezzel aztán véget is ér. Ha azon osztálynak, melyben szolgálnak, a parlament valamelyik házában való képviselőre felszólítottak: ily esetekben szigorúan csak hivatalos főnökeik helyettesítőiül tekintetnek, és nem vonhatók felelősségre azon politikáért, melynek megállapítására semmi befolyással sem voltak. Felelősségük csak az alárendelt tiszt-

---

idézett azon megjegyzését, miszerint »legelső kötelességeink egyike az, hogy sohasem legyünk hajlandók felmenteni a cabinet valamely tagját a cabinet egy másik tagja által követett politikáért való felelősség alól. — Hans. Deb. vol. CXCII. p. 2057.

' Gladstone, in Hans. Deb. vol. CLXVIII. p. 176, továbbá *ibid.* vol. CLXVI. p. 1388.

' Lásd Grey gróf nyilatkozatát a jamaikai államadósság ügyében. *Ibid.* vol. CLXVIII. pp. 276, 280. A kormány két vagy több tagja között felmerülő véleménykülönbségre nézve lásd fentebb a II. kötet 194. lapját.

viselő, nem pedig a főnök felelőssége, és főként csak a reájok bízott kötelességeknek a hivatalfőnök utasításai értelmében végzett sikeres teljesítéseért vonhatók kérdőre. "

Néha azonban oly kérdések is merülnek fel, melyek a kormány kiválóbb tagjainak véleménye szerint is sokkal kétesebbek s kényesebb és bonyolultabb természetűek, semhogy közegyetértéssel vagy kiegyezés folytán elintézhetőek volnának, — de a melyekben azért mégis azonnal intézkedni kell. Az ily kérdések iránt a cabinetministerek eltérő véleményben lehetnek, s a midőn azok a parlament elébe kerülnek, ott »nyílt kérdések« gyanánt tárgyaltnak, melyeket aztán az egyes ministerek saját belátásuk szerint védhetnek vagy ellenezhetnek.

Ha valamelyik ministerium nem akarja eljátszani a parlament bizalmát és tiszteletét, vagy nem akar jellemén csorbát ejteni: lehetetlen előre meghatározni, hogy miféle kérdéseket fog tulajdonképen nyílt kérdésekül tekinteni. Mióta elismert szabály az, hogy a cabinet tagjai egyértelműleg tartoznak eljárni: az oly jelentékenyebb kérdések, mint péld. a parlamenti reform, a szavazatjog, a rabszolgakérdés eltörlése, a római katholicusok emancipációjája, a szabad kereskedelem, több más csekélyebb fontosságú ügyekkel együtt némely kormányok által többször nyílt kérdésekül tekintettek, míg mások nem hagyták ezeket ilyeneknek. ^v

Bármennyire kikerülhetlen is azonban bizonyos kivételes körülmények között a nyílt kérdések fenntar-

^u Lásd alább 369. l., továbbá Lowe's case, fentebb I. k. 267. l.

^v Mirror of Parl. 1839, pp. 3067—3070; és fentebb I. k. 146. l.

tása: ezek szaporítását mégis mindenesetre nagy bajnak kell tekintenünk, minthogy az egyéni felelősség-érzet csökkentetik általok, melynek pedig mindig igen élénk érzetével kell birnia mindannak, ki az ország kormányzásában résztvesz. Ha valamennyi kérdést oly nyílt kérdésnek tekintenének, melyet a ministerium kisebbsége ellenezhetne, vagy a melynél megtagadhatná a többség támogatását: akkor semmiféle nagyobb fontosságú javaslatot sem lehetne keresztülvinni a parlamentben; és azon szomorú látvány tárúlna előnkbe, hogy a kormány, a folyvást felmerülő komoly politikai kérdésekkel szemben, melyeket oly határozott elvek szerint kell elintézni, melyeket a nemzet nagy tömege is könnyen megérthet és felfoghat, határozott politika nélkül igadozik hol jobbra, hol balra. *

Az e tárgyra vonatkozó alkotmányos gyakorlat fejlődésének és jelenlegi fejlettségének bővebb felvilágosítása czéljából a következő precedensekre hivatkozhatunk:

1. A cabinetministerekre vonatkozó precedensek.

A Pitt első ízbeli kormányelnöksége idején Lord Thurlow volt a Lord High Chancellor, ki e kormányba 1783-ban történt

---

* Lásd Grey gróf Parl. Govt. New ed. p. 116. Lásd továbbá a nyílt kérdések mellett Macaulay által felhozott indokokat. Mirror of Parl. 1839, p. 3067; és a Sir R. Peel által ez ellen felhozott indokokat. *Ibid.* 1840, p. 602; továbbá a Sir R. Peel nézeteinek cáfolatára (valószínűleg Macaulay által) írott cikket az Edinb. Review. vol. LXXI. p. 493; s a Lord John Russell azon nyilatkozatát, miszerint ezek általában nem helyeselhettek, Mirror of Parl. 1840, p. 620; s végül Lewis Matters of Opinion Ch. VII. értekezésében azon kérdést, hogy vajjon a tekintély elve alkalmazható-e a politikai testületek határozataira?

belépésétől fogva, folyvást igen féktelenül viselte magát, azt állítván, hogy ő egészen független többi ministertársaitól, és a leggyöngédtelenebb rendszeres ellenzést folytatta a kormány rendszabályaival szemben, és sohasem járt el collegáival egyetértőleg; és annyira ment már e sértő magaviseletében, miszerint Pittnek egy nyilatkozata után közmondássá lett, hogy Thurlow »a cabinetben mindent ellenez, semmit sem indítványoz, és bárkit is kész támogatni.« * Rendkívüli képessége, és az általa viselt kiváló hivatalra való tekintetből mindenellett is sokáig igen nagy türelemmel viseltettek iránta, de végre is a király segélyét kellett igénybe venni, hogy a rakoncátlan collega illőbb magaviseletre kényszeríttessék. Pitt tehát 1789-ben egy felterjesztést intézvén Ő Felségéhez, ebben sérelmének előadása után kinyilatkoztatta, miszerint igenis kívánatos, hogy jövőre jobb egyetértés uralkodjék a cabinet tagjai között. Erre aztán a király levelet intézvén a Chancellorhoz, attól erre oly választ kapott, melynek értelmében méltán remélhette, hogy jövőben Pittnek nem lesz oka ez ügyben való panaszkodásra. Két vagy három évig aztán csakugyan egy kissé simábban is mentek a dolgok, de később aztán Thurlow ismét türelmetlenné lett. A ministeri ebédeken, melyeken szokásban volt, hogy a felöltők levetése után azonnal az államügyek vitatásába bocsátkoztak: gyakran megtöitént, hogy semmiféle ügyben sem akarta véleményét nyilvánítani, és néha a terem másik végébe húzódva, ott álomba szenderült. A parlamentben való magaviselete is annyira megbízhatlan volt, hogy a cabinet egy más tagját kellett a kormány részéről a lordok házában vezetésével megbízni. Thurlow e miatt nagyon megharagudva, a kormányjavaslatait a lordok házában ezután még erősebben megtámadta, mint ezelőtt, mire aztán a Pitt béketűrésének is vége szakadt, és a fejedelemhez intézett levelében kijelentette, miszerint Ő Felségének választania kell a Chancellor és ministerelnöke között, mivel lehetetlen e kettőnek tovább is együtt hivatalban maradása. A király tehát mindamellett, hogy személyesen igen kedvelte Thurlowot, azonnal engedett e felszólításnak, és kijelentette a

---

* Campbell's Chancellors, vol. V. pp. 601, 674; továbbá *ibid.* pp. 312, 474, 548.

Chancellor előtt, hogy »Ő Felsége nem veheti továbbra igénybe szolgálatait.«¹ A nagy pecsét tehát a Lord Loughborough kinevezetéséig egy bizottság kezébe tétetett le.

A Pitt idejétől fogva aztán szigorúbb eljárás követetett e tekintetben, és általában elfogadott szabálylyá lett, hogy ha a kormány valamely tagja, — habár a cabinetnek talán nem tagja is, — a kormány valamely indítványának tárgyalása alkalmával (ha csak nyílt kérdésnek nincs az felhagyra) ellene szavaz collegainak, haladéktalanul köteles beadni lemondását, hogy a minisiterelnök azonnal más kezekre bizhassa a kormány ez ágának vezetését, mivel »csak ez uton akadályozhatja meg az Ő Felsége tanácsában keletkező egyenetlenség nyilvánulásából származható bajok bekövetkezését.«² A kormány fejének ekkor aztán szabadságban áll akár collegája lemondásának elfogadását tanácsolni Ő Felségének, akár azt nyilatkoztatni, hogy a kormány illető javaslatának ellenzése dacára is kész azt továbbra is megtartani hivatalában.³

¹ *Ibid.* vol. V. pp. 565—676. Stanhope's Pitt, vol. II. p. 148. Adolphus George III. vol. V. p. 234. 1770-ben Lord Camden azért bocsáttatott el a Chancellorságból, mivel a lordok házában ellene támadt collegáinak. Campbell's Chancellors vol. V. p. 283.

² Huskisson's Letter of resignation, in *Mirror of Parl.* 1828, p. 1691.

³ Így például lásd a Lord Sidmouth és Ellenborough esetét, a kik határozott felszólításra még továbbra is megmaradtak a Grenville-kormányban, habár még azután is felszólaltak a római katolikusoknak adandó engedmények ellen, midőn a cabinet már az ellenkező politika követésére határozta el magát. (*Parl. Deb.* vol. IX. p. 396; *Ibid.* vol. XXIII. p. 463.) 1844-ben, majd ismét 1867-ben a Lord Chancellor szintén ellene nyilatkozott collegáinak egy Bill oly módosítása ügyében, melyszerint bizonyos birói hivatalokra való kinevezési jog az

Midőn a Liverpool-cabinet elhatározta, hogy a IV. György felesége ellen állítólag házasságtörés miatt egy Bill of Pains and Penalties fog a parlament elé terjeszteni: Canning, ki akkor az India Board elnöke volt, nem akart a királyné ellen kezdett eljárásban részt venni, mivel ő azelőtt a királyné bizalmas tanácsadóinak egyike volt. E miatt tehát a királytól nyert személyes kihallgatás alkalmával bejelentette lemondását; Ő Felsége azonban a miniszerelnökhöz intézett levelében azt sürgette, hogy Canning továbbra is maradjon meg hivatalában, felhatalmazván őt, hogy a királynőre vonatkozólag ezután is saját meggyőződése szerint cselekedhessék, sőt ha szükség lenne rá, még azt is kijelenthesse, hogy csakis a király határozott parancsára maradt hivatalában. Canning tehát engedett a király akaratának, és még 6 hónapig tagja maradt a cabinetnek, habár mind ez idő alatt szigorúan tartózkodott a királyné ellen indított eljárásban való részvételtől. Később azonban mindinkább előreláthatóvá lett, hogy a királyné ügyében a képviselőházban valószínűleg vita fog keletkezni, és Canningnak mint miniszernek e házban jelenléte, ha nem fogna résztvenni a vitában, úgy magára mint collegáira nézve is kellemetlen zavart fogna előidézni. Így tehát 6 hónap múlva ismét beadta lemondását, amit aztán — bár sajnálattal — ekkor csakugyan elfogadott a fejedelem.^b

1828-ban Huskisson, akkor gyarmatügyi államtitkár, ellene szavazott collegáinak azon kérdésben, mely szerint az East Redfort Disfranchisement Bill egyik záradéka értelmében e város képviselőküldési joga, azon célból, hogy a kormány egyelőbb adott ígéretének eleget tehessen: Birminghamra volt átruházandó. Ő tehát az akkori miniszerelnökhöz, Wellington herceghez intézett egy levelében azonnal bejelentette lemondását, a ki elfogadván azt, róla szintén azonnal jelentést tett a királynak is. Huskisson azonban azt várta, hogy a premier hivatalában való megmaradásra fel fogja őt szólítani, és igen megneheztelt érte, hogy a herceg oly kész volt bejelenteni

---

irlandi Lord Lieutenantra ruháztaték. — Hans. Deb. vol. CLXXXIX. pp. 843—1603.

^b Stapleton's Canning and his Times, pp. 290—318.

lemondását. Egy barátja által adatott felvilágosítások alkalmával azt igyekezett kimutatni, hogy a ministerségről való lemondási szándéka félreértetett, de a herceg jellemzőleg erre röviden azt válaszolta, hogy »azt nem értették félre, nem lehetett félreérteni, és nem szabad félreérteni.«^c

2. Azon miniszterekre vonatkozó precedensek, kik nem tagjai a cabinetnek.

1752 febr. havában Fox, ki akkor az Admiralty Board tagja volt, szintén lemondott hivataláról, mivel ellenezte a kormánynál akkor készülöben levő, s a király által oly nehezen várt, de a miniszterek által oly kedvetlenül fogadott Royal Marriage Actot. Midőn e Bill a parlament asztalán feküdt, a király egy levelet írt az akkori miniszterelnökhöz (Lord Northhoz), melyben kegyvesztéssel fenyegeti mindazon szolgálait, kik nem fogják e javaslatot teljes erejükből támogatni. * Fox a következő év december havában, mint a Treasury junior lordjainak egyike, ismét hivatalban volt ugyan, de két évvel később hivatalbeli főnöke Lord North iránt tanúsított engedetlensége miatt ismét elbocsáttatott.^e

1822-ben Huskisson, — ki akkor ugyan nem volt a cabinet tagja, — mint a First Commissioner of Woods and Forests Office viselője, a gabnabehozatali törvény ügyében kötelességének tartotta ellene mondani collegáinak, midőn aztán azonnal be is adta lemondását, de az akkori miniszterelnök Lord Liverpool maradásra szólítván fel, tovább is megmaradt hivatalában.^f

1829-ben Sir Charles Wetheralt mint Attorney General szintén ellenezvén a kormány részéről benyújtott Roman Catho-

^c Edinb. Review, vol. CX. p. 81.

^d *Ibid.* vol. XCIX. p. 5; Mahon, Hist. of Eng. vol. V. p. 499.

Mahon, vol. V. p. 498.

^e Lásd Mirror of Parl. 1828, pp. 1689—1708. Hasonlóképen a Rt. Hon. C. W. Wynn, midőn az Alien Bill ügyében, Lord Lonsdale pedig egy más alkalommal a Roman Catholic kérdésben ellene szavaztak collegáiknak: szintén tovább is megmaradtak hivatalukban. Hans. Deb. (III.) vol. CII. p. 682.

lic Relief Billt, ezután csakhamar elbocsáttatott hivatalából, s helyére Sir J. Scarlett neveztetett ki. * 1831 october havában Howe gróf, ki akkor a királyné Lord Chamberlainje volt, a miatt, mert ellene szavazott a Reform Billnek, szintén elbocsáttatott hivatalából. Ő t. i. már a reformkérdésnek a parlament elé került előtt kijelentette azon szándékát, hogy a maga részéről ellene fog annak szavazni, és ennek folytán a kormány rendelkezése alá is bocsátotta hivatalát, de egyszersmind ugyanakkor fel is kéretett annak tovább is megtartására, világosan elismertetvén azon joga, hogy mivel ő a király udvartartásához tartozik, melyet minden politikai pártoskodástól független körnek szoktak tekinteni: bármikor is tetszése szerint szavazhat. Ez alkalommal tehát Howe gróf nem tartotta szükségesnek közleni a kormánynyal e tárgyra vonatkozó szándékát, és egészen meg volt lepetve, midőn Ő Felsége a miniszterek ajánlatára a kormány politikája ellen adott szavazata miatt felmentette hivatalától. ^h 1832-ben Sir H. Parrel, mint akkor hadügyi államtitkár, a miniszterek ellen beadott megrovási indítvány szavazásra került alkalmával elhagyta a házat, habár igen erélyes előterjesztéseket tettek is neki ez ügy természetére vonatkozólag. E lépése miatt tehát a cabinet egyhangú ajánlata folytán elmozdított hivatalából. ⁱ 1849-ben Baines, a Poor Law Board elnöke, a Navigation Law's Act ügyében szintén ellene szavazott a kormánynak, de erre nézve a minis-

---

* Mirror of Parl. 1829, pp. 675—683, 907.

^h *Ibid.* Oct. 1831, pp. 3027—3127. Corresp. Will. IV. Vic. Earl Grey, vol. I. pp. 370—372. A király ez esetet megelőzőleg a miniszterelnökhöz intézett egy levelében kijelenté, miszerint mindazon egyéneket haladéktalanul el fogja bocsátani udvartartása köréből, — felsőbb vagy alsóbb rendű tisztviselők legyenek bár azok, — a kik mint a parlament valamelyik házában tagjai a Reform Bill ügyében megtagadják vagy meg akarják tagadni a kormánytól támogatásukat. (*Ibid.* vol. I. p. 291.) Lord Waldegrave mint Lord of the Bedchamber, nem szavazhatván a Reform Bill mellett, szintén beadta lemondását. *Ibid.* p. 360.

Corresp. Will. IV. with Earl Grey, vol. II. pp. 164, 173.

terelnök azon felvilágosítást adta a képviselőház előtt, hogy Baines csak azon világos kikötés mellett fogadta el hivatalát, hogy e kérdésben bármikor is saját meggyőződése szerint szavazhasson.¹ 1854-ben egy más alkalommal Baines ismét kötelességének tartotta ellene mondani collegáinak, de lemondását ekkor sem fogadták el, mivel igen nagy elismeréssel viseltettek a közügynek tett szolgálatai iránt.²

A korona alsóbb rendü tisztviselői irányában alkalmazott szigorú fegyelem további illusztrálására szolgálhatnak még a következő esetek is:

1863-ban az irlandi főállamtitkár, — miután már a képviselőház egy tagjának előbb írásban megígérte, hogy támogatni fogja egy bizonyos Bill keresztülmenetelét: később mégis ellene szavazott annak a parlamentben, mivel az »irlandi hatóságok« nem helyeselték ez intézkedést.¹

1856-ban Sir Roundel Palmer (Attorney General) a kormány által benyújtott Reform Bill fölött folyt vita alkalmával annak a takarékpénztári hivatalnokok szavazatképességét illető részére nézve úgy nyilatkozott, hogy azt »épen nem tekintheti a kormány által benyújtott tervezet legsikerültebb részének«, ^m a mely szavait később úgy értelmezte, hogy »ő a maga részéről nem helyeselheti ez intézkedést«. Midőn később 1867-ben mint már az ellenzék tagja, a Derby-ministerium által benyújtott Reform-Bill egy hasonló javaslata felett nyilatkozott, azt »elvilleg tökéletesen rosznak, elfogadhatlannak s gyakorlatilag kivihetlennek« jellemezte.²

A cabinetministerek azonban sohasem vállalnak felelősséget a kormány alárendelt tisztviselői által használt kifejezésekért.

¹ Hans. Deb. (3) vol. CII. p. 681.

² *Ibid.* vol. CXXXII. pp. 72—80.

¹ Hans. Deb. vol. CLXXI. p. 382.

^m *Ibid.* vol. CLXXXIII. p. 1661.

ⁿ *Ibid.* vol. CLXXXVI. p. 590.

Igy például 1831 szept. 21-én az irlandi Solicitor General a korona jogaira vonatkozó egy reformbill tárgyalása alkalmával teljesen alkotmányellenes tannak nevezte azt, hogy egyes városok képviselőküldési joga — a lordok házának megkérdezése nélkül — csupán a képviselőház határozata folytán eltörölhető legyen. Ez állítás igen nagy izgatottságot idézván elő, a ministerek felhívták, hogy útasítsák vissza azt a magok részéről. De a Chancellor of the Exchequer (Lord Althorp) míg egyfelől tagadta a Solicitor General állításának ily értelmét, másfelől úgy nyilatkozott, hogy »sem illőnek, sem helyesnek, sem szükségesnek, sem a ház eddigi eljárásával és szokásaival összeegyeztethetőnek nem tartja, hogy a kormány vonassék felelősségre minden oly nyilatkozatért, melyet valamely vita folytán oly úri emberek tesznek, kik nem tagjai a cabinetnek.«^o

^o Mirror of Parl. 1831 pp. 2312—2315. Ha valamely politikai kérdésben valamelyik cabinetminister nyilatkozik helytelenül vagy meggondolatlanul, ez méltán szolgálhat a parlamentnek kritika tárgyául, de ez esetben is sokkal helyesebb, ha magától az illető ministertől kérnek felvilágosítást, mint ha a kormány feje tétetik felelőssé annak nyilatkozataért. Lásd erre nézve a Disraeli által a képviselők házában, Malmesbury gróf által pedig a lordok házában tett ministeri nyilatkozatok között állítólag mutatkozó eltérés ügyében 1868 máj. 4-én adott felvilágosításokat. (Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 1787, 1814.) Lásd továbbá a Gladstone, mint akkor Chancellor of the Exchequer, által az 1862-iki parlamenti szünet alatt az amerikai ügyekre vonatkozólag tartott beszédet, melyben úgy nyilatkozván, hogy Davis elnök »nemesak egy hadsereget, hanem egy egész nemzetet teremtett« e nyilatkozatát »sajnálattal« hallották collegái, és félremagyarázták az Egyesült Államoknak Londonban volt képviselője előtt. *Ibid.* vol. CLXXIII. p. 148; vol. CLXXXII. p. 1164; vol. CLXXXIII. p. 108. Lord Champbell azt állítja, hogy »igen nevezetes jelenség, miszerint aligha volt valaha oly államférfiú, a ki egyszer vagy máskor meggondolatlanul nem ejtett volna oly szavakat, melyeket aztán ostorúl használtak fel ellene.« Erre nézve például felhossa Lord Melbournetől származott »az egyházra mért súlyos csapás és gonosz merénylet«, a Lord

Azon célból, hogy a ministerek képesek legyenek a parlament kívánsága szerint vezetni a kormányzást, a nélkül, hogy mégis egy népes gyülekezet pusztá eszközeivé kellene sülyedniök: szükség, hogy a parlament mindkét házában, de különösen a képviselők házában kellő többség támogassa törekvéseiket. Ez előnyt rendesen a pártrendszer által biztosítják a ministerek számára. Bármelyik politikai párt legyen is uralkodó az országban, vagy a törvényhozó testületben: az remélhetőleg a maga legkiválóbb embereit fogja vezetőiül és képviselőiül választani. A fejedlem aztán ezek közül választván a maga tanácsadóit és kormányzóit: úgy a pártok, mint az ország érdeke is egyaránt megkívánja, hogy ezek a parlament részéről jó indulatú támogatásban részesüljenek; és mindaddig, míg legalább a képviselőház bizalommal viseltetik irántok: megvárhatni, hogy oly befolyással lesznek ezek a parlament tanácskozásaira, a minő az általok elfoglalt tekintélyes állásnál fogva mint a korona ministereit meg is illeti őket. Bizalommal viseltetvén azon egyének bölcsesége és belátása iránt, kiknek kezére bizta a korona és a parlament a közügyek vezetését: a törvényhozó testületeknek mindig kedvező elővéleménnyel kell fogadniok a ministerium által beleegyezésök alá terjesztett javaslatokat; míg másfelől csak igen meggondolva szabad a kormány végrehajtási intézkedéseibe beavatkozniok, csupán annyi lévén e tekintetben ezeknek megengedve, hogy míg egyfelől a kormány eljárását szabadon bírálhatják,

---

John Roussell-től eredt »a reformbill végérvényessége«, a Lord Lyndhurst »vér-nyelv- és vallásbeli idegenek«, és a saját maga által tett azon szerencsétlen nyilatkozatot, miszerint: »a városi polgároknak adott szavazatjog az angol képviseleti rendszer mételeye lett.« Lives of the Chancellors, vol. V, p. 267. n.

másfelől az itt-ott mutatkozó sérelmek orvoslását követelhetik, ami kétségbevonhatlan előjoga minden parlamentnek.

A parliament azon tagjait, kikről tudva van, hogy a kormány párthivei közé tartoznak: a parliament megnyitása előtt nem sokkal kibocsátott körirat utján, sőt néha, midőn nagyobb fontosságú szavazások várhatók, az ülésszak alatt is, a Secretary of the Treasury hívja meg. Egyes, előre nem várt esetekben pedig a ház vezére maga is ugyanily módon szólítja fel párthiveit. Hasonló köriratok bocsáttatnak ki időről-időre az ellenzék részéről is.^p

A 1832-iki Reform Act-ot megelőzőleg, s a gabnabehozatali törvénynek a Sir Robert Peel kormánya által 1846-ban történt eltörléséig, úgy látszik hogy a pártfegyelem mindig oly erős volt, hogy a kormány rendesen számíthatott a parliament kellő mérvű támogatására.^q Minthogy azonban Sir Robert Peel e kérdés elintézésénél hirtelen és tökéletesen megváltoztatta véleményét, és pedig úgy, hogy a conservatív párt vezérférfiainak sem jelentette azt be előzetesen: ezzel egy oly lökést adott a régi pártrendszernek, melyből sohasem üdült az többé fel, — a gabnabehozatali törvényt ez által nemcsak gazdasági, hanem alkotmányos tekintetből is állandan nevezetessé téve.^r Ehez járulván még az is, hogy a nemzetet már régóta a whigek és toryk két ellenséges táborára osztó többi más nagyfontosságú kérdések is hasonló

^p Yonge, Life of Ld. Liverpool, vol. II. p. 249. Mirror of Parl. 1835, p. 2803. Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 1684.

^q Grey, Parl. Govt. new. edit. p. 226. Walsh, Results of Reform. Act. of 1832, pp. 93, 150.

Lásd Peel's Memoirs, vol. II. pp. 318—324. Quar. Review, vol. CXII. p. 372.

módon lettek elintézve, és másfelől a közoktatásügy folytonos fejlődése következtében maga a nemzet nagy tömege is mind nagyobb érdeklődéssel kezdett a politikai ügyek iránt viselkedni; a parlament független tagjainak száma ezek miatt természetesen és kikerülhetetlenül folyvást növekedett mindaddig, míg csak bármely pártra nézve is felettébb nehéz némi megbízható valóságos többséget szerezni maga számára a képviselőházban.* E jelen sorok írója éppen nem szándékozik e tárgy bővebb fejtegetésével vagy a gyöngye kormányával együtt járó bajok orvoslásának eszközeivel bővebben foglalkozni, mert e munkálatban csak tényeket, s nem pedig elméleteket szándékozával előadni, szigorúan ragaszkodni kíván előre kitűzött céljához. Ennél fogva tehát ezennel azon eszközök vizsgálatára fogunk általtérni, melyek segítségével a parlament, úgy a kormány mindenféle tettei, mint bármiféle törvényhozási intézkedések fölött is szabadon nyilváníthatja véleményét, és azon okokat fogjuk előadni, melyek alapján a

---

* Lásd Hare Election of Representatives, Ed. 1865. pp. 235—237. hol a megboldogult Sidney Herbert által a képviselőház pártfegyelmének hanyatlásáról szerzett tapasztalatok is feltalálhatók. Hogy mennyire terjedt a régebbi időben a pártfegyelm, azt egy skót parlamenti tagról adott elmesélés leírásából is láthatjuk, a ki merev pártolója lévén a Pitt-kormánynak: »változhatlan szabályul azt tartotta maga előtt, hogy soha sem volt jelen a vitákon, de mindig jelen volt a szavazásnál, és hosszú politikai pályája alatt csak egyetlen egyszer merészelt saját lelkiismerete szerint szavazni, és úgy találta, hogy ez alkalommal is hibásan szavazott.« (Mirror of parl. Sect. 23, 1831, p. 2376.) Burke Edmund a parlament független tagjait oly tagoknak nevezte, a kikre senki sem számíthat; e meghatározás azonban nem tetszik a jelenkor törvényhozóinak. Hans. Deb. vol. CLXXXII. pp. 223—226.

korona ministerei vagy őszinte támogatást, vagy méltányos vizsgálatot várhatnak a parlamenttől.

Itt van tehát helyén, hogy politikai rendszerünk azon jellemző vonásáról is megemlékezzünk, mely a parlamenti kormányrendszer felállításával egyidejűleg fejlődött ki, és a mely lényegesen előmozdította ennek sikerességét és életképességét, — t. i. a parlament mindkét házában egy rendszeres ellenzék szervezkedése.

Azon politikai párttal szemben, melynek az akkori kormány mintegy szószólójául és képviselőjéül tekinthető, a parlamentben kivétel nélkül mindig egy másik párt is létezik, mely szintén azon reményben működik, hogy mihelyt elég erős lesz ellenfelét megbuktatni, és magára vállalni a kormányzásért való felelősséget, azonnal kezébe fogja keríteni a hatalmat is. Határozott elvek, és szigorúan az alkotmány szabályai szerint járván el, mely iránt ép oly ragaszkodást mutat e párt, mint azt annak hivatalos védői szokták állítani magokról: e párt híveit méltán nevezték el »Ő Felsége ellenzéké«-nek (Her Majestys Opposition); és habár sokszor kétségbe vonták az elnevezés helyességét: ¹ de e kifejezést úgy is lehet érteni, hogy ez által csak a fejedelem és alkotmány iránti hűségüket kívánják az illetők kijelenteni, mely a nemzet

---

¹ Így péld. Lord Melbourne, ki ez ügyben következőleg nyilatkozott: »hallottam, miszerint a képviselőház némely tagjai rendre útasítottak az ellenzék szó használatáért, mivel semmi sem lehet a parlamentarismussal ellenkezőbb, mint ha valaki azt állítja magáról, hogy azon kötelezettséggel jött a parlamentbe, miszerint ellenezni fogja az ország kormányának intézkedéseit.« (Miroir of Parl. 1841. Ses. II. p. 549.) »Másfelől Disraeli 1861-ben az ellenzék szó alkotmányos és formaszertől elismerését említette.« Hans. Deb. vol. CLXII. p. 1323.

nagy tanácsának valamennyi pártjánál egyaránt feltálható.

Az ellenzék egészben véve igen üdvös befolyást gyakorol nemcsak a parlamenti vitákra, hanem a koronának a parlamentben való eljárására is, mivel ennek benne a közügyek alkotmányos ellenőrzőjére kell számítani; ^u és bármely irányban haladjon is a kormány, természetesen mindig megpróbál hibákat találni annak intézkedésében. Az ellenzék feladata épen az, hogy az ügyeket a kormány nyal ellenkező oldalról vitassa meg, hogy mindazt elmondja mit a kormány valamely tagjának bármely szava, javaslata, vagy intézkedése ellen fel lehet hozni, vagyis hogy egy szóval állandó bírálója legyen a kormánynak, szigorú vizsgálat alá véve ennek minden szavát és tettét. ^v

De míg egyfelől a parlamenti ellenzék igen becses biztosíték lehet a kormány visszaélései ellen, ez maga is ki van annak téve, hogy bosszantó, hazafiatlan ellenzékké változva, könnyen önző célokra szolgálhat eszközzül. A személyes irigységnek és vádaskodásnak mindenkor tág kaput nyitva, megtörténhetik, hogy a polgárság érzelmeit önző pártoskodásokra kívánja felhasználni. Mindez ellen két szempont figyelembe vétele által lehet leginkább féken tartani. Először t. i. az által, hogy a választók bírálatának s a közvélemény rostálgatásának az ellenzék eljárása is alá van vetve; másodsor hogy azon esetben, ha e párt vezetőinek sikerül az akkori kormány helyét elfoglalni: a következetesség azt hozza magával, hogy most az általok az ellenzék padjaírók védett elvek gyakorlati

^u Disraeli, Hans. Deb. vol. CLXXIV. p. 1366.

^v Edinb. Rev. on Parliamentary Opposition, vol. CI. p. 14.

foganatosítására vannak kötelezve. E szempontok figyelembe vétele rendesen mérséklőleg hat az ellenzék eljárására, és a józan mérséklet határai között tartja azt.

»A mint egyfelől a hivatalra juthatás reménye mérsékli az ellenzék keserőségeit, úgy a hivatal elfogadás kényszerősége fékezi annak kicsapongásait is.«^x

Régi elv az, miszerint az ellenzék feladata igen egyszerű, t. i. »mindent ellenezni és semmit sem indítványozni;«^y és Sir Robert Peel ugyanez értelemben gyakran nyilatkozott úgy, hogy »semmit sem hajlandó addig indítványozni, míg kormányra nem hivatik meg.«^z Az ellenzék fő feladata kétségkívül abból áll, hogy »a kormány mindenféle cselekedete felett argusi szemekkel örködve, mindazt, mi abban hibás, kárhóztatható, meglássa, ha ingadozik, mindenesetre már jókor jelezze, és figyelmeztesse, hogy tegyen ismét mindent jóvá.«^a

»Nem az ellenzék, hanem a korona ministerei kötelesek a követendő politikára vonatkozó javaslatokkal, és a közvélemény elé terjesztendő tervekkel előállani; mi (t. i. az ellenzék) itt csak arra valók vagyunk, hogy az általuk előadott terveket és javaslatokat, melyeknek indokai előttünk ismeretlenek, és a melyek kétségkívül a felelősségérzete folytán keletkeztek, — megbiráljuk.«^b A mint »az alkotmányos ellenzék szükséges ellensúlyozója az alkot-

^x *Ibid.* pp. 16, 17.

^y Hearn, *Govt. of England*, p. 540.

^z Ez elvet Tirneynek, Fox egyik pártbírójának s barátjának, és a kiválóbb whig-államférfiak egyikének tulajdonítják. *Mirror of Parl.* 1841. p. 2117.

^a *Hans. Deb.* vol. CLXXVI. p. 811.

^b Lord Palmerston, *Ibid.* vol. CLXXIV. p. 1234.

^c Disraeli. *Ibid.* p. 1866.

mányos hatalom kezelőinek : « ° úgy a kormányelnök megfordítva épen ellentéte az ellenzék vezérének : — működése által az ellenzék törekvése ellenőriztetik és ellensúlyoztatik. Erélyes vezetők nélkül egyik párt működése sem lehet sikeres vagy kielégítő.

Az ellenzék vezéréül rendszeren oly egyént választanak, ki személyes tulajdonainál fogva legkiválóbbnak mutatkozik a párt hatalomra jutása esetén az államügyek vezetésére. E mellett képesnek kell neki lenni arra is, hogy a tanácskozásoknál mutatkozó éleselműsége és tevékenysége által saját párthívei támogatását is biztosíthassa a maga számára, mivel a Lord Bolinbroke szavai szerint »a nép kopók módjára követi azt, ki a vadat felveri előtte;« de egy politikai pártvezérnek ép oly ildomosnak, mint erélyesnek is kell lennie. ⁴

»Az ellenzék vezérének sohasem szabad annyira elragadtatnia magát, hogy a ministerek törvényhozási intézkedéseit szükségtelenül akadályozni kívánja ; hanem sőt inkább, a mennyire csak lehet, a ház mindkét része számára szabad és méltányos vita biztosítására kell törekednie, és ha e célját elérte : akkor a közügyek menetét, még ha talán nem helyesli is a kormány intézkedéseit, inkább még könnyíteni kell.« ° Így például a britt parlament tárgyalásainál felmerülő pártharcok élessége dacára is egyik legszebb vonása e testületnek az, hogy valahányszor a kormány elnöke a fejedelem számára

° Lásd Bouverie's Speech. *Ibid.* vol. CXCI. p. 1720.

⁴ Edinb. Rev. vol. CVIII. p. 314 *n.* továbbá *Ibid.* vol. CIX. p. 187; vol. CXXVI. p. 565 és Yonge, Life of Ld. Liverpool, vol. I. p. 210; II. p. 164.

° Disraeli's Rule, in Opposition. Hans. Deb. vol. CLXXXII. p. 1860; továbbá p. 1973.

hódolati, vagy szerencsekivánati felirat megszavazását, vagy pedig bizonyos egyének nagybecsű szolgálataiért a ház köszönetét nyilvánítani indítványozza. az ellenzék vezére tulajdonkép mindig köteles támogatni maga is az ily indítványt. ^f Az is szokásban van továbbá, hogy az ellenzék azon tagjai, kik az előtt szintén kormányhivatalokat viseltek, mindig segítségére vannak a ministereknek az oly intézkedéseknél, melyek a közigazgatás sikeresebb vezetésére céloznak, — e tárgyra vonatkozó hivatalos tapasztalataikat és tanácsaikat mindig híven előadván a ház előtt. ^g

Sőt szokásban van még az is, hogy a törvényhozás folyamatának gyorsíthatása végett a ház elnöke mindannyiszor, a mennyiszer szükséges, érintkezésbe teszi magát az ellenzék tagjaival, hogy az ügyvitelre nézve oly megállapodásra juthassanak, mely mind a tagokra nézve kényelmesebb, mind némely kényesebb kérdések elintézésére célszerűbb, ha t. i. nem szükségkép valami pártjellegűek azok. ^h

Néha a házelnökek az ellenzék tagjaival folytatott értekezései sokkal fontosabb természetűek, és oly nehéz politikai kérdésekre vonatkoznak, melyeknek elintézéséhez a ház mindkét részének közreműködése is kívánatos.

^f Lásd Yonge, *Life of Ld. Liverpool*, vol. III. p. 455. *Hans. Deb.* vol. CLXXXV. p. 814. *Ibid.* vol. CXCIII. pp. 480, 526, 865, 914.

^g Earl Grey. *Ibid.* vol. CXCI. p. 686. Lásd továbbá Gladstonenak a Revenue Officers Dishabilities Removal Bill ügyében tartott beszédét. *Ibid.* vol. CXCIII. 394.

^h *Mirror of Parl.* 1834, p. 2746. *Hans. Deb.* vol. CLIX. pp. 234—236.

Pitt és Fox között két vagy három ilyenemü értekezés fordult elő.¹ Addington hivatali elődét Pittet szintén több ilyen alkalommal megkérdezte.² Brougham, midőn a képviselőházban az ellenzék padjain ült, gyakran és pedig igen kényes természetű ügyekben értekezett Lord Castlereaghhgal, Canninggal és Percevallal, a mely utóbbival pedig hevesebb összeütközései is voltak, mint a minők az ellenzék és a kormány vezeterei között elő szoktak fordulni.«³ A Lord Melbourne miniszterelnöksége idején Wellington herceg, ki akkor a lordok házában az ellenzékot vezette »nem csak a katonai, hanem több másféle ügyekre nézve is folytonos érintkezésben volt a kormánnyal.«⁴

1840-ben a ministerium két alkalommal azért szavaztatott le, mivel az illető ügyben nem értekezett előlegesen az ellenzék vezetereivel. Az egyik eset az volt, midőn a Prince Albertnek a királynővel való házassága alkalmával megajánlott évi járadék leszállítása indítványoztatott a képviselőházban. Másik esetben pedig a lordok háza vetett el a Prince Albert's Naturalisation Bill-ből egy záradékot, mely szerint a sorrendben a herceg rögtön a királynő után következett volna. Mindezen bosszantó eseteket könnyen el lehetett volna kerülni, ha Lord Melbourne, (az akkori Premier) az ellenzék vezérével kellő időben értekezett volna, mint az később magának a hercegnek vezetése alatt gyakran történt oly kérdésekben, melyek inkább személyes, mintsem politikai jellegűek voltak.«⁵

¹ Edinb. Rev. vol. CIII. pp. 321 n. 341.

² Stanhope Life of Pitt vol. III. pp. 375, 381 »Lord Liverpool, 1815-ben a Corn Law ügyében többször értekezett a ház mindenféle pártbeli tagjaival.« Yonge, Life Lord Liverpool, vol. II. p. 135.

³ Lord Brougham, Mirror of Parl. 1834, p. 2747.

⁴ Lásd Wellington hercegnek 1846-ban Lord Stanleyhez írott és a Fortnightly Reviewben (vol. III. p. 664.) idézett levelét. Így például a Regensség kérdése 1840-ben, Lord Melbourne és a conservatív párt vezeterei között létrejött kölcsönös megállapodás szerint intéztetett el. Grey, Early Years of the Prince Consort p. 350.

⁵ Grey, Prince Consort, pp. 276, 286.

1834-ben Littleton, az irlandi Chief Secretary, a kormány által az irlandi Coercion Bill ügyében követni szándékozott eljárás módra nézve bizalmas közlekedésbe bocsátkozott O'Connel Dániellel, a mely közlekedésnek azonban semmi jó eredménye sem lett, és később a parlamentben igen heves vitára adott alkalmat. Azt ugyanis mindenki elismerte, hogy ez igen szabálytalan és meggondolatlan eljárás volt, mely a kormány előleges megkérdezése nélkül indítatva, magának a kormánynak lételét is veszélyeztette." Littleton collegái később kinyilatkoztatták, hogy tévedése nem az ellenzék vezérével való értekezés megkezdésében, hanem annak a kellő határoknuál továbbra vitelében rejlik.^o

e) A parlamentben a ministerekhez, vagy a ház egyes magán tagjaihoz intézett kérdések és a korona ministerei által adott feleletek.

A parlament mindkét házában általában gyakorlatban van, hogy a közügyekre vonatkozólag úgy a korona ministereihez, mint a ház többi tagjaihoz is lehessen kérdéseket intézni. Ez eljárás úgy a tagokra, mint közönségre nézve is igen üdvös, mivel ez úton többféle általános érdekű ügyekre nézve a téves vélemények eltávolítása és a helyesebb felfogás elterjesztése legkönnyebben eszközölhető. Sőt sok esetben az interpellációk is szükségtelenekké tehetők ez úton, mivel általános szabályul lehet állítani, hogy az interpellációk tulajdonképeni célja annak megtudása, hogy vajjon azok tárgyára nézve lehet-e indítványt beadni, vagy sem.^p

^o Mirror of Parl. 1834, pp. 2601, 2651, 2710.

^o *Ibid.* p. 2746. Lásd Gray grófnak azon megjegyzését, mely kárhóztatja az ellenzék vezérével való magán jellegű, vagy az erre fel nem hatalmazott egyének által kezdett értekezéseket. Parl. Govt. Ed. 1864. p. 271. .

^p Lord John Russell. Hans. Deb. vol. CXXXIII. p. 869, továbbá *ibid.* vol. CXXXVI. p. 684.

E ma már annyira uralkodóvá lett gyakorlatra nézve a legelső példa a lordok házában 1721 febr. 29-én Sunderland gróf miniszerelnöksége alatt fordult elő. Lord Cowper t. i. azon hírt említve fel, miszerint bizonyos gonosztévő, ki ellen a lordok háza vizsgálatot kívánt indítani, de a ki ez alatt megszökött, külföldön elfogatott volna, »a mely ügy iránt a közönség feletőbb érdeklődvén, kívámá, hogy a kormány tagjai jelentenek ki a ház előtt, hogy van-e e hírnek valami alapja.« A mire Lord Sunderland kijelentette, hogy e hír való, még azt is előadta, hogy mily utakon és módokon tartóztatott le az illető egyén. Ekkor aztán a szóban forgó gonosztévőnek őrizet alatt Angliába kísértetése iránt felirat intéztetett a koronához.^a

Mindamellett, hogy ily közbeszóló kérdések tétele, melyekkel gyakran a rendes parlamenti tanácskozások folyama is megszakított, már régóta szokásban volt: formasierüleg csak a közelebbi időben ismertetett és szabályoztatott ezen jog.^b

1830 apr. 29-én a képviselőház elnöke azon határozatot mondá ki, miszerint »a ház szabályai nem tiltják, hogy a ház valamely tagja valamely ügy iránt kérdést tehessen, és arra feleletet is kaphasson;« és hogy ez eljárás »habár nem tökéletesen szabályszerű is, nagy kényelmére van a ház tagjainak.«^c S a következő napon némi ellenvetések és felvilágosítások után udvariasságból a napirend első tárgya előtt adtak helyet egy interpellatióknak.^d

Végre 1854-ben, midőn May a képviselőház elnökének vezetése alatt a *Manual of the Rules and Orders of the House of Commons*-t elkészítette:^e ebben az inter-

^a Parl. Hist. vol. VII. p. 709. Campbell, *Lives of the Chancellors*, vol. IV. p. 384.

^b Lásd *Mirror of Parl.* 1829, pp. 6, 22. *Ibid.* 1830, Sess. 2, p. 281; 1830—31, p. 1097; 1833, pp. 32; 2471, 2491.

^c Lásd *Mirror of Parl.* 1830, p. 1428.

^d *Ibid.* p. 1440.

^e May, *Parl. Prac.* ed, 1868, p. 178 u. -

pellatiók tételének s az ezekre adandó feleleteknek ideje és módja is szabályoztatott.

E házszabályok 152-ik §-a szerint »az egyes közügyekre vonatkozólag a korona ministereihez, vagy pedig valami Billre, indítványra, vagy más, a házban tárgyalt közügyekre vonatkozólag a ház más tagjaihoz intézendő, s az ily tagokat érdeklő kérdéseket az ügyrend megkezdése előtt lehet intézni.«^v

Ha a ház valamely tagja interpellatiót szándékozik a ministerek valamelyikéhez intézni, erről vagy a ház asztalán levő előjegyzési könyvbe írás,^w vagy magán értesítés útján rendszeren előre értesíteni szokták az illető ministert;^x és ha ezen előleges értesítés meg nem történt, azt elegendő oknak tekintik a felelet megtagadására, —^y valamint azon körülményt is, ha nem az illető miniszterhez intéztetett a kérdés.^z Néha azonban egyes sürgetőbb szükség esetén a ház tagjai mégis élhetnek azon jogukkal, hogy előleges értesítés nélkül is tehetnek kérdést a ministerekhez.^a

Az ily interpellatiók tétele alkalmával az illetőknek

^v Revised Rule, ed. of 1859, lásd továbbá Hans. Deb. vol. CXCII. p. 717.

^w Mirror of Parl. 1839, p. 120.

^x *Ibid.* 1823, pp. 1683, 2300.

^y *Ibid.* pp. 1815, 1863, Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1231. Commons Papers 1852—53, vol. XXV. p. 303. Az ülészak első napján nem szokás ugyan a ministerekhez interpellatiót intézni, néha azonban mégis megtörténik, hogy még a trónbeszéd előterjesztése előtt is intéznek hozzájuk kérdést. Hans. Deb. vol. CXXX. p. 108. Miroir of Parl. 1833, p. 32; 1839 p. 3.

^z Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1755; *ibid.* v. 193, p. 1539.

^a Hans. Deb. vol. CLXXV. pp. 2030, 2031. *Ibid.* vol. CLXXXIV. pp. 1370, 1385. May, Parl. Prac. ed. 1868, p. 302.

sem indokaikat, sem véleményöket, valamint a kérdésben összefüggésben álló tényeket sem szükséges előadni, — hanem csak a mennyiben a kérdés megérthetésére szükséges az. ^b Az interpellálóknak előadásaikban »szigoruan csupán csak a kérdés feltételére kell szorítkozni,« mivel oly alkalommal, midőn valamely ügyet megvitatni nem lehet, véleményeket nyilvánítani mások szólásszabadságának megrövidítése volna. ^c Ép ezért azon esetben is meg lehet tagadni az interpellatióra a feleletet, ha csupán valamely egyéni véleményt tartalmaz az. ^d A *hypotheticus* interpellatiók szintén nem fogadhatók el, és szabály szerint az ilyenekre nem is szoktak felelni, mivel egy minister sem vállalhatja magára azon kötelezettséget, hogy előre megmondja, miszerint ő, vagy a kormány, egy bizonyos esetben mit fog cselekedni, — mindaddig, míg maga ez az eset valósággal be nem következett, s annak körülményei nem ismeretesek eléggé. ^e Kétségekívül lehetnek oly ügyek, melyek eléggé fontosak arra nézve, hogy igazoltnak tekinthető legyen az illetők kíváncsisága, ha előre tudni akarják, hogy mi fog történni e tekintetben, — de »a korona felelős szolgálai által a parlament irányában elvállalt kötelezettség csak annyira terjed, hogy azt megmondják, mit tettek; de arra nézve, a mit minden egyes csekélyebb fontosságú ügyekben *tenni akarnak*, nem kötelesek a parlament tanácsát kikérni.« ^f

^b *Ibid.* Rule No. 153. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 520.

^c Hans. Deb. vol. CLXXXIV. pp. 1066, 1068. *Ibid.* vol. CLXXXV. p. 1646.

^d *Ibid.* vol. CXLVII. p. 133.

^e Mirror of Parl. 1828, pp. 2257, 2275. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1335.

^f Palmerston. Hans. Deb. vol. CXLIII. p. 1036.

Ha valamely előre bejelentett interpelláció sértő kifejezéseket tartalmaz, vagy pedig valami más tekintetben kifogásolható: akkor a képviselőház elnöke, vagy pedig a lordoknál maga a ház is követelheti annak megváltoztatását, vagy pedig visszavonását.[§] Sőt oly tartalmú interpellatiót sem lehet a ministerekhez intézni, mely semmiféle összefüggésben sincs a ház előtt fennforgó ügyek indokaival.^h

A korona ministerein kívül néha még a volt ministerekhez,ⁱ az ellenzék vezéréhez,^j sőt a kormány alárendeltebb állású s nem politikai jellegű tisztviselőihez is szabad az általok képviselt ügyekre nézve kérdést intézni. Így például a királyi vagy országos bizottságok tagjaihoz,^k a canterbury érsekhez, mint a Convent felső házá-
nak elnökéhez,^l s a metropolitan Board of Works tagjaihoz is lehet közügyekben interpellálni.^m A parlament bármely házá-
nak egyes magán tagjaihoz azonban csupán csak oly ügyek iránt lehet kérdést intézni, melyekkel azok valami összeköttetésben állanak, s melyek iránt bizonyos rendszabály, vagy eljárás van a parlament előtt folya-

[§] Mirror of Parl. 1837—38, p. 3425. Hans. Deb. vol. CL. p. 1596; vol. CLXI. p. 342; vol. CXCII. p. 711.

^h The Speaker, *Ibid.* vol. CXCII. p. 839, továbbá Mirror of Parl. 1829, pp. 1096, 1868. A korona jogtanácsosai iránt felmerült kérdésre nézve lásd alább 376. l.

ⁱ Mirror of Parl. 1834, p. 324, továbbá Hans. Deb. vol. LXXVII. p. 133.

^j *Ibid.* vol. CXCII. p. 657.

^k Mirror of Parl. 1829, p. 2071. *Ibid.* 1834, p. 3384. Hans. Deb. vol. CXC. pp. 1457, 1796.

^l Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 1168.

^m *Ibid.* vol. CXCII. pp. 341, 2138.

matban.ⁿ Ha nem foglalható e címek alá a kérdés, akkor az elnök avatkozik bele, és nem engedi meg az interpellálást, vagy pedig értesíti az illető tagot, hogy ha nem tetszik, nem köteles feleletet adni reá.^o Az interpellatiókra adott feleletekben szigorúan csak a kérdés egyes pontjaira kell szorítkozni, csupán annyi magyarázatot csatolván ehez, a mennyi a felelet megérthetésére szükséges.^p Az azonban mindig szokásban volt, hogy a korona ministereinek e tekintetben nagyobb szabadságot engedtek.^q

Az is mindinkább szokássá lett, hogy a föld bármely részén történt politikai események iránt a képviselőházban írásba foglalt interpellatiók adatnak be; és néha oly kérdéseket is intéznek a ministerekhez, melyekre igen kellemetlennek tartják azok a feleletadást.^r Ily esetben gyakran megtörténik, hogy az illető minister terjedelmesen belebocsátkozik a részletek felsorolásába, de mindamelllett gondosan kikerüli a közvetlen feleletadást. »És ez igen célszerű, és elfogadható eljárás mód minden oly kérdéseknél, melyekre nézve nagy gyöngédtelenség volna direct feleletet adni.«^s

Ila valamely minister valamely közügyben hozzá intézett kérdésre nem akar feleletet adni: akkor külön indítvány alakjában a ház elébe hozható az ügy.^t És néha

ⁿ *Ibid.* vol. LXIII. p. 491, továbbá *ibid.* vol. CLV. p. 1345; vol. CLXVI. p. 2028; vol. CLXXIV. p. 1914.

^o *Ibid.* vol. LXXVI. p. 1177, továbbá vol. LXXV. p. 1211.

^p *Mirror of Parl.* 1831, p. 208. May, ed. 1868, p. 302. Rule No. 154.

^q *The Speaker. Hans. Deb.* vol. CLXI. p. 497; vol. CLXXIV. p. 1423.

^r *Commons Papers*, 1852—3, vol. XXV. p. 303.

^s Lord Palmerston. *Hans. Deb.* vol. CLXX. p. 350.

^t *Mirror of Parl.* 1838, pp. 5381, 5386, 5870.

valóban célszerűbb is ezen eljárás mód követése, mivel oly kérdéseket, melyek remélhetőleg vitát fognának kelteni, vagy pedig oly felvilágosításokat vonnak magok után, melyeket tulajdonkép csak egy általános vitában lehet megadni: nem célszerű más módon elintézni. ^u

Számos előző esetet lehet arra nézve is felhozni, hogy a korona ministerei, s a ház más egyéb tagjai megtagadták az oly kérdésekre való feleletadást, melyeket sükségtelennek, helytelennek, szokatlannak, vagy illetlennek tartottak. Rendesen meg szokták ugyan mondani a feleletmegtagadás indokait, de ha a kérdést kiválóan kifogásolhatónak tartják, néha egyáltalában nem is veszik azt tudomásúl. ^v

A lordok házában már sokkal nagyobb szabadság uralkodik az interpellatiók tétele körül. Itt a legújabb időkig az volt gyakorlatban, hogy a magán értesítést is mindig elegendőnek tartották, a mi aztán igen sok kellemtelenségre adott okot, sőt a kérdések tétele, vagy az azokra való felelet megadása alkalmával viták is fejlődhetnek ki az illető tárgy fölött, a nélkül, hogy formászerű interpellatió volna a ház asztalán. ^w 1867-ben azonban a lordok háza előtt egy bizottság azt ajánlotta, miszerint azon célból, hogy a peerek figyelme annál inkább felköltessék az oly kérdések iránt, melyek fölött vita fejlődhe-

---

^u Mirror of Parl. 1831, p. 2201. Hans. Deb. vol. CLXIX, p. 1932; vol. CLXXXVI. p. 126.

^v Mirror of Parl. 1828, p. 516. *Ibid.* 1229, p. 137; 1831. p. 1262; 1831—32, pp. 1197, 2427; 1835, p. 1060; 1839, p. 171. Hans. Deb. vol. CLXXXIV. pp. 1659, 2164; vol. CLXXXV. pp. 1239, 1327; vol. CXCII. p. 2135.

^w May, ed. 1868, p. 302. Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 367; vol. CLXXXVIII. p. 1255.

tik ki: minden oly interpellatiót, melynek megtétele későbbre is halasztható, előre be kell a ház előtt jeleníteni.* 1868 ápril 2-án tehát ez úgy kellő megfontolása után azon határozatot hozta a ház, miszerint az oly interpellatiókra nézve, melyeknek beadhatása valószínűleg vitát fog előidézni: igen kívánatos, hogy azok a ház napirendjébe, vagy előjegyzési könyvébe, előre felvétessenek.†

Néha megtörténik, hogy némely interpellatióra a ministerek a feleletet minden újabb interpellatió vagy indítvány nélkül az ülészak egy későbbi részében adják meg.‡ Sőt az is megtörténhetik, hogy valamely közérdekű ügyben, a nélkül, hogy interpelláltak, önként magától ad felvilágosítást a kormány.§

Máskor viszont a birtokában levő adatok alapján önként értesíti a parlamentet a nélkül, hogy az illető ügyre vonatkozó írott okmányokat is köteles volna felmutatni;‖ de oly sürgönyöket, vagy más államokiratokat, melyek nincsenek a ház asztalára letéve, felolvasnia, vagy azokból idéznie nem szabad, ha csak később a ház elébe terjeszteni nem szándékozik azokat. E szabály azonban csak a közokiratokra, és az oly másnemű közleményekre vonatkozik, melyeket a közérdek minden sérelme nélkül nyilvánosságra lehet hozni.°

* Lord's Journals, vol. XCIX. p. 497, továbbá Hans. Deb. vol. CLXXXIX. p. 1329; vol. CXC. p. 157.

† *Ibid.* vol. CXCI. p. 693.

‡ Mirror of Parliament, 1830—31, p. 350. Hans. Deb. vol. CXXI. p. 685.

§ Mirror of Parl. July 18, 1831, p. 638.

‖ Palmerston, Hans. Deb. vol. CLXX. pp. 1585, 1841. Attorney-General (Palmer.) *ibid.* vol. CLXXIX. p. 489.

° Lásd May, edition 1868, p. 320. Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 907; vol. CXC. p. 667, továbbá fentebb I. k. 357. l.

f) A királyi, országos, és ministeri bizottságok kiküldése és ellenőrzése.

A parlament elé terjesztendő törvényjavaslatok előkészítésénél, és a végrehajtó hatalom közreműködését igénylő ügyek megvizsgálata végett igen szükséges, hogy a korona ministerei, a közügyekre vonatkozó megbízható értesítések beszerzésében, mindenfelől kellő gyámolításban részesüljenek.

A törvényjavaslatok előkészítésére nézve mindenkélt meg kell jegyeznünk, miszerint »a cabinetministerek ideje annyira igénybe van véve hivatalos teendők által, hogy közölők igen kevés fordíthat elég figyelmet az ily nagyfontosságú tárgyakra, és nem vizsgálhatja meg eléggé, hogy mi hatása lesz az országra a célbavett intézkedéseknek.«^d Azon célból tehát, hogy a kormánynak e tekintetben lényeges segítségére lehessen, a parlament mindkét háza, az utóbbi évek alatt, vagy egyenesen a ministerek javaslatára, vagy legalább azok beleegyezésével, a törvényhozási intézkedés alá venni szándékolt különböző fontosabb kérdések megvizsgálásához szükséges adatok beszerzése végett külön bizottságokat szokott kiküldeni. Az ily esetekben a parlamenti bizottságokhoz való folya-
modás ellen azonban némi kifogásokat lehet tenni, mint-hogy ez által tulajdonkép a korona tanácsadóit terhelő felelősség érzete csökkentetik. S e mellett még azon kellemetlenséggel is jár ez, hogy másféle parlamenti teendők kel terhelt és igénybe vett egyénekre bízván, gyakran megtörténik, hogy a parlamenti bizottság hosszas vizsgálat

^d Lord John Russell, Report on Official Salaries, Commons Papers, 1850, vol. XV. Evid. 1225, továbbá 165. l.

után végre is kénytelen lemondani azon reményről, hogy saját óhajta szerint befejezhetné az illető ügy vizsgálatát, és egy királyi bizottság kiküldését hozza javaslatba, mely több idővel rendelkezvén, behatóbb figyelmet fordíthat a tárgyra. °

Az ily királyi bizottságok által a parlament megbízásából végezett ily vizsgálatok megbecsülhetlenek a parlamenti kormányrendszerre nézve, mert a mellett, hogy kiváló könnyűséggel járnak el a tények megállapításában: gyakran olynemű felvilágosításokat is hoznak napfényre a szóban forgó ügyre nézve, melyeket semmi más módon nem lehetett volna megszerezni; és az ily kitünő, részrehajlatlan férfiakból álló bizottság jelentése gyakran rendkívüli értékű a közvélemény felvilágosítása tekintetéből. »A szegény-, bűn-, fenyítő- s közegészségügy kezelésére, valamint a túlságos gyáripari munkából fejlődő bajok orvoslására vonatkozó törvényhozási intézkedések mind megannyi feltünő példái annak, hogy az ily bizottságok vizsgálatai által mennyire meg lehet azon főbb elveket és eddig kétségbevonhatlan tényekül tekintett alapigazságokat változtatni, melyek szerint úgy a nagy közönség, mint az egyes parlamenti bizottságok és kiválóbb államférfiak is készek voltak eddig törvényhozásilag is intézkedni.« †

Az ily királyi bizottságokhoz nem csak oly esetekben lehet folyamodni, midőn az egyes törvényjavaslatok készítésénél kívánnak a korona ministereinek közvetlen

° Lásd fentebb, I. k. 270. l.

† Lásd E. Chadwickének a jogtudományi társulat 1859 január 29-iki ülésében tartott felolvasását a törvényjavaslatoknak a cabinetben s a parlamenti és vizsgálóbizottságok által való előkészítése fölött. Law Amendement Journal, febr. 3. 1850.

segítségére lenni, hanem akkor is, ha oly tényeket kívának részrehajlatlanul megvizsgáltatni, melyek felől a koronának vagy a parlamentnek biztos értesítésre van szüksége. Célszerű tehát, hogy az ily bizottságok kiküldésére, és az ilyenek iránt később követni szokott eljárásra vonatkozó szabályokkal is foglalkozzunk egy kevéssé.

Ily királyi bizottságot a korona vagy saját felelősségére és mintegy előjogaira támaszkodva, vagy valamely parlamenti törvénycikk rendelete folytán, vagy pedig a parlament egyik vagy mindkét házának javaslata következtében küldhet ki. Az nem szükséges, hogy a parlament mindkét háza egyértelműleg írjon fel valamely királyi bizottság kiküldéseért a koronához, mivel csupán azon esetben van erre szükség, ha valamely parlamenti törvény határozottan megköveteli ezt, mint például az Act. XV. et XVI. Vict. c. 57, mely megszabja, miszerint a parlamenti képviselők választásánál mutatkozó visszaélések megvizsgálására kért bizottságok kiküldhetése végett a parlament mindkét házának egyértelmű feliratára van szükség.⁸

Míg az ily bizottságokat egyfelől bármelyik ház feliratára egyformán ki szokták küldeni, más felől az ily feliratok sokkal inkább a képviselők,^h mintsem a lordok házából szoktak keletkezni; ¹ és rendesen oly nagy figyelemmel vannak e tekintetben a parlament bármelyik

⁸ Lásd May, Parl. Prae. Ed. 1863. p. 635. Az ily feliratokat eredetileg a képviselőházban az elnöknek, vagy az igazoló bizottság valamely tagjának kell indítványozni, és pedig előbb, mintsem a valamelyik választó kerületben felmerült vesztegetés ténye bebizonyított volna. Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 995.

^h Com. Journ. vol. CXVIII. pp. 250, 265, 363, 377; vol. CXIX. pp. 215, 229.

¹ Lord's Journ. vol. XCIII. p. 633.

házának határozottan kifejezett kívánságára, hogy még ha valamely bizottság kiküldése iránt beadott felirat a ministerek ellenzése dacára ment is keresztül, a korona rendesen el szokta rendelni az ily bizottság kiküldését.¹

A koronának az ily vizsgáló bizottságok kiküldésére vonatkozó jogát már többen kétségbe vonták [ugyan,^k de az illetők leginkább oly okok alapján indultak, melyek bármennyire nyomatékosak voltak is a praerogatívás kormányrendszer idején, épen nem alkalmazhatók az Angliában jelenleg életben levő politikai rendszerre. Mióta a ministeri felelősség elvét kellőleg körvonalozták, és teljesebben átértették: a vizsgáló bizottságok kiküldése egyik általában elfogadott részévé lett kormányrendszerünknek; és az ma már teljesen el van ismerve, hogy ha a kellő határok között használtatik, a legüdvösebb és jótékonyabb hatású lehet az.¹

»Az azonban nem egyeznék meg az alkotmány elveivel, ha a végrehajtó hatalom legegyszerűbb teendőivel és a parlamenthez való viszonyával összefüggésben levő kérdések megvizsgálása is ily királyi bizottságokhoz utasíthatnák,« vagy pedig valamely ügyben a ministeri felelősség elhárítása végett, vagy valamely oly ügyosztály

¹ Site of the National Gallery, Hans. Deb. vol. CXLII. p. 2154. *Ibid*, vol. CXLIII. p. 510. Sea Fisheries, *ibid* vol. CXLIII. pp. 261. 515.

^k Lásd Toulmin Smith, on Government by Commissions; pp. 150, 168.

¹ Cox British Commonwealth, p. 250. Cox Inst. Eng. Govt. p. 155. Az 1867—8-iki közigazgatási év alatt nem kevesebb mint 23 ideiglenes vizsgáló bizottság tartotta egyszerre üléseit, habár másfelől meg kell vallani, hogy ez évben a szokottnál nagyobb számmal küldettek ki ily bizottságok. Civil Service Estimates, 3868—9, Class II. p. 63.

teendőinek végzésére küldetnék ki ily bizottság, mely az illető kérdések felvilágosításához szükséges részleteket könnyen megszerezheti, és a mely közvetlenül maga felelős a parlamentnek; vagy pedig ha az egyes magánosok által elkövetett oly vétkek és bűntények megvizsgálására használtatnék ez eszköz, melyeket a rendes törvényszékek is elintézhetnek. Sőt azon esetben sem szabad ily bizottságot kinevezni, mihelyt a kormány nem hajlandó határozott útasításokat adni a bizottság tagjainak.^m

Az ily vizsgáló bizottságok működésének mindig csak annyira kell kiterjedni, hogy a nyert értesítések alapján javaslatot tegyen az iránt, hogy mire kell a törvényhozásnak, vagy a kormánynak fordítania figyelmét. Ellenben politikai kérdések fejtegetésébe soha sem szabad bocsátkoznia, nehogy a ministeri felelősség korlátait tágítsa, vagy a parlamentet illető teendők körébe vágjon.ⁿ

^m Lásd Hans. Deb. vol. CLXX. pp. 915—916. *Ibid.* vol. CLXXV. pp. 1208, 1219. Toulmin Smith on Commissions, pp. 150—159. 1867-ben azonban a Trades Unionok érdekében kiküldött királyi bizottságot különösen is utasította a parlament, hogy a Scheffield városban, vagy ennek környékén létező Trades-Unionok által pártolt, vagy állítólag támogatott bármennemű megfélemlítési, vagy kihágási, vagy más törvényellenes cselekedeteket, — akár az egyes munkásoktól akár a munkaadóktól származzanak is azok, — valamint az ily kihágásoknak okait és a Trades-Unionoknak ezekben való részvétét stb. is megvizsgálja. De az Act. 30. Vict, CC. 8, 74 e bizottság tagjait is akadályozta e rendkívüli meghatalmaztatásuk gyakorlásában. Lásd alább a 92. lapot. Ha valamely királyi bizottság az igazságszolgáltatás folyamába a parlament felhatalmazása nélkül avatkoznék bele, vagy pedig zavarná azt: ez szintén törvénytelenég volna. Lásd Hans Deb. vol. CLXXVII. pp. 345. 378. 401

ⁿ Gladstone, Hans. Deb. vol. CLXXVII. pp. 233. 236. Sir Stafford Northcote, *ibid.* vol. CLXXXIV. p. 1731 CLXXXV. k. 1768. 1781. L.

A korona, vagy pedig valamely ministerium főnöke által — valamely ügy megvizsgálása, vagy pedig valamely fontosabb kérdésre vonatkozó adatok beszerzése s a koronának e tekintetben való tájékozása végett — kiküldött bizottságokat rendszeren a végrehajtó hatalom azon osztályából nevezik ki, melyet különösebben érdekel az illető ügy, — legyen az bár valamelyik államtitkárság, vagy az államkincstár, vagy akármely más ministerium is.^o Ha semmi másnemű intézkedés nem létezik, ez esetben a belügyminister kötelessége az ily bizottságokkal érintkezésbe tenni magát, és általános szabálynak mondható, miszerint »a királyi bizottságok mindenféle jelentései csupán a belügyminister hatáskörébe tartoznak.«^p

A királyi névaláírással, vagy pedig az állami nagy pecséttel ellátott megbízó levelek alapján kiküldött ily bizottságoknak ezekben megnevezett tagjai a fejedelem által a kijelelt kérdés megvizsgálására, és ez ügyben a korona elé terjesztendő véleményadásra vannak felhatalmazva.^q Az ily alkalmakkor kibocsátott királyi rendelet-

^o Commons papers, 1859. Sess. 2. vol. XV. pp. 557—550. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1456. Az irlandi vasuti bizottság egy 1867. oct. 15-én kelt kincstári rendelet alapján küldetett ki; s jelentését lásd Commons Papers 1868.

^p Cox. Inst. Eng. Govt. p. 672. Hans. Deb. vol. CLXXXVII. pp. 880, 1294.

^q Az irlandi Lord Lieutenant mint a királynét képviselő alkirály szintén fel van hatalmazva ily vizsgáló bizottságok kiküldésére. Az ily bizottságokat »Ő Felségének dublini várából Ő Nagyméltóságának parancsára« az irlandi államtitkár aláírása mellett küldik ki. E meghatalmazás alapján a bizottság tagjai »a vizsgálat teljesítésénél minden törvényesen megengedett, és célhoz vezető útát és módot is megkísérhetnek.« Lásd az irlandi Pawnbroeking Laws megvizsgálására kiküldött bizottságnak az 1868-iki parlament elébe terjesztett jelentését.

ben egyszersmind azt is fel szokták említeni, hogy az illető vizsgálat által különösen érdekllett ministerium részéről a teendők teljesítésére még bővebb utasítás fog adatni.^r Ha a vizsgálat a parlament valamelyik házának ajánlata folytán rendeltetik el: a kormánynak szabadságában áll, hogy még más oly kérdésekre is kiterjeszthesse azt, melyek nincsenek felemlítve a parlament ide vonatkozó határozatában.^s

Az ily királyi vagy parlamenti bizottságok tagjai — politikai véleményökre vagyis arra való tekintet nélkül, hogy barátjai vagy pedig ellenségei-e az akkori kormánynak,^t — általában a megvizsgáltatni kívánt ügygyel való ismeretességök, vagy pedig az illető feladatra való különös képesíttetésöknél fogva neveztetnek ki. Néha megtörténik, hogy a kormány kívánsága folytán az egyes jelentékenyebb ügyek megvizsgálására a törvényhozó testület mindkét házából küldetnek ki tagok, és pedig nem csak kiváló személyes képességeikre való tekintetből, hanem azon célból is, hogy ez úton a bizottság a parlament mindkét házában közvetlenül képviselve legyen.^u

---

^r Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1769. A Statutory Commission kiküldetése esetében azonban az Assistant Commissionereket a fő Commissionerek nevezik ki, s ezektől is kapják azok utasításaikat, habár ezekre magokra nézve is az illető törvényeikkben megjelölt utasítások az irányadók, ámbár az ilyenü utasításokat mindig a korona valamely ministere közli ezekkel. *Ibid.* vol. CLXXXVIII. pp. 431. 436, 522.

^s Earl of Derby, Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 480.

^t Hans Deb. vol. CXCHII. p. 972.

^u 1868 mart. 26-án a képviselőház két tagja nem akart szavazni a ház elé terjesztett egy bizonyos ügyben, mivel azon ügy megvizsgálására egy királyi bizottság volt kiküldve,

Általános szabályul tekinthető, hogy a kormány tagjait nem kellene az ily vizsgáló bizottságokba kinevezni, mivel később megtörténhetik, hogy valamely kormányzasi ügyben politikai tekintetből oly módon kell az ilyeneknek határozni, a mint nem határozhatnak, ha egy előbb nyilvánított vélemény által már kötve vannak * E szabályt azonban nem tartják meg kivétel nélkül; így például egészen célszerű és igazolható eljárás, ha valamely cabinetminister a vezetése alatt álló ** osztályt köze-

melynek az illetők épen tagjai voltak. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 323.

* Így péld. Lord Stanley és Spencer Walpole a Russell kormány által egy 12 tagú királyi bizottságba neveztetvén ki, melynek feladata a hivatalos eskü megvizsgálása és azon kérdésről való jelentéstétel volt, hogy vajjon célszerű-e ez eskümintát félretenni vagy megváltoztatni: 1866 június havában a Derby-kormány alatt maguk is hivatalba lépven, egy új bizottság neveztetett ki, melyben helyöket más egyénekkal töltötték be. 1864-ben pedig Lord Stanley és Sir Stafford Northcote a Schools-Inquiry-Commissionba neveztetvén ki, midőn később a Derby-kormány tagjaivá lettek, megmaradtak ugyan a bizottságban, de nem irták alá a bizottságnak 1867 december havában beadott jelentését, és pedig egy részben azért, mert — mint állíták — hivatalos teendők miatt nem vehettek részt a bizottság utóbbi ülésein, és nem tanulmányozhatták át kellőleg a bizottság elé terjesztett okmányokat, másrészt pedig azért is, mivel — mint a kormány tagjai, — célszerűbbnek látták akkorra tartani fel véleményök nyilvánítását, mikor majd intézkedni is kell az illető ügyben. Rep. Schools-Inquiry Commission 1857—8. vol. I. p. 661.

** Így például 1858-ban Peel tábornok, akkor hadügyi államtitkár, és Lord Stanley, az India Board elnöke, szintén kiküldettek az indiai hadsereg szervezetének megvizsgálására kiküldött bizottságba; s ugyanezen évben a titkos tanács elnöke (Salisbury marquis), maga is a militiánál ezredes, a militia szer-

lebről érdeklő, vagy valamely oly más ügy megvizsgálására kiküldött bizottságba szintén kineveztetik, mely semmi összeköttetésben nincs a politikával. ^x

Altalában a vizsgáló bizottságoknak soha sem szabad valamely pártszínezettel bírni, hanem a parlamentben uralkodó különböző véleményeknek lehető legmértányosabb és legteljesebb képviseltetésére kell törekedni, még az épen megvizsgáltatni kívánt ügyben erősen túlzóknak elismert elemeket sem zárva ki, mivel egy ily királyi bizottság szerkezete mindig elegendő alkalmat nyújt a parlamenti bírálgatásra. ^y

Ha pedig valamely bizottságot, valamely parlamenti törvény alapján kell kiküldeni: ez esetben annak tagjait mindig a kormány nevezi ki. A ministerek gyöngédségtől azonban megvárják, hogy vagy a már addig működött tagokat választják továbbra is, vagy pedig a parlament elébe terjesztik azok neveit, kiket a bizottság tagjaiul

vezetének megvizsgálására kiküldött bizottságba szintén kineveztetett (Commons Papers 1859 Sess. II. vol. VIII. p. I. *Ibid.* IX. p. 3). 1868-ban a Lord Chancellor Cairns a Neutrality-Laws ügyének megvizsgálására kiküldött bizottságba szintén megválasztatott. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 342.

^x Így a parlament új házának díszítésére 1841-ben kiküldött, és még jelenleg is fennálló bizottság, melynek feladata egyszersmind a szépművészeteknek az egész birodalomban való ápolása is, úgy jelenleg, mint ezelőtt is már több miniszerelnököt mutathatott fel a több kiváló államférfiak mellett soraiban (Commons Papers 1861 vol. XXXII. p. 215, 224.) Lásd továbbá az 1851-iki nemzetközi kiállítás ügyében kiküldött bizottság névsorát. *Ibid.* p. 482.

^y Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 190. 514; *ibid.* vol. CLXXXVIII. pp. 121, 125, 243.

már magában a törvényben megjeleltetni kívánnak.^a 1692-ben a Land Tax Assesment-Billnek a képviselőházban^a keresztülvitele alkalmával az illető biztosok már magában a Billben megjelöltettek, és ez eljárást azóta folytonosan megtartották.^b De azon esetben, ha egy, a parlamenti bizottságtól külön álló bizottságot kíván a kormány kinevezni, a kineveztetni szándékolt egyének neveit is beszokták a parlamentnek előre jelenteni, nehogy vita keletkezzék a korona választása felett,^c habár a kormány néha célszerűbbnek látná is magára nézve ez eljárást.^d

Ha azonban parlamenti bizottságot óhajt kiküldetni, — habár a kormány tetszésére van is az bízva, hogy közli-e a parlamenttel a kiküldendő Commissioneerek neveit, vagy sem: — mégis nem ritkán megtörténik, miszerint azon célból, hogy bizonyos kérdés elintézésénél jó egyetértés legyen a korona és a parlament között, a parlament jóváhagyása alá terjesztetnek ezek nevei.

Igy például 1831-ben az első Reform-Act keresztül vitele után, midőn a ministerek hiában próbálták meg egy, a Boundary Commissioneerek neveit tartalmazó Billre megnyerni a parlament szentesítését: saját felelősségükre magok nevezték ki az

---

^a Lásd Gladstonenak azon megjegyzését, mely szerint nem illőnek tartja, hogy a ház egyes magán tagjai vegyék magokra valamely kiküldetni szándékozott bizottság tagjainak kijelöléséért a felelősséget. Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1941. Lásd továbbá *Ibid* vol. CXCIII. pp. 1658, 1905.

^a Macaulay Hist of England vol. IV. p. 317.

^b Lásd 30 et 31 Vict. C. 51. s az 1868-iki Public-Schools-Bill XVI—XX. szakaszát.

^c Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1480.

^d *Ibid* vol. CLXXXVIII. p. 983; vol. CLXXXIX. p. 602.

illető egyéneket. ^e 1867-ben az új Reform Act meghozatala után a kinevezeteni szándékolt Boundary Commissionerek nevei beterveztetvén a képviselőház elébe: azok elfogadtattak és törvénybe iktattattak. ^f

A királyi bizottságok tagjaiul kinevezett egyének rendszeresen minden díj nélkül teljesítik szolgálataikat, habár a közügynek szentelt idejükért és munkájukért néha kapnak is némi kárpótlást. Valósággal megtett kiadásai azonban természetesen megtérítetnek az állami pénztárból. ^g

Szokásban van az is, miszerint a királyi bizottságok nem csak egyes szakértőket s tanúkat hallgatnak ki, hanem írásbeli közleményeket is elfogadnak az oly egyénektől, kik illetékesen szólhatnak az épen vizsgálat alatt levő üggyhöz. Sőt ha bizonyos elméleteknek megbízhatóságáról, vagy valamely találmánynak hasznosságáról stb. kíván meggyőződni: szabadságában áll az ily bizottságnak kísérleteket is tételni e tekintetben, ha szükségeseknek tartja azokat vizsgálatai tovább folytathatása végett.

Ha azonban valamely parlamenti törvény világosan fel nem hatalmazza, egy ily bizottság sem kényszeríthet senkit valamely okmány előmutatására, vagy tanúszkodásra, ^h vagy pedig eskütételre. ⁱ Egy 1851-iki határozat ugyan világosan azt rendeli, hogy az ez alkalommal, vagy ezután valamely törvényoikk, vagy pedig a pártok aka-

^e *Ibid.* vol. CLXXXVIII. p. 430.

^f *Ibid.* vol. CLXXXVII. pp. 1129, 1547, 1940; vol. CLXXXVIII. pp. 176, 270, 522.

^g *Common's Papers*, 1856, vol. XXXVIII, p. 395. *Ibid.* 1850. vol. XV. p. 561. *Ibid.* 1867, vol. XL. p. 361.

^h Cox, *Brit. Commonwealth*, p. 251. Toulmin Smith, p. 202 *Law Magazine*, vol. XV. p. 85.

ⁱ Toulmin Smith, p. 188.

ratánál fogva »valamely bizonylatok meghallgatására, elfogadására és megvizsgálására« kinevezett bármely biztos »jogosítva van a törvényesen elébe idézendő tanúkat esküre is kényszeríthetni:«¹ de e törvénycikk — úgy látszik — inkább a törvényszék vagy pedig valamely más hatóság által kinevezett biztosokra vonatkozik, és nem terjed ki a közvetlen a koronától származó kinevezésekre. Bizonyos esetekben ugyan a korona kétségkívül igényt tart azon jogra, hogy a királyi előjogok alapján kinevezett biztosokat »arra is teljes felhatalmazással láthassa el, miszerint, ha szükségesnek tartják ezek, esküt is tétethessenek mindenkivel, kit kihallgatás végett maguk elébe idéztek»: * de mindeddig felettébb kétes, hogy vajjon e

¹ XIV. et XV, Vict. C. 99. Sect. 16. Az e határozat ügyében hozott döntvényt azonban lásd in Reg. p. Hallett, 2. Denison C. C. 237. Canadában a kormányzótanács 1846 óta (az Act IX. Vict. C. 38-nál fogva) fel van hatalmazva, hogy ha a tartomány kormányzásával, a közügyek intézésével, vagy az igazságszolgáltatással összefüggésben levő valamely kérdés megvizsgálására célszerűnek tartja Commissionereket kiküldeni, ezeket arra is felhatalmazhatja, hogy az elibök utasított ügy megvizsgálata végett okmányok felmutatására, s eskü alatti tanuskodásra is kényszeríthesse az elébe idézetteket. (Consol. Stats. Can. p. 181.) Minthogy e hatalommal való visszaélés miatt hivatalosan semmiféle panasz nem jelentetett be 1868-ig, ez évben a britt északamerikai tartományoknak Canadával való egyesítése után e törvénycikk az Act 31, c. Vict. 38-nál fogva az egész tartományra kiterjesztetett. Lásd azonban ez ügyre nézve T. C. Ramsaynak 1863-ban Montreálban megjelent röpiratát is, melyben tiltakozik egy alsó-canadai békebíró és korona-ügyész által állítólag elkövetett hivatalos visszaélés és az illető hivatalok szerkezetének megvizsgálása végett ily módon kinevezett bizottság jogszerűsége ellen.

* Így például a Navy (Dockyards) Commission eseténél 1860-ban; Commons Papers 1861, vol. XXVI. p. 3. Lásd

jog nem csak törvénytelen jogbitorlás-e?¹ Ily felhatalmazást ugyan csak ritkán adnak a királyi biztosoknak, de azok azért e kényszerítő hatalom nélkül is kellő mérvű és részrehajlatlan értesítést nyerhetnek a vizsgálatok alá bocsátott ügyekre nézve. Másfelől gyakran látunk arra is példát, hogy bizonyos esetekben maga a parlament szól bele a királyi biztosok kinevezésébe, és újabb rendkívüli felhatalmazással kívánja ellátni a bizottságot.^m

Igy 1867 február 8-án Walpole (akkor belügyminister,) a Trades Union s több effélék ügyének megvizsgálására kiküldött királyi biztos eljárásának könnyíthetése végett egy Bill betérjeszthetésére nyert engedélyt, mely szerint a Sheffieldben közelebb elkövetett kihágás megvizsgálhatása végett — melynek elkövetőit a kormány minden igyekezete dacára is mindeddig nem volt képes felfedezni: bizonyos rendkívüli hatalommal lenne felruházandó. E felhatalmazásnál fogva a királyi biztosnak jogában áll okmányok előmutatását, tanuk elővezetését, s azoknak eskü alatt való kihallgatását követelni, a felségsértésben vétkes egyéneket megbüntetni, s oly egyéneket ellenben, kik

továbbá az 1862-iki Childrens Employment Commission esetét a Commons Papers 1863, vol. XVIII. p. 3. Az Iris Church Commissionét 1867. Commons Papers.

¹ Lásd Lord Campbell beszédét Hans. Deb. vol. LXV. p. 491. Stadt V. et VI. Vilm. IV. p. C. 62. Sec. 13. Smith. parl. Rememb. 1857—8, pp. 21—51 *Ibid.* 1865 p. 43 Lásd továbbá a korona előjogánál fogva Indiában kinevezett biztosok kényszerítő hatalmára nézve Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1223. Az Act 31. et 32. Vict. C. 63. az indiai Governor General által a bombayi bank bukása ügyében az egész birodalomban eskü alatt kihallgatandó tanúvallomások felvétele végett a kellő felhatalmazással ellátott biztosok kiküldésére jogosítja fel a Governor Généralt.

^m Lásd például Stat. 1. 2. Geo. IV. C. 90; 3, Geo. IV. C. 37. 5. Geo. IV. C. 10. sec. II. 3, 4. Will. IV. c. 37. sec. 165. 17, 18. Vict. c. 117; 30, 31. Vict. C. 104.

törvénytelen tetteikért más különben szintén bűnhödnének, a büntetés alól felmenteni azon feltétel alatt, ha teljes és kielégítő vallomást tesznek. / Tekintélyes mérvű viták után e Bill csakugyan elfogadtatván, törvénynyé lett, s általa az illető minister egyszersmind arra is fel lőn hatalmazva, hogy az illető biztosok megkeresésére, ezeknek a sheffieldi lázadás megvizsgálásánál való segédkedhetés végett, bizonyos erre képesített egyéneket vizsgáló birákül is kinevezhessen. De e törvényeikk egyszersmind a vizsgálat vezetésére nézve megköveteli, hogy az csak kellő időben bejelentett nyilvános ülésekben tárgyalassék. ⁿ

Az ülészak befejezte előtt a kormány kötelességének tartotta, hogy a fentemlített törvénycikkben foglalt felhatalmazásnak újabb kiterjesztéseért forduljon a parlamenthez, azon célból, hogy a minister az említett biztosok megkeresésére, más helyeken való hasonló vizsgálatok teljesíthetésére is felhatalmazhassa ezeket. A kormány ez előterjesztése értelmében tehát egy újabb törvénycikk hozatott. ^o

Az is gyakran megtörténik, hogy a korona által kinevezett bizottságok hatáskörének kiterjesztésére a parlament felhatalmazása kéretik ki, mint azt a következő példák bizonyítják:

1854—5-ben a krími háború alatt elesett katonák és tengerészek családjának gyámolítására és árváiknak felnevelésére magánadakozás és közaláírás útján tekintélyes pénzösszeg gyűlt be. Ez u. n. Patriotic Fund célszerűbb kezelhetése végett üdvösnek látszott, hogy annak gondviselésével és az említett célra való fordításával 1854 okt. 7-én egy Royal Commission bizassék meg. ^p 1866-ban, miután az e alap iránt jogosan formálható igények mind ki voltak elégítve, és még tekintélyes fölös-

ⁿ 30. Vict. C. 8. Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 179—189, 994; vol. CLXXXVI. p. 271.

^o *Ibid.* vol. CLXXXVIII. p. 1398. Act 30, 31. Vict. C. 74.

^p E bizottság kinevezését s első és második jelentését lásd Commons Papers 1857—8, vol. XIX. p. 557.

leg maradt: ez összegnek más, a szárazföldi és tengeri hadsereggel összefüggésben levő, s hasonló természetű célokra való felhasználhatása iránt ismét a parlament beleegyezését kellett kikérni, ^a mely által egy törvénycikk hozatván, e szerint e Fund bármikor felhasználható: 1. oly célokra, melyek végett eredetileg gyűjtetett, 2. az oly katonák, vagy tengerészek gyermekeinek nevelésére, vagy kiképezésére, kik eddig, vagy azután valamely háborúban vesznek el, és 3. ez alap igazgatójának és segédjének fizetésére, küknek illő mérvű nyugdíj is engedélyezhető, valamint a Patriotic Fundból fizettetni szokott másféle költségek fedezésére is. ^r

1867-ben a Patriotic Fundból történt eddigi kiadások megerősítése végett egy törvénycikk hozatott, mely szerint ez alapítvány segélyében részesíttetnek mindazon katonák vagy tengerészek gyermekei is, a kik eddig, vagy ezután a korona szolgálatában halnak el. E törvénycikk intézkedik egyszersmind az iránt is, hogy e Fund tulajdonjoga egy hivatalos bizottságra ruháztassék, melynek számadásai aztán rendes vizsgálaton menjenek keresztül. ^s

Az ily királyi bizottságok az eléjük szabott teendők határain belől, és a parlament jóváhagyásának reményében, teljesen szabadon magok állapítják meg az általok követni kívánt tárgyalási módot, és hogy kiket hajlandók üléseikre bebocsátani, vagy kizárni azokról. Annak azonban ezek is alá vannak vetve, hogy eljárásukat a parlament bármelyik házában is vita alá lehet venni. ^t

Az ily királyi bizottságok mindenféle költségeit a parlament által évenként e célra megszavazott összegek-

^a Hans. Deb. vol. CLXXXIII. p. 1684.

^r Act. 29, 30. Vict. c. 120.

^s Act. 30, 31 Vict. C. 98. Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 1255.

^t Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 1437.

ből az államkincstár fedezi. " Az ily bizottságok azonban a belügyministerium előleges jóváhagyása nélkül, — ehez kellvén természetesen az államkincstárból való fizetés végett fordulni, — soha sem szoktak valami rendkívüli kiadást tenni. v

Bizonyos állandó bizottságok kiadásai igen tekintélyes tételt képeznek a Civil-Service költségvetésében. Az utóbbi évek alatt azonban mindinkább azon vélemény kezd uralkodóvá lenni, hogy az ilyenek költségeivel nem kellene az állampénztárt terhelni, hanem úgy kellene intézkedni, hogy e hivatalok, míg fennállásuk szükségesnek mutatkozik, maguk fedezhessék költségeiket.

1868 april 24-én a parliament egy magán tagjának indítványára elhatározta a képviselőház, miszerint a Copyhold, Inclosure, Tithe, Drainage Actok és Charity Commissionok költségeit jövőre nem kell az állampénztárból fedezni. E határozat csupán csak egy szavazattöbbséggel ment keresztül, mivel a ministerek ellene voltak annak, habár különben kész volt volna a kormány a határozatba beleegyezni, ha a »fedezni« szó elébe az »egészen« szó is bevétellett volna. w

Az ily bizottságok eljárásának pénzügyi tekintetben való korlátozására szolgál azon megszorítás is, miszerint úgy a királyi mint a parlamenti bizottságok titkárai is mindig a végrehajtó hatalom által, vagy legalább annak közvetlen beleegyezésével neveztetnek ki. Gyakran ugyan a bizottság valamely tagja neveztetik ki ez állomásra; ha azonban valami különös képesség nem kívántatik hozzá,

v Lásd Civil Service Estimates, 1867—8, Class VII. pp. 3—9.

w Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 1070.

w Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 1280, 1295.

nem ritkán az államkincstár valamely alsóbb rangú tisztviselőjét választják az ily bizottság titkárává. *

A királyi bizottságok mindaddig folytatják működésüket, míg csak teljesen be nincs végezve a reájok bízott munka, vagy pedig le nem telt azon idő, melyre a kinevezési okmány, vagy a parlamenti törvény értelmében kiküldettek, vagy míg a korona határozatából vissza nem hivatnak. † Ha valamely bizottság vizsgálatait vagy teljesen vagy legalább egy részben befejezte, erről szóló jelentését a belügyi államtitkár útján terjeszti a korona elébe, a mi aztán a korona határozatából, vagy pedig valamely felírat kívánsága következtében, rendesen a parlament asztalára is letéteik.

Midőn azonban 1836 május 17-én a képviselőház egyik tagja azt indítványozta, miszerint intéztessék felírat a koronához az iránt, hogy egy bizonyos bizottság a vizsgálatára bízott ügy bizonyos részéről azonnal terjesztszen jelentést a ház elébe: a ministerek ez eljárást igen szokatlannak, és arra irányúlt kísérletnek tekintették, hogy »jövőre kivétsessék a korona kezei-

* *Ibid.* vol. CLXXXVIII. pp, 436, 527.

† A Criminal Law Commission, mely 1833-ban küldetett ki, 1845 februar 22-én hívatott vissza (Commons Papers 1854—5, vol. XLIII. p. 405). A West Indian Encumbered Estates Commission az Act XVII. et XVIII. Vict. c. 117 felhatalmazása alapján 6 évi tartamra neveztetett ki, a ház későbbi határozatai azonban egész 1869 augusztus haváig meghosszabbították ennek működését. (Civil Service Estimates 1868—9. Class. VII. No. 1.) Az 1866 május 17-én kinevezett Oats Commission 1866-ban visszahívatván, 1866 julius 18-án egy újabb bizottság küldetett ki. Az 1858 junius 30-án kiküldött Popular Education Commissiontól azt kívánja a felhatalmazás, hogy »két év lefolyása alatt teljesen végezze be vizsgálatait». 1859 junius 8-án azonban még egy évig újra meghosszabbított e terminus. Commons Papers 1861, vol. XXI. Part. I. 5.

ből az általa kinevezett bizottságok fölötti intézkedési jog.«
Vita után tehát az indítvány visszavonatot. »

A királyi bizottságok t. i. közvetlenül nem a parlamentnek, hanem csak a koronának vannak alárendelve,^a és a parlamentnek csak azon esetben szabad ezek eljárásába beavatkozni, ha kimutatható, miszerint helytelenül cselekesznek, vagy az eléjükbe nem tartozó ügyek elintézésébe avatkoznak, vagy bármi más módon méltatlanoknak mutatják magokat a kormány vagy a parlament bizalmára, a mikor aztán a parlament bármely háza is felírhat a koronához az ily bizottságok feloszlatása végett.^b

1868 mart. 24-én Disraeli azért nem akarta a képviselőház elé terjeszteni az Assistant Boundary Commissionerek jelentését, mivel ezek tulajdonkép »bizalmas természetű okmányok, melyek a Boundary Commissionerek magok miheztartása végett keletkeznek, a kik aztán erre alapítják véleményöket, és a kik felelősök a háznak adott véleményökért.«^c Ennélfogva annak ki e jelentéseket valamikor tanulmányozhatta, sohasem volt szabad tartalmára hivatkozni.^d Később azonban a ministerek beleegyeztek annak felmutatásába.^e

Van ezeken kívül a bizottságoknak még egy más, kevésbé fontos és kevésbé kiváló neme is, de a mely azért nem kevésbé hasznos a kormányzás teendőinek intézésénél; ezek t. i. a rendesen úgynevezett ügyosztályi bizottságok, melyek valamely kincstári határozat,^f vagy pedig

^a Mirror of Parl. 1836, p. 1521.

^a Hans. Deb. vol. CLVIII. p. 2083.

^b *Ibid.* vol. CLVIII. pp. 902, 903.

^c *Ibid.* vol. CXCI. p. 146.

^d *Ibid.* vol. CXCII. p. 1261.

^e *Ibid.* p. 1335.

^f Az 1853 apr. 12-ki kincstári határozat egy vizsgáló bizottságot küld ki, a Civil Service szerkezetének megvizsgálására. Commons Papers 1854—5, vol. XXX. p. 375.

valamely ministeri rendelet alapján küldetnek ki, azon célból, hogy az illető hivatalt közelebbről érdeklő bizonyos ügyeket megvizsgálván, az addigi kezelésmód hiányainak orvoslása iránt javaslatokat tegyenek. * Az ily bizottságok rendszeren a megvizsgálatni szándékozott kérdés által különösen érdekelt ügyosztály 2 vagy több állandó s gyakorlott hivatalnokából szoktak állani, a kikhez aztán gyakran még a kincstárnak valamelyik Lordja, vagy pedig a kormány valamely más, alsóbb rangú tagja csatlakozik.

1868 május 8-án azon határozati indítvány tétetett a képviselőházban, miszerint a hadügyi államtitkár által az anya-állam és a gyarmatok erődítményeinek megvizsgálására kiküldött bizottsághoz még e ház részéről két tag, és egy polgári mérnök is neveztessek ki, és »tiltsa meg a ház, hogy míg e bizottság be nem adja jelentését, semmi újabb költségek ne fordíttassanak az említett célra.« Hosszabb vita után, miközben azon ellenvetést hozták fel, miszerint a képviselőház tagjainak egy ügyosztályi bizottságba való kinevezése »nagyreszt megszüntetné azon felelősséget, melynek kizárólag csupán a végrehajtó hatalomra kell nehezednie«: — ez indítvány visszavonatot. Egy másik, az említett munkálatoknak ez ügyosztályi bizottság jelentéséig való felfüggesztése iránt beadott indítvány szintén elvettetett.^h

Ha valamely politikai tisztviselő szintén részt vesz egy ügyosztályi bizottságban, és a kormányban változás történik, mielőtt e bizottság munkálkodását befejezné:

Lásd Gladstonenak arra vonatkozó megjegyzéseit, hogy mennyire hasznos az, ha a gyakorlati emberekből maga az illető hivatal küld ki egy bizottságot, mivel ez által rendszeren megtörtetik az út az administratív reformokhoz. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 320.

^h Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 2021, 2054.

akkor ennek magának is szükségkép fel kell oszlania; ámbár azon esetben ha e bizottság már közel volt a jelentés-készítéshez: megengedhető, hogy egy egyszerü, magán emlékiratféle közleményt terjeszszzen az új kormány elébe, melyben mindazt előadja, melyet jelentésébe összefoglalni szándékozott, a melyet aztán szintén gondos figyelemre méltathat a kormány. ¹

Az oly egyének díjazása, kik nem viselnek már hivatalt, de valamely ügyosztályi bizottságnak azért mégis tagjai: mindig kincstári határozat által állapíttatván meg, a Civil Contingencies Fund-ból fedeztetik; ¹ minek következtében aztán, midőn az ez alapból való előlegezések kerülnek megszavazás alá, a képviselőháznak is tudomására jut az. ²

Az ügyosztályi bizottságok jelentései rendesen bizalmas természetü okmányoknak tekintetnek, és ritkán közöltetnek a parlamenttel. ¹

1868 junius 8-án a belügyi államtitkár azért vonakodott a képviselőház asztalára letenni a fővárosi rendőrség ügykezelésének megvizsgálására általa kiküldött bizottság jelentését, mivel »az ez előtt kihallgatott tanúk csak azon biztosítás alapján nyilatkoztak, hogy vallomásaik nem fognak nyilvánosságra hozatni.« Közvetlen ezután pedig a hadügyi államtitkár szintén nem akarta a kikötők védelmének akadályai ügyében kiküldött bizottság jelentését a ház asztalára tenni, mivel oly ügyeket

¹ Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 1909. Commons Papers, 1867, vol. XXXIX. p. 425.

² Commons Papers, 1854—5, vol. XXX. p. 376.

³ Lásd fentebb I. k. 551. l. Civil Service Estimates, 1867—8, Class. VII. p. 20.

⁴ Hans. Deb. vol. CLXX. p. 198; Mirror of Parl. 1840, p. 1120; továbbá fentebb I. k. 280. l.

tartalmazott az, melyeket nem volna célszerű nyilvánosságra hozni.«^m

2. Az egyes ministerek parlamenti teendői.

Most tehát azon kérdés vizsgálatára térünk által, hogy hát a parlamenttel szemben miféle kötelességei vannak tulajdonkép a kormány egyes tagjainak? E tekintetben vizsgálódásaink leginkább a képviselőházra vonatkoznak, ez lévén a parlament azon része, melylyel szemben a legterhesebb munka, és a legnagyobb felelősség nehezedik a korona ministereire.

Mindenek előtt azonban lássuk röviden, hogy mely helyeket jelölt ki a gyakorlat a parlament mindkét házában a kormány, illetőleg az ellenzék vezérférfiai számára.

A lordok házában a kormány tagjai a gyapjus zsáktól jobbra a legelső sorszáken foglalnak helyet, s azon peerek, kik rendesen velök együtt szavaznak, a ház ugyanezen oldalán levő többi padokat foglalják el; az ellenzéki peerek pedig a terem baloldalán helyezkednek el, míg ellenben azok, kik politikai tekintetben neutralisok kívánnak maradni, rendesen azon keresztben lévő padokra ülnek, melyek a ház asztala és a korlát közé vannak helyezve.ⁿ

A képviselőházban a korona tisztviselői számára az elnöki széktől jobbra eső első sor szék van fentartva, s az ezzel átellenes padokon rendesen a titkos tanácsosok, és a ház más oly tagjai foglalnak helyet, kik valamikor már ministeri hivatalokat viseltek.^o A ház azon tagjairól,

^m Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1222.

ⁿ May, Parl. Prac. ed. 1859, p. 204.

^o Rule, H. of C. No. 90.

kik az egymással küzdő politikai pártok között neutrálisok kívánnak maradni: e házban igen hiányosan van gondoskodva.^p

London belvárosának (City) négy képviselője ősi szokásnál fogva maga számára követeli, s rendesen élvezi is azon jogot, hogy minden új parlament megnyitásakor a titkos tanácsosok székétől jobbra foglalhasson helyet; később azonban e székeket a korona ministerei számára engedik által, mivel ezekről feltehető, hogy ilyenkor hivatalos teendőik miatt akadályozva nem jöhettek el helyet foglalni magok számára. A kincstári padoknak a titkos tanácsosok számára való fentartásából azonban, a mely szokás már legalább is egész az I. Károly idejére vihető vissza, az tűnik ki, hogy ez eljárás inkább csak udvariasság, nem pedig kötelessége az illetőknek. Holles, az 1628-iki parlament egyik kiváló tagja, és Willam Cobbett az 1833-iki első Reform Parliament megnyitásánál feltűnő példát adtak arra, hogy egyes alkalmakkor a parlament magán tagjai is követelhetik magok számára azon jogot, hogy az első sorban, »a titkos tanácsosok előtt« foglalhassanak helyet.^q Walpole idejében (1741) még az volt a szokás, hogy ha az ellenkező pártok vezérei titkos tanácsosok voltak, de azért mégis ugyanazon sorban egymás mellett foglaltak helyet.^r A III-ik György trónralépte óta azonban kivétel nélkül mindig a korona tisztviselői-

^p Hans. Deb. vol. CLXXXII. p. 913.

^q *Ibid.* pp. 920, 924. May, ed. 1859, p. 205. Hatsell, Prec. vol. II. p. 94. Knight, Popular Hist. of Eng. vol. VIII. p. 317.

^r Mahon, Hist. of Eng. III. p. 102. n. A III. György uralkodása elején a ministerek mindig teljes udvari díszben szoktak jelen lenni a ház ülésein. Donne Corresp. Geo. III. vol. p. 432; Edinb. Rev. vol. XCIX. p. 53. n.

nek (bármely rangúak, s habár csak a királyi udvar tisztjei legyenek is ezek) * engedik által a kincstári padokat.

a) A kormány vezére a lordok házában.

Úgy a lordok, mint a képviselők házában is valamelyik minister rendesen azzal van megbizva, hogy a végrehajtó hatalom érdekében vezesse a tárgyalásokat. Ha a minisiterelnök a főrendiház tagja, akkor rendesen ez szokta itt magára vállalni e kötelességet; más különben pedig valamelyik másik minister bizatik meg ezzel, ki vagy állása, vagy képességénél fogva legalkalmasabbnak tartatik a minisiterelnök által ez állás betöltésére." Bárki bizassék is meg a lordok házának vezetésével: mindig oly megtiszteltetés ez, mely nagy jelentőséget, s úgy általában a közigazgatás mezején, mint a kormánytól függő kinevezéseknél is nagy befolyást kölcsönöz az illetőknek. Ez állás betöltéséhez természetesen a legmagasabb államférfúi képességekre van szükség, a mennyiben az angol alkotmány határozott jelleme szerint mindenik minisiternek nem csak érdekében áll, hanem — hogy úgy szóljunk — abszolút kötelessége úgy vinni hivatalát, hogy ez által a parlament mindkét házát teljes összhangzásban tarthassa, és a másik ház kívánságaira és érzelmeire való tekintet nélkül ne vesse magát egészen kizárólag csak az egyiknek karjai közé. "

* Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 226.

** E század elejéig szokásban volt, hogy azon esetben, ha a minisiterelnök képviselő volt: a lordok házának vezetését a belügyminisiterre bizta, ha t. i. ez maga peer volt. Így például 1807-ben Lord Hawkesbury volt Leader, habár maga a minisiterelnök (Portland herceg) is peer volt. Yonge, Life of Lord Liverpool, vol. I. pp. 145, 193, 228.

† Marquis Wellesley, Parl. Deb. vol. XXIII. Appx. p. IV.

‡ Earl of Derby. Hans. Deb. vol. CXXXIV. p. 840.

b. A kormány vezére a képviselők házában.

Ha a miniszerelnök tagja a képviselőháznak, akkor ez maga vállalja el e ház vezetését, mivel e hivatal sokkal fontosabb és magasabb képességeket igénylő, mintsem hogy a kormány valamely alsóbb rangú tagjára lehetne azt ruházni. Tényleg valóban »ez a miniszerelnökség koronája, ha egyesítve van azzal; míg ellenben ha el van attól szakítva: egy oly hivatal, mely folyvást veszélylyel fenyegeti a kormányfőnök méltóságát.«^v Mivel e hivatallal, a törvényhozás legnépesebb és leghatalmasabb testületével szemben, igen fontos kötelességek vannak összekötve: ennek viselője bizonyos körülmények között a minisztérium legtekintélyesebb tagjává lesz. A képviselőház vezérsége egy oly állás, melynek méltóságra és felelősségre nézve csak a miniszerelnökség felelhet meg, mivel ennek viselője a ministeri teendőkön kívül »egyszersmind a képviselőház jogainak és kiváltságainak is előharcosa, és a ház becsülete az ő kezei közé van letéve.«^w

A képviselőház vezérének állását és kötelességeit következőleg jellemezte azon kiválóbb egyéniségek egyike kik e hivatalt a jelen században viselték: »E hivatal viselője a képviselőházban nem csak a kormány képviselőjeként jelenik meg, hanem mint egyszersmind olyan is, ki a korona és minisztérium egész bizalmát bírja; s mint ilyen azon kiváltsággal is bír, hogy minden oly kétes kérdésnél, melyek nem döntettek el már előlegesen a cabinetben, de a melyekben mégis azonnal határozatot kell hozni, ő van jogosítva e határozathozatalra, — a mit kétségki-

^v Edinb. Review, vol. CXXVI. p. 565.

^w Disraeli, Hans. Deb. vol. CLXXIV. p. 1230.

vül csak collegáival való előleges értekezés után tesz, ha egy kissé udvariasan kíván eljárni, — de ha neki úgy tetszik, ezek értesítése nélkül, vagy ezeknek akarata ellenére is meghozhatja a maga határozatát.«^x

A kormány ereje és sikeressége, valamint magának a háznak tevékenysége és használhatósága is nagy mérvben függ a ház vezérének jellemétől, erélyétől, tapintatától és bölcsességétől.^y A hagyományképen e hivatallal járó tisztségek mellett, — tudniillik ő lévén a kincstár pénzügyi és parlamenti államtitkára is, — egyszersmind oly módon kötelessége vezetni e kamarában az ügyek tárgyalását, a mint a közérdek igényeinek legjobban megfelel az.^z A házon kívül pedig a mennyire csak lehetséges, szívélyes és barátságos érintkezés által oda kell törekednie, hogy a ház különböző politikai véleményü tagjai között talán megzavart jó egyetértést mindig ismét helyreállíthassa.^a

A képviselőház vezérsége (Leader or Manager) a parlamenti kormányrendszer behozatalával egykorú. Legelőször Ch. Montague, — Chancellor of the Exchequer III. Vilmos első pártszínezettel bíró ministeriumában, — viselte e hivatalt, mely minőségben négy év alatt (1694—1698) a képviselőházban, a Macaulay szavaival élve, »példátlan és páratlan hatalomra tett szert.«^b Az ezután

^x Canning, Letter to Wilberforce, 1812; Life of Wilberforce, vol. IV. pp. 38—40. Stapleton, Canning and Hist. Times, p. 208. Lásd továbbá Yonge: Life of Lord Liverpool, vol. I. pp. 408—423.

^y Edinburgh Review, vol. CVIII. p. 279, 280.

^z Lásd fentebb 324, 333. lap.

^a Disraeli, Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 1593.

^b Macaulay, Hist. of Engl. vol. IV. p. 732; vol. V. pp. 157, 165.

következett vizálgodó és ingatag cabinetek alatt a képviselőház vezérének sohasem volt alkalma valódi helyzetét elfoglalhatni; 1715-ben azonban a Sir Robert Walpole kezébe kerülvén e hivatal, ismét visszonyerte az eredeti fontosságát. ° Az óta a legkiválóbb államférfiak viselték többnyire ezen hivatalt, kik annyi fényt árasztottak ez időszak óta politikai történelmünkre mind e mai napig.

Az e hivatallal együtt járó méltóság és befolyás miatt rendesen a kincstár első Lordja, vagy pedig a Chancellor of the Exchequer szokta viselni ezt, sőt néha megtörténik, hogy a két utóbbi hivatal is ugyanazon egy személyre ruháztatik. Ha a miniszerelnök a főrendiház tagja: a képviselőház vezérségét legcélszerűbben a Chancellor of the Exchequerre lehet ruházni. Ezelőtt mindig valamely államtitkárnak adtak e tekintetben elsőséget, de az újabb gyakorlat szerint a cabinet bármelyik tagját is meg lehet azzal bízni, csak a korona magasabb rendű tisztviselői közül való legyen az. A jelen században Lord Castlereagh és Canning mint belügyministerek viselték e hivatalt. °° Sir R. Peel és Lord John Russell pedig, mint belügyminister, egy más alkalommal pedig szintén Lord John Russell, mint a cabinettanács elnöke bizatott meg a ház vezetésével. ^d 1855-ben az e hivatallal járó

° Mahon, Hist. of Eng. vol. I. pp. 165, 198; továbbá fentebb 120. l.

°° 1812-ben Canning a külügyministerium vezetésével levén megbízva, a Chancellor of the Exchequer előtt a maga számára követelte a házvezérséget, de személyes indokokból le kellett arról mondania. Lásd Yonge Life of Lord Liverpool, I. pp. 408, 423. vol. I. p. 191.

^d Hans. Deb. vol. CXXX. pp. 380, 385; *ibid.* vol. CXXXVI. p. 937.

felelősség és teendők szaporodása folytán Lord Palmerston és Derby gróf abban egyeztek meg, miszerint a képviselőház vezetését nem lehet többé valamely terjedelmes és sok munkával járó ministerium elnökére bízni. ° Ez idő óta tehát Lord Palmerston mint Premier és a kincstár első Lordja, Gladstone és Disraeli pedig, mint az Exchequer Chancellorja, viselték egyszersmind ezen hivatalt. 1868-ban, midőn Derby gróf lemondásával Disraeli lett a kincstár első Lordjává, a Chancellor of the Exchequer hivatalt Hultnak adta által, hogy a képviselőház vezér-ségét a maga számára tarthassa meg.

1853 febr. 24-én azon alkalommal, midőn Lord John Russell, ki a külügyministerség mellett a képviselőháznak is vezére volt, a külügyi tárcáról lemondva, csupán a házvezér-séget tartotta meg, a képviselőház egy magán tagja egy határozati indítványt jelentett be, mely szerint »tekintetbe véve, hogy e házban a teendők száma az utolsó év alatt nagy mértékben növekedett, és ennek folytán az e ház vezetésével megbízott minister felelőssége és teendői is oly mérvben növekedtek, hogy csaknem physical lehetetlenség reá nézve e ház ügyeinek vezetése mellett egyszersmind valamely nagyobb ügyosztály teendőit is kellőleg ellátni: kívánatosnak látszik, hogy a képviselőház vezérsegeért (mely hivatal a kormány bármely más hivatalánál sem alábbvaló) az e hivatallal járó kötelességeknek és felelősségnek megfelelő fizetés állapíttassék meg, ha azt valamely más, fizetéssel járó hivatalt nem viselő egyén vállalja magára.«^r Ez ülészak alatt azonban ez indítvány formszerűleg nem adatott be, és Lord John Russell tovább folytatta a ház vezér-ségét, a nélkül, hogy valamely más hivatalt viselt volna. 1854 február 9-én azonban ugyanezen tag »a házvezér-séggel járó kötelességek megvizsgálására, és az e hivatalért járó fizetés megállapítására« egy külön bizottság kiküldését indítvá-

° *Ibid.* vol. CXXXVI. p. 1344.

^r *Ibid.* vol. CXXIV. p. 549.

nyozta. Az indítványozó e hivatal mind nagyobb fontosságát, s a hozzá megkívántató kiváló képességeket (s nagy tapasztaltságot hangsúlyozván, egyszersmind azt sügette, hogy a ház vezére reggeltől estig mindig feltalálható és a ház elébe került mindenféle kérdésekben, — akár a kormány, akár pedig a ház magán tagjai részéről merüljenek is azok fel — egyaránt tájékozva legyen. A ministerek azonban ez indítványra adott válaszukban azt hozták fel ellene, miszerint »már elvileg igen hibás eljárás volna fizetést szabni egy oly hivatalért, mely nem létezik, s melynek teendőit nem lehet meghatározni,« és hogy »összeférhetlen az alkotmányos gyakorlattal, hogy fizetést húzzon valaki, ha csak mint a kormány tagja, hivatalos teendők teljesítésével nincs megbízva.« E mellett még azt is felhozták, miszerint a Lord John Russell által adott példa, ha nem épen alkotmányellenes is, de mindenesetre igen helytelen volt. Arra minden bizónnyal hozhatók fel esetek, hogy néha egyes cabinetministerek »rendesen jelen voltak a lordok házának ülésein, a nélkül, hogy egyszersmind valamely kormányhivatalt is viseltek volna: de a képviselők házában a nemes Lord által adott példa előtt csak egyetlen ily eset ismeretes, s az illető akkor sem a kormány organumaként mutatta fel magát, mint a nemes Lord tette azt.« Ha e példát későbbre is precedensül lehetne venni, »akkor a korona könnyen választhatná tanácsosait a ház tagjai közül, a nélkül hogy azoknak újra megválasztatásukért ismét választóikhoz kellene fordulniok, és az ország meg volna fosztva az alkalomtól, hogy megtudhassa, kicsodák tényleg a korona

» Ép így a képviselőháznak a Private Bill Legislation ügyében 1863-ban kiküldött egy bizottsága szintén ellene nyilatkozott azon indítványnak, mely szerint a magánügyek intézése kiküldött külön bizottság elnöke szintén rendes fizetéssel láttatnék el, de a kinek aztán az ülészek alatt folyvást jelen kellene lennie a házban, — mivel ha a parlament azon tagjai, kik a választók és a közönség iránti köteleességek teljesítése végett küldettek a házba, megfizettetének azért, ha egyik vagy másik bizottságban elnökösködnek: ez ellen az alkotmány szempontjából többféle kifogást lehet tenni, a melyek kétségkívül fontosabbak azon előnyöknél, melyek ez intézkedésből származhatnának. Commons Papers 1863, vol. VIII. pp. 210, 312, 556.

felelős tanácsadói«, mivel ha valamely sérelem esetében a panaszlott tény megtörténte hivatalos aláírás, vagy pecsét által nem igazolható, a képviselőház vád alá helyezéssel nem vonhatván felelősségre a ministert eljárásáért: a ministeri felelősség, melynek már a nélkül is alig van más következménye, mint hogy az illető ennél fogva a közvélemény és a parlament megrovásának van kitéve, még inkább gyengítettén, »ez úton csak az alkotmányos anomaliák száma növekednék.«^b Lord John Russell e kifogásokra adott feleletében azt válaszolta, hogy a minister »tulajdonkép nem csupán azon intézkedésekért vonható felelősségre, és kénytelen elszenvedni e felelősség következményeit, melyeket hivatalos működésében követett el: hanem mindazon tanácsokért is, melyeket titkos tanácsosi minőségében adott a koronának, s melyeknek tőle származása vagy a képviselőház egy bizottsága, vagy a lordok házában törvényszéke előtt bebizonyítható. E tekintetben semmi befolyással sincs az a felelősségre, hogy vajjon viselt-e az illető a tanács adásakor valamely hivatalt vagy sem, mivel a titkos tanácsosok mindig felelősséggel tartoznak a fejedelemnek adott tanácsokért. A nélkül tehát, hogy e kérdésnél saját személyét illető fejtegetésekbe bocsátkoznék, annyit mégis el kell ismerni, — úgy mond továbbá — hogy az, ki a házban a hormány organumaként szerepel, általán szólva mindig célszerű, ha valamely hivatalt is visel.« E nyilatkozat után az indítvány visszavonatot, s június 9-én a kormányban történt bizonyos változások alkalmával Lord John Russell neveztetvén ki a tanács elnökévé: újra megválasztatása után tovább folytatta a képviselőház vezérletét.

c. A képviselőházban a budget beterjesztése és a költségvetés megszavazásának indítványozása a ministerek kötelessége.

A költségvetés beterjesztésénél általános szabálynak mondható az, hogy a költségvetési bizottságban az egyes

^b Sir C. Wood and Walpole, Hans. Deb. vol. CXXX. pp. 379—385.

¹ Hans. Deb. vol. CXXX. pp. 386, 389.

² Commons Journals, vol. CIX. p. 296.

tárcák költségeinek megszavazását indítványozni mindig a kormánynak azon tagja van jogosítva, ki az illető tárcát képviseli a bizottságban. ^k Rendes körülmények között azonban e kötelességet az illető tárca parlamenti titkárára szokták hárítani.

Azon esetben, ha a hadügyi államtitkár vagy az Admiralitás első Lordja a felsőház tagja: e tárcák hivatalos képviselését az alsóházban a ministeriumok altitkárraira szokták bízni; — ellenkező esetben ezeknek csak akkor szabad saját költségvetésök megszavazását indítványozni, ha hivatalos főnökük is jelen van az ülésben, a ki mint felelős minister a fontosabb kérdésekben szükséges magyarázatot megadhatja a parlamentnek, vagy ha csupán »felszámolásra«, vagy pedig valamely kevésbé fontos esetben kivántatik a költségvetés megszavazása. ^l

A Civil Service költségvetésének megszavazását a kincstár pénzügyi államtitkára rendszeren a Chancellor of the Exchequer, és a többi más ez által érdeklett ministerek jelenlétében szokta indítványozni, kiknek aztán kötelességök a kifogásolt tétel vagy összeg védelmezéseül a kellő felvilágosításokat megadni. ^m De azon esetben, ha valamely szokatlan, vagy rendkívüli költség megszavazása kivántatik: ezt maga a Chancellor of the Exchequer, ⁿ vagy ennek megbízásából a kincstár első Lordja is indítványozhatja, még ha a Chancellor of the Exchequer maga jelen van is az ülésen. ^o

^k Lásd May, ed. 1868, p. 553; fentebb I. k. 482. l.

^l Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1818; *ibid.* vol. CXCIH. p. 535.

^m *Ibid.* vol. CLXXXI. p. 1779.

ⁿ Hans. Deb. vol. CLXXII. p. 75; vol. CLXXXI. p. 1055.

^o *Ibid.* vol. CLXXI. pp. 903—924.

1867 mart. 4-én General Peel hadügyi államtitkár eltérő véleményben levén collegáitól a reformkérdést illetőleg, lemondott hivataláról, s helyét Sir John Pakingtonnak engedte át, kinek újra megválasztása iránt martius 8-án adatott ki a rendelet. Mart. 7-én azonban még mindig General Peel lévén névleg hadügyi államtitkár: a ministerium beleegyezésével ő terjesztette be a költségvetési bizottság elé a szárazföldi hadsereg költségvetését, kinyilatkoztatván, miszerint meg fogja ragadni az alkalmat, »hogy védelmezhesse a ház előtt azon költségvetést és politikát, melyet ő ajánlott collegáinak, s melyet azok az ő ajánlatára fogadtak el.« S ez eljárás ellen semmi kifogás sem merült fel, és midőn a tábornok befejezte előterjesztését, a hadsereg ajánlott létszáma csakugyan megszavaztatott. ^p

1867 mart. 14-én a tengeri hadsereg költségvetésének tárgyalásakor kétségbevonták ez eljárás helyességét. Az Admiralitás újonnan kinevezett első Lordja t. i. ép ekkor megválasztás alatt lévén: előde, ki hadügyministerré neveztetett ki, még ekkor szintén nem foglalta el helyét a képviselőházban. E körülmény folytán tehát az Admiralitás titkára, Lord H. Lennox bízott meg a költségvetés megszavazásának indítványozásával. ^q Fentebb már egy alkalommal említettük, hogy a szárazföldi és tengeri hadsereg vezetésénél követett politika megvitatásának az illető költségvetés beterjesztésekor s az első ízbeli megszavazás indítványozásakor van helye, s ezután a ház egy tagjának sincs joga általános politikai kérdések vitatásába bocsátkozni. Ennek folytán Gladstone és társai az említett körülmények között azon kifogást hozták fel, miszerint habár az Admiralitás titkára teljesen jogosult is a költségvetés megszavazásának indítványozására, és a költségvetési bizottságban az erre vonatkozó általános előterjesztések megtételére: de az első megszavazásra még sem kellett volna addig felkérni a bizottságot, míg maga az illető felelős minister is meg nem

^p *Ibid.* vol. CLXXXV. pp. 1310, 1448. In 1801. A budgetvitát a képviselőház költségvetési bizottságában Pitt is némileg hasonló körülmények között nyitotta meg. Lásd fentebb I. k. 482. l.

^q Lásd fentebb I. k. 482. l.

jelenhetett abban. Ha az Admiralitás első Lordja a főrendiház tagja volna, akkor az Admiralitás titkárát el lehetne ismerni a képviselőházban ez osztály organumául; de midőn az első Lord maga is a képviselőházban ül: felettébb hibás eljárás ennek távollétében vitatni a kormány tengerészeti politikáját; mert ily esetben bármi kifogást hozzanak is fel e politika ellen, azt az Admiralitás titkára, — ki csak főnökének képviselője, de kinek »nem kötelessége az Admiralitás politikája iránt saját véleményét nyilvánítani«: — egyszerűen vissza szokta utasítani. Azon esetben, ha csak valamely csekélyebb részletnek megajánlása, vagy pedig »felszámításra« való megszavazás kívánatik: ezt az Admiralitás titkárának indítványára az első Lord »távollétében is kétségkívül meg lehet adni, de ily esetben a költségvetés alapelveit« nem szabad vitatás, vagy szavazás alá hocsátani. Ez ügyben tehát végre is azon határozat hozatott, hogy »célszerűségi tekintetből« az Admiralitás titkárának szabad legyen általános előterjesztését a költségvetési bizottságban megtenni, — minek folytán a bizottság a Gladstone indítványára a Chancellor of the Exchequer beleegyezésével az első szavazás megtörténte előtt beadta jelentését.^r Midőn aztán az első Lord elfoglalhatta helyét: a vita újra megkezdődött, s a költségvetés csakugyan megszavaztatott.

A rendes budgetnek nevezett pénzügyi előterjesztést minden évben magának a Chancellor of the Exchequernek kötelessége a képviselőház elé terjeszteni.^t

1867 nov. 28-án azonban az akkori Chancellor of the Exchequer (Disraeli) betegsége miatt nem jelenhetvén meg a Committee of Ways and Means ülésin, a pénzügyi előterjesztést, és az abyssiniai expeditio költségeinek fedezésére (a mely célra a ház 2 millió font sterlinget szavazott meg) vonatkozó határozatokat a kincstár államtitkára terjesztette a bizottság elébe, s ez eljárás ellen nemcsak hogy semmi kifogás nem tété-

^r Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 1814—1857.

^s *Ibid.* vol. CLXXXVI. p. 317.

^t May, edit. 1868, p. 560.

tett, hanem Gladstone gratulált az államtitkárnak kötelességének szerencsés teljesítéseért. Sőt a javasolt pénzügyi intézkedések ideiglenes természetére való tekintetből, s előrelátható levén, hogy úgy is meg fognak azok változtatni az egész évi költségvetés beterjesztésekor: azt egyhangulag azonnal vitatás alá vehetőnek nyilvánították, és még ugyanazon napon el is fogadták, a nélkül, hogy azon gyakorlathoz ragaszkodtak volna, mely szerint az ügy tárgyalását és érdemleges eldöntését a következő napra szokták halasztani.^u

d) A kormány alsóbb rangú tisztviselői.

A kormány alsóbb rangú tisztviselői közül a legkiválóbb és legfontosabb állást valószínűleg a kincstár két titkárja foglalja el. E tisztviselők állását és felelősségét azonban ez alkalommal nem szükséges bővebben fejtegetnünk, minthogy már fentebb, — midőn azon szolgálatokról szóltunk, melyeket azok egyfelől a képviselőház vezetésénél a kormány képviselőjének, ^v másfelől hivatalos minőségükben a költségvetés készítésénél a Financial Secretarynek nyújtanak: ^w — eléggé felhívtuk ezekre a közfigyelmet. Illető osztályaikban való működésüket pedig egy más fejezetben lehet még czélszerűbben majd előadnunk.

Ha valamely ügyosztálynak felelős képviselője maga jelen van az üléseken: az illető osztály titkára vagy altitkára nem szokott az ez osztályt illetőleg felmerült kérdésekre feleletet adni. ^y

Az altitkárokat és a többi alsóbb rangú ministeri hivatalnokokat mindig csupán hivatali főnökük megbi-

^u Hans. Deb. vol. CXC. pp. 345, 357, 358.

^v Lásd fentebb, 324 és 363. l.

^w Lásd fentebb 366. l.

^y Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 1520.

zottjainak kell tekinteni, kik csupán főnökük utasításainak fogantatásáért és személyes magokviseletökért tartoznak felelősséggel. A parlament előtt mindenik osztálynak csupán politikai főnöke vonható kérdőre. »Valamennyi alárendelt tisztviselő valósággal *bona fide* cselekszik, és soha sincs jogosítva a saját nevében való felszólalásra.«^a Ugyanez áll az oly altitkárokra is, kik saját osztályukat — míg főnökük a másik házban ül, — a parlament valamelyik házában képviselik; habár az altitkárrol vagy a szintén ily minőségű alelnökről, — kiktől mindig megvárják, hogy kiváló részt vegyenek a közügyek vezetésében, — természetszerűleg azon véleményben vannak, hogy nem csekély szerepet játszanak az illető osztály kormányzásában, — a mint hogy nem is mentek ezek bizonyos felelősség alól e tekintetben, habár a felelősség legnagyobb része az osztály azon főnökére nehezedik, kinek utasításait az alárendelt tisztviselők fogantatítani kötelesek, és a ki mindnyájok fölött rendelkezési hatalommal bír.^a

1861 mart. 21-én a képviselőház egy magán tagja az Ecclesiastical Titles Act visszavonása érdekében egy törvényjavaslatot kívánt beadni; de minthogy a házban a kormány részéről ennek képviselője az irlandi Solicitor Generalon kívül egy cabinetminister sem volt jelen: az ellenzék vezérei kinyilatkoztatták, miszerint »sokkal jobban ismerik ennek állását, semhogy valamely véleménynyilvánítást várnának tőle egy ilyenemű kérdésre.« Ez pedig a maga részéről kijelenté, miszerint »mindaz, a mit felelhetne, csupán abból áll, hogy nincs a kormánytól külön megbízatása ez ügyre nézve.«^b

^a Rep. Com. on Foreign Trade, Commons Papers, 1864, vol. VII.; Evid. 1771, 2234.

^a Lásd Rep. Com. on Education, Commons Papers, 1865, vol. VI.; Evid. 689, 695, 1896 stb., 2410, 2901 stb.

^b Hans. Deb. vol. CLXXXVI. pp. 363—370.

e. A korona jogtanácsosai.

A korona jogi dolgait a lordok házában a Lord Chancellor intézi, ki e háznak *ex officio* elnöke, és a cabinetnek minden kormányban egyik legkiválóbb és legbefolyásosabb tagja. A belügyministerrel együtt főleg ez felelős az országban mindenütt az igazságszolgáltatásért; s rendszeren tevékeny részt vesz a kormány rendszabályainak a lordok házában való keresztülvitelében is.

Megemlíthetjük, miszerint a polgári törvényszékek birái (ha azok nem tagjai a felsőháznak,) szintén meghívhatók a lordok házába jogtanácsosokul; s ezek véleményét a ház az egyes közpolgári vagy méltányosági törvényekre nézve nem csak a törvényszéki ülések alkalmával hallgathatja meg, hanem a parlamentben épen tárgyalás alatt levő törvényjavaslatokra, valamint a ház határozatainak jogi tekintetben való szerkesztésére nézve külön is kikérheti azt. Oly kérdésekre azonban, melyeknek megbirálására nem tartják e birák magokat illetékesnek, vagy a melyek oly pontokat tartalmaznak, melyek az általok tartott törvényszéki üléseken valószínűleg fel fognak merülni: sohasem hajlandók feleletet adni.^d

A belügyminister rendszeren tagja szokott lenni a képviselőháznak, és az igazságszolgáltatás meneteért, különösen pedig a kegyelmezési jog gyakorlásáért — mely egészen reá van bízva — mindig felelősségre vonható itt.^e

^d Macqueen, House of Lords, pp. 46—61. Mirror of Parl. 1831—2, p. 442. Lásd *ibid.* 1840, p. 2370; Hans. Deb. vol. LXV. p. 1122; *ibid.* vol. CXLIV. p. 2033, 2050.

^e Lásd fentebb I. k. 444. l.

A korona azon jogtanácsosai, kiket jelenleg megválaszthatóknak tartanak a képviselőházba, a következők: az Attorney-General, a Solicitor General, a Judge Advocate-General, a Lord Advocate, a Solicitor-General for Scotland, s végül az irlandi Attorney és Solicitor-General. ^f E tisztviselőknek egyike sem volt még eddig tagja valamely kabinetnek; ezeknek a képviselőházban való folytonos jelenléte tehát, habár igen üdvös és kívánatos is: nem lényeges és nem kötelező reájok nézve. ^g

Az ma már egy általánosan elismert elv, miszerint a képviselőháznak csak a korona jogtanácsosainak beleegyezésével szabad az ország jog- és igazságszolgáltatási rendszerén valami változtatást tenni. ^h Ezek beleegyezése azonban érvényesen csak úgy szerezhető meg, ha e tisztviselők, midőn valamely jogi reform van tárgyalás alatt: személyesen jelen vannak a parlamentben, hogy a kivitel módozataira nézve tanácsot adhassanak a háznak. Az 1688-iki forradalmat megelőző időszakban ép ezért általában szokásban volt, hogy az Attorney és Solicitor Generaloknak az egyes törvénycikkek fogalmazása és a korona ügyeinek intézése végett jelen kellett lenniök a parlamentben. ⁱ

1826-ban, midőn a Liverpool-ministerium részéről Canning volt a képviselőház vezére, a Premierhez intézett előterjesztésében a felől panaszkodik, hogy »a jelenlegi

^f Return on Offices of Profit, Commons Papers, 1867, vol. LVI. p. 19.

^g Lásd fentebb, 536. l. II. k.

^h Roebuck and M. Walpole, in Hans. Deb. vol. CLXII. p. 1333, 1340.

ⁱ Lásd fentebb, II. k. 33.1 l.

kormány alatt a koronának három oly jogtanácsosa maradt ki a parlamentből, a kik pedig ezelőtt rendesen tagjai voltak annak, és a kik ha be nem jutnak a legközelebbi képviselőházba, a gyakorlatnál fogva elvesznek e tekintetben a koronára nézve»; e tisztviselők: a Master of the Rolls, a Judge Advocate, a King's-Advocate, kik mindnyájan felettébb fontos szerepet teljesítenek a király ügyeinek a képviselőházban való intézésénél, és a kik »emberemlékezet óta egész a legutóbbi évekig mindig hasznos és erélyes támogatói voltak a kormánynak.« Az e tisztviselőktől várható fontos szolgálatok elsorolása után aztán azzal végzi előterjesztését, miszerint tiltakozik főnöke előtt minden oly változtatás ellen, mely által a kormány szokott »alkotmányos támogatóitól fosztatik meg a képviselőházban.«¹ E levél keletkezésének ideje óta a Kings Advocate-General, — habár e hivatal még mindig ideiglenesnek tekintetik, — megszűnt a politikai tisztviselők közé tartozni, és nem számíttatik a képviselőház tagjaiul megválaszthatók közé; vagyis a Master of the Rolls-éhoz hasonló helyzetben van e tekintetben, a ki habár — mint fentebb láttuk — jogilag nincs eltiltva a képviselőségtől, mégis nem köteles többé a parlament tagja lenni.¹ Az Attorney és Solicitor General és a fentebb említett többi tisztviselők kötelessége tehát a kormány jogi dolgait intézni a képviselőházban.

Szokásban van az is, miszerint a képviselőház tagjai a ház asztalán levő egyes javaslatokra, vagy pedig valamely közérdekű ügyre vonatkozó jogi kérdésekben feleletadásra hívják fel a korona jogtanácsosait. Ezek azonban nem

¹ Stapleton, Canning, and his Times, p. 611.

¹ Lásd fentebb, II. k. 572. l.

kötelesek az ily kérdésekre kivétel nélkül mindig válaszolni, — mert ők a kormány jogtanácsosai, s mint ilyenek annak bizalmas tisztviselői lévén, »semmi sem lehetne kellemetlenebb, mint ha annak volnának kitéve, hogy a ház mindazon tagjainak, kik talán felvilágosítást kívánnak valamely jogi kérdésben, kötelesek legyenek feleletet adni.^m Bizonyos korlátok között, és magoknak az illető jogi tisztviselőknek belátása szerint használva azonban úgy a ház tagjaira, mint magára a nagy közönségre nézve is igen előnyös az, ha e tisztviselőknek szabadságukban áll feleletet adni.

1854 márt. 30-án a képviselőház vezére (Lord John Russell) felhívta az Attorney Generalt, hogy válaszoljon a ház egy magán tagja által a nemzetközi jog egy pontjára tett jogi kérdésre, »a mennyiben t. i. kötelességével összeférhetőnek tartja azt, világosan belátható lévén, miszerint igen kellemetlen lehet a kormány tagjaira nézve feleletet adni oly kérdésekre, melyek később még törvényszéki viták tárgyává is lehetnek.« Erre aztán az Attorney General megadta a kívánt felvilágosítást. "

E szerint nem épen szokatlan, hogy a korona fent említett tisztviselői válaszolnak a képviselőház tagjai által hozzájuk intézett jogi kérdésekre, ha azok vagy az épen tárgyalás alatt levő ügyekből keletkeznek, ° — vagy ha bizonyos ügyben újabb törvényhozás szükségessége felől való meggyőződhetés céljából, p vagy a ház asztalán fekvő törvényjavaslatok bizonyos pontjainak jogi értelme-

^m Sir Roundell Palmer (ex-Attorney General), Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 1334; továbbá *ibid.* vol. CLXXXVII. p. 1493. *Mirror of Parl.* 1831—2, p. 3523.

° Hans. Deb. vol. CXXXII. pp. 62—65.

° Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1140.

^p *Ibid.* vol. CLXXXVI. p. 902.

zése ügyében, ^q vagy a nagy közönség jogi érdekeinek megóvása tekintetéből, ^r vagy bizonyos esetekben a köztisztviselők eljárásnak jogszerűsége iránt ^s intézhetnek hozzájuk ily kérdések.

A ház a korona jogi tisztviselőitől nem kívánhat politikai ügyekben véleményt, hanem csupán a jogi tényálladék egyszerű előadására szollíthatja fel őket. ^t Az sem kívánható tőlök, hogy valami oly ügyben határozzanak, mely később valamely törvény vagy esküdtszék, ^u vagy pedig bármely más hatóság ^v ítélete alá fog kerülni. Végezetre azt sem szabad felednünk, miszerint a korona tisztviselői által a házban adott felvilágosítások »az illetőknek csupán magán véleményét fejezik ki«, ^w és nem lehet azokat végérvényes határozatoknak tekinteni, — bármennyire tiszteletteljes figyelembevételre méltó nyilatkozatok legyenek is azok különben. ^x

1868 jul. 3-án a képviselőház egy írlandi tagja azon abstract határozati indítvánnyal lépett elő, miszerint nyilatkoztassa ki a ház, hogy a »Writ of Error« kibocsátását bűnügyekben jogi s nem kegyelmi tényül kell tekinteni. Ez indítvány az írlandi Attorney General ellen volt intézve, a ki egy közelebbi alkalommal az ellenkező tant vitatta, és az indítványozó szigorúan megróttta e tisztviselőt azért, mert hibásan értelmezte a törvényt. Az írlandi Attorney General azonban

^q *Ibid.* vol. CLXXXVIII. p. 608.

^r *Mirror of Parl.* 1839, p. 4212.

^s *Mirror of Parl.* 1833, p. 3746; *ibid.* 1834, p. 3399.

^t *Hans. Deb.* vol. CLXXXV. p. 1331.

^u *Ibid.* vol. CLXXXVIII: pp. 542, 543.

^v *Ibid.* vol. CLXXXII. p. 288.

^w *Ibid.* vol. CXC. pp. 126, 127, 515.

^x *Mirror of Parl.* 1839, p. 4205.

eljárásának jogszerűségét védelmezte, s az angol Attorney General által is támogatva: az indítvány visszavonatot.⁷

A koronának Scóthonra vonatkozó ügyeit a képviselőházban a Lord Advocate vezérli, kinek e tekintetben néha a scóthoni Solicitor-General van segítségére; az azonban csak igen ritkán történik meg, hogy mind a két tisztviselő a parlament ugyanazon házában foglalna helyet. A Scóthonra vonatkozó ügyekért ugyan a parlamentben — mint cabinetminister — közvetlenül csak a belügyminister tartozik felelősséggel, de neki tanácsadója és segéde a Lord Advocate, a ki bizonyos tekintetben államtitkárként szerepel a birodalom e részére nézve.

A közel múlt néhány év alatt mind észrevehetőbben nyilvánult azon kívánság, hogy némi változtatásokat kell behozni a Scóthon részéről a kormányban ülő tisztviselők számára és állására nézve. E tisztviselők jelenleg a Lord Advocate, s az államkincstár egyik Junior Lordja, s ezek segítségére a scóthoni Solicitor-General, ha az véletlenül a képviselőház tagja. Az utóbbi fél század alatt Scóthon úgy vagyoni, mint népességi gyarapodás tekintetében oly feltűnő előhaladást tett, mely a három ó világrészben páratlanul áll a maga nemében. ^b Ily körülmények között természetes tehát, hogy a scót ügyeknek a képviselőház-

⁷ Hans. Deb. vol. CXCIII. pp. 655—666.

^b Hans. Deb. vol. CXCII. p. 436. Lásd továbbá a lordok házában 1854 apr. 6-án azon indítvány felett folyt vitákat, mely szerint a scóthoni államtitkársághoz újabb kinevezésekre, s e hivatalnak a képviselőházban való bővebb képviseltetésére s végül a Holyrood Palais visszaállítására volna szükség. Rövid vita után az előleges kérdés feltétele által azonban ez indítvány elvettetett. *Ibid.* vol. CXXXII. pp. 496, 522.

ban mennél gyorsabb elintézhetése végett bizonyos könnyítésekre van szükség.

1858 június 15-én Scóthon számára az eddig a Lord Advocate által végezett politikai teendők teljesítése végett egy államtitkár kinevezése indítványoztatott a képviselőházban; de a kormány és az ellenzék kiválóbb tagjai egyaránt ellenezvén ez intézkedést; az indítvány elvettetett.^c 1864 jun. 3-án a scóthoni ügyek vezetésével megbízott kormányhivatalnokok és egyszersmind parlamenti tagok számának megvizsgálására, — hogy t. i. mennyire felelhetnek ezek meg a birodalom ezen részéről felmerülő igényeknek, — egy külön bizottság kiküldése indítványoztatván: mivel ez indítvány csak kevés támogatókra talált, rövid vita után visszavonatot.^d

A Derby-ministerium által 1866 júliusban kinevezett Lord Advocate nem választatván be újra a parlamentbe, lemondott hivataláról; minthogy azonban utódának is csak 1867 december havában sikerült bejutni a képviselőházba: e miatt igen sok kellemetlenség merült fel időközben.^e 1867 mart. 22-én tehát egy scót képviselő azon kérdést intézte a belügyministerhez, hogy vajjon szándékozik-e a scóthoni ügyeknek a parlamentben való képviseltetése iránt valami intézkedést tenni, felemlítvén, miszerint Scóthonban mind élénkebben kezdik érezni annak szükségét, hogy a Lord Advocate által végezett politikai teendők teljesítésére a belügyministeriumban egy altitkár neveztessek ki, s a Lord Advocate csupán a hivatalos teendők vezetésével bízassék meg. A belügyminister (Walpole) e kérdésre adott válaszában elismerte, miszerint, úgy bent a házban mint azon kívül is mindinkább óhajtják, hogy a scóthoni polgársággal való érintkezés végett a Lord Advocate helyett segéd- vagy altitkári minőségben egy polgári egyén neveztessek ki,^e és megígérte, hogy ez ügyet a kormány folyvást figyelemmel fogja kísérni; egyszersmind azt is bevallotta, miszerint ő maga képtelen a Scóthonra vonatkozó teendőket a Lord Advocate

^c *Ibid.* vol. CL. pp. 2118—2150.

^d *Ibid.* vol. CLXXV. pp. 1168—1199.

^e Lásd fentebb II. k. 538. l.

segítsége nélkül ellátni, habár jelenleg a scót képviselők a kincstár scóthoni Lordját használhatják minden ily ügyekben, míg a házon kívül a Lord Advocate tovább is rendelkezésükre fog állani.^f Julius 20-án azonban Gathorne Hardy, ki Walpole utóda lett a belügyministerségben, kijelenté, miszerint »a scóthoni ügyek számából ítélve nem látja szükségesnek, hogy e célra egy külön altitkár neveztessek ki«, s elismervén, miszerint az nagy szerencsétlenség, hogy a Lord Advocate nem juthatott be a parlamentbe, egyszersmind azon reményét fejezte ki, hogy »közelebb valamikor Scóthon részéről csakugyan be fog az választatni, addig pedig a kincstár scót lordja minden tőle telhetőt meg fog tenni e hiány pótlására.«^g S a legközelebbi ülészek kezdetén Thetford angol város egyik képviselője lemondván, a Lord Advocate csakugyan beválasztatott ennek helyére.^h

Az már régóta szokásban volt, hogy a scóthoni képviselők a parlament elé kerülő scót ügyek barátságos és bizalmas megbeszélése végett az ülészek alatt olykor-olykor összejöveleteket szoktak tartani, mely alkamakkor kiki előadván a maga kívánságát, kölcsönös engedmények útján közös megállapodásra jutottak minden ily kérdések iránt; a mely megállapodásokat aztán magán úton közöl-
vén a Lord Advocateval: ez a nélkül, hogy valami kötelezettséget vállalt volna magára, tulajdonkép lényegileg mégis az így kifejezett véleményekhez tartotta magát. Sőt néha az is megtörténik, hogy maga a Lord Advocate hívja össze a scót képviselőket egy ily, saját elnöklete alatt tartandó értekezletre, és tagadhatatlan miszerint a Scóthonra vonatkozó törvényhozási intézke-

^f Hans. Deb. vol. CLXXXVI. pp. 397, 408.

^g *Ibid.* vol. CLXXXVIII. p. 167.

^h Dod. Parl. Comp. 1868, n. 134.

dések sikerülte nagy mérvben előmozdított ezen értekezletek által.ⁱ

3. A korona ministereinek parlamenti felelősége.

1. Az egyes ministerek ellen felmerülő panaszok.

Habár a parlamenti kormányrendszer egyik újabb szabálya szerint a kormány egyes tagjainak intézkedéseiért az egész kormány felelős: azon régibb szabály, mely szerint »az ország mindig azon ministert vonja felelőségre, kinek rendelete folytán valami intézkedés történt«,^j még folyvást érvényben van, és mindig alkalmazható oly esetekben, midőn valami oly visszaélést követ el valamegyik minister, melyért az egész kormány nem akarja magára vállalni a felelőséget.

A közös ministeri felelőség elve, mint fentebb láttuk, csak lassanként fejlődött ki, és az alkotmány egyik alapelveül csak az újabb időben lett teljes mérvben elismerve.^k Fox, mint az államtitkárok egyike, még 1806-ban is visszautasította azon tant, mely szerint minden ministeri intézkedésért az egész cabinet tartozik felelőséggel, azt állítván, miszerint sokkal nagyobb biztosíték az a visszaélések ellen, ha minden egyes minister, ha nem kizárólag is, de közvetlenül maga tartozik felelőséggel a parlament és az ország előtt a saját osztályába tartozó ügyek intézéséért. Lord Castlereagh azonban kimutatta ez állítás

ⁱ Lásd Hans. Deb. vol. CLXXV. pp. 1173, 1179, 1197, 1490. *Ibid.* vol. CLXXVIII. p. 1571; vol. CLXXIX. p. 1199; vol. CLXXXI. pp. 510, 512.

Earl Grey, in Parl. Deb. vol. XVIII. p. 1075.

^k Lásd fentebb, II. k. 371. 1.

helytelenségét, bebizonyítván, miszerint a képviselőház-
nak a Partition Treaties iránt 1698-ban követett eljárásá-
ból világosan látható, hogy a ministerium kiválóbb tagjai
már ekkor is mindnyájan felelősnek tekintettek a
kormány egyes politikai intézkedéseier, és nem csupán
azon minister vonatott kérdőre, ki azoknak foganatosítá-
sával meg volt bízva.¹ Az ide vonatkozó elvet Derby gróf
egy későbbi nyilatkozatában következőleg körvonalozta:
»A kormány felelőssége alatt tulajdonkép azt kell érteni,
hogy annak tagjai, mint egy párthoz tartozók, kölcsönö-
sen felelősséggel tartoznak egymásért, egyetértőleg álla-
pítják meg az általuk követni kívánt politikát, és ha
közülök egyik elbukik, természetes, hogy azzal együtt a
többieknek is bukni kell.«^m Ez elv alkalmazása azonban
gyakran nem volna elegendő az igazságszolgáltatás cél-
jaira, ha a Derby Lord által adott meghatározás alá nem
lehetne egyszersmind azon kivételes esetet is oda érteni,
miszerint azon esetben, ha a korona valamelyik ministere
valami oly visszaélést követ el, melyért az maga szemé-
lyesen is felelősségre vonható a parlament előtt, vagy
külön is megfenyíthető a törvényes eljárás útján:ⁿ kizá-

¹ Parl. Deb. vol. VI. pp. 310—27. Lásd továbbá a kép-
viselőháznak 1872 július 9-én folyt vitáját, midőn az előbbi
ministerium egy bizonyos intézkedése kerülvén szóba, Fox maga
úgy nyilatkozott, hogy ő maga is egyik tagja lévén ezen kor-
mánynak: »habár nem az ő osztálya részéről ajánlatot is a
szóban forgó intézkedés a koronának, mégis felelősnek érzi
magát a parlament előtt azért«. Parl. Hist. vol. XXIII. p. 159.
Továbbá Edinb. Review. vol. CVIII, p. 303.

^m Hans. Deb. vol. CXXXIV. p. 834.

ⁿ Minők például az egyes ministerek által elkövetett
törvénytelenések vagy zaklatások, lásd fentebb az I. köt.
299. lapját.

rólag, minden kifogás nélkül, és határozottan az csak maga tartozik felelősséggel. Mert míg egyfelől az egész kormány felelőssége nem védheti meg az ily ministert saját tetteinek következményeitől: másfelől nem is szükséges, hogy collegái is felelősségre vonassanak valamelyik miniszternek oly ügyben való rosszintézkedéséért, mely különösen csak saját osztályára tartozik, — ha csak azok magok önként nem akarják elvállalni a felelősséget, vagy ha be nem bizonyítható, miszerint azok is részt vettek az illető intézkedésekben.

Az egyes ministerek hibás intézkedései ellen a következő kiválóbb esetekben merültek fel panaszok a parlament előtt; a kormány ez esetek egyikében sem kívánt a vizsgálat megakadályozása végett beavatkozni, s nem volt bátorsága az állítólag elkövetett visszaélésekért magára vállalni a felelősséget, minélfogva a parlament megrovásával, vagy vizsgálatával minden egyes esetben csak az illető minister eljárására szorítkozott, a nélkül, hogy a megrovást legalább részben az illető collegáira is ki kívánta volna terjeszteni.

1805-ben Lord Melville, ki akkor az Admiralitás első Lordja volt, tengerészeti kinevezéskor elkövetett bizonyos szabálytalanságokkal vádoltatott a képviselőház előtt. A vád alá helyezés megszavazása után Lord Melville ugyan lemondott ministeri hivataláról, de mindemellett mégis célszerűnek látszott, hogy neve a titkos tanácsosok névsorából is kitöröltesse, habár később teljesen felmentetett is az ellene felhozott vád alól. °

1806 május 14-én a képviselőházba beadott egy határozati javaslat által Lord St. Vincent, First Lord of the Admiralty korábban elkövetett hanyagsággal, rossz magaviselettel vádoltatott, habár az illető e hivataláról már két évvel az előtt

° State Trials, vol. XXIX. pp. 549—1481.

lemondott. E vádak érdemleges megvitatás alá bocsáttatván, miután kitünt, hogy azok teljesen alaptalanok: a javaslat egyhangulag elvettetett. Ekkor aztán Fox, akkor államtitkár, köszönetet indítványozott szavaztatni Lord St. Vincentnek a hadi tengerészet vezetéséért, a mely aztán el is fogadtatott. ^p

1809-ben a yorki herceg Ö Felsége a katonatiszti állomások eladásánál elkövetett visszaélésekkel vádoltatott a ház előtt, és habár később a ház bizottsága által teljesen felmentetett is e vád alól: ő mégis lemondott hivataláról. ^q

1810-ben Chatham gróf, ki a szerencsétlenül járt valcheri expedíció vezényletével volt megbízva, s ki ez időben egyszersmind cabinetminister is volt, megrovatott a képviselőház által azért, hogy az expedícióra vonatkozó jelentését, az erre rendelt közegek mellőzésével, közvetlenül egyenesen a király kezébe adta át, a mi szabálytalan és alkotmányellenes eljárás volt. ^r

1825-ben a miatt, mert Eldon Lord Chancellor késedelmeskedett a Court of Chancery előtt levő bizonyos ügyekben ítéletet hozni, az indítványoztaték a képviselőházban, hogy terjesztessék jelentés a ház elébe azon ügyekről, melyekben az utolsó 18 év alatt a Court of Chancery szintén nem hozott ítéletet; és ez indítvány el is fogadtatott, habár annyira sérté az a Lord Chancellort, hogy csaknem el volt határozva, hogy az ügyekről való jelentéstétel után le fog mondani hivataláról. És e vizsgálatnak csakugyan megvolt azon eredménye, hogy a kormány intézkedvén a Court of Chancery eljárásának szabályozása iránt: Lord Eldon nagyobb tevékenységre ösztönöztetett, a nélkül, hogy azért a kormányban nagyobb zavarok jöttek volna létre. ^s

1844-ben Sir James Graham, a belügyminister, arról panaszkodott a képviselőház előtt, hogy a ház egy tagja oly beszédet tartott Leeds városában, melyben az illető róla nemcsak mint a kormány, hanem mint a parliament tagjáról is sértőleg nyilatkozik. A ház vezérének, Sir R. Peelnek javaslatára

^p Parl. Deb. vol. VII. pp. 158—214.

^q Lásd fentebb, I. k. 532. l.

^r Lásd fentebb, I. k. 219. l.

^s Campbell, Chancellors, vol. VII. pp. 419—429.

tehát e panasz alaposan megvizsgáltatván: a ház azon határozatot hozta, miszerint a felhozott vádak alaptalanok.¹

A képviselők házában 1845 márt. 11-én bizonyos új-seelandi ügyekben tartott vita atkalmával a háznak a New-Seeland-Companyval összeköttetésben levő, és azt képviselő egyik tagja által azon vád hozatott fel Lord Stanley, akkor gyarmatügyi államtitkár ellen, miszerint Ő Méltósága, miután 1843-ban már beleegyezett a társulattal kötött egy bizonyos szerződésbe, és megígézte, hogy az új-seelandi Governorhoz ennek megfelelő utasításokat fog küldeni: később mégis oly titkos rendeleteket adott a kormánynak, melyek teljesen összeférhetlenek a társulat iránt már előbb elvállalt kötelezettségével.² Erre aztán elhatározta a ház, miszerint alkalmat kell adni a gyarmatügyi miniszternek e vád megcáfolására. Ennek folytán a gyarmatügyi ministerium altitkára (mivel Lord Stanley a főrendiház tagja volt) márt. 18-án bizonyos okmányok előterjesztése alkalmával teljesen kiderítette főnökének az illető vádak irányában való ártatlanságát; s az erre következő vitából kitűnt, miszerint a ház teljesen felmenti a gyarmatügyi ministert azon vád alól, »mintha szándéka lett volna csalni, vagy hogy valósággal csalt volna is.«³

1864 febr. 29-én a ház figyelmét a Párisban ép akkor folyamatban lévő vizsgálatok vonták magokra, mivel a francia császár meggyilkolására összeesküdött bizonyos olaszországi illetőségű egyének a ház egy tagjának, t. i. Stansfeldnek az Admiralitas Civil Lordjának nevét is felemlíték, mint a kivel személyes összeköttetésben voltak volna azelőtt. Stansfeld hevesen visszautasította magától a vádat, s kinyilatkoztatta, miszerint iszonyodik e véteknek még csak nevétől is.⁴ A házban mindemellett is márt. 17-én azon határozati javaslat adatott be, hogy »a Greco vizsgálatával megbízott Procureur General azon állítását, miszerint Ő Felsége kormányának s egyszersmind e

¹ Com. Journals, vol. XCIX. pp. 235, 239. Hans. Deb. vol. LXXIV, pp. 236, 299—308.

² Hans. Deb. vol. LXXVIII. p. 645.

³ *Ibid.* pp. 896, 1094—1137.

⁴ *Ibid.* vol. CLXXIII. p. 1255, továbbá *ibid.* p. 1931.

háznak is egyik tagja részt vett szövetségesünk a francia császár meggyilkolására képzett összeesküvésben, komoly figyelmére méltatja a ház.* Hosszas vita után ez indítvány 10 szótóbb-séggel elvetetett.* Minthogy azonban ez eredmény világosan láthatólag csak a pártfegyelemnek volt köszönhető, általában azon véleményben voltak, hogy Stansfeld sajnálva hogy meg-gondolatlansága által ily kellemetlen helyzetbe hozta a kormányt és a házat, le fog mondani hivataláról. Úgy látszik azonban, hogy ő ugyan a vizsgálat befejezésekor a korona rendelkezésére boesátotta hivatalát, de a premier (Lord Palmerston) nem fogadta el lemondását. Ebből aztán egy másik vita keletkezett, mire Stansfeld a legközelebbi napon tartott ülésen kijelentette, hogy ő meggyőződven, miszerint nem válik a kormánynak előnyére, és attól félve, nehogy zavar és kellemetlenség forrása legyen arra nézve: lemondott hivataláról. Ekkor aztán teljesen kifejtette előbbi eljárásának indokait, — mire Lord Palmerston válasz-szolva, nagy elismeréssel szóllott Stansfeld érdemeiről, és kijele-nté, miszerint lemondása, melyet fölöttébb sajnálnak, egészen önelhatározásából származott. Ez ügy aztán ezzel befejezettnek tekintetett.*

* *Ibid.* vol. CLXXIV. pp. 250—283. Stansfeld maga is jelen volt e vita folyama alatt a házban és ellene szavazott az indítványnak, s midőn később némelyek e miatt megrovólag nyilatkoztak: az elnök határozottan kijelenté, miszerint az nem ellenkezik a házszabályokkal, hogy a ház tagjai szavazzanak az őket különösen érdeklő kérdésekben. *Ibid.* p. 340.

† *Hans. Deb.* vol. CLXXIV. p. 322.

* *Ibid.* pp. 396—401. Lásd továbbá a Lowe lemondásá-nak körülményeit, ki, mint már fentebb említettük, 1864-ben a miatt mondott le a titkos tanács oktatásügyi bizottságának alelnökségéről, mivel személyes becsületében sértve érezte magát a képviselőház egy ekkor hozott határozata által. (Lásd fen-tebb az I. k. 342. lapját.) 1866-ban pedig Westbury, Lord Chancellor, mondott le a képviselőház azon határozata miatt, mely a közérdekek iránt való könnyelműséggel és gyakorlati tekintetben pontatlansággal vádolja a Lord Chancellort. *Ibid.* p. 426.

Az alább következő esetekben a kormány elvállalta a bepanaszlott intézkedésekért való felelősséget, és a ház ennek folytán a kormány iránt való bizalmi kérdések módjára tárgyalta ez ügyet.

1835 sept. 4-én Hume némely határozati javaslatokat terjesztett a ház elébe, melyek kárhoztatják a Chancellor of the Exchequer Spring Rice által az utóbbi West-Indian Compensation Loan iránt kötött szerződés feltételeit, mivel ez által, mint állítja, tekintélyes veszteséget szenved az állam. A Chancellor of the Exchequer azonban azonnal szót kérve, részletesen kifejtette e miveletet, de egyszersmind azt is elismerte, miszerint »a háznak, ha nem épen féltékenységgel is, de mindenesetre nagy figyelemmel kell kísérni ez ügyet, és hogy saját részéről nincs oka panaszkodni a jelen indítvány ellen, és ha e vád bebizonyítható lett volna, akkor a koronához intézett felirattal nem csak hivatalából, hanem a korona tanácsából is örökre való eltávolítását kellett volna kérni. Védelmét a következő határozati javaslattal fejezte be: »Mondja ki a ház, miszerint az említett kölcsönszerződés feltételei oly neműek, hogy a britt birodalom közhitelének legkielégítőbb bizonyítékait látja azokban.« Hume határozati javaslatait csupán egy különben kitünő számító tévedéseinek tulajdonítva: a ház a Chancellor of the Exchequer indítványát egyhangulag elfogadta. ^a

1838 mart. 6-án Sir William Molesworth azt indítványozta a képviselőházban, hogy a ház a királynőhöz intézett egy feliratában nyilatkoztassa ki, miszerint a jelenlegi gyarmatügyi államtitkár (Lord Glenelg) iránt sem a ház, sem az ország nem viseltetik többé bizalommal, mivel nincs meg benne a hivatalához szükséges »szorgalom, ovatosság, belátás, tevékenység és jellemzilárdság.« A ministerek ez indítványra azonnal arra kérték a házat, hogy általában az egész kormány ellen intézett támadásnak tekintse azt, mivel »Angliában a kormányzás nem egyes külön ügyosztályok általi igazgatásból áll, hanem mint eléggé tudva van, minden egyes ügyosztály utasításai előbb az egész cabinet itélete alá bocsáttatnak, és minden egyes osztály

^a Mirror of Parl. 1835, pp. 2946—2952.

utasításaiért az egész cabinet vállalt felelősséget, habár az útasítások végrehajtásával maga az illető osztály van is megbizva. ^b A kormány gyarmatügyi politikája felett ez alkalommal kifejtett hosszas vita után az indítvány szavazás által elvetett. ^c

Az 1844 és 45 ki ülészek alatt T. S. Duncombe panaszt emelt a képviselőházban Sir James Graham akkori belügyminister ellen a miatt, mivel a postahivatalnál bizonyos levelek felbontására önkényesen és törvénytelenül használta fel hatalmát. Ez ügy megvizsgálására tehát mindkét ház egy vizsgáló bizottságot küldvén ki (melynek tagjait a képviselőházban maga Sir James Graham indítványozta), ennek jelentéséből aztán kitünt, miszerint a belügyminister semmi visszaélést sem követett el, s nem cselekedett törvényes felhatalmazás nélkül. Ekkor aztán mindkét házban az ide vonatkozó törvények olyanmódi módosítására kívánták megnyerni a parlament beleegyezését, mely szerint jövőre meg legyen akadályozva az ily eljárás; — de a ministerek, habár egyfelől beleegyeztek a törvények átvizsgálásába: helyeselték a belügyminister eljárását, és teljes felelősséget vállaltak azért. ^d

1850 június 17-én Lord Stanley a kormány Görögországra vonatkozó politikájának megrovását indítványozó határozati javaslatot adott be a lordok házába. E javaslat kiválólag az akkori külügyminister, Lord Palmerston eljárása ellen volt intézve. De ez egy ellenjavaslatot adván be, ennek hosszabb vitatása után a ház helyeselte a kormány politikáját. A kormányt ez alkalommal főleg Lord Palmerston védelmezte, kinek ekkor mondott beszéde, mint állítják, a legkiválóbb parlamenti

^b Lord Palmerston, *Mirror of Parl.* 1837, p. 2429.

^c *Ibid.* pp. 2415, 2530; lásd Sir R. Peel's comments on this case, *ibid.* 1839, p. 1822 and *Hans. Deb.* vol. CL. p. 582.

^d *Hans. Deb.* vol. LXXV. pp. 802, 974, 1264; vol. LXXVI. p. 311; vol. LXXVII. pp. 668, 834, 932; vol. LXXIX. p. 307; vol. LXXX. p. 1033; *Commons Papers*, 1844, vol. XIV. pp. 501, 505; lásd továbbá *Broom Const. Law*, p. 616; és *May Const. Hist.* vol. II. p. 294.

szónoklatok egyike volt.* Disraeli, ki ekkor az ellenzék vezére volt, e vitára vonatkozólag később úgy nyilatkozott, miszerint helyeselte annak lefolyását, mivel »habár az indítványnak a Lord Palmerston vezérlete alatt álló ügyosztály politikájának megbélyegzése volt is célja«, nem helyesli azon eljárást, »ha az egyes ministerek műveleteit el akarják választani az egész cabinet politikájától.«†

1852 febr. 19-én a képviselők házában megrovási indítvány adatott be az irlandi Lord Lieutenant, Lord Clarendon, eljárása ellen, mivel egy lapszerkesztőt az irlandi zavarok közt a kormány védelmére írott cikkekért az állami pénztárból fizettetett. Az indítvány következőleg hangzott: »A ház azon véleményben van, hogy azon eljárás, melyet az irlandi kormány közelebb egy dublini lapszerkesztő iránt követett, csak a végrehajtó hatalom gyengítésére szolgál, és bizalmatlanságot támaszt a közügyek intézésével megbízott egyének iránt.« A premier (Lord John Russell) védelmezte collegáját és azt állítá, miszerint — habár Angliában sohasem fordult is elő valami ilyenféle eset, — Irlandban gyakran folyamodtak ez expedienshez a különböző kormányok, és az ország jelenlegi viszonyai között igenis megengedhető az. Az indítvány tehát szavazás által elvettetett. ‡

Az alább felsorolt esetekben pedig a ministerium az által hárította el a valamelyik tagja által követett eljárásért reá nehezülő felelősséget, hogy az illető minister, kinek intézkedése vád alá helyeztetett, lemondott hivataláról, társai pedig visszautasították magoktól a panaszlott ügyben való részvétel gyanúját.

1855 junius havában az Oroszországgal folytatott háború folyama alatt Lord John Russell, mint akkor gyarmatügyi államtitkár, egy különös megbízással küldetett a kormány részéről Bécsbe, hol az egymással küzdő hatalmak között kötendő

* Hans. Deb. vol. CXI. p. 1332; vol. CXII. pp. 107, 380, 739.

† Hans. Deb. vol. CXIV. p. 137.

‡ *Ibid.* vol. CXIX. pp. 764—824.

béke feltételei megállapíttatván, ezek általa visszatérte után a cabinet elé terjesztettek. Collegái azonban nem helyeselték a szerződés pontjait, és így ez alkalommal egészen elejtetett az ügy, s a háboru tovább folyt, és Lord John Russell, habár nem helyeselte is a háború folytatását, szintén megmaradt a cabinetben. E tények híre kiszivárogván a közönség közé, Lord John Russellhez kérdés intéztetett ezek iránt a képviselőházban, a mely alkalommal ő ugyan igazolta helyzetét és eljárását, de a ház nem elégedett meg feleletével, minek folytán Sir E. B. Lytton bejelenté, miszerint a következő megrovási indítványt szándékozik beterjeszteni Ő Méltósága ellen: »A ház azon véleményben van, hogy a legközelebbi bécsi alkudozások vezetésével megbízott minister eljárása megrendítette az ország bizalmát azok iránt, kik jelenleg a közügyek intézésével meg vannak bízva.«^h Valószínű lévén, miszerint ez indítvány keresztül fog menni, minek folytán aztán úgy a cabinet, mint maga Lord John Russel is igen kellemetlen helyzetbe jöhet: Ő Méltósága megelőzte a ház határozatát, s július 16-án lemondott hivataláról. Sokan azt gyanították, hogy collegái sürgették a lemondásra, ámbar Lord Palmerston kész volt védelméért elvállalni a felelősséget, ha tovább is megmaradni kíván hivatalában. Mindenesetre igen feltűnő, hogy alig jelentetett be Russell lemondása a képviselőházban, midőn Lord Palmerston már a felől biztosítá a házat, hogy a tervbe vett békekötés teljesen elejtetett, és kijelenté, hogy a kormány egyhangúlag el van határozva teljes erélylyel tovább folytatni a háborút. A támadó indítvány tehát visszavonatot.ⁱ

1858 május havában Lord Ellenborough, a Board of Control akkori elnöke, egy sürgönyt intézett India Governor Generaljához, Lord Canninghoz, mely kárhoztatja az ez utóbbi által India benszülött lakóihoz, ezeknek az indiai lázadás alkalmával tanusított magukviseletére vonatkozólag kibocsátani szándékolt proclamatiót, mivel felettébb szigorú hangon írottnak tartja azt. E sürgöny titkos és bizalmas természetű volt, Lord Ellenborough

^h Annual Register, 1855, p. 154.

ⁱ Hans. Deb. vol. CXXXIX. pp. 889, 944. 1204; lásd *ibid.* vol. CL. p. 659.

azonban még idő előtt a parlament mindkét házának tudomására hozatta azt, és pedig a nélkül, hogy akár a premiernek (Derby Lord), akár a cabinet többi tagjainak beleegyezését kikérte volna arra. A parlamentben aztán általában kárhuzható vélemény nyilatkozván a sürgöny ellenében, Ő Méltósága kész volt az egész felelősséget magára vállalni azért, és lemondását közvetlenül (és nem pedig a premier útján, mint az különben szokásban van) azonnal beküldte a királynénak, collegáit csak később értesítvén e lépésről. Csakhamar ezután, t. i. május 14-én Shaftesbury gróf két határozati javaslatot adott be a Lordok házához, melyek egyikében magát e sürgönyt, másikában annak idő előtti nyilvánossága hozatalát kárhuztatja. E határozati javaslatok beterjesztése alkalmával Lord Shaftesbury azt állítja, miszerint a többi ministerek is kötve voltak collegájuk e ténye által, és testületileg le kellett volna mondaniok, nem pedig megengedni, hogy csupán Lord Ellenborough szenvedjen oly tényért, melyet az alkotmány szerint az egész cabinet művének kell tekinteni. A premier és a Lord Chancellor e támadásra adott válaszukban azt állíták, hogy »a cabinet felelőssége egyes tagjainak tetteiért megszűnik akkor, ha az illető miniszter magára vállalja tetteért a felelősséget, és felmenti a cabinetet annak következményei alól,« és hogy habár »mindaddig, míg együtt működnek, vagy megmaradnak az illetők hivatalukban, a cabinet többi tagjai is felelősek collegájuk eljárásáért«: e felelősség megszűnik akkor, ha, midőn e tény legelőször nyilvánosságra jön, azonnal visszautasítják azt maguktól, vagy azonnal kijelentik, miszerint nem vettek részt annak intézésében, és a magok részéről sem helyeslik azt. E tant, mint Lord Derby állítja, Lord John Russellnek fentebb említett 1855-ki esete is igazolja. A Lord Ellenborough által küldött sürgöny tartalmára vonatkozólag pedig egyszersmind kijelenté, hogy ő a maga részéről elfogadja azt, és szintén ragaszkodik ahhoz, s annak csupán idő előtti nyilvánosságra hozatalát sajnálja és kárhuztatja; azt állítja továbbá, miszerint a sürgönyben használt egyes erősebb kifejezések főként azon körülménynek tulajdonítandók, hogy a kibocsáttatni szándékolt proclamatióra vonatkozó bizonyos értesítések, — melyeket Lord Canning azon gondolattal közölt a Board of Control ex-Presidentjével (Wernon Smithtel), hogy az még mindig hivatalában van: — nem közöltettek az új kor-

mánnyal. A vita befejeztével tehát az előleges kérdés feltétet-
vén a határozati javaslatok iránt: azok csakugyan leszavaztat-
tak.^j Ugyanazon nap a képviselőházban is adatott be egy
megrovási nyilatkozat, csakhogy ez még határozottabb szavak-
kal kárloztatja a sürgönyt és annak idő előtti nyilvánosságra
hozatalát, a mire aztán azon módosítvány adatott be, miszerint
határozatilag mondja ki a ház, hogy tartózkodni fog a Lord
Canning proclamációja fölött való véleménynyilvánítástól, míg
bővebb értesítéseket nem kap e tárgyra nézve. Négy éjjeli vita
után mind a határozati javaslat, mind a módosítvány visszavo-
natott, mivel a ministerium itt is ugyanazon alapokon védte
magát, mint a lordok házában.^k A vita folyama alatt a Board
of Control volt elnökét (Wernon Smithet) hosszabb vonakodás
után végre sikerült Lord Palmerstonnak reábirni, hogy a hiva-
taltól visszalépése óta Lord Canningtól kapott leveleknek a
közügyekre vonatkozó részét közölte a képviselőházzal.^l

Azt, hogy a minis:eri felelősség meddig marad még
érvényben azután, ha a korona valamelyik minis:tere már
kilépett a cabinetből, és hogy mi módon kell az ilyeneket,
ha később panasz merül fel hivatalos eljárásuk ellen, a
parliament vizsgálata és fenyítése alá vonni: a képviselői-
házban 1855-ben a sebastopoli bizottság jelentései után
tartott ülésein vitatták, mivel csak ez alkalommal derült
ki, hogy az oroszországi háború első korszakában a korona
némely akkori minis:terei igen jelentékeny botlásokat
követtek el. Az ekkor hozott határozatok szerint: az új
ministerium soha sem felelős valamelyik tagjának akkor
elkövetett tévedéseért, midőn az még az előbbi ministe-
rium tagja volt, és a korona valamely volt minis:tere ellen
csupán a parliament által való vád alá helyezettetés, vagy

Hans. Deb. vol. CL. pp. 579—670.

^k *Ibid.* pp. 674—1060.

^l *Ibid.* p. 925 ; Comments upon this case, in Smith Parl.
Remembrancer, 1857—8, p. 77.

pedig nevének a titkos tanácsosok osztályából való kitöröltetése végett, vagy végre csak rendes polgári per útján lehet eljárni. ^a

Mivel a ministerek felelősséggel tartoznak a parlamentnek, ezért a köztisztviselők tettei felett sokkal szigorúbb ellenőrködést lehet gyakorolniok, mint a praerogatívás kormányrendszer idejében; következésképp jelenleg nem lehet oly politikai vétkeket elkövetni, minők annyiszor beszennyezték régibb időkben politikai történelmünk lapjait, és a melyek miatt a parlament néha már a legvégsőbb eszközökhöz volt kénytelen folyamodni; ellenkezőleg e helyett most inkább csak a parlamenti megrovás vagy hivatalvesztés szelidebb büntetése éri azon ministereket, kik képtelenségök vagy rossz kormányzásuk által méltán magukra vonják a parlament haragját. A perbefogadás azonban, — habár ritkán van is rá szükség a jelen politikai rendszer mellett: még mindig alkalmazható, ha a körülmények úgy kívánják. ^b Walpole bukása óta, — midőn legutólszor próbálták meg, de sikertelenül, az általa

---

^a Lásd fentebb I. k. 430—433. lapjait. Angliában az utolsó vád alá helyeztetés 1805-ben fordult elő Lord Melville ellenében, a ki hivatali hanyagsággal vádoltatott. 1801-ben a Pitt lemondása után szintén indítványoztatott a képviselőházban, hogy feliratilag mondjon köszönetet a ház Ő Felségének azért, »mivel Rt. Hon. Pittet méltóztatott elmozdítani tanácsosai köréből;« ez ellen azonban egy másik határozati javaslat adatott be, mely szerint a ház teljesen elismeri a Pitt által a közügyeknek tett szolgálatok becsét, és kormányon létele alkalmával tanusított bölcsességét, erélyét és szilárdságát; — s a ház ez utóbbi javaslatot fogadta el. *Com. Journal*, vol. LVII. p. 419.

^b Lásd May, *Const. Hist.* vol. I. p. 464; Pay, *Prac. of Parl. ch. XXIII.*, továbbá: Sir W. Molesworth's speech, *Mirror of Parl.* 1836, p. 1306.

elkövetett politikai sérelmekért perbefogni a korona minisztereit, ° általában azon üdvös gyakorlat fejlődött ki, habár nem egyeztethető is az teljesen össze az alkotmány elméletével, miszerint a hivatalvesztést, és a közmegróvást elegendő büntetésnek tekintik az oly kormányzási tévedésekért, melyeket nem lehet az illető személyes romlottságának tulajdonítani.^d Ha azonban jövőben valamikor akár a korona valamely felelős minisztere, akár pedig valamely más, magasabb állású köztisztviselő, oly kormányzási hibát követne el, mely megérdemelné, hogy ellene ily különös ünnepélyességgel járjanak el: a politikai bűnök megtorlásának e régi módját még mindig szabadságában van a parlamentnek alkalmazni. °

Azon esetben, ha a kormány valamely osztályának felelős főnöke bárminő ok miatt nem teljesíti hivatalos kötelességét, erről mindig célszerű értesíteni a parlamentet és ha szükséges, határozat hozatalra is fel lehet azt szólítani.

1855 februar havában, midőn Lord John Russell, mint a kormány teljhatalmú megbizottja, az Oroszországgal kötendő béke föltételeinek a többi hatalmakkal való megbeszélése végett Bécsbe utazott, még nem volt a kormány tagja; de midőn februar 22-én újra alakult a cabinet, táviratilag értesítettett a felől, miszerint a gyarmatügyi hivatal pecsétje neki vannak felajánlva, melyeket ő azonnal el is fogadott.^f Mart. 9-én azon-

° Lásd fentebb II. k. 391. l.

^d Macaulay, Essays, vol. I. on Hallam's Const. History, p. 204.

° Így például Eyre Governor ellen a perbefogatást még 1866-ban is emlegették a képviselőházban. Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 1838.

^f Annual Register, 1855, p. 53; Appx. pp. 208, 209.

ban Derby gróf jelenté a lordok házának, hogy »mily nagy kellemetlenség és mennyi baj származott a közügyekre abból, hogy a gyarmatügyi minister távol van az országból és nem teljesítheti hivatalos kötelességeit, és pedig kivált a miatt, mert nincs altitkár kinevezve, ki az osztályt képviselné a képviselők házában«. Grenville gróf (a tanács elnöke) erre azt válaszolta, miszerint a belügyminister (Sir George Grey) ügyel fel jelenleg a gyarmatügyi ministeriumra is, mint a ki azelőtt államtitkár levén »formailag és technikailag is« egyaránt »jogosúlt bármely államtitkárság vezetésére is.« Mart. 12-én Sir John Packington a képviselőház figyelnét hívta fel ugyanczen tárgyra. Szerinte a gyarmatügyi ministernek egy külön megbízatásban az országból való távolléte »felettből szokatlan és épen nem valami helyes-selhető eljárás.« Mivel ezelőtről e tekintetben csak arra van példa, hogy valamely külügyminister csak olyféle alkudozások vezetése végett távozott külföldre, mely szoros összefüggésben állott saját osztályával. A ministerelnök, Lord Palmerston, védte ez intézkedést, azt állítván, miszerint különben is csak rövid ideig tart az, és hogy a gyarmatügyek ez alatt sincsenek elhanyagolva.^h Sir John Packington mart. 30-án ismét szellőztette ez ügyet, felemlítvén, miszerint — a mint hallatszík — Sir G. Grey kénytelen lesz lemondani a reá rakott újabb kötelesség teljesítéséről, és hogy maga a ministerelnök szándékozik azokat átvállalni; egyszersmind kijelenté, miszerint ha a gyarmatügyi hivatal teendőinek ellátásáról még a husvéti szünetek után sem lesz jobban gondoskodva, ő a ház nézetének nyilvánítását fogja kérni ez ügyre nézve. Sir G. Grey erre adott feleletében elismerte, miszerint a felhozott tények igazak, és hogy a jelenlegi állapotot nem lehetne soká fentartani, de egyszersmind kijelenté, hogy a ministerelnök az alkotmány szerint ideiglenesen bármelyik ügyosztály vezetésére is fel van hatalmazva.ⁱ Erre aztán a parlament értesítettett, miszerint Lord John Russell april 28-án már valószínűleg hivatalos helyén fog lenni, s april

Hans. Deb. vol. CXXXVII. p. 336; továbbá post. p. 493.

^h Hans. Deb. vol. CXXXVII. pp. 419—425.

ⁱ *Ibid.* pp. 1405, 1445.

30-án valóban megjelent a képviselőházban, a midőn aztán nem történt többé távolléteért felszólalás.¹

2. Az egész ministerium ellen felmerülő panaszok.

A korona ministereinek parlamenti felelőssége alatt jelenleg tulajdonkép csak a képviselőháznak való felelősséget értik; mivel különben bárminő tekintélylyel és nyomatékkal birjon is a lordok házának véleménye az államügyek intézésénél: egy minister sorsa sem függ e ház szavazatától.^k »Az megtörténhetik, hogy a lordok háza elnyomorít valamely ministeriumot az által, hogy annak javaslatait visszaveti, vagy megcsonkítja, sőt tán egész politikáját is kárhoztatja: de a képviselőház által támogatott kormányt megbuktatni, vagy az ezáltal kárhoztatott ministeriumot fenntartani eddig egyaránt képtelennek mutatkozott ez.«¹ A képviselőház szavazatának azonban

¹ *Ibid.* pp. 1503, 1785, 1791, 1951.

^k Lásd fentebb I. kötet 41—42. l. Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 133.

¹ May, Const. Hist. vol. I. p. 467. Midőn azonban a Reform Bill második felolvasása 1831 oct. 8-án a lordok házában 41 szavazattöbbséggel elvettetett: úgy látszik a kormány körében igen komolyan vitatták azon kérdést, hogy vajjon nem jobb volna-e beadni lemondásukat, és hogy csupán a király aggodalma tartotta vissza őket, ki azt kívánta, hogy maradjanak meg hivatalukban, s csak a képviselőház october 10-diki nyilatkozata folytán határozta el magát a kormány erre, mely szerint a ház határozatilag kimondotta, hogy a ministerek iránt és ezeknek a Reform Billhez való ragaszkodásáért — rendületlen bizalommal vireltetik (Roebuck, Hist. of whig Ministry, vol. II. p. 217; Mirror of Parl. 1831, pp. 2880, 2910.). A Billnek a lordok házában a következő ülészak alatt másodszer történt leszávatatása után a ministerium be is adta lemondását; de mint-

azért van ily nagy befolyása, mivel ez az egész társadalom értelmiségének valódi nyilatkozatául tekintetik az, s ép ezért, míg a választókerületek meg nem erősítik a képviselők szavazatát: ritkán tekintik azt végérvényes határozatnak valamely ministerium sorsa fölött. Sir R. Peel 1848-ban — midőn a francia királyság megbuktatása és a köztársaság kihirdetése felől először értesült, igen éleselműleg azon megjegyzést tette: »ezután már nehezebb lesz csupán a ház többsége segélyével kormányozni, a nélkül, hogy a házon kívül uralkodó véleményre is tekintettel lennénk.«^m

A koronának a ministerek választása, kinevezése és elbocsátására vonatkozó előjogairól, és arról, hogy mily körülmények között avatkozhatik be a parlament jogszerűleg ez előjogok gyakorlásába: e mű egy fentebbi fejezetében már bőven szólottunk, — midőn egyszersmind azt is kimutattuk, hogy az magában, ha a fejedelem választása nem talál a képviselőházban pártoló többségre, bármennyire kellemetlen és megnehezítő körülmény is, eleinte még nem akadályozza a fejedelem választási szabadságát.ⁿ Ez elv elismerése nemcsak hogy a fejedelem számára biztosítja az ország kormányzásában őt jogszerűen megillető befolyást, hanem még más tekintetből is igen nagy jelentőségű. Gyakran megtörténik t. i., hogy valamely kormány, habár általában bírja is a parlament bizalmát: egyes pillanatokra elveszti népszerűségét, s ezért igen kívánatos, sőt szükséges, hogy míg ismét

---

hogy a képviselőház tovább is támogatta, s új kormányt sem lehetett alakítani: csakhamar újra visszahivatott az. Lásd fentebb I. k. 120. l.

^m Cobden, Political Writings, vol. II. p. 232, n.

ⁿ Lásd fentebb I. k. 267, 272. l.

képesé lesz a kormányzásnak a képviselőház akaratával összhangzólag vezetésére, az állam sorsa más kezekre legyen átruházható. A korona által a politikai ellenzék tagjai közül választott új kormánynak ez alatt elég alkalma van hebizonyítani a fejedelem választásának helyességét, s ügyes kormányzás és elfogadható politikája által megnyerni maga részére a parlament kegyét, a mi nélkül különben csakhamar el kellene buknia.^o Ez már magában véve is nagy előny a társadalomra nézve, mivel ha valamely ministerium megszakítás nélkül sokáig tartja kezében a főhatalmat: ennek természetzerű következménye rendszeren sokféle romlottság kifejlődése, és a felelősség érzetének csökkenése szokott lenni.^p

Az is felettébb fontos körülmény, hogy a parlament két háza, s az újonnan kinevezett kormány tagjai között mielőbb minél teljesebb egyetértés jöjjön létre. Ép ezért az új kormány megalakításakor szokásban van, hogy ha épen valamely ülészak alatt történik ez, a parlament mindkét házában azonnal előadják az illetők a kormányváltozást előidézett okokat; ha pedig a parlament nincs épen együtt, akkor az összeülés után a legelső alkalommal meg kell ezt tenni.^q Ez eljárást követte 1782-ben a Lord Shelbourne elnöklete alatt a Lord Rockingham halála folytán elnökét vesztett kormány helyére lépett whig-ministerium is, mely az új kormány megalakulásának körülményeit és alapelveit június 9-én és 10-én közölte

^o Lásd Edinb. Rev. vol. CXXVI. p. 562. Az oly esetekre nézve, midőn oly ministerium lép kormányra, melynek nincs többsége a képviselőházban, lásd fentebb I. k. 269, 272. l.; továbbá Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1704.

^p Edinb. Rev. vol. CX. p. 61.

^q Mirror of Parl. 1835, p. 61.

a lordok és a képviselők házával. ^r Ép így 1845-ben Sir R. Peelis, midőn a Corn Law kérdés miatt történt lemondása, s Lord John Russell kormányalakítási próbáinak megghiusulta után még nagyobb hatalommal újra elfoglalta hivatalát: minthogy e változás a parlamenti ülésszak alatt történt, a parlament összegyűltével a képviselőházban önként magától, Wellington herceg pedig a lordok házában egy hozzá intézett formászerű kérdés következtében szintén megadták a ministerium alakítására vonatkozó felvilágosításokat. ^s A Palmerston-kormánynak 1859-ben történt másodizbéli kineveztetéseig azonban elegendőnek tartották, ha a ministerium bejelentését a premier csak azon kamrában teszi meg, melynek ő maga is tagja, és nem volt szükséges ezt a másik házban is ismételni: ^t de 1858-ban panasz emeltetvén ez eljárás szabálytalansága ellen, ^u azóta, habár nem kivétel nélkül ragaszkodnak is hozzá, de rendes szokássá lett, hogy a ministeri bejelentéseket a parlament mindkét házában egyidejűleg teszik meg, a korona beleegyezését természetesen előbb mindig kikérvén az ily nyilatkozatokra. ^v

^r Parl. Hist. vol. XXIII. pp. 152—189; továbbá fentebb I. k. 101. l.

^s Hans. Deb. vol. LXXXIII. pp. 68, 165, 1003.

^t Lásd Lord John Russell, Hans. Deb. vol. CXXIV. p. 17.

^u Lásd az ide vonatkozó részleteket alább.

^v Hans. Deb. vol. CLIV. pp. 457, 478. Midőn Lord Palmerston halála után 1866-ban Russell gróf követte őt a ministerelnökségben, a parlament összegyűltével egyik házban sem történt meg a ministerium bejelentése. Ugyanazon év július havában pedig Derby gróf kormányra léptével csak a lordok házában jelentetett be az új ministerium, s a képviselőházban nem ismételtetett e bejelentés. Midőn azonban 1858-ban Derbyt ismét Disraeli váltotta fel: a bejelentés martius 15-én a parlament mindkét házában megtörtént. *Ibid.* vol. CXC. pp. 1104, 1116.

Ily bejelentések alkalmával azonban a háznak nincs joga többet kivánni a ministerektől, mint hogy a kormányalakítás főbb elveit csak általánosságban adják elő, s nincs joga kivánni, hogy a kormány különböző tagjai között történt egyesség pontjai is közöltesse a házzal. Az oly feltételek iránt azonban, melyekre az új ministerek a vita közben »mint a hivatalbalépés különös feltételeire« hivatkoztak: a ház tagjai kérdést intézhetnek hozzájuk. »

Midőn 1846-ban a Sir R. Peel lemondása után Lord John Russell neveztetett ki miniszerelnökké: a whig-párt lévén akkor túlnyomó többségben a képviselőházban, T. S. Duncombe kérdést intézett a ministerekhez az iránt, hogy mily elvek alapján alakult meg az új kormány, és miféle politikát szándékozik az követni? — felemlítvén, hogy »az eddigi parlamenti szokás szerint valahányszor új miniszerelnök neveztetett ki, az mindig kötelességének tartotta a legelső alkalommal előadni a parlamentben azon elveket, a melyek szerint vezetni szándékozik az ország kormányzását.« Lord John Russell azonban kétségbe vonta, hogy jelenleg szükség volna valami ilyféle nyilatkozatra, mivel — mint mondá — több mint 30 év óta tagja lévén a háznak, ez alatt már annyiszor nyilatkoztatta mindenre vonatkozólag véleményét, hogy az nem lehet többé titok az ország előtt. De a kérdés azon másik részére vonatkozólag adott feleletében, hogy t. i. micsoda politikát szándékozik követni nagyobb fontosságú állami kérdésekkel szemben: elismerte, miszerint, a mennyire jelenleg módjában áll, kötelessége kijelenteni, hogy miképen szándékozik a kormány ez ügyekre nézve eljárni, és meglehetősen terjedelmesen elő is adta ide vonatkozó nézeteit, habár tartózkodott valami kötelező nyilatkozatot tenni a kérdéseket illetőleg. *

1852 febr. 27-én, midőn Derby lord lépett hivatalba, ő is előadta a házban a kormány legfőbb vezérelveit; midőn azon-

* Disraeli, confirmed by Gladstone. Hans. Deb. vol. CXXXVIII. p. 2039.

* *Ibid.* vol. LXXXVII. pp. 1168—1185.

ban később a gabnabehozatali törvényekre vonatkozó nézetének előadására szólítottatott fel, azt állítá, hogy joga van a határozott nyilatkozat tételétől tartózkodni mindaddig, míg csak az új képviselőház össze nem gyűl, a midőn a ministerek az ország ez által nyilvánított közvéleményének megfelelőleg fogják alakítani politikájokat. ⁷ 1866-ban, midőn Lord Derby másodsorúrt tért vissza hivatalába: az új ministerek ismét vonakodtak bizonyos pontokra nézve határozottan nyilatkozni, azt állítván, hogy joguk van ezt tenni mindaddig, míg csak a szokott módon, t. i. az illető ügy elintézésére vonatkozó törvényjavaslat betérjesztése által nem akarnak nyilatkozni e részben a ház előtt. ⁸

1858 mart. 1-jén, midőn újra Derby lord neveztetett ki miniszterelnökké, őszintén előadta a lordok házában a kormány vezérelveit. ⁹ A képviselőházban azonban nem történt valami ilyféle nyilatkozat. Mart. 12-én tehát, midőn az új ministerek képviselőházi helyeikre újra megválasztattak, Osborne csodálkozását fejezte ki a fölött, hogy a házban még eddig senkisémet adta elő a ministerek által követni szándékolt politikát; »következésképp reméli, hogy ha majd az új Chancellor of the Exchequer a költségvetés megszavazását fogja kérni, egyszersmind elő fogja adni programját, és hogy a ház semmit sem fog addig megszavazni, míg ez meg nem történt«. Ennek folytán, midőn a ház a tengerészeti költségvetés tárgyalására bizottsággá alakult: Sir J. Packington (az Admirális első Lordja) visszaautasította az imént tett megjegyzéseket, s azt állítá, miszerint a premier »egy más helyen«, a Chancellor of the Exchequer (Disraeli), s a többi ministerek pedig választóikhoz intézett beszédekben már megadván a kivánt felvilágosítást: az itt előadottak ismétlése szerinte csak szükségtelen idővesztegetés lenne. ¹⁰ Martius 15-én azonban Osborne ismét felhozta a ministerek által követett szokatlan eljárást, hogy t. i. elmulasztották kifejtetni követni szándékolt politikájukat e ház előtt, és csodálkozását fejezte ki a fölött, hogy azok ez ügyben máshol tett nyilatko-

⁷ *Ibid.* vol. CXIX. pp. 889—906, 998—1014.

⁸ *Ibid.* vol. CLXXXIV. pp. 907—909.

⁹ *Ibid.* vol. CXLIX. p. 22.

¹⁰ *Ibid.* pp. 106, 107, 111.

zataikra hivatkoznak. Sőt a Derby gróf által a lordok házában tett nyilatkozatot is igen határozatlannak és hiányosnak jellemezte. Disraeli azonban erre adott válaszában tagadta, hogy kivétel nélkül mindig szokásban lett volna és valami lényeges dolognak tekintetett volna az, hogy a ministerek formászerű programmal álljanak elő az általok követni szándékolt politikára, vagy pedig főbb vezérelveikre nézve; és kimutatta, miszerint több példa van reá, hogy a midőn a lordok házában tagja volt a premier, szükségtelennek tartották a képviselőházban is ismételni ennek a lordok házában tett nyilatkozatát; és így ő sem hajlandó a már máshol megadott felvilágosításokon kívül még újabb nyilatkozatot is tenni e házban a kormány által követni szándékolt politikáról. Lord John Russell szintén azon véleményének adott kifejezést, hogy nem szükséges a ministerektől hivatalba lépésökor nyilatkozatot kívánni politikájok iránt, és azt állítá, miszerint a háznak ovakodni kell attól, hogy Ő Felsőge ministereit ne zavarja hivatalba lépésökor; és csak az általok előhozott javaslatok után ítéljen rólok. Nehány más képviselő által tett nyilatkozat után tehát egyszerűen elejtetett ez ügy. °

A legkiválóbb államférfiak mind egyetértenek abban, hogy ha valamely cabinet újra szerkeztetik: ekkor is ép úgy elő kell adni a kormány politikáját, mint a mikor egészen új cabinet lép a kormányra. ^d Az ide vonatkozó gyakorlat azonban még nem régi, ° és nem is mindenkor tartatik meg egyformán; 1854-ig több példa van reá, hogy valamely ministerium egyes tagjai megváltozván, ezt be sem jelentették a parlamentnek; ^f míg ellenben néha hasonló esetekben már előre önként értesítették az

° *Ibid.* pp. 182—222.

^d Disraeli, *Mirror of Parl.* 1840, pp. 24, 70.

° Pitt 1801-ki lemondását lásd fentebb I. k. 107, 109. l.

^f Lásd *Mirror of Parl.* 1839, pp. 5231, 5238; *ibid.* 1840, p. 23. *Hans. Deb.* vol. CXXX. p. 94; *ibid.* vol. CXXXII. p. 80; vol. CXXXIV. p. 921.

ily változásról a parlamentet. Ma azonban már egészen megállapított dolognak tekintik, hogy mindkét házban be kell jelenteni a kormányban történő változást. ⁸

Midőn az 1845-ki ülésszak kezdete előtt kilépett a cabinetból a miatt, mivel a Maynoothnak adandó összeg felemelése iránt nem birt collegáival egyetérteni: a parlament megnyitása alkalmával tartott felirati viták közben előadta lemondása indokait; mely alkalommal úgy nyilatkozott, hogy teljesen elismeri a ház azon jogát, melynél fogva megköveteli az, hogy mindazon esetekben, midőn a korona valamely tisztviselője hivatalt vállal, vagy azon nem kevesebb felelősséggel járó lépésre határozza magát, hogy lemondjon e hivataláról: teljesen értesítendő ez elhatározás indokairól; és ép ezért nem lehet, hogy némi felvilágosítást ne adjon a legközelebb épen vele történt változásra nézve. ^h

Midőn 1855-ben Lord John Russell lemondott az Aberdeen-ministeriumban elfoglalt állásáról: egy barátja által értesítette a házat, hogy a »legközelebbi alkalommal elő fogja adni lemondása indokait.« Másnap aztán csakugyan meg is adta az e tekintetben szükséges felvilágosítást. ⁱ Midőn pedig nem sokára ezután maga az egész ministerium is felbomlott, s úgy Derby gróf, mint Lord John Russell is hasztalan próbálták meg egy új ministerium alakítását: mint az ex-hadügyi államtitkár, Newcastle herceg, úgy az előbbieik is jelentést tettek eljárásukról a parlament mindkét házában. ^j

⁸ Mirror of Parl. 1839, p. 114; Hans. Deb. vol. CXXXIV. p. 355; *ibid.* vol. CLXXXV. pp. 1284, 1323, 1339. 1867-ben azonban, midőn a Derby-ministeriumban megürült helyekre három herceg neveztetett ki: a lemondás okai mindkét házban teljes mértékben előadatván, semmi újabb jelentés nem történt az újonnan kinevezett ministerekről. Maga e tény ugyan felemlítetett a képviselőházban, de a lordok házában, úgy látszik, még ez sem fordult elő. *Ibid.* p. 1575.

^h *Ibid.* vol. LXXVII. p. 77.

ⁱ *Ibid.* vol. CXXXVI. pp. 941, 960.

^j Lásd fentebb I. k. 191. l.

Az imént említett alkalommal Lord Derby úgy nyilatkozott, hogy »véleménye szerint minden államférfi, akár elfogad valamely hivatalt, akár pedig vissza útasítja azt, egyaránt köteles minden tartózkodás nélkül előadni barátja és az ország előtt azon indokokat, melyek a hivatal elfogadására, vagy visszautasítására birták.« Az ily felvilágosításokat azonban nem szabad addig előadni, míg valamely kormány valósággal meg nem alakult s határozott stadiumba nem léptek az ügyek.^k

Azok után, miket már fentebb előadunk, világosan látható tehát, miszerint azon esetben, ha valamely ministerium, vagy annak valamely kiválóbb tagja mond le hivataláról: e ténynek a parlament előtt való bejelentése alkalmával a lemondás indokait is elő kell adni,^l — feltéve természetesen, hogy a fejedelem már megadta az előterjesztésre beleegyezését. Ha azonban a cabinetnek csak valamely egyes tagja mond le: ekkor mindaddig, míg ez azon házban, melynek maga is tagja, meg nem adta a kellő felvilágosítást, a kormány nem adhatja elő a másik házban lemondásának indokait.^m

---

^k Hans. Deb. vol. CXXXVI. p. 1259. E szabály azonban nem alkalmazható a kincstár valamely alsóbb rangú ifjabb Lord-jára. Így például 1861-ben Lord Palmerston, mint akkori premier, e tisztviselők egyikének lemondása alkalmával megtagadta a lemondás indokainak előterjesztését. *Ibid.* vol. CLXIV. p. 197.

^l *Ibid.* vol. CXXIII. p. 1698; vol. CLXXXV. pp. 1312, 1323.

^m Hans. Deb. vol. CXXXVI. pp. 939, 943, 960. Lásd továbbá fentebb az első kötet 191. lapján az n. jegyzetben felhozott azon esetet, midőn az egész ministerium lemondását csak később jelentették be a képviselőházban, mivel a premier, kinek e jelentés megtétele kötelessége, a lordok házában lévén tagja: e ház épen akkor elnapolta üléseit.

A képviselőházban történő ilyenmű ministeri előterjesztésekre nézve azon szabály van érvényben, miszerint »a ház türelmesen meghallgathatja ugyan valamely tagjának saját személyére vonatkozó előterjesztését, még akkor is, ha nem intéztetett is ahoz ez iránt a ház előtt kérdés: de ily esetekben semmi további vitának nincs helye.«^o Az ily ministeri előterjesztések felett tehát a házszabályok tiltják a vitatkozást, és az ily alkalmakkor tartott beszédek végeztével nem szabad tenni formasierüleg oly indítványt, melynek általános vita előidézése volna célja.^p

1868 május 5-én azonban Gladstone a ház üléseinek elnapolása iránt beadott formasierü indítvány alkalmával azon kérdést intézte Disraelihez (az akkori premierhez), hogy magyarázná meg, mi lehet annak oka, miszerint az általa e házban az előbbi napon, a kormány egy más tagja által pedig ugyan e tárgyra vonatkozólag a lordok házában adott felvilágosítás között feltűnő eltérés mutatkozik? Disraeli e kérdésre adott válaszában még világosabban előadta jelentésének értelmét, a mi aztán némi vitára adván alkalmat: Disraeli újabb felvilágosítása után az ügy egyszerűen elejtetett.^q

A lordok házában ily alkalmakkor kevésbé szigorúan ragaszkodnak a szabályokhoz.^r

Általános szabály az, hogy a ministerium alakítása iránt megindított alkudozások folyamata alatt helytelen

^o Rules, Orders, c. No. 155.

^p The Speaker and Disraeli, Hans. Deb. vol. CLXXIV. pp. 1215, 1216. 1868 május 4-én azonban a ház üléseinek elnapolása iránt formasierü indítvány adatván be: a Disraeli által tett ministeri előterjesztés után mégis vita fejlődött ki. Ibid. vol. CXCI. pp. 1694—1717.

^q Ibid. pp. 1787, 1819.

^r Lásd fentebb I. köt. 205. l. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1687.

eljárás volna kérdést intézni a parlamentben valakihez az iránt, hogy vajjon megbizattak-e valakik a ministerium alakításával, vagy felszólítottak-e a ministeriumban való részvételre, és hogy micsoda kérdések, vagy miféle feltételek köttettek ki? Az ily kérdések igen kellemetlenek volnának, mert némely bizalmas természetű ügyek idő előtt nyilvánosságra hozatalára vezetnének.* Ha azonban a ministerium alakítása közben valami nehézségek merülnek fel, vagy egyáltalában késedelem mutatkozik, és e miatt épen már feliratot szándékoznak intézni a koronához: nem épen lehetetlen, hogy »az illető államférfiak jellemének és magaviseletének felderíthetése végett« megengedi a ház az ilynemű kérdések feltételét. Azoknak azonban, kikhez ily kérdések intéztettek, szabad tetszésökre van hagyva, hogy akarnak-e azokra felelni, vagy sem.†

Fentebb már egy alkalommal előadtuk, hogy mely okok jogosítják a fejedelmet ministereinek elbocsátására,‡ és hogy természetesen mely körülmények idézhetik elő valamely ministerium lemondását, vagy újra alakítását.§ Most tehát még csak az van hátra, hogy a képviselőház által a korona ministerei felett az alkotmány szerint gyakorolható ellenörködés természetét és terjedelmét adjuk elő.

Minthogy a korona ministereinek működhetésére nézve okvetlenül szükséges, hogy a képviselőház bizalommal viseltesék azok iránt: e bizalom elvesztése mulhatlanul a hivatalról való lemondás szükségét vonja maga

* Lord Brougham, *Mirror of Parl.* 1834, p. 2715.

† Lásd *Parl. Deb.* vol. XXIII. pp. 313—316. *Mirror of Parl.* May 11, 1832, p. 2001.

‡ Lásd fentebb I. k. 91, 281. l.

§ Lásd fentebb, II. k. 488, 515. l.

után. Azt, hogy a képviselőház bizalmát elvesztette valamely ministerium, vagy 1. közvetlenül bizalmatlansági szavazat által, vagy a kormány bizonyos intézkedéseinek vagy mulasztásainak megrovása által; vagy 2. közvetve a ministerek által javasolt oly törvényjavaslatoknak, melyeknek elfogadását okvetlenül szükségesnek nyilatkoztatták ezek ki a parliament előtt, — visszavetése által, vagy másfelől bizonyos javaslatoknak a kormány beleegyezése nélkül, sőt tanácsa ellenére való elfogadása által lehet nyilvánvalóvá tenni.

A közvetlen bizalmatlansági szavazat, mint a gyűlölt és képtelen ministerium elmozdításának egyik eszköze, aránylag még csak újabb eredetű, ^w és annak jelenleg elfogadott azon alakja, mely szerint a ház kijelenti, hogy nem viseltetik bizalommal a kormány iránt, a nélkül, hogy valami okát adná e nyilatkozatának: ^x — seholsem található fel az 1841-ik évet megelőző időkben.

A Sir Robert Walpole ellen 1741 febr. 13-án a parliament mindkét házában egyidejűleg intézett támadás, — mely habár nem sikerült is a maga idejében, de mégis leginkább okozója volt későbbi bukásának: — tulajdonkép bizalmatlansági szavazat

---

^w Valami, a bizalmatlansági szavazathoz nagyon hasonló adatott elő az 1692 november 23-ki Grand Committéban is, de ez nem találván pártolásra, »semmi credményre sem vezetett«. Parl. Hist. vol. V. pp. 733, 770. Lásd továbbá Lord John Russellnek a miatti boszankodását, hogy Pitt 1803—4-ben vonakodott bizalmatlansági szavazatot indítványozni az Addington-kormány ellen, nehogy a királyi előjogokba való avatkozásnak tekintsék eljárását, habár e ministerium gyarlóságáról és tehetlenségéről teljesen meg volt győződve. Life of Fox, vol. III. p. 310.

^x Ez eljárás célszerűségének fejtegetését lásd Massey, Hist. of Engl. vol. III. p. 235.

akart lenni. Az indítvány szerint t. i. a királyhoz intézendő feliratban arra lett volna felkérendő a fejedelem, hogy fő ministerét, Sir R. Walpolet »örökre távolítsa el tanácsából és környezetéből«, — a nélkül, hogy valamely általa elkövetett bűntényt hoztak volna fel vádul ellene. Ép ezért ez indítványt Sir Robert »a korona előjogai ellen intézett legdurvább támadások egyiké«-nek nyilatkoztatva: az indítvány csakugyan nagy szótöbbséggel visszavetettet; de a néhány hóval később bekövetkezett általános választás folytán az új képviselőházban szenvedett leveretései csakugyan lemondásra kényszeríték a hatalmas ministert.*

1779-ben a felirati vita alkalmával a lordok házában egy módosítvány adatott be; e szerint a fejedelemnek »új tanácsra és új tanácsosokra« volna szüksége. A Lord Chancellor Thurlow azonban a miatt, mivel mint mondá »ez indítvány csak úgy mellékesen minden bejelentés és bizonyítás nélkül« kárhoztatja a ministereket: az alkotmány ellen intézett támadásnak tekintette e módosítványt, a mely beszédeért aztán Lord Cambden igen helyesen megróvta a Lord Chancellort; a módosítvány azonban mégis csakugyan elvettetett.*

1782-ben a Lord North kormánya megbuktatására irányult többféle kísérletek után végre határozott bizalmatlansági szavazat indítványoztatott az ellen a képviselők házában. Ez indítványt egy hosszú határozati javaslat előzte meg, melyben felsoroltatván az amerikai gyarmatok elvesztéséből és a háborúk folytatásából származó elégedetlenség okai: a ház annak kijelentésére hivatik fel, hogy »nem viseltetik többé bizalommal a létező ministerium iránt.« Ez indítvány elvetését azonban teljes ház mellett csak 9 szavazattöbbség pártolta; mire aztán újra kijelentették az illetők, hogy ha nem fog a kormány lemondani, közelebb ismét egy másik ily célú indítványnyal állanak elő. Az indítvány beadására kijelölt napon azonban Lord North bejelentette lemondását; s ez volt az első eset arra nézve, hogy

* Parl. Hist. vol. XI. pp. 1047—1388. Mahon, Hist. of Eng. vol. III. pp. 101, 113, 153.

* Parl. Hist. vol. XX. pp. 1087, 1092.

egy egész ministerium közvetlen a képviselőház szavazata miatt változott meg.^a

Midőn 1784-ben az újon kinevezett Pitt-ministerium ellen szintén erős támadást intéztek: a képviselőházban több oly határozati javaslat ment keresztül, mely többé-kevésbé bizalmatlanság színezetével bírt; a ministerium azonban tovább folytatta a küzdelmet a hatalmas többség ellen, míg csak az országra való hivatkozás ideje el nem érkezett, a midőn az ellene hozott határozatokért a parlament feloszlatása által vett magának elégtételt. A Pitt ellen beadott határozati javaslatokban mindig fel voltak sorolva az elégedetlenség okai, habár Fox, ki ekkor az ellenzék vezére volt, úgy nyilatkozott, hogy »az ő véleménye szerint a ház tanácsolhatja a ministerek elbocsátását a nélkül is, hogy erre vonatkozó okait is előadná.«^b

Ez idő után többször látunk példát a parlament mindkét házában arra nézve, hogy oly bizalmatlansági szavazat indítványoztatott a ministerium ellen, a melyekben több-kevésbébb részletességgel mindig előadatnak az elégedetlenség indokai,^c de a melyeknek egész az 1841-ki örökre emlékezetes esetig sohasem volt meg kívánt eredménye.

1841 majus 27-én t. i., midőn Lord Melbourne ministeriuma már a parlament mindkét házában, de különösen a cukoradó nagyfontosságú kérdése alkalmával a képviselőházban szenvedett leveretése után is még mindig tovább szándékozott folytatni a közügyek vezetését: Sir R. Peel azon határozati javaslatot adta be, miszerint »O Felsőge ministerei nem bírják a képviselőház bizalmát elegendő mérvben arra nézve, hogy az általok a közügy érdekében szükségesnek tartott javaslatokat elfogadtathassák e házzal; és hogy e szerint ily körülmények közt

^a *Ibid.* vol. XXII. pp. 1170, 1214; fentebb I. k. 73. l.

^b Parl. Hist. vol. XXIV. pp. 239—733.

^c Így például 1797-ben a parlament mindkét házában; Adolphus, Hist. of Eng. vol. VI. pp. 591—594. In the Lords; March 22, 1798. Parl. Hist. vol. XXXIII. p. 1317; June 2, 1803. *Ibid.* vol. XXXVI. p. 1571. In the Commons: — December 4, 1800, *Ibid.* vol. XXXV. p. 710; June 3, 1803. *Ibid.* vol. XXXVI. p. 1535.

tovább is hivatalban maradásuk ellenkezik az alkotmány szellemével.« Hosszabb vita után ez indítvány végre egy szótöbbséggel keresztül is ment, mire aztán, mihelyt a függőben levő ügyek tárgyalása megengedte, azonnal feloszlatták a parlamentet. Az új parlament összegyűltével pedig a felirathoz egy módosítvány indítványoztatott s fogadtatott el a ministerek mellett nyilatkozó három pont helyettesítésére, melynek főcélja annak kinyilatkoztatása volt, hogy a kormánynak bírni kell e ház és az egész ország bizalmát, — de a mely egyszersmind tiszteletteljesen jelenti Ő Felségének, hogy »e ház nem viseltetik bizalommal Ő Felsége jelenlegi tanácsadói iránt.« E módosítvány ellen azonban John Russell azon kifogást tette, hogy szerinte a korona ministerei ellen emelt ily panasz esetében »a ház köteles előadni elégedetlenségének indokait,« és hogy »az ilyenmű indítványok ezelőtt mindig oly tényekre alapítottak, melyek eléggé igazolták a ház beavatkozását.«^d Mindemellett ez indítvány mindkét házban nagy szótöbbséggel elfogadtatván: a király azon biztosítással nyugtatta meg a parlamentet, hogy »azonnal megtéteti a kellő lépéseket egy új ministerium alakítása iránt.«^e

A Derby-kormánynak a Reform-kérdés felett a képviselőházban történt leszavaztatása után az ország érületének kitudhatása végett feloszlattatván a parlament: 1859 jul. 7-én, midőn t. i. az új parlament összegyűlt, a trónbeszédre adandó felirathoz egy módosítvány hozzácsatolása indítványoztatott a képviselőházban, mely szerint kijelenti a ház Ő Felsége előtt, hogy nagyon szükségesnek tartja azt, miszerint Ő Felsége kormánya bírja e ház és az ország bizalmát; de tiszteletteljesen kénytelen jelenteni, hogy nem viseltethetik bizalommal Ő Felsége jelenlegi tanácsadói iránt. E módosítvány elfogadtatván, a ministerium azonnal lemondott hivataláról.^f

A képviselőház az alkotmány szerint jogosúlva van bármikor is kifejezni rosszalását a ministerium egyes

^d Mirror of Parl. 2nd. Sess. 1841, pp. 212, 213.

^e Ez eset részletesebb leírását lásd fentebb I. k. 169 178. l.

Lásd fentebb, I. k. 198—202. l.

intézkedései fölött, vagy pedig általában megtagadni bizalmát a kormány által követni kívánt politikától. Ez utóbbi jogát azonban csak igen ritkán, és csak egyes fontosabb alkalmakkor szabad érvényesítenie. A bizalmatlansági szavazat bármennyire igazolható is bizonyos körülmények között: igen is kárhóztatható eszköz, ha ok nélkül és meggondolatlanul csupán pártcélokra használta-tik fel. ^g E mellett továbbá senkinek sincs joga megrovást, vagy bizalmatlansági szavazatot indítványozni valamely ministerium iránt, ha csak készen nincs elvállalni ez eljárása következményeit, t. i. a kormány leveretéseért a felelősséget. A leveretés következménye t. i. vagy a parlament feloszlatása, vagy pedig az szokott lenni, hogy a fejedelen az így sikerült támadás indítványozóit szólítja fel az új kormány megalakítására. ^h

Ha a kormány bizonyos eljárásáról vagy politikájáról kárhóztatólag nyilatkozik a ház: ez, a bizalmatlansági szavazathoz hasonlólag szintén döntő befolyással bír a ministerium sorsára. Ha a lordok házában hozatik ily határozat, az mint fentebb láttuk, nem buktatja ugyan még meg a ministeriumot, de mégis igen nagy fontossággal bír reá nézve, és csak az által ellensúlyozható, ha a

^g Disraeli, Hans. Deb. vol. CXXXV. p. 226. Sir G. C. Lewis (Chanc. of Exch.). *Ibid.* vol. CXXXVII. p. 2119. Hearn. Govt. of Eng. p. 219. Stanhope, Life of Pitt, vol. I. p. 190. továbbá I. k. 69. l.

^h Ez elv alapján a conservatív-párt vezetéi a kormánynyal egyesülten visszautasították a képviselőház 1862 jun. 3-ki ülésén a ministerium ellen intézett azon indítványt, melyre a premier (Lord Palmerston) kijelentette, hogy annak elfogadását a bizalmatlansági szavazattal egyértékűnek fogja tekinteni. Hans. Deb. vol. CLXVII. pp. 349, 386. Lásd továbbá *Ibid.* vol. CXCI. p. 1902; vol. CXCII. pp. 648, 797, 1035.

képviselőház határozottan helyesli a kormány hibáztatott intézkedését. ⁱ Ha azonban a ministerium valamely ténye vagy mulasztása a képviselőházban esik formaszzerű megrovás alá: ez rendesen vagy a ministerium lemondására, vagy a parlament feloszlatására szokott vezetni, ^j ha csak az egész ministerium el nem utasítja magától az illető intézkedésben való részvétel vádját, — a midőn aztán az illető intézkedésért felelősséggel tartozó minister lemondása szolgál elégtételül a ház megbotránkoztatott érzelmeinek lecsillapítására. ^k

Igy péld. 1782-ben az Amerikával kötött béke feltételeinek a képviselőház által való kárhoztatása miatt a coalitio-ministerium lemondott; ^l hasonlóan cselekedett 1855-ben az Aberdeen-ministerium is, mivel nem volt képes kivinni azt, hogy a képviselőház a Sebastopol előtt táborozott hadsereg állapotának megvizsgálására egy bizottságot ne küldjön ki, — mert úgy tekintették ezt, mintha kárhoztatná a ház a kormánynak a háború vezetésénél követett eljárását. ^m 1857-ben a Palmerston-kormány az országra hivatkozott a képviselőháznak a chinai ügyek vezetésére vonatkozó megrovó határozata ellenében; ⁿ s habár az új parlament támogatta a kormányt ezen kérdésben: 1858-ban ismét megrovási szavazat alá került ez a francia kormánynyal az összeesküvők megbüntetésére vonatkozó törvény ügyében folytatott és kárhoztatott levelezése miatt. ^o

Másfelől Sir R. Peel 1835-ben még azután is megmaradt a kormányon, midőn a képviselőház a parlament megnyitáskor tartott trónbeszédre adott felirathoz csatolt egy nyilatkozata által kárhoztatta az előbbi parlament szükségtelen feloszlatását.

ⁱ Lásd fentebb I. k. 42. l. Hearn, Govt. of Eng. p. 160.

^j Lásd fentebb I. k. 170. l.

^k Lásd *ibid.* pp. 341, 556; fentebb, 496. l.

^l Lásd fentebb, I. k. 101. l.

^m *Ibid.* 191. l.

ⁿ *Ibid.* 193. l.

^o *Ibid.* 194. l.

képesek a törvényhozás működését ellenőrizni: mennyiben tekinthető annak jeléül, hogy elveszítették a képviselőház bizalmát.

Azt már fentebb említettük, hogy a mennyiben az újabb alkotmányos gyakorlat szerint a ministerek kötelessége a közügyekre vonatkozó törvényjavaslatok előterjesztése, — a ház magán tagjainak is joga lévén ily javaslatok beadásához: — szokásban van, és célszerűnek is mondható, hogy meglehetősen szabadság adatik a törvényhozás mindkét házában a ministerek által benyújtott javaslatok megbírálásánál vagy megváltoztatásánál, a nélkül, hogy az ily eljárásból azt lehetne következtetni, miszerint a korona tanácsosai elveszítették a ház bizalmát. ^v

Ez állításunk bizonyítására fentebb már több praecedens esetet hoztunk fel, melyek azt mutatják, hogy a parlament a ministerek által benyújtott némely fontosabb javaslatot néha visszavet, ^w néha pedig oly módon megváltoztat, miszerint azok kénytelenek lesznek e miatt lemondani hivatalukról. ^x Sőt arra is láttunk példákat, hogy egyes alkotmányos jellegű törvényjavaslatokat a ház magán tagjai nyújtottak be, és hogy aztán a ministerek ellenzése dacára is elfogadta azokat a képviselőház. ^y Arra azonban egyetlen példát sem találunk, hogy a parlament mindkét háza keresztül engedett volna menni

^v Lásd fentebb II. k. 300—315. l.

^w Lásd fentebb, I. k. 168, 170, II. k. 97. l.

^x Az Irish Church Appropriation Bill ügyét pedig lásd May, Const. Hist. vol. II. p. 486; lásd továbbá Lord Russellnek ez esetre vonatkozó megjegyzését, Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1441.

^y Lásd fentebb, II. k. 302, 310. l.

oly javaslatot, mely a ministerek határozott ellenzésével találkozott. ^a Ha valamely esetben a parlament véleménye a ministerek ellenzése dacára is kétségbevonhatatlanul valamely Bill mellett nyilatkozik: ily esetben a ministerek kivétel nélkül mindig felhagynak ellenzésükkel, s engednek a ház véleményének; sőt annak az ő nézeteikhez való alakítására szükséges módosítványok beadása által még könnyítik annak tárgyalását, ^a — vagy ha ezt nem akarják, akkor lemondanak hivatalukról. ^b A parlamenti kormányrendszer mellett egymás után következő kormányok tehát, — saját pártjok vagy politikai programjok elveihez való több-kevesebb ragaszkodás mellett, — mindig képesek gyakorolni a parlament törvényhozási működése felett azon ellenőrködést, mely méltán megilleti azokat, mely hatalmukat a parlamentben a korona ministerei által birt többség segélyével mindenkor gyakorolhatják is, a nélkül hogy a parlament függetlensége valamiben megsértetnék ez által.

Ha azonban a parlament valamelyik házában oly törvényjavaslat nyújtatik be, vagy oly módosítvány fogadtatik el, melyre a ministerek nem képesek a feleletet megadni, s melyet nem engedhetnek keresztül menni az egyik házban azon reményben, hogy a másikban úgy is megbuktatják azt: ily esetben mindig ministerkrisisnek kell bekövetkezni, és a ministerek vagy arra kérik a házat, hogy fontolja meg még egyszer szavazatát, ha nem hajlandó a ministerium megbuktatásának következményeit

^a Lásd fentebb II. k. 305, 318. l.

^a Lásd fentebb II. k. 303, 311. l.

^b Így péld. a Russell-ministerium azért mondott le, mivel 1851-ben egy választási Bill, 1852 ben pedig egy katonai Bill fogadtatott el ellenzése dacára is.

elvállalni,° vagy pedig egyenesen az országra hivatkoznak, vagy lemondanak hivatalukról. ^d

Abból, ha egyes izolált kérdésekben talán még több ízben is leveretik a ministerium a képviselőházban: még nem következik, hogy le kell annak mondania hivataláról, ha különben általában bírja a parlament bizalmát. ° Ha azonban kinyilatkoztatják a ministerek, miszerint valamely törvényjavaslatnak; bizonyos alakban elfogadását bizalmi kérdésnek tekintik, és a parlament még sem követi tanácsukat: ez a bizalmatlansági szavazattal egyértékű, s a ministerium lemondását vonja maga után; mivel, ha a korona ministerei »nem bírnak eléggé a képviselőház bizalmát arra nézve, hogy az általuk fontosnak nyilvánított törvényjavaslatokat el is fogadtathassák a házzal: ily körülmények között tovább is hivatalban maradásuk nem volna összeegyeztethető az alkotmány eszellemeivel.« ^e

Továbbá, habár — mint fentebb említettük — a pénzügyi és adózási kérdések eldöntése kiválólág a képviselő-

° Lord John Russell, Hans. Deb. vol. CXVI. pp. 632—634; továbbá *ibid.* vol. CLI. pp. 551—563; vol. CXCII. pp. 485—494, 622, 841.

^d Lásd fentebb I. k. 186. l.

° Lásd fentebb a Sir R. Peel-ministerium leveretését, I. k. 160—163. l.; a Melbourne-ministerium leveretését I. k. 130. Note e; az Aberdeen-ministerium leveretését Hans. Deb. vol. CXXXIII. p. 1075, *ibid.* vol. CXXXV. 227. l.; a Derby-ministerium leveretését fentebb I. k. 155. l. Az általános elvet pedig Grey, Parl. Govt. ed. 1864, p. 133; Edinb. Rev. vol. XCV. p. 228; Hearn. Govt. of Eng. pp. 221—233.

^e Resol. House of Commons, June 4. 1841; Disraeli és Lord John Russel's observations, Hans. Deb. vol. CI. pp. 704—707, 710.

ház hatáskörébe tartozik, és igen szükséges, hogy egészen szabadon nyilváníthassa az ezekre vonatkozó véleményét és ne legyen korlátolva azon aggodalom által, hogy talán szavazata által megingatja a ministerium állását: ^h mégis a költségvetés tárgyalásánál egészen más elv az irányadó. Ha a ministerek t. i. elvállalják a felelősségét azért, hogy bizonyos mérvű kiadást szükségesnek nyilatkozzanak a polgári közigazgatás s az állam bel- és külhitelének fenntartása végett: könnyen belátható, hogy senki sem kérheti az ajánlott összeg jelentékenyebb leszállítását, hacsak a ministerium megbuktatásáért nem kész elvállalni a felelősséget. »Egy kormány sem volna méltó arra, hogy tovább is megmaradhasson helyén, ha megengedné, hogy az általa benyújtott költségvetés nagy mérvben leszállíttassék az ellenzék szavazatai által, és a tételek jelentékenyebb megváltoztatását csak akkor lehet megengedni, ha a körülmények nem ellenzik a kormányváltozás bekövetkezését.«ⁱ

Ha a ministerium valamely nagy fontosságú ügyben leszavaztatott a képviselőházban: a hivatalról való azonnali lemondáson kívül még csak egy alternatíva áll előtte, hogy t. i. feloszlattván a parlamentet, a választókerületek eldöntésére bízva az ügyet.^j E módszerhez azonban az alkotmány szerint nem lehet oly esetben folyamodni, ha a képviselőház többsége kárhóztatta a ministerium eljárását, és csupán csak az alább kifejtendő bizonyos körülmények között lehet ez eszközt használni.^k

^h Lásd fentebb II. k. 89. l.

ⁱ Gladstone, Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1747.

^j Russell's Life of Fox, vol. II. pp. 53, 95; Gladstone, Hans. Deb. vol. CXII. p. 1606.

^k Lásd alább 405. l. Toulmin Smith, Parl. Rememb. 1850, p. 74; Edinb. Rev. vol. CXXVIII. p. 575.

Ha a ministereknek a képviselőházhoz való viszonyát szabályozó valamely határozati javaslat van épen tárgyalás alatt: felettébb szabálytalan és alkotmányellenes eljárás lenne a parlament feloszlásával fenyegetőzni azon célból, hogy pressiót gyakorolhasson a kormány az illető ügyben a tagok szavazatára; mivel a parlament bármely házának bármely esetben is teljesen szabad kezet kell hagyni arra, hogy tetszése szerint nyilváníthassa véleményét minden elébe terjesztett kérdésben — sem a korona akarata, sem a nép hangulata nem lehetvén ez eljárásánál irányadó reá nézve.¹

Ha azonban csakugyan el van határozva az országra való hivatkozás: akkor a feloszlásnak a lehető legrövidebb idő alatt meg kell történni, azonnal t. i. a mint a parlament előtt épen felforgó ügyek állapota megengedi azt, a midőn az ellenzéknek is segítenie kell a kormányt azok befejezésében, nem pedig tovább is zavarni azt akadékoskodásaival.^m

A feloszlás előtt szükségkép bevégezendő ügyek alatt oly törvényjavaslatokat kell érteni, melyeknek tárgyalása a közigazgatás tovább folytathatása végett okvetlenül szükséges, — vagy a melyeket közegyetértéssel mindegyik párt elfogadhatóknak tart. »Sem a parlamenti gyakorlattal, sem az alkotmány szellemével nem volna összeegyeztethető, ha a kormánynak megengedtetnék azon javaslatok kiválogatása, melyeket az általa szétkergetésre ítélt parlament szavazata alá kíván

¹ Lásd Hans. Deb. vol. IX. pp. 346—348, 435, 449, 588; Romilly's Life, I. k. 194. l.; Mirror of Parl. 1841, p. 2113; Hans. Deb. vol. CL. pp. 1076, 1085. vol. CLIII. p. 1256; és fentebb I. k. 146. l.

^m Lásd fentebb I. k. 174, 187. l.

bocsátani; vagy ha tetszésére bizatnék, hogy saját pártjának erősítése céljából miféle javaslatokat kíván tárgyaltatni, és melyeket kíván visszatartani." Ugyanez elv folytán az is szokásban van, hogy azon esetben, ha a minister-crisis miatt a parlament feloszlatására van kilátás: a közigazgatás költségeinek fedezésére csak annyit szavaznak meg, a mennyi okvetlenül szükséges azon időre, míg ismét összegyül az új parlament.^o 1868-ban azonban fontos politikai okokból közmegegyezéssel eltértek ezen egészséges alkotmányos szabálytól.^o

Itt kell megemlítenünk továbbá azon eseteket is, midőn a minister az alkotmányos gyakorlat szerint jogosan ajánlhatja a koronának a parlament feloszlatására vonatkozó előjoga használatát. Jogosult t. i. a feloszlatás:

1. azon esetben, ha a fejedelem az országnak a ministerek elbocsátására vonatkozó véleményét kívánja kitudni, mint például 1784, 1807° és 1834-ben.^o

2. azon esetben, ha a parlament két háza között oly viszályok törnek ki, melyek miatt nem remélhetni többé azoknak összhangzatos működését.^o Erre azonban a par-

^o Sir R. Peel. Mirror of Parl. 1841, pp. 2136, 2137; lásd lentebb 410. l.

^o Lásd fentebb II. k. 46. l.

^o Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 1126, 1223, 1602.

^o Lásd fentebb I. k. 103. l.

^o Lásd fentebb I. k. 122. l.

^o *Ibid.* 124. l.

^o Hans. Deb. vol. LXXXIII. p. 34. Így például 1639-ben a miatt fejlődött ki ily viszály, mivel a lordok háza nem akart a Lord Treasurer Danby vád alá helyezettetésének helyt adni (Parry's Parlt. p. 590.); 1701-ben pedig Somers és a többi ministerek perbefogása volt oka a eivódásnak. 1705-ben az »Aylesbury Men« ügyében fejlett ki ily viszály. Bourrets Own Times, A. D. 1701, 1705; State Trials, vol. XIV. p. 695.

liamenti kormányrendszer teljes megállapodása óta sohasem fordult elő példa.

3. Azon esetben, ha a választó kerületnek a kormány valamely fontosabb tényére, vagy a ministerek és a képviselőház között felmerült valamely politikai kérdésre vonatkozó nézetét kívánják kitudni.*

4. Mindazon esetekben, midőn azt kell hiani, hogy a képviselőház nem az ország véleményét és óhajait tükrözi vissza.* Ez alapon 1787 óta teljesen el van fogadva azon alkotmányos szabály, hogy ha a képviselőház megtagadja bizalmát a korona ministereitől: azon kérdésnek, hogy így járván el, vajjon az ország közvéleményét képviseli-e, a felosztatás általi eldöntését méltán lehet kívánni; és a képviselőháznak ez esetben nem lehet a korona ez előjogának gyakorlatát akadályozni az által, hogy nem szavazza meg a közigazgatási költségeket azon időre, míg az új parlament ismét összegyűlhet, mivel különben a kicsinyes gáncsoskodás vádját vonja magára.«^v

^v Így péld. 1806-ban, midőn a Franciaországgal folytatott békealkudozások nem sikerülvén, a kormánynak a háború folytatásában szabadabb kezet kívántak adni. Parl. Deb. vol. VIII. p. 27; lásd továbbá Mirror of Parl. 1835, p. 64.

^w Így 1831-ben, 1852-ben, 1857-ben, 1859-ben, és az Irish Church ügyében 1868-ban. Ez alkalommal Disraeli azt állítja, hogy más alapokon is joga van a koronának felosztatni a parlamentet, de Gladstone kétségbe vonta ez alapok elfogadhatóságát; azt azonban elismerte, hogy ha a ministerek összeütközésbe jönnek a képviselőházzal, méltán lehet kérni a felosztatást, de csak azon esetben, ha alapos kilátása van reá, hogy az újon küldött képviselők támogatni fogják a ministeriumot. Minthogy Disraeli erősen meg volt győződve, hogy az ország ő mellette fog nyilatkozni, jogosan kérte a felosztatást.

* Lásd Russell, Memorials of Fox, II. k. 245. l.

^y Grey, Parl. Govt. new ed. p. 79.

A korona ez előjogát azonban csak ritkán és igen nagy meggondolás után szabad használni, mivel a parlament gyakori, és hirtelen felosztatása nagyon megtompítaná e hatalmas fegyver életét, mely a korona védelmére van rendelve, és melynek használása többé-kevésbé mindig hátrányos volt az államra nézve. ^z

Sohasem szabad ez előjog használatához folyamodni, csupán azért, hogy egy bizonyos ministerium annál tovább kormányon maradhasson, és ha valamely felettebb komoly politikai kérdés nem követeli azt. ^a Ép ez alapon kárhóztatták az 1834-iki parlament felosztatását is; t. i. nyilván bevallották, hogy ez csupán csak azon célból történt, hogy az újonnan kinevezett ministerek nagyobb befolyásra telessenek szert a képviselőházban, habár semmi nagyobb fontosságú politikai ok nem követelte azt. És habár Sir R. Peelnek elegendő okai voltak is a felosztatás ajánlására, mint azt védelmében később előadta, ^b a ház véleménye mégis kedvezőtlen volt e tekintetben a kormányra nézve, és kárhóztatta az előbbi parlament felosztatását; úgy hogy a király kénytelen volt ismét visszahívni előbb elbocsátott ministereit, és ma már általában el van ismerve,

^z Peel, Memoirs, vol. II. pp. 44, 294.

^a Sir R. Peel, Hans Deb. vol. LXXXVII. p. 1042; Sir R. Peel and Lord John Russell, *ibid.* vol. CXIX. p. 1070; *ibid.* vol. CL. p. 1076; Peel, Memoirs, vol. II. p. 295. Ez elv folytán Lord John Russell 1852-ben még akkor sem akarta a parlament felosztatását tanácsolni. midőn kormánya leszavaztatott a képviselőházban; s később 1857-ben ép e miatt úgy nyilatkozott, hogy a Lord Palmerston-kormány leszavazása miatt bekövetkezett felosztatás sem volt jogosult. Hans. Deb. vol. CL. pp. 1076, 1077.

^b Peel's Memoirs, vol. II. pp. 43 - 48.

hogy a felosztatás helytelen volt, s ép ezért nem használható precedensül. °

E mellet a korona ministereinek nem szabad a parlament felosztatását tanácsolni, ha csak alapos kilátás nincs reá, hogy ez által oly többségre fognak szert tenni a képviselőházban, mely »őszintén« és »szívesen« egyetért vele a főbb politikai elvekre nézve, vagyis más szavakkal: ha »bensőleg meg nincs győződve a felől, hogy a felosztatás után oly parlamentet fog nyerni, melynek működő többsége bizonyosan a kormány pártja lesz.«^d

S valóban nem létezik oly alkotmányos elv, mely azt követelné, hogy valamely nagyobb politikai kérdés tárgyalása előtt, — még ha magának az alkotmánynak lényeges változtatására vonatkozik is az, — mindig az országra kell apellálni; mivel a képviseleti rendszer azon alapelve szerint, melyet nem csak a legtekintélyesebb államférfiak egyaránt mind elismertek, hanem a parlament összhangzó eljárása is megerősített: bármely képviselőház a nemzet jólétét illető bármely kérdés felett is jogérvényesen határozhat. °

° May, Const. Hist. vol. I. pp. 126, 127. Edinb. Rev. vol. CXV. p. 236.

^d Peel Memoirs, vol. II. pp. 294, 297. Lásd továbbá Grey Parl. Govt. new ed. p. 80; Hearn. Govt. of Eng. p. 156. Sir R. Peel ép e szempontból később azon nézetét nyilvánítá, hogy az 1841-ki whig-parlament felosztatása jogszerűen történt; és ugyanezen tekintetből 1846-ban, midőn az ő kormánya leverett, szintén nem akarta a parlament felosztatását tanácsolni.

° Lásd p. az 1716-ki Septennial Billt (Hallon, Const. Hist. vol. III. p. 316; Mahon, Hist. of Eng. vol. I. p. 301.); továbbá az Anglia és Scóthon, majd Nagybritannia és Irland közötti egyesülést (Parl. Hist. vol. XXXV. p. 857), — s végül a gabnabelhozatali törvényeknek 1846-ban történt eltörlését, holott az illető

Mindemellett az 1867-ki Reform Act életbeléptetése után, midőn tekintélyes mérvben szélesebb alapra lett a képviselőház fektetve, igen erősen hangsúlyozták a házban azon elvet, hogy a nagyobb fontosságú változtatásokat célzó törvények hozatalára nem szabad a régi parlamentet használni, mivel — mint állíták — a régi kihalt vagy megszüntetett választó kerületekből összegyűlt parlamentnek ily körülmények között törvények alkotására, adók megszavazására s általában az ország kormányzására való felhasználása ellenkezik az alkotmány helyesen fel-fogott elveivel.^f

A korona ez előjogának helytelen használata ellen megbecsülhetlen biztosíték az, hogy mielőtt valamely parlament feloszlatatnék, a körülmények részletes előterjesztése mellett, a fejedelem világos beleegyezését kell kikérni, ki azonban előbb mindig kellőleg meg szokta fontolni a dolgot.^g Ily alkalmakkor »a fejedelem sohasem lehet vak eszköz ministerei kezében, mivel ily esetben nemcsak joga, hanem kötelessége is csupán saját belátása

---

parlament tagjai épen azok fentartására utasítottak megválasztatásukkor, de a kik aztán mégis több ide vonatkozó törvényt hoztak a nélkül, hogy időközben feloszlatott volna a parlament; s azok okoskodását, kik ez alkalommal a parlament feloszlásának szükségét hangsúlyozták, úgy a whig-, mint a tory-államférfiak is egyaránt »veszélyesnek, példátlanoknak és ultra-demokratának« neveztek. Hans. Deb. vol. LXXXIII. p. 33; vol. LXXXIV. p. 464; vol. LXXXV. pp. 224—226; *ibid.* vol. CXCI. p. 930. Earl of Carnarvon és Lord Moncknak a British North American Billre vonatkozó megjegyzéseit, *ibid.* vol. CLXXXV. pp. 572, 580, and Nova Scotia Assembly Journals, 1866, Appx. No. 10, p. 12.

^f Sir Hugh Cairns, Hans. Deb. vol. CLXXXII. p. 1482; Disraeli, *ibid.* vol. CXC. p. 1787; vol. CXCI. p. 897; Lord Stanley, *ibid.* p. 501.

^g Wellington, in Peel's Memoirs, II. k. 300 l.

szerint határozni a neki adott tanácsra nézve. És habár azon esetben, ha később a közvélemény is támogatni találná a ministerek javaslatát, igen nagy felelősséget vállal magára ennek visszautasítása miatt: talán sohasem gyakorolhatja elhatározási szabadságát üdvösebben, mint épen azon alkalommal, midőn ministerei arra kérnek engedélyt tőle, hogy az országra apellálhassanak a képviselőház határozata ellenében«; mivel könnyen megtörténhetik, hogy különben oly esetben is kérnék a fejedelemtől ez engedélyt, »midőn nem valószínű, hogy a nemzet ellenkezőleg határozná a képviselőházban, és midőn a feloszlatás káros hatású lenne az ország érdekeire nézve. Ily esetben a fejedelemnek határozottan vissza kell útasítania ministerei kérelmét.«^h

Az 1868-ki ülészek alatt, midőn az újon kinevezett Disraeli-ministerium, bizonyos Irlandban beszédett büntetésszabadság a Consolidated Fundba valóⁱ átszolgáltatása iránt beadott egy javaslata alkalmával, april 3-án és 30-án leszavaztatott a miatt, mert Gladstone az ir államegyház eltörlésének nagyfontosságú kérdését hozta szőnyegre, Disraeli azt állítván, hogy a ház határozata »megváltotta Ő Felsége kormányának a jelen képviselőházzal szemben elfoglalt állását, és szükségesnek nyilatkoztatta, hogy a ministerium gondolkozhassék egy kissé e körülmény fölött: a ház ülésének esütörtöktől hétfőig való elnapolására engedélyt nyert a fejedelemtől.^j Hétfőn (május 4-én) aztán mindkét ház értesítettet a felől, hogy a ministerium a parlament feloszlatását tanácsolta Ő Felségének, és »az ország véleményét akarja kikérni az ir egyház és a ministerek eljárása iránt« de egyszersmind azt is kinyilatkoztatta, »hogy ha Ő Felsége netalán azon véleményben volna, miszerint a fenforgó kérdést sokkal helyesebben meg lehetne oldani, és az ország érdekeit

^h Grey, Parl. Govt. new. ed. p. 80.

ⁱ Hans. Deb. vol. CXC. pp. 1227—1234.

^j *Ibid.* vol. CXCI. p. 1679.

jobban ki lehetne elégíteni, ha a ministerek lemondának hivatalukról«, készek azonnal beadni lemondásukat. »Ő Felsége azonban nem volt hajlandó elfogadni a ministerium lemondását, hanem inkább készek nyilatkozott a parlament felosztatására, mihelyt az ügyek állapota meg fogja engedni azt.« Erre aztán Disraeli »azon tanácsot« adta Ő Felségének, hogy habár a jelenlegi parlament erkölcsileg kétségkívül illetékes az ir államegyház eltörlésének kérdésében határozni, és méltó képviselője a választó kerületeknek: a ministerek mégis úgy vélekednek, hogy minden áron oda kell törekedni, hogy — ha csak lehet — a parlament mult évi határozata által alkotott új választókerületek is megkérdéztessenek ez ügyben, kijelentyén egyszerűsmind, hogy ha őszinte támogatásra találnak a jelen parlament részéről, csak a jövő ősszel szándékoznak foganatosítani a felosztatást.^k

A lordok házában Grey gróf tagadta azon elvet, hogy ha a ministerek leszavaztatnak a képviselőházban, joguk volna a parlament felosztatását kérni a koronától, ha csak elegendő ok nincs azon feltevésre, miszerint a jelen képviselőház nem híven representálja az ország érzelmeit. A Lord Chancellor Cairns erre adott válaszában azt állítá, hogy a jelen parlament tagjai azon miniszterelnök hivataloskodása alatt választatván, kinek az ir egyházra vonatkozó nézetei eléggé ismeretesek voltak: most, midőn a képviselőház többsége ellene nyilatkozik e nézeteknek, ezáltal épen azon eset állott be, midőn a ministerek méltán tanácsolhatják a parlament felosztatását.^l

A képviselőházban pedig Disraeli azt állítá, hogy »gyakorlatilag véve a dolgot, az alkotmány szerint minden ministeriumnak jogában áll hivatalba lépésekor azon parlament felosztatását tanácsolni a koronának, melynek tagjai politikai ellenfelének befolyása alatt választattak«; azt is állítá továbbá, miszerint Derby 1866-ban történt kineveztetésekor csak azért nem érvényesítette ezen jogát, mivel az akkori parlament tagjai »még csak nem sokkal azelőtt választattak, és másféle komoly okok és körülmények azon reményt ébresztették benne, hogy

^k Hans. Deb. vol. pp. 1686, 1705, 1794.

^l *Ibid.* pp. 1687, 1689.

talán a meglevő parlamenttel is sikerülni fog az ügyek kormányzása.« Az 1867-ik év végével, midőn a Reform Act szerencsésen keresztülment, Derby gróf szintén követelhetette volna, hogy »az ország véleménye kéressék ki a ministereknek ez ügyben követett eljárására«; e kívánságától azonban azért állott el, mivel a reform-kérdéssel összeköttetésben levő bizonyos póttintézkedéseket kellett még előbb elvégezni. Midőn aztán Derby Lord az 1858-ki ülészek alatt lemondott, s helyét Disraeli foglalta el: a ministerium politikája változatlan maradt. Ily körülmények között tehát Disraeli a maga számára követelte azon jogot, hogy a parlament felosztatását kérhesse, kijelentvén, miszerint azon körülmény, hogy az új ministerium egészben véve általában helyesli az előbbi kormány eljárását, igenis feljogosítja ezt az országra való hivatkozásra, és nincs mit félnie az eredménytől. Ő tehát azon kérdés miatt, hogy vajjon az irlandi államegyház továbbra is fentartassék-e, vagy sem, a parlament felosztatását tanácsolta a koronának, »crösen meg levén győződve a felől, hogy a nemzet szavazata nem fog igazat adni a képviselőház ez ügyben hozott határozatának.«^m

Gladstone erre adott válaszában tagadta a ministerium azon jogát, hogy az »a parlament felosztatásával büntethesse az országot csupán azért, mivel e parlament az előbbi ministerium alatt keletkezett«; és azt állítá, miszerint arra, hogy egy kormány, melynek lételet a képviselőház kedvezőtlen szavazata fenyegeti, jogosan hivatkozassék az országra, két feltétel teljesülése szükséges: »az első t. i. kellő fontosságú politikai ok, a második pedig az arra való alapos kilátás, hogy az ország ellenkezőleg fog szavazni a képviselőházzal«; s tagadta, hogy jogszerű volna a felosztatás csupán azért, hogy azon kérdést el lehessen dönteni: vajjon egy kormány megmaradhat-e továbbra is hivatalában? Bár elismerte tehát, hogy jogosult a felosztatás azon esetben, ha kételkedni lehet a felett, vajjon az ország helyeselni fogja-e a ház szavazatát: de egyszersmind azt is állítá, hogy ha oly nagy többség mutatkozik a ministerek ellen, minő az ír egyház kérdésénél mutatkozott (t. i. 60 és 65 szavazat): »ez elegendő bizonyítéka az ország véleményének.«ⁿ

^m Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 1695—1702.

Ibid. pp. 1708—1713.

Tiltakozott továbbá Gladstone a parlament feloszlatásának — melynek a precedensek szerint mindig azonnal meg kell történni, — öszre való halasztása ellen is; különösen pedig az ellen, hogy a ministerek ez idő alatt valamely nagyobb fontosságú kérdés eldöntésére szólítsák fel a házat. Sőt azon szándékát is nyilvánítá, miszerint határozati javaslatokat fog beadni az iránt, hogy az ír egyházba való új kinevezések függeszteszenek fel az új parlament összegyűltéig.^o

A parlament más kiváló tagjai is részt vettek e vitában, és mind helyesen megtámadták a parlament szándékolt feloszlatásának elhalasztását, és a ministereknek 8 vagy 9 hónapra keresztül mindaddig hivatalban maradását, míg a parlament itéletet hozhat fölöttök.

Disraeli e támadásokra adott válaszában kinyilatkoztatá, hogy a ministerium tartózkodni fog a nem épen szükséges törvényjavaslatok előterjesztésétől, s csupán a Scotch és Irish Reform Billeket, és a Boundary Billt fogja előterjeszteni, melyek mellett az »új választó kerületekre való hivatkozás végett« novemberben már megtörténhetik a feloszlatás. De egyszerűen visszautasította azon nézetet, mintha a háznak az ír egyház ügyében adott szavazata, — mely szerinte csupán csak egy nagyfontosságú ügyben adott lelkiismeretes szavazat volt, — bármi tekintetben is általában a kormány iránti bizalom hiányát jelentené.« Ily ügyekben azonban tévedésnek vagy félreértésnek nem lehet helye; »a ki bizalmatlansági szavazatot kíván előidézni, indítványozza azt világosan, hogy az ügyet jól megbeszélve, a ház kellően megfontolhassa határozatát, s aztán az ország is alaposan ítélhessen.« Ha az ellenzék nem helyesli a ministerek által ajánlott eljárást: kötelessége indítványozni a bizalmatlansági szavazatot, a mi ha elfogadtatik, a parlamentet azonnal fel kell oszlatni. Annak oka, hogy a közvetlen feloszlatás mindeddig nem határozottatott el: mint mindenki előtt ismeretes, onnan van, mert a ministerek »e tekintetben igen különös s eddig még páratlan körülmények közé kerültek, a mennyiben oly egyetértésre kívántak jutni a ház-

---

^o *Ibid.* pp. 1714—1717. Az e javaslat ügyében folyt tárgyalásokat lásd fentebb 399. l.

zal, mely míg egyfelől nagyon kedvező az ügyek menetére, másfelől igen előnyös lett volna az országra nézve is.«^p Ez alkalommal azonban, valamint később is a ház határozott ellen-szenvet mutatott minden bizalmatlansági szavazat ellen, s az ülészak többi része alatt, a parlament egyik házában sem próbálták meg ily módon szorítani ki a ministereket hivatalukból.^q

E közben a Scotch és Irish Reform Billek s a Boundary Bill beterjesztetvén, mindezek tárgyalás alá vétettek, s a ministerium nagymérvű és fontos változtatásokat volt kénytelen megengedni e javaslatainál. Egy esetben azonban szilárdan tartotta magát, s megtagadta a felelősséget bizonyos módosításokért, melyeket a Scotch Reform Billen ellenére tettek a bizottságban. Később azonban compromissum jött létre e pontokra nézve is, és a Bill tárgyalás alá bocsáttatott.^r

Május 29-én Disraeli ismételve kinyilatkoztatta a kormány azon kívánságát, miszerint — ha csak lehet — szeretné kikerülni a parlament feloszlatását, és csupán oly törvényhozási intézkedésekre szándékozik szorítkozni, melyek »általában véve igen szükségeseznek mondhatók«, vagyis más szavakkal: »csak a Reform Billekre és költségvetésre vonatkozó pótjavaslatokat szándékozik beterjeszteni.« Ennek folytán a kormánynak több javaslata elejtetett, habár a Bribery és Corruption, továbbá a Telegraph és Foreigne Cattle Importation Billekre nézve némelyek sürgették, hogy különös okokra való tekintetből egészben vagy legalább egy részben ezek is tárgyalás alá bocsáttassanak. S ámbár másfelől elismerték, miszerint »a ház ez által véleményét nyilvánítaná e kérdésekre nézve :« Gladstone

---

^p Hans. Deb. pp. 1742—45, 1815. A következő napon azonban vita keletkezett a fölött, hogy a képviselők és lordok házában előterjesztett ministeri jelentések látszólag eltérők voltak egymástól, — mely esetet fentebb már egy alkalommal előadtuk. *Ante* II. k. 394.

^q Lásd *ibid.* p. 1902; vol. CXCII. pp. 648, 797, 1035, 1224; vol. CXXIII. p. 1809.

^r *Ibid.* pp. 435, 473, 485, 622, 841. Lásd továbbá a Billek tárgyalásának rövid előadását az 1868-ki Annual Registerben.

beleegyezett ez intézkedésbe,^{*} és a fent említett törvényjavaslatok a Foreign Cattle Billek kivételével, melyek nagy ellen-szenvvel találkoztak a ház részéről, s ép ezért még idejekorán visszavonattak,[†] mind elfogadtattak a parlament által. Némi nehézség később csak akkor merült fel, midőn a ministerek a költségvetést az egész évre kívánták megszavaztatni, míg a ház az eddigi precedensekhez hasonlólag csak egy bizonyos időre, t. i. az új parlament összejööttéig szükséges összegeket volt hajlandó megszavazni. Minthogy azonban a ministerek kimutatták, miszerint a politikai célokra való tekintetből igenis célszerű az általok ajánlott módot követni: az ellenzék ebbe is beleegyezett,[‡] és az ülészak minden további surlódás nélkül ért véget.

Ha ez egész ülészak alatt a ministereknek a képviselőház irányában elfoglalt állását vizsgáljuk: el kell ismernünk, hogy az felettébb kellemetlen és igen nehéz helyzet volt. Nem volnánk azonban igazságosak, ha könnyelműen akár egyik, akár másik részt kárhoztatnánk, mivel e nehéz helyzet tulajdonkép csak a körülmények sajátságos összetalálkozásának tulajdonítható; mert a ministerek a képviselőház kedvezőtlen szavazata ellenében nem felebbezhettek azonnal az országhoz, a mint az alkotmányos gyakorlat rendszerint megköveteli azt, hanem kölcsönös egyetértéssel mind a ministerek, mind a képviselők abban egyeztek meg, hogy a feloszlatást egész addig el kell halasztani, míg az új választó kerületek organisatiója teljesen be lesz fejezve. Ennek köszönhető azon szokatlan és alkotmányellenes jelenség, hogy egy ministerium, mely nem képes a képviselőház tárgyalásai felett kellő befolyást gyakorolni: elnézés folytán még ezután is több hónapig kormányon maradt, a mely állapot — mint eléggé tudva van — homlokegyenest ellenkezik a parlamenti kormányrendszer alapelveivel.[‡]

^{*} Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 1065—1068.

[†] *Ibid.* vol. CXCIII. p. 1775.

[‡] *Ibid.* vol. CXCII. pp. 1126, 1223, 1602.

[‡] Lásd fentebb I. k. 8. l.; Edinb. Rev. vol. CXXVIII. p. 572.

A parlament bármelyik házának is kétségkívül jogában áll a parlament célbavett feloszlatása ellen feliratot intézni a koronához, ^w vagy nyilatkozni azon körülmények iránt, melyek között a korona ez előjogát használni kívánják az illetők. ^x Az újabb alkotmányos írók azonban egyhangúlag tagadják a parlament beavatkozásának jogosultságát azon esetben, ha a korona a képviselőház határozata ellen az országra kíván hivatkozni, habár a ház e felebbezést a maga részéről nem tartja is tanácsosnak. ^y Ma már általában el van ismervé, hogy a korona minisztereinek belátására és felelősségére van hagyva azon kérdés eldöntése, vajjon a lemondást, vagy a parlament feloszlatását lesz-e jobb választani; és habár rendszeren ellenszenvvel találkozik is a ministerek azon határozata, ha a parlament feloszlatását választják: mégis az e tekintetben oly nevezetes 1784-ik év óta közvetlenül sohasem próbáltak beleavatkozni a korona ez előjogának gyakorlásába, ha az bármi okból is a parlament feloszlatását látta célszerűbbnek. ^z

Ha a parlament feloszlatása megtörtént: a ministerek nem kötelesek csupán a köztök és a képviselőház között felmerült vitás kérdést tüzni ki a választásoknál jelszóul, hanem bármely más kérdést is felvethetnek, melyet összeférhetőnek tartanak politikai elveikkel. ^a

^w Lásd fentebb I. k. 154, 201. l.

^x *Ibid.* pp. 93, 126; Parl. Hist. vol. XXIV. p. 832; May, Const. Hist. I. k. 459. l.

^y Lord Palmerston, fentebb I. k. 156. l. Yonge, Life of Lord Liverpool, I. k. 222. l.

^z Lord Derby, fentebb I. k. 138, 152. l. May, Const. Hist. I. k. 138, 182. l.

^a Lásd fentebb I. k. 115, 294, 199. l.; Peel's Memoirs, II. k. 292—297. l.

Habár a ministerek a választások megindultával rendszeresen valamely politikai vagy törvényhozási elvet tűznek ki zászlójokra, s ez iránt kívánják hallani az ország véleményét, — melyre a felelet az által adatik meg, hogy oly képviselők küldetnek a parlamentbe, kik egy vagy más módon kötelezték magokat az illető kérdésben a kijelelt módon járni el: — a britt alkotmány egyáltalában nem ismeri el azon elvet, mintha a képviselőház tagjai csupán »delegatusok« volnának; mert szerinte ha valaki e tisztelt állásra egyszer megválasztatott, saját belátása szerint teljes szabadsággal nyilváníthatja véleményét, a mint egy szabadon tanácskozó testülethez illik az! és habár köteles is figyelemmel lenni az általa világosan tett ígéretre: mégis, ha kellő előrelátással bír, nem fogja magát lekötni bizonyos feltételek elvállalása által, s folyvást szem előtt fogja tartani, hogy miféle kötelességek várokoznak reá, ha — mint a korona nagy tanácsának tagja, — az esetről-estire felmerülő kérdésekben nemcsak az egyes vidékek érdekeire vagy előitéleteire, hanem az egész társadalom valódi jólétére is tekintettel akar lenni.^b

Ha az általános választások alkalmával az ország szavazata a ministerek ellen üt is ki: az új parlament

---

^b Lásd e tárgyra nézve Lord Brougham »Canons of Representative Government« című jeles értekezését; Political Philosophy, part. III. ch. XI.; Grey, Parl. Govt. new ed. p. 77; Mill Repres. Govt. p. 228; Parks Lectures, pp. 134—138, hol az American Jurist, No. 8-ből egy kitünő cikk is van idézve; Hearn Govt. of Eng. p. 475; May, Const. Hist. vol. I. p. 445. Lásd továbbá Gladstonenak a képviselőházban előadott komoly tiltakozását »minden oly változtatás ellen, melynél fogva az ország kormányzása e házon kívüli alapokra helyeztetnék.« Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 719.

összejöveteléig, vagyis inkább míg végérvényesen nem határozott ez sorsuk felett, mind e mellett is megtarthatják azok hivatalukat, mivel a képviselőház lévén az alkotmány szerint a nép érületének kifejezésére hivatva: ez törvény szerint csak a parlamentben összegyűlt képviselők határozata által nyilvánulhat. ° Ily esetekben azonban a praecedensek azt követelik, hogy az új parlamentet haladék nélkül azonnal össze kell hívni. ^a

Ily körülmények között az is szokásban van, hogy a kormány mielőbb alkalmat adjon a képviselőháznak, hogy határozottan nyilatkozhassék ez a ministerium sorsa fölött. Erre igen kedvező alkalomúl kínálkozik a trónbeszédre adandó felirat, midőn egy ehhez csatolandó módosítvány alakjában indítványozni lehet, hogy nyilatkoztassa ki a ház, miszerint nem viseltetik bizalommal a korona jelenlegi tanácsadói iránt, — mely módosítvány aztán ha elfogadtatik, a ministerium azonnali lemondását vonja maga után. °

Valahányszor a parlament arról értesítettik, hogy a ministerek vagy lemondtak, vagy elbocsáttattak hivatalukból, és hogy a kormány feloszlott: a parlament az új ministerium megalakulásáig rendszeren el szokta napolni üléseit. Az elnapolási indítványt ily esetben az új kormány alakításával megbízott egyén felszólítására, és igen helyesen, az exministerek valamelyike szokta tenni. ^c És ha a kormányalakítás teljes befejezéséig újabb elnapolásra van szükség: az is hasonló módon szokott indítvá-

° Russell, Life of Fox, II. k. 89. l.; Mirror of Parl. 1835, 47. l.; fentebb I. k. 138. l.

^d Fentebb I. k. 174, 188, 201. l.

° *Ibid.* 138, 158. l.

^c Hans. Deb. vol. CXXIII. pp. 1705, 1706.

nyoztatni,^s— mivel a lelépő ministerek még mindig kezeik között tartván a hivatalok pecséteit, és utódaik teljes kinevezéséig felyvást végezvén hivatalos teendőiket,^h mint ilyenek, lemondásuk dacára is kötelesek tovább vezetni még a ház tárgyalásait.

E pontra nézve Sir R. Peel úgy nyilatkozott, miszerint »azon esetben, ha valamely kormány tagjai már beadták lemondásokat: ezért még mindig jogosultak a közigazgatás zavartalan menetéhez szükséges kinevezések eszközésére, és kétségkívül mind addig teljesíthetik e tisztöket, míg csak utódaik valóságos hivatalba lépése által fel nem mentetnek az alól. Az ilyenkor megüresedett méltóságok betöltésére nézve is mindig ez volt a gyakorlat, s ha valamely ministerium valamely peerséget már odaigért valakinek, habár az erre vonatkozó okmányok még nem voltak is aláírva és megpecsételve: az illető az új ministeriumtól rendesen megkapta a méltóságot, s azon pillanatban, a mint az új ministerium meggyőződött a felől, hogy előde csakugyan tett ily ígéretet, és kinyerte arra a korona beleegyezését, mindig tisztelte előde kötelezettségét, és megerősítette az adományozást. Ilynemű esetek jelenleg is gyakran fordulnak elő.«¹

^s *Ibid.* 1717. l.

^h Parl. Deb. vol. XVI. p. 735. Lásd in reference to Pitt's position in 1801; fentebb I. k. 81. l.; Stanhope, *Life of Pitt*, vol. III. p. 296. Lásd *Mirror of Parl.* November 16, 1830-ban 273, 536, 541; fentebb 1834, 2720. l.; továbbá *Campbell's Chancellor's* VI. k. 566. l.; *Campbell's Chief Justices*, vol. II. p. 389.

¹ Hans. Deb. vol. LXXIV. p. 81. Így például IV. Vilmos a Grey-ministerium lemondása után Grey gróf tanácsára két vagy három peert is nevezett ki. *Corresp. Will.* IV. Vict. th. Earl Grey, vol. II. pp. 397, 405.

A megürült méltóságok betöltésére vonatkozó jogát azonban nem mindig használja a lelépő ministerium ; így péld. 1782-ben maga III. György akadályozta azt, ¹ 1852-ben pedig, midőn a Russel-ministerium lemondott, önként több helyet betöltetlenül hagyott. ² 1866-ban azonban, midőn a második Russel-ministerium is felbomlott: még egy oly állomást is betöltött a kormány, mely csak két nappal később ürült meg azután, midőn e kormány már beadta lemondását Ő Felségéhez. ¹

Azon időszak alatt, mely valamely ministerium lemondása, s hivatali utódának kinevezése között el szokott telni, s mely nagyon különböző, (a múlt század alatt egy és tizenhárom nap között váltakozott,) ^m — valamint az alatt is, míg az új kormány tagjai ismét megjelenhetnek a képviselőházban: a parlament egyik része sem szokott valamely fontosabb kérdés vitatásába bocsátkozni, ⁿ habár magában véve az alkotmány szerint kétségkívül joga van erre; ^o hanem ez alatt időről-időre folyvást újabb elhalasztással élnek, s csupán csak a »halaszthatlan és kétségkívüli« ügyek elintézésére gyűlnek néha össze. ^p Azon

¹ Donne Corresp. Geo. III. vol. II. p. 419.

² Commons Papers, 1852—3, vol. XXV. pp. 344, 345; Hans. Deb. vol. CXXVI. p. 879.

¹ Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 751.

^m Lásd fentebb I. k. 208, 211. l.

ⁿ *Ibid.* p. 114.

^o Mirror of Parl. Novemb. 1830, pp. 272, 337; Hans. Deb. vol. CXIV. p. 889.

^p Hans. Deb. vol. CXIX. p. 914; *Ibid.* vol. CXXXVI. p. 1762; *Ibid.* vol. CXLVIII. pp. 1870—1892; *Ibid.* vol. CLXXXIV. pp. 692, 697, 722. 1866-ban a ministerialis interregnum ideje alatt a király beleegyezését több törvényjavaslatra egy bizottság által adta meg. *Ibid.* 694. Az ilyenkor üléselő külön bizott-

esetben pedig, ha a ház netalán mégis folytatja üléseit: általánosan elfogadott szabály, miszerint; »nem szabad oly indítványt tenni, mely valószínűleg véleménykülönbségre fogna adni alkalmat. ¹

E szabály azonban nem mindig alkalmaztatik kivétel nélkül; mert egyfelől igaz, hogy szabálytalanság volna addig, míg a fejedelemnek nincsenek felelős tanácsadói, valamely okirat előterjesztéseért feliratot intézni a koronához, ² és az ily felíratra nem is lehet feleletet várni mindaddig, míg a fejedelem valamelyik felelős ministeriuma által meg nem adhatja azt: —³ mégis azon esetben, ha a ministerialis interregnum netalán szokatlan hosszú ideig tartana, helyesen cselekszik a képviselőház, ha a koronához intézett felírat által véget kíván vetni e káros és kellemetlen késedelmezésnek. ⁴ Ily felíratok már több alkalommal indítványoztattak és fogadtattak el a ház által, és a fejedelem rendesen kielégítőleg válaszolt az azokban kifejezett alkotmányos panaszra. ⁵

Kormányváltás esetén a lelépő ministerek mindig közlik utódaikkal, egy személyes találkozás alkalmával, az illető osztályban függőben levő ügyek állapo-

---

ságokra nézve még eddig nem fejlődött ki egyforma gyakorlat. Lásd *Mirror of Parl.* 1835, p. 847; *Hans. Deb.* vol. CLXXXIV. p. 649.

¹ *Mirror of Parl.* 1841, Sess. 2. p. 250; *Hans. Deb.* vol. CXXIII. p. 1709.

² *Mirror of Parl.* 1835, p. 819.

³ Lord John Russell, *Hans. Deb.* vol. CXXV. p. 724.

Hans. Deb. vol. CXXXVI. p. 1300.

⁴ Lásd fentebb I. k. 272. l. May, *Const. Hist.* vol. I. p. 462.

tát. ^v Sőt az is becsületbeli kötelesség, hogy a közügyekre vonatkozó mindazon magán értesüléseiket is közöljék az új tisztviselőkkel, melyeket azért küldtek az illetők hozzájuk, mert még mindig hivatalban levőknek gondolták őket. ^w

Minden köztisztviselőtől megvárják, hogy hivatalból kilépése alkalmával a hivataloskodása alatt birtokába jutott közokmányokat a hivatalban hagyja utóda számára, hogy az illető osztály levéltárából bármikor hű képét lehessen nyerni az illető ügy fejlődésének. A magánlevelek azonban nem esnek ezen szabály alá, habár kizárólag államügyekre vonatkozó közleményeket tartalmaznak is azok. Az exministerek azonban sohasem idézhetik a parlamentben a hivataloskodásuk alatt kapott okmányokat, hacsak a parlament asztalára letétel által teljes nyilvánosságra nem hozattak azok. ^x

Az ellenzékétől, ha kormányra jut, »még ezért nem lehet azt várni, hogy elhagyva eddigi elveit, politikai ellenfelei véleményére tért által,« ^y és habár — mint fen-

---

^v Hans. Deb. vol. CXIX. p. 245; *Ibid.* vol. CXXXV. p. 1226; vol. CLXXXIV. pp. 1344, 1606. Hogy mily önzéstelenül, csupán a közügy iránti érdeklődésből s a királyné iránti ragaszkodásból folytatta Lord Melbourne hivatalát, igen is kitünt 1841-ben azon alkalommal, midőn a premierséget elhagyva, »teljes bizalommal közölte szerencsés versenytársával s utódával Sir R. Peellel mindazon gondolatait, melyek szerint megkönnyíteni vélte az új kormánynak Ő Felségével való érintkezését«. *Saturday Review*, August III. 1867, p. 152.

^w Hans. Deb. vol. CL. pp. 404—409, 526; lásd fentebb II. k. 498. l.

^x Hans. Deb. vol. CLXIX. pp. 378, 475; továbbá lentebb 507. l. és I. k. 605. l.

^y Sir G. C. Lewis, Hans. Deb. vol. CLIII. p. 1424.

tebb láttuk — a személyes kitüntetések és jutalmak osztogatásában rendszerint helyeselni és foganatosítani szokta elődei szándéklatait: ^z azon ügyekre nézve azonban, melyek valamely politikai kérdéssel állanak összefüggésben, nem terjed ki e kötelezettség. Ezért ha nem helyesli az elődei által foganatosítani szándékolt, de a a kormányváltozaskor még teljesezésbe nem ment intézkedéseket: jogában áll rendeleteivel egyszerűen beszüntetni azokat; s a korona által kiküldendő oly bizottságok vagy kinevezések és adományozások esetében, melyekért nem hajlandó felelősséget vállalni: az ezek foganatosításához szükséges hivatalos formalitásokat jogosan felhasználhatja azok megakadályozására. ^a

Angliában sohasem volt szokásban, hogy midőn valamely új ministerium lép hivatalra, ez elődei tetteinek megvizsgáltatására használná fel a parlamentben bírt befolyását, mivel a magok idejében úgy is eléggé ki lévén azok téve a parlament kritikájának: ha akkor nem kárhoztattak, ez által szentesítetteknek tekintendők. Az egyes exministerek ellen később felmerülő panaszok megvizsgálására a parlament természetesen mindenkor jogosítva van, midőn az illető tények napfényre kerülnek; ^b így például 1861-ben Lord Palmerston ellen azon vád emeltetett, hogy egy előbbi kormány idején meghamisított némely sürgönyöket; de a kormánynak ilyenkor sem szabad befolyását arra használni, hogy csupán pártérdekből, vagy valamely előbbi kormány politikájának és munkálkodásának megvizsgálhatása végett megrovást mondasson

^z Lásd fentebb II. k. 540. l.

^a Lásd Parl. Deb. vol. IX. p. 426; Hans. Deb. vol. CLXIX. p. 777; *Ibid.* vol. CLXXXV. p. 1321, és fentebb 319. l.

^b Hans. Deb. vol. CLXII. p. 37. *Ante* vol. I. p. 603. *n.*

ki a házzal elődeire, ° hacsak valamely visszaélések, vagy közigazgatási hiányok megszüntetése nem követeli ezt. ^d

Anglia kormányrendszerének eredetére, fejlődésére s jelen állapotára, és e rendszernek egyfelől a koronához, másfelől a parlamenthez való viszonyára vonatkozó előadásunkat ezennel tehát befejezve: ha a normann hódítás korától fogva napjainkig egymásután következő különböző korszakokat végig tekintjük, azt látjuk, miszerint a politikai hatalom Angliában a prerogatívás kormányrendszer idején a korona, a forradalomtól fogva az 1832-iki Reform Bill idejéig a felsőbb osztályok, e kortól fogva pedig mostanáig a felsőbb és közép osztályok kezébe volt összpontosítva. A képviseleti rendszernek 1867—8-ban történt újabb kiterjesztése által azonban egészen új korszakba léptünk, melyben kétségkívül a democrat elemek fognak mindinkább túlnyomóságra vergődni, s mely alatt készen lehetünk reá, hogy úgy egyházi, mint állami intézményeink is erős megpróbáltatásoknak lesznek kitéve.

Ily körülmények között tehát célszerűnek látszik közelebbről megjelölni azt is, hogy a politikai hatalom a jelenleg életben levő rendszer szerint, — melyben a monarchicus és aristocraticus rendszer kiválóbb sajátosságai oly szép összhangzásba vannak hozva a népképviseleti rendszerrel, hogy általa nemcsak a kormány állandósága és erélyessége, hanem e mellett a nemzeti jólét fejlődése s a polgárok szabadsága is biztosítva van, — kiknek kezébe van letéve?

° Lord John Russell and Sir Robert Peel, Hans. Deb. vol. LXVII. pp. 147, 184.

^d Ante I. k. 334, 414. l.

Hogy mindez előnyök a választási jog kiterjesztése mellett továbbra is fennmaradhassanak a britt polgárság számára: az legnagyobbbrészt attól függ, hogy hiven fog-nak-e ragaszkodni továbbra is a kormányzásnál az alkot-mány azon hagyományos alapelveihez, melyek, habár nincsenek is írott törvénycikkekbe foglalva, több nemze-dék tapasztalatának gyümölcsei. Ez elvek tiszteletben tartása mellett, mint a koronának, úgy általában a polgár-ság kezén levő vagyoni erőnek is kellő befolyás engedte-tett az államban jelenlegja legfőbb hatalmat képviselő alsó-ház határozatainak. Ma már a régi angol monarchiának csupán egy menedéke van, — s ez egy oly képviselőház, melyben elég erős a végrehajtó hatalom, s melyre elegendő befolyása van a korona tanácsosainak, hogy a törvényhozás folyamát a kamara többsége által elismert és helyeselt poli-tika irányába vezethesse. De hogy mindezt el lehessen érní, arra mindenek előtt az szükséges, hogy maga a képvise-lőház is minden külbefolyástól menten, ne legyen a nép ingatag érzelmeinek, vagy jövőbeli eljárása iránt tett igé-reteknek rabszolgája, mert máskülönbem nem lehet a kormánynak, — bárkik legyenek is ennek kezelői, — hű és értelmes támogatója. Egy oly képviselőház, mely a nép-hangulat szeszélyétől függ, s a házon kívüli demagogok által kormányoztatik, okvetlenül csak oly ministeriumo-kat fog létrehozni, melyek eljárása saját ingatagságát tükrözi vissza, és a mely mint egy alacsony gondolkodású és zsarnoki democratia lelketlen képviselője, minden hatá-rozott elvek nélkül próbálja az országot kormányozni. °

° »Democratic Government in Victoria« cím alatt a West-minster Review 1868 april havi füzetében egy igen jeles és tanulságos cikk jelent meg.

Alig fejezhetnénk be méltóbban ezen tárgy fejtegetését, mint ha a képviseleti kormány azon legkiválóbb vizsgálói egyikének szavait idézem itt, kinek ide vonatkozó eszméi, habár csak a dolgozó szoba falai között keletkeztek: a parlamenti gyakorlat által igen is helyeseknek bizonyultak. E mély gondolkodó a képviselőházban mondott utolsó beszédei egyikében következőkép nyilatkozik:

»Ha e nagy számú testület kellőleg felfogta azt, hogy mi az ő rendeltetése, és mi nem: akkor mindinkább be fogja látni, hogy feladata nem a kormányzás, hanem csupán az arra való felügyelés, hogy illő egyének kerüljenek a kormányra és hogy ezek aztán teljesítsék is kötelességöket. Azt hiszem, hogy e ház is mindinkább be fogja látni, miszerint csupán arra kell törekednie, hogy illő egyének jussanak a kincstár padjaira, és hogy ezek aztán teljesítsék is feladatukat. Sőt az ily népes testületeknek még a törvényhozás terén is csupán az arra való felügyelet legfőbb rendeltetésök, hogy kellőleg hivatott egyének teljesítsék azt, — saját közvetlen beavatkozásával csak annyit akarván elérni, hogy a javaslatok ellen és mellett felhozható indokok teljes nyilvánossággal tárgyaltsanak, és hogy a javaslatok készítői a felmerült javítmányokat elfogadják, és hogy egy legyőzhetlen akadályra találjanak, ha valami rosztat volnának hajlandók foganatosítani. Mennél több tapasztalatunk lesz e tekintetben, annál inkább be fogjuk látni ez elv fontosságát.«¹ Ez egészséges tanács épen jó időben jött, és remélhetőleg nem fog tekintet nélkül hagyatni a reformált parlamentben összegyűlt képviselők részéről.

¹ J. S. Mill, June 17, 1868; Hans. Deb vol. CXCII. p. 1731.

II. FEJEZET.

Az egyes ügyosztályok.

Ezek szerkezete és működése.

A ministerek felelősségének és parlamenti teendőinek előadása után most tehát azok közigazgatási teendőinek megvizsgálása van még hátra. E célból mindenek előtt az egyes ügyosztályok eredetét s az ezek vezetésével megbízott kormánytisztviselők külön teendőit kell előadnunk. Ezzel azonban nem szándékozunk az egyes ügyosztályoknál gyakorlatban levő routineszerű kezelés minden egyes részleteit előadni, hanem inkább csak azt akarjuk kimutatni, hogy miféle szerepet teljesítenek ez osztályok az ország kormányzásában, s hogy minő viszonyban állanak azok egymáshoz, és e nagy politikai gépezet egyes részei mi módon vannak a cabinet által képviselt korona legfőbb hatalmának alárendelve.

Az egyes főbb ügyosztályok eredetét és fejlődését vizsgálva, lehetetlen észre nem vennünk, hogy ezek jelenlegi alakja és sikeressége mily nagy mérvben köszönhető a parlamenti kritikának; — mivel a parlament csaknem egy század óta már * több-kevesebb komolysággal foly-

---

* A Burke által 1780-ban az Economic Reform ügyében megkezdett küzdelem ideje óta. Lásd May, Const. History vol. I. p. 200.

vást közreműködött a közigazgatási gépezet reformálásában, s az egyes ügyosztályok belállapotának s ügykezelésének megvizsgálására időről időre számos külön bizottságot küldött ki a képviselőház. Az ezek által beszerzett adatok alapján aztán az egymás után következő kormányok mindent elkövettek, hogy mind tökéletesebbé, s az alkotmányos kormányzás alapelveivel mind összhangzóbbá tegyék közigazgatásunk nagy gépezetét. Az 1854-iki orosz háború ideje óta ^b kettőztetett lépéssel haladt előre az ügyosztályok újra alakítása, és ha a parlament ide vonatkozó törekvéseit jövőben is ugyanazon szivélyesség és emelkedett gondolkodás fogja jellemezni, mely a korona ministerei és a nép képviselői között e tekintetben eddig mindig feltalálható volt: méltán remélhetjük, hogy még azon egyes hibák és hiányok is el fognak távolíttatni, melyek mindeddig felmaradtak a végrehajtó hatalom kezelésénél, és a melyeket főként az ellenőrző hatóságokban kívánatos erély hiányának, s a hivatalos routine-hoz való túlságos ragaszkodásainak lehet tulajdonítani.

Az államkincstár.

Figyelmünket e tekintetben mindenek előtt a végrehajtó hatalom legfőbb, és legfontosabb része az államkincstár (Treasury) vonja magára. Ennek kezelése jelenleg egy öt tagú bizottságra van ruházva, melynek tagjai »a Lord High Treasurer hivatal teljesítésével megbízott Lord Commissionerek« címet viselik. Maga a bizottság tulajdonkép a kincstár első Lordjából — a ki jelenleg rendszeren a miniszerelnök szokott lenni, — a Chancellor of the Exchequerből, és a három Junior Lordból áll.

^b Lásd fentebb II. k. 460. l.

A Lord High Treasurer — kinek hivatalos jelvénye ezelőtt egy fehér pálcza volt, — régenten csak maga volt a kincstár főnöke, s egyszersmind Anglia leghatalmasabb ministere; ° de több mint másfél század óta már senki sem neveztetett ki e magas hivatalra. Legutóljára Shrewsbury herceg viselte azt, kit még Anna királyné 1714 június 30-án, halála előtt csak két nappal nevezett ki. S e kinevezés is már igen feltűnő körülmények között történt; egy fentebbi fejezetben bőven előadtuk annak részleteit. ^d Ugyanazon év october 13-án I. György, — négy más személylyel együtt, kiknek egyike a Chancellor of the Exchequer volt, — Halifax grófot nevezte ki a »Lord High Treasurer hivatal kezelésével megbízott Lord Commissionerré,« s e hivatal aztán ezóta folyvást egy ily bizottság kezében maradt. A bizottság különböző tagjai a kinevezési okmány szavai szerint teljesen hasonrangúak egymással, (s e tekintetben a Board of Admiraltyhoz hasonlít az) mely bizottság legelőször szintén ugyanezen időtájt küldetett ki. Az, hogy e főbb államhivatalokat bizottságilag kezeltessek, már régen a nagy forradalom előtt is szokásban volt, de az államkincstárra nézve I. György trónra léptéig nem tartatott meg állandóan e szokás.

A Worthley Montagu által, — ki 1714-ben az államkincstár egyik Lordja volt, — I. György udvaráról adott töredékes leírásból azt tapasztaljuk, miszerint a bizottság tagjai ez időben többnyire nagy fontosságú egyéniségek voltak, kik semmiben sem függöttek a kincstár első Lordjától, és a kik egész Oxford Lord kinevezéséig, — ki

° Macaulay, Hist. of Eng. vol. III. p. 538.

^d Lásd fentebb 336. l.

1711-ben lett a kincstár első Lordjává, és maga választotta collegáit, — mindnyájan közvetlenül a király által nevezettek ki. ° 1715-ben a híres Walpole Robert lett első Lorddá, s ez időtől fogva a Junior Lordok mindig alá vannak rendelve az első Lordnak; és habár a kinevezési okmány szavai még mind eddig változatlanul maradtak: a Junior Lordok a szokásnál fogva minde mellett is alárendelt szerepre jutottak a bizottságban.

Lássuk tehát mindenekelőtt a kincstár első Lordjának (*First Lord of the Treasury*) helyzetét és teendőit. E fontos hivatalt 1806 óta mindig a premier, vagy is a korona első ministere töltötte be; s habár — mint fentebb láttuk — épen nincs valami szükségképi összefüggés e két kivatal között, mégis régi idő óta lévén már egymással ily módon egyesítve, mind kevésbé valószínű, hogy később valamikor ismét elkülönítettének azok egymástól. Leghelyesebben járunk tehát el, ha e helyen is összefoglalva tárgyaljuk e kettőt.

A kincstár első Lordja az országban igen nagy tekintélyű és méltóságos állást foglal el, mivel teendője tulajdonkép nem az államkincstár rendes ügyeinek — melyeket legnagyobbrészt a bizottság többi tagjai végeznek, — intézéséből, hanem főként a nagyobb fontosságú politikai kérdések figyelemmel kíséréséből áll. Mint a kormány feje, határozó befolyással bír a cabinetben, s valóssággal főnöke collegáinak, kinek ép ezért minden nagyobb fontosságú ügyet, mely az illetők osztályában előfordúl, tudomására kell juttatni. Ő a közvetítő a fejedelem és a cabinet között, s ő vezeti a fejedelem és felelős

---

° Lásd a Lady Mary Wortley Montagu levelcét a Lord Wharncliffe kiadásában, Third edition, 1861, vol. I. pp. 120, 140.

tanácsadói között olykor szükségesnek mutatkozó hivatalos érintkezéseket. Hogy kötelességét kellőleg teljesíthesse: ezért okvetlenül szükséges, hogy minden fontosabb államokmány, vagy rendelet, mely a végrehajtó kormány valamelyik osztályában megfordul, vagy általa kiadatik, tudomására hozassék, hogy aztán, ha szükséges, tanácsot adhasson az iránt a fejedelemnek. Így például nem tanácskozhatnak a külügyi államtitkárral, és nem gyakorolhatná a külállamokkal való érintkezésnél az őt méltán megillető befolyást, ha minden, valóban fontos ügy ez osztályból is elébe nem terjesztetnék. Ép így a többi osztályok, úgymint: a belügyi, gyarmatügyi hivatalok, s az indiai, irlandi, pénz-, és hadügyministeriumok által követett politika fölött sem hozhatna ítéletet, ha nem volna ismeretes az illető hivatalokban folyó levelezések tartalmával.⁵ Azt, hogy az ezen hivatalok által kapott üzenetek, vagy az ezekre készült feleletek vázlatai miként hozatnak a miniszerelnök tudomására, alább fogjuk előadni

A miniszerelnöknek mind ezek folytán szükségkép terjedelmes levelezést kell folytatni, mert a mellett, hogy a korona kinevezési jogának gyakorlása alkalmával sokfelé kell kérdezősködni: a kormányban tárgyalás alatt levő politikai ügyekben is többfelé kell leveleket intéznie, s általában az államügyekben terjedelmes levelezést kell folytatnia. Ezen kívül még a fontosabb közérdekű kérdések ügyében gyakran küldöttségeket is kell meghallgatnia, s az udvarnál előforduló szertartások alkalmával is mindig jelen kell lennie. Azon időben pedig, míg a paliament ülései tartanak, a kormány politikájának kifejtése és védelmezése, továbbá a törvényhozás folyamának vezénylése

⁵ Lásd Murray's Handbook, p. 126.

végett a parlamentben elfoglalt helyén is jelen kell lennie, a mi hetenként 4—5 nap alatt, naponként 6—7 órát vesz igénybe. ^h E terhes, és sokféle teendői teljesíthetése végett, collegái szívélyes közreműködése mellett, okvetlenül szükséges, hogy olykor-olykor a cabinet egy-két oly tagjának segítségét is igénybe vehesse, kik saját osztályuk teendőivel nem lévén nagyon elfoglalva, bármikor segítségére lehetnek túlterhelt főnöküknek, kihez a közös felelősség köteléke is fűzi őket. E fontos hivatást rendszeren a cabinet azon tagjai teljesítik, kik ép azért választattak valamely kevesebb fáradsággal járó hivatalra, hogy ha a körülmények úgy kívánják, olykor-olykor bármiben segítségére lehessenek collegáiknak, különösen pedig a minis-terelnöknek.

A kincstár első lordjának évi fizetése jelenleg hivatalos lakáson kívül 5000 font sterling, de ezen kívül aztán semmi más jutalom vagy járulék sincs e hivatallal összekötve.^j Ézelőtt a kincstár első Lordja gyakran meg szokta azt tenni, hogy jövedelmeinek növelése végett magát nevezte ki némely más hivatalokra is; így például rendszeren ő szokta viselni a Lord Warden of the Cinque Portes

---

^h Lord Brougham erre nézve egy anecdotát említ, hogy t. i. egy alkalommal, midőn a társalgás a minis-terelnökben leg-szükségesebb tulajdonok felett folyt, és egyik ilyenül az ékes-szólást, másik a széleskörű ismeretet, a harmadik a munkaké-pesség szükségét emelte ki, Pitt röviden csak annyit mondott: »Egyik sem, hanem: a türelem.« (Scethes of Statesmen, vol. I. p. 278.)

^j Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 22, 23. Igaz ugyan, hogy két magántitkár tartására is van neki fizetés engedélyezve, (Ibid. 267) de ez engedélyt rendszeren a kormány többi tagjaival együtt élvezi, illetőleg az egyik titkár fizetését azoknak engedi által.

hivatalt is, a mely egy tengerparti lakáson, és más kedvezményeken kívül évenként 4—5000 font sterlinget hozott.^k A Lord Liverpool ideje óta azonban a kincstár egy első Lordja sem viselt valamely fizetéssel járó más hivatalt; a Cinque Portes Warden-séggel járó jövedelmek pedig Wellington herceg és Lord Palmerston ideje óta (kik a premierséggel együtt viselték e hivatalt) szintén eltöröltetvén, belőle csupán a Doweri Warden's Castle használhatásának joga maradt fenn.^l E tekintetben egész a legújabb időkig csupán a Chancellor of the Exchequer hivatal képezett kivételt, melyet különösen akkor, ha a premier a képviselőház tagja volt, szintén magának szokott a First Lord of the Treasury megtartani. E két hivatalt Pitt 1783—1891, majd ismét 1804—1806, Addington pedig 1801—1804-ig, Perceval 1809—12, Canning 1827 april havától junius haváig, s végre Sir R. Peel rövid idei hivataloskodása alatt 1834 december havától 1835 martius haváig viselte együtt. Ez utóbbi alkalommal aztán a képviselőház egy 1830-adiki bizottságának javaslatára következtében e két hivatal együttes jövedelme 7500 font sterlingre szállítatott le, holott az előtt mindkettőért különkülön 5000 font sterling járt.^m Később 1841-ben, midőn ismét Sir R. Peel került a kormányra, elhatározta, hogy nem fogadja el a kettős fizetést, hanem egy más egyént választ a Chancellor of the Exchequer hivatalra, a maga számára a kincstár első Lordságát tartván meg, — ez lévén

^k Lord North hivatalos jövedelme, midőn a kincstár első Lordsága mellett Chancellor of the Exchequer és Lord Warden volt, többre ment évenként 12000 font sterlingnél. Donne, Corresp. Geo. III. vol. II. p. 195.

^l Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 16—26, 255.

^m *Ibid.* 245.

az első eset arra, hogy a kincstár első Lordja a képviselőház oly tagja volt, ki nem viselte a Chancellor of the Exchequer hivatalt is. Sir R. Peel ez által formasierüleg elismerte e két hivatal összetartozását azon esetben, ha a felsőház tagja a kincstár első Lordja. Ezóta e két hivatal mindig külön egyénekre ruháztatott, s a ministeri és parlamenti teendők nagy mérvű növekedése folytán épen nem valószínű, hogy ismét egyesítettetni fognak azok, hacsak véletlenül oly egyén nem lesz valamikor a kincstár első Lordjává, a ki különösen alkalmas lévén a Chancellor of the Exchequerségre is, mindkét hivatalt meg kívánja tartani. ⁿ

A kincstár első Lordja »*ex officio*« tagja a britt muzeumra és a nemzeti képtárra felügyelő bizottságnak.^o

A IV. György X Statutumának 7-ik fejezete szerint római katolikus sohasem viselheti e méltóságot.

Habár az e hivatallal járó fizetés igen csekélynek mondható, és épen nem ösztönözhet valamely államférfit az ezzel járó fáradság és felelősség elvállalására: » mégis kétségkívül igen szép dolog az, ha valaki a kormány feje, és az ország jövedelmeinek kezelője.« ^p Azon tiszteletreméltó és hazafias nagyravágyás, hogy a közönségnek szolgálhassunk, és hogy nevünk tisztelve maradjon fel a nemzet történelmében, bárki előtt is elegendő indok lehet arra nézve, hogy egy ily magasztos állás teendőinek teljesítésére vállalkozzék. Az valóságos tény, hogy a múlt század alatt egy ministerelnök sem lett gazdaggá, bármily hatalmas volt is különben; többen pedig (mint pld. Newcastle herceg és az ifjabb Pitt) saját magán vagyónukat

ⁿ Rep. on Off. Sall. 1850, Evid.

^o *Ibid.* 303.

^p *ibid.* 1373.

csonkították hivatalos állásuk kedvéért. De helyes is az, hogy az államügyek legfőbb igazgatásával ne legyenek pénzügyi előnyök is öszekötve, és igen szerencsés körülmény az Angliában, hogy a főbb államtisztviselők fizetése az ország általános vagyoni fejlődésével szemben inkább apadt, sem hogy növekedett volna. ⁹

A hivatalviselés előnyeinek felsorolásánál azon kérdést is meg kell vizsgálni, hogy miféle alkalmak kínálkoznak egy ministernek, különösen pedig a pénzügyministernek arra nézve, hogy a korona kinevezési jogát saját maga, vagy családja tagjai, vagy személyes barátai előnyére használja fel.

A hivatalos statisztikai adatokból úgy látszik, hogy egész 1810-ig nem kevesebb mint 242 oly sine-cura hivatal létezett az egész birodalomban, melyeknek összes jövedeleme csaknem 300,000 font sterlingre tehető évenként. A refomált Lord Grey ministerium kormányra lépése után azonnal kijelenté azon szándokát, miszerint 210 sine-cura állást el akar törölni, ^r s a képviselőház által 1810-ben, majd 1834-ben kiküldött külön bizottságok munkálatainak és ajánlatainak csakugyan meglett azon eredménye, hogy a leszállítás folytonosan mind tovább haladt, úgy hogy 1850-ben valószínűleg teljesen mind megszűntek ezen hivatalok, mivel a parlament félreértetlenül kifejezte azon kívánságát, hogy a sine-cura állásokat jutalmazásúl nem akarja tovább is fentartani. E sine cura állások között több olyan volt, melyeket a korona ministerei, ha nekik tetszett, a magok vagy általában rokonaik számára tarthattak meg. E hivatalokat Burke 1782-ben az

⁹ *Ibid.* 90. lásd Journal of statistical Society, vol. XX. p.105.

^r Mirror of Parl. Feb. 11, 1831. p. 168.

Economical Reform ügyében tartott nevezetes beszédében külön is megemlíti, mint a melyek határozottan azon célból hagyandók meg, hogy a ministereknek ez által elelendő alkalmok legyen némely államtisztviselők megjutalmazására, vagy a saját utódaikról való gondoskodásra. * Ma azonban már egészen más színben látják a sine-cura hivatalokat; azon minister, ki jelenleg az állampénztár rovására kívánná magát, vagy barátait gazdagítani, méltán közmegrovásnak lenne kitéve; sokkal célszerűbb tehát az ily visszaélések elkövethetésére alkalmat szolgáltató ily nemű hivatalokat teljesen megszüntetni. †

A korona kinevezési jogát teljes mérvben megvitatta 1850-ben a képviselőháznak a hivatali fizetések megvizsgálására kiküldött bizottsága. Sir R. Peel és mások, kik akkor a legfőbb államhivatalokat viselték, azt vitatták ez alkalommal, hogy teljesen igazolható, ha a ministerek a korona kinevezési jogának alkalmazásánál elsőbbséget adnak rokonaiknak, vagy azoknak, kik velök közelebbi összeköttetésben állanak, feltéve hogy azok máskülönben szintén alkalmasak az illető állásra. De azt is állították, miszerint jelenleg sokkal több figyelemmel járnak el a hivatalok betöltésénél, mint azelőtt, mivel a minister jelenleg nem csak saját lelkiismerete, hanem a sajtó és közvélemény befolyása alatt is áll, és felelősséggel tartozik a parlamentnek. Igen nagy előny és szép kiváltság az, hogy a ministerek magok választhatják meg mindazon tisztviselőket, a mennyi egy kormány fenállása alatt rendszeresen megürülni szokott temérdek hivatalra szükséges. †† Ha a

* Rep. on Off. Sal. 1850 Evid. 253, 254.

† Ibid. 255.

†† Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 282—284.

ministerek rokonai között vannak olyanok, a kikről tudja, hogy alkalmasak az illető állásra, s a kiknek politikai véleménye megegyező az övével: rendesen ezek valamelyikét nevezi ki a megürült hivatalra. Az újabb időkben azonban általában csak oly hivatalokat osztogatnak az ilyeneknek, melyek ideiglenes természetűek, s a ministerium lelépésével magok is megszűnnek; mivel ma már egy ministerelnök sem ruházhat valamely jövedelmezőbb hivatalt közvetlen rokonaira vagy párt-híveire a nélkül, hogy ez által politikai jellemére ne vetne árnyat.^v Sir James Graham hosszú hivatali pályája végén következőleg nyilatkozott e tárgyra nézve: » Azt hiszem, hogy azok, kik a korona kinevezési jogát kezökben tartják, mindig tekintettel vannak barátaik igényeire, s nagy kérdés az, hogy vajjon egészben véve visszaélnék-e azok e jogukkal. A nyilvánosság e tekintetben kétségkívül igen nagy akadály, és most hivatalos pályám zártával visszatekintvén ilynemű eljárásomra, azt vagyok hajlandó hinni, hogy a közvélemény oly nagy befolyással van mindig az illető ministerekre, miszerint napjainkban már egészben véve nem sok visszaélés követtetik el a kinevezési jog használatánál.«^w Kétségkívül roppant hatalom van e részben a ministerelnök kezében; de másfelől egyszersemind az oly hivatalok, melyek fölött absolute maga rendelkezhetik, s melyeket felhasználhat oly barátai és rokonai számára, kik birnak is az illető hivatalhoz való qualificatióval: aránylag igen kevés.^x Oly nagy felelősséggel és annyiféle nehézségekkel jár jelenleg a kineve-

^v *Ibid.* 1270, 1271.

^w Report on Board of Admiralty, 1861. p. 154.

^x Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 314—316.

zésjog használása, és annyiféle pártérdekekre kell ezekenél tekintettel lenni, hogy még Pitt is úgy nyilatkozott, miszerint hosszas hivataloskodása alatt csupán egyetlen egyszer volt reá eset, hogy ép azon egyént helyezhette az illető hivatalba, a kit leginkább kívánt, mert leginkább képesítettnek vélt arra.^y

A főbb ügyosztályok vezetőinek, de különösen a miniszerelnöknek kétségkívül igen számos kinevezés áll rendelkezésére, s az ország gyarmatainak s jövedelemforrásainak növekedtével együtt e jog is folytonosan növekedik. Pénzügyi tekintetben azonban egyáltalában semmi hasznát sem veheti annak az illető.^z

A miniszerelnök befolyását a korona kinevezésének alkalmazásánál nem lehet határozottan körvonalozni. Az kétségtelen, hogy roppant nagy azon hivatalok száma, melyeknek betöltése — vagy közvetlen kinevezése, vagy ajánlása folytán, — az ő tetszésétől függ. Ő felelős tulajdonkép a korona kinevezési jogának az egész birodalomban való alkalmazásáért. Gyakorlatilag azonban úgy áll a dolog, hogy ministertársainak engedi által az azok illető osztályaival közelebbi összeköttetésben levő hivatalokra való kinevezésjogot, s a maga számára mindenik esetben csupán az ellenőrzés jogát tartja fenn;^a s a Sir R. Peel nyilatkozata szerint egész hivataloskodási ideje alatt sohasem jött összeütközésbe a kinevezésjog gyakorlásáért collegáival.^b S valóban épen nem is valószínű, hogy a miniszerelnök az ügyosztályi főnökök kívánságával ellenkező

^y *Ibid.* 291. 292.

^z *Ibid.* 275, 276, 290. 1278.

^a *Ibid.* 291. l. Parkinson's Under Govt. 175.

^b *Ibid.* 291. 292.

kinevezések foganatosítása végett a végletekig volna kénytelen menni, vagy saját lemondása által feloszlatni volna kénytelen a cabinetet, mivel általában valami oly benső szívélyes egyetértésnek kell uralkodni a főbb miniszterek között, melynél fogva minden fontosabb kinevezésnél természetsszerűleg mindig összhangzólag járnak el; vagyis más szavakkal: ily kinevezéseket sohasem teljesít valamely ügyosztályi főnök a nélkül, hogy előbb meg ne kérdezné a minisiterelnököt, a ki viszont önhatalmúlag közvetlenül sohasem eszközöl valamely kinevezést, ha csak közelismerés szerint kizárólag saját ressortjába nem tartozik az. Minden másféle kinevezés hivatalosan az illető ügyosztály elnökének ajánlatára történik meg, habár fontosabb esetekben előlegesen mindig ki kell kérni a minisiterelnök véleményét. °

A minisiterelnök és collegái által eszközöndő kinevezésekre nézve a következő általános szabály van jelenleg elfogadva. Ha valamely ügyosztálynak van politikai főnöke, minden, nem valami nagyfontosságú kinevezést

---

° Rep. of on Sal. 1850. Evid. 278, 288. Pitt azonban Sir Pepper Ardent a Lord Chancellor Thourlow eléggé ismeretes ellenszenve dacára is kinevezte a Master of the Roll's hivatalra, így szólván hozzá; »Pepper, ön meg fogja kapni az illető hivatalt, ami pedig Thourlowot illeti, majd elbánok én vele ez ügyben is, mint már más alkalommal is tettem azt.« (Campbell's Chancellor's V. 602.) Egy más alkalommal, midőn a minisiterelnök egy bírósági állomás betöltésénél szintén megpróbálta a Lord Chancellor (Eldon) jogába vágni: Ő Méltósága a királyhoz fellebbezett, s tiszteletteljesen magának követelte az ajánlás jogát, s ellenkező esetre lemondásával fenyegetőzött. E szilárdságnak aztán meg is lett kívánt hatása, a mennyiben a minisiterelnök csakugyan tágított, és beleegyezett, hogy a Lord Chancellor jelöltje neveztessék ki. *Ibid.* vol. VII. 654.

rendesen ez teljesít; az oly osztályoknál ellenben, melyeknél nincs politikai főnök, a kinevezésjogot rendesen a miniszerelnök gyakorolja, és pedig a kincstár parlamenti titkárainak ajánlatára, a kiket ép ezért általában kinevezési titkároknak is szoktak nevezni. Ugyanily módon eszközöltetnek a belföldi jövedék- és vámosztályoknál előforduló kinevezések is. A postánál, melynek van ugyan politikai feje, de a mely mégis azért jövedéki osztálynak tekintetik, és ép ezért a kincstár alá van rendelve: a tisztviselők egy részét a Postmaster-General, a többit pedig a kincstár titkárai nevezik ki.^d Az oly fontosabb koronahivatalok betöltésében, minők például az indiai Governor General állása, a miniszerelnöknek legalább is annyi befolyás van engedve a választásra, mint azon osztály titkárának, vagy más tisztviselőjének, melynek formasierű ajánlatára történik a kinevezés. E mellett a miniszerelnök saját teendőivel annyira el van foglalva, hogy egyes, a közügyek menetére nagyobb fontosságú hivatalok kivételével, rendesen örömet átengedi az ügyosztályi főnököknek a kinevezésjog gyakorlását.^e

A miniszerelnök választja továbbá — mint már fentebb láttuk^f — a ministeriumba többi collegáit is; ép így az ő ajánlatára történik az új peerségek felállítása, valamint a korona részéről való kitüntetések adományozása is, — csupán az alább felemlítendő esetek képezvén e tekintetben kivételt, melyekben valamely államtitkár ajánlatára történik a kinevezés. Hasonlókép a miniszerelnök ajánlatára neveztetnek ki az államegyház érsekei,

^d Lásd alább II. k. 45. l.

^e Rep, on Off. Salaries, 1850 Evid. 793, 304. 307.

^f *Ibid.* 1264, (lásd fentebb, 194. l.)

püspökei és dékánjai, valamint a korona alá tartozó minden más egyházak azon magasabb rangú tisztviselői is, kiknek kinevezése nincs a Lord Chancellornak által engedve. Az ily hivatalok száma körülbelül 120-ra tehető, és pedig rendesen nagy jövedelmű állások ezek. De míg a Lord Chancellor a neki átengedett apróbb hivatalok betöltésénél csupán saját belátása szerint jár el: a miniszerelnök mindig megkérdi a koronát az ily magasabb egyházi méltóságokra való kinevezéseknél, s csupán csak az újabban állított némely apróbb hivataloknál jár el önhatalmúlag. * A püspökségek és magasabb állami hivatalok betöltésénél azonban oly súlyos felelősség nehezedik a miniszerelnökökre, hogy nyilatkozataik szerint felettébb ritka esetben lehet személyes hajlamaik szerint eljárni. ^b

A legkellemetlenebb, s a legtöbb odiummal jár a miniszerelnökre nézve a kinevezésjog gyakorlása különösen a kincstár alá tartozó jövedéki osztályoknál. Az előléptetések az ily osztályoknál ép ezért rendesen bizonyos előre megállapított szabályok szerint történnek, és a Revenue Commissionerek s más főbb tisztviselők kivételével, a kincstár valósággal igen csekély befolyással bír az ily kinevezéseknél. ¹

E mellett a polgári hivatalok betöltésénél alkalmazott versenyvizsgálatok behozatala, és e rendszernek lassankint a többi más osztályokra is kiterjesztése óta lényegesen megrövidült a ministerek kinevezési joga. ¹

* *Ibid.* 977. 1273. (lásd alább 691. l.)

^b *Ibid.* 309, 1282.

¹ Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 308.

¹ Lásd fentebb I. k. 500. l.

A Chancellor of the Exchequer.

A Treasury Board második tagja, s azok egyike, kik egyszersmind a kincstár előtt felmerülő ügyekért személyes felelősséggel tartoznak a parlamentnek: a Chancellor of the Exchequer. ^k

Tulajdonkép ez kezeli jelenleg a régibb időkben a Treasury Boardra ruházott hatalmat. A Comptroller of the Exchequer, továbbá az Auditor General of the Public Accounts, és a Chancellor of the Exchequer hivatalokra vonatkozó törvények értelmében ez ellenőrzi és igazgatja az állam bármely forrásból származó bevételeit és kiadásait, még a fejedelem magán jövedelmeit is ide számítva, s ez öröködik az állam és a korona vagyoni fölött. E sokféle kötelességei folytán gyakran kell rendeleteket s több eféléket kiadnia az állam pénzügyi hatóságainál való ügykezelés szabályozása, valamint a különböző államhivataloknál előforduló fizetések és kiadások megállapítása és ellenőrzése végett. Ez van hivatva továbbá a fejedelem és alattvalói között az állam bevételei és kiadásainál felmerülő vitás esetekben az ide vonatkozó törvények szerint dönteni, ítéletet hozni, stb. ^l

A kormány által a közigazgatás bármely ágának szükségei fedezésére a parlament elé benyújtott évi költségvetésért szintén a Chancellor of the Exchequer tartozik felelősséggel, kinek ép ezért mindenekelőtt meg kell győződnie a felől, hogy annak készítésénél nemcsak a közigazgatás szükségletei, hanem a takarékosági tekinte-

^k Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 34. Report on Misc. Expenditure, Commons Papers 1847-8, XVIII. p. 419.

^l Thomas, Excheq. of England. p. 102.

tek is kellő figyelemre méltattak-e és hogy illő arányban áll-e az az ország pénzügyi érdekeivel? Igaz ugyan, hogy a hadügyi és tengerészeti osztályok elnökeinek, — ezek ismerhetvén e részben legjobban az ország szükségleteit, — teljes szabadságára van hagyva annak eldöntése, hogy mennyi költséget kívánnak a béke fentartása és az ország megvédhetése céljából megszavaztatni:^m mindemellett a Chancellor of the Exchequer a cabinetben levő többi collegáival egyetértőleg ellenezni köteles a pénzügyi tekintetből nem helyeselhető kiadásokat, jól tudván, miszerint a parliament által megszavazni kért összegekért való felelősség hivatalánál fogva legnagyobbrészt reá nehező, és a kormány elnökének s az illető ministernek kivételével, kinek osztálya számára az illető összeg megszavaztatott, e tekintetben neki van legterheőbb állása, mivel az állam jelenlegi, vagy remélhető jövedelmeit vagy kiadásait illető minden pénzügyi kérdésben az ő véleményét szokta a ház kikérni. "

A Chancellor of the Exchequer kötelessége továbbá a kormány által megállapított évi költségvetésnek a képviselőház elé terjesztése, s az ezen költségek fedezésére szolgáló eszközök megjelölése is, — ide számítván az adók felemelésére vagy megszüntetésére vonatkozó javaslatokat is. E kötelessége teljesítése előtt az ügynevezett »budget«-készítés alkalmával a Chancellor of the Exchequer az államjövedéki osztályok állandó főnökeitől azon feltevés alapján gyűjti be a következő évre vonatkozó költségvetési adatokat, hogy a létező adónemeken semmiféle változtatás nem fog történni. Ha e közben

^m Lásd fentebb II. k. 145. l, n. 148—157.

ⁿ Gladstone, in Hans Deb. vol. CLXVI. pp. 1388—1395.

aztán valamely adónem megváltoztatására határozza el magát: ennek várható eredménye iránt is jelentést kíván be az illetőktől. Ha újabb kincstárjegyeket akar kibocsátani, vagy általában valamely pénzügyi operatiót akar végrehajtani: e tekintetben előbb mindig a National Debt Office és a Treasury főbb hivatalnokait kérdi meg; s a pénzügyministerek gyakran nyilvánították már, hogy mily nagy köszönettel tartoznak az egyes tanácsosok által ily alkalmakkor nyújtott becses támogatásért.^o

A Chancellor of the Exchequer hivatal 1661 óta az Under Treasurer hivatallal van egyesítve, s tulajdonkép csak ez utóbbi pénzügyi hivatal, s az ezzel járó jogánál fogva teljesíti a régenten a Lord High Treasurer által végzett teendők legnagyobb részét. E két hivatalra azonban jelenleg még mindig külön kinevezési okmány állítatik ki.

A Chancellor of the Exchequer ezelőtt úgy a Court of Exchequer, mint a Court of the Receipt of Exchequernek is egyik főbb hivatalnoka volt; jelenleg azonban az előbbivel igen kevés, az utóbbival pedig egyáltalában semmiféle összeköttetésben sem áll. 1735-ben Sir R. Walpole, mint Chancellor of the Exchequer, még részt vett az Exchequer Court ülésein, s ép az ő szavazata döntött egy esetben, melynél a törvényszék tagjai egyenlően oszlottak meg.^p Jelenleg azonban a Chancellor of the Exchequer csak a sherifek évenkénti kinevezése alkalmával vesz részt a Court ülésein, s e szertartásnál az összegyűlt birák között az első helyet ő foglalja el.^q Ő elnököl továbbá a Lord

^o Lásd fentebb 223. l. Bagehot in *Fortnightly Review*, vol. VI. p. 536.

^p Cox, *lust.* p. 695.

^q Thomas, *Eng. Exchequ.* p. 102.

Chancellor távollétében, az állami pénzverde által kibocsátott arany és ezüst pénzek finomságának és súlyának meghatározása végett 6—6 évenként egyszer tartatni szokott »pyx-trial« ülésein is; s a midőn a Lord Chancellor mint senior nincs jelen: az ő kötelessége a »pyx-jury« előtt a szokásos vádat felolvasni.^r Egy 1866-ban hozott törvénycikknél fogva azonban, a mintául szolgáló arany- és ezüstpénzek s az ezekre vonatkozó könyvek, okmányok és más egyéb tárgyak, melyek azelőtt az Exchequer hivatalban őriztettek: valahol másutt való elhelyezés végett a Treasury Commissionerjeinek gondjaira bizattak,^s s jelenleg egy Warden of Standards címet viselő tisztviselő által őriztetnek, ki a Board of Trade valamelyik segédtitkára szokott lenni.[†]

A Chancellor of the Exchequer hivatal megürültekor e hivatal pecségeit ősi szokás szerint a Kings Bench akkori Chief Justice veszi által, ki az új Chancellor kinevezéséig a Court of Exchequer elébe tartozó bizonyos hivatalos teendők teljesítésével is meg van bízva,^u mialatt aztán a szóban forgó teendőket, a Chancellor altitkára és pecsétőre végezi tulajdonkép, kit még maga a Chancellor

^r Chisholm's Rep. in Common's Papers 1866, vol. XL. p. 61.

^s Act. 29, 30. Vict C. 82, sec. 13.

[†] Lásd alább III. k. 500. l.

^u Az ily ideiglenes állapot rendszeren csak néhány napig szokott tartani, 1757-ben azonban Lord Mansfield több mint 3 hónapig volt ily névleges financminister, és már gondolkozni kezdtek a felöl, hogy — mint a felsőház tagja — hogyan lesz képes a budget vitát megnyitni? (Campbell Chief Justice's vol. II. p. 448.) 1834-ben Denmann Lord Chief Justice 8 napig viselte ezen hivatalt,

of the Exchequer nevezett ki. ^v A pecsétőr kezén rendszeren kétféle pecsét van, úgymint: az egyik a Court of Exchequer nagy pecsétje, a másik a C. E. (= Chancellor of the Exchequer) kezdőbetűket tartalmazó kis pecsét. ^w

A National Debt Officenél megürülő hivatalok a Chancellor of the Exchequer által töltetnek be, ez lévén a Treasury Board azon tagja, kinek legtöbb befolyást kell engedni az illető hivatalok betöltésénél. Ő nevezi ki továbbá a Chiltern Hundreds Steward névleges hivatal, és több más ily hivatalok viselőit is, melyek csupán azért adományoztatnak valakinek, hogy egy képviselőházi helyet lehessen ez által egy más valaki számára biztosítani. A Chancellor of the Exchequer évi fizetése a hivatalos lakáson kívül még 5000 font sterling. ^y

A Treasury Board.

Az utóbbi időkben mindinkább a Treasury tekintik a végrehajtó hatalom legkiválóbb részének. Ez ellenőrzi és igazgatja az állam mindenféle jövedelmeit és kiadásait, ez ügyel fel az államjövedéki tisztviselők, és az állami intézetek mindenféle számadásaira, s általában bármely közigazgatási osztály bevételeire és kiadásaira. ^z

A Treasury jelenlegi szerkezete mellett — a Lord Commissionereknek adott felhatalmazás szerint — az elébe tartozó ügyeket e bizottság öt egyenjogú tagja intézi, akik közül kettőnek vagy háromnak jelenléte már

^v Thomas, Eng. Exchequ. p. 102.

^w Lásd alább 674. l.

^x Lásd fentebb 364. l.

^y Murray's Handbook, pp. 127, 131 Thomas. Hist. Pub. Depts. pp. 12—16.

^z Act. 56. Geo. III. c. 98. lásd fentebb I. k. 136. l.

elegendő jogérvényes határozatok hozatalához. ^a Eredetileg, midőn még sokkal kisebb volt az államkincstár ügyköre, mint jelenleg, a fejedelem is jelen szokott lenni székében, mely még ma is ott áll az ülésterem egyik szögletében a Board ülésein. A First Lord, a Chancellor of the Exchequer, s a Junior lordok (számszerint négyen) az asztal körül szoktak ülni; a titkárok pedig ezek mögött foglaltak helyet az általok felolvasandó irománnyokkal, melyekre a fejedelem és a lordok véleményöket nyilvánítva, a titkárok feljegyezték a mondottakat, s ezekből aztán egy jegyzőkönyvet szerkesztve, azt a legközelebbi ülésen felolvasták. Midőn azonban előbb a 7 éves, majd az amerikai, s különösen pedig a francia háború alatt mind több- és több ügy került a bizottság elé: nem lehetett az ügyeket többé ily módon intézni, hanem az egyéni felelősség elvét kezdték itt is alkalmazni. Az egyes okmányokat ugyan még mindig felolvassák, ez azonban inkább csak a szabályszerűség kedvéért, s bizonyos parlamenti törvények útasításaihoz, és a kormány szokásaihoz való alkalmazkodás végett történik így, mivel ezekre mindig tekintettel szoktak lenni a kincstárügyek tárgyalásánál. Lassanként azonban valósággal maga a Board is megszűnt létezni, s az ügyeket a titkárokkal és az állandó tisztviselőkkel együtt a bizottság három fiatalabb tagja intézi, kik ép ezért aztán személyes felelősséggel is tartoznak a Chancellor of the Exchequernek, és a kincstár első Lordjának, az ügyek vezetéseért. Azon időtől fogva, mióta a fejedelem nem vesz részt a bizottság

---

^a Lásd Commission appended to the Report of the Committee on the Board of Admiralty, 1861, p. 657 (Com. Papers, 1861. vol. V.)

ülésein: ezek egy ideig a First Lord, vagy a Chancellor of the Exchequer elnöklete alatt tartatnak; ^b majd ezután néhány évig, egyes rendkívüli esetek (mind péld. kölcsön felvétel) kivételével, e tisztviselők sem jelentek meg a bizottságban, s annak ülésein csupán az ifjabb lordok és titkárok vettek részt. ^c E korszak alatt a kincstári ügyek tárgyalási módját az 1847—8-iki vegyes kiadások ügyében kiküldött bizottság jelentésében találjuk előadva. (Commons Papers vol. XVIII. pp. 144, 423, stb.) Az utóbbi 20 év alatt, — vagy talán valamivel már előbb is — a Treasury Board tehát gyakorlatilag teljesen megszűnt létezni, mivel azt tapasztalták, hogy a csupán formászerű ülések tartása által igen sok idő vesztegettetik el szükségtelenül. Jelenleg tehát egy oly testület az, mely habár elméletileg még mindig létezik is, sohasem tart üléseket, s teendőit jelenleg a titkárok és az állandó tisztviselők végezik, kik vagy a Chancellor of the Exchequernek, ki a fontosabb financialis ügyekben a legfőbb hatóságot képezi, — vagy bizonyos esetekben a Board más tagjainak utasításai szerint járnak el, ha t. i. bizonyos teendők csupán ezekre vannak bízva. E változások következtében a Junior lordok helyzete is lényegesen megváltozott. Jelenleg t. i. tulajdonkép ezek is kijöttek a gyakorlatból, és azon pusztá routineszerű cselekvényen kívül, hogy ők írják alá a valamely parlamenti törvény utasítása folytán kiadandó kincstári rendeleteket: egyáltalában semmi más teendőjük nincs. ^d

^b Report on Misc. Expenditure, Com. Papers, 1847—8, vol. XVIII. p. 148, *Ibid.* 1860. Evid. 1370.

^c Report on Board of Admiralty, 1861, pp. 174, 316 382.

^d Report of Comm. on Misc. Exp. 1860. Evid. 1370—1376. Report of Committee on Public Accounts 1862. Evid. 274, etc. 1450. etc. 1766. Rep. Comm. on Education 1865. Evid. 611, 773, 774.

A pénzügyministerium szerkezete tehát jelenleg valósággal a következő: a First Lord mintsem törődik az egyes apró pénzügyi dolgokkal, hanem az egészet a Chancellor of the Exchequer elintézésére bizza, gyakorlatilag és valósággal ez lévén a pénzügyi osztály főnöke. ° A bizottság különböző tagjai tehát e szerint, — habár névleg egyenrangúak is, — hatalomra és működési körre nézve nagyon különbözök, a mint lassanként a szokás és gyakorlat megállapította azt. Ezt láthatjuk különösen épen azon tényből is, hogy míg a First Lord és a Chancellor of the Exchequer évi fizetése 5000 font sterling, a Junior lordok már csak 1000 fontot kapnak egyenként. † Jelenleg tehát mindenféle kincstári ügyek, az ezek vezetésével megbízott tisztviselők mellé a Chancellor of the Exchequer részéről kinevezett bizottságok által intéztetnek. Elméletileg bármennyire kifogásolhatónak látszik is e rendszer: gyakorlatilag igen is kitűnően működik az, mivel azon kétféle előnyt bírja egyesítve magában, hogy míg egyfelől bizonyos magasabb rangú államtisztviselők-ből képezett bizottság nevében adatnak ki a rendeletek: az ügyek egyetlen tisztviselő, egy első rendű pénzügyi capatitás utasításai szerint gyorsan és erélyesen intéztetnek; és minden megtörténhetik a nélkül, hogy e hivatal szerkezetéről a közvéleményben elterjedt fogalmak, vagy annak politikai rendszerünkben régóta elfoglalt állása meg volna ez által zavarva. §

° Rep. of Com. on Army before Sebastapol, 1854—5, vol. IX. pt. 3. p. 302. Rep. of Com. on Pub. Accounts, 1862, Evid. 783.

† Rep. on Board of Admiralty, 1861. p. 382. Murray's Handbook, p. 13.

§ Rep. on Misc. Exp. 1847—8, vol. XVIII. pp. 144, 423.

A kincstári ügyeket jelenleg, — a helyett, hogy mint ezelőtt minden részleteikkel együtt a bizottság elé terjesztenék azokat, — az illető osztály tisztviselői magok intézik el. Az osztályokban t. i. mindenek előtt az illető ügyre vonatkozó okmányok elkészítettvén, ezek a titkár elé terjesztetnek, ki általvizsgálja azokat, s ki miután maga meggyőződött az ezekben foglalt javaslatok helyességéről: véleményadás végett a »Financial Secretary«-hoz terjeszti át őket, mely tisztviselő ha kételkedik az általa adható vélemény helyessége felől, a Chancellor of the Exchequer vagy talán bizonyos esetekben a Board más tagjait kéri meg. A fontosabb, vagy kétes esetekben természetesen különben is mindig be kell jelenteni a Chancellor of the Exchequernek az ügyet. ^h A Chancellor of the Exchequer állása azonban a pénzügyministeriumnál mindemellett sem hasonlít a többi államtitkároknak illető ügyosztályaik iránt elfoglalt állásához, mivel a folyó ügyek egy nagy részéről épen semmi tudomással sem birván, nem képes ugyanazon közvetlen személyes befolyást gyakorolni az ügymenetre, és igen sok részletkérdésben egészen hivatalos tanácsadóira kénytelen támaszkodni, kik ismervén a praecedenseket, és a hivatal hagyományos szokásait: nagy mérvben segítségére lehetnek az általa követni kívánt politika megállapításában. ⁱ

A ministeriumban felmerülő ügyek természetesen nagyon különbözök. »A kincstár Lordjainak kötelessége kezelni a király jövedelmeit«, de egyszersmind ők kötelesek az ország pénzügyi érdekeiről is gondoskodni. Ezek ügyelnek fel az állam összes bevételeire és kiadásaira, s a

^h Rep. Com. Pub. Account. 1862. Evid. 1766, 1767.

ⁱ *Ibid.* Gladstone, 1640.

körülmények szerint több-kevesebb pontossággal ők ellenőrzik a korona számos gyarmatainak és tartományainak pénzügyeit is, azon célból, hogy ha a kormány, az ország, vagy a parlament úgy kívánja, mindenkor megadhassák a szükséges felvilágosításokat ezekre nézve. ¹ Nagy segítőkésre van e tekintetben a Board of Trade, a Board of Public Works, sőt a Post Office is az illetőknek, mint a mely hivatalok tulajdonkép csak a pénzügyministerium egyes osztályainak tekinthetők.

E hivatal teendői egyik legfontosabb részét az államjüvedékek beszédésével és elköltésével megbízott, vagy bárminemű financialis ügyekkel foglalkozó állami hatóságok fölött való ellenőrködés és felügyelet gyakorlása képezi. Gyakorlatilag azonban még továbbra is terjed a kincstár befolyása, mivel semmiféle új intézkedés sem foganatosítható a kincstár lordjainak beleegyezése nélkül, ha ez által két vagy több állami hivatal között eddig fennállott viszony változást szendvedne. Két vagy több hivatalnak összeolvasztására, vagy a meglevő ügyosztályok elébe tartozó teendők megváltoztatására vonatkozó tervek tárgyalhatásához mindig kincstári határozat szükséges. ^k

¹ Lásd fentebb II. k. 143. l.

^k Commons Papers, 1854, Vol. XXVII. pp. 99, 347. Lásd továbbá Appendix to the Rep. of Comm. on. Military Organisation. 1860, pp. 469, 592—602. A Treasury Boardra stb. vonatkozó kimutatást lásd in Companion to British Almanach for 1847, pp. 36—38. Ha valamely államtitkárnak vagy ügyosztályfőnöknek újabb hivatali segítségre van szüksége: a pénzügyministeriummal közölvén ez óhajtását, egyszersmind a kinevezendő egyéneket, s az azoknak adandó fizetéseket is megjelöli, s a kincstár beleegyezését kéri e tervezetbe. E ministerium aztán ha nem helyesli a célba vett változtatást, vagy sokallja a fizetést: válaszában előadja az általa célszerűnek vélt módosításo-

A többi osztályok fölött való ezen ellenörködési jog ősi szokásoknál fogva maradt az államkincstárra; és az a célja, hogy a közigazgatásokra szükséges kiadások felett egy felelős kormányzó hatalom örködjék. Igen kívánatos, hogy ez ellenörködési jog még az oly esetekre is mindinkább kiterjesztessék, midőn valamely hivatal személyzetét csak ideiglenesen akarják szaporítani, vagy pedig valakinek valami külön jutalmat, ajándékot vagy fizetést akarnak az állampénztárból valamely ministerium részéről kiszolgáltatni, úgy hogy ez úton a parlament bármelyik ministerium kiadásáért felelősségre vonhassa a pénzügyminis-
tert.¹ Ép ezért szokásban van, hogy az évi költségvetés beterjesztésekor a pénzügyministerium az erre vonatkozólag egyik-másik ministeriummal folytatott levelezéseket is elő szokta terjeszteni, ha talán szükségesnek látszik, hogy a parlament birálata alá bocsáttassanak azok. És nincs annál fontosabb pénzügyi elv, minthogy mindenik minis-

---

kat. Ez előmunkálatok befejezése után aztán azon esetben, ha valamely új hivatalt akarnak felállítani, vagy egy már létező hivatalt kell újra szervezni: az államtitkár, vagy valamely más főrangú tisztviselő egy rendeletet terjeszt be helybenhagyás végett Ő Felségéhez, mely aztán a fejedelem, aláírásával s a Chancellor of the Exchequer ellenjegyzésével ellátva, a benyújtóhoz jön ismét vissza. A kincstár befolyása tehát az új intézmények kezdeményezésénél vagy foganatosításánál ez úton biztosítva van. Rep. Com. Pub. Account, 1868. p. 45. A hadügyministeriumban felállítandó új ellenörzési osztályra vonatkozó levelezéseket lásd Commons Papers. 1867—68. No. 373.

¹ Report on Public. Income and Expenditure 1828. pp. 5, 6, Rep. Board of Admiralty, 1861. pp. 172, 213. Rep. Com. Public Account, 1862, Min. of Evid. 841, 1172. Hans. Deb. vol. CLXXXII. pp. 848. 890. First Rep. Com Pub. Accounts. 1867. p. 12.

terium kiadásai valamely, a pénzügyministeriumhoz hasonló közeg ellenőrizése alá helyeztessenek. «^m

Az államkincstár tehát kiválólág csak felügyelő és ellenőrző hivatal s tulajdonkép semmiféle közigazgatási teendője sincs. E két hatáskör, egymástól teljesen elkülönítve, összeegyeztethetlen egymással ⁿ

A kincstár fő teendője rendesen abból áll, hogy e hivatal politikai főnökének vezetése alatt az állam kiadásaira, bevételeire, és a többi ministeriumokra vonatkozó költségvetéseket, jelentéseket és kimutatásokat készít. ° Ez itél továbbá az alantas közegektől eldöntése alá terjesztett kétes esetekben, minők például bizonyos jövedéki bevételek, vagy büntetések, s a kártérítési, vagy a koronát illető bármiféle összegeknek meghatározása stb. Az ily bírói jellegű ügyekben mindig a praecedensek szerint szoktak itélni, melyekkel jobban ismeretesek az államtisztviselők, mint magok a Lord Commissionerek is. ^p

Az államkincstár teendője a közügyek folytonos fejlődésével együtt folyvást növeketett, s nagy befolyással volt erre kivált azon körülmény is, hogy mindinkább megkívánják tőle, miszerint a többi ministeriumok kiadásai felett is szigorú ellenőrködést gyakoroljon.

A közigazgatás bármely ágánál előforduló bár-

^m Commons Papers. 1854. vol, XXVII. p. 341.

ⁿ Lásd Lord H. Lennox és Gladstone beszédeit, Hans Deb. vol. CLXV. pp. 1751, 1787. Ez elv folytán a Commissariat Departement, mely az előtt a pénzügyministeriumhoz tartozott, 1856-ban teendőivel együtt a hadügyi államtitkársághoz csatoltatott. Lásd alább l. 557.

° Common's Papers, 1856, vol. XIV. p. 562.

^p Murray's Handnbook, p. 128.

miféle kiadások vagy pénzügyi kérdések — úgy az anyaállamból, mint a gyarmatokból is szükségkép a kincstár eldöntése alá kerülnek; és sehol sem fordulhat elő oly kiadás, melyre ki ne kéretett volna ennek beleegyezése. Gyakorlatilag azonban bizonyos hivatalokra nézve némi megszorításoknak van e szabály alávetve.¹ Így például az oktatásügyi bizottság alelnökségének felállítása óta nincs többé a kincstárnak joga az e tisztviselő által a birodalom oktatásügyének előmozdítására kért összeg megszavazásába közvetlenül beleavatkozni. Ép így a szárazföldi és tengeri hadsereg költségvetésénél is, — habár ezek kivétel nélkül mindig beterjesztetnek az államkincstárhoz, melynek aztán jogában áll a költségvetés egyes részei ellen kifogást tenni; mégis az oly nagyobb munkálatoknál, melyeket a hadi vagy tengerészeti hatóságok szükségeseknek nyilatkoztatnak az ország megvédhetése céljából, kivált háború idején, nem tehet a kincstár ellenvetéseket. Ha azonban a Treasury Board túlságosan nagynak találja a valamely osztály által készített költségvetést; jogában áll a kincstár Lordjainak a Chancellor of the Exchequer elé hozni az ügyet, ki aztán, ha eléggé fontosnak találja azt, a cabinetben is tárgyalathatja azt, hogy így az egész kormány határozhasson a kérdés felett.²

Mint hogy a pénzügyi kérdésekben mindenik ministerium az államkincstártól van függővé téve: okvetlenül szükséges, hogy a kincstárnak módjában is álljon a parlament által megszavaztatni kért különböző összegek lelkiismeretes megvizsgálása. Az e tekintetben eddig

¹ Rep. on Offic. Sal. 1850. Evid. 30, 34, 40. fentebb II. k. 145, 160. L.

² Rep. on Misc. Exp. 1860, pp. 21, 22. (in Com. Papers, 1860, vol. IX. p. 473.)

követett eljárás a következő: — A kincstár pénzügyi titkára minden évben, már ősszel, egy köriratot bocsát az egyes ministeriumokhoz, a hadi és tengerészeti osztályokat is ide értve, melyben felhívja azokat, hogy a következő év költségeinek fedezésére szükségesnek mutatkozó összegekről, egy bizonyos meghatározott napig, kimutatást terjeszsenek be az államkincstárhoz. E kimutatást azért kívánják be már ily korán, hogy elegendő idő legyen a fedezeti eszközök megfontolására. E kimutatások mindenik ministeriumban a politikai főnök felügyelete alatt készülnek, a ki maga határozta meg az abba befoglalt egyes tételeket, és pedig a minden egyes osztálynak megküldött azon utasítás értelmében, hogy a mennyiben a közigazgatás érdekei megengedik, a lehető legkisebb összegekre szoríttassanak ezen tételek. E fontos kérdésben való egyetértésnek annál könnyebben létrehozhatása végett szokásban van, hogy a Chancellor of the Exchequer. a költségvetésnek az államkincstár elébe való formászerű betérjesztése előtt legalább egy hónappal, egy értekezletet tart a többi ministeriumok főnökeivel a költségvetés fő tételeinek megállapítása ügyében. Az egyes ministeriumok költségvetései aztán csak ezután készíttetnek el a kincstár részéről a parlament elébe terjesztetni szokott szabályszerű alakban. *

Gyakran megtörténik azonban, hogy az egyes ministeriumok elkésnek költségvetésük beadásával, és a kincstár nem fordíthat kellő gondot azok megvizsgálására. Sőt nem ritkán előfordul azon eset is, hogy a polgári közigazgatás szükségeire felvett egyes összegeket még a pénzügyminister s az illető osztály főnöke között folyt

* Rep. Com. Pub. Accounts, 1862. 609—616, 2083.

értekezletek után is csak megközelítőleg lehet megállapítani.

Rendes körülmények között mindig a Chancellor of the Exchequer van jogosítva a költségvetés készítésénél felmerülő kérdések eldöntésére. Ha azonban valamely nagyobb fontosságú ügyről van szó, és több kívántatik az illető célra, mint amennyit a Chancellor of the Exchequer az állam pénzügyi állapotára való tekintetből megajánlhatónak vél: ily esetekben a kincstár első Lordjához, sőt a cabinethez is lehet felebbezni.

Az Admiralitas első Lordja valóban már többször sürgetőleg is követelte azt, hogy az oly nagyobb osztályok vezetésével megbízott ministereknek, kik gyakran ki vannak téve annak, hogy az általok beadott költségvetést, a kormány rendeleteinek foganatosításával megbízott titkárok felterjesztése következtében bizonyos tekintetben meg kell változtatni, meg kell azt engedni, hogy a költségvetési kérdésekben csak egymás között értekezhessenek, és ne legyenek kénytelenek az ily nagyobb fontosságú ügyeket a kincstár elébe terjeszteni. S az 1854-iki orosz háború kezdete óta a hadügy és tengerészet költségvetésének megállapításánál csakugyan mindig merültek fel oly nagyfontosságú terjedelmesebb kérdések, melyeknek megoldását sem a kincstár pusztán pénzügyi szempontból történő hivatalos vizsgálataitól, sem a hadügyminister, vagy az Admiralitas első Lordja és a Chancellor of the Exchequer között személyesen folytatott értekezlettől nem lehet függővé tenni, — mert az ilyeneket a Chancellor of the Exchequer segélyével csak a cabinetben lehet tárgyalni. Ennek folytán a Chancellor of the Exchequer és az illető nagy osztályokat vezető ministerek a költségvetés készítésénél felmerülő főbb kérdések ügyében, azon célból, hogy

a cabinetben való tárgyalatásra alkalmas alakba lehessen ezeket foglalni: még ideje korán érintkezésbe teszik magokat egymással, minek folytán aztán a költségvetésnek az államkincstárban újra vizsgálat alá vétele pusztán formaszzerű eljárás lesz és csupán az apróbb részletekre szorítkozik. E mellett aztán a Chancellor of the Exchequer főként csak a főbb tételek iránt érzi magát felelősségre kötelezettnek, a csekélyebb fontosságú kérdések, különösen pedig a forma és rend tekintetében pedig az illető ügyosztályi tisztviselők ügyességére és tapasztaltságára bízhatja magát, midőn a költségvetés indítványozására kerül a sor.¹

A polgári közigazgatás költségvetése, midőn teljesen meg van állapítva, 7 szakaszból áll, melyek közül 6 a rendes, a hetedik pedig a rendkívüli, ideiglenes, vagyis vegyes kiadásokat tartalmazza. Az egész költségvetést még jókor az ülészak elején be kell mutatni a parlamentnek, s ebben minden egyes tételhez a részleteket teljesen feltáró nyomtatott magyarázat van csatolva, úgy hogy a ház tagjai magoktól is megérthessék azokat, s a költségve-

---

¹ Rep. Com. Accounts, 1862, Evid 1487; lásd továbbá Gladstone nyilatkozatát *Ibid.* 1543. etc. A szárazföldi és tengeri hadsereg költségvetésének készítése körül igen sok javítás történt ugyan az utóbbi időkben, de mind e mellett is lehetetlen e költségvetéseket úgy elkészíteni, hogy tökéletesen megfeleljenek azok az év folytán később felmerülő kiadásoknak, mivel számos, előre nem látható körülmények felmerülte könnyen megzavarhatja a számítások alapjait. A tételek azonban sohasem szabhatnak oly nagyra, hogy az illető szolgálatra szükséges összegeken túl még valamely rendkívüli szükséglet fedezésére is telhessen belőlök. Rep. Comm. Pub. Accounts, Evid. 1861, pp. 2, 3, 24, and Appendix No. 4, p. 73.

tési bizottságban ne legyen előszóvali magyarázatokra szükség. ^u

A közügyek vezetésének, különösen pedig a kiadásokkal járó ügyeknek részletei iránt, a képviselőház által nyilvánított véleményt ma már az államkincstár is mindinkább tiszteletben tartja, és kötelességének ismeri, hogy az államkiadások megvizsgálásánál annak megfelelőleg járjon el. ^v Fájdalommal kell azonban megemlítenünk, hogy a képviselőház az utóbbi időkben mind nagyobb hajlamot mutat az egyes ministeriumok belügyeibe való beavatkozásra, sokszor jelentéktelen pontokra is felvilágosítást kérve, és a tisztán administratív ügyek iránt is véleményt nyilvánítva. Ez nagy baj, melyen e mellett nehezen is lehet segíteni. ^w

Azt, hogy a parlament által a közigazgatás szükségének fedezésére megszavazott költségek felhasználásánál rendesen miféle teendői vannak az államkincstárnak, és hogy az alkotmány értelmében mit kell tennie az államkiadások kellő ellenőrzése végett: már egy fentebbi fejezetben eléggé bőven előadtuk. ^x

Ha valami célból, például háború folytatása stb. végett, a parlamenttől hitel megszavazását kell kérni: a kincstár felelős a kért összeg megállapításáért, s a megszavazott összegnek az illető ministeriumok között való felosztásáért, — ez határozván el, hogy melyiket mennyi illeti meg igazságosan az egész összegből. ^y

^u Lásd fentebb II. k. 29, 39. l. Rep. Com. Misc. Exp. 1860, pp. 27—33 Evid. 932 985.

^v *Ibid* pp. 6, 7.

^w Rep. Boord of Admiralty, 1861 Evid. 2612, 2905.

^x Lásd fentebb II. k. 112. l.

^y Rep. Com. Pub. Accounts, 1862, Evid. 2292. Chanc. of the Excheq. Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 1491.

A kincstár Lordjai ítélnek azon esetben is, ha valamely magasabb vagy alsóbb rangú polgári tisztviselő a Superannuation Actok értelmében nyugdíjat, kárpótlást vagy talán végkielégítést kíván a kormánytól. Ez előtt a kincstár két fiatalabb Lordja egy úgynevezett Superannuation Committeet képezett, s ennek volt kötelessége a nyugdíjért vagy végkielégítésért folyamodók kérelmét a Board elébe terjeszteni. Ma azonban e teendővel valószínűleg a kincstár valamely állandó tisztviselője van megbízva. A Board jegyzőkönyvei azonban határozottan elismerik a Superannuation Committe létezését, s ennek határozatairól és eljárásának indokairól rendes jelentés terjesztetik a Board elébe. ^z Az ügyviteli szabályok meghatározzák ugyan a megadható nyugdíjak maximumát, és a megadhatóság feltételeit, de azon kikötéssel, hogy abszolút jogot senkire sem lehet ruházni, — ezért oly nagy fontosságú tehát e bizottság eljárása.

A kincstár ifjabb Lordjaira a különböző teendők voltak bízva, a szerint, a mint a Board vagy azt határozta, hogy minden egyes tag külön hatáskörrel bizassék meg, vagy pedig néha a lordok és titkárok tetszésére hagyta, hogy kölcsönös egyetértéssel magok állapítsák meg teendőiket. ^a A pénzügyi törvények és jövedéki szabályok megsértéseért fogságba került egyének ügyének megvizsgálása a Board bizottságának kötelessége, mely aztán időről időre jelentést tesz az ily esetekben követett eljárásáról. E bizottságnak ép úgy mint a Supremation bizott-

---

^z Com. Papers, 1847—8. vol. XVIII. pt, 1. 142, 165. A Superannuation Committe határozatainál alkalmazott elvekre nézve lásd *ibid.* p. 165.

^a *Ibid.* pp. 166, 167, 426.

ságnak is folyvást tekintettel kell lennie a praecedensekre, hogy következetlenségbe ne essék ítéletei hozatalánál. ^b

A kincstár ifjabb Lordjai 1848-ig szám szerint négyen voltak, de akkor a képviselőház egy bizottsága azt ajánlotta, hogy háromra kell azt leszállítani, és hogy fel kell őket szólítani, miszerint az állam pénzügyi érdekei felett jövőre a közigazgatás bármely ágánál is erélyesebben örködjenek. A számbeli leszállítás csakugyan meg is történt, ^c de a javaslat utóbbi része mind eddig nem méltatott kellő figyelemre. Canning, a Junior lordok teendőiül azt szokta előadni, hogy ezek kötelessége csupán abból áll, miszerint »a házat összegyűjtsék, és a ministert megéljenezzék.« ^b Az kétségkívül kötelességök egy részét képezi, hogy »lejöve hivatalukból, összegyűjtsék a házat (illetőleg a kormánypárti tagokat,) minthogy a kormány tagjai bizonyos sorrendet szoktak megállapítani maguk között arra nézve, hogy az ülészak alatt valaki közülök mindig jelen legyen a parlamentben; ^c de a Junior lordoknak ezenkívül még saját osztályukban is elég teendőjük van, ha hajlandók annak teljesítésére. Általában azonban azon vádat szokták ellenök felhozni, hogy mindig inkább szeretnek oly dolgokkal foglalkozni, melyekkel

^b *Ibid.* 166.

^c Com. Papers, 1847—8, vol XVIII. pt. I. p. 15, Treasury Minute Aug. 15, 1848, Act 12. et 14 vict C. 80.

^d Report. Board of Admiralty, 1861, p. 132. »A ház összegyűjtése« azonban ma már a kincstár fő titkárának teendője, ki fel is van arra hatalmazva, hogy ha szükségesnek látja, a kormány bármely tagját is felszólíthatja, hogy elhagyva hivatalát, azonnal jelenjen meg a házban. Hans. Deb. vol. CLXXXIII. p. 1314.

^e Rep. Off. Sal. 1850. Evid. 52, 53.

magokra vonhatják a képviselőház figyelmét. ^f A miatt, mert a képviselőház mind nagyobb hajlamot mutat a kormányzás egyes részleteibe való beavatkozásra: ezért a kormány valamely oly tagjának, ki eléggé ismeretes a parlamenti ügymenettel, állandóan jelen kell lenni a házban, hogy biztosan tájékozva lehessen a ház véleménye felől; s mivel mind számosabb és fontosabb teendők nehezednek e tisztviselőkre: Sir Charles Wood úgy nyilatkozott, hogy a Junior lordok számának négyről háromra való leszál-
lítása igen kétes előnynek mutatkozik. ^g E nyilatkozat azonban 1850-ben történt, s 10 évvel később a korona egy exministere egy nyilvános ülésben mégis azt állította, hogy a kincstár Junior Lordjainak semmiféle ügyosztályi teendői sincsenek! ^h

A Junior lordok — habár nem kivétel nélkül, — de többnyire mindnyájan jelen vannak a parlamentben, a hol jelenlétök feletébb használhatónak mutatkozik; de az a baj, hogy feletébb nehéz oly egyéneket találni, kik készek a képviselőválasztással járó kockázatoknak és költségeknek kitenni magokat azért, hogy egy oly csekély fizetéssel és hatalommal járó állomásra tegyenek szert, minő a kincstár ifjabb Lordjaié. Ezért nem ritkán megtörténik, hogy a kormány meg van fosztva azon előnytől, hogy a Junior Lordok egyikét vagy másikat a képviselőházban használhassa. ⁱ Azonban még azon esetben is, ha jelen vannak ezek a parlamentben: nem tekintetnek itt a kincstár

^f Rep. on Mise. Exp. 1847—8, p, 423.

^g Rep. Off. Sal. 1850. Evid. 46, 48.

^h Lord Hanover, in Rep. Com. Misc. Exp. 1860. Evid. 1370 — te.

ⁱ Rep. Com. Off. Sal. 1850. Evid. 48, 50, 62. továbbá fentebb 298, 299. l.

hivatalos képviselőiül, mivel mint már fentebb említettük, a kincstár intézkedéseiért a parlamentben, mindig csak a Chancellor of the Exchequer vonják felelősségre.¹

A Junior Lordok helyének betöltésénél szokásban van oly egyéneket választani, hogy három a Junior Lord által a birodalom három királysága képviseltessék, kik aztán egymástól több tekintetben eltérő hazájok kincstári ügyeinek általános felügyeletével vannak megbízva. E mellett ez intézkedésből még azon előny is származik a kormányra, hogy ez uri emberek újabb közlekedési csatornául szolgálnak az általok képviselt országrész és a kormány között. Ezek az angol, scót és ír társadalom köréből vétetvén, időről időre friss anyagot hoznak a kormányba, és igen használható eszközül szolgálnak az illető országoknak a kincstárral való közlekedésére. Rendesen több különböző ügyben intéznek hozzájuk kérvényeket, és vagy pártfeleik érdekének megfelelőleg intézik el azokat, vagy meggyőzik az illetőket arról, hogy nem teljesíthető kérelmök.^k

A Junior Lordok a hivatalos ügyekben járó küldöttségek és kérelmezők elfogadásánál, valamint a parlament által kiküldött bizottságok tárgyalásainál is igen használhatók a kormányra nézve, — mivel ez utóbbi esetben ők ügyelnek fel a kormány részéről a bizottság eljárására, és ezek adják meg a szükséges felvilágosításokat, hogy vala-

¹ Lásd fentebb 566. l.

^k Rep. Misc. Ex. 1847—8, pp. 142, 180. Midőn 1858 február havában a Derby ministerium lépett hivatalra, ez két angol és egy irlandi Lordot hívott meg a kincstárba, de Scóthon részéről egyetlen egyet sem, a mely eljárás aztán nagy elégedetlenséggel találkozván, a következő év tavaszán kénytelenek voltak helyrehozni e hibát. Lásd Comm. Journals, vol. CXIII. pp. 73, 74.

mely nagyobb fontosságú kérdésben félreértés ne keletkez-
hessék. Az ily bizottságok ajánlatainak foganatosítása is
ezek közvetítésével történik később, midőn t. i. a kormány
már megadta arra beleegyezését. ^e

Egy szóval: habár a Junior Lordok rendes teendői
egészben véve nem valami terheseknek mondhatók is, de
mégis többféle hasznos szolgálatokat teljesítenek és jelen-
tékeny szerepet játszanak ezek a kincstár ügyeinek vezeté-
sénél. ^m E mellett felettébb alkalmas e hivatal magasabb
rangú államtisztviselők képezésére is, és legkiválóbb
államférfiaink közül többen e minőségben kezdték meg
hivatalos pályájukat. ⁿ

Az 1868 december havában kinevezett Gladstone ministe-
rium azonban elhatározta, hogy jobban fel fogja használni a
kincstár Junior Lordjait. E Junior Lordok egyikét t. i. »Third
Lord« cím alatt — ki rangjára nézve mindjárt a Chancellor
of the Exchequer után következik, — a bizalmasabb természetű
ügyek intézése végett e minister mellé rendelte segédül, erre
bizatván az államjövédéki osztálylyal összefüggő több másféle
teendők teljesítése is, mi által lényegesen megkönnyítette a
»Financial Secretary« terheit. A hadsereg költségeinek ellenőrzé-
sére szintén egy ifjabb Junior Lordot szándékoznak kinevezni.

A kincstár egyenrangú titkárai.

1714 óta az államkincstárnak folyvást két egyen-
rangú főtitkára volt, kik közül az egyik parlamenti, a

^l Rep. Misc. Exp. 1847—8, pp. 422, 430. Rep. Off. Sal. 1850. Evid 49.

^m *Ibid.* pp, 142, 143, 418, 424. Report, on Board of Ad-
miralty, 1861, p. 382. Az Act. 12 et 13 Vict. c. 89 intézkedése
szerint a Board rendeletei és a kincstár másféle utasításai ér-
vényességére jelenleg két Lord aláírása is elegendő.

ⁿ Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 2655, 3238. Rep on Pub.
Accounts, 1862. Evid. 1615.

másik pedig pénzügyi titkárnak neveztetett. Ezek mindketten megválaszthatók a képviselőház tagjaiul, s kormányváltozás esetén a kincstár Lordjaival együtt ezek is lemondanak hivatalukról. 1805 óta egy állandó altitkár alkalmazása is szokásban van, ki az egész osztály hivatalos vezetésével van megbízva, és nem választható be a parlamentbe. E három tisztviselők mindenike 2000 font sterling évi fizetést húz, s az állandó titkárnak ezen kívül még öt évi szolgálat után 500 font sterling járadéka van. Van még e hivatalban ezen kívül a Civil Lista számára egy Auditor és egy Assistant-Secretary is, kik szintén 1500 font sterling fizetést húznak. °

A Board elébe kerülő ügyek intézése, s az ezekre vonatkozó határozatok előkészítése e titkárok kötelessége; tényleg azonban úgy áll a dolog, hogy — az illető politikai főnökök vezérlete alatt, — e titkárok intézik tulajdonkép az államkincstár minden ügyeit, mivel a Board — mint fentebb láttuk — jelenleg majdnem csupán névleg létezik. Ezek tehát eléggé súlyos teendőkkal vannak terhelve.

Az államkincstár és a többi más ügyosztályok között felmerülő ügyek mind egy főtitkár kezén mennek keresztül, ki a Chancellor of the Exchequer meghatalmazottja gyanánt működik, s ép ezért a Board nevében teszi az aláírásokat, s ép ezért a kincstári rendeletek és határozatok kiadásánál mindig ezen kifejezést használja: » My Lords have directed (Főnökeim rendelete folytán)« stb.

Az államkincstár titkárai ép úgy, mint a Board más főbb tisztviselői is folytonos összeköttetésben állanak a

---

° Thomas, Eng. Excheq. 142. Civil Service Estimates 1868—9. class II. No. 1.

Chancellor of the Exchequerrel, ép ezért nem szükséges tehát minden egyes ügy elintézésével zavarni azt, ha csak valami oly kérdés nem adja magát elő, melyről még nincs annak tudomása. Törvény szerint a Board rendeleteit hivatalosan mindig a kincstár két Lordjának kell aláírni; de oly esetekben, midőn nem épen szükséges rendeletet kiadni: a titkár által aláírt útasítás is teljes jogerővel bír. ^p

A kincstár parlamenti vagyis politikai titkárát »Patronage« Secretarynak is szokták nevezni, mivel az alsóbb rendű hivatalok betöltésénél ennek ajánlata szerint szokott a miniszerelnök eljárni. ^q

Midőn a kincstár titkára kinevez valakit valamely hivatalra, ez eljárásánál főleg politikai tekintetek az irányadók. A jelölteket t. i. a kormány politikai párthívei ajánlják be, de ezek aztán azért mindig vizsgálat alá vettetnek azon hivatalban, melyre kineveztetésüket kérik. Azok, kik nem felelnek meg a kellékeknek, visszautasítottván, helyök más jelöltek által töltetik be. Az előléptetéseket az egyes osztályokban az illető osztályok főnökei eszközlik, a kik rossz magaviselet miatt bármikor is elbocsáthatják alárendeltjüket hivatalából; s ez által eléggé biztosítva van az állandó polgári tisztviselők szorgalma és jó igyekezete. ^r

A kincstár politikai titkára igen hasznos és fontos szerepet teljesítő tisztviselő. Szolgálatai nélkülözhetlenek a

^p Rep. Com. Pub. Accounts, 1862. Evid 774, etc. 1468.

^q Lásd fentebb I. k. 494. l.

^r Commons Papers on the Civil Service, 1854—5 vol. XX. pp. 115, 125. Az előléptetési jogot a polgári közigazgatási hivataloknál Lord Liverpool adta át az erre vállalkozó főnökök kezébe, »mely tettéért legnagyobb mérvű elismerésünkre érdemes« — ugymond Gladstone Hans. Deb. vol. CXCIII. p. 359, 1082

képviselőház vezérének a ház ellenőrzésénél s a tárgyalások vezetésénél. * A hivatalok osztogatásánál fogva igen nagy betolyással lehet pártja erősítésére. Minthogy a jövedéki és még más közigazgatási osztályoknál levő számos apróbb átlomások betöltési joga is az ő kezében van letéve: a választókerületeknél való alkalmazás végett gyakran átengedi e jogát a képviselőház egyik vagy másik tagjának azon célból, hogy a kormány pártérdekeit annál jobban előmozdíthassa az ez által, a nélkül azonban, hogy a maga számára is politikai előnyök szerzésére használja azt. † Nagy befolyása van továbbá a polgári hivatalok nagy részére is, a mennyiben t. i. a kincstári felügyelet alkalmazásával teheti azt. Megtörténhetik ugyan, hogy az ily hivatalok az állandó titkár hatósága alá helyeztetnek, de azért a politikai titkár hatalma még ez esetben is fenmarad, és ha az előbbi valami oly határozatot hozna, melyben az utóbbi nem érthet vele egyet: ez könnyen félreteheti, illetőleg megváltoztathatja annak határozatát. †

A pénzügyi titkár — mint fentebb láttuk — szintén nagy segítségére van a Chancellor of the Exchequernek a képviselőházban.

Maga a kincstári hivatal számos különböző rangú Clerkekből áll, a kik főleg a »Board« határozatainak fogalmazásával és elkészítésével foglalkoznak. †

Azon célból, hogy a hivatalnokok pontosan meg-

* Lásd fentebb 416. l.

† Hans. Deb. vol. CXCIIL. pp. 323, 393, 398. Commons Papers 1867—8, No. 51. A képviselőház tagjainak átengedett kinevezéseknél azonban a szokott vizsgálat alá vetés a jelölteknek csak első alkalmazása esetében használtatik.

‡ Com Papers, 1854—5, vol. XX. pp. 270. 294.

§ Lásd Civil Service Estimates 1868—9, class II. No. 1.

jeljenek hivatalukban; egy napló (time-book) vezetetik a clerkek megérkezéséről, melynek mindenik napi lapja egy bizonyos órában egy tollvonással lezáratik és arról, kinek neve nincs e vonás előtt bejegyezve, azonnal látható, hogy tehát később jött hivatalába a kellő időnél. Hasonló eljárás divatozik a War Office, az Admiralty, és a Poor Law Board (hadügyi tengerészeti, és szegényügyi) hivataloknál is. A többi ministeriumokban oly természetű az ügyvitel, hogy pontos, jókori megjelenés nem szükséges, hanem a hivatalnokoknak aztán este gyakran még tovább is ott kell maradniok a hivatalban. * A gyarmatiügyi osztálynál a clerkek megjelenéséről csak egyes ritkább időközönként terjesztenek a főnök elébe jelentést.

Meg kell itt egyszersmind említenünk, miszerint több osztályban az ügyek menete némely esetben megkívánja, hogy a rendes tisztviselők mellett bizonyos számú kisegítők is alkalmaztassanak, sőt hogy ezek mellé olykor-olykor ideiglenes, vagyis »extra-clerk«-ek is állíttassanak. Az ezek alkalmazásából származó hátrányok miatt azonban a kincstár lordjai 1860-ban egy ügyosztályi bizottságot küldtek ki ezen tárgy megvizsgálására, mely aztán beadott jelentésében azt ajánlotta, hogy a »kisegítő clerkek« alkalmazását a különböző ministeriumoknál lassanként egészen meg kell szüntetni, és hogy ezek helyett, a Civil Service Commissioner hivatal felügyelete alatt, egy központi másoló hivatalt kell felállítani, s ehez folyamodjanak aztán az egyes ministeriumok, ha valamikor rendes, állandó személyzetök mellé még segítségre van szükségök. Ez új osztály szervezete a javaslat szerint a kincstárra volna

---

* Rep. Com. on Official Salaries 1850. Evid. 1537, 1551, 1915, 2708, 2848, 2878.

bizandó, s ha a terv csakugyan foganatosúlni fog: a közigazgatás valószínűleg sikeresebbé és kevésbé költségessé lesz általa, mint jelenleg.*

Az államkincstár egyik osztályát Sollicitor hivatalnak nevezik, mely a kincstár Sollicitorja és ennek segéde elnöklete alatt áll, kik mindketten jogtudósok, és a kormány ügyészeiként működnek. A jogi kérdések aztán minden oly ministeriumból, melynek nincs magának külön Sollicitorja: a kincstár Sollicitorjaihoz utasíttatnak.†

A kincstárnak alárendelt, vagy azzal többé kevésbé összefüggésben álló hivatalok a következők:‡

az állami főpénztár,

a főszámvevőszék,

az államadóssági bizottság,

az előlegezési hivatal,

az állami pénzverde,

a közmunka-ministerium,

az állami erdőségekre és földbirtokokra felügyelő bizottság,

---

* Lásd Report in Commons Papers 1865, vol. XXX. p. 219. Az e Commissionál jelenleg alkalmazott clerkek csekély számából (t. i. négy Junior, és négy segéd-clerc) következtetve azt kell hinnünk, hogy e javaslat mindeddig csak részben foganatosított. Lásd Civil Service Estimates 1868—9, Class II. No. 16.

† Murray's Handbock p. 133.

‡ Az Act 56 Geo. III. C. 98. mely a Nagy-Britannia és Irland Lord High Treasurerje hivatalát egyesítette, azt rendeli, hogy az állam jövedelmeinek begyűjtésével és igazgatásával foglalkozó hivatalok »minden tekintetben Ő Felsége kincstárának Lord High Treasurerje, vagy Commissionerjeinek hatalma alá helyztessenek.«

az állami fő-postahivatal,
 a fő-vámhivatal,
 a belföldi jövedék-hivatal, és végül
 az államnyomda.

E hivatalok tárgyalási módját Murray »Handbook of Church and State« és Parkinson's Under Government« című munkái adják elő. E fejezetben e hivatalok közül csak azokról fogunk szólni, melyeknek elnöke vagy a kormány tagja, vagy közvetlenül felelős a parlamentnek.

1. Az állami főpénztár.

E hivatal eredetileg a katonai osztály egy része volt, de a mely egy politikai tisztviselő vezetése alatt állott, ki az összes hadsereg fizető pénztárnokának nevezetett. 1834-ben az Act IV. William 4. C. 15., mely által az Exchequer hivatal újra szerveztetett, eltörülte az ezelőtt e hivatalnál teljesített részletfizetéseket, és a kincstárt egy »Paymaster General« (főpénztárnok) kinevezésére hatalmazta fel.² 1836-ban pedig az Act V. et VI. William 4. C. 53-nál fogva a szárazföldi és tengeri hadsereg pénztárnoki hivatalai is a Paymaster General hivatalába olvasztattak be. Később a XI. et XII. Vict. C. 55. rendeletei szerint a Paymaster of Exchequer's Bill és a Paymaster of Civil Service's hivatalok egyesítették még ezen osztálylyal, melynek teendője jelenleg abból áll, hogy a parlament által a közigazgatás szükségeire, s a szárazföldi és tengeri hadseregnél előforduló költségekre a parlament által megszavazott, vagy időről időre hitelnýtás útján

² Lásd Treasury Minute of August 4, 1858, in Common's Papers, 1860, vol. XXXIX. pt. I. p. 188.

útalványozott összegeket, a kincstártól jövő rendelet és az Exchequer Comptroller General engedélyének alapján, az angol banknál letéteményezett közpénzekből kifizetteti.

A Pay Office visel gondot továbbá a különböző hatóságok által nála letéteményezett nagyobb pénzösszegekre is, a melyek tulajdonkép még nem tekinthetők szorosán véve az állam jövedékei közé tartozóknak, de a melyek bizonyos állandó törvények felhatalmazása alapján gyültek össze, és a melyek mind az illető osztályok bankárjának a Paymaster Generalnak lettek átszolgáltatva s ennek könyvében a kincstár jövedelmeitől elkülönítva kezeltetnek.

E hivatal a nála letéteményezett pénzeket, — bármely forrásból származtak legyen is azok, — ha csak az Exchequer Billek beváltása által ki nem vonatnak a forgalomból, — egy számlára, egy közös pénztárban kezeli, melyből aztán minden hozzá útult jogszerű kiadásokat fedezni szokott. Ez eljárást mint legcélszerűbbet az 1857-diki Public Moneys Committee, és az 1863-diki Public Accounts Committee formászerűleg is szentesítette, — mivel máskülönben rendkívül sok különböző apró számlákat kellene vezetni, a miből temérdek munka és pénzbeli veszteség háramolnék az államra, mivel sokszor sokáig használatlanul hevernének némely tőkék az angol bankban. ^a

Arra nézve, hogy miként lehet a Paymaster General utalványát a közigazgatás különböző ágaihoz szükséges összegekre kinyerni: még eddig nincs valamely általános szabály elfogadva; a tengerészeti, katonai és polgári

---

^a Rep. Com. Pub. Moneys, p. 45. Second Rep. Com. of Pub. Accounts. 1863, Evid pp. 13, 15.

ügyek intézésével megbizott ministeriumok mindenike különbözőleg jár el e tekintetben. Arra nézve, hogy a valamely ministerium részéről hanyagságból vagy csalási szándékból származó utalványok vagy chequek ki ne fizetessenek a Paymaszter General által: a legfőbb biztosíték az illető hivatal főnöke által való ellenjegyzésben rejlik. ^b

A Paymaster Generalra az 1866-iki Exchequer and Audit Departement's Act értelmében háruló kötelesegeket egy 1867 mart. 2-án kelt kincstári határozatban találjuk felsorolva. ^c

Az 1857-ki Public Moneys Committee azt ajánlotta, hogy a Pay Office számadásai minden nap vizsgáltassanak át a Board of Audit egy hivatalnoka által, — mely javaslatot aztán második jelentésében az 1863-iki Public Account Committe is ismételte. A kincstár azonban kivihetetlennek és szükségtelennek is tartotta az eljárást, a mennyiben az említett számadásokat az Audit Office, azon osztályban, honnan a fizetési meghagyások keletkeztek, a legnagyobb rész már úgy is átvizsgálta. ^d

Magának a Paymaster Generalnak e hivatal 1836-ban történt felállítása óta tulajdonkép csak névleges teendői vannak, mivel azóta folyvást szokásban van, hogy a Paymaster General kineveztetésekor azonnal felhatalmazza e hivatal valamelyik tisztviselőjét, hogy az angol banknál levő számlára nevében fizetéseket és utalványokat intézhessen; ő maga ezen kívül soha sem avatkozik a hivatal ügykezelésébe, csupán a visszaváltott Exchequer-Billeket írja alá, — a mely kötelesség teljesítését a Comp-

^b Chunc, of Excheq. in Hans. Deb. vol. CLXXX. p. 628.

^c Commons Papers, 1867. M. III.

^d Rep. Com. Pub. Accounts, 1864 App. X. No. 4.

troller of the Exchequer határozottan megköveteli tőle.^e Az 1857-iki Public Moneys Committee azt ajánlotta, hogy meg kell szüntetni a Paymaster General hivatal politikai jellegét, hogy jövőre aztán ne egy bizottság teljesítse ennek teendőit, hanem az maga legyen a Pay Office valósággal működő főnöke. A kincstár azonban nem volt hajlandó a jelenlegi rendszeren való változtatás kellemtelenségeiért elvállalni a felelősséget.

Az 1848-iki Miscellaneous Expenditure Committee ajánlata értelmében eddig gyakran megtörtént, hogy a Paymaster General hivatalt egy más, hasonló természetű s nagy tisztességgel járó hivatallal kötötték össze, de a melynek szintén csak igen kevés teendője volt. 1867-ig, míg t. i. a Board of Trade alelnöksége el nem töröltetett, e hivatalt szokták a Paymaster Generalra ruházni. Jövőre azonban a Judge Advocate Generalt szándékoznak e kinevezéssel megtisztelni, a mely eljárásból tekintélyes mérvű megtakarítás származik, mivel a két hivatalért rendszeren csak az egyik tiszteletdíját (rendszeren 2000 font sterlinget) szokta a parliament megszavazni.^f

A Paymaster General, ha nem mindig is, de igen gyakran tagja a cabinetnek, a melyben egy terhes és fáradságos hivatal viselése által igen jó szolgálatot tesz collegáinak.^g

A Pay Office vezetésével járó munkát és felelősséget az Assistent Paymaster General szokta viselni, ki el

^e Second Rep. Com. Pub. Accounts 1863. p. 14.

^f Treasury Minute, December 23, 1858. Commons Papers 1860, vol. XXXIX. pt. I. p. 176.

^g Commons Papers, 1847—8, vol. XVIII. pt. I. p. XVII. Rep. Com. Pub. Moneys, p. 44.

^h Lásd fentebb, p. 169.

van látva e célból a kellő felhatalmazással, s ki e fáradságáért legfeljebb 1200 font sterling évi fizetést húz.^h

2. Az államszámvevőszék.

Fentebb egyik fejezetben már említettük, hogy Ő Felsége Exchequerjének kötelessége megakadályozni, hogy az állam jövedelmeiből törvénytelen célra semmi se fordítottassék, s ugyan ez alkalommal megemlítettük egyszersmind azt is, hogy az 1866-ki Exchequer and Audit Act egygyé olvasztván a két hivatalt, egyszersmind az államszámadások szigorúbb átvizsgálása iránt is intézkedett.¹

1785-ig Nagy-Britannia államszámadásainak megvizsgálása két »*Auditor of the Imprest*« címet viselő államtisztviselőre volt bízva; s mindazon köztisztviselők, a kiknek akár előleg, akár fizetésképen valamely összeg szolgáltatott ki az Exchequerből: erre vonatkozó számláikat az Auditorokhoz voltak kénytelenek benyújtani. E tisztviselők működésének azonban, — habár igen nagy fizetést húztak is az illetők, — egyáltalában nem volt kellő sikere; az államszámadások a legnagyobb zavarba jöttek, és több mint 534 millió font sterling értékű számadások heverték megvizsgálatlanul! Hogy tehát e botránynak jövőre elejét vegyék, és az államszámadások megvizsgálására kiküldött bizottságok 13-ik jelentésében foglalt javaslatnak elég tétessék: a parlament elhatározta, hogy az »*Imprest Auditorok*« megbízó levele visszavétetvén,

^h Rep, Comm. Pub. Account, 1862. Evid. pp. 208, 209; Hans. Deb. vol. CLXIV, 557; Civil Service Estimates. 1867—8, Class. II. p. 14. A Pay Office ügyviteli rendszerének leírását lásd Schilling Magazine vol. IV. p. 50.

¹ Lásd fentebb I. k. 535. 539, 573. 1.

(a midőn a hivatalvesztésért éltök fogytáig mindenik 700 font sterling évi nyudíjjal lett kárpótolva) e helyett egy Board of Audit állíttassék.^j A későbbi években hozott törvények aztán még inkább kiterjeszték a Board of Audit működéskörét, és több mint 60 év óta teljesíti már ez a reá bízott kötelelességeket.^k

Ez idő alatt — úgy látszik — soha semmi panasz sem merült fel e Board működésének sikere, vagy az általa alkalmazott eljárási mód ellen; mindemellett is a képviselőház részéről az állami számadások megvizsgálására 1857-ben kiküldött külön bizottság által a különböző ministeriumok számadásainak legjobb ellenőrzés módja iránt foganatosított vizsgálatok eredményéből az tűnt ki, hogy az eddig alkalmazott vizsgálati rendszer egyáltalában nem felelhet meg a parlament kívánalmainak, és hogy igenis szükségesnek látszik, miszerint a Sir James Graham által 1832-ben kezdeményezett új rendszer, — t. i. az Appropriation Audit — elvei általános alkalmazásba vétessenek, mert csak ez esetben lehet a Board képes sikeresen közreműködni a képviselőházzal azon cél elérésére, hogy a parlament által bizonyos szükségletekre megszavazott összegeknek másféle kiadásokra használása minden esetben felfedeztessék. A kormány, de különösen az államkincstár és a többi pénzügyi hatóságok, valamint az állami számadások megvizsgálására kiküldött bizottság is, 1857-től 1866-ig különböző időszakokban a

^j Act. 25. Geo. III. C. 52. Az 1866-iki Exchequer és Audit Actra vonatkozó levelezéseket lásd a képviselőház 1867-iki jegyzőkönyvében vol. XXXIX. pp. 183, 199.

^k 45. Geo. III. c. 91, 46. Geo. III. C. 141. et C. Rep. Com. on Public Moneys, 1857.

legnagyobb figyelemmel tanulmányozták e tárgyat, míg végre a fentebb említett törvény meghozatván, ez az eddig egymástól független Exchequer és Audit hivatalokat egyesítette, s a parliament által megszavazott összegekre az Appropriation Audit alkalmazását is elrendelte.¹

E törvény intézkedései tulajdonkép csak az 1857-ki Public Moneys Committee javaslatainak egy kissé későbbi, de annál jobban megfontolt fogantatásául tekinthetők, és a különböző ministeriumok körében a parliament által az utóbbi évek alatt szentesített legfontosabb változások egyike jött létre ez uton.^m

»1785 óta, midőn az államszámadásoknak az Imprest Auditorok által való vizsgálatása, mint teljesen sikertelen rendszer eltöröltetett, — egész napjainkig, vagyis az Auditor Board működésének ideje alatt, — sohasem alkalmazták többé az Exchequer általi ellenőrködés rendszerét, és a mindeddig érvényben volt Appropriation Audit alá tartozó kiadások kivételével sem a parliament, sem a közönség nem értesített többé a felől, hogy vajjon az állami pénzek a kifizetésre vonatkozólag kiadott felhatalmazások értelmében használtattak-e fel az Exchequer által. E két hivatal egyesítése által lehetett elérni azon nagy célt, hogy az állam pénzei azoknak a közönségtől, — különböző utakon való összegyűjtetésök, majd az angol bankban az Exchequer számláján való kezeltetésök, és az Exchequer utalványai folytán a főbb hatóságok között való kiosztatások, s a törvény értelmében való végleges felhasználásuk közben folytonos felügyelet alatt állja-

¹ 29 és 30 Vict. C. 39: fentebb I. k. 574, 1.

^m Corresp. etc. Excheq. and Audit Act. Com. Papers, 1867 (vol. XXXIX.) pp. 15, 16.

nak, — »ez egyesült hatóságok ily szakadatlan ellenörködésének eredményeiről aztán hiteles jelentés terjesztvén a parliament és a nagy közönség elébe.«ⁿ Az Audit osztály főnöke jelenleg a képviselőház oly tisztviselőjéül van elismerve, ki a közpénzeknek a kormány által való felhasználata ellenőrzésével van megbizva, és a kinek a parliament elé terjesztendő jelentésére nézve annyi szabadsága van, a mennyivel ezelőtt csak a Board of Audit dicsekedhetett. Az Auditor General e mellett még közvetlen összeköttetésben is állván az államszámadások megvizsgálására kiküldött parlamenti bizottsággal: az állampénztárból kiutalványozott azon összegek iránt, melyekre nézve kívánatosnak tartja, hogy a parliament bővebben legyen értesülve, részletesebb felvilágosítást is adhat.«^o Az új Comptroller és Auditor General meg lévén elégedve az Exchequer and Audit Act intézkedéseivel, hivatalba lépésekor azt jövendölte, hogy »e rendszabályok, ha eléggé megszilárdúlnak, teljes sikerre fognak vezetni.«^p

E nagyfontosságú reformot azonban nem lehetett csak úgy könnyedén keresztülvinni, mert egyfelől a Board of Audittal eddig összeköttetésben állott nagy befolyású és széles tapasztalatú férfiak küzdöttek az ellen: másfelől a fent említett törvénycikk folytán felállítandó új tisztviselőknek egymás iránti helyzete és kötelességei felett fejlődtek ki a házban erős viták. Romilly, a Board ex-elnöke, ki csaknem 30 év óta volt már folyvást megbizva az államszámadások vizsgálásával, 1866 őszén egy levelet

---

ⁿ Sir W. Dunbar, Comptroller and Auditor-General, *ibid.* pp. 36. 37.

^o *Ibid.* p. 43.

^p *Ibid.* p. 48.

intézett a Chancellor of the Exchequerhez, melyben az új törvény némely jellemzőbb vonásai ellen kel ki.^a S alig hogy e Bill keresztülment a parlamentben, C. J. Macaulay ki, mint a Board of Auditnak már 11 év óta titkára, ki igen jó hírben állott képességére és ügyszeretetére nézve, és a kit csak néhány hónappal ezelőtt léptettek elő a Board egyik Commissionerjévé, a kincstárhoz intézett egy átiratában helytelennek nyilatkoztatja a törvényben »az Assistant Comptroller and Auditor« számára kijelölt hatáskört. A kormány épen Macaulayt szándékozott e hivatalra választani, minthogy azonban az e hivattal reá háruló teendőkre nézve véleménye nem egyezett a kincstár lordjainak véleményével: ezek a parlament óhajtságának vélték eleget tenni, midőn azt határozták, hogy a közérdekre való tekintetből nem volna helyes, ha C. J. Macaulay neveztetnék ki az Assistant Comptroller and Auditor hivatalra, — minek folytán aztán egy, a pénzügyi téren széles ismerettel és sok tapasztalattal bíró úri emberre, Andersonra ruháztatott e hivatal.^r

Mint Romilly, úgy Macaulay is egyértelműleg azon véleményben voltak, hogy az 1866-ki Act által az Assistant Comptroller and Auditor számára kijelölt hatáskör nem fér össze egy már régibb idő óta kinevezett tisztviselő állásával, és ellenkezik az eredeti törvényjavaslat készítésénél elfogadott elvekkel. Romilly ezenkívül még az ellen is kifogást tett, hogy az egyenrangú Commisionerekből álló Audit Board egy felelős főnök alá helyeztesék, s az Executiv és Audit osztályok egyesítette, ez

^a E levelet 1867-ben (London) Ridgway egy röpirat alakjában tette közzé, mely aztán második kiadást is ért. *Ibid.* pp. 21—36.

^r *Ibid.* pp, 18, 19, 49.

egyesült hivatalok aztán a kincstár hatósága alá rendeltessenek. E kérdéseket azonban csak később fogjuk majd ismét tárgyalás alá venni, midőn az új hivatalra ruházott hatalom természetének és terjedelmének előadása után jobban képesek leszünk megérteni azt; s jelenleg mindezek előtt a törvény által e hivatal tisztviselőinek adott hatáskört kell világosabban körvonaloznunk, a mint t. i. maga a kincstár is értelmezi azt.

E törvény felhatalmazása szerint meg van engedve, hogy a Comptroller General of the Exchequer és a Chairman of the Board of Audit hivatalok 1867 april 1-jétől számítandó egy év alatt egyesítettvén, 2000 font sterling évi fizetéssel egy »Comptroller és Auditor General« neveztessek ki, ki mellé ugyancsak e törvény meghagyása szerint 1500 font sterling évi fizetéssel egy »Assistant Comptroller and Auditor« is adandó. 1867 martius 15-én az Exchequer Comptroller Generaljává és a Public Accounts Auditor Generaljává Sir William Dunbar, az Assistant Comptroller and Auditor hivatalra pedig W. G. Anderson Esq. neveztetett ki. Jó magaviselet esetén mind e két hivatal élethossziganra megtartható, s az illetők csak a parliament mindkét házának feliratára mozdíthatók el állásokról; a koronától azonban semmi más újabb hivatalt nem fogadhatnak el, s a parliamentnek sem lehetnek tagjaivá.*

A Comptroller távollétében az Assistant Comptroller is fel van hatalmazva, hogy »az államszámadásokról a képviselőház elé terjesztendő jelentés hitelesítését és benyújtását kivéve« mindazt megtehesse, mit hivatalos főnöke megtehet, — mivel igen szükségesnek mutatkozott,

---

* 29 et 30 Vict. c. 39. secs. 3, 4, lásd fentebb 265. l.

hogy a fő Comptrolleren kívül még legyen egy oly másik jogértő tisztviselő is, ki hivatalára nézve ép oly független lévén, mint saját hivatalbeli főnöke, ép így ellenőrizhesse a végrehajtó hatalom tetteit. * Ellenben az utalványozásokat csak a Comptroller and Auditor General irhatja alá, s hitelesítheti, és csak ez tehet azokról jelentést, s a képviselőház asztalára letétel végett csak ez küldheti át azokat a kincstárnak. †

Nem kell azonban azt gondolnunk, mintha az Assistant Comptrollernek csupán képviseleti, vagy főnöke távollétében teljesítendő teendői volnának; mert a kincstár azon véleményben van, hogy — mint már címe mutatja — egy »Assistant« mindenféle kötelességeit tartozik teljesíteni. Az Exchequer and Audit Act IX-ik szakasza szerint »a Comptroller and Auditor General« teljesen fel van hatalmazva, hogy ez osztály belügyeinek vezetése végett időről időre rendeleteket bocsásson ki.« E felhatalmazás világosan láthatólag az Assistant Comptrollerre is kiterjed, s ép ezért szükségtelen volt e törvényben részletesebben kijelölni ennek kötelességeit is. † »A Comptroller and Auditor Generalnak csak rangjára nézve lévén alárendeltje, semmiféle intézkedésével sem sérheti meg az ügyosztály keretén belül a felelős első rendű tisztviselő függetlenségét és tekintélyét,« mert az Assistant hivatala és szerepköre ép oly független és teljhatalmú, mint főnökéé, s véleményét és ítéletét ép úgy tiszteletben kell tar-

---

* Corresp. Exch. and Aud. Act, Com. Pap. 1867. (vol. XXXIX) p. 13.

† 29 et 30 Vict. C. 39 secs. 7, 22.

‡ Corresp. etc. Exch. and Aud. Act, Com. Papers. 1867, No. 97, p. 12.

tani. Bizonyos mértékben ez is felelős főnöke mellett a parlamentnek, és bármikor szabadon fellebbezhet annak ítélete ellen az államszámadások megvizsgálására kiküldött bizottsághoz, ha szükségesnek látja ez eljárást.*

Annak oka, hogy Romilly és Macaulay azon véleményre jöttek, miszerint az illető törvényben az Assistant Comptroller számára kijelölt hatáskör nem egyeztethető össze a számokra e címen már előbb felajánlott állással; azon körülményben rejlik, hogy a képviselőház kitörülte a Public Accounts Committee által a törvényjavaslatba bevezetett azon záradékot, mely szerint a parlament által megszavazott összegek kiutalványozásáról és bizonyos államszámadások hitelesítéséről a Comptrollerrel együtt az Assistant Comptroller is terjeszthet be jelentést. Valósággal azonban e törvényjavaslat, — az Assistant Comptroller számára kijelölt állást illetőleg, — lényegileg a szentesítés után is ugyanaz maradt, ami eredetileg a benyújtáskor volt. E Bill eredeti, és a külön bizottság s majd a parlament által elfogadott végérvényes példányából t. i. az látszik, hogy mindkettőben csupán a Comptroller and Auditor General számára tartatott fenn az elébe terjesztett számadásokból időről időre felmerülhető kérdések megvizsgálhatóságának és eldöntésének joga, s e csupán reá bízott teendők teljesítésére segéd tisztviselő társa csak távoléte esetére lett felhatalmazva. A már előlegesen úgy is megvizsgált számadások hitelesítése, s az azokról való jelentéstétel világosan láthatólag inkább csak végrehajtói, mint sem birói cselekvény, és a bizottság a hivatal segédjeinek is kész volt megengedni, hogy részt vehessenek ebben. Midőn azonban kitűnt, hogy ez ellenkeznék az

---

* *Ibid.* pp. 14, 16. 41 44.

egyéni felelősség elvével, melyet pedig a kormány e hivatalnál is alkalmazandónak tartott: a bizottság is helyeselve ezt, az elnök beleegyezett a ház azon ohajtásába, hogy e Bill oly szerkezetet nyerjen, miszerint az Assistant ne tarthasson igényt ily hatalomra, és függetlensége csupán annyira terjedjen, hogy az Auditor General távollétében mindenben képviselhesse azt. Ugyanekkor aztán az is elhatározott egyszerűen, hogy csupán maga az Auditor General lesz felhatalmazva a képviselőház elé teendő jelentések benyújtására. *

Romilly és Macaulay kárhóztatván a parlament ez eljárását, hogy t. i. míg egyfelől teljesen egyenrangúnak nyilatkoztatta e két hivatalt, mégis az Assistant Comptroller bizonyos dolgokban alárendelte a főtisztviselőnek: minden áron azt igyekeztek bebizonyítani, hogy sokat szenved e nagy fontosságú osztály használhatósága és függetlensége ez intézkedés által. † Az újon kinevezett Comptroller and Auditor General Sir William Dunbar azonban teljesen megcáfolta okoskodásaikat. ‡

Minthogy a Comptroller and Auditor General teljesen független a kormánytól és csupán a parlamentnek tartozik felelősséggel, méltán megvárhatni tőle, hogy híven és teljes részrehajlatlansággal végezze tisztét. S ép azon körülmény, hogy csak a közvélemény és a Public Accounts Committee ellenőrzése alá van helyezve; sokkal nagyobb biztosíték, — ha t. i. van valami ilyenre szükség, — arra nézve, hogy e tisztviselő híven fogja teljesíteni terhes

* Corresp etc. Exch. et Audit Act. Commons Papers, 1867, No. 97, pp. 8, 10, 12.

† *Ibid.* pp. 4, 30, 34.

Ibid. pp. 8—14, 40—45.

kötettségét, mint ha nehéz és kellemetlen teendői teljesítésében saját hivatala által volna ellenőrizve. ^a

Sokkal elfogadhatóbbak már azon indokok, melyeket Romilly az eddig egészen külön álló Exchequer és Audit hivataloknak egyesítése, s az állami számadások megvizsgálásával eddig megbízott egyenrangú és független Commissionerekből álló Boardnak egy felelős minister által való helyettesítése ellen hozott fel. ^b

E fontos hivatalok összeolvasztása alkalmával azonban minden pont csak a leggondosabb megvizsgálás után lett megállapítva, és a Bill tárgyalása folyamában egyetlen fontosabb tétel sem fogadtatott el a nélkül, hogy az előbbi két hivatal képviselői meg ne kérdeztettek volna az iránt, s maga a Board of Audit is teljesen bele ne nyugodott volna abba. ^c E lényeges rendszerváltoztatást, — mint fentebb láttuk, — 1757 óta már több nagy tekintélyű államférfiú ajánlotta a parlamentnek, s az hogy napjainkban ily általános tetszésben részesült ezen változtatás, csupán azon körülménynek köszönhető, hogy ez esetben is az egyéni felelősség elvét látjuk érvényesülni. ^d

Kétségekivül igen sok okot lehet felhozni azon régibb rendszer mellett is, mely szerint az Audit osztály teendőinek intézésével egy egyenrangú tagokból álló Board volt megbízva, melynek négy tagja között az elnöknek csupán azon előnye volt, hogy két szavazatra lévén jogosítva, ez által mintegy ennek kezébe volt letéve a döntő hatalom; de a Board of Audit eltörlése előtt több hónappal, — sőt

^a Coresp. edc. Excheq. and Audit Act. Com. Papers 1867, No. 97. (in vol. XXXIX.) pp. 11, 17.

^b *Ibid.* pp. 23—26,

^c *Ibid.* p. 7.

talán már több évvel az előtt, — lassanként oly változás jött létre e bizottság eljárásában, mely szerint a rendes teendők felosztván a bizottság egyes tagjai között: csak a nehezebb és szokatlanabb esetek kerültek az egész bizottság elébe, s az utóbbi időkben már a teljes Board üléseiben tárgyalt ügyek száma felettébb csekélyre szállott alá. ^e

»Annak, hogy a Board of Audit egy főnök fennhatósága alá helyeztetett, legfőbb oka azon óhajlás volt, hogy e hivatal teendőinek teljesítéseért mindig csak egy egyént leheszen felelősségre vonni; habár e mellett még arra is törekedtek e változtatással, hogy ily módon az e bizottság elé tartozó kérdésekben öszhangzóbb és határozottabb ítéleteket fog a közönség kapni, míg másfelől a több tagból álló Board által hozott ítéletek előnyeit is meg lehet tartani; mert ez osztály felelős főnöke a Comptroller and Auditor General világosan utasítva van arra, hogy az általa hozott ítéletekben ne csak saját meggyőződését és lelkiismeretét, hanem az általa képviselt osztály többi tagjainak, u. m. az Assistant Comptrollernek és Auditornak, s az alájok rendelt tapasztaltabb tisztviselőknek véleményeit is meghallgassa. Minthogy ez ítéletek jegyzőkönyvbe vezetettek: így az osztály többi tagjai által is megtekinthetők, — »a kik pedig eléggé számos és tekintélyes testületet képeznek arra nézve, hogy ellensúlyozzák a hivatal főnökének hajlamait, ha talán ítéleteinél személyes indokokból valami részrehajlást mutatna az. « ^f

^d Fentebb, 181. l. és I. k. 537. l.

^e Corresp. Excheq. and Audit Act, Com. Papers, 1867, No. 97, pp. 30–42.

^f *Ibid.* pp. 9, 10.

Az Audit Office teendői közé tartozik továbbá »bizonyos tényeknek azon célból való megállapítása is, hogy az illetőkkel, kik képesek ítéletet hozni azok felett, aztán közölni lehessen azokat; kötelessége továbbá a birodalom különböző számvevő székeinek pénzügyi műveleteit elősegíteni, e műveletek valódi természetét megvizsgálni, azokat osztályozni, az azok körül felmerülő jogi és pénzügyi kérdésekben ítéletet hozni, a figyelemre méltóbb eseteket a jelentéktelenektől elkülöníteni, s vizsgálatainak eredményét a képviselőház és a kormány elé terjeszteni.«⁵

Ép ezért az Audit Office a vizsgálata alá terjesztett számadásokkal a következő módon szokott elbánni: a hivatalhoz érkezett számadások mindenek előtt egy »inspectornak« adatnak ki, ki általában csak azon célból vizsgálja azokat át, hogy vajjon számtanilag helyesen vannak-e szerkesztve. Ekkor aztán egy vagy több vizsgálóbiztos kezén mennek azok keresztül, kik a számokra készült különös utasításoknál fogva arra vannak kötelezve, hogy a számadásokban mutatkozó bármely szabálytalanságokat kijelölve, felhívják azokra az »inspector« figyelmét. A csekélyebb fontosságú kérdéseket aztán e tisztviselő önmaga intézi el, »a ki saját belátása szerint maga itéli meg, hogy mely tételek fogadhatók el, s melyek nem,« és a ki csak a fontosabb s egy fensőbb hatóság határozatán alapuló tételeket terjeszti az e tisztviselő felett álló Commissioner elébe. E tételek felett aztán kevés kivétellel végérvényesen maga e Commissioner határoz, és csak az oly kérdéseket terjeszti ez a Board ítélete alá, melyek eldöntése figyelmezebb megfontolást látszik igényelni.^h

⁵ *Ibid.* p. 23.

^h *Corr.etc. Exch. Aud. Act. Com. Papers 1867, N.97, pp. 38,39.*

Lehetetlen említés nélkül hagynunk azon körülményt, hogy míg az Exchequer and Audit Departments Act, legalább az Audit Office ügyvitelét illetőleg, egy egészen új és még eddig meg nem próbált rendszert látszik meghonosítani: tulajdonképp nagyrészt csak az addigi gyakorlatot szentesíti az. Az ügyvitel tudniillik marad ezután is, mint ezelőtt volt, azon különbséggel, hogy az olykor felmerülő nagyobb fontosságú esetek eldöntés végett csupán a felelős hivatali főnök ítélete alá bocsáttatnak, a helyett, hogy mint ezelőtt, a négytagú bizottság többségének határozata, vagy az elnök szavazata által döntetnének el. Egy újabb változtatás még továbbá az is, hogy az ez előtt a Commissionerek egyikére bizott különös teendők most az Assistant Comptrollernek vannak átaladva.¹

Most tehát még csak Romilly azon kifogását kell megvizsgálnunk, hogy az új Act szerint a Comptroller és Auditor General »lényegileg a kincstár szolgálivá lettek.«² Igaz, hogy az ezen Act által szentesített újabb eljárás mód szerint, a parlament által megszavazott összegek utalványozhatása végett kiadott rendeletek kibocsátásánál némely esetekben a kincstár helyettesíti az Exchequert, vagy a Privy Seal Officet; —³ de másfelől az is tagadhatlan tény, hogy a kincstár hatalma az Audit Department felett tulajdonképp lényegesen csökkentetett ez új törvény által.

Igy például a kincstár többé nem adhat ki az Audit Office-belső ügyvitelére vonatkozó rendeleteket, mivel e hatalom jelenleg az Auditor-Generalra van ruházva. Ép

¹ *Ibid.* pp. 40, 46.

² *Ibid.* pp. 28, 29.

³ Lásd fentebb I. k. 540—543. l.

így az Audit Office tisztviselőinek előléptetéseihöz, fel-függesztéséhez, vagy elbocsátásához sem szükséges többé a kincstár beleegyezését kikérni, mivel jelenleg az Auditor-General ez ügyosztály egyedüli főnöke. Az alsóbbrendű tisztviselők állása ez úton teljesen biztosítva van a kormány önkényes beavatkozhatása ellen, s fizetésök is titkostonácsi rendelettel levén megállapítva; állásuk jelenleg csupán képességöktől s magokviseletétől függ. ¹

E törvénycikk 21. szakasza azt rendeli, hogy a Comptroller és Auditor Generalnak az »Appropriation Account«-okra vonatkozó jelentései évenként egy előre meghatározott időben, még a parliament összegyülte előtt beküldendők az államkincstárba, hogy aztán a képviselőház elébe terjesztessenek azok. »Ez intézkedést azon célból hozta a parliament, hogy a kincstár, — mint a végrehajtó hatalom egyik alkatrésze, — mind azon adatokat beszerezhesse a többi ügyosztályoktól, melyeket szükségességeknek vél a jelentéseknek kellő felvilágításokkal kísé-
hetése végett, és hogy a képviselőház is teljesen tájékozva lehessen a közcélokra megszavazott összegek miként való felhasználtatása felől? ^m És a kincstár e jelentéseknek a ház elébe terjesztése alkalmával csak mint az egész ministerium képviselője jár el, úgy, hogy ha egy bizonyos idő alatt ke nem terjesztené a jelentéseket a ház elébe: ugyan e törvénycikk 32-ik szakasza szerint a Comptroller és Auditor-General fel van hatalmazva, hogy maga is megtehesse azt.

A Comptroller-General által a képviselőház elébe terjesztendő jelentésben megemlítendő pontokat ugyan e

¹ Corresp. Excheq. and Audit Act. Com. Papers, 1867, No. 97, pp. 42. 44.

^m *Ibid.* p. 10.

32-ik szakasz következőleg sorolja fel: — köteles felhívni a ház figyelmét minden oly esetre, midőn szerinte több költetett el a megszavazott összegnél, vagy pedig ha a parlament részéről azon évre megszavazott összegeken kívül még valamely más forrásokból is kapott jövedelmet az illető osztály, s azt nem jelentette be, vagy nem kérte utalványozását a parlament rendelete értelmében; vagy ha valamely megszavazott és elköltöttnek állított összeg felhasználása nincs bizonyítva a kifizetésről szóló nyugták által; vagy ha a valósággal megtörtént fizetéssel nem terhelhető az illető számla; vagy ha bármi más ok miatt szabályszerűleg nem fedezhető az a megszavazott összegből.

Mindeddig az Exchequer és Audit osztálynak főleg az államszámadások vizsgálatára vonatkozó teendői tárgyalásával foglalkoztunk, s az Exchequerre vonatkozó teendőit ez alkalommal nem is szükséges bővebben fejtegetnünk, minthogy egy fentebbi fejezetbenⁿ már a nélkül is eléggé terjedelmesen előadtuk azokat. Legyen elég azért itt csak annyit említenünk, hogy az Exchequer régi hatásköre, — mely szerint ez volt az állam összes jövedelmeinek őre és kezelője, s ez ellenörködött a felett, hogy csak a parlament által megszavazott összegek fizetessenek ki az állam pénztárából, — ez újabb intézkedés után is sértetlenül fenmaradt, habár az e célra eddig szolgált bonyolult gépezet helyett most egy sokkal egyszerűbb lépett ez által életbe.^o

ⁿ Lásd fentebb I. k. 536—542. l.

Az 1866-iki Act által szentesített új eljárás mód az e törvény fogantatásáig véget 1867 martius 2-ikán kibocsátott kincstári rendeletben van előadva. Commons Papers, 1867, vol. XXXIX. p. 337.

Ha a Comptroller és Auditor-General, — az Exchequer és az államkincstár között felmerülő valamely kérdés esetében, — mielőtt a kincstárnak valamely összeg kiutalványozhatása iránt kibocsátott valamely rendeletét foganatosítaná, saját maga annál biztosabb elhatározása végett mások véleményét is hallani kívánná: szabadságában áll, hogy az Exchequer hivatal főnökségében őt megelőzők példáját kövesse, és a korona jogtanácsosainak véleményét kérje a rendelet foganatosításánál felmerülhető valamely kérdés eldöntéséhez. ^p

A Comptroller és Auditor-Generalnak az 1876-ki Act által adott nagyobb függetlenség, s azon intézkedés, mely szerint hivatalos eljárásáért csupán a parlamentnek tartozik felelősséggel: mint a parlament, úgy a közvélemény által is, minden eddigieknél célszerűbb biztosítéknak tekintetik arra nézve, hogy az államkiadások ezáltal nemcsak kellő mérvű ellenőrködésnek, hanem egyszersmind teljes és részrehajlatlan vizsgálatnak is vannak alávetve. ^q

---

^p Corresp. Exchequer and Audit Act. Common's Papers 1867, No. 27; pp. 13, 42. A Sir William Dumbar javaslata szerint, a Comptroller and Auditor-General felhatalmazandó lenne arra is, hogy egy tanácsot vehessen maga mellé, melynek tagjaiul a képviselőház elnöke, az Exchequer egyik bárója egy Equity Judge, és a Deputy-Speaker volnának meghivandók. Ez által meg lenne szüntetve azon már többször felmerült kétely, hogy valjon képes-e a tisztviselő a fontosabb teendői teljesítése közben, a kincstár, vagy valamely más föbb hatóság részéről jöhető pressionak ellen állani, s mint a parlament úgy a közvélemény is nagyobb bizalommal viseltetnék az iránt, hogy az állami kiadások ellenőrzése végett felállított ez intézet csakugyan sikerrel megfelel rendeltetésének. *Ibid.* p. 42.

^q *Ibid.* p. 47, továbbá Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 856.

A kincstári jegyek és utalványok készíttetésére, kibocsátására, és kifizetésére vonatkozó törvények egybeolvasztása és megváltoztatása végett hozott Act 29, Vict. c. 25 azt rendeli, hogy az ily jegyeket az angol bankban kell készíttetni, s csak az államkincstár és a Comptroller and Auditor General együttes felhatalmazása alapján, a Comptroller vagy az Assistant Comptroller aláírásával ellátva lehet kibocsátani. ^f

Az Exchequer and Audit Departments Consolidation Act, mint már fentebb megjegyzénk, 1867 april 1 jén lépett életbe; s az új hivatal felállításánál a legelső intézkedés is az volt, hogy az eddig az Exchequer hivatal által teljesített teendők az Assistant Comptroller and Auditor közvetlen igazgatása alá helyeztetek át. S nem sokkal ezután a Comptroller és Auditor General egy rendeletet bocsátott ki, melyben a fentebb említett törvénycikk foganatosítása végett szükséges állandó intézkedések adatnak elő részletesen, kijelölvén, hogy miféle könyvek vezetendők, és miféle hivatalos formák tartandók folyvást szem előtt azon célból, hogy a naponként kiszblgáltatandó állampénzek kiutalványozása szigorúan az ily utalványokra és kifizetésekre vonatkozó különböző parlamenti törvények rendeleteinek megfelelőleg történjék. ^g

A Comptroller and Auditor General hivatal kellő működhetése végett a Comptroller mellé még egy titkár, tizenhárom »inspector«, tizennégy »senior« és tizenhét »junior« számvizsgáló van rendelve; ezek készítvén el a

^f Az Exchequer Bills Act foganatosítása végett 1867 martius 9-ikén kiadott kincstári rendeletet lásd Common's Papers 1867 vol. XXXIX. p. 413.

^g Az Excheq. and Audit Depts. Actok alapján kiadott rendeleteket lásd Commons Papers. 1867, vol. XXXIX. p. 357.

hivatal hatáskörébe tartozó ügyeket annyira, hogy e hivatal főnökének szentesítése alá terjeszthetők legyenek azok. E tisztviselőket első ízben az új hivatal szabályozó, s az abban szolgáló személyek fizetését megállapító titkos tanácsi rendelet alapján a kincstár nevezte ki; később azonban csupán a Comptroller és Auditor General által fognak ez állomások betöltetni.[†]

Az Exchequer és Audit osztály a képviselők házában a kincstár lordjai által képviseltetnek.[‡]

Az újabb időkben történtek némi intézkedések már az iránt is, hogy az eddig az Irish Board of Works és a skóthoni Queen and Lord Treasurers Remembrancer által kezelt^{††} irlandi és skóthoni polgári közigazgatási költségek is az államkincstár közvetlenebb, — és az Exchequer and Audit Departments Act^{‡‡} szerint kezelt angol közigazgatási költségekre nézve megállapított újabb szabályzatoknak megfelelő — felügyelete alá vonassanak.

Az 1866-ki Act 23. szakasza folytán »az Ő Felsége ministeriumainál alkalmazandó egészen új számadási és vizsgálati rendszer« kidolgozása végett 1867-ban egy királyi bizottság küldetett ki, melynek két tagja közül csak az egyik híz fizetést.^{‡‡‡}

1867 május 12-ikén Dillvyn egy határozati javaslatot terjesztett be a képviselőházba az iránt, hogy azok, kik

[†] Corresp. E. et A. Act *Ibid.* 1867, No. 97, pp. 28, 42, 44. 29 et 30 Vict. c. 32 secs 8, 9. Civil Service Estimates. 1868—9, Class II. No. 17.

[‡] Hans. Deb. vol. CLXXXII. p. 1865.

^{††} E hivatalok természetét lásd Civil Service Estimates, 1868—9, Class. II. Nos. 10, 12,

^{‡‡} Minutes Common's Papers 1867, vol. XXXIX pp. 374—411.

^{‡‡‡} Civil Service Estimates, 1868—9 Class. VIII. p. 8.

^{‡‡‡‡} Hans. Deb. vol. CXCII. p. 123.

az államszámadások megvizsgálása végett a képviselőház részéről vannak kiküldve: egészen függetlenné tétessenek a végrehajtó hatalomtól, és közvetlenül magának a háznak tartozzanak felelősséggel; és minthogy az ily vizsgálatokkal megbízott tisztviselők kinevezése, fizetése és nyugdíja többé-kevésbé még mindig a kincstártól függ: a jelen rendszert e tekintetben okvetlenül meg kell változtatni. Ez indítvány pártolói ugyanis azt állíták, miszerint az új Act még mindig igen sok tért enged az államkincstárnak az Audit Office ügyébe való beavatkozásra, és nem enged eléggé szabad kezet az ez osztály ügyével megbízottaknak; erre azonban másrésztől azon válasz adatott, hogy a mennyiben e törvénycikk sikeréről most ítéletet lehet hozni: az igen kitünően működik, és hogy míg ezelőtt a parlament által megszavazott összegek miként való felhasználásának megvizsgálása rendszeren csak több év múlva fejeztetett be tökéletesen: most a megelőző ülészek alatt történt államkiadások már a jelen ülészek alatt teljesen megvizsgálva a ház asztalára vannak letéve, * s e célt jövőben és állhatatosan szem előtt fogják tartani, * habár e rendszer tökéletes kifejlődhetése három vagy négy évet még valószínűleg igénybe fog venni. E vitát Gladstone fejezte be, ki azt ajánlá Dillvynnek, hogy ne hajtsa indítványát a szavazatra bocsátásig, mire aztán vissza is vonatott az. ^γ

3. A pénzverde.

A pénzverde felügyelőség (the Mastership of the Mint) ez előtt politikai hivatal volt, és gyakran valamely más hivatallal járt együtt. ^z De az alkotmány és a királyi pénzverde ügykezelésének átvizsgálására 1849-ben kiküldött királyi bizottság ajánlata folytán, ^a — melyet 1850-ben a hivatali fizetések megvizsgálására kiküldött képviselő-

^γ *Ibid.* pp. 116—136.

^z *Ibid.* vol. CXVI. p. 542, *ante* p. 161.

^a Commons's Papers 1849, vol. XXVIII. p. 347.

házi bizottság is helyeselt, ^b — ez ügyosztály is újra alakítatva egy állandó tisztviselő vezetése alá helyeztetett. ^c

A közmunka ministerium.

Nagybritanniában a középítmények ügyének vezetése eleinte egész 1832-ig egy felelős minister felügyelete alá volt helyezve, de ez évben aztán a Woods and Forests Commissionerek kezelése alá bocsáttatott az. Ez intézkedésnek azonban csakhamar azon igen is kifogásolható gyakorlat lett eredménye, hogy a koronai birtokok jövedelméből felmaradó feleslegek a közterek és középítmények költségeinek fedezésére fordítottak. A parlament ennek folytán tehát 1851-ben azon határozatot hozta, hogy a korona földbirtokainak jövedelmeit egészen külön kell kezelteni, és hogy a középítmények költségeinek fedezése végett a ház költségvetési bizottságához kell jövőben az illetőknek fordulni, ^d s egyszersmind, hogy a baj újra ismétlődése mindenkorra meg legyen akadályozva, a Woods and Forest hivatal a Public Works hivataltól egészen elkülönítve, a középítmények ügyének vezetése az Act 14 et 15 Vict. c. 42 által egy Office of Her Majesty's Works and Public Buildings című bizottságra lett ruházva. ^e

E bizottságban a First Commissioneren kívül még a főbb államtitkárok és a Board of Trade elnöke vesznek részt, — ez utóbbiak *ex-officio* tagjai lévén e bizottságnak

^b *Ibid*, 1850 vol. XV. p. 179.

^c Az ez ügyre vonatkozó további részleteket lásd Civil Service Estimates, 1868—9. Class II. No. 21.

^d Hans. Deb. vol. p. CLXXI. p. 377.

^e Lásd May Const. Hist. vol. I. p. 213.

A First Commissioner azonban önhatalmúlag is intézkedhetik, és a többi Commissionerek csak akkor avatkoznak az ügyek intézésébe, ha a First Commissioner-állomás megürülése esetén okvetlenül szükség van arra. Habár e bizottság tehát e szerint tulajdonkép csak névleg létezik: még is a törvények szerint ez osztály egy felelős főnök vezetése alá van rendelve, ki maga ismét az államkincstár felügyelete alatt áll. ^f

A Chief Commissioner mindig egy titkos tanácsos szokott lenni, ki 1823 óta gyakran tagja volt a cabinetnek.

E bizottság kötelessége, a királyi palotákra, ^g parkokra, ^h és más oly középületekre, melyek nincsenek valamely más ministerium gondjaira bízva, — még ha talán használat végett bizonyos kormányi tisztviselőknek, nemzeti gyűjteményeknek, vagy közmulatságok tartása végett a közönségnek vannak is azok átengedve: felügyelni. E bizottság ügyel fel továbbá az ily építmények fentartása, vagy előállítására céljából a parliament által megszávozott összegek mikénti felhasználására is.

E bizottság hatásköre alá tartoznak a királyi palotákon kívül még a londoni Tower, Hamptom Court, a ker-

^f Rep. Com. Misc. Expend. 1860. (vol. IX. Evid. 851—855. 1090. Hans. Deb. vol. CLXXI. p. 415.

^g Disraeli Chancellor of the Exchequer korában kimutatta, miszerint a királyi vendégek kényelmes elhelyezhetése végett egy újabb királyi palota építésére van szükség. Az e javaslat felett folyt vitát lásd Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. pp. 1681—1690; vol. CLXXXIX. p. 1252.

^h A parkok a korona tulajdonai, de bizonyos szabályok megtartása mellett a közönség használatára vannak átengedve. E szabályok végrehajtásával a Police Commissioner van megbízva, ki e tekintetben a belügyminister utasításai szerint jár el. Hans. Deb. vol. CLXXV. p. 774.

tekkel, és Richmond, Hyde, Green, St. James, Regents, Victoria, Kensington és Battersea című London környéki parkokkal együtt; ide tartoznak továbbá az egyesült királyságban bár hol található királyi parkok és közkeretek, valamint a parlament házai, a Westminster és a Chelsea hidak, — ez lévén felelős a főváros közelében, a korona tulajdonát képező, vagy a parlament által vásárolt telkeken 1813 óta kezdett sokféle középítmények ügyének vezetéséért is.

E bizottság gondoskodik a Holyhead környékén és a walesi partokon létező utak és más középítmények fentartásáról is, melyeket a kormány főleg az Anglia és Irland közötti postaközlekedés könnyítése végett építtetett. E bizottság felügyelete alá helyeztettek továbbá a közelebbi időkben a Probate Registry Office és az egész birodalomban lévő postahivatalok helyiségei is. Általában a közköltségen épített s valamely más ministeriumnak hatásköre alá nem helyezett épületek mind e bizottság igazgatása alatt állanak, — a kivételek azonban oly számosak e tekintetben, hogy inkább azt lehet mondani, »miszerint Anglia középítményeinek nagyobb része nem áll e bizottság alatt.«¹ Így például a belügyministerium felügyelete alatt álló épületek, mint például a börtönök, rendőrtanyák, törvényszékek, és kórházak, habár ezek előállítási költségei

¹ Rep. Misc. Exp. Com. Pap. 1860. vol. IX. Evid. 1968. lásd a Board of Works, átalakítása iránt beadott egy indítvány felett folyt vitát Hans. Deb. vol. CLXXII. p. 577. Ez indítvány szerint ez osztály vezetése egy felelős miniszterre volna bízandó, s a képviselőház által megszavazott összegekből az egész országban bár hol létesített középítmények ennek felügyelete alá helyezettetnének, ki mellé aztán egy három vagy négy szakemberből álló állandó tanács rendeltetnék.

az állampénztárból fedeztetnek, nem tartoznak a Board of Works hatósága alá. Ép így a British Museum, az Admirális (a kikötők közraktárak, partőrök házai stbre nézve,) a hadügyministerium (a laktanyákra nézve) a vám és fogyasztási adóhivatal (a vámházakra nézve) kizárólag maga ügyel fel az általa használt épületekre, a vasutak és a világítótoronyok egy része pedig a Board of Trade felügyelete alatt áll, míg más világítótornyok ismét külön bizottságoknak vannak általadva¹ Azt sem kell továbbá felednünk, hogy Nagybritániában az országutak, vasutak, hidak, csatornák és más ily középítmények általában magánvállalkozók által állíttatnak elő. A közköltségen épített művekre azonban, a kiválóbb államférfiak mindenkor úgy nyilatkoztak, hogy ezeket (a szárazföldi és tengeri haderő céljaira alkotott műveken kívül) az egész birodalomban mindenütt e bizottság felügyelete alá kellene helyezni. A képviselőháznak a Miscelaneous Expenditure ügyében 1860-ban kiküldött bizottsága szintén nyilatkozott e tekintetben, ugyan e véleményt pártolva azon esetre, ha a kormány hajlandó volna e bizottság javaslata azon második részének foganatosítására, mely szerint a First Commissioner hivatalt nem politikai jellegű állandó hivatallá kellene változtatni, a mely változtatást e hivatal teendőire és a gyakori főnökváltozással járó bajokra való tekintetből igen is kívánatosnak állíták az illetők.² Midőn azonban 1862 május 16-ikán e kérdés megvizsgálására egy bizottság kiküldése indítványoztatott a képviselőházban: Lord Palmerston azt válaszolta ez indítványra, hogy a kormány nem hajlandó e javaslatok foganatosítására, mint-

¹ Hans. Deb. vol. CLXXI. p. 206.

² Com. Papers. 1860, vol. IX. pp.

hogy ez úton elvonatnék a középítmények feletti jog azon főtisztviselőtől, ki felelősséggel tartozik ezekért a képviselőházban, és az államkiadások egy tekintélyes része fölött való alkotmányos ellenörködés lehetősége lenne ez által meghiúsítva. ¹

1863. június 5-ikén a közmunka ministerium vezetésére egy állandó Commissioner kiküldése indítványoztatván a képviselőházban; a kormány igen erélyesen ellenezte ez indítványt, mely aztán rövid vita után e miatt csakugyan visszavonatot. ^m Hasonló indítvány adatott be 1863 július 7-ikén is, de ennek sem lett több eredménye. 1866 július 5-ikén a képviselőház egy tagja a Metropolitan Board of Works, a Public Works, s a Woods and Forrest's Officeek beszerkezetének a főváros annál könnyebb fejlesztetése céljából való megvizsgálása végett egy királyi bizottság kiküldésére óhajtván a koronát felkérni; egy feliratot indítványozott a királynéhoz, de ez indítvány rövid vita után szintén visszavonatot.

És itt lehet megemlítenünk, hogy a kormány egész a legújabb időkig mindig megkövetelte a maga számára azon kiváltságot, hogy az általa használt épületektől, raktáraktól, vagy földterületektől, községi célokra, szegény adó, földbér vagy révpénz stb. címén semmiféle illeték se szedessék. E jog azonban igen terhelőleg hatott azon vidék birtokosaira, a hol ilyféle kormányépületek állottak, mivel ezekre több esett aztán az ilyféle terhekből a miatt, mert a kormány nem fizette meg az aránylag reá eső részt. Azonban a parliament többször nyilvánított óhajlásának megfelelőleg ma már lassanként e tekintetben is mind igazságosabban kezdenek eljárni. A jótékony intézeteket eleitől fogva mindig olyanoknak tekintették, mint

¹ Hans. Deb. vol. CLXVI. p. 1616.

^m Hans. Deb. vol. CLXXI. pp. 406.

a melyeket szintén nem lehet községi adókkal terhelni. A különböző 1865 és 66-iki főtörvényszéki ítéletek által is megerősített birói határozatok azonban úgy döntöttek el e kérdést, hogy az ilyenmű vagy általában bármiféle más célra használható épületek után akár magánosok, akár pedig társulatok tulajdonát képezzék is azok, mindig kötelesek az illetők megfizetni a községi adókat. ⁿ E tekintetben csupán a személyes vagy állami célokra használt koronai épületek tesznek kivételt, és pedig ezek is nem valami országos törvény, hanem csupán törvényszéki ítéletek alapján, mivel a koronát, — hacsak valamely parlamenti törvény külön nem intézkedik, e tekintetben: nem lehet állami vagy községi adókkal terhelni. ^o E tárgy 1858-ban a képviselőház egy külön bizottságának is kiadatott megvizsgálás végett, mely aztán oda nyilatkozott jelentésében, hogy a közcélokra szolgáló épületek és közterületek is ép úgy megterhelendők községi adókkal, és e szerint ép úgy adókötelessek, mint a magán polgárok birtokai. ^p E célból már egy törvényjavaslat is terjesztett a ház elébe, de minthogy az ezáltal különösen érdeklett jótékony intézetek képviselői, melyeknek adókötelessége pedig még eddig nem volt birói ítélet által megalapítva, ellene szólottak annak: ez alkalommal egyszerűen elejtetett az. A fentebb említett jelentés folytán azonban a kormány 1861-ben önkénynt alávetette magát azon kötelezettségnek, melyre különben törvény szerint nem lett

---

ⁿ Mersey Docks et Harboars Board Trustes v. Cameron, 11 House of Lords Cases, p. 443. Mersey Docks and Harbour Board v. Penhallow and others 12. furist Rep. p. 571.

^o Leith Herbour Commissioners v. Poor Inspectors, 1. Law Reports, Scotch Apps. 17. (Fischer's Digest 1866—7, p. 145.)

^p Commons Papers. 1857—8, vol. XI. p. 247.

volna kényszeríthető, és bizonyos községekben, hol a kormányépületek tekintélyes részét képezték az adó alá vonható tárgyaknak, magától megfizette a szegények eltartási költségének egy részét; a rendőrségi, megyei vagy más rendesen a szegény adóval együtt szedetni szokott községi adók megfizetésére azonban még ily esetekben sem volt hajlandó. ⁹

A honvédelmi célokra történő földvásárlások ügyében 1860-ban hozott Act 23, et 24 Vict. c. 112, harmincharmadik szakaszában már világosan el van ismervé azon elv, hogy a kormány által állami célokra vásárolt birtokoktól ép úgy meg kell a községi és másféle adókat fizetni mint a magánpolgári birtokoknál történik az, — feltéve természetesen, hogy azért nem lesznek azok nagyobb adókkal terhelve, mint a mennyit a kormány által való megvásároltatások alkalmával fizettek azok; s ez által egy, a múlt század több törvénycikkében már világosan elismert, de azóta ismét feledésbe ment elv lett újra felelevenítve. 1865-ben a kormánytisztviselők által használt helyiségek megadóztatása tárgyában kiküldött kincstári bizottság szintén vizsgálat alá vette-e kérdést, és azon javaslatot terjesztette a ház elébe, miszerint tétessék köteletségévé a közmunka ministeriumnak hogy nem csak a kötelezett, vagy pedig az 1860-iki Defence Act vagy valamely más törvénycikk alapján viselendő, hanem általában az állami birtokokért a kormány által fizetendő bármi másféle adók ügyét is beható vizsgálat alá véve, igyekezzék valami egyöntetűbb eljárást hozni be e tekintetben, hogy a kormány

---

⁹ Hans. Deb. vol. CLIV. p. 794 *Ibid.* vol. CLXXXII. p. 1995. Aud. secs Rep. Sel. on Poor Rates' Assessment. et Commons Papers, 1867—8, No. 342.

által viselendő terhek aztán kellőleg megtéríthetők legyenek az illető ministeriumok által. †

Minthogy azonban sokan kik helytelen és igazságtalan eljárásnak tartották azt, ha a korona birtokai kivételnek a községi adók alól, nem lehettek ez intézkedéssel megelégedve: ennek folytán 1866 april 24-ikén egy határozati javaslat terjesztetett a képviselőház elébe, mely szerint felszólítandó volna a kormány, hogy az ügynek végleges elintézése végett törvényjavaslatot nyújtson be a parlament elé. A Chancellor of the Exchequer azonban a vita folyamában kimutatta, hogy az e tárgyra vonatkozó adatok hiányossága miatt a kormánynak még mindeddig nem lehetett valami határozott véleményre jutni e tekintetben, e mellett ha e kérdést minden oldalról kellőleg meg fogjuk vizsgálni, azt fogjuk tapasztalni, hogy egy másik fontos kérdés is szoros összefüggésben áll azzal, — azon kérdés tudniillik, hogy valjon a koronai épületek mellett a megyei, vagy jótékonyági intézetek épületei is alávettesenek-e a községi adókon kívül az országos szükségek fedezésére szedett állami adóknak is. Ez előterjesztés után az indítvány visszavonatt. * 1867 junius 21-ikén azonban a belügyminister újra vizsgálat alá vette e kérdést, mivel a legközelebbi

† Commons Papers, 1865, vol. XXX. p. 519.

* Hans. Deb. vol. CLXXXII. pp. 1990—2002, lásd továbbá az államkincstár és a Board of Irland Revenue között 1863-ban azon kérdés felett folyt levelezéseket, hogy valjon jótékony célú intézetek kiveendők-e a tőkevédelmi adó alól. Common's Papers 1865, vol. XLI. p. lásd továbbá M. Thomas Harenak azon értekezését, melyben a jótékony célú intézetek számára történt adományoknak megadóztatása kérdését fejtegeti, a Fortnightly Review 1867 augusztus havi füzetének 129. lapján.

ülésszak alatt törvényjavaslatot szándékozott betérjeszteni e tekintetben. ⁴

A közmunka ministerium kötelessége továbbá gondoskodni a közönség szórakozására szolgáló szabad sétateretek, parkok s a nemzeti gyűjtemények és középületekhez vezető utak előállításáról valamint a statute 17 et 18 Vict. c. 33 rendelete folytán a főváros utcáin emelendő emlékszobrok felállításáról is, — az ily emlékszobrok emeléséhez jövőben a First Commissioner beleegyezését kellvén kikérni. ⁵

E Board gondoskodik továbbá az ideiglenes jellegű és állandó helyiséggel nem bíró vizsgáló bizottságok, és más ily hatóságok számára szükséges hivatalos helyiségekről is. A brit követségek számára külföldön emelt épületek szintén e bizottság felügyelete alatt állnak.

E Board gondoskodik továbbá különböző törvényeszekek, kormányhivatalok, és más középületek felbutorzásáról is az egész birodalomban mindenütt, — csupán az Admiralitás és a fogyasztási adóhivatalok képezvén e tekintetben kivételt, ⁶ ezeknek meg lévén engedve, hogy magok gondoskodjanak saját szükségleteikről. Ily nemű teendőkkel legelőször 1828-ban terheltetett a bizottság, midőn a kincstár rendelete folytán reábiztatott bizonyos közhivatalok felbutorzása, lassanként azonban mindinkább

⁴ Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 266. továbbá CXC. k. 331. l.

⁵ A Londonban felállítandó emlékek és a kormány erre vonatkozó felügyeleti jogának érdekében tett megjegyzéseket lásd Hans. Deb. vol. CLXVIII. pp. 1084, 1087. Lásd továbbá a ház azon határozata alkalmával, mely szerint a Peel emléket annak jelenlegi helyéről (a New Palace Yardról) el kell távolítani 1868 június 25 ikén folyt vitákat *ibid.* vol. CXCII. p. 2138.

szaporodott ilyenmü teendőinek száma, mivel általánosan kényelmesebbnek és gazdaságosabbnak tapasztalták ez eljárást. Jelenleg tehát a Board minden év elején egy köriratot intéz az állami épületek felügyeletével megbízott egyénekhez, s a hivatalok főnökeihez, felszólítván azokat, hogy jelentsék be a Boardnak, ha ez év folytán valami épületekre, kiigazításokra, vagy újabb butorokra lesz szükségök. Az illetők aztán előadván kívánságaikat: a Board saját belátása szerint állapítja meg, hogy miféle szükségletek teljesítendőek valósággal. »A butorzat« kifejezés alá értik a falak belső felszerelését és kiigazítását is, és e célra évenként 12000 font sterlinget vesznek fel a költségvetésbe, s ha valami megmarad ez összegből elköltetlenül: azt az év végén az Exchequernek szolgáltatják vissza. A költségvetés készítésénél nem lehetvén előre tudni, hogy minden egyes épület fentartására mennyi lesz azon év alatt szükséges: az 1867 martius 31-ikén végződő pénzügyi év költségvetésében az 1865 martius 31-ikén végződött pénzügyi év alatt butorokra s reperaturákra elköltött összegek kimutatása lett előirányzatúl csatolva. A fejedelem által használt paloták butorzatának költségeit a titkos pénztárból fizetik, és ez nem tartozik az Office of Works felügyelete alá; de a királyi paloták azon részeinek butorzatát és költségeit, melyeket csak egyes állami ünnepélyek alkalmával használnak, a Lord Chamberlain felszólítására és utasítása szerint a Board szolgáltatja. 1854-ig a Board of Works »Furniture« osztálya által évenként elköltött összeg átlag véve körülbelül 25000 font sterlingre ment. ^v Az oly koronai épületek

^v Commons Papers, 1854. vol. XXII. p. 357. továbbá Peto on Taxation, pp. 318, 319.

belső felszerelésének költségeit azonban, melyeket kedvezmény fejében bizonyos egyének használatára adtak által, maga az illető fedezi, s az Office of Works csak a külső igazítások költségeit téríti meg, mivel ezek a korona birtokai érdekében történnek.

Ha a Board valamely munkálatot vállalkozók által kíván teljesíttetni, nem szokta azt egészen nyílt pályázatra bocsátani, hanem a Londonban található 15 vagy 20 legjobb iparost szólítja fel ajánlattételre, s ezek közül aztán a legkedvezőbb ajánlatot fogadja el.

E Board a törvények értelmében az államkincstár vezetése és felügyelete alatt áll, s minden nem közvetlenül a parliament által elrendelt munkák teljesítéséhez ennek beleegyezését kell kikérnie. De a nagyobb munkálatok költségvetését mindenkor az államkincstár jóváhagyása alá kell betérjeszteni. A kincstár nevezi ki e hivatal titkárait, Clerkjeit és más rendes tisztviselőit, s a hivatal által használt építészek, felügyelők és más szakemberek is, mindig csak a kincstár jóváhagyásának kikérése után alkalmazhatók.

A First Commissioner 2000 font sterling évi fizetést híz szolgáltatáért; s az Act 14 et 15 Vict c. 42, sec. 20 megengedi, hogy az osztály képviselhetése végett a képviselőházban foglalhasson helyet. Fentebb már említettük, miszerint rá akarták bírni a kormányt, hogy szüntesse be e hivatal politikai jellegét, a mennyiben csakugyan semmiféle politikai teendő sincs a Chief Commissionerre bízva, mert ez az államnak csupán egy főbb felügyelő tisztviselője s ez osztály csupán a parliament által elrendelt munkálatok szerkesztésével foglalkozik, de ez alkalommal úgy nyilatkoztak, hogy ha a kormány mégis szükségesnek vél egy politikai tisztviselőt e hivatal vezetésénél: annak

csupán a parlamentben hozzáintézett kérdésekre való feleletadás s a Board nevében készült költségvetésnek a parlamentben való védelmezése legyen kötelessége; ez esetben azonban e hivatalt egészen újra szervezve, két állandó Commissioner vezetése alá kell helyezni. A ministerek azonban nem voltak hajlandók valamely ilyféle változtatásért elvállalni a felelősséget. * E hivatalban a First Commissioneren kívül még egy 1200 font sterling évi fizetést élvező állandó, és egy második segédtitkár van alkalmazva, kiknek vezetése alatt aztán számos fogalmazók, felügyelő-mérnökök és clerkek működnek. †

Az 1831-ben alkotott Act 1 et 2 Will. IV. c. 33. alapján Ireland számára egy külön *Board of Public Works* állíttatott, ez bízattván meg ez országrészben a megyék vagy szegényügyi bizottságok alatt nem álló bármiféle középítmények vezetésével, minők például a parkok, kikötők, országutak, hidak csatornák, oktatásügyi épületek, vám-, part- és halászházak, vasutak, rendőrtanyák, fegy- és kórházak stb. E Board hatásköre tehát, mint alább látni fogjuk, sokkal kiterjedtebb, mint az angol *Office of Works*-é. E hivatal két fizetést élvező Commissioner vezetése alatt áll, a kikhez *Chief Commissioner of Valuation* cím alatt még egy harmadik tisztviselő járul, de a ki valósággal csak igen kevés összeköttetésben áll a bizottsággal; van továbbá e hivatalnak még egy titkára, több

* Lásd fentebb 476. l. *Corresp. etc. respecting Department of Woods and Works, Com. Papers 1852, vol. LIII. p. 299. Report on Office of Works, Ibid. 1854, vol. XXVII. p. 351. Report on Miscel Expend. 1860, vol. IX. p. 476 Murray's Handbook 140. Thomas' History Public Depart. pp. 83—109, továbbá fentebb 161, l.*

† *Civil Service Estimates 1868—9 Class II. No. 11.*

mérnöke, és egy egész sereg clerkje stb. E Board is a kincstár felügyelete alá van helyezve. ⁷

5. *Az államerdők és földbirtokok igazgatósága.* (Woods, Forests and Land Revenues Office.)

E hivatal 1851-ig a közmunka ministeriummal (Office of Works) volt egyesítve, ekkor azonban két 1200 font sterling évi fizetést élvező állandó Commissioner vezetése alá adatott, az egyik az állami földbirtokok ellenőrzésével, a másik pedig az erdők és ligetek igazgatásával bízván meg. ⁸ Az ezen osztály kezelése alá adott birtokok a korona örökös tulajdonai, és ezeknek a fentartásra és javítására szükséges költségek levonása

⁷ Rep. on Misc. Exp. 1860, Evid 2270—2293, 2382—2409. Az irlandi Public Works hivatal történelmét és jelenlegi teendőit lásd az Exchequer and Audit Departments Act alapján kibocsátott rendeletekben, Common's Papers 1867, vol. XXXIX. p. 379. Az irlandi tébolydák számára szintén létezik egy Board of Control, melynek tagjait az Act. 18 et 19 Vict. c. 109-ben nyert felhatalmazásánál fogva, az irlandi Lord-Lieutenant nevezi ki. E bizottság négy tagja közül kettő a Board of Works részéről van kiküldve, a másik kettő pedig orvosi felügyelő; s e bizottság, habár tulajdonkép eddig mindig csak a Lord-Lieutenant hatósága alatt állott, jövőre valószínűleg szintén a kincstár felügyelete alá kerül. *Ibid.* Civil Service Estimates, 1868—9. Class II. Nos. 8. 12.

⁸ Az állam által a korona méltóságának fentartására és a fejedelem személyes használatára rendelt földbirtokok közötti különbséget lásd Smith's Parl. Remem. 1862, p. 104. A korona magánbirtokaira nézve lásd Stat. 25 et 26 Vict. c. 37, lásd továbbá azon törvényjavaslat feletti vitát, mely szerint a Clermont House életfogytiglan való használata biztosított Ő Felsőge számára, Hans. Deb. vol. CLXXXII. pp. 960—965, 1075, *ibid.* vol. CLXXXIII. pp. 423, 921. Act 29 et 30 Vict. c. 62, secs. 30.

után fenmaradó jövedelme az állampénztárba szolgáltatik át. ^a E Commissionerek tekintélyes hatalommal rendelkeznek, minthogy a britt koronának igen terjedelmes és nagy értékű erdőségei vannak, melyekről e Commissionerek jelentéseiket minden évben közvetlenül a parlament elé terjesztik be.

E hivatalt a kincstár titkára képviseli a parlamentben, minthogy az Act 14 et 15 Vict. c. 42 secs. 10 rendeleténél fogva e Commissionerek nem választhatók be a képviselőházba. Ez intézkedés azonban igen czélszerűtlennek mutatkozik, és többféle kellemetlenségre adott már alkalmat. E hivatal szintén a kincstár felügyelete és ellenőrködése alatt áll. ^b

1863 april 21-ikén az Act 14 et 15 Vict. c. 42 átvizsgálására (mely törvénycikk a Woods and Forests és a Public Works and Buildings hivatalokat két külön hatósággá alakította) e hivataloknak egyesítése céljából egy külön bizottság kiküldése indítványoztatott, de a mely indítvány rövid vita után visszavetett. Hasonló sorsban részesült 1861 martius 21-ikén egy ugyan e célból beadott második indítvány is.

5. A központi postahivatal.

A postahivatal egy oly része az államszolgálatnak, mely közvetlenül érinti a társadalom érdekeit. E mellett az állami jövedelmeknek is egyik fő részét képezi. 1868 előtt a postahivatal évenként körülbelöl másfél millió font sterling tiszta jövedelmet szolgáltatott, habár a tengeri levélposta szállítás igen nagy részét felemészté a nyers

^a Hans. Deb, vol, CLXXVIII. p. 16. *Ibid.* vol. CLXXXIII. p. 958.

^b Lásd Civil Service. Est. 1868—9. Class II. No. 18. Peto on Faxation, ch, ck. VII. Rep. Misc. Exp. 1860, p. 122.

bevételnek. Azt már gyakran sürgették, hogy e közigazgatási ág nál nem kell az állam gazdagítására törekedni, hanem a jövedelmet inkább arra kell fordítani, hogy az állam távolabbi kerületei is kedvezőbb postai közlekedésben részesíttessenek. A kormány azonban mindeddig nem akarta e követelés igazságosságát elismerni, azt állítván, hogy ez által az ország egyik része adóztatnék meg egy másik előnyére, és hogy ha az így minden erőszak és kényszerítés nélkül nyert nagymérvű jövedelmet ily célra fordítanák, ez által az állampénztárnak okozott veszteséget sokkal kifogásolhatóbb jellegű újabb adóztatás által kellene helyre pótolni.^c Ezen elv folytán a postahivatalok Angliában sohasem hajlandók a postai közlekedés könnyítésére, ha csak a remélhető jövedelem fedezni nem ígérkezik a költségeket. E szabályhoz azonban nem ragaszkodnak mindig kérlelhetlen ridegséggel, hanem minden egyes esetet a körülményeknek megfelelőleg a lehető bőkezűséggel intéznek el.^d

A postahivatal, — habár vezetésével rendszeren valamely minister van is megbízva, a ki e mellett rendszerint, habár nem kivétel nélkül, a cabinetnek is tagja, — mégis mint államjövédelmi ág, az államkincstárnak van alárendelve. De más tekintetben a posta igazgatása teljesen a Postmaster General vezetése alá van bocsátva. E hivatal tehát, mint gondolhatni, nem igen nagy felelősséggel, hanem igen terhes teendőkkel is jár, minthogy egy ropant terjedelmű intézmény felügyelete és igazgatása van vele összekötve. A Postmaster-General kötelessége a kül-

^c Lásd Gladstonenak e tárgyra vonatkozólag tett megjegyzéseit Hans, Deb, vol. CLXXXII. p. 1082.

^d *Ibid.* vol. CLXXIV. p. 415.

államokkal való postaszerződések megkötése; bent az országban és a gyarmatokban a postai közlekedés könnyítésére szolgáló intézmények felállításával összefüggésben levő kérdések elintézése, — a melyek azonban a pénzügyi tekintetben még az államkincstár jóváhagyásától vannak függővé téve; s végül az ez ügyosztályba tartozó előléptetések szabályozása, és a kinevezési jog kezelése.

A Postmaster General kinevezési joga nagyszámú hivatalra terjed ki, mert a Receiver General kivételével, ki az államkincstár által neveztetik ki, valamennyi alárendelt postatisztviselő és segéd kinevezése ő tőle függ. Valamint az egyes különböző helyi tisztviselők és az egész birodalomban bárhol található, bármely rangú postai személyzet, a kiknek száma több mint 20,000-re megy, — az egyes oly kisebb vidéki helyeken levő postamesterek kivételével, a hol a postakezelésért járó jövedelem oly csekély, hogy a hivatalt valamely más hivatallal bíró egyénre kell ruházni: — szintén ő nevezi ki. Ily esetekben a közönség érdekében sokkal célszerűbbnek látszik, ha oly egyén bízatik meg a postakezeléssel, a ki odavaló lakos lévén, egyszersmind az államkincstárral is valami nemű összeköttetésben van, habár hivatalosan a Postmaster-Generálnak van alárendelve, ily kinevezések esetében a kincstári államtitkár, hogy a vidék kívánságainak annál jobban megfelelhessen, és egyszersmind mennél helyesebb választást tehessen: az illető vidék vagy kerületbeli képviselők ajánlatát szokta meghallgatni.^o

^o Report of Commission of Inquiry into the Post Office 1854, p. 35. Egy kincstári határozat, mely az ily ajánlatokat megerősíti, a kincstár által kinevezettek díjának maximumát 175 font sterlingre teszi (Commons Papers, 1854 vol. XXVII. p. 442) ez összeget azonban az óta Angliában 120, Skóthón és

Azon célból, hogy a megürült helyeket mindig a legképesebb egyénnel lehessen betölteni: bizonyos szabályzatok állapították meg arra nézve, hogy a postahivatalnokok miként léptetessenek át egyik osztályból a másikba. A vidéki postamesterek magok nevezhetik ki saját segédeiket, de e kinevezést aztán mindig a Postmaster-General erősíti meg, kinek egyszersmind jogában áll rossz magaviselet esetén el is bocsátani az illetőt. A postahivatalnál szolgáló egyéneknek — ép úgy, mint a többi közigazgatási tisztviselőknél is — határozottan meg van tiltva, hogy politikai, azaz parlamenti befolyást használjanak fel előléptetésükre, habár első kinevezésüket parlamenti befolyásnak köszönhetik is. Sőt hivatalvesztés büntetése alatt még az is szigorúan meg van nekik tiltva, hogy illető főnökük tudta nélkül valamely személyes igényökre vagy sérelmökre vonatkozó hivatalos közleményt valamely hivatalhoz küldhessenek.^f

Az egyes vidéki postamesteri stb. állomások betöltésénél a Postmaster-General gyakran meg szokta kérdezni a parlament mindkét házának bármely pártjához tartozó tagjait, a kinevezésjog alkalmazásánál azonban kizárólag csak saját belátása szerint jár el.

A Postmaster-General évi fizetése 2500 font sterling, s az Act 1 Will. IV. c. 8 meghozatala óta, — mely Nagybritannia és Irland Postmaster-General hivatalait összeolvasztotta, — ez is politikai hivatallá lett. A IV. György trónralépte előtt, vagy legalább mindaddig, e

---

Irlandban pedig 100 font sterlingre szállították le: és mind azon postamestereket, kiknek több fizetésök van ennél, a Postmaster-General nevezi ki. Lewins, Her Majesty's Mails p. 189.

^f Lásd fentebb 1. k. 396. Papers relating to the case of John Carrol. Com. Papers, 1867, vol. XXXIX. 291.

hibatalt két egymással folyvást összeköttetésben álló Commissioner viselte, a kik határozottan incompatibilisek voltak a képviselőségre, mivel hivataluk 1711-ben, és így tehát az Anna királynő törvénye után keletkezett, mely minden ezután állítandó új hivatal viselőjét képtelennek nyilatkoztatta a képviselőségre. Ép ezért a Postmaster-General eddig csaknem kivétel nélkül mindig a főrendiház tagja volt. 1827-ben a Canning-kormány alatt egy képviselőre ruházták ugyan e hivatalt, de ez tekintélyes mérvű kellemetlenségekkel járt, mivel e miatt a parlament egyik házában sem volt ez alatt a hivatal képviselve, és nem is ismételték többé e kísérletet.^ε Végre több sikertelen próbák után ^h 1866-ban egy külön törvénycikk által intézkedések tétettek az iránt, hogy a Postmaster General is beválasztható legyen a képviselőházba.¹ Azon esetben pedig, ha a lordok házában tagja az: a kincstár titkára képviseli e hivatalt az alsóházban.¹

A Postmaster-General évenként jelentést tesz ez osztály állapotáról a kincstár lordjainak, a mely jelentés aztán a parlament asztalára is mindig letéttetik.

1839-ben a postahivatalok általi pénzültványozási rendszer (Moneys Ordres) is általános alkalmazásba vétetvén, — habár egyes helyeken néhány év óta már

^ε Lásd fentebb 233. l.

^h Lásd Darby Griffitho motions, Hans. Deb. vol. CLXXVI. p, 1390; vol. CLXXVIII. p. 372.

¹ Act 29 et 30. Vict. c. 55.

¹ A fentebb előadott állítások igazolására és ez osztály bővebb ismertetésére nézve, lásd Rep. on Off. Sal. 1850 Evid. 3238—3292 Commons Papers 1854 vol. XXVII. p. 399: Rep. on Misc. Expenditure 1860, Evid 1370. Hans. Deb. vol. CLXXIV; p. 1219. Továbbá; Annual Reports of the Postmaster-General.

ezelőtt is gyakorlatban volt, — ehhez 1861-ben a postatakarékpénztárak intézménye csatoltatott, mely az előbbi intézmény előnyeinek felhasználása mellett megbecsülhetlen jótéteménnyé lett Nagybritannia és Irland szegényebb osztályaira nézve.^k

1864-ben egy újabb jótétemény lett az egyesült királyság szegényebb sorsú lakosaira azon intézkedés, mely szerint a postahivatalok arra is fel lettek hatalmazva, hogy bizonyos összegnek halál esetében való kiszolgáltatása végett apróbb összegekben évi járadékokat szedhesenek be az illetőktől.^l

Az államszámadások megvizsgálására kiküldött bizottság előtt azon kérdés merült fel az utóbbi időkben, hogy mit kell tenni a postahivataloknál utalványozott oly pénzüsszegekkel, melyeknek felvételére senki sem jelentkezett. A postahivataloknál összegyűlő ilyenmű pénzeket eddig a postánál szolgáló tisztviselők életbiztosítéki alap-

---

^k Az Act 24 Vict. c. 14 által. Ez intézmény leírását lásd Rep. of Committee of Public Accounts for 1865; Appx. No. 2. pp. 156—189. Hans. Deb. vol. CLXXIX. p. 194. És Lewins on Post-Office Savings Banks. A pénzütalványozási és postatakarékpénztárból a közönségre háramló rendkívüli és nem remélt előnyöknek, s magának ez intézménynek rendkívül gyors fejlődését mutató legújabb statistikai adatokat lásd a Postmaster-General 1867-iki Reportjában, továbbá a Scudamore által az Electric Telegraph Bill bizottság elé terjesztett jelentését. Commons, Papers, 1867—8, No. 435, pp. 121—124.

^l Act 27 et 28 Vict. c. 43. Lásd a kormány által kiszolgáltatandó évi járadékok, vagy halál esetében kiszolgáltatandó összegek fejében fizetendő díjak táblázatát, valamint a Postmaster-General által a fentebbi törvény értelmében az évi járadékok és végkielégítési összegek iránt kiadott rendeleteket. Commons Papers, 1865 vol. XXX. pp. 683—806.

jának növelésére használta fel az illető osztály; minthogy azonban könnyen beláthatólag igen helytelen eljárás az, ha oly pénzekből képeztetik valamely alap, mely sem az illető alapnak nem tulajdona, sem a parlament által nem utalványoztatott ezen célra: Vinne, az Audit Office részéről azon indítványt tette 1867-ben a Public Accounts Committee előtt, hogy az elévült pénzutalványokból befolyó összegek az Exchequernek szolgáltatassanak által, s ha aztán az utalványok később mégis előkerülnének, illetőleg presentáltatnának: a parlament gondoskodjék róla, hogy miből fiztessenek azok vissza. E kérdés azonban mindeddig megoldatlanul maradt, mivel a kincstár semmi határozatot sem hozott e tekintetben.^m

Gyakran foglalkozott a parlament már azon kérdéssel is, hogy vajjon nem volna-e helyes és célszerű a különböző postahivataloknál a vasárnapi munkát az egész birodalomban mindenütt egyformán megszüntetni, és többször lehetett e tekintetben ép ellenkező nézeteket is hallani.ⁿ 1855-ben végre egy királyi bizottság küldeték ki e kérdés megvizsgálására; ez különböző javaslatokat tett ez ügyre nézve,^o melyeket aztán a kincstár lordjai foganatosítottak azon célból, hogy a mennyire lehet, megkönnyebbsítsék a postahivataloknál a vasárnapi munkát, és »a vasárnapi levelek $\frac{6}{7}$ részének használóitól bejövő kérelem folytán« a vidéki kerületekben teljesen meg is szüntethessék a vasárnapi levelezést.^p A postahivatalok-

^m Second Rep. Com. Pub. Acets. 1867. Min. of Evid 509—517.

ⁿ Lásd fenteb. I. k. 262. l.

^o Commons Papers, 1850, vol. XX. p. 455.

^p *Ibid.* vol. CIII. p. 183. *Ibid.* 1854. vol. CX. p. 27. 1867—8, No. 230.

nál szolgáló egyéneknek azonban szigorúan meg van tiltva, hogy a vasárnapi posta megszüntetése ügyében valaminemű agitatiót fejthessenek ki.^q

A postaügyi osztály kötelessége a postának gőz- vagy vitorlás hajókon a tengerentúli helyekre való szállítása iránt szerződéseket kötni, e szerződések azonban csak akkor lesznek jogérvényesekké, ha a képviselőháznak már volt alkalma véleményét nyilvánítani azok iránt.^r És habár épen nem volna célszerű, hogy a képviselőház a posta szállításáért ezután fizetendő díjak megállapítására vonatkozó abstract határozatok által már előre megkösse a kormány vagy saját kezeit:^s mégis annyi okvetlenül szükséges, hogy az ilyenmű egyességek a tárgyalásnak még oly oly stádiumában terjesztessenek a ház elébe, hogy a parlament szabadon nyilváníthassa azokra vonatkozó véleményét, a nélkül, hogy ha talán nem helyeselné azokat, ez által finanziaális veszteséget okozzon az egymással szerződésre lépni szándékozott feleknek.^t

1868-ban lényegesen növekedett a General-Post Office teendője az által, hogy a Nagybritannia és Irland egyesült királyságok egész területén fennálló távirdák is ezen hivatal ellenőrzése alá helyeztetek. E reform keresztülvitelén már több év óta gondolkozott a kormány, míg végre a kereskedelmi kamrák és a hírlapok legbefolyásosabb részének az egész országban mindenütt egyhangú nyilatkozata egy permissive Act hozatala által

^q *Ibid.* 1867—8 No. 230.

^r Lásd fentebb I. k. 298—501. l.

^s Hans. Deb. vol. CXC. p. 2010.

^t *Ibid.* vol. CLXXXIX, pp. 658—762. 1561 továbbá Churhward case, fentebb au I. k. 496. l.

valósulásra segítette azt.^u E törvénycikk felhatalmazza a Postmaster Generalt, hogy a parlament által e célra megszavazott összegekből a kincstár lordjainak beleegyezésével minden oly távirdavonalakat megvásárolhasson, melyeket a részvényesek készek átengedni az állam részére, — feltéve, hogy a vételi szerződés már legalább egy hónap óta feküdt a ház asztalán, a nélkül hogy kárhoztatták volna azt.

E törvénycikknek nem volt célja több jogot vagy a magán vagyon felett több rendelkezési hatalmat ruházni a Postmaster-Generalra, mint a mennyit az említett távirdahivalok kaptak a parlamenttől. Hanem csupán annyit akartak az által elérni, hogy a Postmaster-General képes legyen az újra szervezett távirda társulat igazgatására, szabadságára hagyván, hogy az általa legjobbnak vélt s a parlament által elfogadható feltételek mellett egyezkedjék az akkori társulatokkal azok tulajdonjogának átruházása iránt.

Ha valaha csakugyan valósítani lehet az e törvénycikk által eléretni kívánt célt: ez ugy az államra mint magára a közönségre is kétségkívül igen nagy előnyökkel

---

^u Act. 31. et 32. Vict. 310. E Bill a képviselőházban tárgyalatása alkalmával egy külön bizottság elébe utasítottatott, mely különböző adatokat gyűjtve össze arra nézve: beadott jelentésében ugy nyilatkozott, »miszerint nem kívánatos, hogy a közönség üzeneteinek szállítására törvényesen csupán a postahivatal legyen jogosítva.« Következésképp azt ajánlotta, hogy a Postmaster-General az állankincstár beleegyezésével felhatalmazandó volna arra, hogy bizonyos nemü üzeneteknek olcsóbb áron való szállítása iránt szerződéseket köthessen, de ugy, hogy a képviselőház mindig kellőleg értesive legyen azokról; továbbá a tengeralatti távirdák megszerzése és használása módja iránt is javaslatokat tehessen. Commons Papers, 1867—8. No. 435.

fog járni, mivel ez uton sokkal olcsóbb, kiterjedtebb és még is célszerűbb távirda összeköttetés fog az egész országban mindenütt létesíttetni, a mi nagy mérvben elősegítendő külelenség által megtámadtatás esetén az ország megvédhetését, s bent az országban a nyugalom és a törvényes rend fentarthatását. ^v

A Postmaster-General hivatal egy titkár vezetése alatt áll, kinek évi fizetése 1500—2000 font sterling között változik, ki mellé aztán még két segédtitkár van adva. A londoni edinburgi és dublini főposta hivataloknál 1868-ban 4430 egyén volt alkalmazva. ^w

Az államtitkárság.

Az államtitkárság, vagy mint azelőtt nevezték, a királyi titkárság eredetét igen nehéz ma már kinyomozni. A Sir Harris Nikolas vizsgálataiból azt látjuk, hogy a régi angol fejedelmeket, ép úgy mint más országok uralkodóit is, mindig néhány tudós egyházi férfiú kísérte, kiket előbb irnokoknak (Clerk,) majd később titkároknak neveztek, ezeknek lévén kötelessége elintézni a király levelezéseit s leírni a főbb államtisztviselőkhöz intézett parancsait, ha élőszóval nem közölhette azokat a fejedelem azokkal. E tisztviselőket azonban Angliában az Erzsébet királyné uralkodása végéig soha sem nevezték, s valósággal nem is tekintették államtitkároknak, hanem csak

^v A távirda vonalak kezelésének az állami postahivatalra való átruházása ügyében folytatott alkudozásokról a parlament elébe terjesztett jelentéseket lásd Common's Papers 1867—8. Nos. 202, 272. továbbá Edinb. Rev Jan. 1869, Art. VI.

^w Civil Service Estimates 1868—9 Revenue depts. pp. 33—47.

ezután kezdették a király titkárait általában így czimezni. Továbbá ha nem voltak ezek egyszersmind a titkostonácsnak is tagjai, sohasem tekintettek felelősöknek a kormány intézkedéseier. *

VIII. Henrik uralkodásának közepe tájáig a király titkárai ugy látszik mindig egyházi személyek voltak, a kik aztán néhány évi szolgálat után rendesen valamely püspökséget, vagy valamely más jövedelmező hivatalt kaptak e szolgálatokért jutalmul. A VI. Henrik idejéig rendesen soha sem voltak tagjai a titkos tanácsnak, s még ha bebocsáttattak is e fenséges testületbe, és ha ez esetben a többi tanácsosokkal együtt felelősek lettek is a kormány intézkedéseier: mégis mindig csak végrehajtó tisztviselőknak tekintettek, a kik csak a fejedelemnek tartoznak felelőséggel a reájok bizott teendők teljesítéséier, és semmi alkotmányos ellenörködés alatt nem állván, csak a fejedelem rendeleteinek hű és pontos teljesítésére vannak kötelezve. †

A titkári hivatal ez időtől kezdve lassankint mind nagyobb fontosságúvá lett, de azért csak az 1688-iki nagy forradalom után, midőn a titkos tanács helyett a cabinet vette át a közügyek vezetését, kezd az államtitkárság azon nagyobb mérvü felelőséggel együtt járn, mely a kormány egyik legfontosabb és legbefolyásosabb hivatalává tette azt, s csak ekkor kezdett a fejedelem nevében oly hatalommal intézkedni, hogy csak maga a fejedelem akadályozhatta meg azt. A hatalom és méltóság e növekedéséivel azonban a korona előjogainak törvényes és igaz-

* Nicolas, Pro. of. Privy. Council, vol. VI. pp. XCII. CXXIX.

† Nicolas, Pro. of. Privy Council, vol. VI. pp. CXXXII—CXXXVI.

ságos használatáért is mind gyakrabban kezdték felelősségre vonni e hivatal viselőit a parlamentben. ^z

A főbb államtitkárok saját osztályuk ügyvitelére csupán magok ügyelnek fel, de egyszersmind teljes felelősséggel tartoznak az ezekben intézett államügyekért, mind ezekre nézve természetesen a cabinettanács ellenörködése alá lévén helyezve.^a Mint a korona nevében működő államtitisztviselők, az országos törvények által rájuk ruházott jogokon kívül már magában e minőségöknél fogva is csaknem korlátlanul mondható hatalommal rendelkeznek. A polgárok szabadságát illető ügyekben azonban mindig csak mint ministerek járnak el, s az e minőségökben rendelkezésre álló, rendkívüli hatalomnál fogva a ministerek által könnyen elkövethető törvénytelenések ellenében egy felől a polgárok személy- és vagyonbiztonsága fölött örökös törvényszékek, másfelől pedig a ministerek parlamenti felelőssége szolgálnak biztosítékul. ^b

Az államtitkárok száma a szerint a mint közigazgatási teendők évről évre szaporodtak: a különböző korszakokban szintén változott. VIII. Henrik idejéig rendszeresen csak egy államtitkára volt a fejedelemnek, de az ő uralkodásának utóbbi évei alatt már egy második fő államtitkár is neveztetett ki, kinek hatásköre teljesen megegyező volt az eddigi első államtitkáréval. Ez időtől fogva Scóthonnak Angliával való egyesítéséig — midőn, mint alább látni

^z *Ibid.* p. CXXXVI.

^a Earl Russell, Rep. Committee on Education 1865, Evid. 2905.

^b Az államtitkárok hatalmának korlátozását lásd Broom's Constitutional Law. pp. 525—617. 726, n. 727. lásd továbbá Nikolas, Pro. of Privy Council vol. VI. p. CXXXVII.

^c Lásd fentebb I. k. 299.

fogjuk, ismét növekedett az államtitkárok száma, — csak nem kivétel nélkül mindig két titkár neveztetett ki. Jelenleg öt főbb államtitkárság létezik, t. i. a belügyi, külügyi, gyarmatügyi, hadügyi és indiai államtitkárság. Az alkotmány szerint azonban mindennek dacára is csak egy államtitkárság létezik, mivel a törvény szerint e hivatal mintegy bizottságilag kezeltetik, s annak egyes ügyosztályokra elkülönítése csupán az illető tisztviselők kölcsönös beleegyezésétől függ, s bármennyi legyen is a főállamtitkárok száma: ezek valósággal mégis csak egy hivatalt képeznek, mivel mindnyájan egyenranguak egymással, és ha a szükség úgy hozza magával, könnyen átvehetik egymás teendőit, habár rendesen mindenik elé külön hatáskör van is kijelölve. ^d

A fejedelmek a kormányzó testületnek úgy bent a házában, mint a külföldön működő tagjaival is csak az államtitkárok útján közlekedhetnek, és a fejedelem akaratát bármikor, bármely államtitkár is közölheti akárkivel is. ^e A királyi névaláírás érvényességéhez okvetlenül megkivántatik, hogy egy államtitkár ellenjegyzésével legyen az ellátva, s a korona kinevezési joga, vagy bármely más hivatalos ténye is csak ily módon foganatosítható. Ez uton a fejedelem, míg egyfelől személyére nézve szent és sértetetlen, másfelől csak egy felelős tanácsadó jóváhagyása mellett intézkedik bármily ügyben is, a ki aztán maga felelős a korona tetteiért. ^f

^d Pro of Privy Coun. vol. VI. pp. CVIII. CXXIII. CXXX, CXXXIX.

^e Rep. Com. on Foreign Trade, 1864, Evid. 1933.

^f Rep. Com. on Organisation of the Army, 1860. pp. VI, VII. Evid. p. 32. Sir R. Peel, in Mirror of Parl. 1829. p. 806, továbbá lásd fentebb I. k. 170—172. l.

Az államtitkárokat közvetlenül a korona nevezi ki, és a fejedelem tetszése szerint bármikor is elmozdíthatók hivatalokból; míg azonban birják a fejedelem bizalmát, ők felelősek a fejedelem tetteiért, és a korona jogainak gyakorlásáért, a mire nézve korlátlan hatalom van kezökbe adva. Háboru, vagy egyes közveszély esetén az államtitkárok a koronától nyert közvetlen felhatalmazásoknál fogva még hivataltársaik felett is rendelkezhetnek, így például Lord Chatham államtitkár korában mint állítják, az admirális első Lordja által oly rendeleteket is iratott alá, melyeket nem engedett annak elolvasni. ^g A spanyolországi hadjárat alatt ugy a szárazföldi, mint a tengeri hadsereg parancsnokai is, közvetlenül csak az államtitkárral leveleztek. Egy közelebbi időben pedig, Sidney Herbert hadügyminister korában, habár cabinetminister is volt, — még egy saját osztályába tartozó ügyben is engedni volt kénytelen egy államtitkár írott rendeletének. ^h

Az államtitkárok hivatalba lépése alkalmával a fejedelem egy tanácsülésben személyesen nyújtja át azoknak a hivatal pecsétjeit, és az elbocsátás alkalmával szintén személyesen kötelesek azok e pecsétet a fejedelem kezeibe szolgáltatni. ⁱ A pecsétet átadásakor, az új állam-

^g Lásd alább 596. l.

^h Rep. on Org. of Army 1860, pp. 396—447.

ⁱ E hivatalnak három pecsétje van, az első a nagy pecsét, melyen a királyi címer a címertartókkal együtt látható, a második kisebb pecséten már csupán maga a királyi címer áll, a harmadik Cachetnek nevezett még kisebb pecsét is ugyan ezt mutatja. A királyi név aláírással ellátott okmányokra a körülmények szerint vagy a nagy pecsétet, vagy a fentebb említett második pecsétet alkalmazzák, a harmadik legkisebb pecsét pedig rendszeren a fejedelmi személyekhez intézett

titkár még ha nem kapta is meg a kinevezési okiratokat: azonnal élvezetébe lép új hivatalának. 1578 óta ugyan általában szokásban volt, hogy a hivatalba lépés alkalmával kinevezési okmányt is adtak az államtitkároknak, minthogy azonban utóbbi időkben gyakran változtak a hivatal viselői, néha nem tartják meg ezen szokást. Midőn azonban a parlament figyelme felhivatott e szabálytalanságra, határozatilag kimondatott, hogy ezután szigorúan ragaszkodni kell a régi gyakorlathoz.¹ Az ily kinevezési okmányok mindig csak általános kifejezésekben jelzik a hatalom átruházását, a nélkül, hogy részletesebben kitüntetnék a kinevezett teendőit. A kinevezési okmány átvételekor a Cancellor of the Exchequer egy újabb rendelete folytán 200 font sterling kincstári illetéket kell fizetni a kinevezettnek a kincstár számára.² 1855-ben a hadügyi államtitkárság felállításakor azonban, egy újabb kinevezési okmány szigorúan körülírja az illető tisztviselő teendőit, az ez intézkedés folytán felmerült alkotmányos kérdéseket azonban csak ez osztály hatáskörének tárgyalása alkalmával fogjuk bővebben megvizsgálni.

Az államtitkárok eleinte, a királyi palotában laktak, és még most is mindig jelen vannak a fejedelem mellett az állami, vagy udvari ünnepélyek alkalmával, egy közlök mindig elkíséri a királynét, midőn az a birodalom külön-

---

királyi leveleknél használtatik. Pro. Privy Council vol. VI. p. CXVIII. Stat. 14 et 15 Vict. c. 82.

¹ Proc. Privy Council vol. VI. p. CXXXIX. Hans Deb. vol. CXLI, pp. 1105, 1247 *Ibid.* vol. CXLII. p. 620. *Ibid.* vol. CXLIII. p. 1426.

² *Ibid.* vol. CLIII. pp. 1300, 1808, 1828.¹

böző részeit látogatja meg, és szabály szerint egy másik államtitkárnak meg mindig a fővárosban kell maradni.

Az államtitkárok mindig, kivétel nélkül tagjai a titkostanácsnak, s bármikor is megjelenhetnek a cabinetben; mint cabinetministerektől pedig megvárják, hogy okvetlenül tagjai legyenek a parlament egyik vagy másik házának.

Az Anna királynő fentebb említett törvénye értelmében, a képviselőházban egyszerre csak két fő államtitkár (és két altitkár) foglalhat helyet.^m E törvény hozatalakor valóban csak ennyi államtitkár volt a házban. 1708-ban azonban a Scóthonnal való egyesülés miatt nagymérvben felszaporodott közigazgatási teendők kellő intézhetése végett még maga Anna királynő egy harmadik államtitkárt is nevezett ki; de 1776-ban megürülvén e hivatal, egyszersmind egészen eltörültetett az, s csak 1768-ban állították ismét helyre, midőn a gyarmatügyek szaporodása ismét szükségessé tette a harmadik államtitkár kinevezését. ⁿ 1782-ben a Burke Edmund által ajánlott gazdasági reformok folytán a harmadik államtitkárság az Act. 22, Geo III. c. 82 által ismét eltörültetett, s teendői a belügyministeriumnak adattak által. 1794-ben a katonai ügyeknek a francia háboru folytán bekövetkezett nagymérvű felszaporodása miatt a hadügyi tárca vezeté-

ⁱ Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1237. Macaulay, Hist. of Eng. vol. IV. p. 9.

^m A chap. 7. sec. 25, az Act. 22, Geo. III. c. 82 értelmezése szerint, megszünteti a harmadik államtitkárságot, és kijelenti, hogy ha e hivatal valamikor később még ismét helyre állíttatnék: az »új hivatalnak« lesz tekintendő, melynek viselője nem foglalhat helyet a képviselőházban.

ⁿ Cox. Inst. 665.

sére újra egy harmadik államtitkárt kellett kinevezni, s 1801-ben aztán, a gyarmatügyi hivatal teendői is ez új államtitkársághoz tétettek által.

1794 december 30-ikán a képviselőház szabályaira vonatkozólag az a kérdés merült fel a házban, hogy az ujon állított hadügyi osztály titkára hogyan foglalhat helyet a képviselőházban, az Anna királynő fent említett törvénye értelmében. E kérdésre aztán azon válasz adatott, hogy a mennyiben Dundás úr belügyminister volt midőn a hadügyi osztály vezetését átvette: a törvény szerint az új belügyministert Portland herceget kellene »harmadik titkárnak tekinteni; minthogy azonban ő méltósága a lordok házában foglalt helyet, tehát az Anna királynő törvénye egyáltalán nincs megsértve.«^o 1797 nov. 7-én egy formaszzerű indítvány alakjában ismét felmerült e kérdés. Pitt azonban a fentebb említett alapon ismét ellenezte annak tárgyalását, s szavazás alkalmával csak ugyan el is vettetett az.^p Ez időtől fogva aztán állandó gyakorlattá lett, hogy a főbb államtitkárok közül legalább egy mindig a lordok házában foglal helyet.

1854-ben, midőn kizárólag a hadügyi osztály teendőinek intézése végett egy negyedik államtitkárt kellett kinevezni: egy parlamenti Act hozatalára volt szükség, hogy a harmadik államtitkár és altitkár is helyet foglalhasson a képviselőházban.^q Ép így 1858-ban is szintén csak egy külön törvénycikk által lehetett a negyedik főállamtitkárt és altitkárt bevezetni az India Office felállítására alkalmával a parlamentbe.^r

^o Parl Hist. vol. XXXI. p. 1003.

^p *Ibid.* vol, XXXIII, p. 977.

^q 18 et 19. Vict. c. 10.

^r 21 et 22 Vict. c. 106, sec. 4. 1864-ben kérdés merült fel a képviselőházban arra nézve, hogy miként egyeztethető az meg a házszabályokkal, hogy jelenleg őt altitkár tagja van a háznak. Ez eset részleit fentebb már egy alkalommal előadtuk. Lásd fentebb 257. l.

A fő államtitkárok egyenként mindnyájan 5000 font sterling évi fizetést húznak, s mindenik fő államtitkársághoz évi 2000 font fizetéssel egy állandó altitkár és 1500 font sterling évi fizetéssel egy parlamenti, vagyis politikai altitkár is van alkalmazva.

Az al-államtitkárok.

Az altitkárok az illető ministerium politikai vezérei, és a ministere kölcsönös beleegyezése folytán neveztetnek ki. A fő államtitkár, tekintetbe véve, hogy általában a közügyek meneteért a miniszerelnök tartozik felelősséggel, az általa ajánlott egyének bármelyikének kinevezésébe is bele fog nyugodni; míg megfordítva, ő a maga részéről csak olyanokat fog ajánlani, kik iránt különösebb bizalommal viseltetik.[†]

A hivatal körében a fegyelem és rend fentartása az állandó altitkár kötelessége, és mindenféle ügy az ő kezén megy keresztül. Mindent, mi a hivatal körében történik, a politikai altitkár ugyan általában felülvizsgál, de parlamenti teendőinek halmozottsága miatt nem szentelhet sok időt a hivatalos rendes teendőinek minden egyes részleteire. Az ő feladata inkább az, hogy az illető osztályt a parlamentben képviselje, és ha a főállamtitkár a felsőház tagja, akkor neki a képviselőházban van helye. Sőt a politikai altitkárok a parlamenti bizottságokban gyakran nemcsak saját osztályokat, hanem az egész kormányt is kénytelenek képviselni.[‡]

[†] Rep. on Off. Salaries 1850 Evid, 300

[‡] Rep. Off. Sal. 1850. Evid. 89; 1471, 1939 stb. Rep. Com. on Diplomatic Service, 1861, pp. 50, 94.

A belügyminiszterium kivételével mindenik államtitkárságnál van egy állandó segéd-altitkár, a ki főnökének minden teendőjében osztozik, és ha ez valami elháríthatlan akadály miatt kénytelen távol lenni hivatalától, az egész osztály ügymenetére is felügyel. E segédtitkárok mindenike 1500 font sterling évi fizetést húz.

Az ügyosztályok állandó főnökei fogalmazzák az elküldendő sürgönyök vagy rendeletek vázlatait. Ha valamely oly sürgöny érkezik, mely egy előbbi üzenetre hivatkozik, ezek kötelessége előkeresni azt, és egy rövid kivonatot készíteni azon ügyekről, melyekre különösebb figyelem fordítandó, véleményt adva az iránt is, hogy mit kellene tenni az illető ügyben. E jegyzőkönyv aztán az állandó altitkár, majd a parlamenti altitkár, s végre az államtitkár elébe terjesztetik. Mindenféle ügynek ily állapotban kell az utóbbi elé érkezni, hogy annak aztán csupán csak nevének kezdőbetűit kelljen aláírni. ^v

A terjedelmesebb ügyosztályok állandó altitkárai hivatalos levelezéseiknél az ügyosztály címét és pecsétjét használhatják, de e cselekményökért felelősséggel tartoznak, és ha visszaélnének a bennök helyezett bizalommal: panaszt lehet ellenök emelni a főtitkár előtt, a ki ép úgy felelős a koronának és a parlamentnek alárendeltjei eljárásáért, mintha ő maga írta volna alá az illető okmányokat. ^w Így az államkincstár, az admirális és a közoktatásügyi ministerium titkárai mindig az illető hivatal lordjai nevében (My Lords) szólnak, és mindenik államtitkárságnál a fő államtitkár nevét használják, jóllehet az illető okmányok csak az altitkároktól származtak is.

^v Rep. Off. Sal, 1850. Evid 1548.

^w Lásd Hans Deb. vol. CXCII. p, 1825; fentebb, 174. l.

Tekintve, hogy mily roppant sok ügy fordul meg egy terjedelmesebb ügyosztályban, kikerülhetlen valami ilyenmü intézkedés, minthogy lehetetlen minden aprós okmányt a hivatal főnöke elébe terjeszteni, hanem csak a nehezebb vagy kétesebb esetekben fordulnak hozzá, hogy utasításait kinyerjék.*

A kibocsátandó rendeletek, vagy utasítások, és más fontosabb államirományok vázlatai, egy külön táskába zárva köröztetnek a cabinet tagjai között, melyhez aztán a cabinetministerek mindenkének kulcsa van; e táskákat igen megbízható szolgák, úgynevezett futárok kézbesítik a ministereknek. E futárok névleg a külügyi hivatal tisztikarához vannak sorozva, gyakorlatilag azonban két osztályra vannak elkülönítve, a szerint, a mint vagy a bel- vagy a külügyi hivatal szolgálatában állanak; s minthogy szolgálatuk természete azt követeli, hogy bármelyik cabinetminister is rendelkezhessék velök: azon esetben, ha valamely hely megürül e királyi futárok sorában, a kinevezési jog használatában egymásután sorrendben következnek a ministerek.†

A különböző államtitkárságok személyzetének létszámát mindenkor egy titkos tanácsi rendelettel állapítják meg.

A belügyi, gyarmat- és India-ügyi államtitkárságok mellé a felmerülhető jogi kérdésekben használandó bizalmas tanácsadókül egy-egy állandó tanács is van rendelve, mely a belügyi hivatalnál rende-

---

* Rep. Com, on Education 1865. Evid. 145, et 290, 338—356, Lásd alább, 649. l.

† Murray's Handbook p. 276.

sen a kormány részéről benyújtandó törvényjavaslatok készítésére használtatik. ^z

A belügyi államtitkárság.

A Nagybritannia és Ireland mindenféle belügyeire vonatkozó közvetlen felügyelet a belügyi hivatal főállamtitkárára van bízva. Angliában azonban a polgárság már annyira meg van szokva az önkormányzathoz, hogy a közigazgatási ügyek egy nagy része úgy elintéztetik, mi-lyerint épen nem szükséges, hogy a belügyminister is kiterjessze rájuk figyelmét. Főteendője tehát leginkább az egyesült királyság belbékéjének és az állam törvényei-nek tiszteletben tartására és a bűnügyi igazságszolgálatásra való általános felügyeletre szoritkozik. Ő felelős különösen a korona előjogainak a belbéke fentartásánál és a bűnügyi igazságszolgáltatás különböző eseteiben való alkalmazásáért, s az élet- és vagyónbiztonságnak az egye-sült királyság egész területén való fentartásáért. Ép e célból, mint a fejedelem meghatalmazottja, már régi szo-kásnál fogva, az országnak mint polgári, úgy katonai hatóságai fölött is terjedelmes jogokkal van felruházva, és mint a legfőbb hatóság, ha elegendő ok van reá, bárki ellen is adhat ki elfogatási parancsot. ^a A rendes hadsereg mozgósítására s a polgárórság, honvédség és az önkéntes csapatok igazgatására nézve azonban 1854 óta a hadügyi

^z Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 1208, 1235. Azon kér-désre nézve, hogy valjon ez állandó tanács tagjai helyet fog-lalhatnak-e a képviselőházban : lásd fentebb 266. l.

^a Lord Campbell, in 5. Ellis and Blackburn, 353. Lord, John Russel in Hans. Deb. vol. XCII. p. 355.

államtitkár intézkedik helyette. De az egyes vidékeken támadt lázadások vagy zavarok esetében még mindig a belügyminister küldi Ő Felsége parancsait az illető megyék Lord-helytartóihoz, vagy a kerületi hadparancsnokságokhoz, midőn azokat szükség esetében, a polgári hatóság rendelkezésére bocsátja, s az általok nyújtandó segílyre nézve utasításokkal látja el.^b

A belügyminister eddigi rendőrségi jogaihoz az utóbbi negyven év alatt hozott törvények még tekintélyes mérvű helyhatósági jogot is csatoltak. Ő ügyel fel a megyei, városi és különösen a londoni és London-környéki rendőrségre és igazságszolgáltatásra.^c Jogában áll továbbá az állam ellen bűntényekkel vádolt egyéneket kihallgatni s vizsgálat alá venni, s némely újabb törvények alapján »a Franciaországból, vagy az amerikai Egyesült-Államokból menekült bizonyos szökevények kiszolgáltatását elrendelni. Hasonló joggal van felruházva a gyarmatokból

^b Hans. Deb. vol. CXXXI. p. 237. lásd továbbá *idid*, vol. CLXIX. p. 128. Report off Commissioner on the Volunteer Force, Common's Papers 1862, vol XXVII. p. 89. Az oly eseteket, midőn valamely polgárihatóság katonai erő kirendelése végett a belügyministerhez folyamodott, s viszont midőn a kormány előleges megkérdezése nélkül intézkedett: lásd Common's Papers 1855, vol. XXXII. p. 669, 1856, vol. L. p. 521.

^c Az utóbbi időben sokszor panaszkodtak, a rendőrségnek nagymérvű kiterjesztése s közvetlenül és kizárólag a belügyminister hatósága alá helyezése ellen. Lásd Peto on Taxation, pp. 332—339. 1833-ban panaszt emeltek a képviselőházban, a rendőrség eljárása ellen, azt állítván, hogy annak eljárása nagyon is hasonlít a többi európai államokban szokásos kéunkedési rendszerhez; a ház által kiküldött bizottság vizsgálataiból csak annyi derült ki, hogy egyes rendőrök igen is, követtek el visszaéléseket; de aztán el is bocsáttattak hivatalaikból. Lásd fentebb az 1 kötet 358-ik el.

menekült szökevényekre nézve is, kiknek elfogatását és a gyarmati hatóságoknak kiszolgáltatását szintén elrendelheti.

Az 1858-ki Local Government Act alapján a városi önkormányzat, középítkezés és közegészségügy, valamint a temetők megnyitása vagy elzárása körül felmerülő kérdésekben is (a titkos tanács egészségügyi osztályának meghallgatása után) szintén a belügyminister képezi a legfőbb hatóságot. Az ő kötelessége felügyelni bizonyos törvények értelmében a gyármunkások foglalkoztatására, a halászatokra és a kőszénbányákra, az ezekben dolgozó munkások állapotára, a bonctani intézetekre, a vagyontalan tébolyodottakra s általában a tébolydákra.

A belügyminister képezi a legfőbb hatóságot a börtönökre, a fegy- és javító intézetekre, s általjában az egész bűnügyi igazságszolgáltatásra nézve is. Ő felelős különösen a királyi legfőbb kegyelmezési jognak az elítélt bűnösöknél való alkalmazásáért, vagy ezek büntetés-nemének megváltoztatásáért is. A királyi kegyelem alkalmazásáért évenként több ezer kérvény adatván be, ezek elintézése igen sok fáradságot okoz e hivatal viselőjének, mivel minden egyes esetet személyesen kell megvizsgálnia, s legfeljebb azon bírók lehetnek némi részben segítségére, kik előtt az ügy első folyamódásilag tárgyalatatt. Ezért gyakran kénytelen megkeresni a vidéki törvényszékek elnökeit, vagy a központi fenyítő törvényszéket, valamint az egyes kerületi helyhatóságokat is, felvilágosítások adása végett. ^d A helyhatóságok eljárása ellen a megyei Lord-

^d Rep. on Off. Sal. 1850 Evid, 2887. Campbell's Chancellor's I. 19 n. Harrison v. Busch Ellis and Blackburn vol. V. p. 344. Ante. vol. I. p. 344.

Lieutenantok utján beadott panaszok is, mind a belügyministerhez intéztetnek, s ez teszi aztán azokat véleményadás végett a Lord Chancellorhoz által.

A közigazgatási téren, ezek a belügyminister tulajdonképeni teendői; bizonyos törvények utasításai folytán azonban ő köteles felügyelni a házasságok, születések s névváltoztatások bejegyzésére, a megyei vagy községi birtokok határaitra, az aprós ügyek elintézésével megbízott törvényszékekre, az országban tartózkodó idegenek névsorára stb.; ő adhatja ki a honosítási bizonyítványokat, melyeknél fogva a jó magaviseletű külföldiek, kik már hosszabb idő óta a britt korona alattvalói és továbbra is azok szándékoznak maradni: a britt polgári jogok alá helyeztetnek.

A belügyminister állítja ki vagy hitelesíti az oly királyi rendeleteket, adományokat, Lord-Lieutenanttá való kinevezéseket, szabadalom- és kiváltságleveleket stb. melyek sem valamely másik ügyosztály, sem az államkincstár alá nem tartoznak. Minden ilyféle ügyek a belügyministeri hivatal részéről terjesztetnek a fejedelmi szentesítés alá.* Ez veszi által a királynőhöz intézett bármiféle kérvényeket, emlékiratokat stb. ha csak (kihallgatás alkalmával személyesen nem lettek azok által adva), a melyeket aztán, ha illő hangon vannak irva, a fejedelem elé terjesztvén: ennek válaszát szintén ez adja meg a kérelmezőnek, ez lévén a fejedelem és alattvalói között felmerülhető érintkezés eszközlésére felállított hivatalos közeg.

A belügyminister terjeszti a fejedelem elébe, az egyes polgári rendek tagjaivá kinevezendőök sorát, s ő

* First Report on Fees, 1786. p. 19.

maga nevezi ki a belügyministerium s az állami levéltár tisztviselőit, a Tower várnagyát s levéltárnokát, a windsori lovagrend tagjait, a különböző székes egyházakban a kegyadomány gyűjtőket, s végül a csatorna-tengeri szigetek s az Isle of Man főbb tisztviselőit. E hivatalokra való kinevezési jog részint régi szokásnál fogva, részint újabb törvények alapján van a ministernek által adva. Ő nevezi ki továbbá a rendőrségi és fogházi felügyelőket, a gyárakba, bányákhoz s a nagyobb fontosságú scóthoni hivatalokhoz a kormány részéről küldött »inspectorokat«. A jelentéktelenebb állásokra való kinevezéseket, — minők például a scóthoni államegyházban megürült alapítványi helyek, — egyszerűen csak saját hivatalos hatalmánál fogva intézi el, a nélkül, hogy a koronát is megkérdené azok elintézésénél. †

Hatásköre Anglián, Walesen és Scóthonon kívül kiterjed még a csatorna-tengeren lévő szigetekre és Isle of Manre is. Az ő közvetítésével érintkezhetik a cabinet az irlandi kormányzósággal is, melynek vezetéseért a belügyminister felelős, ki habár tényleg nem avatkozik is a csekélyebb fontosságú ügyekbe: mégis mindenről értesítettvén, az országban foganatosítandó minden fontosabb érintkezés az ő beleegyezésével történik. ‡

A parliament tagjai közül rendesen a következő politikai tisztviselők vannak a belügyminister hatósága

† Gladstone, in Hans Deb. vol. CLXXXV. p, 1118.

‡ Murray's Handbook, pp. 163—171, hol a belügyminister kinevezési jogára vonatkozó további részleteket, és azon számos apróbb hivatalokat, melyek többé kevésbé szintén a belügyminister közvetlen felügyelete alá vannak rendelve: szintén felsorolva találja az olvasó.

alá rendelve, ugymint a belügyministerium parlamenti altitkára, a korona két főbb jogtanácsosa, a Poor Law Board elnöke és titkára, az irlandi főtitkár és Attorney-General, s a scóthoni Lord Advocate. ^b

A belügyministeriumnak a főtitkáron kívül még két altitkára van, u. m. egy állandó és egy parlamenti; — az előbbi a polgári és bűnügyi igazságszoigáltatás vezetésével s általában a belügyi igazgatás intézésével, az utóbbi pedig a scóthoni, irlandi és csatorna-tengeri szigetek belügyi dolgaival s a ministerium parlamenti teendőivel s az ide vonatkozó levelezések vezetésével lévén megbizva. ¹ A belügyi hivatalra, s az e hivatalnak alárendelt különböző hatóságokra vonatkozó további részleteket az 1869 martius 31-ikén megjelent Civil Service Estimates Class. II. n. 3-ban lehet feltalálni.

A külügyi államtitkárság.

A külügyi államtitkár teendői nem oly sokfélék és változatosak ugyan mint a többi államtitkárokéi, de azért nem kevésbé fontos és tekintélyes hatáskörrel bír az; mert a Nagybritannia és az idegen államok között felmerülő bármiféle ügyekben ő a korona felelős tanácsadója, és az érintkezést közvetítő hivatalos közege, mivel az alkotmány a koronára ruházta a külállamokkal való alkudozások jogát, és az e nemű teendők teljesítése a külügyministerre van bízva. A külállamoknak Angliában levő képviselői, vagy a brit koronának a küludvaroknál levő követei útján ez köti meg az idegen hatalmakkal bármi tekintetben szükségesnek mutatkozó szerződéseket. Az ő

^b Rep. on Off. Sal. 1850. Evld 2757. Post, p. 710.

¹ Commons Papers, 1847–8, vol. XVIII. pp. 278, 279.

kötelessége védeni a britt korona külföldön levő alattvalóit bárhol is, megvizsgálván ezek panaszait, s kártérítést és elégtételt követelve ezeknek a külállamok alattvalóitól szenvedett bárminemű sérelmeikért is. A külállamok által a brit kormányhoz küldött képviselőket ő mutatja be a fejedelemnek, ő vizsgálja meg ezek panaszait, ő szolgáltat ezeknek elégtételt, s örködik azok kiváltságainak sértetlenül fentartása fölött.

Ő értesíti a külállamok képviselőit az angol kormány vagy a brit korona alattvalóinak minden tetteiről, melyek félreértésekre adhatnának alkalmat, kellő felvilágosítással kísérve ezekre vonatkozó előadásait; s míg egyfelől minden alkalmat fel kell használnia saját hazája érdekének előmozdítására: más felől azon czélból is mindent el kell követnie, hogy a mennyire lehet, a külállamokkal is fentartassék a barátságos viszony. Ép ezért rendszeres és szakadatlan érintkezésben áll a brit korona képviselőivel, s folytonos értesítéseket kap azok útján az illető külföldi kormányokról.

Ha egy benszülött vagy honosított angol polgár külföldre szándékozik utazni: az ide vonatkozólag érvényben levő szabályok megtartása mellett a külügyminister adja ki ezek számára az útlevelet.

A külállamokban levő diplomatai ügynökök, követe és consulok ép ezért a legbensőbb összeköttetésben állanak ez ügyosztálylyal, s a diplomatai személyzet tulajdonkép csak a külügyi hivatal külföldön szolgáló része gyanánt tekinthető, ezek szemeivel s füleivel látja és hallja a brit kormány a külügyi dolgokat, s ezek nyelven szól, ha azok intézésébe beavatkozik.¹

Ezelőtt a britt koronának a jelentékenyebb külföldi udvaroknál volt képviselői rendszeren az akkor épen kormányon volt párt hívei közül választottak, és az oly fontosabb állomások, minők a párisi, bécsi, konstantinápolyi és sz.-pétervári követségek, kormányváltás alkalmával mindig új főnököt kaptak. Azonban, habár egyfelől kétségkívül nem jelentéktelen dolog, hogy a fontosabb külföldi udvaroknál levő képviselők bírják-e a kormány politikai bizalmát: az utóbbi időkben nem szokták minden új ministerium hivatalba lépésekor megváltoztatni e tisztviselőket is, hanem Angliában is mindinkább a többi európai államoknál szokásban levő gyakorlatot kezdi elfogadni, mely szerint a külföldi képviselőket a politikai pártoktól egészen függetleneknek, s csupán az őket használó kormány organumainak szokták tekinteni. Általában a brit kormány külügyi politikája oly állandó és következetes, hogy a külföldi képviselőknek semmi nehézségbe sem kerül a különböző politikai véleményű államtitkárok rendeletének foganatosítása. Ha azonban maga az illető képviselő csatlakozott valamely politikai párt-hoz: az új külügyminister, hivatalba lépésekor, természetesen kérdést fog hozzá intézni az iránt, hogy vajjon képes lesz-e lelkiismeretesen és buzgón foganatosítani a hozzá intézendő, de eltérő politikai véleményt tartalmazó rendeleteket, — különösen azon esetben, ha talán mint a lordok házának tagja, személyesen vagy meghatalmazottja által ellene szavazott az új ministeriumnak, — mivel az állam érdeke okvetlenül megköveteli, hogy a külügyminister és a korona külföldi képviselői kölcsönösen bizalommal viseltessenek egymás iránt. *

* Rep. of Com. on Diplomatic Service, 1861. pp. 89, 104. 179. továbbá Hans. Deb. vol. CLXIX. p. 1940.

Az angol külügyi politika legfőbb jellemvonása az, hogy a mennyire lehet, az állam kereskedelmi összekötéseit mindinkább fejleszteni törekszik, s ha szükség nincs reá, nem kíván más állam ügyébe avatkozni, sőt a mennyire a rendelkezésére álló jogszerű eszközökkel teheti azt, más államok jó kormányzását és felvirágzását is előmozdítani igyekszik. Anglia politikája e tekintetben mindig ugyanaz volt és bizonyos mértékben változhatatlan is, és nem látunk elegendő okot reá, hogy az egyes csekélyebb fontosságú állomásokon levő képviselők bármely esetben is miért ne nyújthatnának segédkezet egy ilyenmű politika foganatosításához.¹

A korona külföldi képviselői és a külügyi hivatal gyakran magánlevelek útján érintkeznek egymással.^m Így történik ez különösen minden oly esetben, midőn az államérdek azt követeli, hogy az illetők teljesen bizalmasan, de egyszersmind a titoktartás biztosítása mellett közölhessék gondolataikat egymással. Az ily levelek szigoruan »bizalmas« természetűek, és soha sem mutathatók fel a levél írójának beleegyezése nélkül, hacsak később valamikor annak formászerű jóváhagyásával nyilvánosságra nem hozatnak azok.ⁿ A külügyi hivatal, és a korona külföldi képviselői között váltott magánlevelekre nézve fenálló szabályokat következőkben lehet összefoglalni. A korona szolgálóihoz semmiféle útasítást sem lehet magánlevél alak-

¹ Rep. Com. Dipl. Serv. 1861, Lord Clarendon's evidence, p. 110; továbbá 179. l.

^m Hans. Deb. vol. CLVII. p. 1182.

ⁿ Lásd fentebb I. k. 604. l. az e rendszernek Sir James Graham által a Sebastopol Committee előtt adott indokolását, — magyarázatát pedig Commons Papers, 1854—5, vol. 9. pt; 3 pp. 273—276.

jában küldeni, ha azt akarjuk, hogy kötelesek is legyenek azok a szerint eljárni, — hacsak egy hasontartalmu hivatalos okmány is nem kíséri azt. A »magán és bizalmas« természetűeknek jelzett levelek vagy rendeletek, ha szabályszerű alakban nagy ivre írva adatnak ki: rendesen közokmányoknak tekintetnek, és a nyilvánosságra hozatalok ez esetben az államtitkár tetszésétől függ; ha azonban a köztisztviselők között váltott s »magán és bizalmas« természetűeknek jelzett levelek a magán egyének leveleinél szokott alakban vannak írva: a külügyi államtitkáron és talán a miniszerelnökön kívül ritkán kerülhetnek valakinek másnak is kezébe, még ha közügyekre vonatkoznak és azok s a levélírójának tudta s beleegyezése nélkül soha sem szabad nyilvánosságra hozni azokat. A »magán és bizalmas« természetű rendeletek másolatai mindig eltétegetnek a követség levéltárába, de a magánlevelekről nem szoktak venni ily másolatokat; ° sőt általában elismert szokás az is, hogy a külügyminister még a fejedelemnek sem köteles az ily magánleveleket előmutatni. Megtörténhetik ugyan néha, hogy hivatalbeli tisztársaival közli az ilyen levelek tartalmát: de oly gyakran érkeznek ily levelek, s a többi ministerek annyira el vannak foglalva saját osztályaik vezetésével, hogy csak ritkán van idejük az ilyenek átolvasására, s általában keveset törődnek a nem épen reájok tartozó dolgokkal. A külügyminister — hivatalából való távoztakor — rendesen magával viszi az ily leveleket, és így nem szolgálhatnak azok a diplomatiái műveletek megítéléséhez, s ezek hiteles történelmének

---

° Hans. Deb. vol. CLVII. pp. 91—102. Rep. of Com. on Dipl. Service 1861. pp. 167. 211.

megírásához okmányokul, ^p — habár tényleg »egészen az államtitkár belátására van bízva, hogy a magánlevelekben kapott értesítéseit tetszése szerint bármiként is használhassa, és az ily leveleket, — ha célszerűnek látja, nyilvánosságra hozhassa, és ki is nyomtathassa. ^q

Több ízben szigoruan megróvták már a parlamentben azon szokást, hogy a külügyminister és a korona külföldi képviselői némely diplomatiái ügyekben gyakran folyamodnak a magánlevelezési rendszerhez; de mind azok kik valaha már a külügyi hivatalt viselték, vagy mint kiváló és tapasztalt államférfiak a Diplomatic Service ügyében kiküldött 1861-iki bizottság előtt kihalgattattak: egyértelműleg mindig odanyilatkoztak, hogy ez eljárás nemcsak szükséges, hanem egyszersmind nagyon előnyös is a közügyekre nézve. Még világosabban be fogjuk ezt látni a bizottság előtt kihallgatott tanuk nyilatkozatainak következő rövid kivonatából. Lord Wodehouse (ki a külügyministeriumban politikai altitkár volt) ugy nyilatkozott, hogy szerinte a külügyminister és a külföldi követsek főnökei között való magánlevelezés fentartása okvetlenül szükséges; a fontosabb közügyekről azonban hivatalos üzeneteket is kellene mindig küldeni, hogy a kormánynak a külállamokkal folytatott bármiféle egyezkedéseiről is teljes jelentés legyen a külügyi hivatal levéltárában, és hogy a magánlevelek csupán az ily hivatalos üzenetek kísérői legyenek, a melyekben talán oly magán s bizalmas természetű közlemények is foglaltnak, melyeket igen célszerű lehet a külügyminister tudomására

^p Disraeli, Hans. Deb. vol. CLXVII. p. 304: továbbá 1179, 1181. l.

^q *Ibid.* p. 2134.

juttatni, de a melyeket azért nem volna tanácsos egy hivatalos okmányba foglalva előadni. Gyakran kívánatosnak látszhatik továbbá a korona valamely ministere előtt, hogy teljesen szabadon és bizalmasan nyilatkozthassék az valamely külföldi miniszter előtt valamely politikai ügyben azon célból, hogy az annál világosabban felfoghassa az Angliában ez ügyre vonatkozólag elterjedt nézeteket. * Lord Clarendon (volt külügyminiszter) szintén odanyilatkozott, hogy a jelenlegi külföldi képviselők mellett teljesen lehetetlenné lenne a külügyi hivatal ügyeinek intézése, ha a magánlevelezési rendszer eltörültetnék. Az ily leveleknek soha sem az volt céljuk, hogy általuk a hivatalos értesítéseket helyettesítsék, hanem tényleg mindig csak az ily okmányok egyes pontjainak felvilágosítására szükséges magyarázatokat tartalmazzák azok, és oly értesítések közlésére használtatnak, melyek mindkét félnek kölcsönösen szükségesek, de a melyeket azért nem volna talán czélszerű hivatalos értesítés vagy közokmány alakjába foglalni. Teljesen alaptalan tehát azon nézet, mintha az ily magánlevelek a titkos diplomatiái ügyködés eszközül használtatnának, és mintha kétféle üzenetek váltatnának, t. i. egy nyilvános a parlament elébe szánt okmányokkal, és egy titkos, ez utóbbi utasításai lévén a foganatosítandók. † Titkos és bizalmas üzenetek — habár nem magánlevelek alakjában is, — folyvást váltatnak a külügyminiszter és a külföldi képviselők között. Lord Stratford de Redcliffe (egy kiváló diplomata) szintén nem

* Rep. of Com. on Diplom. Service, 1861, pp. 96, 97.

† Rep. of Com. on Diplom. Service, 1861, p. 106. Ez állítást később Lord Cowley (p. 223) és Lord John Russell (p. 308) is megerősítette.

tartá tanácsosnak megszorítani a diplomatiái szolgálatnál a magánlevelek használhatóságát. Szerinte a magánlevelezésnek épen azon előnye van, hogy ez úton világosabban meg lehet értetni a hivatalos utasítások valódi célját, s egyszersmind oly informatiókat is lehet adni, melyek a hivatalos levelek formalitásai vagy a nyilvánosságra hozataltól való aggodalom mellett sohasem jönnének létre. Az azonban könnyen visszaélésre vezető és igenis kárhözvethető rendszer volna, ha az ily magánlevelek a hivatalos okmányokban adott utasításokkal ellenkező, vagy legalább azoktól eltérő újabb rendeletek küldésére használhatnának.^a Annak oka, hogy a külügyi hivatalnál a magánlevelek használatához voltak kénytelenek folyamodni: legnagyobbrészt azon körülményben keresendő, hogy a hivatalos okmányok mindig ki vannak téve annak, hogy előbb-utóbb nyilvánosságra kerülnek; másfelől pedig az államtitkár gyakran igenis nagy szükségét látja annak, hogy a külföldi képviselők tökéletesen megértsék a kormány szándokait és politikájának indokait, — mely célt pedig hivatalos okmányok útján aligha lehetne valaha teljesen elérni, míg ellenben magánlevelezés útján bármely ügynök is tökéletesen tájékozhatja magát a kormány intenciói felől. Továbbá nem is valami újabbkorbeli eredetű ez eljárás, mivel a mennyire legidősebb diploma-táink visszaemlékezni képesek: kivétel nélkül mindig használatban volt e fogás.^v

---

^a *Ibid.* p. 167.

^v *Ibid.* pp. 168, 211. Bizalmas leveleket a kormány egyes osztályaihoz nem is csupán diplomatiái ügyekben szoktak intézni, mivel a kormány minden oly tisztviselője használja e kisegítő eszközt, ki valamely oly ügyet kíván annak tudomá-

A brit kormány képviselői által a külállamok megbizottaival folytatott diplomatiái érintkezés alkalmával ezelőtt egész Európában mindenütt a francia nyelvet használták; 1800-ban azonban III. György király és Lord Grenville külügyi államtitkár rendelete folytán, az angol udvarnál azon új szokás jött gyakorlatba, hogy a st.-jamesi palotában bemutatott külországi képviselők-höz angolul kezdettek szólani; az azonban még igenis kétséges, hogy vajjon e szokás már ekkor kiterjesztetett-e a küludvaroknál levő angol képviselők előterjesztéseire is. De az már kétségtelen, hogy Lord Castlereagh 1812-ben, midőn a hadseregnél szolgált, angolul írt a külállamok fejedelmeihez és ezek ministereihez. 1823-ban Canning szinte az angol nyelv használatára utasítá Nagybritanniának a lissaboni udvarnál volt képviselőjét, s ugyan ily rendeletet küldött a berlini követhoz is, habár ennek megengedte, hogy az angol szöveg francia fordítmányát is csatolhassa az általa átadott jegyzékekhez.* Ugyan e kérdés felmerült 1831-ben és 34-ben Oroszországgal és Ausztriával szemben is, s mindkét esetben ugyanazon módon döntetett el. Ugyanily utasításokat

---

sára hozni, mely vagy nem eléggé fontos, vagy nagyon is különös természetű arra, hogy egy hivatalos okmány tárgyát képezhesse. Ha a parlament valamelyik háza követelné az ily bizalmas közlemények felmutatását, ennek eredménye világosan láthatólag csak az fogna lenni, hogy többé senki sem küldene ily bizalmas értesítéseket. »E szokásnak csupán a bizalom szolgál alapjául, hogy a parlament nem fogja az ily nemű magánlevelek előmutatását követelni, melyek azon reményben irattak hogy azok egészen bizalmas közleményeknek fognak tekiutetni.« (Secretary Sir George Lewis, Hans. Deb. vol. CLXV. p. 298.)

* Lásd Stapleton's Conning and his Times, pp. 40—54.

adott 1844-ben Lord Aberdeen is, míg végre 1851-ben azon újabb rendelet adatott ki, hogy az angol jegyzékhez nem szabad fordításokat csatolni, minthogy ez esetben a külállamok kormányai a fordítmányt tekintik az eredeti okmánynak; s napjainkban már csak bizonyos körülmények között s kivételképen adatik meg valamelyik angol követnek azon jog, hogy hivatalos átiratát az illető ország nyelvére lefordítva is átadhassa. E változtatásnak oka részint azon körülményben keresendő, hogy az angol ministerek üzeneteit többnyire fel kell mutatni a parlamentben, a miért is eredetileg mindig angol nyelven szerkesztendőek azok, részint pedig onnan származik, mert ma már nem tartják Anglia méltóságával összeférhetőnek, hogy a diplomatai közlekedésnél a francia nyelvet használja.* Hasonlóan járnak el jelenleg a német államok kormányai is, melyek pedig azelőtt szintén a francia nyelvet használták. A spanyol, portugál és nápolyi udvaroknál szintén mindig az ország nyelvén szerkesztettek az ilyenmű okmányok, s jelenleg a francia nyelv kizárólagos használata a diplomatai szolgálatnál teljesen kiment a divatból, s csupán a Porta képez még e tekintetben kivételt, mely a Konstantinápolyban székelő missiók főnökeivel általában még mindig franczia nyelven érintkezik, habár egyes nagyobb ünnepélyességek alkalmával már a török nyelvet is használják.†

A kormányok egymással való érintkezése jelenleg legnagyobb részt a távirda segélyével történik; az üzenetek elküldésénél azonban titkos jegyeket használnak, s a választ is rendesen ily alakban kapják. A kormányok aztán

* Rep. of Com. on Diplom. Service, 1861. pp. 33, 72.

† *Ibid.* pp. 24, 25, 32, 161.

később nyilvánosságra hozzák ugyan az ily üzenetek tartalmát, de nem épen azon szerkezetben, a mint azok eredetileg elküldve lettek. ^a

A nagyobb ügyosztályoknál, — a külügyi hivatal kivételével, — a teendők nagy részét szükségkép egyes, alárendelt tisztviselők intézik. A külügyi hivatalban azonban nem tartják megengedhetőnek, hogy az államtitkár értesítése és beleegyezése nélkül bármit is elintézhessenek, ^a hanem minden fontosabb okmány, mely nem csupán valamely routinszerű cselekményt tartalmaz, hanem a melyhez valamely határozathozatalra volt szükség, vagy a melynek alapján valamiféle intézkedés fog történni: kiadatása előtt valósággal mindig az illető államtitkár jóváhagyása alá terjesztetik. ^b

Angliának a küludvaroknál levő követeihez, vagy általában a diplomatiai szolgálat személyzetéhez soha egy fontosabb államokmányt sem lehet elküldeni a nélkül, hogy előbb a miniszerelnök jóváhagyása alá ne terjesztett volna az, azon célból, hogy a korona beleegyezését is ki lehessen arra nyerni; és ha vagy a korona, vagy a miniszerelnök valami változtatást kíván tenni az ily okmányokon: az illető osztály főnöke köteles megengedni azt, vagy különben nem küldheti el az illető okiratot. ^c Anglia külföldi követeihez, vagy az ezek részéről a királynőhöz, vagy általában az egyes cabinetminiszterekhez intézett

^a Under-sec. Layard, in Hans. Deb. vol. CLXXV. p. 1333.

^a Earl Russell, Rep. Commons Com. on Education, 1865. Evid. 3022, 3063.

^b sec. Lord. Stanley, Hans. Deb. vol. CXC. p. 607.

^c Hans. Deb. vol. CXIX. p. 105. E szabályt a Lord Palmerstonhoz, ennek belügyministersége korában 1850-ben intézett királyi rendelet tartalmazza.

üzenetek kezelésmódját következőleg adhatjuk elő: — »ha az államtitkár a külföldről érkezett üzenetekre már kiadta rendeleteit, vagy ha épen nem volt alkalma ezt megtehetni, — valamint azon esetben is, ha az egyes fontosabb ügyekben adandó fontosabb válaszokra már megadta beleegyezését, — az illető osztály *senior clerkje* előbb a minisiterelnökhöz, majd azon esetben, ha valamely fontosabb okmányt elküldése előtt Ő Felsége jóváhagyása alá is be kell terjeszteni, a királynőhöz is elküldi, s ennek megtörténte után még a cabinetministerek között is körözteti azt. Az iratúráskának azonban a minisiterelnökhöz való szállítása közben azon osztályok altitkárainak kezén is keresztül kell menni, kiknek nincs közvetlen befolyásuk a külállamokkal való érintkezésre, és a kik csak ez úton ismerkedhetnek meg az illető levelezés tárgyául szolgáló ügyekkel.«^d

A többi más ministeriumoknál az ügyek mind az állandó altitkár kezein mennek keresztül, míg a politikai altitkár csak az általános felügyeletet gyakorolja azok felett. A külügyi hivatalban azonban szükségkép némileg eltérő rendszernek kell uralkodni. E hivatalnál igen lényeges dolognak tartják, hogy a legfontosabb teendők az állandó altitkár kezében legyenek összpontosítva, mivel a bármikor bekövetkezhető kormányváltás esetén oly új államtitkár és politikai altitkár kerülhet a hivatalba, a

^d Ezen leírást a külügyi hivatal szerkezetét és ügykezelését részletesen előadó egyik hivatalos jelentésből vettük. Rep. of Com. on Diplom. Service, 1861. pp. 74—76. Ez emlékirat, melyet a külügyi hivatal állandó altitkára E. Hammond szerkesztett, méltán volna így nevezhető; »egy okmány kalandjai a külügyi hivatalban.« Feltalálható ez, a külállamokkal folytatott kereskedelmi alkudozasokról 1864-ben beterjesztett jelentés 73—75. lapjain is.

ki nem foglalkozott valami különösebben a külügyi dolgokkal úgy, hogy ha a fontosabb ügyek nagy része nem volna igen helyesen az állandó altitkár kezébe letéve: ebből sok kellemetlenség származhatnék az országra nézve. E mellett az ügyek gyors intézése sokkal nagyobb fontosságú a külügyi hivatalban, mint bármely más osztályban, és e cél elérhetése nagy mérvben meg van könnyítve a jelenlegi rendszer által, midőn a két altitkár között felosztva lévén a teendők: a legfontosabb ügyek az állandó altitkárra vannak bízva. Mindenik altitkárnak bizonyos országok vannak kijelölve, s az államtitkár felügyelete mellett és utasításai szerint aztán ez végzi a reá bízott tartományokkal a levelezést. E mellett egyszersmind mindenik altitkárnak elegendő alkalma van a másik által végezett ügyek menetébe is betekinethetni, úgy hogy kellő ismeretet szerezhet magának az egész osztályban megforduló ügyek állásáról, a parlamenti altitkár pedig a folyó ügyek felett collegáival naponkint tartott értekezésekből szintén eléggé tájékozva lehet azok felől, hogy megfelelhessen a parlamentben hozzá intézett kérdésekre. °

A külügyi hivatal jogtanácsosa, a nemzetközi jog terén előforduló kérdéseknél, az Admiralitás egyik tisztviselője a Queens Advocate szokott lenni. †

A külföldi államokkal való kereskedelmi összeköttetés ügyében 1864-ben kiküldött bizottság ajánlata folytán, a külügyi hivatalban »Commercial és Consularis osztály« cím alatt egy új szakosztály állíttatott fel, melyben más osztályok mintájára egy hivatalfőnök, egy segéd-

° Rep. Com. on Diplom. Service, 1861, pp. 1, 94, 95. továbbá Hans. Deb. vol. CXC. p. 608.

† Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1108.

titkár és a körülmények szerint változó számú fiatal tisztviselők állítottak be. A kereskedelmi ügyekben aztán ez osztály levelez a külállamok Angliában levő képviselőivel, a Board of Tradevel és a kormány többi osztályaival, valamint a hazai és külföldi kereskedelmi testületekkel és magánegyénekekkel is, China, Japán és Siam kivételével, mivel e tartományok kereskedelmi ügyei még mindig az előbbi rendszerben kezeltetnek. Ez osztály vezeti továbbá a Treaty Departementtel egyetértőleg a kereskedelmi szerződések ügyében folytatott alkudozásokat, valamint a külföldi brit consulokkal való szigorúan kereskedelmi tárgyú levelezéseket is. Ez új osztály közvetlenül a külügyi hivatal parlamenti altitkárjának felügyelete és ellenőrködése alá van helyezve. ^a

A követségi és consulatusi titkárok a kormány tájékozhatása végett az illető országok ipar- és kereskedelmi viszonyairól időközönként jelentést kötelesek terjeszteni a külügyminister elébe, — mely jelentések aztán a parlament asztalára tétetvén, nagybecsű és igen érdekes okmányokul szolgálnak a kereskedelem történelméhez. ^b

A külügyi hivatal fegyelmi ügyeit az állandó altitkár szokta intézni, ¹ és általában elfogadott szabály a külügyi hivatalban, hogy csak az altitkárok érintkezhetnek a fő államtitkárral. ²

A Nagybritannia külföldi képviselőivel megbizott követek, consulok és ügynökök mind a külügyminister

^a Minute by Earl Russell (Foreign Secretary) cited in Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 1880.

^b Circulars to Foreign Ministers, 1862—66, Commons Papers, 1868, p. 6.

¹ Rep. Com. on Diplom. Service, 1863, p. 50.

² Rep. Com. on Trade, 1864, Evid. 2109.

ajánlatára neveztetnek ki. Ép így az ő saját osztályában működő tisztviselők kinevezése is az ő tetszésétől függ. Ezelőtt az volt a szokás, hogy az egyes követségek főnökei magok nevezték ki saját segédeiket, — de a Canning ideje óta kizárólag a külügyministerek gyakorolják e jogát. Ha azonban valamely követség főnöke maga akarja választani saját titkárát: akkor saját erszényéből is kell azt fizetnie. Azonban habár a követségek segédszemélyzetét jelenleg a külügyminister nevezi is ki: ezek választásánál még is ritkán vannak pártérdekekre tekintettel, hanem mielőtt hivatalokba állhatnának azok, előbb a Civil Service Commission előtt egy vizsgálatnak vettetnek alá, s később is, midőn a harmad, majd másodtitkárságra emelkednek: előbb szintén vizsgát kötelesek tenni. *

A képviselőház által 1861-ben kiküldött Diplomatic Service Committee ajánlata következtében a külügyminister a külügyi szolgálat kormányzására vonatkozólag többféle szabályzatokat állapított meg, s 1865 és 66 között több ízben át is vizsgáltatta azokat. E szabályzatok, melyek főleg a diplomacia fiatalabb tagjainak kinevezésére, vizsgáltatására, díjazására és általános teendőire vonatkoznak: a parliament egy 1868 mart. 13-iki felirata követ-

---

* Lásd a követségi attachék vizsgálatára nézve, 1865 július 17-ikén kelt, a képviselőháznak 1868-ban bemutatott szabályzatot, Rep. Com. on Diplom. Service, 1861 pp. 160, 192, 219, 225, 392. E Committee a diplomatai szolgálatnál elfogadott hivatalos gyakorlat tökéletesítése végett egy hét pontból álló javaslatot terjesztett a kormány elébe, melyek közül hatot el is fogadott az, de a hetediket (melyben a fontosabb követségek eljárásának emelése hozatik javaslatba) kénytelen volt visszautasítani. (Hans. Deb. vol. CLXXI. p. 1667.) A fizetett attachék, vagy mint őket most nevezni szokták, a harmadtitkárokra nézve pedig lásd Rep. Com. Pub. Accts. 1865, Evid 1830.

keztében a képviselőház asztalára tétettek, s ez ülészak okmányai között most is feltalálhatók. 1868 június havában egy másik ily kimutatás terjesztetett a képviselőház elébe, mely a diplomatai szolgálat tagjainak 1831-iki és 1868-iki fizetéseit hasonlítja össze.

1786 óta folyvást szokásban van, hogy a külügyi hivatal 5 vagy 6 kiválóbb clerkje a brit követek, consulok, és más diplomatai tisztviselők helyett mint a brit korona ügynökei működnek külföldön, ide haza élvezett fizetéseiket huzván ott is, melyeket magánleveleikkel együtt küldenek el nekik, a midőu egyszersmind, ha alkalom van rá, mindazon más dolgokat is elküldik, melyekre talán olykor-olykor szükségök van, hogy mint a korona bizalmas szolgálói általában kellőleg teljesíthessék kötelességöket. E szolgálataikért egyszersmind az államnak járó fizetésekből bizonyos percentet kapnak, (rendesen körülbelül egy percentet) habár másfelől mindenkinek szabad tetszésére van hagyva, hogy igénybe veszi-e ezek szolgálatát vagy sem. E gyakorlat eltörlését már többször indítványozták a képviselőházban, ¹ és időről időre már több parlamenti bizottság foglalkozott e kérdéssel, mivel összeférhetlennek tartják ez intézkedést a kormány többi osztályainál elfogadott szabályokkal. Azonban azt is többiben ismételve kimutatták, miszerint a külügyi hivatal a miatt, mert a külföldön lévő képviselőkkel és ügynökökkel való érintkezésében igen nagy titoktartásra és pontosságra van szüksége: — egészen kivételes helyzetben van; és hogy általjában ugy a külügyi hivatalra, mint magára az ügymenetre nézve is igen ajánlható e gyakorlatnak

¹ Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 552. *Ibid.* vol. CXCII. pp. 930, 932.

továbbra is fentartása; és hogy több egymás után következett külügyministerek és más magas állású tisztviselők nyilatkozata szerint számos év óta már soha sem fordult elő valami visszaélés vagy szabálytalanság e tekintetben. E gyakorlat tehát ennek folytán továbbra is érvényben maradt, habár az ily minőségben alkalmazandó clerkek eljárásának szabályozása végett az ügyosztály többféle rendeleteket hozott e tárgyban. Az ily módon alkalmazott clerkek értesülvén a felől, miszerint Lord Stanley külügyi államtitkár azonban még is eltörülni szándékozik e rendszert: egy kimutatást terjesztettek ő méltósága elébe e tárgyra nézve, melyben mindazon egyének nevei bentfoglaltatnak, kiknek helyeit most, vagy az utóbbi öt év alatt bármikor ily clerkek töltötték be. E kimutatás aztán, — melyben az ez idő alatt az ily clerkek által élvezett jövedelmek is ki vannak tüntetve: 1868 február havában a parlament asztalára tétetvén, Lord Stanley kinyilatkozta a kincstár előtt, miszerint ő kész e rendszer eltörlésére, ha a jelenleg alkalmazásban levő clerkek illő kárpótlást kapnak e miatt szendvedett veszteségökért. A kincstár azonban ez ajánlatra úgy nyilatkozott, hogy e kárpótlási összeggel semmi esetre sem lehet az államkincstárt terhelni, hanem e helyett azt javasolta, hogy inkább lassankint, fokozatosan kell megszüntetni ez intézményt az által, hogy új ügynökök többé ne neveztessenek ki, a meglevőknek pedig tiltassék meg, hogy valami újabb ilynemű kötelességet vállaljanak magokra. Lord Stanley 1868 május 16-ikán adott válaszában sajnálatát fejezte ki e határozat felett, és ismételte azon véleményét, hogy ha az ügynökségek eltörültnének, kárpótlást követelhetnek az illetők. A kincstár azon javaslata mely szerint csak lassankint, fokozatosan volnának megszün-

tetendők ez ügynökségek: szerinte igen hiányos és hosszadalmas út lenne a cél elérésére. Minthogy azonban még is nem sikerült a kincstárt fentebbi javaslatának megnyerni, június 24-ikén azon javaslattal állott elő, miszerint kötelesnek érzi magát úgy intézkedni, hogy az ügynökségi rendszer teljesen eltörültessek, ha az annak folytán keletkezett érdekek is ki lesznek elégítve, — a mely nyilatkozata aztán a diplomatiái szolgálat személyzetével közöltetvén, a parlament asztalára is letéteték.^m

Mindeddig általában elismert gyakorlat volt, hogy a diplomatiái szolgálat magasabb rangu tisztviselőinek járó fizetések és illetmények fejében állandó évidíjak vannak megállapítva, melyek nem kerülnek minden évben a parlament határozata alá. ⁿ 1834-ig a diplomatiái szolgálat összes költségeit a Civil Listából fedezték: de a képviselőház ez évi bizottságának javaslata következtében e tételt a Consolidated Fund költségvetésébe vették által; s a jövő évi diplomatiái szolgálat összes költségei fedezésére ez évben 140,000 font sterlinget vettek fel, ezen kívül évenként még 40,000 font sterlinget ajánlván meg a lelépő tisztviselők nyugdíjazására. Jelenleg tehát az ilyenmű költségek fedezésére összesen 180000 font sterling áll a külügyminister rendelkezésére, a mely összegnek mikénti felosztása a kormány belátására van bízva; de ez összeg felhasználásáról azért évenként számlát köteles az a parlament elébe nyújtani. ^o

^m Lásd a külügyi hivatal ügynökei által az 1868-iki parlament mintkét házának asztalára letett négy darab okmányt Hans. Deb. vol. CXCIII. p. 1712.

ⁿ Lásd fentebb I. k. 471. l.

Repot of Committe in Commons Papers, 1831, vol. IV. p. 339. Act. 2. et 3. Will. IV. c. 116, secs. 4—8. Finance Accounts for 1867—8, No. 34.

Ez intézkedés óta Chinával és Japánnal újabb diplomatiái összeköttetések nyittatván, s külföldi consulaink a külkereskedelem biztonsága és fejlesztése érdekében újabb teendőkkel terheltetvén, s maga a külügyi hivatal is számos előre nem látott kötelességek teljesítésével bizatván meg: mind ez oly nagy mérvben emelte ez osztály kiadásait, hogy az 1869 martius 31-ikén végződő pénzügyi évre több mint 430,000 font sterlinget kellett ez osztály számára még megszavazni a Consolidated Fundból fedezendőnek határozott fentebbi összegen kívül. ^p

A nélkül, hogy kétségbe vonták volna valaha, miszerint a külügyi hivatal igen is híven és takarékosan kezeli a diplomatiái kiadások végett kezére bizott összegeket: még is alkotmányos szempontból nagyon is méltányolván azon elv fontosságát, hogy a diplomatiái szolgálat összes kiadásai és a képviselőház ellenörködése alá kerüljenek, — többször megpróbálták reábirni a házat, hogy szüntesse meg a fentebb említett határozott fizetéseket; de míg Lord Palmerston volt külügyminister, mindig meg-
hiusult az eféle kísérlet.

Igy például 1863 martius 26-ikán azon indítvány tétetett a ház asztalára, hogy »a ház véleménye szerint a diplomatiái szolgálat összes kiadásait is minden évben külön kellene a ház elé terjeszteni, hogy kellő felügyeletet és ellenörködést gyakorolhasson a ház e tekintetben is.« A Chancellor of the Exchequer azonban habár magában véve elismerte is ez indítvány helyességét, mégis ellenezte azt a miatt, mivel ez által csak a diplomatiái tisztviselők függetlensége szenvedne rövidülést, a nélkül hogy valami megtakarítás is elérhető lenne ez uton. Az indítvány tehát szavazat alá bocsáttatván, elvetetett. ^r 1868 május

^p Civil Service Estimates 1868—9, p. 12.

^r Hans. Deb. vol. CLXIX. pp. 1936—1947.

26-ikán egy másik hasonló indítvány adatott be a képviselőházba, de a külügyminister (Lord Stanley) ekkor is ellenezte azt, mivel gyakorlatilag igen is kielégítőnek mondható a jelenlegi rendszer. Minthogy azonban igen fontos okok hoztak fel az indítvány mellett s a közvélemény is világosan láthatólag e felé hajlott: négy szótöbbséggel csakugyan keresztül is ment az, — úgy hogy igen valószínű, miszerint nemsokára a diplomatiái szolgálat költségvetése nemcsak részben, hanem teljesen is a költségvetési bizottság asztalára kerül. *

A külügyi hivatal politikai és állandó altitkárán kívül van még e hivatalnak egy segéd altitkára is, ki évenként 1500 font sterling fizetést kap; e mellett még a kereskedelmi és consuláris osztálynak is van egy külön felügyelője, kinek évi fizetése 700 és 1000 font sterling között változik. Az egész osztály személyzete az irodatiszteket és hivatalszolgákat is ideszámítva, — 85 egyénből áll. De a külügyi hivatal küldöncei és futárai, kiknek évi fizetése 2600 font sterlingre megy, egészen külön cím alá vannak foglalva; * ép így a consulságok és a külföldi követségek és missiók rendkívüli kiadásai is egészen külön költségvetésből fedeztetnek. "

A gyarmatügyi ministerium.

Az angol gyarmatok feletti felügyeleti jog 1660-ban a titkostanács »Council of Foreign Plantations« című bizottságára volt ruházva, mely bizottság aztán később a »Council of Trade«-val egyesítettvén: a Board of Trade of Plantations cím alatt lett ismeretessé. Idő folytával

* Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 927. 939.

† Civil Service Estimates, 1868—9 Class II. No. 4.

‡ Ibid. Class V. Nos. 5, 6, 7.

azonban e bizottság ismét többféle változásokon ment keresztül, de a melyeket nekünk nem szükséges itt mind megemlítenünk. Az észak-amerikai gyarmatok nagyrésznéek elveszte után azonban ismét teljes rendszerváltozás állott be, a Platation Board t. i. akkori szerkezetével együtt eltörültetett, s a megmaradt gyarmatokat a belügyminister hatósága alá helyezték. De midőn a mult század végén ismét kitört a szabadságháború: 1774-ben egy új hadügyi államtitkárságot kellett felállítani, s 1801-ben ehhez tétettek át a gyarmatok ügyei. Ez osztály aztán hadügyi és gyarmatügyi államtitkárság név alatt véglegesen is szerveztetett. A béke megkötése után azonban e gyarmatok ügyei ismét annyira igénybe vették ez osztály figyelmét, és oly nagy jelentőségüekké fejlődtek, hogy 1854-ben az európai háború kitörésekor kizárólag a hadügyi teendők intézésére egy új államtitkárság látszott szükségesnek. *

A gyarmatügyi minister teendői tehát jelenleg csak a brit korona számos gyarmatainak ellenőrzésére és kormányzására szorítkoznak. Azon különböző törvények, melyek szerint a föld felszínén szétszórt e számos gyarmatok külön-külön kormányoztatnak, s azon sokféle érdekek, melyek ezek egyikére vagy másikára befolyással vannak: mind e tisztviselő felügyelete és ellenőrködése alatt állnak. Ő intézi ezek ügyeit az anyaállam által közelebb a gyarmat kormányzás alapjául elfogadott gyarmati felelőség elveinek megfelelőleg; ő állapítja meg az egyes gyarmatokra nézve a belrend fentartása és a kívülről való védelem tekintetéből szükséges csapatok számát, — ez

---

* Murray's Handbook, p. 181.

ügyben azonban a hadügyministerrel egyetértőleg jár-
ván el.

A gyarmatügyi minister hatósága jelenleg legfőként abban nyilatkozik, hogy ő nevezi ki a korona különböző tartományainak alkormányzóit, és ő hagyja helybe vagy utasítja vissza a gyarmati törvényhozó testületek határozatait. Az egész birodalmat vagy a birodalom egyes részeit képező gyarmatok jólétét illető ügyekben ő érintkezik a gyarmat-kormányzókkal, ő közli ezekkel a birodalmi kormány óhajait, s ő terjeszti elő azon javaslatokat, melyek szerint a gyarmati törvényhozó testületek tanácskozásait vezetni, Ő Felsege gyarmati alattvalóinak jólétét előmozdítani legcélszerűbben lehetne. Ő van kötelezve a gyarmatokra vonatkozó törvényjavaslatoknak a birodalmi parlament elébe való beterjesztésére, minők például a gyarmati törvényhozás szabályozására vagy a gyarmatokban levő korona-birtokoknak eladására, és a kivándorlók védelmére vonatkozó törvényjavaslatok. "

A titkostanács kereskedelemügyi bizottsága (Trade Committee), mely mint fentebb láttuk, eredetileg a gyarmatok ügyeit is maga intézte, még mindig megtartott némi befolyást e tekintetben; mivel habár gyarmati törvényhatósága régóta meg van is szüntetve, mégis mint bizottság oly kiváló férfiakból állván, kik gyakran alapos jártassággal bírnak a gyarmati ügyekben: közelebb mégis tanácsosnak látszott újra feleleveníteni régi hatáskörének legalább egy részét, — felhatalmazván a gyarmatügyi ministert, hogy a gyarmatokat illető fontosabb kérdések eldöntésénél e bizottság tanácsához fordulhasson. Ily alkalmakkor tehát a kereskedelemügyi bizottság, —

" Cox, Inst. p. 657.

melynek a gyarmatügyi minister *ex officio* tagja, — szintén összehivatván, általa a szóban forgó ügy iránt véleményadásra szólíttatik fel. Az eddig e bizottság elé terjesztett kérdések a következők voltak: minő alkotmányrendszert kellene adni a jóreményfoki és ausztráliai gyarmatoknak, vagy pedig a jelenlegi kormányrendszer megtartása mellett minő jogokkal kellene még felruházni a gyarmati hatóságok illető osztályait; továbbá hogy minő elvek szerint kell a birodalmi és gyarmati tisztviselők között a gyarmatokban felmerült viszály esetén, vagy a fontosabb gyarmati érdekek előmozdítása ügyében eljárni.* A gyarmatügyi minister minden ily kérdés felmerültekor ki szokta kérni a titkos tanács kereskedelemügyi bizottságának véleményét, mely aztán pontosan megvizsgálván a kérdést: tanácsát annak indokaival együtt oly alakban szokta előterjeszteni, hogy az ügy a parlament mint az egész ország és a gyarmatok előtt is felmutatható legyen annak bizonyosságául, hogy a kormány minden tőle telhetőt megtett a felforgó kérdés mennél alaposabb megvizsgálhatása és eldönthetése céljából.

A birodalmi kormány az utóbbi évek alatt mind több és több hajlamot mutatott arra, hogy a brit gyarmatokba is a felelős kormányrendszer hozassék be,^v de a képviseleti intézmények meghonosíthatása előtt a legfőbb akadályt azon körülmény képezte, hogy némely gyarmatokban még igen nagy számmal vannak a benszülöttek, kik pedig teljesen képtelenek az önkormányzás előnyei-

---

* Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 761—764, 875. Commons Papers, 1847—8, vol. XVIII, p. 493. Murray's Handbook, p. 182. továbbá alább 663.

^v Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1476.

nek felhasználhatására, — míg ellenben az európai eredetű népeesség igen csekély és felettébb ingadozó. E mellett az európai bevándorlók érdekei gyakran homlokegyenest ellenkeznek az eredetileg benszülött faj érdekeivel, úgy hogy az angol minta szerint alakítandó képviseleti intézmények felállítása, ha nem épen lehetetlen is, de minden esetre nagy igazságtalanság lenne az előbbiekre nézve. Fel-tűnő például szolgálhatnak erre az indiai, ceyloni mauri-ciusi és natali telepítvények. E gyarmatokat a mellé rendelt tanácscsal együtt egy kormányzó igazgatja, és az indiai telepek kivételével, minden új és szokatlan eset előfordultakor mindig a gyarmatügyi hivatal tanácsára és utasítására van szükség; míg ellenben az oly gyarmatokban, melyekben a felelős kormányrendszer már meghonosítható volt: a gyarmatügyi hivatal beavatkozásának szüksége, és a gyarmatügyi minister teendője tekintélyes mértékben csökkent; * úgy hogy a kormány közvetlen felügyelete korántsem vétetik annyira igénybe a gyarmati ügyeknél, mint a brit korona másféle külföldi összeköttetéseinél. A gyarmatügyi hivatal intézkedéseinek nagy része routine szerű, és semmi új vagy nagyobb fontosságú elv alkalmazása sem fordul azoknál elő; s ép az annak az oka, hogy míg egyfelől »Ő Felsége tudni kívánja ugyan a gyarmat-ügyi hivatalt illető fontosabb határozatokat : de másfelől azért nem követeli, hogy minden egyes rendelet még elküldetése előtt elébe terjesztessék. "

A brit kororna gyarmat - kormányzóinak minden intézkedéseért közvetlenül a gyarmatügyi minister felelős,

---

* Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1474, 1477. Hans. Deb. vol. CXXXI. p. 243.

Hans. Deb. vol. CXIX. p. 251.

s ép ezért rendszeren az ő ajánlatára neveztetnek ki a korona mind e tisztviselői, habár a minisiterelnök jóváhagyását is ki kell azokhoz kérni, mint a kinek véleménye, — kivált a fontosabb kormányzóságok betöltésénél — szintén nagy befolyással szokott birni. ^b A gyarmat-kormányzók kinevezési okmányai a nagy pecsét alatt adatnak ki, s azok mindig a gyarmatügyi minisiter rendeletei és utasításai szerint kötelesek eljárni. A különböző gyarmatok kormányzóira ruházott hatalom természetére és terjedelmére nézve lényegesen különbözik egymástól. Az oly gyarmatokban, melyekben felelős kormányrendszer van már meghonosítva, a kormányzók csak igen korlátolt hatalommal vannak felruházva, s az általok elfoglalt állás némileg az anyaállam uralkodójáéhoz hasonló, azon lényeges különbséggel, hogy ezek tulajdonkép mégis csak a korona tisztviselői, s csupán a gyarmat és az anyaállam közötti összeköttetés fentartására vannak rendelve. Más gyarmatokban azonban a kormányzók sokkal nagyobb hatalommal birnak, habár hatalmuk a különböző gyarmatok alkotmánya szerint szintén nagyon különböző.

A gyarmatügyi minisiter kezében lévő kinevezési jog névleg igen tekintélyesnek mondható, habár a felelős kormányrendszer behozatala óta általában szokássá lett, hogy az önkormányzati joggal felruházott gyarmatokban a hivatalok betöltési joga magának a gyarmat végrehajtó tanácsának engedtetik által. Más gyarmatokban azonban a gyarmatügyi minisiter annál több tisztviselő kinevezésére van jogosítva. A gyarmati és kormányzósági titkárokat formasierüleg mindig ő nevezi ki, habár e tekintetben

---

^b Rep. on Off. Salt. 1850, Evid. 1478, továbbá fentebb 432. l.

rendesen magának a kormányzónak ajánlata szerint jár is el. Az oly gyarmatokban, melyekben még mindig a korona kezében van a püspöki hivatalok betöltési joga: ezek — a canterburyi érsek véleményének meghallgatása után — szintén a gyarmatügyi minister ajánlata folytán neveztetnek ki.^o A gyarmati püspökségek betöltésére egész 1850-ig Angliából szoktak küldeni lelkészeket, mivel a gyarmatokban nem voltak az ily állomásokra alkalmas egyéniségek; ez időtől fogva azonban a polgári tisztviselők kinevezésénél alkalmazott elvnek megfelelőleg rendeletileg el van határozva, hogy a hol a gyarmati lelkészek között található e hivatalra alkalmas egyéniséget, mindig ennek adandó inkább az elsőség.^d A főbb gyarmatok birói állomásait szintén kivétel nélkül mindig az illető gyarmat ügyvédekkel töltik be; az apróbb gyarmatokba azonban vagy az anyaállamból, vagy valamely más gyarmatból küldenek birókat. A többi polgári vagy egyházi tisztviselők aztán rendesen az illető gyarmat kormányzójának vagy püspökének ajánlatára neveztetnek ki; — úgy hogy míg a főbb gyarmati tisztviselőségek általában királyi rendelet alapján töltetnek be, a többiekre nézve a kormányzó kinevezési joga csaknem minden gyarmatban el van már ismerve, ki aztán rendesen a gyarmat polgárai közül választja embereit.^o

^o *Ibid.* 1478—1400. Hans. Deb. vol. CLXX. p. 990. *ante* vol. I. p. 368.

^d Hans. Deb. vol. CXXXIV. p. 180. Canadára nézve pedig lásd *Ibid.* vol. CXXXVII. p. 1403. csakhamar ezután midőn Pitt miniszerelnöksége alatt Nyugodt-Indiában a legelső gyarmati püspököket kinevezték: határozatilag meg lett engedve, hogy ezek is »mylord«-nak címeztessenek, s azóta kivétel nélkül folyvást felmaradt e szokás. Rep. on Off. Sal. 1850 Edit. 1494.

^o Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 1469, 1483—1487.

A gyarmat-kormányzók kineveztetése csak addigra szól, míg a fejedelemnek úgy tetszik az, és a korona rendelete folytán bármikor is elmozdíthatók ezek helyökről, a nélkül, hogy valami okát kellene adni ez eljárásnak. Rendesen csak hat évig szokták őket megtartani állomásokon, ez időt legelőször a Huskisson államtitkársága alatt állapítván ennyire meg, mivel a kormányzó részrehajlatlanságának biztosítása végett felettébb szükségesnek tartották, hogy az ne léphessen valamely szorosabb összeköttetésbe az általa kormányzott gyarmattal. Bizonyos esetekben azonban, ha a gyarmatügyi minister jónak látja azt: továbbra is megmaradhatnak a kormányzók hivatalukban. A gyarmat-kormányzók fizetését rendesen a gyarmat jövedelméből szokták fedezni, s csak némely apróbb gyarmatoknál fordul reá elő eset, hogy a kormányzó az anyaállam jövedelméből fizettetik, a midőn fizetését a parlament által minden évben külön kell megszavaztatni. Arra azonban mindig kellő figyelemmel vannak, hogy a kormányzó teljesen független legyen az illető gyarmat törvényhozó testületétől, s ezért mindenütt intézkedés van téve arra nézve, hogy ha a gyarmat pénztárából fizettetik a kormányzó: soha sem fogadhasson el az oly törvényt, mely fizetésének emelését célozza, de annak leszállítására se jogosíthassa fel a törvényhozó testületet a központi kormány beleegyezése nélkül. Sőt még jobb volna, ha a kormányzó tiszteletdíjait maga az anyaállam fizetné, minthogy a gyarmatok lakosai mindig hajlandók panaszkodni már az oly tiszteletdíjak miatt is, melyek pedig alig elegendők arra, hogy Angliából kellő képességű egyént lehessen küldeni ez állomásra. Az oly gyarmatok-

ban, melyekbe a képviseleti rendszer nincs még bevezetve, nincs valami oly kormányzó képző iskola, mint az angol képviselőház, a fizetés pedig az állás méltóságához s a vele járó vendégeskedésekhez mérve oly csekély, s jótékony célokra annyit kell az illető tisztviselőnek saját erszényéből kiadni, hogy mindig sok nehézségbe kerül a képviselőház valamely előkelőbb tagját megnyerni ez állomásra. S valóban több gyarmatnál oly csekély fizetés jár e hivattal, hogy az illető tisztviselő magánjövedelmét is kénytelen igénybe venni, ha fel akarja tartani a hivatal méltóságát, és gyakran megszorítani kénytelen a vendégeskedéseket, melyek pedig igen fontos tényezők az illető tisztviselő kezében, ha mint a korona szolgája kellőleg teljesíteni kívánja kötelességét, — mivel nagy előnyére válik a gyarmat jól kormányozhatásának, ha gyakran van alkalom reá, hogy a kormányzói lakban adott vendégségeknél összehozván a gyarmat különböző véleményű polgárait: a királynő képviselője jelenlétében tartott beszédek által békítő befolyást lehet gyakorolni az egymással ellenkező pártok vezérférőira.*

Lényegesen javult a gyarmatkormányzók helyzete az által, hogy az Act 28 et 29 Vict. c. 113 és 31 et 32 Vict. c. 128 felhatalmazza az államtitkárt, hogy bizonyos számú évek letelte után nyugdíjat is engedélyezhessen a gyarmatkormányzóknak.

A gyarmatokban hozott mindenféle határozatok a gyarmatügyi minister jóváhagyása alá terjesztendők, ki

* Lásd Lord Gery nyilatkozatát Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1557, 1562 lásd továbbá az annak célszerűsége fölött folyt vitát hogy valjon nem jobb volna e ha minden gyarmat maga köteleztetnék saját kormányzóit fizetni, Hans. Deb. vol. CXLVI.

aztán véleményadás végett a korona jogügyi tisztviselőihez teszi azokat által, kik aztán a határozatok átvizsgálása után kitüntetvén az azokban mutatkozó hiányokat: azok elfogadhatósága vagy visszautasítása iránt is nyilatkoznak. Az oly határozatok, melyek csupán valamely gyarmat belügyeire vonatkoznak, ha csak valami különös ok nincs reá, az illető tisztviselők jelentéstétele után azonnal megerősíttetnek. Gyakran megtörténik azonban, hogy egyes technikai hibák vagy tévedések mutatkoznak a gyarmatok határozataiban, melyeket aztán a gyarmatügyi minister közölvén a gyarmat kormányzósággal, azok rendesen azonnal kiigazítatnak a gyarmat törvényhozó testületében. Ha nem valami komolyabb természetű az így észrevett hiány: azért még megengedik, hogy az illető javaslat tovább tárgyalassék a gyarmat törvényhozó testületében, csakhogy a kiigazítás előtt nem terjesztik a királynő szentesítése alá azt.^b Évenként számos ily gyarmati határozat kerül a korona jogtanácsosainak vizsgálata alá, melyeknek nagy része nem kíván ugyan valami alaposabb áttanulmányozást, de néha mégis nagyon fontos és igen kényes kérdések is merülnek fel. A gyarmati határozatok átvizsgálásával ezelőtt a Colonial Land and Emigration Board volt megbízva, s a gyarmat földekre vagy a kívándorlásra vonatkozó határozatokat még jelenleg is e bizottság vizsgálja.

A gyarmatügyi hivatal teendőinek végezésére egy kiváló rendszer van megállapítva. E hivatal öt osztályra van elkülönítve, ezek mindegyike egy bizonyos gyarmatcsoport ügyeit intézi. A posta megérkezéssel a csomagok

---

^b Circulars to Foreign. Ministers 1862—66. Commons Papers 1868, p. 6.

az e teendők teljesítésével megbizott tisztviselő által felbontatván, mindenik ügydarab az annak feldolgozására hivatott osztályhoz tétetik által. Itt aztán az illető osztály fő clerkje olvassa azokat legelőször keresztül, ki azok hátára jegyezvén az ügyre vonatkozó véleményét: ezzel az állandó altitkárhoz küldetnek által, ki szintén átolvasva, szintén megteszi azokra megjegyzéseit. Ettől aztán a parlamenti vagyis politikai altitkárhoz szállítatnak, a ki e két előbbi collegájához hasonlóan jár el. Mindezek megtörténvén, végre az államtitkár birálata alá kerül az ügy, ki az előtte eljárt tisztviselők megjegyzéseit felhasználva, szintén meghozza a maga határozatát, mely aztán néha külön jegyzőkönyvbe foglaltatik, mely, ha az ügy nagyon fontos: akkor maga az államtitkár által sajátkezüleg iratik le, vagy pedig egy irnok által fogalmaztatván, jóváhagyás végett ismét elébe terjesztetik, melyre aztán, ha ráírta nevének kezdőbetűit, lemásoltatván, válaszul a gyarmat kormányzóságához küldetik. Így tehát a gyarmatokban minden csak a gyarmatügyi minister tudomásával történhetik;¹ mivel lényeges feltétele a jó kormányzásnak, hogy minden osztály felelős főnöke egészen saját kezében tartsa a kormány gyeplőit, s tudomása és jóváhagyása nélkül semmi se történhessék az illető osztályban.

A gyarmatügyi minister ép ezért megvárja alárendeltjeitől, hogy híven és pontosan teljesítsék az osztályban előforduló munkálatokat. A még feldolgozatlanul maradt ügyekről minden két hétben jelentés terjesztetvén elébe: ebből meglátja, hogy vajjon nem hanyagoltatott-e el

---

¹ Rep. Com. on Diplom. Service, 1861. p. 50.

valami. A teendőknek az alárendelt clerkek között való kiosztása egészen az állandó altitkárra van bízva.^j

A saját osztályában, valamint a Colonial Land and Emigration Commissionban működő clerkek és tisztviselők kinevezése egészen a gyarmatügyi ministertől függ, a többi államtitkárokkal váltakozva ő nevezvén ki a királyi futárokat is.^k

A Colonial Land and Emigration Board.

Ez osztály a gyarmatügyi ministerium egyik alosztályát képezi; s aránylag még nem régi eredetű, mivel eredetileg azon bizottságból keletkezett, melyet a kivándorlásügy megvizsgálására 1831-ben Lord Ripon akkori gyarmatügyi minister nevezett ki. E bizottság elnöke eleinte Elliot volt, ki a vizsgálat bevégezése után mint a gyarmatügyi hivatal egyik tisztviselője, aztán állandóan a kivándorlásra vonatkozó ügyek vezetésével lett megbízva, s 1837-ben Agent General for Emigration (kivándorlási főügynök) címet nyert. Maga e bizottság jelenlegi címe alatt legelőször 1840-ben neveztetett ki, akkor Ellioton kívül még két más Commissioner is küldetvén ki e célra. A gyarmati határozatokról való jelentéstétel, mely eleinte a gyarmatügyi hivatal kötelessége volt: 1846-ban ruháztatott e bizottságra, midőn egy tag helyének megüresedése alkalmával ép e célból egy jogtudós küldetett a bizottságba. 1847-ben újra szerveztetvén, kiválólag a következő teendőkkel lett megbízva:

1. Ez köteles a gyarmatokban levő állami területek

^j Rep. Com. on Trade 1864. Evid, p. 2109.

^k Murray's Handbook, p. 183.

íránt felmerülhető s az államtitkár által hozzá utasított bármiféle kérdésekben, u. m. az igénykeresetek s bányászati engedélyek ügyében véleményt adni, és a kivándorlókra vonatkozó titkos tanácsi rendeletek vázlatát elkészíteni. Ily igények merültek fel például közelebb is a Hudson Bay Company és a Labuan kőszénbánya-társulat részéről bizonyos nagyobb területek iránt, továbbá a Prince Edward Island és a Guano-szigetek iránt stb.

2. Ez ügyel fel Nagybritannia különböző gyarmataiba, különösen pedig az Austráliába való kivándorlók szállítására, s ez gondoskodik időről-időre a Passengers Act újra szerkesztéséről, mely a saját költségekön szállított kivándorlók ügyét szabályozza.

3. A kivándorlás előmozdítása végett ez gondoskodik a brit gyarmatokra vonatkozó értesítések terjesztéséről.

4. Ez tesz jelentést a véleményadása alá terjesztett, s különösen a földterületekre és kivándorlásra vonatkozó gyarmati törvényekről és rendeletekről.

A gyarmati földbirtokokra vonatkozó kérdések ügyében való jelentéstétel ezelőtt igen sok nehézséggel járt, és felettébb terhes volt e bizottságra nézve; az utóbbi időkben azonban a koronai birtokok igazgatása egészen a gyarmati törvényhozó testületekre bízván: e részben tekintélyesen kevesbült a bizottság teendője.

E mellett az egyesült királyságból való kivándorlók száma is lényegesen csökkent az utóbbi évek alatt; de egyszersmind a Commissionerekre bízván a Passengers Act (18 et 19 Vict. c. 119 és 26 et 27 Vict. c. 51) végrehajtása is: ennek folytán tekintélyes mérvű levelezést kell e bizottságnak fentartani a különböző kikötőkben levő kivándorlási tisztviselőkkel s általában kivándorlás által érdeklett másféle egyénekkel is.

E bizottság örködik továbbá a Kelet-Indiából, Afrikából és Chinából Mauritiusba és Nyugat-Indiába való kivándorlás ügye felett is, s ennek folytán ez köteles jelentést tenni az ezen ügy vezetésére s a gyarmatokban levő urak és szolgák közötti viszony szabályozására vonatkozó különböző törvényjavaslatokról is.

E bizottságnak jelenleg csak két állandó Commissionere van, mivel a képviselőház részéről az állami tisztviselők ügyében 1853-ban kiküldött bizottság jelentése folytán ezek száma is leszállított. A rendes teendőket e bizottság saját felelősségére csak saját maga intézi, s a gyarmatügyi minister csupán általános utasításokat ad annak, ha valamely fontosabb vagy nehezebb kérdésben megkérdeztetik a Commissionerek által.¹ E bizottság aztán a kivándorlás s a gyarmati földbirtokok állapotáról, s általában az év folytán előtte felmerült mindenféle ügyekről évenként egyszer jelentést tesz a gyarmatügyi ministernek, ki aztán e jelentést a parlament elé terjeszti.

Mivel a katonák, fegyencek, kivándorlók, élelmi szerek stb. szállítását, mely jelenleg különböző államhatóságok alatt történik, egy a Lord Admirális ellenörködése alatt álló új hivatal kezébe szándékoznak összpontosítani: ennek folytán az Emigration Board feloszlatása is javaslatba hozatott már. Ha e javaslat elfogadtatik: a kivándorlók szállítása is az új Transport Officera bízta, az Emigration Board többi teendői ismét a Colonial Officera ruháztatnak, mint a melyhez jogszerűleg is tartoznak azok.^m A kormány azonban az Emigration Board

¹ Rep. on Off. Sal, Evid. 1464. Rep. on Public Offices. 1854, vol. XXVII. pp. 293—306.

^m Rep. off. Committee on Transport Service, 1861, pp. V—VII.

eltörlését s teendőinek más hivatalokra ruházását határozottan ellenzi a maga részéről, azon véleményben lévén, miszerint a jelenleg életben levő rendszer úgy magokra az illető felekre, mint különösen a gyarmati érdekekre nézve is egyaránt kielégítő. "

Az Emigration Board elnöke évenként 1200, a második Commissioner pedig 1000 font sterling fizetést húz. E hivatal különben igen csekély számú személyzetből áll. °

A hadügyi államtitkárság.

Ez ügyosztály, — legalább mint külön és független államhatóság — aránylag szintén újabb eredetű.

Az angol alkotmány azon könnyen megérthető indokokból, melyeket egy előbbi fejezetben már fentebb tárgyaltunk, " mindig sokkal nagyobb féltékenységgel tekintette a szárazföldi, mint a tengeri hadsereg igazgatását, s az előbbinek fővezénylete csaknem egészen napjainkig folyvást sokkal inkább a korona, mintsem annak felelős tanácsadói kezében volt. A tengeri hadsereg vezényleténél ugyanis az 1690-ki törvénycikk meghozatala óta, mely a Lord High Admiral hivatalát egy bizottságra ruházta, a királyi hatalom teljesen és tökéletesen a főparancsnokságnak lett általadva, s az annak igazgatásáért való felelősséget a nagy forradalom ideje óta folyvást kizárólag az Admiralitás Lordja viselte; — de a szárazföldi hadseregére nézve csak a jelen század elején lett teljes mérvben

" Hans. Deb. vol. CLXV. pp. 730, 854. lásd továbbá a Lord Admiralitás és a gyarmatügyi hivatal között ez ügyben váltott leveleket Commons Papers 1862 vol. XXXIV. p. 901.

° Civil Service Estimates for 1868—9, Class. V. No. 10.

° Lásd fentebb I. k. 320—324. l.

clismerve azon elv, hogy a korona a maga hatalmát csak egy felelős minister közvetítése folytán gyakorolhatja.¹

A hadügy ministerium legközelebbi újra szervezése előtt a katonai ügyek vezetése és az ezért való felelősség, — habár formailag mindig az akkori kormányra nehezült is : gyakorlatilag mégis csak a lovastestőrség főparancsnoka, a Master-General, és a Board of Ordnance, a Secretary of War, és a Secretary of State for War and the Colonies² kezében volt összpontosítva. A hadügyi hivatal felelős főnöke ez időben a hadügyi titkár, egy igen alárendelt állású tisztviselő volt, ki maga igazgatta ugyan a szárazföldi hadsereg ügyeinek egy részét, míg az anya-állam határain keresztül nem lépett az, de mihelyt a csapatok elhagyták Anglia partjait: azonnal kizárólag a gyarmatügyi titkárnak volt kénytelen átengedni a katonai ügyek vezényletét. Az úgy is elég terjedelmes tábor-szernagyi hivatal (Ordnance Department) ismét egy külön főnök alatt állott, a katonai Intendatura (Commissariat) pedig a Treasuryhoz volt csatolva.³ A főhadparancsnok helyzete tehát természetellenes és igen kellemetlen volt.

Midőn 1854-ben megüzenték a háborút Oroszországnak, egy idő óta már azon vélemény kezdvén mindinkább elterjedni, hogy a kormánynak a hadügyi dolgokra is sokkal nagyobb és közvetlenebb befolyást kell engedni, mint a minővel eddig birt az : ez azon eredményre vezetett, hogy a hadügyministerium teendői elválasztatván a gyar-

¹ Lásd fentebb. I. k. 324. l.

Lásd Cox, Inst. 708.

² A Board of Ordnancenak a hadügyi államtitkársággal egyesítése előtti szervezetét és hatáskörét lásd Commons Papers 1854, vol. XXVII. pp. 307—350.

matügyi ministerium teendőitől, azok vezetésére egy hadügyi államtitkár neveztetett ki, s ennek kezébe összpontosított az ország összes katonai ügyei felett a legfőbb hatalom, mely ezelőtt különböző, egymástól független ügyosztályokra volt bízva. E fontos változtatást egy 1854 június 12-ikén¹ kelt titkostonácsi rendelettel vezették be, de az új hadügyi osztály hatáskörét bővebben körülíró valami másféle okmány vagy szabályzat nem jelent meg. A cabinet igaz mielőbb véglegesen szervezni szándékozott az új hivatalt, de a brit sereget ezen korban ért szerencsétlenségek következtében roppantul felszaporodott teendők miatt bizonytalan időre el kellett halasztani ez intézkedést. Newcastle herceg azonban, ki ekkor a gyarmatügyi hivatal helyett az új hadügyi osztály vezetését vette át, mindemellett is nem volt a kellő felhatalmazás hiányával, mert mint államtitkár úgy e változtatás előtt, mint azután is elegendő hatalommal bírt a katonai szolgálat különböző ágaiban szükséges rendeletek kiadha-

---

¹ Lásd a Sir William Maleswort által Brudenel ügyében tartott beszédet *Mirror of Parl.* 1836, p. 1306. A szárazföldi hadsereg polgári ügyének vezetésével megbízott különböző ügyosztályok összeolvasztása iránt egy 1837-iki királyi bizottság is adott be javaslatot (*Commons Papers* 1837 vol. XXXIV. pt. 1. De Wellington herceg ellenzése miatt ez sem lett elfogadva. A herceg főleg alkotmányos tekintetekből ellenezte e javaslatot. mivel igen boszantotta azon gondolat, hogy egy hadügyi titkár ruháztassék mindazon hatalom és felelősség, melylyel tulajdonkép csak egy főbb államtitkárt lehet megbízni. E miatt a kormány nem akarta megkísérteni, a bizottság javaslatainak fogadtatását. *Hans. Deb.* vol. CXXXI. p. 223 stb. *Ibid.* vol. CXXXIII. p. 1270.

² *Hans. Deb.* vol. CXXXV. p. 318. *Ibid.* vol. CXXXVI. 425; vol. CXXXVIII. p. 736.

tására, s azon változtatás, hogy az előbbi államtitkárság két külön ügyosztályra választatott szét: semmi különbséget sem idézett nála elő e tekintetben, mivel a korona legfőbb ellenőrködési joga, melyet csak egy államtitkár útján gyakorolhat az az alkotmány szerint: a katonai ügyekre nézve is mindig el volt ismerve. ^v Sok tenni való volt ugyan még, hogy az új hivatal belső szervezete tökéletessé legyen, és hogy az ugyanazon egy osztályba olvasztott előbbi ügyosztályok kölcsönös viszonyai teljesen rendezve legyenek; de mind e reformokat akkorra kellett halasztani, mikor a béke megkötése után elegendő figyelmet lehet majd fordítani e tárgyra. ^w

Az új államtitkárság megállapítása után Newcastle herceg a gyarmatügyi hivatal helyett ez új hivatal vezetését vette át, mivel kizárólag a háboru erélylyel folytatása iránt már nála készen lévő tervek foganatosítására kívánta szentelni minden idejét. A krími háború megindításakor elkövetett szerencsétlen balfogások megítélése a történelem feladata. A fővezényletben mutatkozó azon számos hibákat, melyek valósággal csak a körülmények szerencsétlen összetalálkozásának voltak gyümölcsei: nagyon is hajlandók voltak az emberek a hadügyministernél szükséges erély és ügyesség hiányának tulajdonítani; s Lord John Russell, ki akkor a cabinetnek szintén tagja volt, ismételve azon kérdést vitatta, az akkori miniszterelnök Lord Aberdeen előtt, hogy Newcastle herceget elmozdítván hivatalából, helyét Lord Palmerstonnal kellene betölteni, mivel úgy kiváló szellemi tehetségénél, mint a

^v Lásd Hans. Deb. vol. LXI. p. 1042.

^w Rep. of Com. on Army before Sebastopol, 1854—5, vol. IX. pt. 2, pp. 113, 184, 197; and pt. 3. pp. 295, 369, 423.

katonai dolgokkal való gyakorlati ismeretségénél fogva is csupán ez egy egyén képes a kormány tagjai közül a háború sikeres folytatására, s annyival inkább, mivel épen ő a képviselőháznak is tagja. Lord John Russell t. i. azt állítá, hogy a hadügyi államtitkárnak ép úgy, mint a Chancellor of the Exchequernek is mindig a képviselőház tagjának kell lenni, és hogy e szabály ellen az alkotmány szempontjából semmiféle kifogást sem lehet felhozni. Egyszersmind ez alkalommal ugyanazt is javasolta, hogy a hadügyi titkárság eltörültetvén: mindig maga a hadügyminister terjeszse be ez osztály költségvetését, és hogy ez képviselje a ministeriumot a képviselőházi vitáknál. Ez utóbbi javaslata azóta csakugyan el is lett fogadva, de az előbbit visszautasította Lord Aberdeen, el nem ismerhetvén azon elvet, miszerint a hadügyi államtitkár mindenkor okvetlenül a képviselőház tagja legyen, mivel már nemcsak magában véve hibásnak, hanem gyakorlatilag még inkább kivihetetlennek tartotta azt. Szerinte t. i. gyakran megtörténhetik, hogy egy katonai állású egyént volna legcélszerűbb kinevezni e hivatalra, és felettébb valószínű, hogy a szükséges tulajdonokkal bíró ily egyént néha csupán a lordok házában lehet feltalálni. Szerinte e hivatalt az Admiralitás első Lordjához hasonlónak kell tekinteni, a ki akár peer, akár a képviselőház tagja is lehet, a szerint, a mint a közérdeknek legjobban megfelelő egyént most itt, majd amott lehet feltalálni.

A javaslat személyi oldalát illetőleg a premier szintén azon véleményben volt, hogy e tekintetben sincs szükség a változtatásra, mivel szerinte igenis meg lehetett azzal elégedni, a mint Newcastle herceg a hadügyi osztály dolgait vezette. Ez értekezés tehát a Lord John Russell részéről azon nyilatkozattal fejeztetett be, hogy

ő a cabinet elébe fogja terjeszteni az ügyet, mivel teljesen meg van a felől győződve, hogy a hadügyministernek legalább jelenleg okvetlenül a képviselőház valamely tagjának kell lenni.^z Tényleg azonban ő méltósága soha sem vitte az ügyet a cabinet elébe, a miből aztán a premier azt következtette, hogy tehát csakugyan megváltozott a Lord John Russell nézete e tekintetben, és ezen véleményben volt mindaddig, míg csak a parliament öszszegyültével Lord John Russell be nem adta lemondását, azt adván okúl, hogy az angol hadsereget Sebastopol előtt ért szerencsétlenségek okának megvizsgálása végett a képviselőházban egy bizottság kiküldését szándékoznak indítványozni, és hogy ő nem csatlakozhatik a kormányhoz ez indítvány ellenzésében, minthogy maga sem volt megelégedve azzal, a mint a háború eddig vezetett.^y Alig hogy Lord John Russell kilépett a ministeriumból: csakhamar leveretett az az indítvány feltehetése iránt felmerülő kérdésben, s 1855 január 31-én már maga is beadta lemondását. Az új hadügyi titkár Lord Panmure lett, ki szintén a lordok házának volt tagja, és három évig viselte e hivatalt; azóta azonban mindig a képviselőház valamely tagja kapja azt.

Hogy a hadügyi igazgatás egy kézbe való összpontosításának szükségét kivált egy idegen állammal való ellenségeskedés idején kimutassa, Lord John Russell fentebb említett levelében következőleg nyilatkozik: — valamely háború folytatása esetén világosan látható, hogy vagy magának a ministerelnöknek kell az egész gépezet

---

Lásd fentebb 223. l. Rep. of Com. on Army before Sebastopol, vol. IX. pt. 3. pp, 350—364.

^y Fentebb 225. l.

tevékeny mozgató szellemének lenni, vagy a hadügyminis-
 ternek kell a többi osztályokra is elegendő befolyással
 bírni. »A cabinet mindig igen nehézkes és alkalmatlan
 eszköz egy háború folytatására; az adhat tanácsokat, hoz-
 hat határozatokat az elébe terjesztett ügyekben, de igaz-
 gatni nem képes«, hogy ez sikerrel történhessék, »egy
 erélyes és tekintélyes hadügyminis-terre van szükség.«
 Más helyen pedig ismét így szól: »ha sikerrel akarjuk
 folytatni a háborút, vagy magának a minis-terelnöknek
 kell folyvást sürgetni, siettetni és ösztönözni a katonai
 előkészületeket, vagy a hadügyminis-ternek kell elég erős-
 nek lenni, hogy vezethesse a többi osztályokat is. A többi
 minis-terek kifogásai, hogy t. i. a külügyi érdekekre is
 tekintettel kell lenni, hogy a tengerészeti haderő még
 nincs teljesen elkészülve és több más ezer ilyféle ellenve-
 tések, — bármennyire tiszteletreméltók is az illető osz-
 tályfőnökök szempontjából, — engedni kénytelenek azon
 szükség előtt, hogy ha a háborút sikeresen akarjuk foly-
 tatni, mindenik osztálynak teljes erejével közre kell mű-
 ködni a főcél elérésére. E nehéz feladatot vagy csak maga
 a minis-terelnök, vagy pedig egy egészen külön hadügy-
 minis-ter oldhatja meg. Mindkettőre nézve láttunk már
 eddig példát. A Godophin-kormány idején maga a korona
 első minis-tere intézte a Marlborough-féle hadjáratot, a
 hét éves háború alkalmával pedig Chatham Lord mint
 államtitkár vezette a hadügyi miveleteket. Viszont a
 Napoleon ellen folyt háború dicsteljes befejezésekor Lord
 Liverpool minis-terelnöksége alatt Castlereagh és Bathurst
 államtitkárok intézték az ügyeket.«^z

A krími háború folyama alatt azonban, mint a New-

^z Rep. of Com. on Army before Sébastopol, pp. 360—363.

castle herceg nyilatkozatából látszik, míg a rendelkezési jog tényleg mindenre nézve a hadügyi titkár kezében volt: még is minden ügyre nézve a cabinet véleménye kéretett ki és tekintélyes befolyást is gyakorolt ez a dolgokra. A krimi hadsereg főparancsnokát, s két vagy három hadtest tábornokát, a hadügyi államtitkár megerősítés végett a cabinet elébe terjesztette, míg a többi parancsnokok neveit nem tartotta szükségesnek bejelenteni; ellenben a fontosabb hadműveleteket, az elküldendő csapatok számát s több ilyenféleket »természetesen ismét a cabinet beleegyezésével állapította meg.« Ép így közölte a cabinettel a krimi hadsereg főhadparancsnokától kapott híreket is, s értesítette azt, az ezek következtében általa tenni szándékoltt lépésekről is, — úgy hogy a cabinetnek mindig elegendő alkalma volt nyilatkozni, ha nem helyeselte azokat, és osztozott az intézkedésekért való felelősségben. S ez eljárást követték mindaddig, míg a cabinet tagjai együtt voltak Londonban; midőn azonban a szünidők alatt széjjeloszlottak az országban: az időközben érkezett hírek csak a fővárosba visszatértök után közöltettek velök.^a

Az mintegy magától értetődik, hogy valahányszor a körülmények úgy kívánják, hogy külföldre kell küldeni csapatokat: az ez iránt teendő intézkedések mindenek előtt az egész cabinet véleményezése alá terjesztetnek. Ennek határozatát aztán a hadügyi államtitkár közli a főparancsnokkal, hogy ez kérje ki a királynő jóváhagyását az e célra választott ezredekre nézve. A tetteges szolgálatban lévő haderő fővezérét szintén a cabinet nevezi ki, s e kinevezést ismét a hadügyi titkár közli a főparancsnokkal, ki aztán a királynő jóváhagyását kéri ki

^a Rep. of Com. on Army before Sebastopol, vol. IX. pt. 2. pp. 208—211.

arra. Az ily egyének kinevezéseért azonban még is csak maga a hadügyi titkár marad felelős, sőt meglehetősen mérvben még az oly egyénekért is, kik valamely fontosabb alárendelt hivatalt viselnek a hadseregben, a mennyiben valamennyi tábornok és főbb törzstisztek, kik a főparancsnok ajánlatára nevezettek ki, szintén a hadügyi titkár jóváhagyása folytán kapták e hivatalokat.^b

A háború folyama alatt a hadügyi titkár ügyel fel a főparancsnokság, az Admiralitás, az Intendatura, a Transport hivatal és a katonai kincstár ügykörébe tartozó műveletekre, — habár ezek közül maga az Admiralitás egy külön cabinetminister elnöklete alatt áll. Mindezen hivataloknak ilyenkor bizonyos mérvben az ő felügyelete alá kell helyezettetniök, s ő köteles e különböző ügyosztályok oly különböző hatáskörét oly módon egyesíteni egymással, hogy az ország hadügyi műveleteinek teljesen megfelelők legyenek azok. Ily módon vélekedett Lord Derby is, midőn e tárgyban 1856-ban a lordok házában nyilatkozott, mely nyilatkozatában a jelenlegi gyakorlat alapelveit adta elő.^c Helyeselte ezt a maga idejében Grey gróf is azon módosítással, hogy szerinte ily alkalmakkor vagy a miniszerelnöknek, vagy magának az egész cabinetnek kell az ügyek vezetését kezébe venni, habár a közvetlen intézkedés a fentebb leirt módon az esetben is a hadügyi titkár által eszközöndő.^d Hasonló módon nyilatkozott 1860-ban a Transport Committee előtt Newcastle herceg is, azt állítván, miszerint a háború

^b Rep. on Mil. Organis. 1860 (Com. Papers, vol. VII.) Appx. p. 576.

^c Hans. Deb. vol. CXL. p. 1026 Rep. of Com. on Mil. Organis 1860, pp. 382, 386.

^d Hans. Deb. vol. CXL. p. 1046

kitörése esetén lényegesen megváltozik az ügyosztályok egymás iránti helyzete. Így például az Admiralitás béke idején egy teljesen önálló független hivatal, melynek teendőibe semmi más államtitkár sem avatkozhatik; de azonnal a mint megtörtént a hadüzenet, ennek helyzete is megváltozik, s a Board of Admiralty egészen a hadügyi államtitkár közvetlen felügyelete alá kerül. Ettől fogva aztán mindaddig, míg csak a háború be nincs fejezve, a hadügyi hivatal és az Admiralitás műveleteit, s a szárazföldi és tengeri hadsereg mozdulatait, a hadügyi titkárnak áll kötelességében intézni. S nem is valami új rendszer ez, mint Newcastle herceg állítja. ° Ez alatt azonban nem azt kell érteni, mintha ez uton valami közvetlenül is be lehetne avatkozni az Admiralitás hadügyi műveleteibe; vagy mintha valami módon korlátozni lehetne a Board of Admiraltynak a tengerészeti szolgálat egyes részleteire vonatkozó rendelkezési jogát, — mivel ez ilyenkor is ép úgy, mint a béke idején, minden idegen beavatkozás nélkül korlátlanul gyakorolhatja azt. † A hadügyi titkár t. i. az Admiralitásnak adja által rendeleteit, s a Board kötelessége aztán arra ügyelni, hogy kellőleg fogantatosítsanak is azok. ‡

Most tehát eléggé megvizsgálván azon elveket,

° Az idevonatkozó példákat lásd Rep. of Transport Committee 1860. pp. 143, 233. Lásd továbbá Newcastle hercegnek az 1854—5-iki Sebastopol Committee előtti nyilatkozatát, vol. IX. pt. 2, p. 112.

† Rep. of Transport Committee 1860, pp. 204, 207. lásd továbbá a Sir James Graham által az 1854—5-iki Sebastopol Committee előtt tett nyilatkozatot vol. IX. pt. 3. p. 260.

‡ Rep. of Sebastopol Com. 1854—5. vol. IX. pt. 2, p. 150.

melyek szerint a külön hadügyi államtitkárság felállítása óta a katonai ügyek felett való ellenörködés és felelősség gyakoroltatik, és kimutatván azon határokat, a meddig az egész cabinet együttes határozataival beavatkozhatik a hadügyi titkár működési körébe: — a hadügyi államtitkárság egymás iránybani jogainak és kötelelességeinek megvizsgálására kell általtérnünk.

Mint már fentebb említettük, 1854 junius 12-ikén hozta a titkos tanács azon határozatot, mely szerint hadügyi államtitkárság cim alatt, egy negyedik államtitkárság volt felállítandó. Az e hivatalt 'Lord Panmurera ruházó kinevezési okmány azonban csak 1855 május 18-ikán adatott ki. Csakhamar tehát azután az Ordnance és Commissariat hivatalok, a Secretary at War hivattal s a gyalog és lovas honvédség és önkéntes csapatok feletti felügyeleti joggal együtt, az új hadügyi államtitkárságra ruháztattak által.^h A kinevezési okmány természetesen csak általános kifejezésekben tartva, ruházhatta a szárazföldi hadsereg és tábornszernagyi hivatal kormányzási jogát az új hivatalra, — ezzel együtt átruhásván a hadsereg létszámának, épületeinek s pénzügyi dolgainak igazgatási jogát is. E kinevezési okmány mellett azonban ugyanazon napon még egy másik pótokmány is adatott

---

^h A Board of Ordnance hatáskörét és vagyonait az Act. 18 et 19 Vict. c. 117. ruházta át a hadügyi államtitkárságra. A militia azonban még mindig a megyék Lord Lieutenantjainak hatásköre alá tartozik, s a hadügyi hivatal csak a Lieutenant Colonel utján rendelheti el például valamely honvédezed mozgósítását. (Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 87) Az önkénytes csapatokra pedig lásd az ezek állapotónak megvizsgálására kiküldött bizottság jelentését Commons Papers 1862. vol. XXVII. p. 89.

ki, de a mely bármikor visszavonhatónak volt nyilatkoztatva. E szerint a hadügyi titkárra ruházott általános hatáskör bizonyos megszorításoknak volt alávetve; így például a vezénylet és a hadi fegyelem, s a tiszti kinevezések és előléptetések ügye a korona számára lett visszatartva, ki mind ez ideig a főparancsnokság útján gyakorolja e jogát.¹ Egy másik ilyennemű pótokmányt szoktak kiadni minden új hadügyi államtitkár kinevezésekor is, s csakis 1861-ben a G. C. Lewis kinevezése alkalmával hagyták el e szokást, midőn e helyett a hadügyi titkárság és főparancsnokság jog- és kötelességkörét előadó egy hivatalos emlékirat adatott csak ki.¹

Habár e pótokmányoknak világosan láthatólag a hadügyi titkárság és főparancsnokság kölcsönös jogkörének megállapítása volt célja: de egyik tekintetben sem mondhatók azok kielégítőknak. A képviselőház által a hadsereg szervezetének megvizsgálása végett 1860-ban kiküldött bizottság számos szakértőt hallgatott ki e tekintetben, kiknek nyilatkozatait aztán, saját nézeteivel összefoglalva, egy a bizottság kitűnő elnöke, a közigazgatás terén megöszült Sir James Graham által szerkesztett jelentésben terjesztette az a ház elébe. Minthogy meglehe-

¹ Rep. on Mil. Organisation, 1860, p. 452.

¹ Ez okmány felettébb nagy szolgálatot tehetne jelenleg e két hivatal egymáshozí viszonyára vonatkozólag gyakran felmerülő kényes kérdések eldöntésénél, — de fájdalom jelenleg sehöl sem található az fel. Egy 1866 augusztus 10-ikén kelt s a képviselőháznak a hadügyi államtitkárok kinevezési okmánya ügyében a koronához intézett feliratára adott feleletből úgy látjuk, hogy ez okmány a megboldogult Right Hon. Sir G. C. Lewis kezei közé kerülté óta sohasem volt többé látható, Commons Papers, 1866. vol. XLI. p. 877.

tős fontossággal bír reánk e kérdés: nem egészen felesleges, ha a kihallgatott szakértők nyilatkozatainak főbb pontjait, s az e bizottság által megállapított tételeket némileg közelebről is figyelemre méltatjuk.

Az államtitkárok kinevezési okmányjaiban sohasem szokták körülírni, vagy megszorítani ezek hatáskörét; mivel — mint már fentebb láttuk ^k — azon pillanatban, midőn a fejedelem a titkos tanács valamely ülésén átadja az illetőnek a hivatal pecsétjeit: ezzel mindazon hatalom is átruháztatik arra, melylyel e hivatala folytán a kinevezési okmány kiadása előtt is bír az. Csak a legközelebbi eset volt tehát az első példa arra nézve, hogy egy oly pót-kinevezési okmány is adható ki, mely megszorítja az eredeti okmány által átruházott teljes hatáskört. Igenis kétségbe vonható, hogy vajjon csakugyan van-e valami szükség e pótokmányokra. Ez okmányokban csupán a korona azon kívánsága van nyilvánítva, hogy a hadügyi államtitkár mi módon használja a reá ruházott jogokat, — megtiltván neki, hogy a hadsereg vezényleti, vagy fegyelmi ügyeibe s a tisztek kinevezésébe is beleavatkozzék, mivel a korona ide vonatkozó jogai már a főparancsnokságra vannak ruházva. Eddig azonban magát a főparancsnokot is nem egy külön kinevezési okmány, hanem a hadügyi államtitkár azon rendelete alapján iktatták hivatalába, melyben tudtára adja az illetőnek, hogy míg a fejedelemnek úgy tetszik, a királyi haderő főparancsnokságával ő van megbizva, s e hivatalában az Ő Felségétől vagy hivatalos felebbvalóitól kapott utasítások szerint fog eljárni. A kinevezési okmány e kifejezései azon alkotmányos szokással párosultan, mely szerint a korona minden oly

^k Lásd fentebb 494. l.

tényeért, mely csak egy minister közvetítésével fogantatható, szükségkép mindig az illető államtitkár tartozik felelősséggel: lényegesen megváltoztatja a főhadparancsnokság alkotmányos állását.

Úgy a szárazföldi, mint a tengeri haderő legfőbb ura s Generalissimusa a fejedelem, s az erre vonatkozó bármiféle intézkedésnek csak a korona jóváhagyásával lehet fogantatosíttatni. De másfelől egyszersmind maga a fejedelem is csak valamely felelős tanácsosa közvetítésével rendelkezhetik. A szárazföldi hadsereg igazgatásánál azonban a főparancsnok nem szerepelhet ily felelős minister gyanánt, mivel ez nem parlamenti tisztviselő s nem tagja a cabinetnek, hanem hivatalát mint alárendelt tisztviselő egy fensőbb hatóságtól nyeri, s ép ezért kormányváltozás esetén rendesen nem szokta elhagyni állását. E felelős minister a szárazföldi hadseregre nézve kétségkívül csak egy államtitkár lehet, mivel a korona csak ez által nyilatkoztathatja ki a maga akaratát, s a hadseregnél levő bármiféle megbízatásokhoz ennek ellenjegyzésére van szükség, miáltal felelősséget vállal a fejedelem intézkedéseért, s e nélkül semmi érvénye sincs csupán a fejedelem névaláírásával kelt rendeletnek.¹ A hadügyi államtitkárnak tehát e szerint kettős hatásköre van a szárazföldi hadseregre nézve: egyfelől t. i. csak a kinevezési okmányban kijelölt megszorításokkal lehet gyakorolnia hivatalát, másfelől azonban mint a korona egyik tisztviselője, s ennek a katonai ügyekre vonatkozólag felelős tanácsadója, ez gyakorolja a korona intézkedései fölött az alkotmányos ellenőrködést. Ez utóbbi minőségben ő képviseli a végrehajtó hatalom összes jogait, és mindazon esetekben, midőn kiválólag a főparancsnokság hatáskörébe tartozó ügyekben is az ő

¹ Rep. on Mil. Organis 1860. p. 448.

véleménye szokott érvényesülni: nem mint hadügyi államtitkár, hanem mint az egész cabinet határozatainak végrehajtója szerepel.^m

Ha tehát valami megszorítások fordulnak elő a hadügyi titkár kinevezési okmányában, ezt csupán annak kinyilatkoztatásául lehet tekinteni, hogy a fejedelem azt óhajtja, miszerint a felelős minister alkotmányos ellenőrködési jogának fentartása mellett, a katonai fegyelem és vezényletre vonatkozó ügyek intézésével egy főparancsnokság bízássék meg, s ezáltal egyáltalában nincs az államtitkár alkotmányos felelőssége megszüntetve, s épen nincs az azon felügyeleti jogtól megfosztva, mely a parlamenti kormányrendszer mellett mindenféle ügyben okvetlenül megilleti a legfőbb polgári hatóságot. Ha a jelenlegi rendszer gyakorlati alkalmazását vizsgáljuk, világosan érvényesülni látjuk ezen elvet. Ma már teljesen el vannak hagyva az eddigi kinevezési okmányokban felsoroltatni szokott megszorítások; sőt míg szokásban voltak is azok: tulajdonkép semmi hatása sem volt e megszorításoknak. A jelenlegi főhadparancsnok nyiltan és őszintén elismeri a hadügyminister felsőbbbségét és saját állásának alárendeltségét. Így például a hadsereg mozgósítására nézve azt állítá a bizottság előtt, hogy úgy bent a haza határain belül, mint külföldön is mindig csak a hadügyi titkár tudtával indítható valamely hadtest valahová, és hogy az áthelyezések tervezete közöltetvén vele, tőle függ, hogy elfogadja-e azt vagy sem. A hadsereg minden mozdulata tehát csak a hadügyminister előleges jóváhagyása után történhetik meg, s hatalmában áll meg-

---

^m *Ibid.* p. 453. továbbá Lord Hardinge's evidence before the Sebastopol Committee. 1854--5, vol. IX. pt.

hagyni a főparancsnoknak, hogy ide vagy amoda szállítsa a hadsereget, a nélkül hogy valami okát adná e rendeletének. A parlamenti kormányrendszer mellett ugyanis okvetlenül szükséges, hogy a közigazgatás két legfontosabb tényezője, a szárazföldi és tengeri hadsereg teljesen a végrehajtó hatalom rendelkezése alatt álljon.²

S nem is valami újnak mondható e tan, miszerint a katonai kormány a polgári hatóságnak alá van rendelve, mert e szerint jártak el 1812-ben a regenség ideje alatt Lord Grey és Grenville akkori kormányelnökök is, és teljesen elismerték e tant Lord Hill és Wellington herceg akkori főparancsnokok is, még mielőtt a hadsereg polgári és katonai ügyeinek vezetésére szolgáló külön hatóság felállítottatott volna is. — 1836-ban Wellington herceg nyilvánosan elismerte, miszerint »a főparancsnok jelenleg 10 embert sem küldhet el Londonból Windsorba a nélkül, hogy a polgári hatóság engedélyét ki ne kérné ez intézkedésre, — vagyis mintegy útlevelet kell kérnie.«³

Azon aggodalomra, hogy e tan folytán azon veszélynek teszszük ki magunkat, miszerint a korona helyett könnyen a parlament hatósága alá kerül a hadsereg, Grey gróf igen helyesen azt válaszolta, hogy »szerintem azon nézet, mintha valami alkotmányellenes volna abban, ha a hadsereg az akkori ministerium hatósága alá kerül, csupán onnan származhatott, hogy összezavarták az illetők a korona valamely felelős ministere s a parlament valamely bizottsága által gyakorolható hatalmat egymás-

² Rep. on Mil. Organis 1860. pp. VII. 446.

³ *Ibid.* pp. VIII. XIX. Rep. Com. on Transport Service, 1861, p. 48.

sal. Kétségkívül igen alkotmányellenes eljárás volt a hosszú parlament idején, hogy mindenféle államhatalom a képviselőház bizottságaira ruháztatott, de az ha a hadsereg feletti rendelkezési jog a korona valamely felelős szolgájának adatik által, szerintem teljesen összeegyeztethető az alkotmány alapelveivel.« Midőn pedig aziránt intéztek hozzá kérdést, hogy vajjon nem gondolja-e, miszerint az általa javaslatba hozott változtatások folytán, melyeknek ép az volt célja, hogy a szárazföldi hadsereg kormányzása is a tengeri haderőéhez hasonlóvá tétessék, — a szárazföldi hadsereg még inkább a képviselőház hatósága alá kerül, mint a mennyire eddig terjedt az: — röviden a következőleg válaszolt: »A dolgok tulajdonkép valósággal úgy állanak, hogy a képviselőház mindig nagy befolyást gyakorolt — és kellett is hogy gyakoroljon — a hadsereg kormányzására, mivel ha nem volna joga ellenőrizni azt, hogy miként használtatik fel a hadsereg fenntartására megajánlott összeg, nem is lehetne tőle kivánni e költségek megszavazását.«^p Sőt magának az állandó hadseregnek egész fenmaradása is csupán az évenként újra alkotni szokott Mutiny Actoktól függ, úgy hogy a hadsereget valósággal minden év végén fel kellene oszlatni, ha nem újítaná meg a képviselőház a Mutiny Actot.^q

De hogy az általános elvek vizsgálatáról az egyes részletek tárgyalására térjünk által: lássuk legelőször is a hadseregnél gyakorolt fegyelem esetét. A bizottság behatóan megvizsgálta azon kérdést, hogy a kinevezési pótokmányok szokásba jötte előtt és azóta mi módon avatkozik be a polgári hatóság a hadsereg fegyelmi ügyeibe.

^p Rep. on Mil. Organis. 1860, p. 384.

^q Lásd fentebb I. k. 320. l.

Az eredmény úgy látszik Lord Panmure nyilatkozatában van összefoglalva; e szerint míg egyfelől a hadügyi államtitkár sohasem avatkozik önkényesen bele a főparancsnoknak a hadsereg fegyelmi ügyeire vonatkozó intézkedéseibe: másfelől mégis, ha valamely ok miatt szükségét látja annak, nemcsak joga, hanem kötelessége is ezt tenni. Vagyis »a hadsereg fegyelmi ügyeinek intézését egészen a főparancsnokra szokta bízni, és egyes különös esetek kivételével egyáltalában sohasem törődik azokkal.« Továbbá »a főparancsnok bármiféle tetteiért a hadügyi titkár, illetőleg az ezt megbízott végrehajtó hatalom tartozik ugyan felelősséggel: de mindkettő bizalommal viseltetvén a főparancsnok iránt, egészen reá bizza a hadsereg fegyelmezését.« Számos példa van ugyan felhozva e bizottság jelentésében a kormány beavatkozására nézve, de mint látszik, mindig csak oly esetekben fordult ez elő, midőn politikai tekintetek kívánták azt, vagy pedig a katonaság és valamely polgári hatóság között összeütközés merült fel.^r Ugyan ily értelemben nyilatkozott Sidney Herbert hadügyi titkár is; szerinte »a hadsereg fegyelmi ügyeit rendes körülmények között katonai s nem pedig polgári állású egyénekre kell bízni, de ha politikai szempontok

---

^r Rep. of Com on Mil. Organisation, 1860, pp. VIII. IX. XX. lásd továbbá *Ibid.* pp. 127, 128. A hadügyi osztály ujra szervezése előtt elfogadott gyakorlat volt, hogy a hadügyi titkár ajánlatára (melyért felelős volt ez a parlamentnek) a fejedelem bármely katonatisztet is kitörülhetett a félfizetést elvezők névsorából. E jogával azonban mindig csak akkor élt a polgári kormány, ha valamely erkölcstelenségi bűnténybe marasztaltatott el az illető. (*Mirror of Parl.* 1833. p. 1846. *Ibid.* 1836, p. 125.) E jogot jelenleg az alkotmány értelmében a hadügyi államtitkár gyakorolja.

merülnek fel, ily esetekben a főparancsnok mindig örömet igénybe veszi az államtitkár segélyét.«^a

De lássuk már most a hadseregnél levő kinevezéseket. Ez ügyre nézve a főparancsnok elismerte a bizottság előtt, hogy habár e jog a kinevezési okmányban ugy a bel-, mint a külföldön levő hadcsapatokra nézve is neki van átengedve, s e szerint ő van jogositva az ezredek, tábornokok s általában a magasabb törzskari tisztek kinevezésére s ezek előléptetésére: de azért mindig kikéri a hadügyi államtitkár beleegyezését, mielőtt szentesítés végett a fejedelem elé terjesztené javaslatait.^b

Az ezredeknél való rendes előléptetéseket ugyan kizárólag mindig a főparancsnok eszközli, a nélkül hogy előlegesen bejelentené azokat az államtitkárnak; mint-hogy azonban a fejedelemhez való felterjesztés előtt mindig bejelentetnek ezek e tisztviselőnél is: bármikor elég alkalma van ennek megakadályozni, ha valami szabálytalanságot, vagy méltatlanságot lát a kinevezéseknél.^c

A magasabb rangú tiszti kinevezések és kitüntetések alkalmával, minők például a kormányzói vagy parancsnoki állomások, vagy ezredességek és rendjelek adományozása: a főparancsnok személyes értekezés végett mindig fel szokta keresni az államtitkárt, s előterjeszti, hogy kiket szándékozik e kitüntetésekre javaslatba hozni. Ily esetekben kétségkívül roppant befolyása van a főparancsnok ajánlatának, mert ő nevezi meg az illető tiszteket s

^a *Ibid.* pp. IX. XXI. Pecl General ez ügyre vonatkozó megjegyzéseit lásd Hans. Deb. vol, CLXXXIX. p. 1015.

^b Rep. Mil. Organ. 1860, pp. 34, 239.

^c *Ibid.* p. 446.

ő adja elő ezek igényeit a hadügyministernek. ^v De ha véleménykülönbség merül fel e két tisztviselő között, a cambridgei herceg ő királyi fensége nyilatkozata szerint ily esetben mindig az államtitkár határozata dönt, » mivel az alkotmány értelmében nem a főparancsnok, hanem az államtitkár ajánlatára történik a kinevezés, úgy hogy tulajdonkép mindig az ő ítélete határoz, mivel ő felelős a kinevezésekért.« ^w Úgy a szárazföldi, mint a tengeri hadsereg főparancsnokságainak betöltése gyakran a cabinetben is tárgyalás alá kerül.^z

Az első kinevezések, vagyis az oly esetek azonban, midőn akár a lovassághoz, akár a gyalogsághoz, valakit először alkalmaznak tiszti állomásra: mindig kiválólág a a főparancsnok hatáskörébe tartoznak. A tüzérségbe és tábori mérnökkarba rendszeren csak a verseny vizsgálatot szerencsésen kiállott egyének vétetnek fel; de a lovasságnál, vagy a határőrségnél lévő tiszti állomásokra való felvétel — akár vásárlás, akár ajándékozás alapján történjék is ez: — kizárólág a főparancsnok tetszésétől függ. E tekintetben tehát terjedelmes kinevezési jog van kezében. Ha a tiszti állomások a kormánytól vásároltatnak: az ezekért befolyó összeg egy kizárólág a hadügyi állam-

^v Rep. on Mil. Organis. 1860, pp. 240—243, 277. And. Rep. on Board of Admiralty, 1861, p. 624. Továbbá Hans, Deb. vol. CLXIII. p. 428.

^w Rep. on Mil. Organisation 1860, p. VII. A főparancsnoknak és a ministerelnöknek a magasabb tiszti állomások betöltésére vonatkozó kölcsönös jogai, egész a IV. Vilmos trónraléptéig nem voltak valami világosan körvonalozva. Az előtt az egymásután következő kormányok alatt e tekintetben különböző eljárás volt gyakorlatban. Corresp. William IV. With Ear Grey vol. II. pp. 277, 280.

titkár felügyelete alatt álló alap javára iratik. Ez alap folyton növekedik az által, hogy az illető tiszti állomások egy előre megállapított határozott áron adatván el, míg jelenleg az eladók nem kapják meg annak teljes értékét, a különbség ez alap javára fordíttatik. Ép ezért, hogy a lovasságnál levő tiszti állomások árát lejjebb lehessen szállítani, s mégis más hasznos célokra is maradjon pénz: a féldijasok számát szokták kevesbiteni. Tiszti állomásokat rendszeren csak olyanoknak szoktak ajándékozni, kikről feltehető, hogy valami igényt tarthatnak az állam segélyére. ^y

Az első kinevezéseknél az államtitkárnak semmi szava sincs, s rendes körülmények között nem is szokott beleavatkozni a dologba; a főparancsnokság azonban egy ügynevezett felterjesztési-ív (Submission Papers) alakjában be szokta adni hozzá a kinevezettek névsorát, mielőtt a fejedelem jóváhagyása alá terjesztené azt, és egy ehhez mellékelte indokoló emlékiratban ennek helybenhagyását is ki szokta kérni arra, — a ki azonban ha valami különös ok nem került elő, kellőleg teljesítettnek véli kötelességét, ha futtában áttekinti a névsort, mivel gyakran épen nincs is módjában meggyőződhetnie a jelöltek érdemeiről, vagy az ajánlás indokai felől. Ha azonban kifogás merül fel előtte valamely kinevezésre nézve: megtagadhatja szentesítését; és habár ily esetek csak nagyon ritkán és mintegy kivételképen fordulnak elő: e szokás életben létele eléggé bizonyítja, hogy még az első kivezésekre

* Rep. on Mil. Organ. 1860, p. 35.

^y Rep. on Mil. Organsation. 1860. pp. X.—XII. 472., A Military Reserve Fundra nézve lásd Commons Papers 1868. No. 298.

nézve is fel van tartva az államtitkár fenhatósága, és ő tekintetik felelősnek ezekért is. Mindemellett határozott előnynek mondható a társadalomra nézve, hogy az első kinevezések és előléptetések prima instantia egy oly tisztviselő kezében vannak letéve, kire nincsenek a politikai pártok befolyással. ^a

Mindebből tehát az következik, hogy habár a hadügyi államtitkár kinevezési okmánya bizonyos megszorításokkal van kiállítva: mégis a szárazföldi hadseregek igazgatására vonatkozó bármiféle ügyben is reá van ruházva a legfőbb hatalom és felelősség; és hogy akár közvetlenül maga, akár alárendeltje s hadügyi tanácsosa t. i. a főparancsnok útján intézkedjék is: ez utóbbinak nem lehet oly fontos vagy jelentéktelen tette, melyről folyvást tudomása ne lenne az államtitkárnak, s melyért ne ő vonatnék felelősségre. ^a Nem könnyű e két magas rangú államtisztviselő kölcsönösen egymásba vágó jogkörét minden előfordulható egyes esetre pontosan megállapítani, de a gyakorlat az, hogy ezek folyvást oly bizalmas közlekedésben állanak egymással, miszerint egyikök sem tesz valami fontosabb intézkedést a másik tudta nélkül. ^b

---

^a Rep. on Mil. Org. 1860, pp. XXI. 158, 161. Rep. on Board of Admiralty; 1861, p. 155. Mirror of Parl. 1835, p. 1031.

^a Lord Panmure in Hans. Deb. vol. CXL. p. 1041, lásd továbbá *Ibid.* vol. CLXXXVI. pp. 774, 791, vol. CXCHII. p. 1241. Bármily nagy fontosságúak legyenek is a főparancsnokra bízott teendők: mégis nagy mérvben és minden tekintetben csak a hadügyi államtitkár felelősségére intéztetnek ezek. Secretary Sir John Pakington, Commons Papers, 1868, No. 281, p. 28.

^b Rep. on Mil. Organ. p. 419. Minthogy a hadügyi államtitkár általában mindenért felelősséggel tartozik: ezért nem lehet azt követelni tőle, hogy az osztálya alá tartozó ügyekben

Meglehet hogy jövőben határozottabb szabályokat fognak felállítani arra nézve, hogy az államtitkár ne avatkozassék be szükségtelenül is a főparancsnok hatáskörébe; de hogy a Wellington herceg ép ez ügyben tett nyilatkozatának szavaival éljünk, »e közigazgatási ág hivatalos teendőit általános szabályokkal csak nagyjából lehet kijelölni, s a legjobb szabály e tekintetben az, hogy a feleknek kölcsönös türelemmel és bizalommal kell viseltetniök egymás iránt.« ° Az államtitkárnak a hadsereg fegyelmi és mozgósítási ügyeire vonatkozó jogait sem lehetett tulajdonkép a kinevezési okmányban kijelelt megszorításokkal összhangzólag gyakorolni; s ép ezért már több ízben ajánlották az illető bizottságok, hogy a pótokmány szövegét átvizsgálva, oly módon kellene azt fogalmazni, hogy ne ellenkezne az a létező gyakorlattal, s hogy ne jöjjön az illető tisztviselő e miatt összeütközésbe írásbeli felhatalmazásával. E javaslatok folytán, midőn 1861-ben Sir G. C. Lewis követte Lord Henbertet a hadügyi államtitkárságban: az ő kinevezési okmányában már semmi megszorítás sem volt az általa gyakorlandó hatalomkörre nézve. E bizottság javaslatai értelmében azonban Sir George Lewis maga készítetett egy emlékiratot a hadügyi államtitkár és a főparancsnok jogainak szabályozására nézve, — mely aztán a királynő által is aláíratván, egész visszavonatása idejéig változatlanul érvényben maradt, bár kik nevezettek is ki ez idő alatt az illető hivatalokra.^d S valóban igen

---

a főparancsnokkal folytatott tanácskozások idejét, tárgyát és körülményeit is előadja a ház előtt. Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 902.

° Rep. on Mil. organ. 1860, p. XXIII.

^d Secretary for War (Lord Hartington,) Hans. Deb. vol. CLXXXI. p. 1516, fentebb 539. l.

szükségesnek is mondható valami ilyféle hivatalos szabályzat, mely által ki legyen zárva azon lehetőség, hogy az államtitkár bármikor is beavatkozhasseék a főparancsnok hatáskörébe, mivel ez esetben a kinevezési okmányban kijelölt rendes teendőktől való eltérés lassanként az alkotmány szellemében fog a gyakorlat által megállapíttatni. S csakugyan helyesen mondja Herbert államtitkár, hogy »bármit irjanak is a kinevezési okmányba, mindig azon minister kezében fog lenni a hadsereg feletti legfőbb hatalom, ki az annak szükségletei fedezésére megszavazott pénzekkel rendelkezik, s ki a képviselőházban képviseli azt« ° Ha a hadügyi államtitkár és a főparancsnok között kiegyenlíthetlen véleménykülönbség merül fel valamely kérdésben: mindig a miniszerelnökhöz vagy a cabinethez kell felebbezni az ügyet, s utóljára is a főparancsnok kénytelen engedni a hozott ítéletnek, vagy le kell mondania hivataláról. †

A hadügyministerium és a főparancsnokság hatáskörét következőleg állapítja meg egy hivatalos emlékirat a rendes esetekre nézve. A főparancsnok van jogosítva a hadseregnél a belépési, kinevezési, rendes előléptetési, és fegyelmi, vagyis egyszóval a *személyi* ügyekben rendelkezni. Ezek kivételével a hadsereg béke és háború idején való kormányzására, s a katonák polgári vagyis anyagi ügyeinek igazgatására a hadügyminister van hivatva. † Így például ha valamely hadsereg tetteleges szolgálatban van: a fővezér mindig a hadügyi államtitkárnak tesz jelentést, s ettől

° Rep. Mil. Organis. 1860, p. XIX. Rep. on Board of Admiralty. 1861. pp. 149, 192, 216.

† Rep. on Mil. Organis pp. 451, 497, 668.

‡ Rep. on Mil. Organisation p. 597. General Peel ez ügyre vonatkozó megjegyzéseit l. Hans. Deb. vol. CLXXIV p. 36.

kapja utasításait, mivel ez képviseli Ő Felsége kormányát a hadsereggel szemben, — s csupán a szigoruan úgynevezett katonai ügyekben érintkezik a főparancsnokkal. Ennek bizonyítékául Lord Hardinge (akkori főparancsnok) egy krimiai főparancsnokká történt kineveztetésekor Lord Raglonhoz intézett s 1854-ben kelt levelet olvasott fel a Sebastopol-bizottság előtt, — melyhez hasonló levelek küldettek, mint állítá, 1809-ben Wellesley Arthurhoz és Wellington herceghez is, midőn ez utóbbi Waterloo előtt átvette a brit hadsereg fővezényletét. E levél következőleg hangzott: »My Lord! Ő Felsége egy bizonyos szolgálat teljesítése végett a hadsereg parancsnokává méltóztatván Lordságodat kinevezni, óhajtanám, hogy minél előbb vegye át e hadsereg fővezényletét, és fogantossítsa a kormánytól Lordságodhoz intézendő utasításokat.«^b Továbbá a hadsereg kormányzatára és olynemű belügyeinek igazgatására vonatkozó intézkedésekre, minő például az újoncozási rendszer s a hadsereg létszámának megállapítása stb.: a hadügyi államtitkár kéri ki a főparancsnokkal való értekezés után a fejedelem jóváhagyását, s ennek, valamint a parlamentnek is ő felelős az általa javasolt intézkedésekért.^c Ő adja ki a fejedelem által aláírt s általa ellenjegyzett okmányokat is, azok kivételével, melyeket a gyarmatokban szolgáló hadesapatok tisztjei számára a főparancsnok azon értesítése folytán, hogy Ő Felsege beleegyezése is ki van már nyerve, a gyarmatügyi államtitkár állít ki.^d

^b Rep. Sebas'opol Committee, 1854—5. vol. IX. pt. 3, p. 233. Lásd Evidence of the Duke of Newcastle *ibid.* p. 147. Továbbá Rep. on Mil. Organisation, 1860 p. 576.

^c Rep. on Mil. Organis p, 576.

Murray's Handbook. p. 200.

A hadsereg tagjai között kiosztandó kitüntetések szintén nem tartoznak a főparancsnok hatásköre alá, — minthogy mindenféle kitüntetések közvetlenül a koronától származván, határozottan és kizárólag csak egy felelős minister ajánlatára alkalmazhatók, s a főparancsnok csak annyit tehet e tekintetben, hogy ő terjeszti fel a hadügyi államtitkárhoz azon tisztek neveit, kiket részéről legmúltóbbnak tart a fejedelem kitüntetésére. A hadsereg tiszteinek csak a fejedelem előleges beleegyezése mellett szabad külföldi rendjeleket elfogadni, s ez esetben a korona jóváhagyását a külügyi államtitkárság útján kell kérni. A külföldi rendjeleknek brit alattvalók által való elfogadhatására vonatkozó szabályzatokat időről időre a fejedelem bocsátja ki, de Ő Felségének egyszersmind hatalmában áll oly esetekben, hol szükségesnek tartja, mellőzni e szabályokat.¹

A hadügyi államtitkárnak, a hadsereg ügyeinek vezetésénél, míg egyfelől semmiféle tanács vagy bizottság sem áll segítségére, illetőleg nem akadályozza őt működésében: másfelől a különböző hadügyi osztályok állandó főnökeiben oly tapasztalt s szakképzett tanácsadók állanak rendelkezésére, kiknek véleményét — akár egyenkint, akár együttesen, — bármikor is meghallgathatja, ha jónak látja azt. S igen helyesen történt, hogy ez osztálynál e szervezet fogadtatott el, mely a bizottsági rendszer előnyei mellett nem bír e homályos és felelősséggel nem járó rendszer árnyoldalaival is.^m S azon esetben, ha vala-

^k Rep. 550. l. on Mil. Organis. pp. 40—42.

^l Lord Stanley, Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 2071.

^m Rep. on Board of Admiralty, 1861, Evid. pp. 126, 147,

mely hirtelen felmerült véletlen hivataltársai tanácsának meghallgatását tenné szükségessé: a hadügyi államtitkár a titkos tanács hadügyi bizottságát is összehívhatja, melybe a cabinet főbb tagjain kívül az általa meghallgandóknak vélt más titkos tanácsosok is meghívhatók.

A hadügyi osztály szervezete a krími háború ideje óta mind e mai napig folyvást fokozatos változaton ment keresztül.^o Azonban jelenleg is több jelentékeny változtatást szándékoznak annál keresztül vinni, melyeknek a hivatal működésének sikeresebbé tétele mellett egyszermind az a célja, hogy az egész osztály egy központi főnökség alá kerüljön. Ez osztály ellen eddig felhozott főbb panaszok egyike épen az, hogy roppant terjedelme, bonyolált gépezete és az ezt képező egymástól független elemek különbözősége miatt sokkal szélesebb körű, semhogy egy ember képes volna ennek sikerrel való kormányzására. Továbbá egyfelől a hadsereg fentartásának és felszerelésének óriás nagy és még folyvást nagyobbodó költségei, másfelől a haderő fejlesztésének a költségre való tekintet nem tűrő szükségessége mind nehezebbé és majdnem lehetetlenné teszik az ez osztály vezetésére alkalmas egyének feltalálhatását.

1864 junius havában a hadügyi hivatal szervezetének megvizsgálása s ebben egy sikeresebb és mégis takarékosabb ügymenet megállapítása végett a hadügyi osztály és az államkincstár közösen egy ügyosztályi bizottságot küldtek ki,^o mely 1864 és 65 folytán négy jelentést terjesztvén be, ezek mindenike a képviselőház asztalára került.^p 1866-ban aztán a hadügyi hivatal belső szervezeté-

^o Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 605.

^o Rep. Com. Pub. Accounts, 1864, Evid. 1090, apx. No. 5.

^p Commons Papers, 1865, vol. XXXI p. 601.

nek reformálása körül csakugyan nagy tevékenységet látunk kifejlődni; a hadügyi hivatal különböző alosztályainak megvizsgálására számos hivatalos bizottság volt kiküldve,¹ s ezek közül egy, melynek Lord Straithnairn volt elnöke, már 1867 martius havában egy nagy szorgalommal készült jelentést terjesztett be a Transport és élelmezési osztályok, valamint általában az egész hadügyi osztály újraszervezése ügyében. E bizottság mindenekelőtt egy főellenőr (Chief Controller) kinevezését ajánlotta, ki egyfelől a főparancsnokkal, másfelől a hadügyi államtitkárral is közvetlen összeköttetésben állván, a laktanya, ruházati, élelmezési, felszerelési és szállítási hivatalok vezetésével bizatnék meg, — mely hivatalok azelőtt egymástól független külön főnökök igazgatása alatt állottak. Halaszthatlan szükségnek nyilatkoztatta ki továbbá a bizottság a hadsereg több másféle ügyeinek intézését vezető osztályok újra szervezését is.² S 1867 június 6-án a hadügyminister már arról értesíté a képviselőházat, hogy e jelentés át van adva a hadügyi hivatal azon különböző osztályai főnökeinek, melyeknek némelyikét lényegesen érinti a javaslat, s azon szándékát nyilatkoztatá, miszerint az illetők nézeteinek meghallgatása után ez egész ügyet ismét valamely parlamenti vagy királyi bizottságnak fogja általadni, hogy annak átvizsgálása után aztán ez adjon a hadügyi hivatal lehető legcélszerűbb újra szervezése iránt javaslatot.³

¹ Greg's Letter, in Civil Service Estimates for 1866—7. Class, 2, p. 49.

² A jelentést lásd: Commons Papers, 1864, vol. XV. p. 343.

³ Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1699; vol. CLXXXVIII. p. 586.

1867 decemker 19-én a hadügyi államtitkár azon szándékát jelenté az államkincstárnak, hogy Sir Henry Storkst akarja a Chief Controller hivatalra kinevezni, kinek »egy állandó al-államtitkáréhoz minden tekintetben hasonló állás mellett 2000 font sterling evi fizetést szándékozik adni,« — felkérvén a kincstárt, hogy adja beleegyezését ez intézkedésébe, a mi azonnal meg is történt, habár mint alább látni fogjuk, e tisztviselő állása és fizetése később mégis változást szenvedett. Ugyanazon év december 28-án ismét átírt a hadügyminister az államkincstárhoz, hogy a Major-General Balfour Assistant Controllerré való kinevezéséhez kérje annak beleegyezését, »mivel a Lord Strathnairn-féle bizottság által javasolt reformok és átalakítási munkálatok teljesíthetéséhez szükséges ez ideiglenes intézkedés 1000 font sterling évi kiadást von maga után«; s ez átírata szintén elfogadtatott.

De még mielőtt az új szervezet befejeztetett volna, az új Controllernek a két ügyosztály irányában elfoglalt állására és jogkörére nézve vita merült fel a hadügyi hivatal és az államkincstár között, — s e közben mindinkább kitűnt, hogy míg a katonai tisztviselők inkább a katonai, mintsem a polgári elemnek kívánták a túlnyomóságot biztosítani a hadügyi hivatalban: az államkincstár megfordítva, inkább a polgári kormány fölényének támogatására volt hajlandó.

1868 martius 5-én a hadügyi hivatal katonai titkára a felállítani szándékolt új Control hivatal és ennek alosztályai érdekében egy emlékiratot terjesztett az államkincstár elé felülvizsgálat és jóváhagyás végett, melyben az illető tisztviselőknek adandó fizetést is megállapítja. A kincstár azonban válaszában sokalván a megajánlani kért összegeket, újabb felvilágosítást kért, a mi megtörténvén,

junius 29-én újra átírt a hadügyi hivatalhoz, felsorolván a katonai osztályban a királyi vagy parlamenti bizottságok folytán 1860 óta történt javításokat, s határozottan kifejezván azon óhajtását, hogy a Chief Controller, mint a hadügyi hivatal felszerelési osztályának főnöke, a pénzügyi osztálytól egészen külön hatáskörrel ruháztassék fel; és hogy a pénzügyi és Audit osztályok főnökei teljesen függetlenek legyenek a Chief Controllertől, és hogy az ezen osztályoknak adandó hatáskörre nézve az államszámadások megvizsgálására kiküldött bizottság is meghallgatandó. Azt ajánlotta továbbá, hogy a hadügyi hivatalban jövőre a következő főbb állomások szerveztessenek, t. i. az államtitkáré, a parlamenti altitkáré, egy állandó altitkáré, »a ki ha nem mindig is, de többnyire katonai egyéniség legyen«, a Chief Controlleré, de altitkári rang nélkül s csak 1500 font évi fizetéssel, a ki azonban akár polgári, akár katonai egyéniség is lehet, — végre a Controlleréhez hasonló ranggal és fizetéssel egy főbb pénzügyi tisztviselőé, de a kinek már mindig polgári egyénnek kell lenni.

Junius 30-án a hadügyi titkár értesíté a kincstárt, hogy ő kész a fentebbi javaslatok elfogadására, habár azt nem tudja megmondani, hogy miféle hatással lesznek azok a Controller állására, s átadta egyszersmind az új Control osztályra vonatkozó szabályzatokkal együtt a hadügyi hivatalban szándékolt hivatalváltoztatások jegyzékét is.

E közben april 25-én a Control Department felállítása iránt egy királyi rendelet adatott ki, mely szerint e hivatal a Chief Controller főnöksége alá helyeztetik, ki azonban a hadügyi államtitkár utasításai, és az általa időről időre kiadott szabályzatok szerint köteles eljárni; s egyszersmind a képviselőház is értesítettett, hogy e hivatalra Sir Henry Storks, az Assistant Controllerségre

pedig Balfour ezredes neveztetett ki, s ily módon lett elég téve a Lord Strathnairn-féle bizottság azon ajánlatának, hogy a szállítási és felszerelési osztályok egy főnökség alá helyeztessenek, s remélhető, hogy a hadügyminis-
terium kiadási ügyeinek így egy kézbe összpontosítása által mint a béke, úgy a háború idején is takarékosabban és több sikerrel lehet eljárni. Bejelentetett egyszersmind az is, hogy jövőben a tartaléksapatok General Inspector-
a fog felügyelni a lovas és gyalog honvédségre, az önkén-
tesekre, a nyugdíjazottakra és a tartalékseregekre is.[†]

1868 június 22-én Sir Henry Storks egy levelet intézett a hadügyi államtitkárhoz, melyhez a hadügyi hivatal Audit osztályára vonatkozó szabályzatok egy példánya volt mellékelve. E szabályzatoknak az volt célja, hogy a hadügyi kiadásokról a parlament elébe terjesztendő számadások már magában az illető osztályban beható vizsgálat alá kerüljenek.[‡] Ez okmányok a képviselőház asztalára is letétettek, s innen az államszámadási bizottsághoz utasítottak; — minthogy azonban az Appropriation Auditnak a szárazföldi és tengeri hadcsapatok számadásaira való kiterjesztése is közel kilátásba volt már helyezve, — mivel az államszámadási bizottság ez intézkedés célszerűségének megvizsgálása végett még csak egy hivatalos bizottság kiküldését tartotta szükségesnek: — ezért nem látszott célszerűnek új szabályza-
tokat hozni e tekintetben. Arra azonban kész volt a bizott-
ság, hogy a legközelebbi ülészak kezdetén hivatalos

[†] Commons Papers. 1867—8, Nos, 373, 374—I. Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 50, 57. 280. *Ibid.* vol. CXCI. pp. 1233, 1265. Queen's speech at close of session.

[‡] Com. Papers, 1867—8, Nr. 428.

munkálkodásának befejezése után vizsgálat alá fogja venni e szabályzatokat. ^v

1868 július 9-én az indítványoztatott a képviselőházban, hogy »a Chief Controller al-államtitkári rangra emeltetvén, a hadügyi hivatal számadásainak megvizsgálása a hadügyi hivataltól egészen független egyénekre ruháztassék«; minthogy azonban a kormány ide vonatkozó intézkedéseit legalább főbb vonásaiban még az ellenzék főbb férfiai is helyeselték: a ház egyáltalában nem akart beleavatkozni, és ez indítvány hosszabb vita után visszavonatot. ^w

A hadügyi államtitkárság jelenlegi szerkezete mellett ^x e hivatalban a következő tisztviselők működnek, u. m. a főnökséget viselő államtitkáron kívül a parlamenti altitkár, s az állandó altitkár, mindkettő egy-egy segéddel, a kik katonai egyéniségek. Ezeken kívül van a Chief Controller, az Assistant Controller és egy Military Assistant, a ki valamely magasabb rangú katonatiszt szokott lenni, és a katonai hatóságokkal való levelezés vezetésével van megbizva. Minthogy a hadügyi államtitkár gyakorta változik, és igen valószínű, hogy rendesen polgári állású egyénnel töltetik be e hivatal: annál kívánatosabb, hogy a magasabb rangú állandó tisztviselők tapasztalt katonai képzettségű egyének legyenek. Ép így nagyon célszerű az is, hogy vagy a politikai altitkár, vagy valamely más ügyosztályi főnök szintén katonai képzettségű egyén legyen, ki aztán mint a képviselőház tagja támogathassa e ministerium főnökét

^v Rep. Com. Pub. Accts. July 21, 1868. p. III.

^w Hans. Deb. vol. CXCIII. pp. 922—948. A hadügyi államtitkár aztán később kijelenté, hogy a Controller alállamtitkári rangra van emelve. *Ibid.* p. 967.

^x Army Estimates, 1868—9, p. 83.

a parlamentben a katonai ügyek felett felmerült kérdések alkalmával.⁷

A hadsereg polgári dolgai a hadügyministerium, ellenben a katonai ügyek a főparancsnokság és az ennek alárendelt hatóságok által intéztetnek. A képviselőház elé 1867 augusztus 14 én benyújtott jelentésben a hadügyi államtitkárság alatt egyesített hatóságok, azok illető hatásköreikkel együtt következőleg vannak felsorolva: 1. a központi osztály, ide tartozván a hadsereg igazgatására, kinevezésekre és előléptetésekre vonatkozó ügyek stb., 2. a táborszernagyi hivatal, 3. a jogügyi osztály, 4. az Intendatura, 5. a honvédség, 6. az önkéntes csapatok, 7. a raktárak, 8. a számvevőség, 9. az Audit osztály, 10. a hadbiróság, 11. katonai egészségügy, 12. az élelmezési —, 13. a ruházati hivatal, 14. a laktanyák, 15. a hadi építészet, 16. a háromszögelési és helyszinelési osztály.⁸ E jelentés keletkezése óta a laktanya, Intendatura, élelmezési, felszerelési és szállítási hivatalok, — mint már fentebb láttuk — a főparancsnok alá helyeztettek.

A hadügyi hivatal rendes teendőit a parlamenti és állandó altitkárok intézik, mindenik érkezése szerint osztozván a munkában; — a honvédségre és az önkéntes csapatokra vonatkozó ügyeket azonban mindig kizárólag

---

⁷ Rep. on Military Organisation 1860. pp. XVIII. XXII. Evid. p. 465. Hans. Deb, vol. CLXII. p. 1815. 1867-ben és 58-ban katonai egyén volt ugyan a politikai altitkár, de egyszersemind peer lévén, csak a lordok házában képviselte a hivatalt.

⁸ Commons Papers 1867. No. 541. Az angol és francia hadügyministerium szerkezetének összehasonlítását lásd General Balfour értekezésében. Statistical Society Journal vol. XXIX. p. 427.

a parlamenti altitkár végezi. E hivatalnokot, mint politikai tisztviselőt, a főállamtitkár szokta kinevezni, ennek kezében lévén az osztály többi állomásaira való kinevezési jog is. Ép így ő erősíti meg a woolwichi gyárak és a hadügyministerium alá tartozó több más intézetek főnökei által ajánlott kinevezéseket is. ^a

A közigazgatás ez ágánál szolgáló tisztviselők száma igen jelentékeny. A képviselőház elébe 1868-ban terjesztett jelentés azt állítja, hogy a hadügyi hivatalban 621, a főparancsnokságnál pedig 156 és így az egész hadsereg igazgatásánál mindössze 777 tisztviselő van alkalmazva. ^b

Az Intendatura.

A hadügyi hivatal e része időről időre többféle változáson ment keresztül; 1816-ban egy kincstári tisztviselő vezénylete alatt állott az, hivatalosan »Sub-Treasurers to the Lords Commissioners of the Treasury in the Foreign possessions of the crown« (a korona külföldi birtokaiban lévő kincstárak altitkárai) cím alatt levén ismeretes. 1822-ben a táborszernagyi hivatalhoz kívánták csatolni e hivatalt, de a Master General of the Ordnance ellenezte ez egyesítést; midőn azonban a hadügyi hivatal 1856-ban egy külön államtitkár alatt újra szerveztetett: elvétetvén az államkincstártól az Intendatura is, a hadügyi hivatalhoz csatoltatott, és jelenleg az újon alkotott Control osztály egy részét képezi az, s tisztviselőit a hadügyi titkár nevezi ki. ^c

^a Rep. on Mil. Organis. 1860, pp. 59, 138. Pankinson, Under Govt. pp. 165. 160.

^b Hans. Deb. vol, CXCI. p. 84.

^c Murray's Handbook, p, 132. Report gn Transport and Supply Departments of the Army, 1867, Appx. No. XI.

E hivatal jelenleg egy Commissary General in Chief elnöklete alatt áll, de azért ép úgy, mint a többi számvevői hivatalok, a pénzügyi dolgokra vonatkozólag még mindig a kincstárnak van alárendelve. A hadi célokra szánt tete-
mes pénzüsszegek e hivatal őrizetére vannak bízva, s ez osztja szét azokat bizonyos megállapított szabályok sze-
rint az ezredek pénztárnokainak, a tábori szertárak igaz-
gatóinak, és a hadsereg több más ily tisztviselőinek az élel-
mezési és szállítási költségek fedezésére. A birodalomban
minden katonai állomásnál van e hivatalnak egy tisztvise-
elője, ki közvetlenül a hadügyministerium Audit osztályá-
nak utasításai szerint jár el, s havonkint számadást ad be a
nála levő pénzkészletről és a törvényt vásárlásokról. Háború
idején a táborban levő seregek mindenféle kiadásait, az ez-
redek rendes napidíjai és a laktanyai költségek kivételével,
az Intendatura egy tisztviselője intézi. 1867-ben a szállítási
és felszerelési osztályok megvizsgálására kiküldött hiva-
talos bizottság lényeges változtatásokat ajánlott az Inten-
datura személyzete és teendői körében eszközendőnek, s
e javaslatok még mindig tárgyalás alatt vannak O Felsőge
kormányánál.^d

A Secretary-at-War.

Igen kívánatos, hogy mielőtt végkép megválnánk
tárgyunktól, e hivatalról is megemlékezzünk legalább
röviden, habár jelenleg megszűnt is az már létezni. 1855
február 8-án azon megbízás adatott a hadügyi államtitkár-
nak, hogy ezután Secretary-at-War gyanánt is ő működ-
jék; s ez időtől fogva egész 1863-ig, midőn e hivatal
formaszerűleg is meg lett szüntetve, e két tisztet kivétel

^d Lásd Index to Report, p. 537.

Rep. Com. Mil. Organ. 1860, Evid. 533. 534.

nélkül mindig azon egy egyén viselte. Több különféle parlamenti törvények számos teendőket róttak a »Secretary-at-War«-ra, és míg e törvények el nem töröltetnek, vagy nem módosíthatnak, semmi más tisztviselő sem teljesítheti azokat. A Secretary-at-War tulajdonképp a kincstár képviselőjével megbízott pénzügyi tisztviselő volt, az ő kötelessége lévén bármiféle hadi kiadásokra is felügyelni, és a költségnövekedéssel járó előléptetési vagy fegyelmelési változtatásokat csak ennek jóváhagyásával foganatosíthatta a főparancsnok. E hivatal az államkincstár azon intézkedéséből vette eredetét, hogy a nagyon is aprólékos és szövevényes katonai kiadások ellenőrzésénél a kincstár rendszeren egy pénzügyi hivatalnok által képviseltette magát. A Secretary-at-War kötelessége volt évenként a Mutiny Bill elkészítése, s ez állította össze a képviselőház számára a hadsereg költségvetését; s ezenkívül még több más aprós teendői is voltak, melyeket mind felsorolva látunk a Fox Manle által a hadsereg és a táborszernagyi hivatal kiadásai ügyében kiküldött 1850-ki bizottság elébe terjesztett jelentésben. E hivatalt ritkán viselte valamely cabinetminister, de ha valamikor mégis ez eset adta magát elő, mint például 1854-ben Sidney Herbertnél: — ez semmi változtatást sem idézett elő az illető hivatalos állásban. E hivatalnak a hadügyi államtitkársággal öszeolvasztása óta a hadsereg kiadása felett való felügyelet ismét a kincstárnokra ruházott által, ez lévén jelenleg is felelős azért. Lord Aberdeen, ki e változtatás alkalmával éppen miniszterelnök volt, a Secretary-at-War hivatalnak, a hadsereg kiadásainak annál jobb ellenőrzési céljából, a hadügyi államtitkárságtól elkülönítve hagyása mellett nyilatkozott, nézetei azonban nem találtak pártolásra, és csakhamar véget érven kormánya, az utána

következett Lord Palmerston alatt a hadügyi hivatal jelen szervezete is befejezett ténynyé lett.^f 1863-ban az Act 26 Vict. c. 12, formázerúleg is eltörülte e hivatalt, s jogait és kötelességeit a hadügyi államtitkár-ra ruházta által.

A főparancsnokság.

A katonai ügyekre vonatkozó királyi előjogok a korona egy magas rangú tisztviselője az u. n. Commander-in-Chief útján gyakoroltatnak. A hadügyi államtitkár közvetítésével ez képezi a korona és a hadsereg között való összekötő kapcsot, mivel ez fogantatosítja a szárazföldi hadsereg fegyelmezésére és vezénylésére, valamint az alsóbb rangú tisztek kinevezésére vagy előléptetésére vonatkozó királyi előjogokból folyó rendeleteket. E királyi előjogok azonban mindemellett is csak a korona valamely felelős miniszterének segélyével érvényesíthetők, és így maga a főparancsnok is szükségkép alá van vetve e legfőbb polgári hatóságnak. Egy fentebbi szakaszban már eléggé behatóan tárgyaltuk e kérdést, midőn egyszersmind a katonai ügyekben legfőbb felelős polgári hatóságot képező hadügyi államtitkár és a főparancsnok kölcsönösen egybevágó hatáskörének határait is megpróbáltuk kijelölni. Most tehát a főparancsnoknak, mint a hadsereg főnökének jogait és teendőit kell előadnunk, — sohasem tévesztvén szem elől azon elvet, hogy ennek bármiféle intézkedése is a hadügyi államtitkár alkotmányos felügyelete és ellenőrködése alatt áll.

A legfőbb végrehajtó hatalom a katonai ügyekben

---

^f Rep. on Mil. Organ. 1860. Evid. 11—40. Rep. of Sepastopol Committee, 1854—55. vol. XX. pt. 3. pp. 165—302.

a brit seregekre nézve tehát a főparancsnok, vagyis a Wellington herceg halála óta általában úgy nevezett General Commanding-in-Chief kezébe van letéve. A lovas és gyalog honvédség és önkénytes csapatok kivételével, (melyek közvetlenül a hadügyi titkár igazgatása alatt állanak) tényleg ő rendelkezik az egész ország haderejével, s a mennyire a hadügyminister általában elismert fölényével és felelősségével összeegyeztethető az, ő intézi a hadsereg gazdasági és fegyelmi dolgait, s indítványait és javaslatait nagyon ritkán utasítják vissza e hivatalban. ⁵ A hadsereg pénzügyi dolgai azonban kizárólag a polgári hatóság vezetése alatt állanak, és minthogy a csapatok mozgósítása mindenkor költséggel jár: az alkotmány nem engedi meg a főparancsnoknak, hogy ő intézkedjék a seregek mozgósítása vagy szétoztása iránt, míg csak az államtitkár aláírásával nem szentesítette a mozgósítási tervet, és nem intézkedett a költségek fedezéséről. Minthogy tehát e tekintetben mindig a polgári hatóság előleges beleegyezését kell kikérni: ez elegendő akadályul szolgál a hadcsapatok jogtalan összpontosíthatása ellen.

---

⁵ Rep. on Military Organisation 1860. p. 42. Gadley's Evidence, *Ibid.* pp. 128, 129. 1858 június elsején a képviselőház egy magán tagja a ministerek ellenkezése dacára is elfogadtatta azon indítványát, miszerint »a főparancsnokság és a hadügyi hivatal egy felelős minister felügyelete alá helyezendő.« E határozatnak azonban még sem volt eredménye, mivel a kormány nem volt hajlandó ennek megfelelőleg intézkedni, s maga az indítványozó pedig nem volt képes a hadseregnél ennek folytán létesítendő reformok iránt javaslatokat tenni (lásd Hans. Deb. vol. CL. p. 1447.) E határozat azonban csak a tényleg létező gyakorlatnak törvényesítése volt.

A főparancsnok a hadsereg felosztására és alkalmazására vonatkozó királyi rendeleteket úgy bent a hazában, mint a külföldön folyó műveleteknél is a hadügyi államtitkár útján kapja. ^h Ő neki kell továbbá teljesíteni a hadügyi államtitkár által megállapított haditerv foganatosításához szükséges katonai műveleteket. E tekintetben a főszállásmester és a szárnysegéd állanak rendelkezésére, kiket a királynő mindig az ő ajánlatára nevez ki. A háború folytatásához szükséges térképeket és felvételeket, valamint a hadsereg elhelyezését és mozdulatait az előbbi, — a műveletekhez szükséges általános rendeleteket és útasításokat pedig az utóbbi segítségével foganatosítja. A kinevezési jog alkalmazásánál befolyása a honvédség és az önkénytes csapatok kivételével az egész hadseregre kiterjed. ^a A lovas és gyalog ezredeknél lévő tisztii állományokra való kinevezési jog legnagyobb részt az ő kezében van, az ezredek keretén belől történő előléptetéseknél pedig a hadügyi titkár csaknem kivétel nélkül szintén mindig az ő ajánlatai szerint jár el. ^b Sőt ajánlatai még

---

^h Az egyes ezredeknek külföldre küldése és azoknak visszahívása ügyében azonban önhatalmulag is intézkedhetik. Hans. Deb. CLXXII. p. 435.

^a Murray's Handbook, p. 246. Thom's British Directorg, 1862. p. 391.

^b Lásd a képviselőházban a Lieutenant Colonel Dawkins ügyében 1865 május 26-ikán folyt vitákat, kit a főparancsnok egy katonai bizottság jelentése következtében nyugdíjaztatni rendelt, mivel képtelennek tartotta egy ezred kormányzására, habár mint katona és tiszt kifogástalan jellemű volt is. Figyelemre méltó ez esetnél különösen Lord Palmerston azon nyilatkozata, miszerint a koronának bármikor is jogában áll valakit elbocsátani a hadseregtől, a nélkül, hogy ha jobbnak tartja így, köteles volna okát adni ez eljárásának. E jogát azonban

a tisztán hadügyministeriumi magasabb rangú hivataloknál is kellő figyelemre méltatnak.

A főparancsnok a katonai ügyek igazgatására vonatkozó királyi rendeletek átvétele végett személyesen érintkezik a fejedelemmel, — s a hadsereg büszkeségének hizeleg az, hogy főnöke e kiváltságnál fogva közvetlen összeköttetésben lehet az uralkodóval; s e mellett az alkotmány szempontjából semmi kifogást sem lehet a gyakorlat ellen felhozni, mivel mint azon három eset tárgyalásánál majd látni fogjuk, midőn rendesen igénybe veszi a főparancsnok e kiváltságát: tulajdonkép csak pusztá formasierűségből áll ezen jog, és épen nem jön összeütközésbe a korona felelős tanácsadóinak legfőbb felügyeleti jogával. ^a

Az egyik alkalom, midőn a főparancsnok igénybe veheti e kiváltságot, hogy t. i. személyesen hallhassa meg a király akaratát: a hadsereg létszámának megállapítása. Az e tárgyra vonatkozó határozatát a cabinet egy tanácsülésben hozza meg, melyet aztán az államtitkár egy hivatalos átiratban közöl a főparancsnokkal, ki aztán mintegy a ministerium megbizottjaként személyesen kéri ki a feje-

---

természetesen mindig csak egy felelős minister tanácsára gyakorolja. A kormány ez alkalommal nem akarta felfedezni mind azon tisztek neveit, kik kellő vizsgálat nélkül bocsáttattak el vagy tétettek át a féldíjat élvezők sorába, mivel valami rendkívül kellemetlen volna egy ily felfedezésben, s e mellett nem is lehetne mind azon tisztek neveit előadni, kikkel ily módon bántak el a katonai hatóságok, minthogy sok esetben magok az illetők kérték fél díjra leszállítatásokat, csak hogy elbocsáttatásokat megelőzzék. Hans. Deb. vol. CLXXX. pp. 456, 457.

^a Rep. of Sebastopol Committee, 1854—5. vol. IX, pt. 3, p. 235. Lord Hardinge's evidence.

delem beleegyezését arra ; maga e tény azonban mégis csak a ministerek tanácsának köszönhető, s kizárólag csak ezek tartoznak érette felelősséggel.

A második alkalom a hadsereg ruházata mintáinak megállapításánál kínálkozik a személyes találkozásra. E mintákat mindenek előtt a főparancsnok választja ki, s ő terjeszti azokat a királyné jóváhagyása alá, s majd később ugyan ő küldi át azokat az államtitkárhoz, mint olyanokat, a melyekhez már beleegyezését adta a fejedelem. Ez aztán ha sem a minták, sem azok előállításai költségei ellen nincs kifogása : kikéri a korona engedélyét azok megpecsételhetésére, mivel a hadsereg számára elfogadottakká csak ez által lesznek azok. Ha azonban előreláthatólag újabb költségekkel jár az egyenruha változtatása : már előre is okvetlenül ki kell kérni a hadügyi államtitkár beleegyezését, mivel e nélkül semmiféle nagyobb újítás sem volna e tekintetben kivihető.

A harmadik alkalom a személyes találkozásra a hadseregnél való kinevezések és előléptetések esete. Eleitől fogva mindig szokásban volt ugyan is az, hogy a hadseregnél szolgáló bármely rangú tisztek kinevezését maga a főparancsnok terjeszti a királynő jóváhagyása alá. Az első kinevezések alkalmával a kinevezendők névsorát a hadügyi államtitkárral is közli ugyan a főparancsnok, mielőtt a királynő szentesítését kikérné arra, de minden másféle kinevezéseknél csak az államtitkárral való értekezés után megy a királynőhöz a névsorral, — úgy hogy az államtitkár, mint fentebb láttuk, az első kinevezések kivételével minden más előléptetésnél is érvényesítheti tiltakozási jogát, sőt közvetett úton még az említett kivételes esetekben is gyakorolhatja ellenőrzési jogát.

Ha O Felsége jóváhagyja a kinevezéseket, ennek

jeléül nevét a kinevezési névsor címlapjára írja, míg ellenben annak utolsó lapján a felsorolt egyének nevére szóló kinevezési okmányok kiállítása iránt az államtitkárhoz intézett rendeletek foglaltatnak, melyek szintén el vannak látva a király névaláírásával. ° Egy újabb határozat szerint a hadsereg és tengerészet tiszteink kinevezési okmányához nem szükséges a király névaláírását is kikérni, mivel feltehető, hogy az államtitkár és a főparancsnok csak királyi rendeletre irták alá az ily kinevezési okmányokat. † E törvény rendelete folytán tehát a szárazföldi hadseregnél használt kinevezési okmányok is a tengerészeti tisztek kinevezési okmányaihoz lettek hasonlókká, melyeket szintén nem maga a fejedelem, hanem csak az Admiralitás Lordjai irtak alá. §

A hadsereg főparancsnoka és a fejedelem ez eseten kívül sohasem jönnek személyes érintkezésbe egymással, és minden más alkalommal nagyon is kitűnik, hogy a hadügyi államtitkár kezében van letéve tulajdonkép a legfőbb felügyeleti és ellenőrködési hatalom. †

A jelen század elejéig a fejedelem mindig a maga számára követelte a jogot, hogy ő nevezhesse ki a főparancsnokot. † Ezelőtt ép úgy, mint jelenleg is gyakran megtörtént, hogy az uralkodó házból származott hercegek neveztettek ki e hivatalra, s a felelős ministerek legfőbb felügyeleti joga csak 1806-ben lett teljesen elismerve a hadsereg felett.

° Hans. Deb. vol. CLXV. p. 1487.

† 25. Vict. C. 4.

§ Hans. Deb. vol. CLXV. p. 1486.

† Rep. on Military Organisation. 1860, XXI. pp. 34 39, 86.

† 1809 martius 9-ikén midőn a yorki herceg lemondott hivataláról: III. György a nélkül, hogy bevárta volna ministerei tanácsát, azonnal irt Portland hercegnek (az akkori premiernek)

1850-ben az akkori főparancsnok Wellington herceg két évvel halála előtt arra kérte Albert herceget, hogy ígérje meg miszerint ő fogja átvenni a hadsereg főparancsnokságát; s e kívánságának saját vallomása szerint az volt célja, hogy továbbra is fentartassék azon elv, miszerint »a hadsereg legfőbb ura a fejedelem.« Ő maga az által igyekezett ez elvet feltartani, hogy minden egyes intézkedésére kikérte a királynő beleegyezését. Távozása esetére azonban semmi más biztosítékot nem látott ez iránt, mint ha maga a Prince Consort veszi át a főparancsnokságot, így pótolván az alkotmánynak a jelen körülmények között, midőn egy nő ült a fejedelmi trónon, nagyon is érezhető hiányát. Albert herceg maga is belátta ez okoskodás helyességét és elismerte hogy kötelessége ezen és minden más ily ügyekben támogatni a királynő tekintélyét, de egyszersmind a felől is erősen meg volt győződve, hogy e hivatalból folyó kötelességei mellett nem fogja kellően teljesíthetni azon többi más kötelességeit, melyeket mint a királynő férje szintén teljesíteni köteles. Ezért vonakodott elfogadni az e hivatalra való jelöltséget, s Wellington herceg halála után csakugyan Lord Hardingere ruháztatta az. ¹

Habár okvetlenül szükséges az, hogy a főparancsnok az akkori ministeriumnak, a hadügyi államtitkár által kifejeztt akarata értelmében vezesse a hadsereg fegyelmezési ügyeit, de az nem lényeges kellék nála, hogy politikai véleménye is egyező legyen a kormányon lévő párt

---

tudatván vele, hogy Sir David Dundast nevezte ki főparancsnokká. A kinevezés ezzel megtörténvén, Dundas egész 1811-ig viselte e hivatalt, midőn ismét a yorki hercegre ruháztatott az. Jess, Life of Geo. III. vol. III. p. 532.

¹ Prince Albert' Speeches, etc. pp. 71—78.

nézeteivel. Így például Lord Hill 1828-tól fogva egész 1842-ig az egymásután következett különböző ministeriumok alatt folyvást megtartotta a főparancsnokságot, habár 1832-ben ellene nyilatkozván a Reform Billnek, ez nagyon bántotta az akkori miniszerelnök (Grey gróf) és a király érzelmeit.^m Lord Hill folyvást erősödő gyengélkedése miatt 1842 augusztus havában Wellington herceg vevén át a főparancsnokságot (ki 1827 és 28 között, mint a cabinet tagja rövid ideig már azelőtt is viselte e hivatalt),ⁿ 1852-ben bekövetkezett haláláig folyvást megtartotta azt. Ez idő közben több különböző politikai véleményű kormányok következtek egymásután, és pedig ezek egyikében, t. i. a Sir Robert Peel ministeriumában, 1842-től fogva, e ministeriumnak 1846-ban bekövetkezett bukásáig, maga a herceg is tagja volt a cabinetnek. E kettős hivatalra való kinevezés körülményei a következők voltak: a herceg t. i. főparancsnokká való kineveztetésekor, — habár nem viselt is még valamely más hivatalt, — már tagja volt a cabinetnek. 1837-ben azonban úgy látszik valahol nyilvánosan kifejezést adott azon véleményének, hogy szerinte a főparancsnok nem lehet a cabinet tagja, hacsak gyanusításnak nem akarja magát kitenni, hogy »a hadseregben levő előléptetéseknél valamely politikai cél elérésére kívánja felhasználni befolyását.« 1842-ben, csakhamar a parlament összegyűlte után, tehát Lord John Russell felhívta e körülményre a képviselőház figyelmét és kimutatta, miszerint 1782-ben a Conway tábornak esete óta s magának Wellington hercegnek fentebb említett 1827-iki

^m Corresp. William IV. with Earl Grey, vol. II. pp. 272—280.

ⁿ Lásd Hans. Deb. vol. N. S, XVII. k. 462. l.

szereplése kivételével soha sem fordult elő még eddig arra példa, hogy a cabinet egyik tagja bizatott volna meg a főparancsnokság viselésével. Sir Robert Peel e támadásra adott válaszában azt állítá, »hogy nem létezik oly alkotmányos szabály, mely ellenezné a főparancsnoknak a cabinet tagjává lehetőségét, sőt a Master General of the Ordnance és a First Lord of the Admiralty hasonló eljárása szerinte támogatni látszik e gyakorlatot. Egyszersmind azt is kijelenté, hogy Wellington herceg a főparancsnokság elfogadása után csupán az egész cabinet egyhangú óhajtása folytán maradt továbbra is tagja a cabinetnek, és hogy ez eljárásáért mint Premier ő vállalta magára a felelősséget.« ° Ez ügy tehát ez alkalommal egyszerűen elejtetett.

Midőn 1852-ben Lord Hardinge lett főparancsnokká, az akkori miniszerelnök Derby gróf megnyugtató biztositá a felől, hogy »neki semmiféle kötelezettsége sincs a politikai pártok iránt«, és habár egy wigh-ministerium alatt is folytatta hivatalát: ugy a kinevezéseknél, mint a főparancsnokság másféle teendőinek intézésénél sem avatkozott soha dolgaiba. ^p Lord Hardinget 1856 július havában ő kir. fensége a jelenlegi főparancsnok (a cambridgei herceg) követte hivatalában. Azonban ennek sem ajánlották fel a cabinetben való megjelenhetést, részint azért, mivel a Sir Robert Peelnek a yorki herceg esetére vonatkozólag mondott szavaival élve »nem valószínű, hogy egy királyi házból származott herceg, ki oly szoros összekötetésben áll a trónnal: helyet foglalhasson a cabinetben« ^q

Hans. Deb. vol. LXVI, pp, 1347—1351. Továbbá *ibid.* LXX. k. 611. l.

^p Hans. Deb. vol. CXXX. p. 100.

^q *Ibid.* vol. LXVI. p. 1349.

— de még inkább azért, mivel a hadügyi hivatal újra szervezése óta közvetlenül a korona egy felelős ministerének felügyelete alatt állván ez, többek véleménye szerint határozottan helytelennek mutatkozott valami ilyféle intézkedés. A főparancsnok, mint a hadsereg legközvetlenebb vezetője, s ennél a fejedelem akaratának képviselője: nem ruházható fel egyszersmind valami oly politikai hivatallal is, melynél fogva néha kénytelen volna a királyi előjogok gyakorlásába avatkozni; ép ezért mindig helytelennek tartották azt is, ha egy alárendelt tisztviselője, u. m. főszállásmestere, szárnysegéde, vagy katonai titkára helyet foglal a képviselőházban, s beavatkozik a katonai ügyek vitásába. Ép a politikai ügyektől való e teljes függetlenség adja meg a főparancsnok hivatalának azon nagyobb állandóságot és biztosságot, melynél fogva sokkal erélyesebben intézkedhetik a hadsereg igazgatására tartozó dolgokban, — s ép ez annak az oka, hogy a hadsereg tisztjeinek nincs arra kilátásuk, miszerint politikai befolyás következtében talán majd előléptetésre tehetnek szert.^r A főparancsnok azonban mindig tagja a titkos tanácsnak, és habár nem politikai tisztviselő is, de azért felelősséggel tartozó tagja a kormánynak; és habár nem kénytelen is minden ministerium-változással együtt elhagyni hivatalát: de kinevezése mindemellett is csak »jó magaviselet« idejére szól, és a ministerelnök ajánlatára bármikor is elmozdítható hivatalából, — habár csak igen komoly és elegendő fontos ok miatt szoktak ez eszköz alkalmazásához nyúlni.*

A főparancsnok az általa elfoglalt állás fontosságára

^r Lásd Grey, Parl, Govt. new edit. p. 285.

* Rep. Mil. Org. 1860, p. 42. Rep. on Official Salaries, 1850. Evid. 1517. Murray's Handbook, p. 247. Lásd debates in the House of Commons, on June I. and 28, 1858.

és méltóságára való tekintetből rendesen a birodalom valamely peerje szokott lenni, kinek ennél fogva bármikor is jogában áll a hadseregére vonatkozólag felvilágosításokat adni a lordok házában. A hadügyi osztályt azonban hivatalosan csak a főbb hadügyi államtitkár, vagy a politikai altitkár képviselheti a parlamentben, a miért is ezek egyikének vagy másikának okvetlenül helyet kell foglalni a parlament valamelyik házában, a szerint t. i. a mint a körülmények jobban megengedik azt. Ha a főtitkár a képviselőház tagja: akkor az altitkár a lordok házában szokott helyet foglalni.

A hadügyi osztály egyik nagybecsű segédhivatala a krími háború alatt keletkezett állandó Defence Committee, melynek tagjai a tábori mérnökkar és tüzérség, s a Lord Admiralty azon kitünőbb tisztjeiből válogattatnak össze, kik valamely nagyobb katonai hivatal vezetői, s kiknek elnöke maga a főparancsnok szokott lenni. E bizottság tisztán véleményadásra szorítkozik, s indítványokkal nem állhat elő, csupán az ország erődítményi és hadfelszerelési munkálataira vonatkozólag hozzá utasított tervek megbirálására lévén hivatva. Jelentéseit egyenesen a hadügyi államtitkárhoz adja be. Van ezen kívül még egy külön Fortification Committee is, melynek tagjai (egynek kivételével) szintén a Defence Committee kitünőbb mérnökkari és tüzérségi tisztjeiből állanak, kikhez még két admirál és egy polgári állású egyén csatlakozik.

E bizottság kötelessége aztán az egyesült királyság erődítményeire, kikötőire és tengerészeti fegyvertárait stb. vonatkozó s már előbb a Defence Committee előtt bemutatott tervek beható átvizsgálása.¹

¹ Rep. on Mil. Organisation, pp. 298, 577. Rep. of Progress on Fortifications Commons. Papers, 1867, vol. XLV. p. 491.

A hadügyministeriumhoz tartozik továbbá a katonai tanintézetek felügyeletével megbízott tanács is, melynek elnöke szintén maga a főparancsnok, s melynek alelnöke és négy rendes tagja^u rendszeren öt évre vannak kinevezve, a szerint a mint a többi törzskari tisztek kinevezésénél szokásban van ez, de a kik — ha a főparancsnok jónak látja, — tovább is megmaradhatnak e hivatalokban. E tanács azon királyi bizottság javaslatainak köszöni eredetét, mely 1856-ban azon kérdés megvizsgálása iránt küldetett ki, hogy általában a brit hadsereg tisztjeinek, de különösen a törzskari tiszteknek mennél tökéletesebb katonai kiképztetése végett miféle intézkedéseket kellene tenni. E bizottság 1857-ben adta be jelentését, s ezt csakhamar az oktatásügyi tanács kinevezése követte.^v E tanács ügyel tehát fel jelenleg az egész hadsereg oktatásügyére, ez örködik a fölött, hogy kellő sikerrel kiállották-e a hadsereg tisztjei az első kinevezés alkalmára előirt vizsgákat, ez vezeti és ellenőrzi a magasabb képzettséget igénylő kinevezéseket megelőző versenyvizsgálatokat, s általában a tüzérség-, mérnök- és tisztikarba léphetéshez szükséges szigorlatokat. E bizottság kérlelhetlenül visszautasít mindenkit, ki nem képes az elővizsgálat feltételeinek eleget tenni, és a főparancsnokság felettébb ritkán változtat valamit ennek határozatán.^w E tanács titkára mindig katonai állású egyén szokott lenni.

A főparancsnok mellett egy általa kinevezett katonai

^u Army Estimates, 1868—9, p. 64.

^v Lásd Commons Papers, 1857, VI. k. I. l. *Ibid.* 1860, XXIV, k. I. l.

^w Hans. Deb. vol. CLXXXIII. pp. 473—478.

titkár is működik, ki bizonyos napokon kihallgatást adva, a jelentkező tisztek óhajait és igényeit a főparancsnok tudomására juttatja. Ezenkívül még két segédtitkár, egy magántitkár és több más tisztviselő is dolgozik e hivatalban, a kiket mind a főparancsnok nevezett ki.* A főparancsnokság alárendelt tisztviselők továbbá a főszállásmester, a szárnysegéd és a hadbíró is. Az 1866-diki újoncozási bizottság ajánlása folytán, az egész újoncozási ügy vezetése egy külön osztályra bízott, melynek főnöke a szárnysegédnek tartozván felelősséggel, ez útján van az a főparancsnokságnak alárendelve.†

A királyi főügyész.

A hadsereg jogügyi osztálya az egyesült királyság főügyészének (Judge Advocate General of the United Kingdom) elnöklete alatt áll, kit saját névalírásával, s jó magaviselet esetén egész élethossziglanra maga a királynő nevez ki. Ez képviseli a kormányt a haditörvényszékek előtt folyamatban levő katonai ügyeknél, ez örködik a korona érdekei felett s a fejedelem nevében vagy személyesen, vagy helyettese által ez indítja meg a keresetet, s a katonai törvények alkalmazásából felmerülő ügyek mind az ő fenhatósága alá tartoznak.

Ép úgy, mint az esküdtszékeknél működő rendes bírák, ez igazgatja a katonai törvényszékeket, a katonai vagy polgári törvények alkalmazásánál felmerülő jogi

* Murray's Handbook, p. 248. Army Estimates, 1868—9, pp. 85, 86.

† Com. Papers, 1867. vol. XV. p. 8. Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 1770, 1780.

vagy formaszerűségi kérdésekben. Hatásköre az évenként megújított Mutiny Actokban mindig világosan meg van szabva. Ő határozza meg a hadi törvényszékek tartásának helyét és idejét, s ő idézti meg ezek elébe a tanukat. A vizsgálatok folyama alatt ép úgy köteles támogatni a vádlottat, mint arról gondoskodni, hogy az eset teljesen és kellőleg átvizsgálva kerüljön a törvényszék elé. Abszolút birói hatalmat nem gyakorol ugyan, s a törvényszék ítéletében külön szavazatával nem vesz részt, de a vizsgálat befejezése után, midőn az okmányok már a főparancsnoksághoz áttétettek: innen a Judge Advocate General véleményezése alá kerülnek. Ekkor aztán e tisztviselő kötelessége átvizsgálni az ítéletet, s az egész eljárásról jelentést tenni a királynőnek, egyszersmind az iránt is nyilatkozva, hogy törvényszerű volt-e az eljárás, s megerősítendő-e az ítélet vagy sem. A királynő válaszában visszaérkeztek után az Ő Felségének adott vélemény másolatával együtt ismét a főparancsnoksághoz küldi vissza az iratokat.² Véleményezésében azonban szigorúan és kizárólag csak az eljárás és ítélet jogszerűségének vizsgálatára kell szorítkoznia, és nem szabad a királyi kegyelmezési jog alkalmazása iránt is tanácsot adnia, mivel ez csak az államtitkár felelősségére vétetik alkalmazásba.

A Judge Advocate General, — habár mintegy bírósági tisztviselőnek tekinthető, — rendszeren tagja szokott lenni a képviselőháznak, hol a kormány hadügyi jogtanácsosaként szerepel. Ép ez állásánál fogva szükségkép mindig a kormányon levő politikai párthoz kell tartoznia, s a ministerium változásakor ez is mindig lemond hivata-

---

Lásd Hans. Deb. vol. CLXXVIII. p. 365.

láról. Egyszersmind a titkos tanácsnak is felesküdt tagja, s a főparancsnokon kívül ez még az egyetlen oly tagja a kormánynak, ki habár nem vehet is részt a cabinetben, személyesen érintkezhetik a fejedelemmel. Ez nevezi ki egy általános rendelettel a Deputy Judge Advocatot, ki e hivatal állandó tisztviselőjeként működik. Ezenkívül még több más hivatalnok kinevezése is függ tőle, de egészben véve, e hivatal mégis a főparancsnok hivatala alatt áll, s csupán a pénzügyi dolgokra nézve van a hadügyi államtitkár hatósága alá rendelve. ^a

Az indiai államtitkárság.

A brit korona keletindiai birtokait 1784-től fogva egész 1858-ig egy «Board of Control for the Affairs of India» címet viselő állami hatóság igazgatta, mely az Act 24 George III. c. 25 alapján »a Court of Directors of the East India Company«-val egyetérőleg járt el, mely utóbbi viszont több parlamenti törvények által módosított királyi engedély-okmánya alapján állott. ^b

De 1858 ban e kettős kormány eltöröltetvén : a brit korona indiai tartományainak igazgatását ismét maga Ő Felsége vette kezébe. Ez időtől fogva India nem tekintett többé gyarmatnak, hanem a brit korona területe egy

^a Rep. on Mil Organisation 1860. pp. XXI. XXII, Rep. Off. Sal. 1860. Evid 504. Murray's Handbook, p. 259. Parkinson's Under Govt. pp. 109. 112. Stapleton's Canning and his Times, p. 612. Hans. Deb. vol. CLXXIII. p. 1151, *Ibid.* vol. CXXXI. p. 1763.

^b A Board of Control különös teendőire nézve lásd Report on Official Salarist, 1850, pp. 194—200. Murray's Handbook, p. 221.

részévé lett az, mely közvetlenül az állam hatósága alá helyezettvén, egy államtitkár igazgatására bízott. S a 21 et 22 Vict. c. 106 alapján az East India Company és a Board of Control for the Government of India egész hatásköre egy 5-ik fő államtitkárra ruházott.

A fentebb említett törvénycikk folytán az indiai ügyek vezetésére Council of State for India cím alatt egy külön tanács is képezetett, melynek tagjai — számszerint tizenöten — évenként 1200 font sterlinget húznak és jó magaviselet esetén élethossziglanra nevezetvén ki, hivatalukból csupán a parlament mindkét házának együttes feliratára mozdíthatók el. E tanácsnak tulajdonkép az a rendeltetése, hogy tanácsával és működésével segítségére legyen az államtitkárnak, és bizonyos mértékben ellenőrizze azt az indiai ügyek intézésénél, mivel nem lévén képviseleti rendszer Indiában: semmi sincs, mi ennek önkénykedéseit akadályozhatná.

Az Indian Council 15 tagja közül hetet az East India Company igazgató tanácsa választott saját kebeléből, a többi nyolcat pedig az államtitkár tanácsára a korona nevezte ki. A megürült helyeket, ezekre képesített egyénekkal, ismét az ily módon választott, illetőleg a korona által kinevezett tagok töltik be.^o

E tanács minden héten legalább egyszer köteles ülést tartani, midőn az államtitkár is jelen van; ennek távollétében a tanács elnöke vezeti a tárgyalásokat.

A tanács határozatainál a többség szavazata dönt, a szavazatok egyenlősége esetén az elnök még külön döntő szavazattal is bírván. Az államtitkár azonban félre is teheti a tanács határozatait, csupán az indiai Supreme

---

^o 21 et 22 Vict. c. 106. secs. 8, 9.

Councilhoz és a különböző Presidency Councilokhoz való kinevezésekre és az indiai jövedelmek hováfordítására vonatkozó határozatokat lévén köteles végrehajtani,^d mivel habár a tanács nem intézkedhetik is az államtitkár beleegyezése nélkül: de ily esetekben viszont ennek is a tanács többségének határozatára van szüksége. Ezeken kívül minden más esetekben mellőzheti a tanács határozatát, de azért meg kell annak engednie, hogy jegyzőkönyvbe foglalhassa eltérő véleményét, s neki is jegyzőkönyvileg kell előadni, hogy miért nem fogadta el a tanács határozatát. Az államtitkár továbbá a tanács beleegyezése nélkül is küldhet Indiába rendeleteket, de ha a tanács nem helyesli ezeket, egy külön jegyzőkönyvben szintén előadhatja ide vonatkozó indokait, és ha a többség tiltakozik e rendeletek ellen: az államtitkár is jegyzőkönyvbe köteles foglalni indokolását. E mellett szabadságában áll az indiai ügyekre vonatkozólag törvényjavaslatokat terjeszteni be a birodalmi parlament elébe, a nélkül, hogy a tanács véleményét köteles volna előbb kikérni az iránt,^e sőt a titkos szolgálat (Secret Department) útján is küldhet rendeleteket Indiába a nélkül, hogy a tanács jóváhagyását kikérte volna azokra. E jogaival azonban csak felettébb ritkán él az államtitkár, s rendszeren mindenféle Indiára vonatkozó ügy meg szokott fordulni a tanács előtt.^f

Eleinte sokféle kifogást tettek az Indian Council működése ellen, mivel azt állíták, hogy oly ügyekben,

^d 21 et 22 Vict. C. 106. secs. 23, 29.

^e Hans. Deb. vol. CXLIII. p. 1662. *Ibid.* vol. CLXXXVII; p. 1062. Report on Board of Admiralty 1861. pp. 332—344.

^f Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 1880, 1881.

melyekhez a tanács beleegyezésére van szükség, akadályozza az államtitkár szabad és független működését; ⁸ miután azonban jobban megismerkedtek a közigazgatás ez új módjával: kedvezőbb vélemény kezdett az iránt uralkodni, és pedig ép azok nyilatkoztak róla kedvezőleg, kik legilletékesebbek voltak az ítélethozatalra, mint például a volt indiai államtitkár, kik több ízben nyilvánosan elismerték, hogy nagybecsű szolgálataiért hálás köszönettel tartoznak ezen tanácsnak.¹

Az államtitkár hat bizottságra felosztva használja e tanács működését, — mindenik bizottságban öt tag lévén, úgy hogy mindenik tag két bizottságban szerepel; e bizottságok a következők: u. m. a pénzügyi, igazságügyi, középítményi, politikai és hadügyi, s ezen kívül még egy egyes bizottság. Mindenik bizottság saját külön hatáskörrel bír, s kötelessége az államtitkár vagy a nagy tanács által megvizsgálás végett elébe utasított ügyekben véleményt adni, vagy az államtitkár számára rendeleteket fogalmazni az osztály körébe tartozó dolgokban.^m Midőn Sir Charles Wood volt indiai államtitkár: neki szokása volt, hogy a rendes és néha csupán formaszerű tanácskozások mellett magánúton is megkérdezte az egyes bizottságok elé utalt okmányokra nézve tanácsosai véleményét, teljesen szabad és független nyilatkozatokra szólítván fel azokat, sőt néha egyes nehezebb esetek tárgyalásánál személyesen is jelen volt a bizottságok ülésein, és maga is részt vett a tanácskozásokban. S e modorának köszön-

⁸ Lásd Rep. Board of Admiralty, 1861, pp. 162, 349.

¹ West, Administration of Sir C. Wood, p. 17. Hans. Deb. vol. CXC. p. 366; vol. CXCI. p. 1203.

^m West, p. 12. Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1047; vol. CXCII. p. 1881.

hette, hogy a lehető legteljesebb mérvben felhasználhatta ez állandó tanács tagjainak tapasztaltságát, s valóban oly szivélyes egyetértés uralkodott közte és tanácsosai között, hogy hivataloskodása egész ideje alatt (1859-től fogva 1866-ig) csupán négy alkalommal, s ekkor is igen jelentéktelen ügyekben, kellett félretennie e tanács határozatát.^a

Sir Strafford Northcote azonban alig hogy 1867 martius havában kineveztetett India államtitkárává: egy igen fontos ügyben mindjárt eleinte kénytelen volt félretenni a tanács határozatát. A mysorei Maharajah igényeire vonatkozólag India Governor-Generaljához intézendő egy rendelet ügyében t. i. ellenkezett véleménye a tanács többségének véleményével, s midőn május 24-én felhivatott a képviselőház figyelme e körülményre: az államtitkár által adott magyarázat után helyeselte a ház ennek eljárását.^o

Az Act 21 et 22 Vict. által teremtett új rendszer szerint India kormányzása egy Governor-Generalra volt bízandó, ki az Angliában székelő államtitkár ellenőrködése alatt áll, ez maga lévén felelős az India kormányzására vonatkozólag történt minden bel- és külföldi intézkedésekért.^p Ez felelős továbbá az indiai államjövédékek biztonságáért is, melyekből ép ezért semmit sem lehet az ő tudta s beleegyezése nélkül, valami célra felhasználni. Az indiai államtitkár a hivatala körébe tartozó dolgokért teljes és osztatlan felelősséggel tartozik, s e tekintetben csupán azon eset képez kivételt, ha valamely összeg megszavazását

^a West, pp. 12, 17, 18.

^o Hans. Deb. vol. CLXXXVII. pp. 1027—1075.

^p *Ibid.* vol. CLXXII. p. 784; vol. CXCI. p. 1202.

javasolja, a tanács pedig megtagadandónak tartja azt, — mivel ez esetben egészen a tanácsot illeti a felelősség az eljárásért.¹

Az indiai államtitkár és az Indian Council, továbbá az indiai kormányzó hatóságok és a birodalmi parlament között fennálló alkotmányos viszony felett igen érdekes viták folytak 1867 és 68-ban a képviselőházban, de az ekkor felmerült kérdések még mindig eldöntetlenül maradtak.

Az 1858-iki törvénycikk az indiai ügyek ellenőrzését a korona egy felelős ministerére bizta, ez lévén felelős az indiai ügyek meneteért a parlament előtt, s saját felelősségére ez állapítván meg azon intézkedéseket, melyek szükségesek ez ország jólétének fejlesztésére, — habár a parlament némely más hatóságok számára is tartott fel e tekintetben bizonyos dolgokat. Így például világosan ki van kötve a parlament e rendeletében, hogy az indiai főbb vagyis elnöki tanácsok tagjai az Indian Council többségének beleegyezésével nevezendők ki, és hogy az indiai jövedékek hová fordíthatása iránt is e tanács többsége határoz. Ha tehát e kérdésekben ellene szavaz a tanács az államtitkárnak: ez nem vonható felelősségre az ily határozatból folyó intézkedésért.

Ez ellen igaz azt hozták fel, hogyha akarjuk csaknem minden kormányzási kérdés egy vagy más módon könnyen pénzkérdéssé változtatható, s az e törvénycikk értelmezése iránt megkérdezett jogtudósok odanyilatkoztak, hogy mivel minden rendelet közvetve vagy közvetlenül pénzkiadást von maga után: az India Councilnak oly abso-

¹ Lord Stanley, *Ibid.* vol. CXXII. p. 789. Továbbá Commons Papers, 1860, vol. XVIII. p. 100.

lute határozó szava van az ilyenekhez, mely alól csupán egy parlamenti törvénycikk mentheti fel az államtitkárt.^h Ez értelmezés azonban világosanláthatólag csak félremagyarázása a parlament intentionának, mivel az kétségkívül nem akarta ily módon szabályozni az államtitkár és az India Council hatáskörét ; s e mellett homlokegyenest ellenkeznek e tan a helyesen felfogott ministeri felelősség elvével is. Az államtitkár hatáskörét tehát csak a törvény világos szavai és a benne megjelelt egyes esetek szerint szabhatni meg.

Az Indian Council hatáskörét illetőleg pedig szintén világosan láthatólag csak az lehetett e hivatal felállításánál a parlament célja, hogy bizonyos a tanácsban intézendőknek rendelt esetekben korlátolja az államtitkárt, s nem akarta valami oly általános ellenőrködési joggal felruházni azt, minő csak magát a képviselőházat illeti meg.

India egyik kiválóbb ex-államtitkára következőleg nyilatkozott tekintetben ; «a képviselőház annyira el van halmozva az azt közelebbről érdeklő teendőkkal, hogy nincs alkalma kellőleg megismerkedni azon roppant területtel, melyet kelet-indiai ügynek neveznek, s mely nélkül pedig nem gyakorolhat kellő ellenőrködést az indiai államtitkár működése felett. Ezért mintegy képviselőjeül küldötte ki az Indian Councilt, hogy őrkdjék az államtitkár kezébe tett roppant hatalom miként való felhasználására. Ebből azonban világosan láthatólag ismét az következik, hogy a mely percben a ház véleményét nyilvánítja az indiai ügyek vezetése felett : az Indian Council biráskodási joga azonnal megszűnt az előbbi intézkedésekre nézve ; mert oly alkotmányos országban, mint Anglia, egy

^h Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1071.

perczig sem lehetne azt tűrni, hogy a tanács ellene szegezze magát a ház akaratának, mivel más különben azonnal szűkebbre kellene szorítani hatáskörét.«¹

Habár jogi szempontból tekintve tehát, a pénzügyi dolgokban az indiai államtitkárnak nincs ugyan oly hatásköre az Indian Councilal szemben, mint bármely másféle esetekben: de a legfőbb felügyeleti jog kétségkívül a parlament kezében van, és ha célszerűbbnek találja a képviselőház, hogy az államtitkár legyen felelős bizonyos pénzügyi intézkedésekért: ez lényegesen erősíti ennek a tanácscsal szemben elfoglalt állását. Az államtitkárnak tehát mindenkor jogában áll teljes és elfogulatlan megvitatás végett a parlament elé hozni az ily kérdéseket, és ha kimutatható, hogy valamely absolute szükséges intézkedésnek akart ellene állani a tanács: ez által oly erős morális pressiót gyakorolhat arra, mely kétségkívül képessé teszi az általa pártolt ügy keresztülvitelére.²

Másfelől »azon elvet is igen veszélyes lenne felállítani hogy a képviselőház, valahányszor valamely kiválóan nehéz eset hozatik eldöntése alá, kevés szakismerete mellett is mindig beavatkozhatik az Indian Council határozataiba, még ha világosan a Council hatásköre alá tartozónak van is az a törvényben megjelelve.« És habár ily esetekben mindig jogában áll a háznak vizsgáló bizottságot küldeni ki az Indian Council sérelmesnek állított határozata megbirálására: »de azért ha a bizottság javaslata folytán, vagy talán épen önhajlamából valami

¹ Viscount Cranborne, Hans. Deb. vol. CLXXXVII. pp. 1071, 1072.

² Secretary Northcote, Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 1205. 1279; vol. CXCII. p. 1883.

határozatot hozna a ház e tekintetben, azt nem köteles az Indian Council elfogadni, mivel a parlament, többféle tekintetekből, egy más testületre ruházta át India pénzügyéinek igazgatása jogát.«^r

Hogy mi módon gyakorolja a képviselőház az indiai ügyek vezetése felett őt megillető ellenőrködési jogot: azt eléggé láthatni az orissai éhség, és a közhatóságoknak ez alkalommal tanusított eljárása miatt az indiai államtitkár által kibocsátott rendelet ügyében 1867 augusztus 2-án, * a madrasi öntözési társulatnak adott kormánykölcsön kezelés módja fölött pedig 1868 április 20 és 24-én folyt vitákból.^s

Fentebb egy ízben már említettük a képviselőházban a mysorei Maharajah igényei tárgyában 1867 május 24-én folyt vitát, — ez lévén az első példa arra, hogy az indiai államtitkár és tanácsa nem tudtak egy nagyfontosságú kérdésre nézve megegyezni egymással. E vita alkalmával az állítatott, hogy az Indian Council némely tagjainak az államtitkárnak ez ügyben követelt eljárása ellenében jegyzőkönyvileg felvételni kívánt tiltakozása »oly hajlamokat árúl el, mintha e tanács át kívánná lépni a parlament által elébe szabott határokat, és a képviselőház kiváltságaiba akarna avatkozni.«^v De hogy a tanács tagjainak is igazságot szolgáltatassunk, be kell vallani, hogy az általok nyilvánosságra hozott tiltakozás épen nem látszik igazolni az ellenök felhozott vádat.^w E tanácsosok t. i. csak az ellen tiltakoztak, hogy az indiai államtitkár (Lord Cranborne) egy oly nagyfontosságú kérdésben, minő a mysorei benszülött feje-

^r Case of Sir T. J. Metcalfe, Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 1275, 1279.

^s *Ibid.* vol. CLXXXIX. pp. 770—818.

^t *Ibid.* vol. CXCI. pp. 946—971, 1208.

^v Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1071.

^w Papers relating to the Claims of the Maharajah of Mysore, Commons Papers, 1867, vol. I. p. 569.

delemnek a korona szabad tetszéséből való visszaállítása, — elküldte a rendeletet Indiába a nélkül, hogy csak fel is említette volna a tárgyat a tanácsban, ily módon teljesen mellőzvéen a parlament által elébe szabott alkotmányos határokat. A tanács tehát ez esetben csupán annyit kívánt, hogy az ő véleményét is meg kellett volna hallgatni e kérdésben, és Lord Cranborne maga is annyira elismerte ez igény méltányosságát, miszerint később nyilvánosan is bevallotta, hogy mulasztást követett el e tekintetben. Sir Strafford Northcote az ügyek ily állása mellett követte Cranbornet az indiai államtitkárságban, s azért legelső teendőjének tartotta, hogy mielőtt rendelet alapján még valami újabb intézkedést tett volna: ugyan e tárgyban egy újabb rendelet-vázlatot terjesztett a tanács elé, de egyszerűs mind azt is kijelentette, »hogy bármi legyen is a tanács véleménye, ő mint a Derby-kormány tagja, kötelezve érzi magát a Lord Cranborne által kezdett politika folytatására,« és így tehát ez ügyet tulajdonkép mégis csak a saját felelősségére fogja elintézni.* Ez úton tehát még a rendelet elküldése előtt alkalmat adván a tanácsnak ez ügyben véleménye nyilvánítására, és később hallgatagon a képviselőház is helyeslően eljárását: az államtitkár teljesen correctül cselekedett e tekintetben.

Az összes indiai államjövödelmek kezelése az indiai államtitkár és az Indian Councilra lévén bizva, ezek vannak jogosítva azoknak az indiai közigazgatás szükségleteinek fedezése céljából való felhasználására. Az indiai államadósságot azonban nem szabad a képviselőház beleegyezése nélkül szaporítani, s a megtörtént kiadásokat utólagosan mind be kell jelenteni a háznak.

Mióta egy államtitkár neveztetett ki az indiai ügyek vezetésére, ki felelősséggel tartozik a parlamentnek ez ország kormányzásáért, azóta egyszerűs mind az is szokásban van, hogy az ország jövödelmeiről, kiadásairól, szel-

* Com. Papers, 1867, vol. I. p. 580.

† Hans. Deb. vol. CLXXXIX. p. 341.

lemi és anyagi fejlődéséről minden év végén jelentést kell tenni a parlamenthez. Az Act 22 Vict. c. 106, sec. 53 azt követeli, hogy a jelentés a parlament mindkét házához beadassék, néhány év óta azonban nem mindig tartják meg ezen szabályt. ^z

A képviselőház eléterjesztett ilyenemű jelentések Indian Budget név alatt ismereteseek, és beadatások által azon célt kívánja a törvényhozó testület elérni, hogy a ház azon tagjainak, kik különösebben érdeklődnek az indiai ügyek iránt: alkalom adassék javaslatokat tenni, vagy felvilágosításokat adni ez ország állapotáról. E jelentések az egész ház egy bizottsága előtt olvastatnak fel, de nem szolgálhatnak arra alkalmul, hogy India adóztatási viszonyaira vonatkozólag valami szavazat csikartassék ki a háztól, hanem csupán a mult évi bevételekre és kiadásokra vonatkozó formyszerű határozatok indítványozása van ilyenkor megengedve. Habár ez alkalommal rendesen a kormány által Indiában követett politika is vitatás alá kerül. ^a

1866 július 5-ikén, — hogy a törvény követelményeinek annál inkább elég tétessék az altitkár, — (Stansfeld) India mult évi szellemi és anyagi fejlődéséről, ez alkalommal először, egy részletes kimutatást tett le a képviselőház asztalára, s ez által feleslegessé tette az Indian Budget betérjesztésekor e kérdések vitatását. ^b

1868-ban azon határozatot hozta a parlament, hogy az indiai kormány számadásait, az indiai Auditor General ezekre vonatkozó jelentésével együtt, újabb megvizsgálás

^z Lásd Smith, Parl. Remembrancer, 1864, p. 176. Hans. Deb. vol. CLXXIX. p. 582. *Ibid.* vol. CLXXX. p. 944.

^a Hans. Deb. vol. CLXXVI. p. 1852.

^b *Ibid.* vol. CLXXXIV. pp. 718, 1091.

és jelentéstétel végett ez után az államszámadások megvizsgálására kiküldött állandó bizottsághoz kell útasítani. Ennek folytán ugyanazon év június 16-ikán az 1863 mártius 31-ikéig terjedő s már egyszer megvizsgált számadásokat azon utasítással tették át e bizottsághoz, hogy az e számadások megvizsgálásánál alkalmazott vizsgálati rendszerről is jelentést tegyen. E bizottság aztán július 21-ikén beadott jelentésében azt nyilatkoztatta, hogy semmi megjegyezni valója sincs e számadásokra, és hogy nem tartja szükségesnek jelenleg, hogy e számadások a Comptroller and Auditor General által is megvizsgáltassanak; — de azért a jelenleg használt rendszert nem véli egészen kifogástalannak, minthogy ugyanazon egy személy, ki az államtitkár számadásait vizsgálja (és szükség esetében a jogosulatlan kiadásokat kitörli abból,) egyszerismind az államtitkár nevében a fő-kormányzék számadásainak és igényeinek vizsgálatával is meg van bízva. Az állandó bizottság az általa kihallgatott szakértők véleménye szerint egyszerismind oda is nyilatkozott, hogy semmi akadályt nem lát az előtt ha jövőben az India Home Treasury számadásai megvizsgálása végett a Comptroller and Auditor Generalhoz fognak útasíttatni. °

Jövőre továbbá az is tervbe van véve, hogy az indiai államtitkár az India Budget beterjesztésekor, az eddig ily alkalommal szokásban volt formászerű határozatok mellett egyszerismind még oly határozati javaslatokat is terjeszsen be, melyek szerint kinyilatkoztatja a ház, hogy a Public Accounts Committee jelentésének tudomásul vétele után helyben hagyja az indiai számadásokat, mivel ez által jobb alkalma lesz a háznak, ha jónak látja, az indiai kiadá-

° Rep. Com. Pub. Accts, 1868, pp. IV. 34—45.

sok egyes tételeit vizsgálat alá venni, a nélkül hogy valami módon egyszersmind e kiadások megszavazására is felszólítható volna a ház, mivel ez uton gyakran igen kellemetlenül megzavarható volna az India és a birodalmi parlament között a pénzügyi dolgokra nézve jelenleg fennálló viszony. ^a

India belügyeinek igazgatása most a Governor-Generalra van bízva, ki a királynő képviselője (alkirály) ez országra nézve; s ki mint ilyen roppant végrehajtó hatalommal rendelkezik, de egyszersmind teljesen alá van vetve a fejedelem alkotmányos ellenörködésének, ki az államtitkár útján gyakorolja e jogát.

A Governor General mellé — nehéz és sok felelősséggel járó teendőiben segítségül, — egy tanács van rendelve, mely nemcsak végrehajtó, hanem törvényhozási hatalommal is fel van ruházva. E tanács jelenleg Supreme Council for India címet visel, és az 1833 Act által India számára felállított első Legislative Council átalakításából keletkezett. Mint törvényhozó testület az India kormányzásához szükséges törvények és szabályok megalkotásával van ez megbízva; s az India jólétére és helyes kormányzására vonatkozó mindenféle ügyekben ez van hivatva tanácsot adni a Governor-Generalnak, ki azonban mindennek daczára is saját belátása szerint járhat el, ha jónak látja magára vállalni ezért a felelősséget. A Governor-General viszonyát e tanácshoz egy absolut fejedelem állasához szokták hasonlítani, ki felelős ministerei segélyével kormányoz, de mind e mellett is önhatalmulag uralkodik. °

Secretary Northcote, Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1209. Továbbá *ibid.* vol. CXCH. p. 1599; vol. CXCIII. pp. 1852, 1870.

° Indian Polity, by C. Chesney, London 1868, p. 51. Hans. Deb. vol. CLXXXIX. p. 1342.

A Supreme Councilnak jelenleg öt rendes vagyis végrehajtó tagja van, kiket a korona indiai ministereinek lehet tekinteni; s ezeken kívül még 12 oly tag vesz részt e tanács üléseiben, kik Executive Council cím alatt törvényhozó testületté változtatják azt.

Az India Council három rendes tagját magának a Council többségének ajánlatára, az indiai államtitkár nevezi ki, ugyanez választván mintegy a Supreme Council rendkívüli tagjául az indiai főparancsnokot is; míg ellenben a tanács másik két tagját, a Governor-General ajánlatára maga a királynő küldi ki. Mind e kinevezésekhez azonban különös képességek kívántatnak meg, és a kinevezettek csak a visszahívás idejéig tarthatják meg hivatalukat. ^f A három első tagnak a korona indiai ügyeivel ismeretesnek kell lenni, míg ellenben a másik kettő közül az egyikben jogi, a másikban pedig gyakorlati pénzügyi ismeretek kívántatnak meg. ^g

Az indiai kormány a közigazgatási ügyeket öt külön osztályban intézi, s ezek: a pénzügyi, bel- és külügyi, hadügyi és középítészeti osztályok; s a tanács öt rendes tagja közül mindenik egy vagy több osztály vezetésével is megbízható. A Lord Canning ideje óta elfogadott gyakorlat az, hogy az ügyeket ez osztályokban is az angol cabinet módjára intézik, mindenik tanácsos maga végezvén a saját osztálya elébe tartozó csekélyebb fontosságú dolgokat, és csak a jelentékenyebbekre kérvén ki a Governor-General véleményét, ez csupán az olykérdéseket hozván a teljes Executive Council elébe, melyek az egész birodalmat érdeklik. Ez ügyosztályi rendszer azonban még

^f Act 24 et 25 Vict. c. 67. sec. 3.

^g Lásd Chesney, Indian Polity, p. 47.

mindeddig nincs teljesen kifejlődve, mivel a kül- és belügyi osztályok politikai dolgait rendesen maga a Governor General intézi, s a középítményi osztálynak sincs még eddig külön felelős főnöke.^h

A Supreme Council többi tagjait két évi időtartamra, és csupán törvényhozói teendők teljesítése végett, maga a Governor General nevezi ki; de ezek aztán nem vehetnek részt a tanács rendes ülésein. E mellett azonban bárminő rangúak és foglalkozásúak, s akár európaiak, akár benszülöttek is lehetnek, de legalább felerészben független polgároknak kell lenniök.ⁱ

A Governor General India területén belől bárhol is összehívhatja a tanácsot; és azon tartomány vagy terület kormányzója vagy alkormányzója, a hol a Council üléseit tartja, mint rendkívüli tag szintén részt vehet a tanács üléseiben, de ha alsóbb rangú tisztviselő, akkor mint pót-tanácsos, csak törvényhozói működésre van jogosítva.^j

Az 1861-iki Act alapján összehívott nagytanács legelőször Calcuttában ült össze, melyben a Governor-Generalon, a bengáli Lieutenant-Governoron, és a rendes tanácsosokon kívül még mindenik kormányzóságból az elnök képviselőjéül egy polgári tisztviselő, továbbá 3 nemes, és 2 európai származású calcuttai kereskedő foglaltak helyet, mely arány a benszülött fajokra nézve egész 1866-ig megtartatott. 1867-ben egy negyedik magasabb rangú benszülött is neveztetett ki e tanácsba. E szerint most tör-

^h Lásd Chesney, *Indian Polity*, pp. 146—152, 157. Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 587, *Ibid.* vol. CLXXXIX. pp. 1358, 1371.

ⁱ Act 24 et 25 Vict. c. 67, secs. 10, 11.

^j *Ibid.* sec. 9. Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 589.

tént meg legelőször, mióta India brit tartománnyá lett, hogy benszülöttek is felvételtek a törvényhozó testületbe.^k

Ez időtől fogva tovább is folytatták azon politikát, hogy a kiválóbb tehetségű benszülöttek is részt vehetnek India kormányzásában, s ma már az egyes alkormányzóságok törvényhozó testületeibe is fel vannak azok véve, és pedig feltűnő jó eredménynyel.^l 1867-ben a Governor General több magasabb rangú tisztviselőt felszólított a brit indiákban mindenütt, hogy bizalmasan nyilatkozzanak az iránt, hogy általában miféle véleménynyel vannak a benszülöttek a jelenleg érvényben levő kormányrendszerre, illetőleg ebben való képviseltetésök arányára nézve. E jelentések aztán a parliament asztalára tételtek le.^m Csakhamar ezután az indiai államtitkárnak a Governor Generalhoz intézett egy sürgönye került a képviselőház elé, melyben politikai tekintetből annak szükségességét hangsúlyozza, hogy a kiválóbb tehetségű és fedhetlenebb jellemű benszülötteknek mennél több fényes és jövedelmező állást kell átengedni brit India kormányában.ⁿ Az India belügyeinek igazgatására vonatkozólag a ministerek által 1868-ban a parliament elé terjesztett

^k West, Administration of Sir C. Wood, p. 24.

^l Chesney Indian Polity, pp. 165, 238, 265. Commons Papers 1867—8, Nr. 39, p. 7. Hasonló politikát követnek Uj-Seelandban is, hol egy 1867-ben hozott törvénycikk (31 Vict. Nr. 47) a benszülött maury-fajnak a képviselőházban való képviseltetése végett négy maury beválasztását rendelte el, s egyszermind a tartományi gyűlést is felhatalmazta, hogy szükség esetében még két vagy több maury beválasztását is megengedhesse.

^m Commons Papers, 1868, No. 108.

ⁿ *Ibid.* No. 178. Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1838.

törvényjavaslat már intézkedik is az iránt, hogy a ben-szülöttek is részt vehessenek a polgári hivatalokban.^o

Az 1833-ki és 53-ki birodalmi törvények alapján összeállított indiai törvényhozó testületek azonban nem birtak a végrehajtó hatalommal összhangzólag, vagyis kielégítőleg működni. Félreértvén a reájok ruházott hatalmat, gyakran visszaéltek azzal. E törvényhozó testületek felállításánál t. i. tulajdonkép csak az volt a cél, hogy a Governor Generalnak is legyen egy nagy tanácsa; de egyáltalában nem akart a törvény valami parlament-félét állítani, mely a sérelmek megtorlására s a költségvetés visszautasítására s több ilyfélékre is fel volna jogosítva. Ez azonban megpróbálta kezébe keríteni mind e hatalmat, úgy hogy okvetlenül meg kellett változtatni szerkezetét.^p E változtatás az 1861-ki törvénycikk által eszközöltetett, mely a most életben levő Supreme Councilban biztosította a Governor General akaratának túlnyomóságát. E törvénycikk arra is felhatalmazza a főkormányzót, hogy a tanács ügykezelés-módjának szabályozására rendeleteket bocsásson ki, és sürgető szükség esetén Indiában a béke és közcsend fentartatása végett saját felelősségére ideiglenes törvényeket adhasson ki, de a melyek nem maradhatnak hat hónapnál tovább érvényben.^q

A tanácsban hozott törvények és határozatok érvényességéhez mindig a Governor General formaszzerű beleegyezésére van szükség, még ha talán ez maga nem volt is

^o Lásd Chesney, Indian Polity, chap. IX—XI.

^p Hans. Deb. vol. CLXII. pp. 1162—1170. *Ibid.* vol. CLXIII. p. 633; vol. CLXIV. p. 586.

^q 24 et 25 Vict. c. 67, secs. 18—24.

jelen e törvények hozatalánál. Az államadóságra, adókra, vallási dolgokra, a szárazföldi és tengeri hadseregre, vagy India külföldi viszonyaira vonatkozó javaslatok mindig csak a Governor General előleges beleegyezésével terjeszthetők a tanács elébe, s a korona, az indiai államtitkár ajánlatára, e tanács bármely törvényét vagy határozatát is felfüggesztheti.^r

Az 1861-ki törvénycikk a St. George erőd (t. i. Madras) és Bombay kerületek kormányzóit is felhatalmazta, hogy a Supreme Council mintájára ezek is alkothassanak maguknak törvényhozó tanácsokat (Legislative Councils), mi célból a melléjük rendelt rendes végrehajtó tanács tagjaihoz még részint európai, részint benszülött tanácsosokat is vehetnek fel, de a kiknek felerészben okvetlenül polgári állású egyéneknek kell lenni. Az ily tartományi törvényhozó tanácsok csak az illető kerület számára hozhatnak törvényeket, s a Governor General előleges beleegyezése nélkül nem bocsátkozhatnak az egész Indiát érdeklő kérdések vitatásába.^s Ugyan e tör-

---

^r *Ibid.* secs. 19—21. West, Admin. of Sir C. Wood, pp. 55, 154.

^s 24 et 25 Vict. c. 67, sec. 28—43. 1866-ban a madrasi Legislative Council tiz tagból állott, a kik közül hét tisztviselő, három pedig polgári állásu egyén, s ezek közül ismét egy európai származásu, kettő pedig benszülött volt. A bombayi tanácsnak tizenegy tagja közül, hét tisztviselő, négy pedig polgári állású, ez utóbbiak közül ismét három benszülött, egy pedig európai származású volt. (A Ceylonra vonatkozó okmányokat lásd Commons Papers 1867—8, No 39, p. 7.) 1867-ben a madrasi tanács tagjainak száma tizenháromra emeltetett, a bombayi tanácsba pedig egy európai helyett még egy benszülött vétetett fel. Lásd Colonial Directory for 1868.

vénycikk egyszersmind arra is felhatalmazza a Governor Generalt, hogy jövőben, ha jónak látja, Bengal, Punjab és a többi északnyugati tartományok számára is állíthatson fel ily törvényhozó tanácsokat. [†] Jelenleg azonban Bengalt egy az indiai kormány által kinevezett Lieutenant Governor igazgatja, míg ellenben Madras és Bombay kormányzói a koronától kapják kineveztetésüket. A bengáli Lieutenant Governor mellé semmiféle tanács sincs adva, habár e kerület úgy terjedelemre, mint fontosságra nézve sem áll a többi kerületeknek utána. Jelenleg azonban már komolyan foglalkozik a birodalmi kormány azon kérdéssel, hogy Bengálnak is a Madras és Bombayéhoz hasonló szervezetet adjon. [‡] A madrasi és bombayi tanácsok tagjai nemcsak tanácsosok, hanem egyszersmind ügyosztályi főnökök is, kik magok intéznek el többféle dolgokat, és hallgatnak ki oly feleket, kik máskülönben egyenesen a kormányzóhoz mennének. [§] Az utóbbi néhány év alatt úgy a korona ministerei, mint egyes magánképviselők is több ízben terjesztettek a képviselőház elé India közigazgatásának átalakítására vonatkozó törvényjavaslatokat; de egyfelől magának a birodalmi parlamentnek reformálása, másfelől az ebből származó kormányalakítási nehézségek mindeddig nem engedtek a törvényhozásnak elegendő időt e kérdés tárgyalására. Azonban nem lesz talán helyén kívül, ha az India kor-

[†] 24 et 25 Vict. c. 67, secs. 44 etc.

[‡] Despatches, etc., on the Administration of Bengal, Commons Papers, 1867—8, No. 256. Továbbá Chesney, Indian Polity chap. IV.

[§] Secretary Northcote, Hans. Deb. vol. CLXXXIX. p. 817; továbbá 1349. l.

mányzásának javítására célzó tervezetek rövid kivonatát itt közöljük.

1867 augusztus 12-én Ayrton azon alkalommal, midőn indítványoztatott, hogy az Indian Budget tárgyalása végett bizottsággá alakuljon a ház, India kormányzására vonatkozólag a következő határozati javaslatokat terjesztette be:

1. Az indiai Governor General hatalmaztassék fel arra, hogy a kormány egyes ügyosztályainak teendőit, az indiai államtitkár beleegyezése mellett, az egész tanács helyett csak e tanács két vagy három tagjával egyetértőleg intézhesse;

2. hogy az ipar és földművelés ügyének annál nagyobb figyelemmel kísérhetése végett, a meglevő tanácsosokhoz e célból még egy új tag neveztessek ki;

3. hogy a bengáli kormány a bombayi kormányval egyenlő rangra emeltessék;

4. hogy az indiai államtitkár mellé rendelt tanácsnak egy kinevezett és egy választott tagja minden év végén lépjen ki hivatalából;

5. hogy e tanács tagjai szolgálati idejük leteltével sor szerint lépjenek ki hivatalukból, akár kinevezett, akár választott tagok legyenek is azok;

6. hogy a jelenlegi gyakorlat, mely szerint e háznak bizonyos indiai pénzügyekre vonatkozó határozatai jegyzőkönyvbe foglaltatnak, eltöröltetvén, e helyett az indiai államtitkár mindenféle európai kiadásait a ház azok megtörténte előtt külön szavazza meg;

az indiai államtitkár (Sir Northcote) azonban kimutatta, hogy a jelenlegi gyakorlat épen megfelel e javaslatok első pontjának, de egyszersmind megígérte, hogy a többi javaslatokat is komoly figyelemre fogja méltatni, hogy a legközelebbi ülészek alatt felhívassa a parlament figyelmét e tárgyra. Rajta kívül még többen is szólottak e kérdéshez, s Ayrton megnyugtatta érezvén magát az államtitkár nyilatkozata által: visszavonta indítványát. ^w

^w Hans. Deb. vol. CLXXXIX. pp. 1340—1389.

1868 ápril 13-án az indiai államtitkár tehát két törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elébe, melyeknek elseje India kormányzásának javítására, másodika pedig a Governor General jogkörének szabályozására vonatkozott. E javaslatok mindenike elfogadtatván, az első felolvasáson keresztül is mentek azok.

E javaslatok elsejének az volt célja, hogy az Indian Council tagjai, — a jelenleg élő tanácsosok elhalása, vagy kilépése után, — többé ne élethossziglanra, hanem csak 12 évi tartamra neveztesse ki, és ne legyenek újra megválaszthatók; (e pont később oda módosított, hogy tíz évre neveztetvén ki, bizonyos esetekben még újra megválaszthatók lesznek, *) és hogy évi fizetésök 1500 font sterlingre emeltessék, de nyugdíjra ne tarthassanak igényt.

Az isindítványoztatott továbbá, hogy a Governor General mellé rendelt tanács, és a többi kerületi tanácsok rendes tagjainak kinevezésmódját is meg kell változtatni oly formán, hogy az ily kinevezések jövőben nem az Indian Counciltól, hanem a koronától származzanak. Ő Felsége ily esetekben természetesen mindig az államtitkár tanácsa szerint fog eljárni, ez utóbbira pedig a Governor General ajánlata szintén befolyással fog lenni. †

Vége e javaslat az indiai Auditor General számára is nagyobb függetlenséget kíván biztosítani, s az indiai államtitkári hivatal tisztviselőinek nyugdíjazását is szabályozza. †

A második törvényjavaslatnak pedig az volt célja, hogy az India biztonságát és közigazgatását illető ügyekben, mennél nagyobb befolyás biztosíttassék a General Governor számára; de másfelől ugyanennek a brit India határain kívül lakó ben-szülöttekre vonatkozó törvényhozási jogát kívánta megszorítani; e mellett a Punjab és India más részeiben székelő, s törvényhozási joggal nem bíró Lieutenant-Governorok számára is biztosítani kívánta azon jogot, hogy törvényjavaslatokat adhassanak be a Governor General nagy tanácsa elébe. Ezenkívül a bengáli

* *Ibid.* vol. CXCII. p. 1862.

† Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1207.

‡ *Ibid.* pp. 1201—1209, Bill, No. 91.

kormányt is a madrasi és bombayi kormányokkal hasonló rangra kívánta emeltetni, az indiai államtitkár tetszésétől tevény függővé, hogy elláttassanak-e ezek is tanácsadó testülettel vagy sem. Végül bizonyos korlátozások mellett a benszülötteknek is megengedettni kívánja, hogy ezek is beléphessenek az indiai közigazgatás szolgálatába, a nélkül, hogy a Civil Service Commissionerektől legyenek kénytelenek engedélyt kérni ennek elnyerhetésére.^a

Az ezen ülésszak alatt később bekövetkezett politikai crisesek miatt lehetetlen volt a háznak általános törvényhozási munkálatokkal foglalkozni, s e miatt hosszabb viták után utóljára is visszavonattak e javaslatok.^b

Az indiai államtitkárság tisztviselőinek száma, 1860 junius 30-ikán az államtitkár előterjesztése folytán egy királyi rendelettel állapítottatott meg, s később 1867 augusztus 3-ikán hasonló módon átvizálgatott az. E hivatalban jelenleg az államtitkáron kívül két altitkár, egy segédtitkár és tizenöt tanácsnok működik; de ezeken kívül még számos más tisztviselők és fogalmazók is vannak alkalmazva, kiket az államtitkár nevez ki. Ez egész hivatal kiadásai, magának a hivatalhelyiségül szolgáló Indian Office épületeének előállítási költségével együtt, mind az indiai jövedelmekből fedeztetnek.^c

Az indiai államtitkár és az egyik altitkár tagjai

^a Bill No. 92. Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 1210—1216.

^b Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 1598—1902, 1870. *Ibid.* vol. CXCIII. p. 1870.

^c 21 et 22 Vict. c. 106, sec. 15 et 16. Commons Papers 1860, vol. LII. p. 22. *Ibid.* 1867, vol. XXXIX. p. 753. Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 1833. Az Indiai Officenak, a többi más államhatóságoktól való függetlenségére vonatkozó részleteket lásd Commons. Papers 1864, vol. VII. pp. 546—549.

lehetnek a képviselőháznak, de az Indian Council tagjai a parliament egyik házába sem választhatók be. ^d

Az India Office több külön osztályra van szétválasztva, melyeknek egyike a katonai és polgári ügyekben való levelezést vezeti, másika pedig az Accountant General elnöklete alatt áll; egy harmadik osztály ismét a szerződésekre felügyelő Director General vezetése alá van adva, kinek egyszersmind a raktárakra felügyelő Inspector is alá van rendelve. ^e Az Indiába küldeni szándékolt rendeleteket az illető osztály titkára fogalmazza, melyet aztán az al-államtitkár átvizsgálva, a fő államtitkárhoz ad be, ki az általa szükségesnek látott változtatások után a tanács illető bizottságához terjeszti azokat által, — hol még egyszer felülvizsgáltatva, és ha szükséges módosítva, újra az államtitkárnak adatnak vissza, mivel minden fontosabb rendeletet helyben hagyása jeléül, elküldetése előtt az államtitkárnak kell aláírni, míg ellenben a csekélyebb fontosságú meghagyásokat maga az illető bizottság elnöke, vagy az érdekllett ügyosztályi titkár is elküldheti, a nélkül hogy az államtitkár által is aláíratnák azt. ^f

Az indiai hivatal altitkárai körülbelül ugyanazon állást foglalják el főnökük iránt, mint a többi ministeriumokban láttuk azt; de az államkincstár és az Admiralitás titkáraitól eltérőleg ezeknek nincs helyök az Indian Councilban, és nem vehetnek részt e testület tanácskozásaiban. Midőn Sir Charles Wood volt indiai államtitkár, ő legalább részben azáltal segített e bajon, hogy elrendelte, miszerint mindenféle okmányokat az altitkárokhoz kell

^d 21, et 22. Vict. c. 106, secs. 4. 12, fentebb 265. l.

^e West. Admin. of Sir. C. Wood, pp. 12—14.

Ibid. p. 12. Commons Papers 1861. vol. V. p. 350.

beadni, és hogy ezek egyike mindig jelen legyen a tanács ülésein, hogy mindenesetre hallhassa a vitatkozásokat. ⁵ A tanács tárgyalásaiban azonban az altitkár még főnöke távollétében sem vehet részt, a mi igen szokatlan és helytelen intézkedés. ¹

A Lord Admiralitás.

E hivatal, hogy úgy szóljunk, még 1512-ben keletkezett, midőn VIII-ik Henrik, — ki a deptfordi, woolwichi, és portsmouthi tengerészeti raktárakat alakította, és a tengerészet céljaira épületfákat növeltetett, s általában rendes foglalkozássá tette azt, — egy hivatalt állított fel a tengerészeti ügyek vezetésére, s a hadihajók, és a tengerészeti raktárak megvizsgálására egy bizottságot küldött ki, s ennek kötelességévé tette, hogy vizsgálatai eredményéről a Lord High Admiralnak tegyen jelentést, erre levén bizva a királyi tengerészet vezetése.

A tengerekre való felügyeleti jog, s a tengeri haderő főparancsnoksága a közpolgári törvények szerint a koronára van ruházva. A régibb időkben a korona e jogát bizonyos tisztviselőkre szokta bízni, kiket előbb »a tenger őrei« nek (Guardians of the Seas), később Lord Admiraloknak szoktak nevezni. Az admirali hivatal tehát e szerint a korona előjogainak egy része, melyet azonban maga a fejedelem sohasem gyakorolhat, hanem vagy egészen, vagy legalább részben valamely alattvalójára kell azt ruháznia. Eleinte úgy látszik hogy Anglia négy tengerének megfelelőleg négy Admiral volt, s ezek viseltek gondot a négy tengerpartra. Bármint lett légyen is azon-

⁵ West, Admin. of Sir C. Wood, p. 16.

¹ Hans. Deb. vol CXCII. p. 1598.

ban a dolog, az első ily tisztviselő, kinek létezéséről tudomásunk van, Lord High Admiral, vagyis főtengernagy cím alatt 1385-ben neveztetett ki. ¹ A Lord High Admirali hivatal oly méltóságos és tekintélyes állás, hogy gyakran a királyi család egyes tagjaira ruházták azt, sőt néha maga a király tartotta azt meg a maga számára.

Az azonban csak 1405 óta van folyvást gyakorlatban, hogy tisztviselőket neveznek ki e hivatalra; a Lord High Admiral of England hivatalt pedig legelőször 1636-ban ruházták egy bizottságra, magok a Commissionerek képezvén e hivatalt. A köztársaság ideje alatt az Admirális ügyeit a parlament egyik bizottsága intézte, s a monarchia visszaállításakor 1860-ban Jakabot a yorki herceget nevezte ki bátyja a király Lord High Admirallá, ki tizenhárom évig viselte e hivatalt, — s később, midőn II. Jakab cím alatt ő is trónra lépett, ismét magát nevezte ki e méltóságra. Ez első- és másodizbeli kineveztetése között lefolyt időszakban, valamint a III. Vilmos trónraléptekor is, az Admirális vezetése egy bizottságra volt bízva, mivel a forradalmi parlament alatt 1690-ben hozott egy törvénycikk felhatalmazza erre a koronát. ¹ E törvénycikk alkotására az adott okot, hogy a Stuartok alatt gyakran visszaéltek a Lord High Admiral hatalmával, s egyszersmind minden további kételyt megakartak szüntetni a tekintetben, hogy a koronának abszolúte jogában áll, bármikor is ha jónak látja, egy bizottság kezébe tenni le e hivatalt. E törvénycikk azonban úgy látszik, hogy meghozatala után csak két év múlva lépett

---

¹ Report of Committee, on Board of Admiralty, 1861 (Commons Papers, vol. V. p. 41.

¹ 2. Will. et Mary 5 nd. sess. c. 2.

életbe, midőn a képviselőház a következő határozatot hozta: »Ő Felsége előterjesztésére vonatkozólag határoztatik, miszerint azon alázatos véleményt adja a ház Ő Felségének, hogy a tengerészetben jártas egyénekből, az Admiralitás vezetésére egy bizottság volna alkotandó, és hogy jövőben a tengeri hadsereg kormányzására vonatkozó mindenféle rendeletek az ily módon alkotott Admiralitás által adandók ki.« Ily módon keletkezett tehát a jelenleg életben levő Board of Admiralty; és két vagy három rövid időszak kivételével, a III. Vilmos trónralépte óta egész napjainkig, e törvénycikk alapján mindig ily bizottság vezette az Admiralitás ügyeit. * E kivételek a következők voltak: 1., 1702-ben Pembroke gróf nevezetett ki Lord High Admirallá, ki körülbelül négy hónapig viselte e hivatalt, s Anna királynő trónraléptével vált meg attól, ki azonnal férjét György dán herceget nevezte ki e méltóságra. György herceg egész haláláig, vagyis mintegy hat évig viselte e hivatalt. 2-szor pedig 1827-ben Ő kir. Főnsége Clarence herceg (ki később IV. Vilmos királylyá lett) neveztetett ki, Lord Melville lemondása alkalmával, Lord High Admirallá. Ő kir. Főnsége azonban csak igen rövid ideig viselte e méltóságot, és az eddigi általános gyakorlattal ellenkezőleg, mely szerint az Admiralitás első lordja mindig tagja volt a cabinetnek: ő nem foglalhatott helyet e testületben. Ő kir. Főnsége mellé egyszersmind a György dán herceg hivataloskodása alatt keletkezett precedens alapján az Admiralitás Junior Lordjai közül néhány szakértőből egy tanács is alkottott; de e rendszer oly szerencsétlennek mutatkozott, hogy az akkori minisiterelnök Wellington herceg kényte-

* Rep. on Board of Admiralty, p. 112.

len volt visszavonni a Lord High Admiral kinevezési okmányát, s a régiebb gyakorlathoz térve vissza, ismét az Admiralty Boardot állította fel.¹

E bizottság jelenleg a First Lordon kívül még öt Junior Lordból áll, s ezek képezik jelenleg a »The Lords of the Admiralty« című bizottságot. Ezek kinevezési okmánya a nagy pecsét alatt adatik ki, és csak határozatlan időre szól, s általa e Commissionerek »Nagybritannia és Irland királyság High Admiral hivatalának vezetésével, s az ez alá tartozó birtokoknak s az Ő Felsége bármely alattvalója által használt tengeren túli területeknek igazgatásával stb. lévén megbizva.« E kinevezési okmányok szokott értelmezése szerint az Admiralty Board van jogosítva az egész birodalomban mindenütt a tengeri haderő kormányzására, s a királyi hajógyárakban és az ezek számára való anyagok készítésével foglalkozó roppant számú munkások igazgatására, s végül az egyesült királyság összes kikötőiben való igazságszolgáltatásra.^m

E bizottság rendszeren kiválóbb polgári és tengerészeti tisztviselőkből áll, s tagjai a First Lordon kívül, — ki egyszermind cabinetminister is, négy tengerészeti és egy polgári lord, mely utóbbi rendszeren a képviselőház vala-

¹ Haydn's Book of Dignities pp. 151—165. Rep. on Board of Admiralty, 1861, pp. 104, 111.

^m Rep. Board of Admiralty, pp. 108, 110. 1° 2. Az ezen óriási osztályra nehezedeő temérdekféle teendők felsorolását lásd Lindsay beszédében, Hans. Deb. vol. CLXIX. p. 818. Lásd továbbá Cobdennek a képviselőház 1864 július 22-iki ülésében tartott beszédét, melyben kárhoztatja a szárazföldi és tengeri haderő számára való hadiszerek, ruházat stb. előállítására szolgáló ipartelepek óriás mérvű kiterjesztését. *Ibid.* vol. CLXXVI. p. 1907.

mely tagja. ⁿ E bizottságnak két titkára van, az egyik állandó, a másik politikai, s ez utóbbi képviseli azt a képviselőházban azon esetben, ha a First Lord a felsőház tagja. Két Lord és egy titkár már határozatképes az ügyek tárgyalására, és ha valamely rendeletet bármely két Lord aláírt: az ép oly érvényes, mintha az egész bizottság aláírta volna. ^o A képviselőháznak a First Lordon kívül, ezzel egyidejűleg, még csak a négy Junior Lord lehet tagja. ^p De hogy valósággal tagjai is legyenek a parlamentnek: az nem nélkülözhetlen kellék a kinevezéshez, mivel csupán a civil Lordnál van erre okvetlenül szükség. A Reform Bill meghozatala előtt mindig könnyű volt két, vagy három tengerészeti Lord számára helyet kapni a házban; azóta azonban már sokkal nehezebben megy a dolog, s gyakran megtörténik, hogy két vagy három tengerészeti Lord is kimarad a parlamentből. ^q A civil

---

ⁿ A Junior lordok száma időről időre változott. 1718-tól fogva 1822-ig hatan voltak, s hozzájuk még egy controller és egy tengerészeti kincstárnok is tartozott, mely utóbbiak mindig a parlament tagjai voltak. 1822-től 1832-ig a Junior lordok száma állandóan négy maradt, de azóta ismét egygyel szaporodott. Ezek a parlamentben — ép úgy mint a kincstár Junior Lordjai — az ügyek tárgyalásánál a kormány segítségére vannak rendelve. Rep. on Off. Sal. 1850, Evid 2656—2662. Az, hogy miképen legyen az Admiralty Board szerkesztve, és hogy a tengerészeti vagy pedig polgári elemek birjanak-e abban túlnyomósággal, egészen a kormánytól függ; és habár többször megpróbálták már reábirni a képviselőházat, hogy valami határozatot hozzon e tekintetben: mindeddig sohasem sikerült e kísérlet. Hans. Deb. vol. LXI. pp. 1061, 1071.

^o Rep. on Board of Admiralty. p. 90.

^p Act 2. Will. IV. c. 40. secs. 1.

^q Lásd Commons Papers, 1854, XLII. k. 95. l.

lordok állása tehát ennek következtében azóta mindig szilárdult; s valóban semmi előnnyel sem jár egy tengerészeti tisztviselőre nézve e Board tagjává is lehetni, ha egyszersmind arra is van kötelezve, hogy a képviselőházba is bevásztassa magát, mivel ma már nemcsak terhes, hanem egyszersmind nagyon költséges is reá nézve e feladat teljesítése. A Somerset herceg kormányzása egész ideje alatt (1859-től fogva 1866-ig) egyetlen tengerészeti Lord sem volt bent a parlamentben, és nem is követelték tőlük, hogy bevásztassák magokat. De nincs is erre semmi szükség, mert teljesen elegendő a tengerészeti ügyek vezethetése céljából, ha a First Lord s a polgári lord, és a political titkár tagjai a parlamentnek, * feltéve, hogy oly befolyású egyének ezek, kik eléggé érvényesíthetik a képviselőház óhajait e bizottság határozatainál. A régiebb időkben valóban gyakran káros hatással volt az Admirális dolgaira azon körülmény, hogy a tengerészeti lordokat mindenekelőtt politikai véleményekre való tekintetből, és oly egyének közül választották, kikről feltehető volt, hogy képesek is lesznek keresztül vinni újra megválasztásukat. Jövőre nézve azonban nem valószínű, hogy

---

* Rep. on of Sal. 1850. Evid 2556, 2859; Rep. on Board of Admiralty 1961, p. 49. A Sir F. W. Grey Admiral levelét lásd a Times 1867 april 20-ki számában. Disraeli azonban 1853-ban a képviselőház egy bizottsága előtt való kihallgatása alkalmával úgy nyilatkozott, hogy igenis kívánatos volna, ha az Admiralty Board tagjainak nagyobb része helyet foglalhatna a parlamentben, mivel felettébb szükséges, hogy jó összhang uralkodjék a törvényhozó testület és a végrehajtó hatalom ezen ága között. Szerinte a Derby-Disraeli-ministerium gyengesége az Admiralty Board tekintetében ép annak tulajdonítandó, hogy nincs e bizottság eléggé képviselve az alsóházban.

továbbra is ragaszkodni fognának ezen elvhez. ^b Sőt azon célból, hogy némileg el legyenek háritva az Admiralty Boardnak minden kormányváltozás alkalmával ismétlődő gyakori változásaiból a közügyekre háramló hátrányok: újabb időkben a Junior Lordok egyikét mindinkább állandó tisztviselőnek kezdik tekinteni, s habár nem mindig ragaszkodnak is ezen elvhez: mégis láthatólag nagy előnyökkel jár annak alkalmazása. ^c S épen ez esetről van helyén azon körülményt megemlítenünk, hogy kétségkívül a Board ez ingatag jellege adott okot a régibb időkben az Admiraltás igazgatása ellen felhozott gyakori panaszokra. 1860-ban a királyi kikötők és tengerészeti raktárak állapotának megvizsgálására egy királyi bizottság küldetvén ki, ez 1861 tavaszán adta be jelentését, s ebben úgy nyilatkozik, hogy főleg az Admiralty Board hiányos szervezete, és az ennek alárendelt hatóságoknál alkalmazott rendszer tökéletlensége tekinthető annak okául, hogy az intézet igen nyomorúságos állapotban van, és tulajdonkép senki sem vonható ezért felelősségre, habár az egész ügymenet világos nyomait mutatja a fonák gazdálkodásnak. E bizottság egyszersmind különböző javaslatokat is tett e közigazgatási ágban egy sokkal sikeresebb és felelősséggel járó rendszer behozatala iránt. ^d E jelentés aztán még ugyanazon évben a képviselőház egy bizottságához útasított, mely a Board of Admiralty ügyében számos tanukat hallgatott ki, s jelentését még ugyanazon ülészak végén beterjesztette a ház elébe, de a nélkül,

---

^b Rep. on Bd. of Admiralty, 1861, p. 72.

^c Rep. on Misc. Exp. 1860, Evid. 1415.

^d Rep. of Commission on Dockyards, Commons Papers, 1861, vol. XXVI. p. 5.

hogy valami véleményt nyivánított volna a hozzáutasított ügyre nézve, mivel nem végezhetette be teljesen vizsgálódásait. A következő ülészak alatt azonban nem akarták e bizottságot ismét kiküldeni, mivel időközben úgy a parlamentben, mint az egész országban is általánossá lett azon meggyőződés, hogy maga az Admiralás is törekszik a belső reformokra, és hogy jelenleg már számos oly baj meg van szüntetve, mely azelőtt annyiféle panaszra adott alkalmat. °

E parlamenti bizottság, — melynek tagjai között Sir James Graham, a közigazgatási téren elismert legnagyobb tekintélyek egyike † is helyet foglalt, ki már két ízben viselte a First Lord of the Admiralty hivatalát, — az általa teljesített vizsgálódások folytán elegendő alkalmat szolgáltatván reá: lássuk már most az Admiralty Board működését, s ezt képező tisztviselők teendőit és illető hatáskörét részletesebben is.

Mindenek előtt ez ügyosztálynak a végrehajtó hatalom által való ellenőriztetése módját vizsgáljuk meg.

A hadi tengerészetnél alkalmazandó egyének számát minden évben a cabinet határozza meg, s a fejedelem egy ministertanácsban kelt rendeletet bocsát ki e tekintetben, mely aztán a Board of Admiraltival közöltetvén, ennek kötelessége a kormány határozatainak foganatosítása, a körülmények szerint leszállítván vagy feljebb emelvén a

° Hans. Deb. vol. CLXIX. pp. 662, 666. Lásd továbbá *ibid.* vol. CLXIII. p. 1080, hol a királyi bizottság által tett s a kormány által 1864-ben foganatosított reformok, s a még hátralevő teendők iránt mutatkozó véleménykülönbségek vannak felsorolva.

† Lásd Gladstone's eulogium on Sir J. Graham, in Hans. Deb. vol. CLXVI. p. 829.

tengeri haderő létszámát, s ez szólítja fel a parlamentet a tengeri hadsereg fentartására szükséges költségek megszavazására. ^a

Ép így azon kérdés is, hogy hány hajó maradjon az ország határain, s hány hadi hajó tartózkodjék a távolabb eső tengeri állomásokon: egészen a cebinettől függ, mely határozatai hozatalánál a Lord Admiralitás előtt egészen ismeretlen, s cabinettitkot képező okok alapján jár el. ^b Az Admiralitásnak a külföldre küldendő haderőre vonatkozó rendeleteket a gyarmatügyi és külügyi hivatal adja át. ^c

Ha a kormány valami szolgálat teljesítésére szólítja fel a Board of Admiraltyt: a királynő idevonatkozó rendeletét valamely fő államtitkár útján kapja az. Mindenik államtitkár egyenrangú és egyenlő hatalommal lévén felruházva: ha ezek bármelyike küldi is a fejedelem rendeletét az Admiralitáshoz, vagy a főparancsnoksághoz, ezek bármelyikének is rögtön engedelmeskedni kötelesek, mivel tulajdonkép valamennyi államtitkárnak alá vannak ezek rendelve, s csak azon különbség van az Admiralitás és a főparancsnokság között, hogy az előbbi, ha a királynő valamely államtitkár útján ellenkező rendeletet nem küld hozzá, magától is elindíthatja valahová a hatósága alá rendelt hajókat, míg ellenben a főparancsnokság kezei annyira meg vannak kötve, hogy még csak tiz embert sem küldhet a birodalom egyik részéből a másikba, annyival kevésbé indíthatna tehát meg a gyarmatokba egész hadosztályokat, ha csak valamely

^a Rep. on Bd. of Admiralty, 1861, pp. 35, 325.

^b Corry (First Lord of the Admiralty), Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 967.

^c *Ibid.* vol. CXCII. p. 40.

államtitkár által világosan fel nincs erre hatalmazva. A Board of Admiralty tehát a fejedelem rendeletét közlő bármely államtitkárnak is, azonnal engedelmeskedni tartozik, de ha a kormány a tengeri haderőt valamely kül-állam ellen kívánja használni, ez esetben a fejedelem rendeletét mégis mindig a külügyi államtitkár szokta a Boarddal közleni; ha ellenben valamely gyarmatba kell küldeni egy hadihajót, akkor a rendelet a gyarmatügyi minister útján adatik ki; azon esetben pedig, ha a szárazföldi hadsereg számára kell élelmet vagy hadiszereket szállítani: a rendelet közlésére a hadügyi államtitkár, vagy ennek altitkára használtatik. S rendesen meg is tartják ez alkotmányos szokást, habár gyakorlatilag úgy áll a dolog, hogy ha hajókat kellene küldeni valahová: az illető államtitkár és az Admiralitás első Lordja előlegesen értekeznek egymással a rendelet tárgya iránt. ¹ Akkor aztán, ha a mozgósításra az első rendelet kiadatott: a Board of Admiralty azonnal érintkezésbe teszi magát azon ügyosztálylyal, melynek számára az illető szolgálatot teljesíti, — habár magáért a szolgálat miként való teljesítéseért mindig maga e hivatal felelős, a melynek kezei között van a közvetlen intézkedési jog, s mely a legfőbb hatalom tudta s beleegyezése nélkül a művelet teljesítésének előre megállapított tervétől nem térhet el.^m

Arra nézve, hogy mily feltétlen hatalommal rendelkezhetik a kormány az Admiralitás felett: a Lord Chatham példáját szokták felhozni, ki minisiterelnöksége ideje

¹ Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 1553, 1554. Sir James Graham, Rep. of Com, on Transport Service, 1861, p. 42.

^m *Ibid.* pp. 42—46. Rep. of Same Committee in 1860, pp. 204, 207. Továbbá Sir James Graham's evid. before the Sebastopol Committee, 1854—5, vol. IX. pt. 3, p. 260.

alatt maga vevén át a tengerészet vezetését, megtörtént, hogy oly rendeleteket is aláíratott az Admiralitás első Lordjával, melyeket át sem engedett olvasni.ⁿ S 1807-ben a Board of Admiralty befolyásosabb tagjai egy sajátkezűleg irt okmányban formasierüleg kinyilatkoztatták, hogy a Kopenhágánál levő hadihajók elfoglalására vonatkozó titkos rendeletek jövőben tudtok és beleegyezések nélkül is elküldhetők, és utasították az illető admirált, hogy a rendeleteket az Admiralitás ellenjegyzése nélkül egyenesen az államtitkártól fogja kapni. Ez intézkedésnek aztán az lett az eredménye, hogy a First Lord, ki szintén a cabinet tagja volt, birt ugyan tudomással a rendeletek elküldéséről, de a Board többi tagjai egyáltalában mit sem tudtak azokról.^o A Board of Admiralty tehát tulajdonkép csak végrehajtó testület, mely szükség esetén teljesen alá van rendelve a korona legfőbb hatalmának, mely mindig valamely államtitkár útján gyakorolja e jogát, ki rendeletei által, ha a körülmények úgy kívánják, nemcsak a First Lord, hanem az egész Board működését is felfüggesztheti.^p

Ezek előrebocsátása után lássuk tehát már most a First Lord állását és hatáskörét. A Board of Admiralty felállítását elrendelő okmány szavai szerint e bizottság minden tagja egyenlő hatalommal van felruházva, és egyformán felelős társaival együtt; a csaknem törvényerőre

---

ⁿ Knight's Hist. of Eng. vol. VI. p. 227. Brougham, Sketches, et first series, vol. I. p. 24 Rep. on Mil. Organisation, 1860, p. 396.

^o Rep. on Board of Admiralty, p. 124. Hasonló eset adta magát elő 1815-ben is, melynek részleteit a Sir James Graham előadásából ismerjük, *Ibid.* pp. 156, 157.

^p *Ibid.* pp. 218, 504.

emelkedett szakadatlan gyakorlat azonban egészen más értelmet adott ez okmánynak, a mennyiben a legfőbb hatalom és felelősség, ha nem kizárólag is, de legnagyobb részt még is a First Lord személyében lett öszpontosítva, — mert tényleg csakugyan ez gyakorolja a legfőbb hatalmat, s ez vonatik felelősségre a tengerészet igazgatásaért, hatásköre csupán annyiban lévén korlátolva, a mennyiben rendeleteit csak a tengerészeti lordok beleegyezésével adhatja ki, a mig t. i. készek azok osztozni vele a felelősségben. ¹

A Junior lordok a vezetésök alá bizott különböző osztályok vezetéseért a First Lordnak tartoznak felelősséggel, ² de egyszersmind a tengerészet igazgatásában való részvétőkért, és az általok intézett ügyekre nézve a First Lordnak adott tanácsokért az országnak is felelősök; ³ s ha a parliament kárhoztatja a tengerészeti ügyek vezetését: ez a First Lorddal együtt őket is illeti, s az egész Admiralitásra mondott dicséret vagy gyalázat egyaránt reájok is tartozik. ⁴

A First Lord — mint a cabinet tagja és az Admiralty Board főnöke, — fel van ugyan jogositva, e bizottság tagjainak megváltoztatására, de csak felettebb ritkán él e

¹ *Ibid.* pp. 8—10, 28. Lásd Sir James Graham's evidence *ibid.* pp. 103, 104, 135. Továbbá Admiral Sir F. W. Grey's letter in the Times, April 22. 1867 on the Board of Admiralty.

² *Ibid.* p. 44.

³ Rep. on Bd. of Admiralty, pp. 91, 162.

⁴ *Ibid.* p. 56 meg kell azonban említenünk, hogy midőn a parlamentben a tengerészeti ügyek igazgatásáról van szó: ilyenkor mindig csak az első Lord említettik, s csak őt éri a dicséret vagy gyalázat, a nélkül hogy a Board többi tagjainak neve csak szóba is jöjjön. *Ibid.* o. 143. Hans. Deb. LXI. p. 1043.

hatalmával, és inkább csak arra való az, hogy ha oly véleménykülönbség merülne fel közte és a bizottság többi tagjai között, mely nem volna másként kiegyenlíthető: akkor e segédeszköz is rendelkezésére álljon. A bizottság oly tagjainak tehát, kik rendszeresen ellenzik a First Lord politikáját, szükségkép be kell adni lemondásokat, miáltal aztán a miniszerelnök ítélete alá kerülván a kérdés, tulajdonkép ez fog dönteni a felett, hogy vajjon a First Lord hagyja-e el talán állását, vagy inkább a bizottság szerkezetét kell megváltoztatni. ^u Minthogy azonban a First Lord tulajdonkép mindig fölényben van társai felett: ezért ha néha komoly differenciák merülnek is fel közte és hivataltársai között, mégis ritkán vezetnek azok a Junior lordok lemondására, hanem inkább a First Lord véleményét engedik utóljára is érvényesülni. ^v Sőt ha a szükség úgy hozza magával, a First Lord csupán saját felelősségére is kikérheti a cabinet vagy a királynő jóváhagyását az oly intézkedésekre, melyeket collegái egyáltalában nem akartak elfogadni. ^w

Habár tehát egyfelől határozottan el van ismerve, hogy a Board of Admiralty csak úgy működhetik sikeresen, ha a First Lord határozott fölényt gyakorol társai felett: mégis másfelől igen komoly alkotmányos akadályok állanak annak útjában, hogy a jelenlegi kinevezési okmányok visszavonatván, ezek helyébe más, a jelenlegi gyakorlatnak megfelelőbb módon fogalmazott okmányok adassanak ki. E nehézségeket már Sir James Graham is

^u Rep. on Bd. of Admiralty, pp. 91, 135, 141.

^v A Sir James Graham által a Sebastopol Committee előtt tett nyilatkozatokat lásd e bizottság jelentésében vol. IX. pt. 3, p. 261.

^w Rep. on Bd. of Admiralty p. 185.

kimutatta a bizottság előtt, s úgy látszik hogy nem csak az akkori kormány, hanem a kiválóbb államférfiak is mind egyaránt belátták azokat, s ennek tulajdonítható, hogy míg a szárazföldi hadsereg igazgatása 1855 óta az öszpon-tosított felelősség elvének alkalmazása folytán gyökeres változáson ment keresztül: a Board of Admiralty szerke-zetét senkinek sem volt bátorsága megváltoztatni. *

Azt, hogy az Admiralitás első Lordja tengerészeti tiszt legyen, semmiféle szabály vagy gyakorlat sem köve-teli. Az 1688-iki forradalom óta, midőn legelőször kezdték a parlamenti kormányrendszer elveit alkalmazni, az Admiralitás főnökeinek egy jó része a tengerészeti tisztek közül került ki, de a nagyobb rész még is polgári tisztvi-selő volt. † Minthogy azonban a képviseleti kormányrend-szer mellett igen nagyfontosságú körülmény az, hogy az Admiralitás első Lordja egyszersmind a korona valame-lyik ministere legyen: ezért ritkán lehet a parlament tagjai között oly tengerészeti tisztet találni, ki alkalmas volna e magas hivatalra, s ez annak oka, hogy tehát ren-desen polgári egyéneknek szokták azt adni. E mellett csak-nem szabálynak mondható, hogy valahányszor tengeré-szeti tisztek voltak az első Lordok, sohasem mentek az Admiralitás ügyei oly kitünően, mint ha polgári egyének igazgatták azokat; s kinevezésöket is többnyire inkább politikai indokoknak, mintsem tengerészeti ismeretöknek köszönhatték. ‡ A tengerészeti tisztek, habár igen megbiz-

* *Ibid.* pp. 138—140. Lásd Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 605, 616, 623, 639.

† Rep, on Bd. of Admiralty, p. 116.

‡ *Ibid.* pp. 46, 71. A Sir James Graham által e tekintet-ben felhozott történelmi tényeket pedig lásd *ibid.* pp. 108, 109, 147

ható és kitünő eszközök a kormány kezében a külállamokban végrehajtandó műveleteknél: de oly bonyolult részint tengerészeti, részint polgári jellegű ügyek intézésére, minők az Admirális első Lordjára várakoznak a parlamentben, semmi esetre nem a legalkalmasabb egyéniségek.^a

Sir James Graham mindig határozottan a mellett volt, hogy az Admirális első lordja polgári állású egyén legyen, és pedig azt tekintve, hogy a legfőbb polgári hatalom jelenleg a képviselőház kezében van: óhajtan-dóbbnak tartotta, ha e ház mennél nagyobb befolyású és széles parlamenti tapasztalattal bíró tagja viseli e hivatalt, s úgy a First Lord állásával, mint a bizottság ügyeinek helyes vezetésével is összeférhetlennak tartotta azt, ha valamelyik Junior Lord vagy parlamenti titkár képviseli e bizottságot az alsóházban.^b Másfelől azonban azt sem lehet tagadni, hogy nem mindig kerülhető ki e kellemetlen helyzet, minthogy nem lehet valami olyféle határozatot hozni, mely szerint peer sohasem lehetne az Admirális első Lordja.^c Azon esetben, ha a First Lord a képviselőház tagja: a felsőházban ennek valamely ministertársa képviseli az Admiralitást. A kormány helyzete mindig a parlament azon részével szemben a legnehezebb, melytől a költség megszavazása függ, s ez annak oka, hogy a cabinetministerek többnyire a képviselőházban

^a Rep. on Board of Admiralty pp. 117, 143. Lásd továbbá a Sir F. Baring és lord St. Vincent idevonatkozó véleményét *ibid.* p. 164; a Sir John Pakington nézetét pedig Hans Deb. vol. CLXXVIII. p. 698.

^b *Ibid.* vol. CLXI. pp. 1264—1269 Rep. on Bd. of Admir. pp. 104, 110.

^c Report, p. 114.

foglalnak helyet. A nagy forradalom óta gyakran megtörtént, hogy a First Lord a képviselőházban ülven, az Admiralitás nem volt a parlament másik házában saját tisztviselője által képviselve, de azért nem támadtak e miatt nehézségek.^d

Az Admiralitás első Lordjának sok felelősséggel járó és igen terhes hivatala van. Teendőit röviden a következőkben lehet felsorolnunk: — először általában ő köteles felügyelni e roppantúl kiterjedt hivatal minden egyes osztályára; másodsor ő tartja figyelemmel a rab-szolgakereskedés elnyomásával összefüggésben álló politikai kérdéseket; harmadszor ő készítetteti, illetőleg állapítja meg és írja alá a tengerészet költségvetését; negyedszer ő nevezi ki és lépteti előbbre e hivatal tengerészeti és polgári tisztviselőit; ötödször ő osztogatja a tengerészet tisztjeinek a kitüntetésekét; hatodszor ő ügyel fel a tengerbe nyíló folyamtorkolatokra, vasutakra, menedék-kikötőkre, és végre az idegen államok tengerészetének fejlődésére.^e

Hogy e teendők miként oszoljanak meg a Board tagjai között: az egészen a First Lord tetszésétől függ, s időről időre különböző eljárást követnek e tekintetben; általában azonban többnyire megtartják a Sir James Graham által ennek 1830-ban történt kineveztetésekor megállapított rendszert,^f melyet később a junior lordok teendőinek tárgyalásakor fogunk előadni.

Gyakorlat szerint a First Lord szükség esetében collegái megkérdezése nélkül is intézkedhetik; ^g így pél-

^d *Ibid.* p. 114.

^e Rep. on Bd. of Admiralty, appx. No. I. 639,

^f *Ibid.* p. 317.

^g *Ibid.* p. 365.

dául a halálítéletek vagy holtig tartó fogság megváltoztatása, vagy valamely tengerészeti tisztnek a féldíjasok névsorából való kitörlése iránt a First Lord csupán maga is kérheti a király beleegyezését.^h A csekélyebb fontosságú tengerészeti, vagy fegyelmi ügyek azonban rendesen a Board együttes javaslatai alapján intéztetnek el a korona által.ⁱ

Az Admiralitás hivatalaira való kinevezési jog, természetesen a korona jóváhagyásának fentartása mellett, legnagyobb részt a First Lord kezébe van letéve. A brit tengeri és szárazföldi hadsereg fővezénylete közelismerés szerint a koronára levén ruházva: a tengeri hadsereg tisztjeinek kinevezése is csak a korona azon felelős tanácsadójának ajánlatára történhetik, ki becsületével felelős a közvélemény előtt az alája rendelt tisztviselők magaviseleteért.^k Az Admiralitás első Lordjának kinevezési joga rendkívül terjedelmes; körülbelül 9000 tengerészeti és 2000 polgári tisztviselő kinevezése és előléptetése függ tőle.^l Ő nevezi ki a tengerészet admiráljait, kapitányait, hajóparancsnokait, és az egyes esetekre alkalmazott helyettes-parancsnokokat.^m A kapitányságról az admirali-

^h *Ibid.* p. 41. Mirror of Parl. 1834, p. 2121.

ⁱ Cases cited Report. p. 122.

^k Rep. Bd. of Admiralty, p. 636.

^l *Ibid.* p. 113.

^m A tengerészet hajdanta három lobogó alá (vörös, fehér és kék) volt osztva, de 1864 óta meg van szüntetve e felosztás. Az összes lobogók alá tartozó fő tisztviselők most vagy főadmiralok, vagy aladmiralok vagy egyszerűen csak admiralok. A korona szolgálatában álló hadihajók jelvénye jelenleg fehér lobogó, míg a kék a királyi tengerészeti-tartalék hajóin használtatik, ellenben a vörös a kereskedelmi hajók jelvénye. Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 258.

tási rangra egyszerűen a hivatali sorrend szerint történik az előléptetés; ellenben a kapitányságra s általában az alsóbb rendű tisztségekre való előléptetés a First Lord tetszésétől függ. Ennek beleegyezésével a First Naval Lord nevezi ki az alkapitányokat, hajóapródokat, a pénztárnokokat, ellenőröket stb. E kinevezéseknél azonban legtávolabbról sem szabad valamiféle politikai tekintetekre figyelemmel lenni, a mint általában semmiféle tengerészeti vagy polgári előléptetéseknel sem engedhető meg valami ilyenmő indok, — hanem megfordítva, igenis nagy lelkiismeretességgel járnak el az egyes állomásokra legalkalmasabb egyének felkeresésében.ⁿ

ⁿ Lásd a tengerészeti raktárak tisztviselőinek kinevezése ügyében 1853-ban kiküldött képviselőházi bizottság jelentését. E bizottságnak különösen azon vád megvizsgálása volt különösen feladatául kitűzve, hogy a tengerészeti raktáraknál lévő tiszti állomások betöltése alkalmával, az akkor épen kormányon ülő párt érdekében megtörték a máskor alkalmazni szokott szabályokat. (Commons Papers 1852—3 vol. XX, p. 3) 1858-ban midőn Sir J. Pakington volt az Admirális feje, ő igen sikeres rendeleteket bocsátott ki annak megakadályozására, hogy a politikai pártoskodás ne szerepelhessen az előléptetéseknel, (Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 1372.) 1860-ban midőn Somerset herczeg viselte a First Lord méltóságot, egy 1853 martius 11-ikén kelt titkos tanácsi rendeletre alapított admirálisai határozat világosan eltiltja, hogy a tengerészet tisztjei political befolyást használhassanak fel előléptetésök érdekében; egy másik ugyan ily célú rendelet pedig még szigorubban szól a tengerészeti raktárak tisztjeire vonatkozólag (Rep. on Board of Admiralty, pp. 36, 39. 95, 98.) A szárazföldi és tengeri hadsereg tiszti állomásainak betöltésénél alkalmazott elv fejlődésére nézve Lord Grey által tett megjegyzéseket lásd Parl. Govt. new ed. p. 285. Arra nézve, hogy mily részrehajlatlanul járt el a Palmerston kormány, és mennyire nem gyakorolt befolyást

A királyi tengerészetnél alkalmazott előléptetési és nyugdíjazási rendszer ma már legnagyobbbrészt titkostanácsi rendeletek által van szabályozva. A hadapródok kinevezése legnagyobbbrészt a Board of Admiraltytól függ; a First Lord évenként rendszeren hatot vagy hetet, s minden Junior Lord körülbelül ötöt vagy hatot nevez ki; a törzstisztek a parancsnoki állás elfoglalásakor szintén kettőt, a kapitányok pedig a hajóvezénylet átvételekor egyet-egyet neveznek ki. Bizonyos állomások betöltési jogát az Admirális viszont néha a gyarmati kormányoknak engedi által, máskor pedig bizonyos tanintézetek növendékei versenyezhetnek az állomásokért. A hadapródok beléphetési kora 12–14 évig terjed. Ekkor kezdi tulajdonképen az illető katonai pályáját. A tengerészetnél gyakorlatban lévő előléptetési rendszert általában választási rendszernek mondhatnánk, mert habár az altisztet kapitánynyá, s ezt viszont törzstisztté rendszeren a hivatali sorrend fokozata szerint léptetik is elő: de mégis mindenik jelöltben bizonyos kellékek kívántatnak meg az előléptethetésre. A korona természetesen fentartotta magá-

---

a tengerészeti szertárak személyzetének véleményére: a Ferrand (Conservativ) esetére lehet felhozni, ki 1863 február havában Devonport részéről küldetett a parlamentbe, a mely városkában pedig az Admirálisnak nagy számu intézetei és emberei vannak, és a hol Sir F. W. Grey az Admirális Junior Lordja volt az ellenjelölt, ki meg is választatott volna, ha a szertárak személyzete tartózkodott volna a szavazástól, de a ki ellen százötven szavazattöbbség ép ily egyének részéről telt ki. Hans Deb. vol. CLXIX. p. 784. Arra nézve, hogy Admiral Grey mily tiszteletre méltóan viselte magát midőn nem akarta elfogadni a szertárak egy küldöttségét, és nem akarta megtorolni a választása alatt ezektől szenvedett sérelmeket, lásd Hans Deb. vol. CLXIX. p. 1030.

nak azon jogot, hogy soron kívül is előléptethessen valakit, ha neki tetszik; de gyakorlatilag mégis csak felettebb ritkán él e jogával. Így például háború idején tett kiválóbb szolgálatok rendkívüli előléptetésre jogosítják az illetőt, sőt ha a szükség úgy hozza magával, titkostanácsi rendelet útján béke idején is élhet a kormány e jogával.^o

Néha az előléptetéseket maga a Board indítványozza, ha valami különös okot lát reá; máskor pedig csak szokásból történnek azok, mint például ha valami admirál már összes szolgálati idejét kitöltötte; ezekért is azonban, mint az Admiralitás feje a First Lord tartozik felelősséggel.^p Az Admiralitás hatásköre alá tartozó polgári és tengerészeti állomásokra tulajdonkép mindig a First Lord szokta kinevezni az illetőket, s csupán a Vice- és Rear-Admiral, s a greenvichi Hospital Governorja és Lieutenant-Governorja, és Commissionerjei képeznek e tekintetben kivételt, mint a kiknek kinevezése a miniszerelnöktől függ.^q A fontosabb külföldi állomásokra küldendő főparancsnokok kinevezésénél azonban a

---

^o Report of Commons' Committee on Navy (Promotion and Retirement), 1863, pp. III. VII.—IX.

^p »A Board által való előléptetéseket rendszeren valamely kiválóbb szolgálattért szokták adni; s minthogy az ilyenek nem csupán a First Lord kegyéből származnak: rendszeren nagyobb megtiszteltetésnek vétetnek.« Rep. on Navy Promotion 1863. p. X.

^q Az Act, 28 et Vict. c. 89 eltörölte a Greenwich Hospital Governor és Commissioner hivatalait, s ez intézet kormányzását a hozzátartozó birtokokkal, iskolákkal és másféle épületekkel együtt kizárólag az Admiralty Boardra ruházta, ez lévén felhatalmazva, az általa szükségesnek vélt tisztviselők kinevezésére is. Ez intézet fentartásának költségeit évenként a parlament szavazta meg.

First Lord előbb mindig értekezik a miniszerelnökkel is. A királyi tengerészeti szertáraknál, — melyeknél mindössze 16,000 különféle munkás van alkalmazva,^r — az előléptetések a hivatalos sorrend és érdem tekintetbe vételével, az illető felügyelők ajánlatára történnek.^s

Nem kell azonban felednünk, hogy a First Lord nem kizárólag maga gyakorolja a kinevezési jogot, mint a hadügyi államtitkárnál láttuk azt, hanem a Boarddal egyetértőleg köteles eljárni e tekintetben. A tengerészeti tisztek kinevezési okmányát nem a királynő, hanem az Admirális lordjai írják alá, és nem érvényesek ezek, ha csupán a First Lord nevében vannak kiadva, hanem egy második Lord aláírása és a titkár ellenjegyzése is szükséges ehez. A tengerészeti tiszteknek adott külön megbízásokat pedig valamely államtitkár is alá szokta írni.^t

Az Admirális első lordjának hivatalos lakáson kívül 4500 font sterling fizetése van; ezenkívül azonban másféle díjazásban nem részesül.^v

De lássuk már most az Admiralty Board Junior Lordjainak kineveztetését és teendőit.

Midőn egy kormány megalakult, a miniszerelnök által az Admirális első Lordjává kizemelt egyén közli

^r Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 1136.

^s Rep. on of Sal. 1850, Evid. 2684—2694. on Board of Admiralty 1861, p. 159. Murray's Handbook p. 265. A kormány a tengerészeti szertáraknál ma már csak igen kevés esetben él kinevezési jogával, mivel az előléptetések többnyire előre megállapított szabályok szerint történnek. Hans. Deb. vol. CLXXI. p. 670.

^t Murray's Handbook, p. 266. Act. 25. Vict. c. 4.

^v Parkinson's Under Government p. 15. Rep. on Off. Salaries 1850, Evid. 2672.

vele e bizottság többi tagjainak névsorát, és ha megállapodtak egymásközt a kinevezendő polgári és tengerészeti tisztviselőkre nézve: a fejedelem jóváhagyása alá terjesztik be a névsort. ^w

Az öt Junior Lord közül négy mindig tengerészeti tiszt, s ezek közül ismét kettő rendszeren admirál szokott lenni.

1830 előtt, midőn Sir James Graham neveztetett ki az Admiralitás első Lordjává: a Junior Lordoknak nem volt külön kijelölt teendőjük, s általában igen zavart és sikertelen volt az ügymenet, — mert az ellenörködés és felelősség is kölcsönösen meg lévén közöttök oszolva: ez vége-hossza nélküli viszálykodásokra vezetett. ^x E kitünő kormányzónak azonban több nagybecsű reformot sikerült keresztül vinni ez ügyosztályban. Mindenekelőtt az összpontosított felelősség elvét vette alkalmazásba, mely, — a hivatal főnökének nyujtandó helyes tanácsok mellett, — szerinte nélkülözhetlen feltétele a jó kormányzásnak. E mellett az egész hivatalt öt osztályra különítette szét, s mindenik vezetésével egy Junior Lordot bízott meg. Szerinte senki sem volna képes egy ily roppant ügyosztálynak, a minő az Admiralitás, sikeres vezetésére, ha kellőleg fel nem használja a rendelkezésére álló eszközöket és ebben kétségkívül igaza is van, mert a főnök nem láthat mindent saját szemével, s nem tehet mindent sajátkezűleg. Az ügymenet sikere tehát legnagyobbrészt szintén attól függ, hogy miként végzik a Board junior lordjai kötelességöket. Ha hivek és szorgalmasak, akkor minden jól megy, mert a First Lordnak mindenről tudomása van

^w Rep. on Bd. of Admiralty, pp. 50, 148.

^x *Ibid.* pp. 131, 146.

s a neki alárendelt, de egymásközt hasonrangú lordok békében működnek. Ily elvek alapján szervezte Sir James Graham az Admiraltást, s az általa adott szervezet jószágát ma már 30 év tapasztalata igazolja, és ez ügyosztály egymásután következő főnökei mindig helyeslőleg nyilatkoztak arról.⁷

A teendők e rendszer szerint a Junior Lordok között következőleg oszlanak meg: * az első tengerészeti Lord ügyel fel a brit hajóhad szerkezetére, elosztására és fegyelmi dolgaira, ez adja ki a hajóknak az elutazási parancsokat, ez öröködik a tengerészeti szertárak, halászatok és kereskedelmi ügyek felett, ez nevezi ki a hajóparancsnokokat, partőröket, önkényteseket, nyugdíjasokat, és ez rendezi az összpontosításokat. Egy másik tengerészeti Lord pedig a hajóparancsnokoknál alsóbb rangú tisztek kinevezésével, a haditörvényszéki, vizsgálati, fenyítési, s kitüntetési ügyek intézésével van megbízva. ez ügyel fel egyszersmind a tengerészeti tüzérségre, a hadi szertáraknál levő ágyútelepekre, a tengeri rablókra, a tengereken történő összeütközésekre, és a királyi tengerészeti academiára is. Egy harmadik tengerészeti Lord vezetése alá vannak adva az élelmezési, felszerelési, szállítási s kivándorlási ügyek, a hajókönyvtárak, a jelvények és a tengerészeti kísérletek, ez nevezvén ki a hajókon működő pénztárnokokat és irnokokat is. A negyedik tengerészeti Lord hatósága alá tartoznak a kikötők, az egészségügyi intézetek, az orvosok, a tisztí fizeté-

---

⁷ Rep. on Off. Salaries, 1850 Evid. 2763. 2860. Továbbá Rep. on Bd. of Admiralty, 1861, pp. 121, 127, 134, 142. Sir C. Wood's evidence, *ibid.*, p. 342.

* Rep. on Bd. of Admiralty, 1861 Appx. No. I. p. 639.

sek, kárpótlások, nyugdíjazások, érmek, egyenruhák, partvédművek, a greenvichi Hospitalba való felvétel és a Humane Society.

A tengerészeti számvevőség s a hadi mérnökkar és az építészeti osztály, a teherposta-szállítással s a greenvichi Hospital polgári ügyeivel és több más aprós oktatásügyi dolgokkal együtt a Civil Lord felügyelete alá volt eddig adva. Az 1864—65-ki pénzügyi év kezdetén (midőn Somerset herceg volt az Admiralitás első Lordja) kiadott egy rendelet azonban lényegesen megváltoztatta a Civil Lord helyzetét és kötelességeit. Jelenleg ez Financial Lord név alatt ismeretes, s ő írja alá a képviselőház elébe terjesztendő költségvetéseket, s a középítményekre nézve kizárólag, a hajóépítés és felszerelésekre vonatkozólag pedig az illető felügyelő lorddal közösen ő tekintetik a pénzügyi dolgokban a First Lordnak adott tanácsért felelősnek. Ez intézkedés következtében az Admiralitás parlamenti képviselője folyvást kellőleg tájékozva van e hivatal kiadási ügyeiről; — és több ízben megejtett gondos vizsgálat után úgy látszik, hogy e rendszer valószínűleg igen sikerültnek mondható.^a

E munkafelosztást azonban az első Lord a körülmények szerint bármikor is megváltoztathatja, de mielőtt ezt tenné, rendesen a Board többi tagjaival együtt közösen szokta megbeszélni e dolgot.^b A reá bízott különös teendőkért mindenik Lord külön tartozik felelősséggel,

^a Rep. Com. on Pub. Accounts 1865, Evid. 631—641. Hans. Deb. vol. CLXXVIII. p. 692. Azon Junior civil lordot ki a képviselőházban szokott helyet foglalni, a ház falain belül bizalmasan »Boots«-nak szokták nevezni. Hans, Deb. vol. CLVII. p. 1335.

^b Report on Bd. of Admiralty, p. 28.

de azért az olykor felmerülő fontosabb kérdéseknél ki szokta kérni a First Lord, vagy pedig a Board véleményét, mint a melynek megbizottjaként működik hivatalában. ° Ép e célból, s egyszersmind a rutineszerű ügyek elintézése végett a Board szombat kivételével mindennap tart üléseket. ^d Egyes hirtelen felmerülő szükség esetén azonban a Board két lordja és titkára aláírásával is lehet kiadni rendeleteket, a nélkül, hogy maga a teljes Board is összehivatott volna. °

Sir James Graham következőleg adja elő a Board működését és hatáskörét: — a Boardnak tulajdonkép mindennap kellene üléseket tartani, és az egyes osztályokban felmerülő, de eldöntés végett a Board elébe tartozó kérdéseket, és a folyó napi teendőket, a felügyelő lordok mindig e gyűlések elébe tartoznának terjeszteni, melyeken a First Lord mindig jelen lévén mint elnök, mielőtt a maga véleményét nyilvánítaná valamely elintézett ügyre, vagy adandó válaszra nézve: előbb a bizottság mindenik tagjának köteles megengedni, hogy nyilatkozhassék, és a collegái által nyilvánított vélemények meghallgatása után mondhatja csak ki saját határozatát, és foglaltathatja azt jegyzőkönyvbe. ^f Az Admirálisnál jelenleg elfogadott gyakorlat fővonásaiban teljesen meg egyezik a Sir James Graham tervezetével, csupán annyi különbség levén e tekintetben, hogy a First Lord személyére jelenleg több, az egész bizottságra pedig kevesebb felelősség nehezedik.

° Rep. on Off. Sal. 1850, Eviv. 2705.

^d Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 692.

° Rep. on Off. Sal. 1850 Evid. 12.

^f Rep on Board, of Admiralty, pp. 118, 133.

Az Admiralitás rendes napi ügymenetét Sir F. W. Grey admiral, (ki 1861 és 66 között senior Naval Lord volt az Admiralitásnál,) következőleg adja elő: e hivatal tiz alosztályra van elkülönítve s mindenik élén egy osztályfőnök áll. Midőn a hivatalhoz intézett levelek megérkeznek, az irodatiszt egy titkár jelenlétében felbontja azokat, s a titkár aztán áttekintve az iratokat, mindenik darabnak hátára írja azon Lord nevét, kinek osztálya elé az ügy tartozik; a rendes mindennapi ügyeket magok a felügyelő lordok intézik, minden darabra rájegyezvén a szükséges határozatokat s nevök kezdőbetűit is aláírva. Fontosabb kérdések felmerültével azonban az illető osztály főnökétől kérnek felvilágosítást, s előkerestetik a levéltárból az illető ügyre vonatkozó előbbi okmányokat. Ha aztán az ügy ezek alapján kellőleg elő van készítve, a First Lord és ennek az ügy által érdeklett collegái elé terjesztik azt, s jegyzőkönyvbe foglalva ezek határozatát, ezzel együtt ismét a Board legközelebbi napi ülése elébe terjesztik az ügyet. Mindenik lord ily módon hozza társai elébe a bővebb megvitatást igénylő ügyeket, s az így hozott határozatok végérvényessége jeléül aztán a bizottsági jegyzőkönyv a hivatal pecsétjével is megpecsételtetik. A fontosabb esetek nagyobb részénél azonban a First Lord, azon társával való előleges értekezés után, kinek osztályába az ügy tartozik, előre megállapítván az elintézés módját: a hivatal bélyegével való megpecsételtetés csupán a határozat foganatosításához szükséges formalitás.

A napi üléseken hozott határozatokat aztán az irodatiszt mindig az illető osztályhoz küldi által. Az ezek alapján kiadandó válaszoknál vagy rendeleteknél rendszeren a lehetőségig ragaszkodnak a határozatok szavaihoz; s ha még is ezektől, vagy a megállapított precedensek-

től valami eltérés mutatkoznék szükségesnek: azt mindig be kell jelenteni a felügyelő lordnak vagy a titkárnak, s ha a kiadandó válasz kellőleg el van készítve: áttekintés és aláírás végett a végleges kibocsátás előtt a titkárok valamelyikéhez küldetik át.

E jelenlegi rendszernek köszönhető hogy e hivatalban feletébb gyorsan és rendszeresen intéztetnek az ügyek, míg másfelől a bizottság napi ülésein szabadon és minden tartózkodás nélkül cserélhetvén eszmét egymással a First Lord és a Board tagjai: e körülmény nagy befolyással van arra, hogy többnyire helyesen oldatnak meg a bizottság előtt felmerülő kérdések, s egyszersmind a személyes felelősség elve is sértetlenül fel van tartva. »Számos példakkal tudnám igazolni, úgymond Sir F. W. Grey, hogy e rendszer míg egyfelől kitünően alkalmas az e hivatal előtt naponként felmerülő bonyolult kérdések elintézésére: más felől ha a szükség úgy hozza magával a hirtelen és gyors intézkedés lehetősége sincs általa akadályozva.« °

A bizottságból kiadott rendeleteket rendszeren két Lord és egy titkár szokta aláírni; de még ha csupán maga a First Lord saját felelősségére ad is ki valami utasítást: azt is alá kell írni még valamely más Lordnak is. Azon esetben, ha a First Lordnak senkit sem sikerül reábirni társai közül, hogy elvállalja ez aláírása által az ily utasításért való felelősséget: akkor a cabinettól és a koronától egy új Board alakítására kell engedélyt kérnie. Egyes kivételes esetekben azonban a Board egyetlen titkára által aláírt rendelet is lehet érvényes; ha pedig csu-

---

° Letter on the Board of Admiralty, in the Times of April 20. 1867.

pán egy egyszerű levelet küldenek valakihez: ahhoz mindig csak a titkár aláírása szükséges.^f

Az Admiralty Board ülésein nem szokták megtartani a gyűlések szokott formalitásait, — így például nem szoktak szavazás által dönteni, habár nem létezik valami olyféle szabály, mely határozottan eltiltaná ezt. Kivált a First Lord határozatának megdöntése végett sohasem szabad az ügy szavazás alá bocsátását indítványozni;^g mert habár mint tanácsadó testület rendkívül becses is e bizottság a First Lordra nézve, és mint már fentebb láttuk elméletileg egy kormányzó-testület ez, melynek kinevezési okmánya szerint mindenik tagja a többivel egyenlő hatalommal és felelősséggel van felruházva: gyakorlatilag mégis csak a First Lord akaratának alárendelt testület az.^h

Az ügyek sokfélesége miatt a teendők nagy részét a titkárokra és a Junior lordokra kell bízni, és csupán csak a nagyobb fontosságú ügyek intéztetnek maga a First Lord által. Egy ily bonyolult és nehéz rendszer mellett azonban a feleknél kölcsönös bizalomra és igen éles belátásra van szükség. A közönséges mindennapi teendők legnagyobb részét mindjárt magok az alárendelt tisztviselők elintézik, de a kik a felügyelő Lord útján ezért szintén felelősek a First Lordnak.ⁱ Azonban habár az Admiraltás ügyeinek igazgatásánál kétségtelenül a First Lordnak van is legnagyobb befolyása, és habár a parlamenti kormány-rendszer elveinek foganatosíthatása

^f Rep. on Bd. of Admiralty, 1861, pp. 193, 236, 318.

^g *Ibid.* pp. 125, 129, 173, 139.

^h Lásd fentebb 397. l. Rep. on Off. Sal. 1850 p. 8. Rep. on Bd. of Admiralty, 1861, p. 218, 504.

ⁱ Rep. on Bd. of Admiralty, pp. 44. 45.

végezt szükséges is, hogy így történjék ez: mindemellett is kétségkívül a First Lord intézkedéseinek is nagy tekintélyt kölcsönöz a parlament és a közvélemény előtt azon fogalom, hogy nem csupán a saját belátása, hanem szakértő tanácsosok véleménye szerint szól és cselekszik. S viszont a Boardnak is megvan azon joga, hogy a tengerészeti ügyekben a saját tagjaitól kapható véleményen kívül még különböző vizsgáló bizottságok nézetét is kikérheti; valamint másfelől a First Lordnak is szabadságában áll bárkit is megkérdezni a bizottság tagjain kívül, ha szükségét látja annak.¹

Ily kitünő szerkezet mellett tehát egyáltalában nem lehet meglepő ránk nézve, ha azt látjuk, hogy az Admirális a többi ügyosztályokhoz képest sokkal gyorsabban működik s általában minden sürgős vitatkozás nélkül, de mégis helyesen intézi el a felmerülő kérdéseket; és bármiféle kifogásokat tegyenek is elméletileg a Board szerkezete ellen: az tagadhatatlan, hogy egészben véve már több év óta folyvást mindinkább tökéletesítik azt, és dacára hogy olykor-olykor még mindig merülnek fel panaszok e tekintetben, általában kielégítőnek mondható az e Boardnál alkalmazásban levő rendszer.^k

A jelenlegi rendszer legfőbb hiánya, — mint azt Sir John Pakington állítja (ki a Derby-kormány idején az Admirális első Lordja volt) — abban áll, hogy míg egyfelől az ügyek intézésénél tulajdonképp a First Lord kezében van a legfőbb hatalom, és ez tartozik azokért

¹ *Ibid.* pp. 68, 168, 339.

^k *Ibid.* pp. 56, 146, 160, 165, 174, 310. Lásd *Remarks of Lord Clarence, Paget, on August 1. 1862.* Hans. Deb. vol. CLXVIII. p. 1146.

felelősséggel: a mulasztásokért senki sem felelős. Így például ha a First Lord valamit keresztül akarna vinni a bizottságban, de oly erős ellenzéssel találkozik annak szakértő tagjai részéről, hogy engedni kénytelen azoknak, anélkül, hogy meg volna győződve azok indokainak helyességéről: mindig igazolhatja magát azzal a nagy közönség előtt, hogy neki nem lehetett figyelmen kívül hagyni oly férfiak véleményét, kik általában sokkal jobban értenek a felmerült kérdésekhez, mint ő maga; másfelől azonban azt is állíthatja, hogy az ő véleménye is ugyanaz volt, mely szerint a parlament kívánta volna intézve látni az ügyet. Ennek következtében gyakran olyféle compromissumok jönnek létre, melyek egyáltalában nem férnek össze az erélyes kormányzással. E bajon csak az által lehetne segíteni, ha pontosabban körülírnák a First Lord hatáskörét.¹

E Board szervezetének hiányossága jeléül azt is fel szokták hozni továbbá, hogy az egyes osztályok vezetésénél nincs alkalmazva az egyéni felelősség elve, és hogy egyáltalában nem tekinthető elegendő óvszernek az e hiányból származó bajok ellen az, hogy az egész Board tartozik mindenért felelősséggel. E bajon csak az által lehetne segíteni, ha a Junior lordok hivatala állandósíttatván, ez által az al-államtitkárokéhoz hasonló helyzetbe jönnének az illetők.^m Már több ízben valóban be is látták ez elv helyességét, így pl. a megboldogult Sir. R. S. Dundas, ki 1861 június 3-ikán halt el, több különböző politikai párthoz tartozó Admiralty Boardban szolgált egymásután, s általában a Board az utóbbi évek alatt mindinkább

¹ Rep. Bd. of Admiralty, 1861, pp. 196, 197, 212.

^m *Ibid.* pp. 514, 634.

veszíti határozott politikai jellegét. És valóban nincs is erre szükség, mivel általában igen kevés politikai kérdés kerül a Board asztalára eldöntés végett. Kormányváltozás esetén a régi tagok közül néha csak egy, máskor meg legfeljebb kettő marad meg e bizottságban, habár ilyenkor ezek is csak új kinevezés alapján tartják meg továbbra is hivatalukat, mivel a First Lord felelősségére való tekintetből nem látszik célszerűnek, hogy valami más módon is állandósíttatnának ezek.ⁿ Sir James Graham szintén az állandósítás mellett nyilatkozott, feltéve, hogy a bizottság régibb tagjai nem foglalnak helyet a parlamentben, és nem képeznek ellenzéket az új kormányval, mivel az okvetlenül szükséges, hogy az Admiralitás azon lordjai, kik a képviselőháznak is tagjai, mindig az akkor éppen kormányon lévő párthoz tartozzanak. A régibb időben ez nem mindig volt így, mivel a Navy Board idején az ellenkezőkre is látunk példát, ma azonban már egészen másként vélekednek e tekintetben.^o

Midőn 1868 dec. havában a Gladstone ministerium kineveztetett: azonnal elhatározta, hogy némi fontosabb reformokat fog keresztül vinni a tengerészet igazgatásánál. December 22-ikén, midőn az új Admiralty Board névsora a hivatalos lapban megjelent, azonnal feltűnt a változás, a menyiben a First Lord (H. C. Childers) mellé most már csak négy Junior Lord volt kinevezve, és pedig ezek közül kettő admiral, — ezek egyike lévén egyszersmind a tengerészet ellenőre is, — a másik kettő pedig a képviselőház tagja volt, egyik tengerészeti, másik polgári tisztviselő lévén.

A szervezeti kérdésen kívül van még az Admiralitásnak egy másik gyenge oldala is, mely az utóbbi időkhöz

ⁿ Rep. on Bd. of Admiralty, pp. 10, 11, 44, 48.

^o *Ibid.* pp. 107, 113, 181.

ben gyakran magára vonta a parlament figyelmét, és ez az, hogy évenként nagyon sokat költ a hajók előállítására és kiigazítására.

1868 február 19-ikén Seeley, a képviselőház egy magán-tagja, egy külön bizottság kiküldését indítványozta a házban, melynek feladatául az tüzetett ki, hogy először megvizsgálván a parlament által a hajóépítés és felszerelési célokra megszavazott s az Admiralitás rendelkezésére bocsátott összegek felhasználás módját, másodsor tegyen jelentést e hivatal számadásairól, de különösen a parlament elébe terjesztetni szokott számadások készítmódjáról is. ^p Elfogadtatván ez indítvány, a kiküldött bizottság július 27-ikén beadta jelentését, melyben egészben véve helyesli a parlament elébe terjesztett számadások alakját és készítmódját, de egyszersmind bizonyos javításokat is ajánlott tételni azokon, és a költségvetéshez bővebb felvilágosítást kívánt csatoltatni. Feladatának első részére azonban igen nagy eltérés mutatkozott az általa kihallgatott tanuk vallomásaiban, és a parlament elébe terjesztett vázlatos jelentésében nem tudott határozott feleletet adni azon kérdésre, hogy valjon takarékosan, vagy pedig könnyelműen gazdálkodott-e az Admiralitás a reá bizott összegekkel, s minthogy véleménye szerint a Board tagjai semmi esetre sem vádolhatók hűtlenséggel: az ülészak előhaladottsága miatt csupán az általa kihallgatott tanuk vallomásait terjesztette a ház elébe, a nélkül, hogy a maga részéről valamiféle javaslattal állott volna e tekintetben elő. ^q

De lássuk már most az Admiralitás titkárainak hatáskörét és teendőit. E titkárok száma rendesen kettő szokott lenni, ugymint: egy politikai vagyis parlamenti, kit gyakorlat szerint a miniszerelnök nevez ki, és a ki kormányváltozás esetén szintén elhagyja hivatalát; a másik pedig állandó, ki jó magaviselet esetén életfogytig-

^p Hans. Deb. vol. CXC. pp. 890—924.

^q Commons Papers, 1867—8, No. 469.

lan megtarthatja állását. ^r E két titkárnak igen fontos és nagy felelősséggel járó teendői vannak; mindig jelen kell lenniök a bizottság ülésein, s jegyzőkönyvet kell vezetniök a tárgyalásokról, ezen kívül ők végezik a hivatal levelezéseit, s az egyes osztályok főnökeit értesítik a Board határozatairól.

Mind ezek mellett az állandó titkár kötelessége örködni a felett is, hogy a Junior lordok át ne léphessék az elébök szabott rendes hatáskört, mivel bármiféle szabálytalan, vagy jogtalan intézkedésre fel kell hivnia a bizottság figyelmét. Epe célból naponként közvetlen, érintkezésben áll a First Lorddal. ^{*}

Az állandó titkár akár tengerészeti, akár polgári tisztviselő is lehet; Sir James Graham azonban, kinek mind kétféle egyéniségekkel elég alkalma volt kísérleteket tenni, határozottan a polgári tisztviselők mellett nyilatkozik. Epe így az első vagyis parlamenti titkár ^t is lehet akár polgári, akár tengerészeti tisztviselő is, de a tapasztalat aze bizonyítja, hogy a polgári állású egyén a bizottságban elfoglalt helyzeténél fogva mégis előnyösebben használható. Tulajdonkép csak a bizottság egyik szolgájának mondható ez, ki köteles lévén megjelenni az üléseken, jegyzőkönyvbe foglalja a hozott határozatokat, de véleményét nyilvánítani nincs jogosítva, s egyáltalán nem tarthatja magát a bizottság többi tagjaival egyenrangú

---

^r Rep. on Board of Admiralty 1861, pp. 107, 236. Hivatalban létele alatt mindkét titkár kölcsönösen felelős egymás tetteiért. Stafford ex-political Secretary to the Admiralty, Hans-Deb. vol. CXXVI. p. 883.

^{*} Rep. on Board of Admiralty, 1861, pp. 47, 52.

^t *Ibid.* p. 146.

egyéniségnek. Néha megtörtént ugyan, midőn valamely a bizottság tagjainál magasabb rangú tengerészeti tisztnéveztetett ki e hivatalra, hogy több jogokat igyekezett az gyakorolni, mint a mennyi e hivattal együtt jár, de rendszeren nem sikerült e kísérlet. Másfelől azonban el kell ismerni, hogy az első titkár állása igen nagy felelősséggel jár, és igen nagy bizalommal kell az illető iránt viseltetni. Hivatala pontos betöltéséhez nagyon szükséges, hogy a képviselőház tagja és egyszersmind az első Lord bizalmas politikai barátja legyen. Mint ilyen mindenkor szabadon közlekedhetik főnökével, és könnyen előadhatja nézeteit a nélkül, hogy mintegy feltolakodni látszanék azokkal.^a Ezen kívül csak egyetlen alkalom van rá, midőn irásba foglalva szintén előadhatja nézeteit, ha t. i. a Board tagjai véleményének kitudtatása végett egy körirat köröztetik a bizottság tagjai között, melyen az állandó titkár is előadhatja véleményét.^v

A parlamenti titkár teendői az Admirális többi tagjainak teendői szerint változnak; ha a First Lord a felsőház tagja, akkor rendszeren ez szokta képviselni e hivattal az alsóházban, hol ez esetben a költségvetés bemutatása, kifejtése és védelmezése, s általában a pénzügyi dolgok vezetése az ő kötelessége. Ha azonban valamelyik Junior Lord tagja a képviselőháznak, igen valószínű, hogy az Admirálisnál elfoglalt magasabb állásánál fogva ez fogja magára vállalni az efféle teendők legnagyobb részét.^w Tényleg azonban mindig a parlamenti titkárt tekintik az alsó házban e hivatal képviselőjének, ha t. i. a First Lord

^a Rep. on Bd. of Admiralty, 1861, pp. 115, 145, 155, 189.

^v *Ibid.* p. 190.

^w *Ibid.* p. 435.

nem tagja a háznak, mivel ez esetben a fontosabb ügyeket természetesen ez intézi, s csak a részlet kérdések tisztázására veszi az igénybe a titkár segélyét. ^x

Az öt Junior Lord mindenike évenként 1000 font sterling fizetést húz, a mi mellé még háromnak hivatalos lakás, egynek pedig e helyett évenként 200 font sterling lakbér jár; de a Civil Lord sem lakást, sem lakbért nem kap. A parlamenti titkár természetben való lakáson kívül évenként 2000, az állandó titkár pedig csupán 1500 font sterling fizetést kap. ^y A hivatalnokok fizetésének megvizsgálására kiküldött 1850-ki bizottság azt ajánlotta, hogy természetben való lakást csupán a First Lordnak, a senior Naval Lordnak és az első titkárnak kell adni, — ez indítvány azonban nem fogadtatott el. Az kétségkívül nagyon szükséges, hogy legalább e három tisztviselő mindenkor kéznél legyen, hogy valamely véletlen szükség felmerültével bármikor is lehessen egy szűkebb bizottsági ülést tartani. ^z

Az Admiralitás ügyeit a titkárok vezetése mellett közvetlenül hat főbb tisztviselő intézi, kiknek egyenként 1300 font sterling évi fizetés jár, melyből 300 font lakpénzül számíttatik, s a mi ép azért mindig leszámíttatik, ha természetben való lakást kap az illető. E tisztviselők

---

^x Rep. on Off. Salaries, 1850. Evid. 2704. Murray's Handbook, p. 266.

^y Navy Estimates for 1868—69, p. 13. A First Lord azonban világitási költség címén ezen kívül még évenként 166, a Junior lordok és az első titkár pedig 110 font sterlinget kapnak. A második titkár azonban e címen már csak 37 fontot kap. Commons Papers 1856, vol. XLVI. p. 1. Hans. Deb. vol. CLXXXI. p. 1848 Navy Estimates for 1867—8, p. 11.

^z Rep. on Off. Sal. Evid. 2869.

a következők: — a Navy Controller (ez lévén felelős a tengerészeti raktárakért),^a az Accountant General, a Storekeeper General (ez ügyelvén fel a Navy Controllerrel együtt a tengerészet élelmiszereire és faraktáraitra), a Victualling Controller (élelmezési ellenőr), az egészségügyi osztály Director-Generalja, a mérnöki és építészeti osztály igazgatója (ez tervezvén a tengerészeti laktanyák és szertárak számára való nagy épületeket). E tisztviselők egymástól teljesen függetlenül működnek, de a vezetésök alatt álló osztály minden egyes intézkedéseért felelősséggel tartoznak a Boardnak. Az általok végzendő fontosabb teendőkre nézve mindig előre megkérdik ugyan ezek véleményét, de a végleges intézkedésnél aztán, azért a felügyelő Lord utasításai szerint kötelesek eljárni. Ha a szükség úgy hozza magával, a First Lord maga közvetlenül is érintkezhetik e tisztviselőkkel, s leggyakrabban a Navy Controllerrel van dolga, kinek ez úton elegendő alkalma van közleni a hivatal legelső tisztviselőjével a hajók állapotára és a szükséges javításokra vonatkozó nézeteit.^b

Vannak ezenkívül még az Admiralitásnak több apróbb ügyosztályai is, minők pl. a Director of Trans-

---

^a Hans. Deb. vol. CLXXIII. p. 1306. Az Admiralitás egyik titkára Sir John Pakington 1867-ben azt indítványozta, hogy Superintendent Dockyard Accounts cím adatt egy új tisztviselőt kellene beállítani, s ennek kellene kötelességvé tenni, hogy a Controllerrel, Valuerrel és Inspectorral egyetértőleg ez ügyeljen fel e hivatal pénzügyi dolgaira. Ez indítvány azonban nem fogadtatott el. Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 614, 632. 625, 647. *ibid.* vol. CXC. p. 914.

^b Admiral Sir F. W. Grey Letter on the Board of Admiralty, in The Times, of April 20, 1867.

port, a Registrar of Contracts and Public Securities, és a Hydrographer hivatalok. °

Mindenik hivatal valamely Junior Lord felügyelete alatt áll. Az alárendelt tisztviselők ugyan szintén csak ideiglenesen vannak kinevezve, de azért gyakorlatilag mégis úgy áll a dolog, hogy jó magaviselet esetén életfogytiglan megtarthatják hivatalukat, minthogy az elmozdításhoz csak felettébb ritkán szoktak nyúlni, s a kormányváltozás magában véve sohasem szolgálhat erre indokul. °

A Transport-hivatal.

A képviselőház által a katona szállítási (Transport) szolgálat ügyében kiküldött 1861-ki bizottság azon indítványt tette javaslatában a ház asztalára, hogy a Nagy-Britannia és Írland partjaira, s a brit korona gyarmataiba és Indiába való szállítások teljesítése, s általában az eddig az Admiralitás, a War Office, az India Office és a Board of Emigration felügyelete alatt intézett teendők végzése végett, az Admiralitás Lord Commissionerjének felelős ellenőrködése alatt egy külön Transport Officet kellene felállítani, — mely hivatal teendőinek intézése megfelelő személyzet alkalmazása mellett, állandó Commissionerekre bíztnék. Az e Commissionereknek adandó hatáskörre és az új rendszertől várható előnyökre vonatkozó részletesebb előterjesztéseket e különbizottság jelentésében találhatja fel az olvasó, — habár e bizottság, nehogy a végrehajtó hatalom teendőibe látszassék avatkozni, az indítvány

° Navy Estimates 1868—9, pp. 13, 16, 26.

° Rep. on Board of Admiralty pp. 118. 173. Hans Deb. vol. CLXXI. p. 669.

megtételén kívül felettebb óvakodott véleményt nyilvánítani a kivitel részleteire nézve. °

A fentebb említett tervezet azonban épen nem is mondható újnak. 1854-ben az orosz háború folyama alatt t. i., midőn Sir James Graham volt az Admiralitás First Lordja, az élelmezési biztosság és az Admiralitás egyik Lordjának felügyelete alatt álló Transport hivatal épen nem volt képes a folyvást növekvő igényeknek megfelelni. 1855 február havában tehát egy külön Transport Board állíttatott fel, mely aztán egész 1857-ig életben maradt, midőn az orosz háború befejezésével együtt ez is eltöröltetett. E boardnak akkor három működő tagja volt, u. m. egy tengerészeti és egy katonai tisztviselő, továbbá egy a kereskedelmi ügyekben jártas szakember. Most tehát csak e boardnak szélesebb hatáskörrel való újabb visszaállítása és állandósítása indítványoztatott, azért tartván célszerűbbnek a board szerkezetét megtartani, mivel több különféle érdekeket kell abban képviseltetni. †

Az 1861-ki bizottság javaslatai következtében tehát az Indiába való Transport kérdése egy külön ügyosztályi bizottságnak adatott által, melynek tagjai az Admiralitás, a War Office és az India Office tisztviselői közül vétettek, mely aztán be is adta véleményét e tárgyra nézve. A képviselőházi bizottságnak a Transport Officere vonatkozó javaslatai azonban mindez ideig csak részben fogantatosítottak. A War Office és az Admiralitás hajlandóak voltak e tervezet elfogadására, de az Indian és Colonial Office erősen ellenezték azt. § A Transport szolgálat tehát

° Commons Papers, 1861. vol. XII. pp. 379, 384.

† Commons Papers, 1861, vol. XII. pp. 379. 448.

§ A bizottság javaslataira vonatkozólag lásd továbbá az India és Colonial Office között folyt levelezéseket, Commons

ennek folytán mint eddig, úgy most is külön hatóságok vezetése alatt áll, habár a War Office és Admiralitás illető osztályaiban sok javítás történt e tekintetben.^h

1864 ápril 5-én azt jelentette a kormány a képviselőháznak, hogy az Indiába való seregszállítást Anglia és Alexandria között az Admiralitásnak szándékozik általengedni.ⁱ

Az Admiralitás Transport-osztálya egy külön igazgató vezetése alatt áll, ki évenként 1200 font sterling fizetést élvez, s ki mellé az Indiába való szállítás vezetésére egy katonatiszt, és körülbelül még husz más tisztviselő van adva.^j

A titkos tanács.

Fentebb egy alkalommal szólottunk ugyan már e testületről, de akkor csak mint az angol fejedelmek mellé adott nagy alkotmányos tanács szerepelt az előttünk, melyből idő folytával a kormányzás teendőivel megbízott szűkebb körű testület, az úgynevezett cabinet fejlődött ki; —

Papers 1862, vol. XXXIV. p. 901: Hans. Deb. vol. CXC. p. 338. Az abissíniai hadjárat alkalmával (midőn a Transport szolgálat kivételével minden jól ment) 1868-ban szerzett tapasztalatok ismét felelevenítették e kérdést, s valószínű, hogy már csakugyan egy oly szállítási rendszer fog életbe léptetni, mely a mellett hogy béke idején is igen előnyösen használható, háboru idején könnyen rendkívül kiterjeszhető lesz. Secretary Pakington *ibid.* vol. CXCI. p. 59. Quarterly Review januar 1868. p. 216.

^h Hans. Deb. vol. CLXV. pp. 665, 705—708. *Ibid.* vol. CLXIX. pp. 675, 666.

ⁱ *Ibid.* vol. CLXXIV. p. 445, *Ibid.* vol. CLXXX. p. 1023.

^j Navy Estimates, 1868—9, p. 16. Thom's Directory of the United Kingdom, 1868, p. 168.

most azonban mint az államigazgatás gépezetének egyik alkatrészét vesszük azt vizsgálat alá.^k

Habár a titkos tanács által régente bírt mindenre kiterjedő nagyfontosságú hatáskör (ez levén akkor azon testület, melyben a fejedelem jelenlétében az ország mindenféle ügyei intéztettek) részint a parlament hatalmának kifejlődése, de még inkább a végrehajtó közegek szervezetének tökélyesbülése folytán lassanként többféle-képen megnyirbáltatott, — és habár azon elv mind általánosabbá lett elismertetése folytán, hogy a fejedelemnek adott tanácsokért kiválólag csak a belső tanács, vagyis a cabinet tagjai tartoznak felelősséggel, azóta lényegesen megváltozott e testületnek jellege: — mindamellett is úgy az egyes állami kérdésekben a fejedelemnek adható tanácsokra, mint magának az ország ügyeinek kormányzására vonatkozólag is nem kevés megmaradt nála a régi titkos tanács jogaiból.

Minthogy Nagy-Britannia fejedelme csak a titkos tanácsosok segélyével, vagyis ezek tanácsa alapján intéz-kedhetik, ebből önként következik, hogy tehát minden fontosabb kormányzási cselekménynek a fejedelmi tanácsból kell keletkeznie, és minden ide vonatkozó rendeletnek az e célból összehívott titkos tanácsból kell kiadatnia.

Arra nézve, hogy miféle dolgokat lehet a koronának csupán az egyes ministerek tanácsa folytán intézni, s viszont melyekhez szükséges okvetlenül a titkos tanács határozata: nem lehet valami határozott szabályt felállítani. E tekintetben részint a szokás, részint az egyes par-

---

^k Az alább közlendő részletek lényegileg feltalálhatók a Privy Council Officeről szóló képviselőházi jelentésben is. Commons Papers 1854, vol. XXVII. p. 253.

liamenti törvények követelményei az irányadók, s általában csak annyit mondhatni, miszerint a fontosabb és szélesebb hatáskörű intézkedések rendesen a tanács határozatán alapúlnak, míg ellenben a koronának az egyes egyénekre vonatkozó jogai az illető minister tanácsa szerint érvényesíttetnek.¹

Azon ügyeket, melyeket rendesen a titkos tanács elébe kell terjeszteni, már egy fentebbi fejezetben tárgyaltuk, az ott előadott részleteket tehát nem szükséges itt is újra ismételni, s legyen elég csak annyit mondanunk, hogy azon ügyek, melyekre az ott felsorolt szabályok vonatkoznak, rendszerint a végrehajtó hatalom egyik vagy másik főbb osztályának hatáskörébe tartoznak, s ez felelős az ily ügyek elintézéseért. Sőt a korona jogtanácsosait is szintén meg szokták kérdezni az ily ügyek iránt, s a határozatok törvényszerűségeért ezek tartoznak felelősséggel. E — hogy úgy szóljunk — szűkebb körű törvényhozó testület határozatainak egyformasága végett azonban okvetlenül szükséges, hogy részint mindig bizonyos precedensek vétessenek a határozatok hozatalánál irányadókul, részint pedig az által biztosíttassék e cél elérhetése, hogy mindenféle ügy a fejedelem jóváhagyása alá terjesztessék; sőt oly esetekben, midőn valamely ügy egyik ministerium hatáskörébe sem sorolható tulajdonkép, az illető határozat kellő fogalmazásáról is kell gondoskodni.

Ha a titkos tanács elébe terjesztendő ügyek tulajdonkép csak közigazgatási dolgok, mint pl. midőn valami új államtitkárságot állítanak fel, vagy pedig valamely új ministerium szervezéséhez szükséges intézkedésekről van

---

¹ Cox, Inst. p. 650.

szó: ez rendesen tanácsvégzés (Declaration of the Queen in Council) útján történik, s ez szolgál aztán alapúl az ily intézkedésekhez szükséges okmányok kiadhatására. °

Továbbá a fejedelem mindenféle nyilatkozatai vagy nyilvános ígéretei, s a királyi család tagjainak házasságába való beleegyezése, Anglia Wales sheriffjeinek kineveztetése, és több más ily dolgok szintén mindig csak a királyi tanács határozatán alapúlhatnak.

A titkos tanács ezelőtt igen gyakran tartott üléseket, jelenleg azonban már ritkán történik meg, hogy két-három hétnél előbb hívatnék össze e tanács; üléseit rendesen ott szokta tartani, hol épen a fejedelem akkor tartózkodik, s a tanács egyes bizottságai által (ide számítva magát a cabinetet is, mely tulajdonkép csak a titkos tanács egyik bizottsága,) vagy pedig az egyes ministeriumok által elintézendő oly ügyek, melyekhez a királyi tanács jóváhagyására van szükség: e tanács üléseiben terjesztetnek a fejedelem elébe, hol aztán meghozatván az ezekre vonatkozó határozatok, ezek foganatosítás végett a kormány illető közegeinek adatnak által. °

Régebben szokás szerint a rendes ügyek intézésére

° Thomas, Hist. Pub. Depts. p. 27. Commons Papers, 1860, vol. LII. p. 227.

° A sheriffeket a fejedelem a titkos tanács valamely ülésén minden évben újra nevezi ki, mely célból minden megye számára három alkalmas egyén hozatik Ő Felsége előtt javaslatba, ki aztán rendesen a névsorban legelől álló nevet választja, ha csak valami fontosabb okot nem tud felhozni az e szabálytól eltérésre. Ez alkalommal a királynő rendesen egy tüvel egy lyukat szúr a választott egyén neve elébe, s innen származott azon kifejezés, hogy »kiszúrták a sheriffeket«. Cox, Commonwealth, p. 391.

is megkívánták, hogy legalább 7 titkos tanácsos, s a tanács clerkjeinek egyike jelen legyen az üléseken, mely utóbbi aztán saját aláírásával hitelesítette a hozott határozatokat; ^p a Prince Consort halála óta azonban egészen más szokás jött gyakorlatba. A politikai ügyek állása t. i. ép ekkor azt követelte, hogy előbb mintsem e szomorú esemény után legalább három hét eltelne, okvetlenül kell egy titkos tanácsülést tartani. Az Ő Felsége érzelmei iránt való kimélelemből 1862 januar 6-ára tehát egy oly ülést hívtak össze, melyben csak 3 cabinetminister volt jelen, t. i. a tanács Lord Presidentje, továbbá a bel- és a gyarmatügyi minister. E precedens óta aztán nem ritkán megtörtént, hogy a titkos tanács ülésein 7 tagnál kevesebb volt jelen, s ezek is mind cabinetministerek voltak. Az azonban mindig szokásban volt, hogy ezeken kívül még néhány titkos tanácsost is meghívtak, kik nem voltak a cabinet tagjai; de sohasem valami szabály alapján történt ez így, s ép ezért, ha a szükség úgy hozza magával, egészen mellőzni is lehet e szokást, s a titkos tanácsosok, ha csak a minisiterelnök felhatalmazása folytán Ő Felsége nevében meg nem hivatnak a tanács elnöke által, magoktól sohasem jelennek meg a tanács vagy pedig annak valamely bizottsága ülésein. A rendes ügyek tárgyalása végett csak a minisitereket, a királyi udvar főbb tisztviselőit és a canterbury érseket szokták meghívni. ^q

^p Corresp. Will. IV. with Earl Grey, vol. I. p. 36.

^q Somerset herceg és Albemarle gróf, kik különböző időben a főlovászmesteri hivatalt viselték, s azon ministerium lemondása után, melylyel együtt jutottak e hivatalra, még több hétig megmaradtak az állomásokon: ez idő alatt sohasem hivatnak meg a titkos tanács üléseire, a hová pedig azelőtt e hiva-

A rendkívüli esetekben azonban a ministerek határozzák meg, hogy kik lesznek a titkos tanácsba meghívandók. Magát a teljes tanácsot csak ritkán hívják össze, legutóljára 1839 nov. 23-án volt ilyen alkalom, midőn Ő Felsőége célba vett házasságát kívánták annak bejelenteni; ez ülésen 83 titkos tanácsos volt jelen.[†]

Ha valamely titkos tanácsi rendeletet valamely parlamenti törvény folytán kell kibocsátani, — minők pl. a himlőoltásra és a marhavészre vonatkozó törvények, — akkor az illető törvényben egyszersmind az ily rendeletek hozatalához szükséges titkos tanácsosok száma is meg van állapítva. A titkos tanács valamennyi régi teendőit, — az alkotmány által »a királyi tanácsban« végzendőknek követelt bizonyos formalitások kivételével — jelenleg e tanács egyes bizottságai intézik.[‡] E bizottságok határozatai — »a titkos tanácsi rendeletek«-től való megkülönböztetés végett, melyeket csak a fejedelem elnöklete alatt tartott tanácsülésekben lehet hozni, — »a tanács lordjai határozatá«-nak neveztetnek. Az ily bizottságok tagjait rendszeren a titkos tanács elnöke szokta összeválogatni, ki aztán felelős is ezek kinevezéseért, s az ezek részéről a titkos tanács elébe terjesztendő jelentésekért.

»A tanács lordjai« egyszersmind a kormány ellen elkövetett vétségekre, vagy bármely más elébe terjesztett rendkívülibb természetű esetekre nézve is, egy bizonyos főtörvényszéket (High Court of Record) is képeznek,

---

taluknál fogva mindig hivatalosak voltak. Lord John Russell, *Mirror of Parl.* 1835, p. 11.

[†] Commons Papers, 1847—8, vol. XVIII. p. 299. Grey *Early Years of Prince consort*, cb. XI.

[‡] Macqueen, *Privy Com.* 674, u.

mely nemcsak eskütételre kötelezheti az elébe idézetteket, hanem egyszersmind a rendes törvényszékek előtt folyamatba teendő vizsgálat idejére el is zárathatja a vádlottakat, — ez lévén az egyetlen bűnügyi törvényszék jelenleg Angliában, mely a felségsértési esetek tárgyalása alkalmával zárt ajtók mellett itél. E tekintetben azonban csak a vizsgálat teljesítésére, s nem pedig a büntetés kiszabására is van jogosítva, s az általa kiadott rendelet folytán elfogott egyének ép úgy a *habeas corpus* act védelme alatt állanak, mintha a rendes polgári hatóságok által fogattak volna el. "

Fel van továbbá jogosítva e tanács az Indiából és a gyarmatokból érkező kérvények és felebbevények elfogadására is, melyeket aztán bármily tartalmuak legyenek is azok, a tanács illető bizottságához utasíthat, s ennek jelentése alapján hozza aztán határozatait. Ép ily módon jár el a hozzá beérkezett bármiféle igénykereset, vagy panasz ügyében is, ha az nem tartozik valamely más polgári törvényszék vagy közigazgatási hatóság körébe. Ha az ügy azonban tulajdonkép valamely rendes polgári törvényszék által is megbirálható, akkor ez a titkos tanács jogügyi bizottságához utasíttatik, mely a mellett, hogy ez szolgál a rendes törvényszékek határozatai ellen beadott felebbezési kérvények legfőbb törvényszékeül, egyszersmind az Act 3 et 4 Wil. IV. c. 41 folytán arra is fel van jogosítva, hogy a fejedelem által hozzá utasított »bármiféle« ügyben is ítéletet mondhasson. " E törvényszék

" Cox, British Commonwealth, p. 390.

" Bowyer Const. Law, p. 127. Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 1281. Az Act 3 et 4 Wil. IV. 21-ik záradékához csatolt egy pótlék kinyilatkoztatja, hogy az abban említett megszorítások

annál sikeresebb működhetése végett a titkos tanácsba rendszeresen a jogi tudományok egyik vagy másik ágában kiválóbb szakférfiakat is szoktak meghívni, hogy a jogügyi bizottság határozatainál felhasználhassák ezek képességét. * Ha oly egyének, kik ugyan már titkos tanácsosok, de nem tartoznak a jogügyi bizottság tagjai közé, szintén kihallgatandóknak látszanak valamely ügyben: a Lord Presidens utasítása folytán kiadott rendes meghívón kívül még a titkos tanács clerkjétől, vagy jegyzőjétől is kapnak külön egy e célra szóló meghívást. * Ha a megvizsgálandó ügy nem jogi természetű, akkor az valamely rendes bizottsághoz utasíttatik.

A titkos tanács bizottságai eddig a következő nem bűnügyi természetű eseteknél vétettek igénybe, u. m. 1. midőn a II. Jakab férfi örökösének születési körülmé-

---

csak annyiban korlátozhatják a titkos tanács jog- és hatáskörét, a mennyiben magában a fent említett törvényben világosan ki van az téve.

* Macqueen, Privy Council, p. 688. Macpherson, Prac. of Judicial Committee p. VII. Sir Harris Nicolas azon véleményben van, hogy a VII. Henrik uralkodása ideje alatt úgynevezett rendes királyi tanácsosok (Kings Ordinary Chancellors) tulajdonkép csak a jogi ügyek intézésére voltak hivatva, a miből ugyan ő azt következteti, hogy tehát a titkos tanács lényegileg akkor is két osztályból állott, mint jelenleg, az egyik részt t. i. a király ministerei képezték, kiknek tanácsát a politikai kérdések elintézésénél vették igénybe, a másik részt pedig csupán bizonyos jogi ügyek elbírálására használták. Preface to Pro. of Privy Council, vol. VII. pp. XVI—XXIII.

* Return to adresse Ecclesiastical Appeals, Commons Papers 1866, vol. LV. p. 51. A jogügyi bizottság szerkezetének és működésének kitünőségére nézve lásd a Sir Roundel Palmer nyilatkozatát, Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 855.

nyeit, 2. a III. György épelműségének kérdését, 3. a Carolina királynő IV. György nejeül való megkoronáztatása iránt formált igényét, s végre 4. midőn némely uralkodók titkos vagyis törvénytelen házassági eseteit kellett megvizsgálni.⁷

1813-ban a Prince Regens a walesi hercegnő eljárását, az ezen »kényes ügy« vizsgálatával megbízott 1806-ki bizottság jelentésével együtt, egy 23 titkos tanácsosból álló törvényszék ítélete alá bocsátotta, melynek tagjai között a cabinetministereken kívül még három érsek, a londoni püspök, és több főbirák is említetnek,— azon kérdés eldöntése lévén e törvényszék feladatául kitűzve, hogy vajjon a walesi hercegnő és leánya Charlotte hercegnő közötti viszony megállapítására célszerű lenne-e még újabb szabályzatokat is hozni.⁸

1863-ban egy parlamenti törvénycikk folytán azon kérdés, hogy mely városba kellene a Yorkshire West Riding nevű kerülete számára megállapított törvényszéket elhelyezni, szintén a titkos tanács egyik bizottságához utasítottatott, hogy aztán ennek jelentése alapján, biztos határozatot hozhasson a tanács.⁹

Az angol királyok koronázási szertartása előtt, az ez alkalommal való jelenlehetésre magokat jogosultaknak tartók igényei megvizsgálása végett, szintén a titkos tanács egy bizottsága küldetik ki. E bizottság összeállítására nézve némelyek azt állították, hogy az alkotmány szerint

⁷ Murray's Handbook p. 107.

⁸ Edinb. Rev. vol. CIX. p. 170.

⁹ Hans. Deb. vol. CLXXIII. p. 809. Később megpróbálták ugyan a titkos tanács határozatának megdöntése végett a koronához egy felirat intézésére bírni a házat, de e kísérlet nem sikerült. *Ibid.* p. 817.

csak a cabinet felelős az illető titkos tanácsosok megválasztásáért, és hogy maga e bizottság aztán csupán a parlamentnek tartozik felelősséggel az elébe utasított ügyekben hozott határozataiért.^b Az ma már ritkán történik meg, hogy általánosabb érdekű ügyek is utasíttatnának a tanács valamely bizottsága elébe, vagy hogy az általa kihallgatott tanúk eskütételre köteleztetnének; de hogy egyes részletkérdések vagy többféle aprós ügyek ily bizottságokhoz utasíttatnak, az mindig szokásban volt, és mind e mai napig fenmaradt e gyakorlat.^c E bizottságok némelyike állandó és bizonyos előre meghatározott napokon tartja üléseit, mint pl. a kereskedelmi, közoktatásügyi és jogügyi bizottságok. Ezek közül ismét pl. a kereskedelemügyi bizottság nemcsak névleg, de tényleg is egy külön államhatósággá fejlődött ki, ellenben az oktatásügyi és jogügyi bizottság, legalább a mennyiben a Lord Presidentsnek vannak ezek alárendelve: még mindig összeköttetésben állanak a Privy Council Officeval.

A titkos tanács jogügyi bizottsága szolgál a gyarmatokban levő bármiféle törvényszékekre nézve is felelőviteli törvényszékül. Ép így a tengerészeti ügyekben is ez a legfelső forum és azon hatóság, mely által a korona az egyházi ügyekben az őt illető hatalmat gyakorolja. Mióta a brit gyarmatok legnagyobb részébe a felelős kormányrendszer lett behozva, az anyaállamhoz való felelővítés esetén szintén ez szolgál a törvények értelmezésére használt legfőbb közegül, és a gyarmatok eddig mindig

---

^b Lord Holland, Debate in the House of Lords, August 11, 1831, The Coronation of William IV.

^c Commons Papers, 1854, vol. XXVII. p. 254.

csak ennek ítéletébe voltak hajlandók belenyugodni.^d A különböző Lord Presidensek azonban »kivétel nélkül mindig idegenkedtek attól, ha a fejedelem a jogügyi bizottságra kívánta bizni az egyes elvont jogi kérdések eldöntését.«^e

Az Attorney és Sollicitor General mindig kötelesek, ha felszólíttatnak, e bizottság ülésein megjelenni, hogy a felmerült jogi kérdésekben véleményt mondjanak, vagy pedig a korona jogtanácsosaiként szerepeljenek.^f

Azon esetben, ha e tanács tagjai netalán eltérő nézetben vannak az elébök utasított ügyre nézve: a kisebbség nem foglaltathatja jegyzőkönyvbe különvéleményét, mivel a titkos tanács gyakorlata szerint a többség határozata mindig az egész bizottság véleménye gyanánt terjesztetik a fejedelem elébe.^g

Midőn az egymásután következő kormányok mind több és több nehezséggel találkoztak, egy oly Reform Bill alkotásánál, mely az egész parliament helyeslését meg birná nyerni: Grey gróf azon javaslattal állott elő,^h hogy a kormánynak egy régi és kétségkívül alkotmányos eszközhöz kellene e célból folyamodni. Ő t. i. azt tanácsolta, hogy a Reform Bill elkészítése végett a titkos tanács különböző politikai véleményű tagjai közül egy bizottságot kellene kinevezni, és azt állítá, hogy a kiválóbb pártvezéreket, ha a szükség úgy hozza magával,

^d Lásd Macpherson's Practice of the Judicial Committee, 1860. Edin. Rev. January, 1860, p. 63.

^e Votes and Proceedings of Leg. Assembly of Victoria Second Session, 1866, vol. I. C. No. 8, p. 13.

^f Campbell, Chancellors, VI. 100.

^g Edinb. Rev. vol. CXXI. p. 170.

^h Parl. Govt. (Edinb. 1858) p. 152.

igen üdvös lenne titkos tanácsosokká kinevezni, azon célból, hogy ily alkalmakkor aztán a jogügyi bizottság tagjaiul is meghívhatók legyenek azok; és ha e bizottság, vagy legalább annak nagyobb része megállapodnék valamely a közönség igényeinek megfelelő Reform-tervezetben: ennek a titkos tanács ülésében elfogadott jelentése aztán célszerű alapúl szolgálhatna a parlament elébe terjesztendő Reform Billhez. Grey gróf ez eljárásra precedensül az ausztráliai alkotmány esetét hozta fel, mely 1850-ben a titkos tanács Trade and Plantations című bizottsága elébe utasítottatott, — csupán az lévén e tekintetben a különbség, hogy e bizottság akkor kizárólag a kormány tagjából és ennek politikai párthíveiből állott. E javaslatnak kétségkívül sokféle jó oldala volt, de azért általában mégis nem helyeselték azt, eléggé fontosaknak tartván az ellene felhozott kifogásokat arra nézve, hogy ellensúlyozzák e javaslat kétségbevonhatlan előnyeit.¹

A parlamenti reform kérdését azóta a kormány és a parlament együttes törekvése eléggé szerencsésen megoldotta; Grey gróf azonban munkájának 1864-ben megjelent második kiadásában újabb okokkal támogatva ismét előadta javaslatát. Tekintetbe véve, hogy a korona ministerei sokféle elfoglaltatásuk miatt köztudomás szerint sohasem érkeznek reá, hogy kellőleg megfontolhassák a gyakorlatban levő törvényekre vonatkozólag a parlament elébe terjesztendő törvényjavaslatokat: munkája ez újabb kiadásában azt ajánlja, hogy rendesen a titkos tanácsot kellene használni az ily javaslatok előkészítésére. Az eddig a királyi vagy egyes ügyosztályi bizottságok

---

¹ E kifogások igen sok éleselműséggel vannak fejtegetve az Edinburg Review, CVIII. kötetének 275. stb. lapjain.

által végeztetni szokott teendők nagy részét a közön-
ség érdekeire való tekintetből igen előnyösen teljesíthet-
nék a titkos tanácsnak egyes cabinetministerek alatt álló
bizottságai, ha az e célra fordítandó időért és fáradságért
való kárpótlásul kellő évi fizetéssel ellátott, s elegendő
számú tapasztalt és képes egyének neveztetnének ki tit-
kos tanácsosokká.^k Egy oly széles tapasztaltságú állam-
férfiútól származván e javaslat, minőnek Grey grófot
ismertük eddig: mindenesetre megérdemli az, hogy ko-
moly figyelemre méltassuk azt.

Ha a kormány valamely, a fővárostól távolabb eső
vidéken kíván bizonyos vizsgálatokat teljesíttetni: akkor
a tanács lordjainak rendelete alapján szokott bizonyos
egyéneket kiküldeni, mint például ha az ország határain
egészségügyi őrség felállítására, vagy pedig a Municipal
Corporations Act rendelete folytán bizonyos városok-
nak helyhatósági kiváltságokkal való felruházására van
szükség.¹

Az 1858-ki Public Health Act szintén a titkos taná-
csot tette felelőssé a himlőoltásnak az egész országban
való elterjesztéseért, ez lévén megbizva a hatóságoknak a
közegészségügyre vonatkozó intézkedései felett való köz-
vetlen felügyeleti joggal, s általában ennek lévén köteles-
sége az egész társadalomnak, de különösen az iparral fog-
lalkozó osztályoknak egészségügyi szabályokkal való ellá-
tása. A kormánynak a közegészségügyi dolgokba beavat-
kozása az 1831-ki év nyarától fogva számítható, midőn a
cholera az egyesült királyságban mindenütt igen erősen

^k Grey, on Parl. Govt. New ed. pp. 270, 323.

¹ Commons Papers, 1854, vol. XXVII. p. 254.

kezdett pusztítani. Ekkor t. i. a titkos tanács egy rendelete alapján egy Central Board of Health című bizottság küldetvén ki: ennek utasításai igen jótékonyan hatottak a közegészségügy helyreállítására. Azóta azonban a tapasztalat azt mutatta, hogy egy még sokkal terjedelmesebb gépezetet kell e célra felállítani, mi megtörténvén, a nép egészségi és erkölcsi állapota azóta szemlátomást javult, s a közép élettartam tekintélyes mérvben hosszabodott. Az 1858-ki Public Health Act végrehajtásával jelenleg a titkos tanács egy állandó alosztálya van megbízva, mely Public Health Department név alatt ismeretes, s mely a tanács bármely három lordjából állhat, csakhogy a közegészségügyi bizottság alelnökének is köztök kell lenni. E lordok aztán magok neveznek ki egy tisztviselőt, ki Medical Officer of the Privy Council (a titkos tanács egészségügyi biztosa) cím alatt évenként jelentést tesz a titkos tanácsnak ez ügyről. E jelentéseket rendszeren a parlament asztalára is le szokták tenni, és mindig feltalálhatók az ülésszak iratai között, s egyikét képezik a legfontosabb és számos nagybecsű gyakorlati javaslatokat tartalmazó okmányoknak.

Az 1867-ki Contagious Diseases (Animals) Act folytán Cattle Plague or Veterinary Department cím alatt közelebb egy új hatóságot kellett felállítani. E törvénycikk egyszersmind azt is kimondja, hogy a titkos tanács rendeletei alapján keletkezett engedélyek kibocsátása vagy visszavonása ügyében a tanácsnak »bármely két tagja« is jogérvényesen intézkedhetik.^m

A titkos tanács Lord Presidenssége nagyméltóságú

---

^m 30 et 31 Vict. c. 125, sec. 4. Hans. Deb. vol. CLXXXIX, 999. Továbbá Civil Service Estimates 1868—9, Class. II. p. 36.

és nagyfontosságú hivatal, mely még VIII. Henrik uralkodása alatt keletkezett.^o A titkos tanács a Lord Presidens elnöklete alatt áll, s az ezen hatóság alá tartozó összes hivatalokra való kinevezési jog ennek kezébe van letéve. A tanács ülései alkalmával ez ül legközelebb a fejedelemhez, s ez terjeszti elébe az elintézendő ügyeket, s kéri ki királyi beleegyezését azokra. Ő ügyel fel az oktatásügyi osztály működésére is, s efféle teendőin kívül, melyek aránylag rendszeren nem sok időt vesznek igénybe, még ő ügyel fel a közegészségügyi osztályra is, és a valamely külön államhatóság elébe nem tartozó ügyekre vonatkozó tanácsvégzések előkészítéséről is ő gondoskodik. Az egyes különös alkalmak felmerültével szükségesnek mutatkozó külön bizottságok kiküldésére is ő van jogosítva, s ő veszi át ezek jelentéseit.

A kormány vezére a lordok házában rendszeren, — habár nem szükségkép, — a Lord Presidens szokott lenni, ha t. i. e háznak tagja az, a mi viszont rendszeren így szokott lenni.^o

A Lord Presidens évi tiszteletdíja 2000 font sterling, s hivatalát azon ministerium kormányon maradásaig tarthatja meg, melynek maga is tagja.

A titkos tanácsnak ezelőtt rendszeren két clerkje volt, de 1859-ben megürülvén az egyik állomás, nem töltetett az ismét be. A clerk évi fizetése 1400 font sterling, s a titkos tanács bármely bizottságának is ex officio

^o Lásd Palgrave, on the King's Council, p. 98.

^o Report Commons Committee on Education 1865. Evid. 51—53, 634, 2311. Az egyetlen eset, midőn a képviselőház tagja viselte e hivatalt, az volt, midőn 1854-ben Lord John Russell volt Lord President.

titkára még azon esetben is, ha teendőit kizárólag a segédtitkárok végezik is. Kinevezési okmánya a nagypecsét alatt adatik ki, s hivatalát csak addig tarthatja meg, míg a fejedelemnek úgy tetszik az. Mellé segítségül egy szűkebb körű kis tisztikar van adva, s legfőbb teendője abból áll, hogy jelen kell lennie a tanács és a bizottságok ülésein, s ő fogalmaztatja a tanács végzéseit, rendeleteit és jegyzőkönyveit, és ő vezeti annak hivatalos levelezéseit.^p A Privy Council Officenak alárendelt hivatalok még a Public Health, Cattle Plague és Quarantine Departmentek.^q

A titkos tanács oktatásügyi bizottsága.

A titkos tanács oktatásügyi bizottsága, »mely általában az oktatásügy vezetésével van megbízva«, egy titkos tanácsi rendelet által legelőször 1839-ben küldetett ki, s ma a parlament által jóváhagyott különböző tanácsvégzések alapján működik.^r Nagy-Britanniában az oktatásügy előmozdítására a parlament ugyan már 1833-ban megszavazott 20,000 font sterlinget, de ez összegnek az oktatásügyi célokra való felhasználása végett csak 1839-ben állítottak fel egy külön hivatalt. E hivatal eleinte teljesen a titkos tanács fenhatósága alá volt ren-

^p Murray's Handbook, p. 109. Rep. on Official Salaries, 1850, Evid. 122. 325, 1259. Civil Service Estimates, 1868—9. Class. II. No. 14.

^q Civil Service Estimates 1868—9, Class. II. No. 14. Az e hivatalok körében foganatosítani szándékolt megszorításokat lásd Hans. Deb. vö. CXCIH. pp. 1194, 1288.

^r Rep. of Commons, Com. on Education, 1865. Min. of Evid. 2302.

delve, mint annak egyik bizottsága, és tulajdonkép csak egynehány cabinetministerből állott, kik fel voltak arra hatalmazva, hogy az oktatásügyi célokra szolgáló csekély összeg felhasználása ügyében olykor üléseket tarthassanak. 1853-ban azonban az e kérdés megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése következtében egy Education Department szerkesztetett, mely egy titkárral, két segédtitkárral és számos clerkekkel ellátva, a titkos tanács Lord Presidensének elnöksége alá helyzetetett.

1866-ban a Sir John Pakington által tett indítvány folytán a képviselőház elhatározta, hogy az Act 19 et 20 Vict. c. 116 alapján az Education Departmenthez titkos tanácsi rendelettel egy Vice Presidenst kell kinevezni. E tisztviselő a kormány tagja s egyszersmind titkos tanácsos is szokott lenni, de azért nem vesz részt a cabinetben, s e törvénycikk szerint fel van hatalmazva, hogy e hivatalnak az alsóházban való kellő képviseltetése végett helyet foglalhasson e házban, * de azért habár ez ügyosztály tényleges vezetésével ő van megbízva: a Lord Presidens legfőbb felügyelete alatt áll. †

Hogy mily nagyfontosságú volt ezen változás, és hogy mily óriási mérvben nevedett azóta az Education Committee hatásköre: az eléggé világosan látható azon tényből, hogy a parliament évről évre mind nagyobb összegeket szavaz meg az oktatásügy előmozdítására. — 1838-tól fogva egész 1841-ig évenként csak 30,000 font sterling szavaztatott meg e célra; de ez évtől kezdve

* *Ibid.* 1887.

† Report on Misc. Expend. 1860, p. 21. Hans. Deb. vol. CLXXV. pp. 374, 377, 383. Rep. Com. on Education, 1865. Evid. 827, 828.

egész 1868-ig rohamosan emelkedtek az összegek, úgy hogy ez idő alatt mindössze 842,554 font sterling fordított csupán magában Nagy-Britanniában e célra. (Ezen kívül a tudományok és művészetek előmozdítása végett az egyesült királyságban 1841-ben 1100 font, ez évtől kezdve 1868-ig pedig mindössze 239,290 font sterling használtatott fel.^u) De azt sem kell felednünk, miszerint az oktatásügyi célokra fordított e roppant összegeken kívül még számos alapítvány és önkéntes adomány is járult az iskolák fentartásához, úgy hogy mindezeket tekintetbe véve, sokan azon véleményben vannak, hogy az egyesült királyság (Írlandot ide nem értve, mely iránt külön törvénycikk intézkedik) elemi oktatás ügyére 1863-ig évenként általában legalább is 2.000,000 font sterling fordítottatott.^v Azóta azonban az új Revised Code

^u Civil Service Estimates, 1868—9, class. IV. Nos. 8, 9.

^v Sandford's Bampton Lectures for 1861, p. 148. Lásd továbbá a Popular Education ügyében kiküldött 1861-ki bizottság jelentéséhez csatolt statisztikai adatokat, Commons Papers 1861. vol. XXI. pt. I. p. 578. E jelentés, mely a hozzá csatolt függelékekkel együtt hat vastag kötetet képez, a legbelső és kimerítőbb vizsgálatok eredményeit tartalmazza. Benne nem csak az állami, hanem a magán-alapítványokból fenntartott tanodák, továbbá a különböző elemi és a szegények oktatásügyét előmozdító jótékonyági intézetek állapota is fel van tüntetve. Ezeken kívül a tengerészeti és katonai tanodák, és több másféle képző intézetek ügyeivel is részletesen foglalkozik e jelentés, és igen becses javaslatokat tartalmaz azok igazgatásának reformjaira nézve. (Hans. Deb. vol. CXXI. p. 106.) E bizottságot, mely Newcastle herceg elnöklete alatt működött, 1861 július 18-án Clarendon gróf elnöklete alatt egy másik hasonló bizottság követte, melynek feladatául a közép- és felsőbb osztályok fiainak nevelésével foglalkozó 9 főbb tanoda (t. i. Eton, Winchester, Westminster, Charter House, St. Paul,

utasításai folytán tekintélyes mérvben le kellett szállítani ez óriásilag felszaporodott kiadásokat. Minthogy azonban 1868-ban Angliában és Walesben a nappali és esteli iskolák számára újabb kiadásokra volt szükség:

Merchant Taylors, Harrow, Rugby és Shrewsbury) állapotának megvizsgálása volt kitűzve. E bizottság 1864-ben adta be jelentését, mely a függelékekkel és másféle okmányokkal együtt 4 vastag kötetre ment (Commons Papers 1864, vol. XXI.). E bizottság javaslatai folytán az angol nyilvános tanodák szaporítása és jobb kormányzása érdekében Clarendon gróf, a fent említett bizottság elnöke, egy törvényjavaslatot nyújtott be a lordok házába (Hans. Deb. vol. CLXXVIII. p. 632), mely aztán mindkét házban s az e célra kiküldött külön bizottságokban részletesen megvitattatván, az 1868-ki ülészek alatt végre csakugyan törvénynyé lett. (31 és 32 Vict. c. 118.) E törvénycikk csak a hét főbb tanodára szorítkozik, és nem terjed ki a St. Paul és Merchant Taylors nevű intézetekre is. Végre 1864 dec. 28-án e fentebbi tanintézetek kivételével Anglia és Wales valamennyi oktatásügyi intézeteinek megvizsgálására egy harmadik bizottság is küldetett ki. E bizottságnak tehát igen széles hatásköre volt, mert a fentebbi kilenc tanintézet kivételével mindenféle oktatásügyi intézetek megvizsgálására fel volt hatalmazva, akár állami, akár magán-alapítványokból vagy segélyekből tartattak légyen is fel azok. E bizottságnak felettébb terjedelmes és kimerítő jelentése 1868-ban mutattatott be a parlamentnek; a kihallgatott tanúk vallomásairól felvett jegyzőkönyvekkel, függelékekkel, s a Canadában és több más államokban működött segédcommissionerek jelentéseivel együtt 24 vastag kötetet képez az. Minthogy e jelentés beadása után nem lehetett ez ügyben azonnal maradandó törvényt alkotni: 1868-ban egy Suspensory Actot hozott a parlament, melyben kijelentetik, hogy a fent említett iskolák bármelyikéhez kinevezett igazgatók, tanítók stb. csak azon kikötés mellett kapják kineveztetésöket, hogy a később ez ügyben hozandó törvény is kötelező erővel fog bírni reájok nézve. (31 et 32 Vict. c. 32.)

ismét szaporodott ezen összeg.^w Mielőtt az Education Department különös teendőinek tárgyalására térnénk által, szükség, hogy e hivatal főbb tisztviselőinek helyzetét és hatáskörét is megvilágítsuk egy kissé.

Az e hivatalra az utóbbi évek alatt nehezült újabb teendők következtében annak szerkezete lassanként lényeges változáson ment keresztül. E hivatal felelős főnökeiül többé nem az Education Committee rendes tagjai, hanem a Lord Presidens és a Vice Presidens tekintetnek.

A titkos tanács oktatásügyi bizottságának tagjai a Vice Presidens kivételével rendszeren a cabinetnek is tagjai szoktak lenni.^x Ennek következtében minden kormányváltozás alkalmával ezek is mind megváltoznak. Rendszeren a tanács Lord Presidense szokta őket összeválogatni, és részint az illetők által a kormányban viselt hivatalra, részint az oktatásügyi kérdések iránt tapasztalt érdekeltségökre van tekintettel a választásnál. Egy 1868 december 12-ki királyi nyilatkozat a Lord Presidensen kívül a Vice-Presidenst, az Admirális első Lordját, a belügyi, hadügyi, gyarmatügyi és indiai államtitkárokat, a kincstár első Lordját, a szegényügyi bizottság (Poor Law Board) elnökét s a Chancellor of the Exchequert

^w Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 295. Továbbá *ibid.* vol. CLXXIII. p. 1375. A Nagy-Britannia nyilvános tanintézetei számára az 1867—68-ik évre megszavazott államsegély már csak 705,865 font sterling volt, míg ellenben 1863—64-ben e célra 804,002 font sterling fordított. A fentebbi összeg azonban 1868—69-ben már ismét 842,554 font sterlingre emelkedett, de minthogy a kormány elállott az általa beadni szándékolt Education Billtől: csak 781,324 font sterlinget vett ez évben igénybe az oktatásügyre. Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1134.

^x Rep. Educ. Committee, 1865, Evid. 227.

jelöli ki e bizottság tagjaiul. Az utóbbi tisztviselőnek mindenesetre mindig bent kell lenni a bizottságban, mivel ennek csaknem valamennyi határozata, közvetve vagy közvetlenül, de mindig pénzkidrást von maga után. Sőt az is igen célszerű, hogy a belügyministerium is képviselve legyen e bizottságban, míg ellenben a többi ministeriumokra nézve nem okvetlenül szükséges, hogy valamelyik főnökük meghivassék abba.⁷

Igen kívánatos volna ugyan, hogy ha a cabinetnek is volna egy állandó oktatásügyi bizottsága,⁸ de az ügyosztály jelenlegi szervezetének megállapítása óta sohasem avatkozik az e bizottság igazgatási teendőibe, s nem vesz részt a hivatal folyó ügyeinek intézésében; hanem midőn a Lord Presidens szükségesnek látja, a titkos tanács üléstermébe összehíván annak tagjait, az elébök terjesztett javaslatok, vagy más az általános oktatásügyi politikára vonatkozó fontosabb kérdések felett határoznak.⁹ Az ülésre meghívott tagok nem mindig jelennek meg mindnyájan; a gyűlés határozatképességéhez legalább 3 tag jelenléte szükséges, de ha attól lehet tartani, hogy még ennyi tag sem lesz összehozható egy bizonyos napra: akkor a Lord President és a Vice-President a bizottság elébe terjesztendő ügyet saját felelősségükre magok intézik el,¹⁰ és tényleg csakugyan jogosítva is vannak erre.¹¹

A bizottságnak azonban magának is van saját hatásköre, habár tulajdonkép csak tanácsadó és határozó tes-

⁷ Rep. Educ. Com. 1865. Evid. of Earl Granville, 2327—2330, 2964; of Earl Russell 3052.

⁸ *Ibid.* Lowe's Evid. 810.

⁹ *Ibid.* Evid. 117, 130.

¹⁰ Rep. Educ. Com. 1865. Evid. 61—64, 361—365, 1318, 1347.

¹¹ *Ibid.* 133.

tület az. Maga e testület sohasem indítványozza az általa kiadott s u. n. titkos tanácsi rendeleteket, hanem csak véleményét nyilvánítja azok felett.^d Jogilag ugyan e bizottság kezébe van letéve az ország oktatásügyének intézésére vonatkozó összes hatalom, de gyakorlatilag mégis úgy áll a dolog, hogy csupán maga a Lord Presidens intézkedik mindenféle végrehajtási ügyekben; és habár elméletileg e bizottság tagjai mind felelősek e hatóság intézkedéseier: de a parlamentben rendszerint mégis csak a Lord Presidens szokták felelősségre vonni azokért.^e Sőt még ha a bizottsági tagok többsége leszavazná is a Presidens vagy a Vice-Presidens indítványát, — de a mi még eddig sohasem fordult elő, — ezáltal azért még nem kényszeríthetik arra, hogy e tisztviselők az ő véleményöket fogadják el,^f mert ép úgy, mint a cabinetnél láttuk azt, e bizottság határozatai sem foglaltatnak valami hivatalos formába, s nem vezetetik róluk jegyzőkönyv, ha csak valami rendelet kiadásáról nincs szó.^g Sőt még azon kérdést is, hogy mikor tartson a bizottság üléseket, és kik lesznek meghívandók azokra: csak egyes »udvari rendeletek (Court Circular) útján állapítják meg.^h Az Education Department titkára nem köteles megjelenni a bizottság ülésein, csak ha különösen fel nem szólítatik arra.ⁱ

^d *Ibid.* 609—614.

^e *Ibid.* 763, 776.

^f *Ibid.* 118—122. A bizottság többsége ugyan kétségkívül jogosítva van leszavazni a Lord Presidens indítványát, de ez ismét a cabinethez felebbezheti a kérdést eldöntés végett. Earl Russel, *ibid.* 3064, 3065. Lásd továbbá gróf Granville's Evid. 1903. 2324, 2400.

^g *Ibid.* 151, 223.

^h *Ibid.* 418.

ⁱ *Ibid.* 69, 70.

Habár a Lord Presidensnek teljesen tetszésére van bizva, hogy vajjon be akar-e valamely kérdést a bizottság elébe terjeszteni vagy sem: de az mindemellett is kötelessége, hogy ha valamely rendeletet kíván kibocsátani, azt a bizottság véleményezése alá bocsássa, mivel ép az e bizottság feladata, hogy e tekintetben akadályúl szolgáljon a Lord Presidens önkényének.^j Sőt Lowe annyira ment, hogy azt állította, miszerint ily rendeletek kiadására maga e bizottság is kötelezve van, és hogy ha nem tudnak a tagok összhangzó véleményre jutni az ilyenekre nézve a Lord Presidenssel: akkor kétségkívül a bizottság véleményének kell érvényesülni. Elismervén, hogy arra ugyan még eddig sohasem fordult elő eset, hogy a bizottság közvetlen összeütközésbe jött volna a Lord Presidenssel: egyszersem azt is állította, hogy a bizottság véleményének nyilvánítása mindig elegendő hatással volt az elnöknel arra nézve, hogy ez is megváltoztassa véleményét, és hogy még eddig sohasem cselekedtek azok a bizottság akarata ellenére.^k

A bizottság akkori elnöke (Granville gróf) szintén annyira át volt hatva az Education Committeenek, mint tanácsadó testületnek fontosságától, hogy habár egyfelől erősen vitatta is azon elvet, miszerint az alkotmány szerint az elnököt illeti e hivatalban a legfőbb hatalom és felelősség, — de másfelől azt is kinyilatkoztatta, hogy ő a maga részéről collegái beleegyezése nélkül semmiféle fontosabb intézkedésért sem hajlandó magára vállalni a felelősséget, ezek beleegyezését pedig azáltal véli legkönnyebben megszerezhetőnek, ha a cabinetnek is van egy

^j Rep. Educ. Com. 1865. Lowe's Evid. 615, 663.

^k *Ibid.* 620, 764—768, 777, 806.

kiválólag az oktatásügygyel foglalkozó bizottsága.¹ Ő a saját hivataloskodása ideje alatt mindig úgy tapasztalta, hogy az Education Committee igen használható eszköz, és hogy e bizottság tagjai mindenkor készek megjelenni az üléseken, míg ellenben hivatalbeli előde (Lord Salisbury) mindig nehéznek találta e bizottság összehozását.^m De egyszersmind azt is bevallotta, hogy ő »közigazgatási kérdéseket« sohasem terjesztett a bizottság elébe,ⁿ — és hogy sohasem tartotta annak tagjait a tett intézkedésekért felelősöknek, csupán a mennyiben a cabinetnek is tagjai voltak azok.^o Lord Russell hasonlókép úgy nyilatkozott, hogy azok, kik résztvesznek valamely határozat hozatalában, bizonyos mérvben felelősséggel is tartoznak ugyan azért, de hogy mennyire terjed aztán e felelősség, azt felette nehéz volna pontosan megállapítani.^p

E hivatal felelős elnöke a titkos tanács Lord Presidense lévén, mindenféle közigazgatási kérdésekben is az ő akaratának kell érvényesülni, ha t. i. ragaszkodni kíván ezen jogához.^q

Gyakran felmerült már azon kérdés is, hogy vajjon kívánatos-e az, miszerint e hivatal felelős főnöke egy oly magas állású tisztviselő legyen, minő a titkos tanács Lord Presidense; de az 1865-ki Education Committee előtt ez ügyben kihallgatott kiválóbb államférfiak nyilatkozata szerint kétségkívül többféle előnyökkel jár ez

¹ *Ibid.* 1887, 2325.

^m *Ibid.* 1886—1888, 2401.

ⁿ *Ibid.* 1891.

^o *Ibid.* 1902, 2433. Lásd Adderley's Evid. to the Same effect, 834.

^p Rep. Educ. Com. 1865. 2890—2892, 3042.

^q *Ibid.* 23, 113, 620, 1906.

intézkedés. Ilyen pl. legelőször is az, hogy a Lord Presidens egy állandó összekötő kapcsúl szolgál ez ügyosztály és a cabinet között, mely utóbbinak kivétel nélkül mindig tagja szokott az lenni, míg ellenben a Vice-Presidensnek már nincs helye a cabinetben.^r Az oly ügyosztályok, melyeknek nem valamely cabinetminister az elnöke, semmiféle ügyben sem érintkezhetnek közvetlenül a cabinettel, hanem e célból mindig egy a belügyminister által benyújtandó emlékiratot kell szerkeszteniök, mely eljárásnak aránylag sokkal kevesebb hatása van ahhoz képest, ha egy cabinetminister bármely ügyben is közvetlenül értekezhetik collegáival.^s Habár tehát az Education Department elnöksége fontosságra és méltóságra nézve nem állítható más cabinetministerségekkel egy színvonalba, és habár az e hivattal együtt járó teendők nem eléggé jelentékenyek arra nézve, hogy e hivatal viselője ezért igényt tarthasson a cabinetministerségre: mégis kétségkívül igen előnyös, ha a cabinetnek is tagja az.^t

Továbbá arra is nagy szükség van, hogy e hivattal valamely felelős tisztviselő képviselje a lordok házában, a minek legfőképp az az oka, hogy a püspökök ép e házában foglalnak helyet, s másfelől pedig a parliament által a közigazgatási célokra megszavazott összegek $\frac{4}{5}$ része oly tanintézetekre fordítatik, melyek szoros összeköttetésben állanak az angol egyházzal, s a melyek által tehát a püspökök természetesen igen közelről érdekelve vannak. E mellett számos közoktatásügyi kérdések oly közel érintik a vallást és az egyház érdekeit, hogy felettébb szük-

^r *Ibid.* 142.

^s *Ibid.* 667, 668.

^t *Ibid.* 664, 839, etc.

séges, miszerint az ilyenekre nézve bármikor is könnyen lehessen értekezni a püspökökkel.^a Továbbá a titkos tanács Lord Presidense, mint fentebb már említettük, nemcsak egy egyszerű tagja a felsőháznak, hanem egyszersmind a kormány ügyeit is ez vezeti, a parlament ezen részében.

A titkos tanács Lord Presidensének az Education Office elnökségéből folyó teendői, habár nem eléggé fontosak is egy ily magas állású miniszterre nézve, de épen nem valami jelentéktelenek; s e mellett mint a titkos tanács elnökének is számos nagy figyelmet igénylő teendői vannak. Rendesen ugyan aránylag kevés időt vesznek ezek igénybe, de a midőn összehalmozódnak, mégis igen sok gondot adnak az illetőnek. Az Education Office igazgatása felettébb nehéz és kényes természetű hivatal, mivel közvetlenül az állampénztárt veszi igénybe, és mindenféle intézkedéseinél mindig az egyházzal gyülik meg a baja.^v

E hivatal ügyeinek általános igazgatása mellett a Lord Presidens kezében van az ezen osztály összes hivatalaira való kinevezési jog is. Ő nevezi ki és bocsátja el a tanfelügyelőket, s mindig az ő véleményét kéri ki az alelnök, ha a hivatal rendes ügyeinek igazgatásában valami változtatást kíván tenni; úgy hogy alig merülhet fel ez ügyosztályban oly kérdés, melyről a Lord Presidensnek nem volna tudomása, mivel egy vagy más alakban utoljára is mindenféle ügy megfordul előtte, s ennél fogva bármely kérdésre is megfelelhet a lordok házában,

^a Rep. Educ. Com. 1865, 141. Továbbá Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 875.

^v *Ibid.* 634, 664, 665, 775, továbbá 839, 845.

a nélkül, hogy a Vice-Presidenshez kellene fordulnia tanácsért, — ha csak nem valami aprós kiviteli részletre vonatkozik az. ^w

Az Education Committee rendes folyó ügyeit azonban tulajdonkép mégis csak a Vice-Presidens intézi. Ép azért hogy e bizottságnak tagja lehessen, melynek ülésain mindig jelen tartozik lenni, — hivatalba léptekor egyszer smind titkos tanácsossá neveztetik ki. Hivataloskodása ideje alatt folytonos összeköttetésben áll a Lord Presidenssel, mert habár egészen tetszésétől függ, hogy mely ügyeket terjeszt a Presidens elébe, s melyeket nem, — és a hivatal rendes ügyeinek ^v/₁₀ része valóban a Presidenshez való előleges bejelentés nélkül intéztetik el, — általában mégis azt mondhatni, hogy oly jó egyetértés uralkodik e két tisztviselő között, miszerint semmiféle újabb határozatot nem hoznak, s a meglevő határozatokon semmiféle változtatást nem tesznek a Presidens beleegyezése nélkül. ^x

Az építkezési költségek utalványozása, s általában a közoktatásügyi célokra szánt összegeknek a parlament határozatai értelmében való felhasználása kizárólag a Vice-Presidensre van bízva; ez azonban soha semmiféle változtatást sem tesz e tekintetben hivatali főnökének előleges megkérdezése nélkül. ^y

Mr. Lowe nyilatkozata szerint a Vice-Presidens helyzete nagyon hasonlít az al-államtitkárok állásához, — azon kivétellel, hogy ez helyet foglalhat az Education

^w *Ibid.* 869, 907, 910.

^x Rep. Com. on Education Inspectors Reports, 1864, p. 55. Rep. Com. on Education, 1865, Evid. 34—49, 113, 220, 334, 624, 828, 1872—1878, 2308.

^y *Ibid.* 221, 869 etc.

Committeeben, és hogy csupán hivatalának a Lord Presidents a bizottság utasításai értelmében való hű és pontos vezetéseért, vagyis más szavakkal saját személyes magaviseleteért felelős.^z Az ex-President Lord Salisbury és az ex-Vice-President Adderley igenis hajlandók Lowenak igazat adni azon pontra nézve, hogy e hivatal ügyvezetéseért csupán maga a Lord President tartozik felelőséggel.^a Másfelől az ép akkor hivatalban levő Vice-President (Bruce) úgy vélekedett, hogy a President és a Vice-President egyenként és együttesen is felelősek a parlamentnek ez ügyosztály vezetéseért;^b a tanács akkori elnöke Granville gróf pedig — ki 12 év óta viselte már akkor e hivatal főnökségét, — azon nézetének adott kifejezést, hogy e kétféle vélemény bizonyos mérvben összeegyeztethető egymással. Szerinte »bármely kérdésnek végleges eldöntési joga mindenesetre a Lord Presidentt illeti, és ha vagy maga, vagy alárendeltjei bármelyike valami hibát követ el: ő felelős azért a parlamentnek.« Nézetei helyességének bizonyosságául a Lowe esetére hivatkozott.

1864-ben a képviselőház megrovólag nyilatkozván az Education Committee vezetéséről. Lowe, — ki akkor a bizottság alelnöke volt, — e miatt lemondott hivataláról. Lord Granville azonban úgy vélekedett, hogy Lowe lemondása csak onnan származott, mert hibásan fogta fel a tényeket, s ő maga nem is mondott le, habár meg volt felőle győződve, hogy ha valakinek, akkor neki kellett volna lemondania. Valóban be is adta

^z *Ibid.* 621—624, 679 etc.

^a *Ibid.* 948—952, 1316—1322. De Adderley egyszersmind azon véleményben van, hogy az e kérdés körül tapasztalható nagy véleménykülönbség mégis azt mutatja, miszerint pontosabban körvonalozni kell a Vice-President állását.

^b *Ibid.* 827, 834.

már lemondását Lord Palmerstonnak, de a premier annak visszavételére szólította fel, mibe azonban csak azon feltétel alatt egyezett bele, ha a kormány rá fogja bírni a képviselőházat, hogy még egyszer újabb tárgyalás alá vegye az ügyet, a mi aztán véglegesen határozni fog maradása vagy távozása felett. Szerinte a Lowe lemondására semmi esetre sem volt szükség, és csak az által indokolhatni eljárását, ha személyes becsületében érezte magát sértve a ház határozata által, mert e miatt tulajdonkép csak a Lord Presidensnek kellett volna lemondani, s a Vice-Presidens tovább is hivatalában maradhatott volna.

A felelősség kérdését illetőleg azt is meg kell még említenünk, miszerint bármely alsóbb rangú tisztviselő állására is nagy befolyással van az, ha az illető osztály parlamenti képviselével ő van megbízva. Az illető tisztviselő, — legyen az bár Vice-Presidens vagy alállamtitkár, — ez által nem veszíti el ugyan tulajdonkép hivatalos jellegét, de mégis mint osztályának képviselője, kétségkívül felelősséggel tartozik a képviselőháznak, habár a felelősség még sokkal nagyobb mérvben terheli hivatali főnökét, kinek rendeleteit ő foganatosítani köteles, s kinek felsőbbségét mindenkor tartozik elismerni.^{a a} A Vice-Presidens e mellett még magasabb állású is, mint az alállamtitkár, s aránylag nagyobb személyes felelősséggel is tartozik; míg ellenben az alállamtitkárról, ki saját osztályát képviseli az alsóházban, és a ki talán kiválóbb részt vesz a közügyek intézésében: természetesen mindig azon véleményben szoktak lenni, hogy neki is van valami befolyása a hivatal igazgatására, és bizonyos mérvben sohasem lehet ment a hivatalért való felelősség terhétől.^{b b}

^{a a} Rep. Com. on Education, Evid. 1896, 1897. A további részletekre nézve lásd Lowe esetét, I. k. 267. l.

^{b b} Rep. Com. on Education, Evid. 1901, 1906, 1909, 2342, 2410 stb. Russel lord is kijelentette, hogy ő a maga részéről szintén egyetért Granville nézeteivel, 2901 stb.

Az Education Department hatásköre, mint már fentebb említettük, aránylag nagyon alárendelt fontosságú a kormány többi főbb ügyosztályainak teendőihez képest. Valami nagyobb horderejű államügyek sohasem merülnek ezelőtt fel, hanem csupán a kormány által rendelkezése alá bocsátott összegeket osztja szét, bizonyos feltételek kikötése mellett, az ezek felvételére jogosított egyének között. Vagyis más szavakkal, e hivatal összes teendője csupán abból áll, hogy olynemű szabályokat alkosson, melyeknek foganatosításához a képviselőház hajlandó lesz a szükséges összegeket megszavazni. ° E szabályok legfontosabbjai a titkos tanács oktatásügyi bizottsága határozatainak neveztetnek. A tanács határozatai különböznek a tanács rendeleteitől. Az utóbbiaknak a titkos tanács teljes üléséből kell származniok, és csak a fejedelem jóváhagyása folytán adhatók ki; míg ellenben az előbbieket oly ügyosztályi szabályzatok, melyek minden általok érdeklettekre kötelező erővel bírnak, ha már legalább egy hónapig feküdtek azok minden kifogás nélkül a parlament asztalán. ^d

E határozatok előkészítési módjára nézve még eddig nincs valami általános gyakorlat elfogadva. Rendesen a Lord Presidens vagy Vice-Presidens utasításai alapján a titkár készíti azokat, kivel az ily ügyekben rendesen egyetértőleg járnak el. Ekor aztán kinyomtattatva, bizalmasan köröztetnek a bizottság tagjai között, hogy azok írásilag nyilváníthassák véleményöket azok iránt. Ha aztán ez uton véglegesen meg vannak állapítva a határo-

° *Ibid.* 634 etc. 753. Lásd Earl Russell's evidence on this point, *Ibid.* 2919, 2968 etc.

^d *Ibid.* 229, 2955, 3032.

zati javaslatok: a bizottság tagjai egy közös ülésre hivatnak össze, melyben jegyzőkönyvbe foglaltnak e javaslatok. A Lord Presidens magában a hivatalban állapítja meg a határozati javaslat vázlatát, s közölvén azt a Vice-Presidenssel és a többi tisztviselőkkel, hogy azok véleményét is meghallhassa: csak ezután viszi azt magával a cabinetbe, hogy collegáival, vagy az Education Committee többi tagjaival is kényelmesen megbeszélhesse a dolgot. De bár miként járjon is el a Lord Presidens az előkészítési munkálatoknál, a határozatok végérvényes megállapítása csak egy bizottsági ülésen történhetik. Ha bizottság nem jön össze, mikorra összehívatott: ez esetben érvényes határozat hozatalára csupán maga az elnök és alelnök is jogosított; az utóbbi időben azonban mindig rendszeren összejött a bizottság, mikor szükség volt rá. Az így meghozott határozatnak aztán legalább is egy hónapig kell heverni a parliament asztalán, mielőtt végérvényesen szentesítettnek tekinthető volna az. °

Az u. n. pótszabályok (supplementary rules) az új törvénykönyv (Revised Code) vagy más titkos tanácsi határozatok céljának, rendeltetésének és alkalmazásmódjának értelmezése végett a tanfelügyelőkhöz küldött utasítások. E pótszabályok az Education Office mindennapi életében felmerült megállapodások foglalatjai, s a Vice-Presidens utasítása folytán és segélyével a hivatal titkára fogalmazza őket. †

A titkos tanács oktatásügyi bizottsága a parliament által rendelkezésére bocsátott összegeket részint az elemi

° Rep. Com. on Education, Evid. 71 etc. 133, 229, 346, 375, 791.

† *Ibid.* 86 etc. 184, 250.

és normal iskolák épületének előállítására, bővítésére és felszerelésére, részint taneszközök, úgymint könyvek, térképek és természettani szerek vásárlására, részint a tanító gyermekek jutalmazására, s végül a mesterinasok és kóbor gyermekek oktatásával foglalkozó intézetek segélyezésére fordítja. Ezenkívül ez gondoskodik az iskolamesterek, tanítók és tanítónők jövedelmének neveléséről is.⁵

Az Education Department kötelessége továbbá az iskolák segélyezésére szükséges költségek fedezéséről, s ez összegeknek az illő célokra való pontos felhasználásáról is gondoskodni az által, hogy bizonyos időközökben rendszeresen megvizsgáltatja az iskolákat. Ez állapítja meg mind a tanítók, mind a tanulók nyilvános vizsgatételének idejét; ez állít tanítóképezdét, és az oktatásügyi bizottságnak a Nagy-Britannia és Irland oktatásügye érdekében hozott határozatait értelmében általában ez gondoskodik a közoktatásügy fejlesztéséről. E bizottság évi munkálkodásáról az elnök és alelnök aláírásával minden évben jelentést terjeszt a titkos tanács elébe;^h — melyhez a különböző elemi tanodák, képezdek, tengerészeti és másféle intézetek királyi tanfelügyelői által beadott jelentések is vannak csatolva.ⁱ

⁵ Parkinson's Under Government, p. 76. Cox, Commonwealth, 398—401. Továbbá Report of the Education Commission in 1868. Com. Papers 1861, vol. XXI.

^h Lásd Commons Papers, 1856, vol. XIV. pp. 574—576.

ⁱ 1865-ben az államsegélyben részesülő szegény-gyermek iskolák igazgatása a titkos tanács hatósága alól kivétetvén, a Poor Law Boardra ruháztatott, mely az Angliában és Irelandban létező szegény- és munkaházak felügyeletével van megbízva. (Civil Service Estimates 1868—9, Class. II. p. 43. Ép így a

Az oktatásügyi bizottság szerkezete ellen az újabb időkben úgy a parlamentben, mint azonkívül is többféle panasz merült fel, és valószínű, miszerint e hivatal nem-sokára újra fog szerveztetni, s hatásköre az állam által jelenleg nem segélyezett tanodákra is ki fog terjesztetni.

1865 febr. 28-án a Sir John Pakington indítványa folytán a képviselőház ez ügyosztály szervezetének megvizsgálására egy bizottságot küldött ki, azon célból, hogy majd újra szervezve, még alkalmasabbá tétessék az fontos feladatai teljesítésére. E bizottság június 23-ig folytatta üléseit, midőn azonban még nem lévén képes befejezni munkálkodását, jelentésében csak az általa kihallgatott tanuk vallomásait terjesztette a ház elébe, azt ajánlván, hogy a jövő ülészak alatt újra tovább kellene folytatni e vizsgálódást.¹ 1866 február 16-án tehát ugyancsak a Sir John Pakington felügyelete alatt ismét kiküldetett e bizottság, s már júliusig folytatta üléseit, és épen befejezte vizsgálódásait, midőn az elnök által bemutatott jelentés-vázlat fölött tanácskozva, a hirtelen beállott kormányváltozás miatt Sir John Pakington is a kormány tagjául hivatott meg. Ily körülmények között tehát a bizottság mindaddig nem akart e fontos és kényes kérdésre nézve javaslatokkal lépni a parlament elébe, míg csak az új kormánynak is elég ideje nem lesz kellőleg figyelmére méltatni azt. Ezért elhatározta, hogy csupán a kihallgatott tanuk vallomásait fogja letenni a ház asztalára, a házra bízván annak eldöntését, hogy vajjon jelentéstétel végett a legközelebbi ülészak alatt ismét hajlandó-e kiküldeni ezen bizottságot.

E bizottság csakugyan újra kiküldetett, de egyszersmind 1861 dec. 2-án az oktatásügy fejlesztése, és az e célra szolgáló

---

katonai, ipari és javító iskolák is egy ideig szintén a közoktatásügyi bizottság felügyelete alatt állottak, de a tapasztalat igen célszerűtlennek mutatta ez intézkedést, s ma már részint a hadügyi, részint a belügyi ministerium hatósága alá vannak ezek is helyezve, mivel azokat illeti leginkább ezeknek működése. Hans. Deb. vol. CXC. p. 505.

¹ Commons Papers, 1865, vol. VI. p. 3.

intézetek szaporítása érdekében Kussel gróf is többféle határozati javaslatot terjesztett a ház elébe, ajánlván egyszersmind, hogy az oktatásügy vezetésére egy cabinetministert kellene kinevezni. E javaslatokat azonban igen koraiaknak tartották, és rövid vita után egyhangulag elvetette azokat a lordok háza.^k

Az 1866-ki bizottság tárgyalásairól vezetett jegyzőkönyvek között feltalálható Sir John Pakington jelentés-vázlatának egy másolata is, melyet e bizottság, ha kormányváltozás nem jön közbe, valószínűleg elfogadott volna.

Az Education Office elnökségét viselt államférfiak az oktatásügyi bizottságnak, mint a titkos tanács egyik állandó osztályának használhatóságára nézve nagyon eltérőleg nyilatkozván, e jelentés-vázlatban a kiküldött bizottság véleménye gyanánt az állittatik, hogy »az oktatásügyi bizottság az Education Department akár közigazgatási, akár törvényhozási teendőinek teljesítéséhez egyáltalában nem szükséges, sőt e célra nem is alkalmas, mert inkább csökkenti az oktatásügyi ministernél a felelősség érzetét, a mi pedig a légből jobbat biztosíték arra nézve, hogy valaki híven fogja teljesíteni hivatalos kötelességeit; továbbá azon ritkábban előforduló esetekben, midőn a miniszternek szüksége van collegái tanácsára: célszerűbb volna, ha az egész cabinethez fordulna kérdésével.« A bizottság azon másik feladatára nézve, hogy vajjon a jelenleg érvényben levő szabályzatok szerint egy vagy két felelős vezetője van-e az oktatásügyi hivatalnak, (a mely pontra nézve szintén eltérőleg nyilatkoztak a kihallgatott szakértők) a jelentés-vázlat a következő javaslatokkal áll elő: — először, hogy a titkos tanács oktatásügyi bizottsága, mely nem alkalmas eszköz többé az elébe tűzött feladat megoldására, megszüntetendő; másodsor hogy az ország közoktatásügyének és tudományos fejlődésének vezetésével egy cabinetministert kellene megbízni.^l

Az 1865 és 66-ki bizottság előtt kihallgatott tapasztalt és szakértő tanúk nyilatkozatai szerint kétségkivül megállapított-nak tekinthető tehát, hogy az oktatásügyi bizottság jelenlegi

^k Hans. Deb. vol. CXC. pp. 478—506.

^l Report Com. on Education, 1866, p. XVI.

szervezete mellett felettébb hiányos és nagyon is centralisált; jövőre nézve pedig nem alkalmas azon oktatásügyi rendszer keresztülvitelére, melyet az ország minden részének oktatásügyi szükségletei kielégítése végett okvetlenül alkalmazni kell. Mind e hiányok orvoslása végett azt tanácsolja az 1866-ki jelentés-vázlat, hogy a kinevezendő közoktatásügyi minister nem csak igazgatási, hanem törvényjavaslat-készítési joggal is fel legyen ruházva, és hogy a központi hivattal összeköttetésben álló több vidéki hivatalok is szerveztessenek; továbbá, hogy az önkénytes adományok helyett bizonyos díjak szedessenek az oktatásért, és hogy a jelenlegi bitfelekezeti iskolákban is a vegyes vallásoktatási rendszer hozassék be. A bizottság azonban egyhangulag azon véleményben volt, hogy mindaddig, míg csak azt nem láthatni, hogy mi véleményben van az új kormány e fontos kérdésekre nézve, és hogy a törvényhozás minő javaslatokat lesz hajlandó e tekintetben elfogadni: nem volna célszerű szükségtelenül zavarni azokat, kik különben is kétségkívül törekedni fognak a jelenleg érvényben levő rendszer hiányainak javítására.^m

Egy másik a bizottságban szintén sokat vitatott kérdés az úgynevezett »lelkiismereti záradék« volt.ⁿ Ennek alapja az oktatásügyi hivatal egy körülbelül 1860-ban hozott, de formászerű jegyzőkönyvbe még mindeddig nem foglalt határozata, mely habár nem kivétel nélkül, de többnyire mégis alkalmaztatik az állam által segélyezett iskoláknál. E határozat következőleg hangzik: »az iskolák igazgatói gondoskodni fognak arról is, hogy oly szülők gyermekei is részesülhessenek az oktatás jótéteményében, kik nem tartoznak az angol államegyházhoz; az idevonatkozó intézkedések azonban csak annyira terjedhetnek, hogy ha a szülők úgy kívánják, az ily gyermekek ne legyenek kötelesek az angol egyház nyilvános isteniszteletein részt venni, s az ugyanazon egyház tanaira és szertartá-

^m Rep. Com. on Education. 1866, pp. XI, XII, XVI, XVII.

ⁿ Lásd ez ügyre nézve az Education Committeeek előtt kihallgatott tanúk terjedelmes vallomásait, Commons Papers, 1865, vol. VI. Index pp. 16—20.

saira vonatkozó oktatásokat hallgatni; de más tekintetből nem szabad a tanulók vallási oktatásába avatkozni.«^o

E záradék tulajdonképeni hatása az, hogy az oly szülők, kik egyáltalában nem akarják hogy gyermekök bármiféle vallásos oktatást is hallgassanak: a vallás-órák idején visszatartatják azokat az iskolából. E határozatot eleinte erélyesen elleneztek az angol egyház lelkészei, azt mondván, hogy a szülőknek nem áll jogukban gyermeköket a lelkipásztori gondviselés alól elvonni, s azt állítván, hogy a disszentereknek adott ezen engedmény meg fogja semmisíteni az iskolák hitfelekezeti jellegét, és általában minden vallási oktatás eltörlésére fog vezetni. Ma azonban már az ellenzés szünőfélben van, s mindinkább azon meggyőződés kezd mindenfelé gyökeret verni, hogy igen helyes és észszerű volt ezen intézkedés. A kormány t. i. csak arra kívánja ezen szabályt felhasználni, hogy az oly szülők, kik nem akarják hogy gyermekeik valamely érzelmeiket sértő hitfelekezet tanaiban oktattassanak: mindenféle pressiótól menten maradhassanak. E lelkiismereti záradékban rejlő elv tehát, ily módon értelmezve, ma már csaknem minden iskolánál alkalmaztatik. ^p Az 1866-ki bizottság elnöke által készített jelentésvázlat azt ajánlja, hogy minden egyes esetben oly szigorúan kell ez elvhez ragaszkodni, miszerint az államsegély megvonásával kell sujtani az oly tanintézetet, melynél nem akarják azt elismerni. ^a E javaslatot azonban, mint mindjárt látni fogjuk, a kormány mindeddig nem fogadta el.

---

^o E szabály rendszeren ily módon fejeztetik ki; van azonban egy másik ugyanily célú s általában elfogadott szabály is, melyet szintén több évig alkalmaztak több esetekben, midőn a nem az államegyházhoz tartozó szülők gyermekei oly számmal járnak az iskolába, hogy intézkedni kell valami módon arra nézve, miszerint kellő tekintettel legyenek ezek vallásos érzülete iránt. Rep. Ed. Com. 1866, Evid. 3435—3439. Lásd továbbá Hans. Deb. vol. CXCII. p. 407.

^p Duke of Marlborough, (Lord President of the Council) Hans. Deb. vol. CXC. pp. 500, 501. *Ibid.* vol. CXCII. p. 1158.

^a Report of 1866, p. XVI.

A fentebb említett jelentésvázlat alapgondolatai értelmében tehát Marlborough herceg, a titkos tanács Lord Presidense, a Disraeli-kormány idején a parlament által Anglia és Wales elemi oktatásügyének emelése céljából évenként megajánlott összegek miként való felosztása végett 1868 martius 24-én egy törvényjavaslatot nyújtott be a lordok házába. E törvényjavaslatnak némely nagyon fontos reformok keresztülvitele, és egy új s még terjedelmesebb oktatásügyi rendszernek behozatala volt célja. Ez t. i. azt ajánlotta, hogy hatalmazza fel a parlament Ő Felségét arra, miszerint a jelenleg csupán igazgatási ügyekkel foglalkozó Education Department helyett a közóhajtásnak megfelelőleg egy államtitkárt nevezhessen ki, ki a három egyesült királyság egész közoktatásügyét saját belátása szerint intézhesse és ellenőrizhesse, — és a helyett, hogy csupán a parlament által oktatásügyi célokra megszavazott összegek felosztásával volna megbízva: az állam összes oktatásügyére vonatkozó kérdések vizsgálatával is foglalkozhassék, és saját belátása szerint javaslatokat tehessen a parlamentnek azokra nézve; továbbá hogy a Revised Code azon intézkedései, melyek az iskolákra szánt államsegélyeknek felosztására vonatkoznak, egy külön parlamenti törvénybe foglaltassanak, — és hogy jövőre azon feltétel, mely szerint az állam mindig csak valamely hitfelekezet felügyelete alatt álló tanintézetet segíyezhet, eltöröltetvén: az állami segély csupán a világi tudományokban elért eredmények alapján is kiszolgáltatható legyen, megengedvén másfelől azt is, hogy a hitfelekezeti iskolák is részesülhessenek állami segélyben, ha azok igazgatói mindannyiszor, valahányszor a körülmények úgy kívánják, kellő tiszteletben fogják tartani a más hitfelekezeti szülők gyermekeinek védelmére hozott határozatokat, (az úgynevezett »lelkiismereti záradékot«.) Félreértések kikerülése végett indítványoztatott továbbá, hogy e törvényjavaslatba az angol állami, wesleyan, congregationalista, római katolikus, zsidó és más hitfelekezeti iskolák lelkiismereti záradékát is be kell foglalni. Sőt az is kívánatosnak mutatkozott, hogy azon körülmények is fel legyenek sorolva ezen törvényjavaslatban, melyek között a kormány megkövetelheti az angol államegyház iskolai bizottságától a »lelkiismereti záradék« elfogadását, és hogy jövőben mi módon lesz fogalmazandó ezen záradék.

Ily módon az eddig csaknem megoldhatlan nehéznek mutatkozott kérdés könnyen elintézhetőnek látszott. Ha valamely tisztán világi iskola megvizsgálatni kívánja növendékeit: az állam nem tagadhatja meg a vizsgálatot, és meg fog fizetni a tanítás eredményeért; másfelől a »lelkiismereti záradék« egyes kifejezéseinek megváltoztatása, vagyis a »doctrine« (hittan) szó kihagyása által, — mely csupán az angol államegyház iskoláinak rendtartási szabályaiban fordul elő, — mind ez egyház tagjait, mind a disszentereket is ki lehet elégíteni; mivel ez uton bárki is eléggé biztosítva lehet az iránt, hogy gyermekeibe az angol egyház, vagy valamely más felekezet tanai nem fognak becépegtetni, míg ellenben azon szülőknek, kik vallásos oktatásban is kívánják gyermekeiket részesíteni: szintén megmarad erre a kellő alkalom.^r

Mint hogy azonban a ministerek úgy is elegendő nehézségre találtak ez ülészek alatt a képviselőházban: a kormány kinyilatkoztatta azon szándékát, hogy nem fogja e Billt tárgyalás alá bocsátani. Ennek következtében május 18-án tehát visszavonattott az, a »lelkiismereti záradékra« nézve pedig az határozottatott, hogy mindaddig, míg a törvényhozó testület világosan nem nyilatkozik e tekintetben, nem kell eltérni az eddigi gyakorlattól s az Education Department által ez ideig követett elveket kell továbbra is alkalmazni.^s

A kormány törvényjavaslatával egyidejűleg Bruce, a Russel-kormány alatt az Education Committee alelnöke, Anglia és Wales elemi oktatásügyére vonatkozólag egy még terjedelmesebb törvényjavaslatot nyújtott be, mely azonban némi viták után 1868 június 24-én visszavonattott; de igen valószínű, hogy újra beadatva, mielőbb csakugyan törvénytényé lesz az.^t

^r Duke of Marlborough, Hans. Deb. vol. CXCI. pp. 105—129.

^s *Ibid.* vol. CXCII. pp. 405—411, 1158. Lásd továbbá 31 et 32 Vict. c. 18 sec. 12.

^t Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1983. Bill No. 64. E két Bill összehasonlítását és elemzését lásd Dublin Review July 1868, p. 174.

E hivatal londoni főosztályában az állandó altitkáron (kinek évi fizetése 1500 font sterling) és két segédtitkáron kívül tiz censor, 54 clerk, 78 inspector és 23 segéd-inspector, továbbá egy építészeti tanácsnok, egy számfejtő és az alelnök egy magántitkára működik. ^u Ez ügyosztály hivatalaira való kinevezési jog, akár — közvetlenül, akár a többi polgári hivataloknál életben levő verseny vizsgálati rendszer szabályai szerint történjék is a betöltés, — a Lord Presidens kezébe van letéve. ^v

Ez ügyosztály levelezéseit e hivatal titkára végzi, de a ki mindig a titkos tanács oktatásügyi bizottságának tagjai (My Lords) nevében szól; s valóban minden levél vagy okmány, mely e hivatalból származik, még ha csak egy segédtitkár, vagy valamely censor műve is az, és ha soha meg sem is fordult a főtitkár előtt: mégis mindig »a lordok nevében« adatik ki. Ep úgy mint más ügyosztályokban is, a hivatal rendes teendőinek intézésénél az állandó tisztviselők a hivatal címét és pecsétjét használhatják, de felelősséggel tartoznak ezért, és ha visszaélnének e felhatalmazással: ellenök a hivatal főnökeihez lehet felebbezni. Valóban a közönséges mindennapi teendőket m is lehet mindig a hivatal főnökének tudomására czeni, és ha egészen világos az eset, vagy precedensek szerint lehet benne itélni: akkor a titkár »a lordok nevében« maga is elintézheti azt. ^w Ha ellenben valami kétség merül fel, vagy az illető tisztviselő maga kívánja, hogy a felelős minister is beavatkozzék a dologba: akkor hiva-

^u Civil Service Estimates, 1868—9, Class. IV. p. 12.

^v Report Committee on Education, 1865. Evid. 217, 218, 631.

^w *Ibid.* 145—147, 281, 291, 327—330.

talos főnöke elébe terjesztheti azt, ez lévén felelős a hivatal minden intézkedéseért a parlamentnek.² A csekélyebb fontosságú ügyekben kiadott okmányok, a censorok utasításai szerint készülnek, és rendszeren valamelyik segédtitkár által iratnak alá.³

A tudományok és szépművészetek osztálya.

A tudományok és szépművészetek osztálya, mely azelőtt a Board of Trade felügyelete alatt állott, egy 1851 februar havában kelt titkos tanácsi rendeletnél fogva szintén az oktatásügyi bizottsághoz tétetett át.

Ez osztály tulajdonkép az 1851-ki világkiállítási bizottság második jelentésében foglalt javaslatoknak köszöni eredetét, melyek kedvezőleg fogadtatván a kormány által, ez az 1852—53-ki ülésszakot megnyitó trónbeszédben egy »a szépművészetek és gyakorlati tudományok fejlesztésére irányult terv« pártolásaára hívta fel a parlament figyelmét. Ez eszme foganatosítása végett a kincstár lordjai már 1853 martius havában megadták a felhatalmazást arra nézve, hogy »a gyakorlati tudományok és szépművészetek osztálya« cím alatt egy a Board of Trade felügyelete alá helyezendő új osztályt lehessen felállítani.

A kézi és műipar érdekében kiküldött 1836-ki képviselőházi bizottság jelentése folytán már 1837-ben felállított a kormány részéről a műiparnál alkalmazható

² Report Com. on Education 1865. Evid. 290—292, 507, 869—873. A titkár mindenféle hivatalos ügyben kivétel nélkül mindig csak az alelnökkel érintkezik, ámbár ha szükségét látja, magához a Lord Presidenshez is fordulhat. *Ibid.* 208, 211.

³ *Ibid.* 330.

szépművészeti ágak tanulmányozhatása végett egy tanoda. Az említett bizottság t. i. jelentésében azt ajánlotta, hogy az e művészeti ágak tanulmányozói számára »a művészetek újraébredésének korától fogva minden olyan iparcikkből, mely a művészek és iparosok együttes törekvései folytán jött létre, egy példány megszerzendő volna.«^z E javaslat később a South Kensington Museum alapítása által foganatosított, mivel 1838-ban az állami rajztanoda (School of Design) számára körülbelül 1500 font sterling árú szépművészeti tárgyak vásároltattak be.^a E központi intézetnek aztán Nagy-Britannia különböző részeiben számos fiókjai állítottak, melyek különböző sikerrel, de mind ugyanazon célra működtek. Az állami rajztanodák fejlődésének megvizsgálása végett aztán később két ízben is küldettek ki bizottságok, egyik t. i. 1847-ben a Board of Trade részéről,^b a másik pedig 1849-ben a képviselőház részéről.^c E bizottságok vizsgálatainak eredménye aztán csakugyan az lett, hogy a gyakorlati művészetek ügyének vezetése végett 1852-ben egy új ügyosztály szerveztetett, melynek az lett feladatául kitűzve, hogy elemi rajztanodák és museumok által a nép minden osztályában igyekezzék hajlamot ébreszteni a művészetek iránt, másfelől pedig Londonban és más városokban állítandó központi intézetek szervezése által gondoskodják a különböző művészeti ágak számára szükséges tanítók magasabb kiképeztetéséről. Ugyanekkor állított a kormány a gyakorlati geologia és mineralogia számára

^z Commons Papers 1836, vol. IX. p. I.

^a Commons Papers 1860, vol. XVI. pp. 529, 550.

^b *Ibid.* 1847, vol. LXII. pp. 473, 615.

^c *Ibid.*, 1849, vol. XVIII. p. I.

is egy museumot, a bányászat, fémöntés és más ide tartozó iparágak számára pedig egy felsőbb tanintézetet. Később aztán, t. i. 1853-ban, mind ez intézetek, úgymint a gyakorlati művészetek osztálya, a jermyn-streeti geologiai museum, s a királyi bányászati tanintézet a Board of Trade »Science and Art Department« felügyelete alá olvadtak össze.

A Science and Art Department van megbízva az egyesült királyság geologiai felvételével, s a bányászati jelentések összegyűjtésével és nyilvánosságra hozásával is.^d Ez visel gondot továbbá a nemzeti arcképgyűjteményre is (National Portrait Exhibition), mely történelmi tekintetben felettébb nagybecsű, s eredetét Derby gróf 1865-ben tett bizonyos javaslatainak köszönheti.^e

A tengerészeti tiszték és a tengeri szolgálatra készülő ifjúság kiképeztetése végett az egyesült királyság különböző részeiben tengerészeti akadémiák is állítottak, melyek szintén a Science and Art Department hatósága alá lettek helyezve.^f 1864-ben a kormány elhatározta, hogy

^d A geologiai felvételek fejlődésére, s a jermyn-streeti museum és a bányászati tanoda jelenlegi állapotára nézve lásd Civil Service Estimates 1868—9, Class IV. pp. 30, 34.

^e *Ibid.* 1867—8, Class IV. p. 17. E gyűjteményt nem kell összezavarnunk a National Portrait Galleryval, mely egy 15 tagú bizottság felügyelete alatt áll, kik legelőször 1857-ben neveztek ki, és a kik minden évben adnak be jelentést ez intézetről a kincstár lordjaihoz. (Commons Papers 1867, No. 274.) Ép így a National Gallery of Painting is egy a kincstár első Lordja által kinevezett, s ennek évenként jelentést tevő bizottság felügyelete alatt áll. *Ibid.* No. 176. A National Art Collectionok s ezek jövőbeli igazgatása ügyében a képviselőház 1867 augusztus 1. tartott ülésében terjedelmes vita folyt.

^f Lásd Captain Ryder's Reports on Navigation Schools,

a hajóépítészet és a hajókészítésben való tudományos oktatás végett szintén fog felállítani egy tanodát, mely ugyancsak e hatóság igazgatása alá helyeztetik. S habár eleinte csak az Admirális szertárainál szolgáló növendékek oktatására szánták e tanodát: de később azon célból, hogy mind a királyi tengerészet, mind a kereskedő világ annál több hasznát vehesse annak, egy a közönség számára is megnyitott nagyszerű nemzeti intézetté emelték azt.^a S ez intézet valóban kitünően működik.^b Hasonló intézetet állítottak a Sir Robert Peel kormánya idején is (1841—46), melybe a többi tengerészeti szertárából küldöttek növendékeket kiképeztetés végett; s ez intézet is igen használhatónak mutatkozott. Midőn azonban Sir James Graham lett az Admirális első Lordja, ez intézet 1853-ban bezáratott, a mi igen kártékonyan hatván az ország kereskedelmi érdekeire: általános megelégedéssel fogadták, midőn később újra megnyitattott az.¹

Az újabb időkben, mint a Science and Art Department, úgy általában a nagy közönség is mindinkább kezd meggyőződni a felől, hogy a műipari oktatás érdekeiről és a művészettel foglalkozó osztályok tudományos kiké-

---

Commons Papers 1850, vol. XXI. pt. 2. p. 583, *ibid.* 1860, vol. XXIV. p. 114. Lásd továbbá Captain Doynnelly's Reports on Science and Navigation Schools, appended to the Annual Reports of the Science and Art Department of the Com. of Council on Education.

^a *Ibid.* 1864, vol. XXXVII, p. 611. Hans. Deb. vol. CLXXIII. pp. 1112, 1308; vol. CLXXVI. p. 498; Civil Service Estimates, 1868—9, Class IV. p. 24.

^b Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 1153; vol. CLXXXIV. p. 1572; vol. CLXXXVII. p. 1840.

¹ *Ibid.* vol. CLXXXIV. p. 1572.

peztetéséről egy kissé bőkezűbben kell gondoskodni az államnak.¹ 1867 november havában az egyesült királyság kereskedelmi kamaráihoz tehát a következő kérdések intéztettek:

1. miféle foglalkozásokra van káros befolyással a műipari oktatás hiánya?

2. mi módon és mi tekintetben szenvednek azok ez által?

3. más államok az iparosok nagyobb mérvű kiképeztetése által mi befolyással vannak az angol iparra? A felelet példákkal, és ha lehet statistikai adatokkal illusztrálandó.

4. Mily mérvű műipari oktatás által lehetne segíteni a bajon?

Aze kérdésekre adott válaszok másolatai, a különböző külállamok technikai, ipari és szaktanodáiról való jelentéssel együtt, — a parlament asztalára tétetvén, * a képviselőknek.

¹ Az 1867-ki Schools Inquiry Commission az 1867-ki párisi iparkiallitás alkalmával szerzett tapasztalatok alapján úgy nyilatkozott, hogy az angol kézműipar bizonyos iparágakban elvesztette eddigi fölényét más államok ipara fölétt, a mi jó részben annak tulajdonítható, hogy az angol iparosok nem részesülhetnek műipari oktatásban. Commons Papers 1867, vol. XXVI. p. 265. Lásd továbbá Russel Scott értekezését a Macmillan Magazine 1868 april havi füzetében. Whitworth 1868-ban az angol ifjak műipari oktatásának előmozdítása végett egy 100,000 font sterlingnyi nagyszerű alapítványt tett, melyből évenként 100 font sterling értékkel 30 stipendium szolgáltatható ki. Commons Papers 1867—8. No. 197, I.

* Lásd Commons Papers 1867—8, No. 13. 33, 168. Ehez volt csatolva a francia kormány által a műipari oktatás ügyében kiküldött 1863-ki bizottság jelentésének is egy példánya, továbbá az angol kormány által a műipari oktatásra eddig fel-

selőház 1868 martius 24-én az iparos osztályoknak adandó elméleti és gyakorlati képeztetés kérdésének megvizsgálása végett egy külön bizottságot küldött ki. Az e kérdések fölött kifejtett vita alkalmával igen is kitünt, hogy ha az angol munkásoknak ezek európai versenytársai felett eddig birt régi fölényét továbbra is biztosítani akarjuk: újabb áldozatokra van szükség, és hogy a kormány mostanában nem fejtett ki valami nagy tevékenységet e tekintetben.¹ A kiküldött bizottság július 15-én adta be jelentését, s ebben az általa kihallgatott szakértők nyilatkozatai mellett egyszersmind számos becses javaslatokat is tesz az angol tudományos oktatás előmozdítása érdekében?^m

A kormány elhatározta tehát, hogy ezután nagyobb összegeket fog fordítani az elemi tanodákban (az írás, olvasás és számolás tanításán kívül) való tudományos oktatásra; továbbá, hogy a tudományos kiképeztetésre elegendő hajlamot mutató műiparosokon némileg segítve legyen: többféle alapítványokat tett és kiállításokat rendezett, — mindezt mintegy a tudományok és szépművészetek osztálya által eddig kifejtett tevékenység kiegészítéseül; míg másfelől az elemi tanodákban való tudományos oktatás előmozdítása által ezek és a reáltanulók között egy összekötő kapcsolatot hozott létre.

A Science and Art Department van megbízva a South Kensington Museum igazgatásával is, mely intézet

használt összegek egy kimutatása, és az egyesült királyságban 1868 január elseje előtt fennállott tudományos és művészeti tanodák névsora.

¹ Hans. Deb. vol. CXCI. p. 160.

^m Commons Papers 1867—8, No. 432.

ép úgy, mint maga e Department is, hogy úgy szóljunk az 1851-ki világkiállításnak köszöni eredetét, a mennyiben a parliament bizonyos világkiállítási tárgyak megvásárlására 5000 font sterlinget szavazván meg, e tárgyak később a South Kensington Museumba helyeztetek el.

E museum azonban mint külön intézet tulajdonkép csak 1857-ben nyílt meg, a midőn is sokkal nagyobb mérvben kezdtek fogatosítani az 1836 óta egymásután kinevezett különböző parlamenti bizottságok által ez ország műipari fejlődése érdekében tett javaslatokat. E museum gyűjteményei jelenleg a következő csoportokra oszlanak, u. m.: 1. a kézműiparnál használtatni szokott díszműtárgyak és egy művészeti szakkönyvtár; 2. brit művészekről származott képek, szobrok és faragványok; 3. építészeti minták; 4. tanodai eszközök; 5. építészeti anyagok; 6. élelmiszerek; 7. állati termékek; 8. a szabadalmazott találmányok mintái; végre 9. fényképek és gyps öntvények. ° E museum hetenkint három napon a nagy közönség, más három napon pedig a tanulók számára van nyitva, habár egy csekély belépti díj fizetése mellett a közönség e napokon is látogathatja azt. p

Nagy szolgálatot tett a kormány a művészeti oktatás ügyének az által, hogy a hazai és külföldi kiválóbb műtárgyak tanulmányozhatása végett államköltségen a South Kensington Museum alakjában egy központi intézetet állí-

° Commons Papers 1860, vol. XVI.

p Thomas Official Directory of the United Kingdom, 1868, p. 177. A Museum látogatóinak száma 1857-től kezdve 1867-ig (1862-öt kivéve, midőn a világkiállítás volt) évenként átlag 624,714-re ment. Civil Service Estimates 1868—9, Class IV. p. 20. A Museum számára egy új és nagyszerű épület épen a közelebbi évek alatt készült el.

tott, mivel ez számos műtárgyat osztogat szét évenként ajándékul a vidéki museumok és műtanodák között, vagy pedig kiállítás végett hosszabb vagy rövidebb időre oda-kölcsönzi azokat, valamint az intézet könyvtárából könyveket is kölcsönöz a helybeli műtanodáknak. Sőt egy vándor-műgyűjteményt is állított össze egyes szakosztályaiból e központi museum, mely aztán bizonyos feltételek mellett sorban látogatja a helybeli műtanodákat, mely intézkedés felettébb célszerűnek mutatkozik az ily tanodák növendékeire nézve.^a

A hasontermészetű dublini New College of Science, — mely a megszüntetett Irish Industry Museum helyébe, mint tisztán oktatási intézet, 1867-ben állíttatott fel, (a régi museum kiállítási tárgyai részint a dublini Royal Society for the Arts and Manufactures,^r részint az ugyanottani Zoological Societynek adatván által), — ugyancsak a Department of Science and Art hatósága alatt áll, és ettől kapja újabb szerzeményeit. Hasonló tudományos műipari és természetrajzi museumok állíttattak e hatóság felügyelete alatt Scóthonban is.^a

---

^a Commons Papers 1860, vol. XVI. pp. 711, 739. Rep. sel. Com. on Paris Exhibition, Commons Papers, 1867, vol. X. pp. 614, 648, 658. A szépművészetekre vonatkozólag a könyvnyomtatás feltalálása óta egész 1865-ig Angliában megjelent nyomtatott munkák névsora épen készülöben lévén, ez a »Notes and Queries«-ben minden héten közöltetik. A képviselőház eleinte ellenezte e könyvcimtar kiadását, de később aztán mégis csak megszavazta e mű előállításai költségeit. Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 391; *Ibid.* vol. CXC. p. 1218.

^r Papers relating to the College of Science (Dublin) etc. Commons Papers, 1867, vol. LV. p. 777.

^a Civil Service Estimates 1868—9, Class IV. pp. 31—33. Rep. Sel. Com. Paris Exhibition, 1867, pp. 16, 22, 24. Lásd

A South Kensington Museum egy General-Superintendens felügyelete alatt áll, ki jelenleg épen a Science and Art Departementnek is titkára. S ezenkívül még három Superintendens van e Museumnál, egyik az épültre és a világításra való felügyelettel, másik a tudományos és műtárgyak rendezésével, a harmadik pedig a museum gyűjteményei felett való őrködéssel lévén megbízva. [†] Ezekon kívül még három fő- és segédőr van alkalmazva ez intézetnél. [‡]

A parliament évenként 10,000 font sterlinget szokott megszavazni az e museumban elhelyezendő műtárgyak bevásárlására. Ez összegből azonban egy krajcárt sem lehet elkölteni a Science and Art Department elnökeinek beleegyezése nélkül, kik e kötelességek teljesítésénél, mindig egyes szakértők tanácsa szerint járnak el. [§]

Az Education Committee 1863 martius 17-én kelt egy határozata értelmében, két ily állandó szakértő alkalmaztatott a Kensington Museumhoz, — ezek egyike az ó- és újkori diszítményi és ipari műtárgyak, másika pedig az 1750 óta készült festmények, szobrok és faragványok vásárlása iránt adván tanácsot a bizottságnak; de e szakértők az általok adott tanácsért nem felelősek.

---

továbbá a kormány által fentartott műtanodák szerkezetének, működésének és sikerének, továbbá a parliament által a közoktatásügy előmozdítására megszavazott összegek felhasználás módjának megvizsgálására kiküldött bizottság jelentését. Commons Papers 1864, vol. XII. p. 189.

[†] Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 936. Rep. Com. Paris Exhib. p. 10.

[‡] Civil Serv. Estim. 1868—9, IV. p. 28.

[§] Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 693. Rep. Com. Paris Exhib. pp. 24, 42.

Az első szakértő a museum számára vásárolt tárgyak összevásárlása végett minden évben egy körutat tesz Európában, s az ő kötelessége a hazai és külföldi museumokban és közintézetekben található műtárgyak lemásolásáról is gondoskodni, melyek aztán vagy a kensingtoni museumban maradnak, vagy a vidéki museumok között köröztetnek, vagy az egyes vidéki városok által rendezett kiállításokra kölcsönöztetnek oda. * 1868-ban azonban a kormány egy ügyosztályi bizottság javaslata folytán eltörülte e szakértői hivatalokat, s ezek helyett azt rendelte, hogy a midőn a museum bevásárlásokat akar tenni: a tudományok és művészetek különböző ágaiban jártas egyéneket kell megkérdeznie, kiknek aztán fáradságukért bizonyos scala szerint megállapított díj lesz kiszolgáltatandó. †

A South Kensington Museum iránt mind nagyobb tisztelettel kezdenek az országban viseltetni, s az általa az angol, scót és irlandi vidéki museumoknak kölcsönzött s a tudományok és művészetek különböző ágait képviselő gyűjtemények mind nagyobb becsüek kezdenek lenni. E gyűjtemények látogathatása nemcsak tanulságos, hanem élvezetes szórakozás is a nemzetre, de különösen a szegényebb osztályuakra nézve, s a kézművesek és műiparosok izlése és ügyessége már eddig is nagy mérvben tökéletesedett ezek tanulmányozása által. Különösen a Central Museum bámulatra méltó tanszer- és iparmű-gyűjteményére, illik e jellemzés mely már külföldön is nagy figyelmet ébresztett maga iránt, úgy hogy több államokban megkísérlették hasonló iparmuzeumok felállítását. Mind

* Rep. Com. Paris Exhib. 1867, p. 24.

† Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 1168, 1171, 1607.

ez eredményeket legnagyobbbrészt az 1851-ki világtárlatnak lehet köszönni. ^b

A Science and Art Department, és az ennek alárendelt tanodák és museumok felett való legfőbb felügyeleti jog egy bizottságra van ruházva, melynek tagjai az oktatásügyi bizottság elnöke és alelnöke is, de a melyben a legfőbb intéző hatalom tulajdonkép mégis csak a Lord President kezébe van letéve. Az Education Committee többi tagjai sohasem kérdeztetnek meg ez osztály dolgai iránt. E bizottság a Department ügyeinek intézése végett minden héten összejön egyszer, rendszeren South Kensingtonban, ^c a mely üléseken a Department titkára, segédtitkára és több más állandó tisztviselője is résztvesz, — így pl. a művészeti osztály General-Inspectora, hogy a hozzá intézendő kérdésekre feleletet adhasson, s a vásárlásokról tett jelentésekre véleményt mondhasson, stb. Szintén ez ügyel fel a különböző műtanodákra is az egész országban mindenütt, s ez vezeti azokban az évi vizsgálatokat is. ^d 1851-ben a központin kívül még körülbelül 17 műtanoda volt az országban szerteszét, de 1868-ban már 97-re emel-

^b Rep. Com. Paris Exhib. 1867, pp. 34, 38—41. Hans. Deb. vol. CLXXXIX. p. 1232. Az 1864-ki Select Committee on Schools of Art azt ajánlotta, hogy a south-kensingtoni szépművészeti gyűjteményt különösen a vidéki museumokra nézve még használhatóbbakká kellene tenni, mint jelenleg. Ennek folytán a vidéki műtanodák és kiállítások rendelkezésére bocsátandó tárgyak bevásárlására évenként mind nagyobb és nagyobb összegeket szavazott meg a parliament. Civil Service Estimates, 1868—9, Class. IV. p. 26. Lásd továbbá Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1161.

^c Rep. Sel. Com. on Education, 1865, Evid. 822, 1329, 2308, 2461 etc.

^d Rep. Com. Paris Exhibition, 1867, pp. 5, 9.

kedett ezek száma, s e mellett még a munkásoknak a munkaórák után az elemi tantárgyakban való oktatása végett 1866 óta 72 estveli iskola, a szegényebb osztályuak számára pedig külön 588 tanoda állíttatott, melyek szintén e Department felügyelete alá helyeztettek. Van ezen kívül ez osztálynak még egy General-Inspectora a tudományok számára is, ki egyszersmind a királyi hajóépítészeti tanodára, s ezenkívül még a mathematicai, mechanikai és physical tudományok tanítására szánt körülbelül 302 tanodára is felügyel. Mind e tanodákban évi vizsgálatok tartatnak, s mindenik a benne oktatott növendékek számához aránylag részesül a kormány segélyében.*

Az oktatásügyi bizottság elnöke és alelnöke a Science and Art Department dolgairól minden évben jelentést tesznek a parlamentnek, de a mely kizárólag csak (1) a tulajdonképeni ipartudományok tanításával foglalkozó ipartanodáknak adott segélyről, (2) a South Kensington Museum igazgatásáról, s (3) a Science and Art Department hatósága alatt álló tudományos és művészeti intézetek állapotáról szól. E jelentéshez vannak továbbá csatolva az ugyane hatósággal összeköttetésben álló tudományos intézetek és testületek igazgatóinak jelentései is.†

Az irlandi közoktatásügyi költségek fedezésére a parliament külön szavaz meg egy bizonyos összeget, mely az Irish Commissioner of National Education kezelésére

---

* *Ibid.* pp. 3, 16. Civil Service Estimates, 1868—6. Class IV. pp. 24—27. Hans. Deb. vol. CXCII. p. 1162. A műtanodák érdekében Nagy-Britanniában és más országokban az állam részéről hozott áldozatok összehasonlítását lásd *ibid.* vol. CLXXXIX. p. 359.

† Commons Papers 1865, vol. XVI. p. 305.

van bízva. Ez összeg az 1869 martius 31-én végződött pénzügyi évre 360,195 font sterling volt. ^s

A Science and Art Department hatósága azonban az egész egyesült királyságra kiterjed, s jelenleg a kormány segélyben részesülő irlandi tudományos intézetekről is ez gondoskodik. ^h Irland számára azonban épen most egy a fentebb leirthez hasonló szerkezettel bíró külön Science and Art Department felállításáról gondolkoznak, és a kormánysegélyben részesülő irlandi tudományos és művészeti intézeteket, a mennyire lehet, mind egy közös vezetés alá akarják összefoglalni; e célból 1868-ban már egy királyi bizottság is küldetett ki, az lévén feladataul kitűzve, hogy adjon javaslatot e terv minél célszerűbb foganatosítására nézve.

A jótékony intézetekre felügyelő bizottság.

1853-ban egy parlamenti törvényeikk által felhatalmaztatott Ő Felsője, ¹ hogy »The Charity Commissioners for England and Wales« cím alatt egy négy tagú bizott-

---

^s Civil Service Estimates 1868—9, Class IV. No. 14. Tulajdonkép azonban a kormány semmi befolyást sem gyakorol ez összeg felhasználására. Általában Irland egész közoktatásügye jelenleg igen tökéletlen állapotban van, és kétségkívül mielőbb rendszeres kezelés alá fog kerülni. Hans. Deb. vol. CXC. p. 119. 1868-ban az irlandi elemi oktatásügy megvizsgálására egy királyi bizottság küldetett ki. Civil Service Estimates 1868—9, Class VII. p. 8.

^h *Ibid.* Class. IV. pp. 31—33.

Act 16 et 17 Vict. c. 137 emended and extendid by 18 et 19 Vict. c. 124, 23 et 24 Vict. cc. 134, 136; 24 Vict. c. 9; 25 et 26 Vict. c. 112.

ságot küldhessen ki (egy titkárt és két inspectort adván még hozzá), Anglia és Wales jótékonyági intézeteinek állapota, természete, célja, igazgatási rendszere, s az ezek kezelése alá bízott jövedelmek, alapítványok és fekvő birtokok értéke, állapota, igazgatási és felhasználásmódja, valamint az ily intézeteknél elért eredmények megvizsgálása végett. A méltányossági törvényszékek (Courts of Equity) helyett, vagy épen ezekkel egyetértőleg, (mivel eddig ezek voltak megbízva a jótékonyági intézetek és közalapítványok ellenőrzésével), jövőre egy bizottság lett tehát felhatalmazva az ily alapok kezelésével megbízott testületek megszámloltatására, az új bizottságok kinevezésére, a helytelen költekezések megakadályozására, az alapítványt tevők célzatainak foganatosítására, s az ily intézetek által netalán igényelt segélyek megszerzésére szükséges bármiféle intézkedések megtételére is.

A kegyes alapítványi intézetekhez sorolják mindazon bármiféle alapokból fentartott tanintézeteket is, (de az egyetemeket nem értve ide) melyek az említett törvény folytán vagy a Charity Commission, vagy a Court of Chancery hatósága alá tartoznak.¹

---

¹ A Charity Commissionereknek hatáskörére és eljárás módjára vonatkozó további részleteket, az alapítványi intézetekről szóló törvényekkel együtt lásd a Schools Inquiry Commission által a parliament elé 1868-ban beadott parlamenti jelentés I. k. 4. fejezetében. E fejezetben egyszersmind az is ki van mutatva, hogy az alapítványi intézetek felett akár a látogatók, vagy a Court of Chancery, akár a Charity Commission által gyakorolt ellenőrködés nem elegendő a szükséges reformok keresztülvitelére. E bizottság tehát azt ajánlotta, hogy a Charity Commissiont nagyobb hatáskörrel kell felruházni, s egyszersmind oly újabb tagokat is kell e bizottságba kinevezni, kik kiválólag jártasok a nevelés terén, és eléggé tekintélyes névvel

Az ily alapítványi intézetek körében tenni szándékolt javítások- vagy változtatásokhoz, ép úgy mint az alapítványi jószágoknak eladásához vagy kicseréléséhez is mindig a Commissionerek jóváhagyására van szükség, kik minden ügyet kötelesek megvizsgálni, s időről időre jelentést tesznek az Attorney Generalnak; sőt minden évben egyszer a parliament elébe is tartoznak jelentéstadni be eljárásukról. Ha a Charity Commission által helyeselt valamely terv foganatosításához törvénycikk hozatalára van szükség, akkor azt, az oktatásügyi bizottság alelnökének beleegyezésével, a kormány valamely tagja nyújtja be a törvényhozó testület elébe.^k

Az 1860-ki Charitable Trusts Act lényegesen növelvén a Charity Commission hatáskörét: az jelenleg mintegy »a Court of Chancerynek alárendelt külön törvényszéknek« tekinthető,¹ s működése mind üdvösebb és az országra nézve mind nagyobb fontosságúvá kezd lenni.

Az 1861-iki Popular - Education - Commission azt ajánlotta, hogy a Charity Commissiont a titkos tanács oktatásügyi bizottságával kell összeolvasztani, és hogy aztán a tanács ez »Education and Charities Committee« című bizottsága arra is felhatalmazandó lenne, hogy ha valamely alapítvány nem használható többé

---

bírnak arra, hogy nézeteik befolyással lehessenek a közvéleményre. Egyszersmind azt is ajánlották, hogy a kinevezendő új tagnak a parliament tagjának kellene lenni, »ki aztán képviselőházi helyéről előadhatná a javasolt tervezetek indokait, kimutathatná ezeknek a többi tervekhez való viszonyát, s ha az illető minister nem volna jelen a házban: megfelelőetve az ez ügyben felmerülhető kérdésekre« (p. 634).

^k Hans. Deb. vol. CXCI. p. 234.

¹ *Ibid.* vol. CLXXXVII. pp. 772, 925.

eredeti rendeltetése szerint: részben vagy egészen is oktatásügyi célokra fordíthassa azt, s hogy általában az alapítványok kezelését a nevelésügy fejlesztése érdekében szabályozhassa; — ide vonatkozó rendeleteit azonban mindenekelőtt az illető alapítvány kezelésével megbízott testület elébe legyen köteles terjeszteni, (melynek aztán szabadságában áll a titkos tanács egy másik bizottságához felelődni az ily rendeletek ellen) és csak azután bocsáthatja azokat a parlament jóváhagyása alá.ⁿ E javaslatok azonban nem fogadtattak el, és kételkedni lehet rajta, hogy vajjon hajlandó lesz-e a parlament valaha arra, hogy a Charity Commissionnak *quasi*-bírói hatáskörét a végrehajtó hatalom egyik osztályára ruházza.^o De az már valószínűbb, hogy a Charity Commission az 1868-ki Schools Inquiry Commission javaslati értelmében, mint központi végrehajtó bizottság, a parlament felügyelete alatt mind nagyobb és nagyobb hatáskörrel fog felruháztatni.

E bizottság azonban jelenleg még mindig a titkos tanács hatósága alatt van.^p

E bizottság jelenleg egy fő Commissionerből és két segéd-Commissionerből áll, kik jó magaviselet esetén életfogytiglan megtarthatják hivatalukat, és kik a titkárral és inspectorokkal együtt szintén el vannak tiltva a képviselőházban való megjelenéstől.^q A fő Commissioner

ⁿ Commons Papers 1861, vol. XXI. part i. p. 540.

^o Hans. Deb. vol. CLXIX. p. 184.

^p 1864 június 16-án a Charity Board működésének megvizsgálására egy bizottság kiküldése indítványoztatván a képviselőházban: minthogy a ministerek ellenezték az indítványt, csakugyan elvettetett az.

^q 16 et 17 Vict. c. 137 secs. 2, 4, 5, amendid by 18 et 19 Vict. c. 124, sec. 2.

1500 font sterlig évi fizetést kap, a segéd Commissioneerek azonban csak 1200 font sterlinget. Még egy negyedik Commissioner is működik e bizottságnál, de az már semmi fizetést sem kap, és csak ideiglenesen van alkalmazva.^r Ez utóbbi hivatalt rendszeren az oktatásügyi bizottság alelnökére szokták ruházni, hogy az ennélfogva képviselhesse a bizottságot az alsóházban.^s A lordok házában nincs e bizottságnak parlamenti képviselője, minthogy a titkos tanács elnöke semmi összeköttetésben sem áll azzal.^t

E bizottsághoz jelenleg négy inspector, egy titkár és 27 különböző rangu tisztviselő van kinevezve.^u

A kereskedelemügyi bizottság.

E nagyfontosságú ügyosztály (The Board of Trade) helyzetének és teendőinek tárgyalásánál, mindenekelőtt annak szerkezetét, aztán pedig működés körét kell vizsgálat alá vennünk.

1. A kereskedelmi bizottság szerkezete.

E hivatal már 1660-ban keletkezett, midőn II. Károly két külön tanácsot állított fel, egyet a kereskedelem, egyet pedig a külföldi gyarmatok számára. E két tanácsot aztán később egy bizottsággá egyesítették, mely

---

^r 16 et 17 Vict. c. 137, sec. I. Civil Service Estimates, 1868—9, Class II. No. 29.

^s Hans. Deb. vol. CXCII. p. 952.

^t *Ibid.* vol. CLXXXIX. p. 170.

^u Civil Service Estimates 1868—9, Class II. No. 29.

közönségesen Board of Trade (kereskedelmi bizottság) név alatt volt ismeretes. Ismét később, midőn már többféle változáson ment keresztül, végre 1782-ben az Act 22, Geo. III. c. 82 által teljesen eltöröltetett az. ^v Ez időtől fogva a kereskedelmi ügyek intézése a titkos tanács egy bizottságára ruháztatott, mely a tanács 1786-ban kelt rendelete által küldetett ki a kereskedelmi és gyarmatügyek vezetésére, s mely tehát tulajdonkép mégis csak egy kereskedelmi bizottság volt, csak hogy a brit korona gyarmatai felett való hatósággal is felruházva. A gyarmatok ügye e bizottság kezében maradt egész az amerikai szabadságháború végeig, midőn aztán a belügyminister gondjaira bízott az; de azért a gyarmati ügyek mindennek dacára is, csaknem egész mostanáig folyvást áttettek véleményadás végett a kereskedelemügyi bizottsághoz, ha valamely titkos tanácsi rendeletre volt azok elintézése végett szükség; jelenleg azonban a gyarmatügyi hivatal megvizsgálás és véleményadás végett csupán a kereskedelemre vonatkozó törvényjavaslatokat teszi át e bizottsághoz. ^x

E Board, vagyis bizottság, minden ministerium kormányra lépte alkalmával egy titkos tanácsi rendelettel neveztetik újra ki, s az elnökön kívül ^v még a következő *ex officio* tagjai vannak, u. m.: a canterbury érsek, a Lord Chancellor, a kincstár első Lordja, a főbb államtitkárok, a Chancellor of the Exchequer, s bizonyos cabinetministe-

^v Thomas, Hist. of Public Departments, p. 77.

^x Dwaris on Statues, p. 908. Hans. Deb. vol. CVI. p. 1120.

^v Ezelőtt még egy alelnök is volt, de e hivatal, mint alább látni fogjuk, 1867-ben eltöröltetett.

rek, és titkos tanácsosok, de a kik már nem vesznek részt a kormányzásban, hanem vagy csupán hivatalos állásuknál fogva, vagy pedig a gyarmatügyekkel való kiváló ismeretességök miatt nevezettek ki e bizottságba. Ez utóbbi osztályba tartoznak azon titkos tanácsosok is, kiket csak néha hívnak meg e bizottság üléseire, a nélkül hogy állandó tagjai lennének annak.^z E bizottság egész 1835-ig, midőn Poulet Thompson volt annak elnöke, rendszeresen tartott üléseket, de később — leginkább a miatt, mert felettébb alkalmatlan volt a magasabb rangú állami tisztviselőkre nézve e folytonos gyűlésezés, — célszerűbbnek látszott megszüntetni azt, és így e bizottság lassanként egy ügyosztálylyá változott át.^a Mindemellett is az utóbbi időkben gyakran fordultak elő a gyarmati politikára vonatkozó oly fontosabb kérdések, melyeket a kormány célszerűbbnek tartott az egész Board of Trade elébe terjeszteni. Ily alkalmakkor tehát az egész bizottság összehívattván, ez úton több oly kitünő szak- vagy államférfiúnak, — kik habár titkos tanácsosok, de nem voltak a kormány tagjai, — sikerült véleményét kinyerni némely fontos alkotmányos kérdésekben. S a Board of Trade ily alkalmakkor hozott határozatairól tett jelentés vétele után a ministerek rendszeren annak elfogadását ajánlották a királyi tanácsnak, és később e jelentések alapján készült törvényjavaslatokat is szoktak benyújtani a parlamentnek.

Jelenleg a Board of Trade, mint a végrehajtó hatalom egyik része, tulajdonkép csak az elnökből áll, ki a

---

^z Rep. Com. Official Salaries 1850. Evid. 872, 878, 959. Rep. Com. on Foreign Trade 1864, pp. 128, 129.

^a Rep. Com. on Board of Admiralty, 1861, p. 610.

titkárokkal és a hivatal többi tisztviselői segélyével csupán maga intézi az ezen ügyosztály elébe kerülő ügyeket. Az elnök nem tagja szükségkép a cabinetnek, csupán az 1864-ki Committee on Foreign Trade javaslata következtében van ez így, hogy t. i. a kereskedelmi ügyek intézésére mindig kellő befolyással lehessen az elnök véleménye.^d

Egész 1867-ig, — midőn e hivatal eltörültetett, — kivétel nélkül mindig egy alelnöke is volt e bizottságnak, de a ki, habár titkos tanácsos és a ministerium tagja volt: mégis nem vehetett részt a cabinetben. E tisztviselőnek nem lévén valami különös vagy terhes teendője: rendszeren a Postmaster-General hivatalt is ez viselte, e két hivatalért együtt évenként 2000 font sterlinget, vagyis ugyanannyi fizetést kapván, mint a mennyit az elnök élvezett.^c De hogy egymáshoz ennyire hasonló két hivatal tartassék fel egymás mellett, minő a Board of Trade elnöksége és alelnöksége: az igen sokak előtt helytelen és anomál intézkedésnek látszik. Mind e két tisztviselőnek teljesen egyforma joga van a hivatalos okmányok használatához, és mindenik saját tetszése szerint határozhatja meg, hogy mennyi és miféle ügyek intézését akarja magára vállalni, habár mint a hivatal főnöke természetesen mindenért az elnök tartozik felelősséggel. Ennek távollétében az alelnök foglalja el helyét, és ha a parliament másik házának tagja, mint a melyben az elnök foglalt helyet: akkor

^c Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 762, 765, 799. Rep. on Tor. Trade, 1864, p. 249.

^d Rep. Com. For. Trade, 1864. Evid. pp. 168, 245—254. Az elnök 1865 óta mindig tagja volt a cabinetnek.

^e *Ibid.* pp. 128, 246. Rep. Com. on Education, 1865, Evid 624.

ebben ő képviseli az ügyosztályt, ez által szükségképp felelőssé lévén a hivatal vezetésében való részvéteért.^f Idő folytával azonban az alelnök felelőssége lassankint csaknem teljesen elmosódott. Bármely ügy elintézését joga lévén visszautasítani, míg viszont az elnök bármely ügy elintézését is megtagadhatja tőle:^g könnyén belátható, hogy ez állapotnak tovább is fentartása nem volt összeegyeztethető az ország érdekeivel. Ennek folytán, midőn a Board of Trade 1866-ban a reá nehezült újabb teendők intézhetése végett egy újabb tisztviselő beállíthatásához kérte a kincstár beleegyezését, s egyszersmind ugyanekkor működésének sikeresebbé és gazdaságosabbá tétele végett szerkezetét is megvizsgáltatni kívánván, egy az alelnökből és a kincstár pénzügyi titkárából álló bizottság kiküldését kérelmezte: — a kormány elhatározta, hogy fel fogja használni ezen alkalmat.

E bizottság beadván terjedelmes jelentését, ebben nemcsak ez osztály állapotát írta le: hanem az utóbbi évek alatt reáhárult újabb teendőket is felsorolván, többféle javaslatokat tett e hivatal szervezetének és igazgatásának javítására nézve.

A javaslott változtatások legfontosabbika épen az volt, hogy jövőre e hivatalnál is csak egy felelős főnök legyen, t. i. az elnök, s ezen kívül még csak két titkár van szükség, kiknek egyike a parlament tagja lehet, az alelnöki hivatal pedig eltörülttévén, e helyett ennyi segéd-

---

^f Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 775. Commons Papers, 1854, vol. XXVII. p. 129. Rep. on Board of Admiralty, 1861, p. 605.

^g Corresp. Bd. of Trade Commons Papers, 1867. vol. XXXIX. p. 220.

titkárt lehet beállítani, a mennyi az ügyek kellő intézése végett szükségesnek fog mutatkozni.

Azt is ajánlotta továbbá e bizottság, hogy az ügyosztályt négy alosztályra kellene elkülöníteni, egyet t. i. a vasúti, egy másikat a tengeri-kereskedelmi, egy harmadikat a kikötői és közraktári, egy negyediket pedig az általános kereskedelmi ügyek intézésére, — mindenik alosztály egy segédtitkár vezetésére bízván. Az alelnöki hivatal eltörülhetése és a titkárok egyikének a képviselőházba megválaszthatása végett tehát egy törvénycikket alkottatott a kormány a parlamenttel.^h A Paymaster-General hivatalt pedig, melyet eddig rendszeren az ügyosztály alelnöke viselt, jövőre a Judge Advocate Generalra ajánlotta a kormány ruháztatni.ⁱ Az új parlamenti titkár évi fizetése 1500 font sterlingre állapítatván meg: ez által 500 font sterling takarított meg az azelőtt az alelnöknek járt fizetésből.^j

E bizottság többi javaslatai, miután a Board of Trade is helyben hagyta azokat, 1867 jan. 7-én a kincstár lordjai által is szentesítettvén: azonnal foganatosítandóknak rendeltettek.^k

E hivatal tehát jelenleg hat külön osztályban működik, melyek közül az első négy egy segédtitkár vagy valamely más főbb tisztviselő vezetése alatt áll. Ez osztályok a következők: 1. a kereskedelmi és vegyes ügyek osztálya, 2. a vasúti és távirda-osztály, 3. a kikötők, halá-

^h Stat. 30 et 31 Vict. c. 72. Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 67.

ⁱ Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 873.

^j *Ibid.* vol. CLXXXVI. p. 873.

^k Corresp. etc. rel. to the Board of Trade, Com. Papers, 1667, vol. XXXIX. p. 215.

szatok és tengerpartok osztálya, 4. a kereskedelmi tengerészet és hajótörések osztálya, 5. a statisztikai osztály, 6. a pénzügyi osztály, ez alá tartozván a nyugdíjazási és számvevőségi hivatal is.¹

Mielőtt ez egyes alosztályok teendőinek tárgyalásához kezdenénk: a Board szerkezetére vonatkozó némely kérdéseket kell még előbb vizsgálat alá vennünk.

1864-ben úgy a parlamentben, mint azon kívül is^m többféle panasz merült fel az iránt, hogy a Board of Trade, jelenlegi szerkezete mellett, nem alkalmas eléggé Anglia külkereskedelmi ügyeinek előmozdítására, minthogy a külállamoktól érkező, vagy ezekhez intézett megkereséseket mindig csak a külügyi hivatal útján lehet kézbesíteni, a mi kereskedelmi ügyekben gyakran igen veszélyes késedelemmel és sokféle kellemetlenséggel jár. Továbbá minthogy a Board of Trade, mint a végrehajtó hatalom egy része, aránylag igen alárendelt helyzetet foglal el a kormányban: ezért nem bír kellő befolyással a kereskedelmi kérdések intézésénél. 1864 april 15-én tehát a képviselőház egy bizottságot küldött ki a Board of Trade és a külügyi hivatal között a külállamokra vonatkozólag fennálló viszony megvizsgálására. E bizottság sok szakértőt hallgatván ki e tekintetben, jelentésében a következő javaslatokat tette: 1. hogy a Board of Trade a külügyi hivatallal csaknem egyenlő rangra emeltessék, úgy hogy véleményének a kereskedelmi ügyekben kellő nyomatéka lehessen, és hogy ez osztály elnöke mindig tagja legyen a cabinetnek; 2. hogy e hivatalt a külügyi állam-

¹ *Ibid.* p. 220. Továbbá lásd Thom's Official Directory, U. Kingdom, 1868, p. 174.

^m Com. Pap. 1864, vol. LVIII. p. 101.

titkárság útján közvetlen összeköttetésbe kell hozni a diplomatai és consularis szolgálat tisztviselőivel, hogy ez uton a külkereskedelemre vonatkozó értesítéseket annál könnyebben és gyorsabban megkaphassa. 3. hogy a külügyi hivatalban a Board of Tradeval való levelezés vezetésére egy külön tisztviselőt kell kinevezni. " E javaslatok elseje, mint már fentebb láttuk, el is fogadtatott, de annak második részére nézve, mely a bizottságban is csak az elnök döntő szavazata útján ment keresztül, 1865 mart. 17-én arról értesítettett a képviselőház, hogy a kormány nem hajlandó annak fogantatására, míg ellenben a javaslat harmadik részének már eleget is tett az által, hogy a külügyi hivatalban »Commercial and Consular Division« cím alatt egy új osztályt állított fel, ennek tevéen kötelességévé a Board of Tradeval, vagy a birodalmi kormány bármely más osztályával, vagy egyes hazai vagy külföldi magánegyénekkel, avagy társulatokkal a kereskedelem érdekeit érintő ügyekben való levelezést. °

A képviselőház eddig mindig azon véleményben volt, s az egymásután következett kormányok eljárása is igazolta e vélemény helyességét, hogy a Board of Trade vezetését sohasem kell oly egyénre bízni, ki közvetlenül személyesen van érdekelve valamely kereskedelmi ág által, mivel annak, ki Anglia kereskedelmi ügyeit intézi, nemcsak az egyes kereskedelmi ágakkal foglalkozó egyénekkel, hanem a nagy közönséggel szemben is mindig részrehajlatlanul és magasabb szempontból kell tekinteni

ⁿ *Ibid.* vol. VII. p. 284.

^o Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 1880. Civil Service Estimates, 1867—8, Class. II. p. 8.

az ország kereskedelmi érdekeit. Ép ezért felettébb nagy fontosságú és nélkülözhetlen kellék e hivatal teendőinek intézésénél, hogy az illető teljesen bírja a közbizalmat, és hogy e hivatal főbb tisztviselői oly távol álljanak a kereskedelmi érdekeltségtől, hogy még csak gyanu se férhesen hozzájuk e tekintetben.^p Ép ezért midőn 1865-ben Geschen neveztetett ki a Board of Trade alelnökévé: azonnal lemondott az angol bank igazgatóságában és egy nagykereskedő-házban elfoglalt állásáról. Hasonlókép utóda Stephen Cave is 1866-ban történt kinevezésekor szintén elhagyta az angol bank és több más társulatok igazgató-tanácsát, mivel »igen kellemetlennek tartotta egy felelős miniszterre nézve, ha ez azon gyanunak van kitéve, hogy a kereskedelmi vagy a pénzügyekben saját személyes érdekei szerint intézkedik.«^q

Igen kívánatos volna a Board of Tradera nézve, ha mindig vagy az elnök, vagy a parlamenti titkár képviselné azt a lordok házában; eddig azonban mindig úgy történt, hogy mind a két tisztviselő a képviselőház tagja volt, s a felsőházban, vagy annak bizottságaiban, a kereskedelmi ügyek tárgyalása alkalmával sem volt közvetlenül képviselve, a mi ismét sokféle kellemetlenségre adott alkalmat.^r

2. A Board of Trade teendői.

Ezelőtt a Board of Trade leginkább csak egy tanácsadó testület volt, alig lévén valami közigazgatási teen-

^p Rt. Hon. H. Labouchere Colonial Secretary and ex-Vice-President, of the Board of Trade, Hans. Deb. vol. CXLV. pp. 1139—1141.

^q *Ibid.* vol. CLXXXVI. p. 100.

^r Rep. on Off. Salaries, 1850. Evid. 125, 136, 329, 784.

dője; később azonban különböző parlamenti törvények folytán mind több és több nagyfontosságú végrehajtási ügyekkel lett megbízva.

Ez ügyosztály főbb teendői jelenleg a következők: Ez visel gondot az egyesült királyság bel- és külkereskedelmi ügyeire s tengerészeti érdekeire; ez ad véleményt a többi ügyosztályoknak az ilyféle kérdésekben; így például a külügyministeriumnak, a külállamokkal folytatott alkudozásoknál és a kereskedelmi szerződéseknél, a belügyministeriumnak a kiváltság- és szabadalomlevelek kiosztásánál; a gyarmatügyi ministeriumnak a gyarmatokban levő kereskedelmi ügyek tárgyalásánál s a külföldön levő világító tornyok építésére és igazgatására nézve; végül az államkincstárnak a vám- és fogyasztási adótörvények megváltoztatása, vagy az e törvényekből származó egyéni sérelmek elintézése esetében. Gyakran megtörténik, hogy e Boardnak kell elkészíteni a kereskedelmi ügyekre vonatkozó titkos tanácsi rendeletek és törvényhozási javaslatok vázlatát is. E bizottság kötelessége továbbá felügyelni a parlamentben épen tárgyalás alatt levő kereskedelmi ügyek és törvényjavaslatok sorsára is; ez gondoskodik a parlamentben a vasutak, távvidék, kikötők, továbbá a hajózás, szabadalmazás s általában a bel-, vagy külkereskedelemre vonatkozó bármiféle ügyek érdekeire is; ez vezeti továbbá a parlament felhatalmazása folytán az ez elébe terjesztendő egyes »local Billek«-re vonatkozó vizsgálatokat, s ez fogadja el a parlament előtt épen tárgyalás alatt levő kereskedelmi törvényjavaslatok által érdeklett felek kérvényező küldöttségeit is.*

* Rep. of Sal. 1850. Evid. 760, 761, 787, 789, 800. Murray's

1832-ben a Board of Trade teendői közé soroltatott a statisztikai adatok gyűjtése és közzététele is. 1840 óta pedig különböző törvények felhatalmazása folytán, a valamennyi vasúttársulat felett való felügyelettel is ez van megbízva. Körülbelől ugyanezen időben szintén a Board hatósága alá helyeztettek az állami rajztanodák is, melyeket azóta az oktatásügyi hivatal vett által; ez jegyzi be továbbá a különböző művészeti és műipari cikkekre adott szabadalmakat, s az 1862-ki Companies Act folytán, több másféle teendőkkel együtt ez van felhatalmazva a részvénytársulatok címbejegyzésére is. 1850-ben a Merchant Shipping and Pilogate Act alapján e bizottság hatalmaztatott fel a Merchant Seamen's Fund és a Steam Navigation Inspection felettébb fontos ügyeinek elintézésével is; ' midőn pedig a Merchant Seamen General Register Office felállítatott, " az 1855-ben keletkezett Meteorological Departmenttel együtt, ez is a Board felügyelete alá helyeztetett.

1861-ben a világító tornyok, kalauz-csónakok és vészjelzések ügyében kiküldött bizottság azt ajánlotta, hogy a tengeri szolgálat e részének a parlamentben való képviseltetése s az erre vonatkozó költségvetéseknek indítványozása és védelmezése (mely kötelességet az 1854-iki Merchant Shipping Act hozatala óta már úgy is a Board of Trade teljesítette, határozottan vagy a Board of Trade, vagy az Admiralitásra bízandó. ' 1862-ben, majd

---

Handbook, p. 113. May, Parl. Prac. ed. 1868, p. 680. Rep. Com. For. Trade, 1864, p. 141.

† Commons Papers 1847—8, vol. XVIII. p. 480. *Ibid.* 1854, vol. XXVII. p. 120.

‡ Parkinson's Under Govt p. 44.

‣ A világító tornyok igazgatásával a törvény által ezelőtt

ismét 1865-ben a kikötőkre és a hajózásra vonatkozólag bizonyos »local Actok« folytán eddig az Admirálisra ruházott jogok és kötelességek szintén a Board of Trade-nek adattak által,^w mely egyszersmind a kikötőkre és hajótársulatokra vonatkozó ideiglenes rendeletek kiadására is fel lett hatalmazva, habár ily rendeleteit mindig a parliament jóváhagyása alá kell terjesztenie.^x 1863-ban az Anchors and Chain Cables Act bizonyos teendőket ugyancsak e bizottságra ruházott át; az Act 26 et 27 Vict. c. 124 pedig az Alkali Works Inspectorok kinevezésére is szintén e Boardot hatalmazta fel, hogy az ily gyárakban fejlesztett sósavas gázok sűrítése annál inkább biztosítva legyen. 1866-ban az egyesült királyság árapály által látogatott partjaira, csatornáira, tengeröbleire, tengerszorosaira, s hajózható folyóira való felügyeleti jog, (az illető törvénycikkben felsorolt bizonyos esetek kivételével) a Woods and Forests Commission hatósága alól, szintén a Board of Tradera ruháztatott által.^y Ugyanezen évben keletkezett a Standard Weights and Measures Department is. Az 1866-ki és 68-ki Sea Fisheries Actok Nagy-

---

a Trinity House Corporation volt megbízva, s a Board of Tradenak csupán az e szolgálattal járó kiadások ellenőrzése volt kötelessége. Milner Gibson (President of The Board of Trade) Hans. Deb. vol. CLXXI. p. 429.

^w Az Act. 25 et 26 Vict. c. 69; 28 et 29 Vict. c. 100 által.

^x General Pier and Harbur Act of 1861. Az ily ideiglenes rendeleteket (Provisional Ordres) megerősítő törvénycikkeket lásd 29 et 30 Vict. cc. 56, 58 etc.

^y Act 29 et 30 Vict. c. 62, secs 7. A Board of Tradenak a tengerfenékre, és az árapály területekre vonatkozó kötelességeire nézve beadott egy emlékiratot lásd Com. Papers, 1867—68, No. 18. Továbbá Hans. Deb. vol, CXCII. p. 1814.

Britannia halászatának ellenőrzésére, fentartására és továbbfejlesztésére vonatkozó bizonyos jogokat szintén a Board of Tradera ruháztak. Az Act 29 et 30 Vict. c. 89 pedig arra jogosítja a Board of Tradet, hogy a Thames folyó hajózható egész felső részének rendbentartása végett fennálló testületbe ez is küldhessen egy tagot, hogy annál inkább biztosítva legyen a folyam e részének hajózható állapotban való fenmaradása. 1867-ben az Act 30 et 31 Vict. c. 124 szintén a Board of Tradet bízta meg az egyesült királyság és a külföldi kikötők között közlekedő hajókon használtatni szokott, és csak bizonyos raktárból vásárolható scorbut-ellenes szerek (Lime or Lemon Juice) megvizsgálására kiküldött biztosok kinevezésével is. Ez köteles továbbá a tengeri utakra induló különböző hajókon használandó gyógyszerek árjegyzékének, s a gyógyszertárak és rendelési könyvek névsorának közzétételére is felügyelni. Végre az 1868-ki Act 31 et 32 Vict. c. 33, a gyapotbehozatalra és kivitelre vonatkozó statisztikai adatok összegyűjtését és nyilvánosságra hozatalát is e Boardnak teszi kötelességévé.

E Board végzi továbbá az 1852-ki Metropolitan Waterworks Act, az 1863-ki Telegraph Act, s az 1868-ki Fisheries Convention Act folytán teljesítendő teendőket is. A királyi kiváltságlevelek kiadása alkalmával ugyancsak e Board ad tanácsot a koronának, ez állapítván meg az ily okmányok szövegét is. A pénzüzletekre vagy jegybankokra vonatkozó törvényjavaslatok kivételével, — melyeket az utóbbi időkben mindig maga az államkincstár szokott készíttetni, * — e Board készíti vagy indítvá-

---

* Report of Commons, Com. on Foreign Trade, 1864, p. 129.

nyozza, vagy legalább ellenőrzi a kereskedelem érdekeire vonatkozó bármiféle törvényhozási intézkedéseket is.

Most tehát, miután az egymásután keletkezett törvények által a Board of Tradera ruházott különböző jogokat és kötelességeket mind elsoroltuk: az ezek teljesítésével megbízott egyes alosztályok vizsgálatára térünk által.

1867-ben, mint már fentebb említettük, e hivatalnak egy újabb beosztása lépett életbe, mely szerint az hat osztályra különítetvén el: ebből a következő csoportok alakultak, u. m.:

1. A kereskedelmi és vegyes ügyek osztálya.

Az osztálynak a következő ügyek intézése van átnedve, u. m. a külállamokkal és a brit gyarmatokkal kötendő kereskedelmi és hajózási szerződések előkészítése, és az ezekkel összefüggő több másféle vegyes ügyek, minők például az irói jog, kereskedelmi védjegyek, üzleti és kereskedelmi részvénytársaságok s általában a kereskedelmet érdeklő és más osztályokhoz nem utasított kérdések intézése.

Ez alosztály felügyelete alá van bocsátva továbbá a mérték-mintagyűjtemény is (Standards Department).

1867-ben ugyanis, egy akkor hozott törvénycikk által »a tizedes mérték- és súlyrendszernek, az egyesült királyságban való használása is megengedett.«^a E törvénycikket már régóta sürgették a decimalis rendszer barátai,^b míg végre 1862-ben a képviselőház egy külön

^a Rep. Com. on Education, Evid. 1896, 1897. For further particulars of Lowe's case.

^b Rep. Com. on Education Evid. 1901, 1906—1909, 2342, 2416 etc.

bizottságot küldvén ki annak megvizsgálására, hogy vajjon »nemcsak a belföldi kereskedelemre, hanem a külállamokkal összeköttetésre való tekintetből is, nem volna-e célszerűbb, egy egyszerűbb és egyöntetűbb mérték- és súlyrendszert hozni használatba« : e bizottság egyhangúlag azon határozatot hozta, hogy a méter- vagyis decimális rendszert, csak mint a jelenleg gyakorlatban levő sok különféle mérték- és súlyrendszerek használatából származó kellemetlenségek ellenszerét, de mint ilyet is csak fölöttébb óvatosan és léptenkint haladva kell az egyesült királyságban alkalmazni.^o E fentebb említett törvény-cikk hozatala óta azonban nemcsak magában Angliában, hanem a brit korona gyarmataiban és tartományjaiban is mindenütt mind jobban törekednek ez új rendszer gyakorlati alkalmazására.^d

E bizottság egyszersmind azt is ajánlotta, hogy az állami mértékminták számára, a Board of Trade felügyelete alatt, szintén egy hivatalt kellene felállítani, ez bizatván meg a minták megőrzésével, olykori megvizsgálásával, a felügyelők ellenőrzésével, s általában minden ide tartozó teendők teljesítésével is, — javasolván végre még azt is, hogy a tizedes mértékrendszer ismeretének a kormánytisztviselők és a nép közötti terjesztése szintén e hivatalnak legyen kötelességévé téve.

1866-ban tehát csakugyan alkottatott egy törvény-cikk, mely felhatalmazza a Board of Trade elnökségét, hogy a mértékminták megőrzése végett, Warden of Stan-

^o *Ibid.* 634, etc. 753. Lásd Earl Russell's evidence on this point. *Ibid.* 2919, 2968, etc.

^d A súlyokra és mértékekre vonatkozó okmányokat lásd Commons Papers 1867—8 No. 16. Különösen pedig pp. 87, 89.

dards cím alatt, egy tisztviselőt állíthasson be,^e ennek tévén kötelességévé az eddig az Exchequer Officeben letéteményezett állami mértékminták megőrzését, s a hossz-, súly- és űrmérték-mintáknak, a tudomány követelményei, vagy a Board of Trade utasításai szerint való összehasonlításához és megvizsgálásához (verification) szükséges műveletek teljesítését, — e hivatal eljárásáról minden évben egy a parliamentnek átszolgáltatandó jelentést lévén az köteles a Boardhoz benyújtani. E törvény-cikk egyszersmind azt is elrendeli, hogy a Board of Trade-nál letéteményezett mértékmintákat, összehasonlítás és kiegyenlítés végett, olykor-olykor a birodalom több más helyein is letéteményezett állami mértékmintákkal is össze kell hasonlítani.^f

A Warden of Standards hivatalt jövőre a Commercial Department segédtitkárjára szándékoznak ruházni, ki ez újabb teendőkért 100 font sterling évi fizetést kap.^g

1867 junius havában körülbelül 20 állam képviselőjéből egy nemzetközi conferentia gyült össze Párisban, a súlyok, mértékek és pénznemek fölötti tanácskozás végett, kik aztán egyhangulag elhatározták, hogy a decimalis rend-

---

^e A Standards Department szerkezetére, s ennek a tizedes rendszer körül való eljárására és több más dolgaira való részleteket lásd a Standards Commission 1868 julius 24-én beadott első jelentésében, Commons Papers 1867—8; továbbá a Warden of the Standards részéről 1867- és 68-ban a parliamenthez benyújtott első és második jelentésben.

^f Act 29 et 30 Vict. c. 82, secs 10—12. Továbbá lásd Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 817, vol. CLXXXV. p. 466. Valamint Reports etc. on Standard Weights and Measures Commons Papers, 1854, vol. XIX. p. 933. *Ibid.* 1864, vol. LVIII. p. 621.

^g Civil Service Estimates, 1867—8, Class. II. p. II.

szer mennél nagyobb mérvű tanítását és használatát fogják ajánlani az általok képviselt államoknak.^b 1868-ban az 1864-i törvénycikk egy lényeges hiányának pótlása végett, mely nélkül teljesen eredménytelen maradt volna az, egy újabb törvényjavaslat nyújtatott be a képviselőházba, mely az említett törvénycikk folytán használatba jöhető tizedes mértékek pontosságának ellenőrizhetése végett szükséges mértékminták készítésére hatalmazza fel a Board of Tradet; s egyszersmind határozatilag azt is kimondja, hogy bizonyos számú évek letelte után kizárólag csak a tizedes rendszer fog használatni, a jelenlegi rendszer pedig kitiltatik a gyakorlatból. Hosszabb vita után e Bill május 13-án a második felolvasáson is keresztül ment, de azon szándékkal, hogy csak a legközelebbi ülészek alatt fog ismét tárgyalás alá vétetni.¹ E közben a nemzetközi conferentia javaslatainak megvizsgálása, illetőleg azon kérdés eldöntése végett, hogy vajjon alkalmazhatók-e azok az egyesült királyság jelenlegi körülményei között, egy királyi bizottság küldetett ki, mely aztán 1868 őszén adta be jelentését.

2. A vasuti és távirda-osztály.

A vasútak és vasúttársulatok keletkezése és azoknak későbbi igazgatása felett ez úton gyakorolja a Board of Trade a törvény által reáruházott ellenőrködési jogát. A vasútatkat legelőször az 1840-ki Act 3 et 4 Vict. c. 97

^b E jelentést egy felirat következtében csak 1868-ban mutatták be a képviselőháznak.

¹ Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 176—209, vol. CXCIII. p. 425.

helyezte e Board hatósága alá, mely aztán néhány évvel később e jogot egy külön vasúti bizottságra ruházta át, mely azonban 1851-ben a tisztviselők fizetése ügyében kiküldött 1850-ki bizottság javaslata következtében ismét eltöröltetett, s jogai az Act 14 et 15 Vict, c. 64 által újra a Board of Tradera ruháztattak vissza, mely aztán az Act 31 et 32 Vict. c. 119 által újabb jogokat is kapott e tekintetben.^j

1845-ben a tervezett vasútak előleges megvizsgálásával is a Board of Trade lett megbízva, e megbízásnak azonban úgy látszik nem lett meg a várt eredménye, mivel a Board tisztviselői, mint állíták, csak mint magán-egyének teljesíték a vizsgálatot. Ezek ugyanis a vizsgálatok alá bocsátott javaslatok pártolóit és ellenzőit külön hallgatván ki, az egyik fél nyilatkozatait nem mindig közlötték a másik féllel, minélfogva aztán azon gyanúra adtak alkalmat, hogy nem igazságosan jártak el ítéleteik hozatalánál, a mi aztán egészen megsemmisítette jelentéseik értékét; a parliament bizottsága, melyhez később az illető törvényjavaslatok utasítottak, nem fogadta el a Board of Trade nyilatkozatait eljárása alapjául, s jelentése egészen elvesztette azon befolyást, melyre tulajdonkép jogosítva volt az. Az 1854-ki intézkedést tehát újra egészen megszüntették, s a tervezett vasútak előleges vizsgálatát kizárólag a parliament bizottságának engedték át, habár előreláthatólag igen sok hiányai voltak e rendszernek is, a melyeket aztán nagyon is kezdtek érezni az utóbbi évek alatt.^k

^j Rep. on Official Salaries, 1850, Evid. 960 etc, Murray's Handbook, p. 114.

^k Report of Sel. Com. on Private Bill Legislation, Commons Papers 1863, vol. VIII. Evid. pp. 98, 100, 347.

A Board of Tradenak azonban a vasúti törvényhozásra vonatkozólag még mindig megmaradt egy bizonyos teendője. 1852-től fogva 1867-ig t. i. a képviselőház egy határozatánál fogva, ez volt megbízva az egyesült királyságban tervezett mindenféle vasútak, csatornák és kikötőkre vonatkozó törvényjavaslatok felett való jelentéstétellel. E jelentéseknek tulajdonkép csupán az volt a céljuk, hogy felhívják a parlamenti bizottságok figyelmét az ily javaslatokra, ha azokban a parlament eddigi rendes gyakorlatától való eltérés, vagy a Consolidation Actok rendeleteinek mellőzése, vagy pedig a fennálló törvényekkel vagy szokásokkal ellenkező intézkedés vagy változtatás foglaltatnék. Minthogy azonban az ilyféle vizsgálatokat is tulajdonkép jobban elvégezhetné a parlament valamely tisztviselője, mint a Board of Trade,¹ a minthogy ilyféle teendőkkel valóban foglalkozik is a képviselőház tisztviselőinek egyike: nem lehet tehát meglepő reánk nézve ha azt látjuk, hogy — miután e jelentéseknek egyáltalában semmi hasznát sem lehet venni, és »köztudomás szerint még a képviselőház illető bizottsága által is teljesen mellőztetnek azok,« — e ház 1867 mart. 14-ki ülésében azon határozatot hozta, hogy ezután csak az 1862-ki Harbours Transfer Act alá eső, s a kikötőkre vonatkozó törvényjavaslatok fognak jelentéstétel végett a Board of Trade elébe utasíttatni.^m Ha pedig az ily jelentések kedvezőtlenül hangzanának, a képviselőház illető bizottsága felszólíthatja a Board of Trade azon tisztvise-

¹ *Ibid.* pp. 29, 30, 135.

^m Corresp. on Board of Trade, Com. Papers, 1867, vol. XXXIX. pp. 220, 229. Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1800. Továbbá *ibid.* vol. CLXXXVI. p. 704.

lőit, kik a jelentést készítették, hogy személyesen megjelenvén a bizottság ülésein, szóval is adják elő határozataik indokait. Mihelyt a Board beadta jelentését a parlamentnek, azzal együtt minden további kötelessége megszűnik.°

A parliament házszabályai szerint, ha valaki valamely vasútra kíván a parlamenttől engedélyt nyerni, ez esetben az illető törvényjavaslat benyújtása előtt tervezett vasútra vonatkozó tervekkel együtt a bejelentési kérvényt is a Board of Tradenál kell letéteményezni; hasonlókép, mielőtt az új vasút általadatnék a forgalomnak, szintén a Board of Tradenak kell ezt bejelenteni, s egy általa ép e célból kiküldött inspector jelentése alapján aztán ez adja meg a megnyithatási engedélyt. Ha valami szerencsétlenség történik, akkor is a Board of Trade értesítendő, mely aztán ilyenkor is mindig egy inspectort szokott kiküldeni az eset megvizsgálására, kinek jelentése folytán aztán a Board követelheti, hogy a vonal építményeiben s üzleti kezelésében olynemű változtatásokat kell tenni, a mint a közönség érdeke és biztonsága igényli azt. 1868 július 13-án pedig a lordok háza hozott oly határozatot, mely szerint jövőben oly törvényjavaslatokat, melyekben a személy- és árúvitelbér feljebb emelése kéretik, sohasem szabad második felolvasásra bocsátani addig, míg a Board of Tradenak e javaslatra vonatkozó jelentése a ház asztalára nincs letéve. °

° Hans. Deb. vol. CXCI. p. 831.

° A Board of Tradenak a vasútak és vasúti balesetekkel szemben követendő eljárására s felelősségére nézve lásd Milner Gibsonnak, a Board of Trade elnökének beszédeit, Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 1132; vol. CLXXX. p. 1169, és Corresp. on Board of Trade, Com. Papers 1867 vol. XXXIX. p. 213.

Ez alosztály vezetése alá tartoznak továbbá az összes távirdák ügyei is.

3. A kikötők, halászatok, 4. tengerpartok és hajótörések osztálya.

Ezen tulajdonkép két részből álló alosztály, mely egyesítése óta általában *Marine Department* név alatt ismeretes, az egész Board of Trade ügyeinek legfontosabb és mondhatni majdnem nagyobb részét végzi, s jelenleg szintén külön csoportokba osztva működik, úgy hogy a pénzügyi dolgokra is egy egészen külön osztálya van. Minthogy azonban e berendezés csak a Board of Trade 1867 január havában történt újra szervezésének következménye: legyen elég, ha itt jelenleg ez alosztályoknak, az újabb egyesítés előtt történt teendőire utalunk.

A 25 et 26 Vict. c. 63 által módosított 17 et 18 Vict. c. 104 (Merchants Shipping Act) által, a Board of Tradera ruháztatott, a kereskedelmi hajók és az ezeken levő tengerészek fölött való felügyeleti jog is, ez levén e szerint megbizva, a vámokra vonatkozó törvénycikkeken kívül, minden e tárgyra tartozó törvénycikkek foganatosításával. Ennek folytán a Board of Trade illető osztálya adja ki a kereskedelmi hajókapitányok és kormányosok engedélyokmányait, ez ügyel fel a consulok jelentéseire, s ez örködik a világító tornyok építése és kezelésmódja felett. Az árapályi és tengerparti területek oltalmazása, a tengerparti raktárak, hajóállások, kikötők s több ilyenfelékre vonatkozó rendeletek kiadása, a Merchant Seamen Fund Winding-up Act foganatosítása, a hajóösszeütközések és a tengeren történő másféle szerencsétlenségek megvizsgálása, az életmentő csónakok rend-

bentartása, a tengeren vagy a partokon történt életmentések megjutalmazása, a hajótörések alkalmával felmerülő kérdések elintézése, a tengeri kereskedelemnél szolgáló egyének nyugdíjazása, az elhalt tengerészek hagyatéki ügyei, a hajókapitányok számadásainak megvizsgálása, s a tengeri tartalékseregnek az Admiraltással egyetértőleg intézett szervezése és igazgatása, s általában, a tengeri kereskedelemre vonatkozó számtalan sokféle ügyek, mind a Board of Trade ez alosztálya felügyelete alá tartoznak.

5. A statisztikai osztály.

Ez alosztály 1832-ben állíttatott fel, s eredetileg csak egy általános statisztikai hivatalnak volt tervezve, mely nemcsak kizárólag a Board of Trade ügyeivel volt köteles foglalkozni, hanem a kormány bármelyik ügyosztálya körébe tartozó statisztikai értesítésekre is köteles volt kiterjeszteni figyelmét, hogy mindezeket egy egyöntetű egészszé feldolgozva hozza aztán a nyilvánosság elébe. E terv azonban mindeddig még csak egy kis részben van foganatosítva. A statisztikai osztály t. i. névleg ugyan a Board of Trade felügyelete alá tartozik, s e hivatal főnöke egészen a Board of Trade elnökének hatósága alatt áll; gyakorlatilag azonban mégis az a szokás, hogy ha valamely más ügyosztály főnökének valami statisztikai felvilágosításra van szüksége: e hivatal azoknak is engedelmeskedni tartozik.

Ez alosztály legfőbb teendője abból áll, hogy az egész brit birodalom pénzügyi, kereskedelmi, mezőgazdasági és társadalmi állapotára vonatkozó statisztikai adatokat feldolgozva összeállítja, a más államok statisztikájának

legfontosabb részét kivonatozza, s az egyesült királyság kereskedelmi és tengerészeti forgalmáról havi kimutatásokat készít.^p Mindazon hír, mely Anglia külföldi kereskedelmére vonatkozólag a külügyi hivatalba érkezik (és pedig a külföldön levő consuloktól gyakran nagyfontosságú közlemények jönnek,) azonnal a Board of Tradehoz utasíttatik. Ezelőtt e Boardnak nem volt megengedve, hogy közvetlenül érintkezék a consulokkal, hanem mindig a külügyi hivatalt kellett e célra használnia,^q most azonban igen valószínű, hogy ha a Board körül tenni szándékolt reformok létesülhetnek, e megszorítás is meglesz szüntetve.

A Statistical Department által kiadatni szokott havi jelentések mellett egyszersmind még azt is megvárják e hivataltól, hogy a parliament egyik vagy másik háza, avagy a kormány vagy törvényhozás valamely tagja által, a közügyekben kívánt statistikai felvilágosításokat is mindig kész szívvel megadja.^r E hivatalnál egy Comptroller of Corn Returns című tisztviselő is van alkalmazva, ennek levén kötelessége az egyesült királyság különböző gabnapiacain uralkodó átlag-árakat összejegyezve, azokat heti jelentések alakjában, a »London Gazette«-ben nyilvánosságra hozni. E jelentéseket használták

---

^p Lásd Report on Official Salaries 1850, Evid. 913, 918, 941. Rep. of Com. on Trade with Foreign Nations, 1864, pp. 135, 141, 245.

^q Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 857, 858, 867.

^r Leone Lewinek a parliament egy bizottsága előtt tett nyilatkozataiban igen becses javaslatok foglaltatnak e hivatal eljárásának sikeresebbé és takarékosabbá való tételére vonatkozólag. Evid. before the Commons Committee on Parl. Proceeding, 1862, p. 46.

ezelőtt a behozatali vámok szabályozásánál, és némely statisztikai célokra még jelenleg is használhatók azok.

A Board of Trade könyvtára a statisztikai hivatalnak van általadva, és a többi ügyosztályi könyvtáraktól eltérőleg »fölöttébb is terjedelmes« azon célra, melyre rendeltetve van; ép ezért már több ízben felmerült azon javaslat, hogy a könyvtárt a többi kormánytisztviselők számára is hozzáférhetővé kell tenni, és csak annyit kell belőle közvetlen a Board használatára fentartani, a mennyi okvetlenül szükséges e hivatal céljaira.¹

6. A pénzügyi alosztály.

Fentebb már egy alkalommal, midőn a régi Marine Departmentről szólottunk, — melynek egyik részét képezi e hivatal, — érintettük nagyjából ennek teendőit; az újabb rendezkedés folytán reá hárult teendők részletesebb felsorolását pedig, a Board of Trade ügyében folyt s 1867-ben a parlamentnek is bemutatott hivatalos levelezések 7—9-ik lapjain találhatván az olvasó; itt mi tovább nem foglalkozunk ezek tárgyalásával.

A Board of Trade ügyeit, az elnök beleegyezésével, a parlamenti és az állandó titkár végezi, ezek magok állapítván meg egymás között, hogy miként kívánnak megsztozni a munkán. Minthogy azonban az utóbbi évek alatt e hivatalnál is nagymérvben megszorodtak a teendők: ez ügyosztály nagyszámú tisztviselői és iroda-

¹ Parkinson, Under Govt. p. 12.

² Corresp. rel. to Bd. of Trade, Com. Papers, 1867, vol. XXXIX. p. 221.

személyzete mellé, még négy segédtitkárt és három »titkárségedet« is kellett kinevezni.^u

Most még tehát csak a *Meteorological Office*t kell megemlítenünk, mely szintén csak nem rég különítettett el a Board of Trade-tól, s azelőtt szintén a Marine Departmentnak volt egy része. E hivatal, mint köztudomású dolog, Maurynak, az Egyesült-Államok tengerészeti titkárának köszöni eredetét, ki 1854-ben szólította fel Sir James Grahamot, — ki akkor az Admirális első lordja volt, — e hivatal felállítására, mely a következő évben már csakugyan szervezve is lett, és most mint a tengerészek által használható, s az emberélet megóvása szempontjából felettébb becses észleletek és tapasztalatok összegyűjtője, igen jó szolgálatot tesz a társadalomnak. A remélhető időjárásnak előre való jelzése, és a viharjelzéseknek a brit partokon való elterjesztése által, nem kevés vagyont és emberéletet mentett már eddig is meg; a jövőre nézve pedig még több jót lehet remélni a meteorologia tanulmányozásától, s az e hivatal által tett vizsgálatok eredményeinek alkalmazásától.^v

Sokan kétségbe vonták ugyan, hogy a meteorologia mint tudomány eléggé fejlett volna már arra nézve, hogy az időjósításokat csak meglehetősen valószínűséggel is lehessen alkalmazni: az azonban mégis tagadhatatlan, hogy míg 1865-ben bekövetkezett haláláig Fitzroy Admiral vezette e hivatal ügyeit, igen sok haszon származott a közönségre munkálkodásából. Az általa Angliában meg-

^u Hans. Deb. vol. CLXXV. p. 1601; vol. CLXXXV. p. 357. Civil Service Estimates, 1868—9, Class. II. p. 16.

^v Reports of the Meteorological Department of the Board of Trade in 1858, 1862 etc. Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. pp. 1728—1739.

honosított azon eljárás, hogy a meteorologiai tünetmények megfigyelését a közönség hasznára igyekeznek fordítani: lassankint az egész európai szárazföldön is mindenütt mindinkább kezd terjedni;” és a brit kormány semmiféle áldozatoktól sem rettent vissza annak meghatározhatása végett, hogy mi módon kellene e vizsgálatokat folytatni azon célból, hogy még biztosabb és állandóbb eredményök legyen az emberiségre nézve.*

A Fitzroy Admiral halála után, a kormány a Royal Societyhez fordult tanácsért arra nézve, hogy vajjon a meteorologia jelen állása mellett érdemes lesz-e az időjósítások nyilvánosságra hozataláért járó költségeket továbbra is megszavazni.† Ennek folytán a Meteorological Department eredetének, működésének, az általa eddig elért eredményeknek és a még sikeresebbé tételéhez szükséges javítványoknak meghatározása végett, egy ügyosztályi bizottság küldetett ki, mely aztán nagyterjedelmű jelentésében sok becses javaslattal állott elő a fel-tett kérdésekre nézve. A naponkint való időjósításoknak közzétételét elhagyandóknak tartotta, minthogy eddig általában nem valami megbízhatóknak és használhatóknak mutatkoztak azok; ellenben a viharjelzések közlését, — csakhogy némileg módosított alakban — továbbra is meg-hagyandónak ajánlotta, egyszersmind azt is szükségesnek tartván, hogy ez ügyosztály a meteorologiai vizsgálatok-nak úgy tudományos, mint gyakorlati szempontból való

---

* Hans. Deb. vol. CLXXVI. p. 1590.

† *Ibid.* vol. CLIX. p. 1959; vol. CLXXV. p. 1602; Commons Papers, 1863, vol. LXIII. p. 95.

‡ Hans. Deb. vol. CLXXIX. p. 1278.

tovább folytathatása végett, még szélesebb hatáskörrel volna felruházandó.²

E bizottság azonban alig hogy beadta jelentését: csakhamar egy kormányváltozás következett rá, úgy hogy egész az 1866-ki ülésszak végeig egy lépés sem történt e javaslatok foganatosítása érdekében, mígnem az újonnan kinevezett Derby-kormány ismét reá nem fordította figyelmét.³

Mindjárt az 1867-ki év elején az Admirális a Board of Trade, a Royal Society és az államkinestár között váltott eszmecserék után kijelentette a kormány a parlamentben, hogy mivel nem érzi magát illetékesnek egy tisztán tudományos ügy kezelésére elhatározta, hogy a Meteorological Officet kiszakítva a Board of Trade hatásköréből, egy a Royal Society által kinevezendő Scientific Committee kezelésére fogja bízni, (melynek az Admirális Hydrographerje szintén tagja fog lenni) melynek tagjai nem fognak fizetést élvezni szolgálatukért. A Meteorological Department által teljesített teendők tehát e tudományos bizottságra ruháztatván át, annak működése most a következő főágakra oszlik: 1. a sík tengerre vonatkozó statisztikai adatok összegyűjtése; 2. meteorológiai jelentések kiadása; 3. a brit szigeteken meteorológiai észleldék felállítása. Ez új hivatal az államtól teljesen független hatóság, melynek tisztviselőit a fent említett Scientific Committee nevezi ki, és a kik, mint fentebb említünk, nem tekintetvén a korona polgári tisztviselőinek, hivatalukról való lemondás esetében sem nyugdíjazásra,

² Report of Meteorological Committee, Commons Papers 1866, vol. LXV. p. 329.

³ Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 1661.

sem végkielégítésre nem tarthatnak igényt. Az e hivatalhoz való kinevezéseket azonban mégis a Board of Trade jóváhagyása alá kell terjeszteni, minthogy ez intézet költségei »a Royal Society által meteorologiai észlelések és kísérletek folytatása végett, a kormány kívánatára kinevezett Meteorological Committee számára megszavazott összegből (1868—69-re 10,000 font sterling) fedeztetnek.^b

Később azonban a viharjelzéseket is beszüntették egy időre, mivel ezeknek sem volt elegendő tudományos alapjuk; minthogy azonban a parthajózás által érdekllett egyének a birodalom különböző részeiből erélyesen felszólaltak ezen intézkedés ellen, — mely pedig a Scientific Committee beleegyezésével történt, — részben ismét visszaállítottak azok, habár e hivatal azért sem akarta elvállalni a felelősséget, hogy minő lesz a következő napok időjárása. A meteorologiai jelentések tehát ezután is közzétételnek, és mindinkább arra törekednek, hogy mennél több oly adatokat lehessen összegyűjteni, hogy »előbb vagy később« meg lehetős biztonsággal előre jelezni lehessen majd az időjárást. ° 1868 január havában a száraz földön több meteorologiai észlelde állíttatott, és a hivatal több tengerparti városokba küldött a máshol tapasztalt

---

^b Papers relating to the Meteorological Department, Board of Trade, Com. Papers, 1867, vol. LXIII. p. 497. Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1731. vol. CLXXXVIII. p. 1733. Civil Service Estimates, 1868—9, Class. IV. No. I. Report of the Meteorological Committee for the year 1867, presented to Parliament in 1868.

° Com. Papers, 1867, vol. LXIV. pp. 185, 205, 209. Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 401. *Ibid.* vol. CLXXXVII. p. 1731; vol. CLXXXVIII. pp. 426, 1188, 1736.

légköri zavarokra vonatkozó táviratokat.^d »Ezen üzenetek, melyekben csak a *meglevő tények* közlésére szorítkoznak, később az egészséges meteorologia alapjainak fejlődésével együtt szintén tovább is fejleszthetők.«^e Sőt az iránt is intézkedtek, hogy Anglia és Franciaország mindennap kaphasson egymástól kölcsönösen meteorologiai értesítéseket.^f

A Board of Trade hatósága alá, az ide vonatkozó különböző parlamenti törvények intézkedései folytán, még a következő hivatalok tartoznak, u. m.: az általános tengerészeti és részvénytársulati bejegyzési hivatal (The General Register and Record Office of Seamen; the Joint-stock Companies Registration Office), a mintabejegyzési hivatal (the Designs Office), salétromgyárak felügyelősége (Inspectors of Alkali Works), a horgonyok és hajóláncok próbahivatala (Proving Establishments), a szörbenes halászatok (Oyster Fisheries) és gabnapiacok felügyelősége. Az e hivataloknál alkalmazott egyének számára s díjazására nézve lásd az 1868—9-ki Civil Service Estimates Class. II. 17—19. lapjait.

A titkos pecsétlőr.

Ez egy igen nagyfontosságú és felettébb nagy bizalmat igénylő hivatal; a vele járó teendők azonban nem valami számosak, és nem is mondhatók valami terhesek-

^d A további részleteket lásd Commons Papers 1867—8. No. 96.

^e General Sabine's Adress to the Royal Society, November 30, 1867.

^f Lásd Commons Papers, 1867—8, No. 189.

nek, a titkos pecsétőr teendője csupán abból állván, hogy hetenkint egyszer vagy kétszer a hozzá beérkezett okiratokat a titkos pecsét lenyomatával ellátja. A VIII. Henrik idejétől fogva a korona által történt adományozások törvényszerűségéhez, s ahoz hogy a Lord Chancellor ráüthesse valamely okmányra a nagy pecsétet: előbb mindig a titkos pecsét alatt kelt felhatalmazás kiadására volt szükség. A korona részéről történt kineveztetések, vagy a korona nevében kelt engedélyokmányok, kivált-ságlevelek, s megkegyelmezésekhez, hogy érvényeseknek tekintessenek, mindig okvetlenül megkivántatik, hogy azok a birodalmai nagy pecséttel legyenek ellátva; de a Lord Chancellor az ily okmányokat rendesen csak egy titkos pecséttel ellátott rendelet alapján állíthatja ki, mivel a fejedelem mindent csak ministerei közvetítésével rendelhet el, a kik viszont csak törvényszerű rendeleteknek engedelmeskedhetnek. Ezért is, midőn valamely okmány kiadatik: annak igazolására, hogy a Lord Chancellor miféle felhatalmazás alapján pecsételte meg az okiratot, mindig bele szokták abba írni e szavakat: »a titkos pecsét alatt kelt rendelet folytán«. ⁵ E hivatal az Act 14 et 15 Vict. c. 82 által szabályozva, egészen újra alakítottatott.

A titkos pecsétőr kivétel nélkül mindig valamely cabinetminiszter szokott lenni, ki — minthogy hivatalos

---

⁵ Rep. on Office of Privy Seal, Commons Papers, 1849, vol. XXII. p. 453. Arra nézve, hogy miféle okmányok láthatók el csupán a király sajátkezű rendelete folytán a titkos pecsét alatt kelt felhatalmazás nélkül is a nagy pecséttel, és hogy viszont melyeknél van erre okvetlenül szükség: a további részleteket lásd a Sir H. Nicolas által a Proceedings of Privy Council, VI. kötete elébe irt előszó CCV—CCXI. lapjain.

teendőkkel csak kevéssé van elfoglalva, — idejét másképen is értékesítheti a közigazgatásnál, és gyakran kéri fel valamely oly ügy megvizsgálására, melyet csak a kormány valamely tagjára lehet bízni. Gyakran megtörténvén az is, hogy bizonyos ügyek elintézése végett külföldre küldetik: ily alkalmakkor a titkos pecsétet egy bizottságnak szokták általadni; így történt ez például akkor is, midőn Lord Durham, és később midőn Lord Minto viselte e hivatalt.^h Sőt arra is többször volt eset, hogy egy már más hivatallal elfoglalt egyént neveztek ki ez állomásra; így pl. 1860-ban, midőn Lord Elgin, ki akkor Postmaster General volt, bizonyos ügyben egy ideig külföldön volt kénytelen tartózkodni, az akkori titkos pecsétőr Argyll herceg vette át ideiglenesen a Postmaster General hivatalt is, de mind e két hivatalért csak a Postmaster General fizetését tartotta meg, mely évenként 2500 font sterlingre megy, holott magáért a titkos pecsétőrségért is 2000 font sterlinget kaphatott volna.ⁱ

E hivatallal semmiféle kinevezési jog sincs összekötve, mivel a titkos pecsétőr csupán saját magántitkárát és a hivatal rendes ügyeit intéző két clerket nevezheti ki.

A Lord High Chancellor.

E magas állami méltóság a Statute 5 Eliz. c. 18 szerint a Lord Keeper of the Great Seal hivatalával ugyanazonos. E hivatal jelenlegi címe a Sir Edward Coke

^h Report on Official Salaries, 1850, Evid. 325, 1383, 1386 1418, 1423, 1436. Továbbá lásd Hans. Deb. vol. CLXVI. p. 1019.

ⁱ Hans. Deb. vol. CLIX. p. 1235.

^j Rep. Off. Sal. 1850, Evid. 1447, 1448, Civil Service Estimates 1868—9, Class. II. No. 15.

magyarázata szerint onnan származott; mivel a törvényellenes királyi adományokat e hivatal viselője szokta megsemmisíteni (to cancel »a cancellando«). E hivatal teljes címe The Lord High Chancellor of Great Britain and Ireland, melynek viselője a fejedelemnek az egész birodalomra vonatkozó akarátát a kezében levő nagy pecsét alkalmazása által nyilvánítja ki; ámbár fordulnak elő oly okmányok is, melyek csupán Scóthorra, illetőleg Irelandra vonatkoznak, és a melyeket az egyesült királyság ezen részeinek nagy pecsétei alatt szoktak kiadni.

E hivatalt formasierüleg mindig maga a fejedelem szokta az illetőre ráruházni, az által, hogy a hivatal címén szólítva azt, sajátkezűleg adja át neki a nagy pecsétet. Királyi rendeletre vagy kinevezési okmányra e hivatal átadásánál nincs szükség, habár később aztán mégis szoktak kiállítani kinevezési oklevelet. A Lord Chancellor a hivatalos eskü letétele után azonnal teljes mérvben gyakorolhatja a hivatalával járó jogokat és kötelességeket. Minthogy e hivatal viselője csak addig tarthatja meg hivatalát, míg az a fejedelemnek tetszik: azért ha a király parancsára lemond hivataláról, valamint ha önként magától teszi is azt, mindig vagy magának a királynak személyesen, vagy egy a titkos pecsét alatt kelt és a király név aláírásával ellátott felhatalmazással bíró megbizottnak adja által a nagy pecsétet.^k

Régibb időkben a királyok néha különböző anyagokból készült pecsétet adtak át a Chancellornak, t. i. egy aranyat és egy ezüsből készültet, de a melyek mindenkén ugyanazon bevésés volt, és melyek bármelyikét is szabad tetszés szerint lehetett a Chancellornak használni,

^k Campbell's Chancellors, vol. I. pp. 22, 23, 490.

s innen van az, hogy több helyt »a pecsétek« átadásáról van szó. Több századokig azonban rendesen csak egy nagy pecsét létezett egyszerre. Ha új uralkodó lép a trónra és új nagy pecsétet kell csináltatni: a régi összetöretvén, ennek darabjai is az akkori Chancellornak adatnak által.¹

A nagy pecsét a legfőbb állami hatalom jelvénye, — *clavis regni*, — s a fejedelem a maga akaratát némely ünnepélyes cselekményeknél csak ez által nyilváníthatja. Minden oly okmány, melyről az mondatik, hogy a nagy pecsét alatt adatott ki, mindenki által kétségkívül érvényesnek tekintendő, mivel ez által az van kijelentve, hogy az illető okirat fejedelmi felhatalmazás alapján kelt. Ép ezért a törvény felettébb szigorúan öröködik a felett, hogy valami visszaélést ne lehessen elkövetni e tekintetben. A nagy pecsét utánzása felségárulás, s magát a valódi nagy pecsétet is csak bizonyos körülmények között lehet jogérvényesen használni. Az 1688-ki forradalom óta elismert szabálylyá lett, hogy a nagy pecsétet — nehogy felelős tanácsadói beleegyezése nélkül intézkedhessék a korona, — az alkotmány értelmében csak azon tisztviselő használhatja, kinek a fejedelem által átadatott az, és a ki minden egyes esetben személyes felelősséggel tartozik azért, midőn valamely okmánynál alkalmazza azt, s nem mentheti magát azzal, hogy saját akarata ellenére csupán a fejedelem parancsának engedve cselekedett így.^m

Néhány eset kivételével, — midőn t. i. a Lord Chancellor a királyi jóváhagyás kikérése nélkül is élhet kinevezési jogával, — a nagy pecsétet ez mindig csak a

¹ *Ibid.*

^m Campbell's Chancellors, vol. I. pp. 23—27. Ugyanitt a nagy pecsét alkalmazásának formaszertüései is le vannak írva.

fejedelem világos rendelete folytán használhatja. A Statute 27 Henry VIII. c. 11 szerint a korona adományainak érvényességéhez (bizonyos esetek kivételével) mindig a titkos pecsétőr sajátkezű aláírásával ellátott engedély szükséges, mivel a Lord Chancellor csak ennek felhatalmazása után teheti arra rá a nagy pecsétet; — habár némely kinevezésekhez, s bizonyos királyi rendeletek vagy engedélyek kiadásához, — mint fentebb említünk, — nem szükséges a titkos pecsétőr felhatalmazása, hanem a nagy pecsétet csupán a király sajátkezűleg aláírt rendelete folytán is lehet használni. De aztán a törvény is kevesebb tisztelettel viseltetik a királyi akarat olynemű nyilatkozatai iránt, melyekhez a korona felelős tanácsadói nem adták írásbeli beleegyezésöket. »Az, ha a fejedelem akár szóval, akár sajátkezű aláírásával, akár talán a titkos pecséttel is ellátott rendeletében valami iránt adományozási szándékát nyilvánítja, magában véve még teljesen érvénytelen, ha csak a nagy pecsét alkalmazása által meg nem erősítettett az.«ⁿ

Az alkotmány oly nagyfontosságú eszköznek tekinti a nagy pecsétet, hogy míg aránylag keveset látszik azzal törődni, hogy hol van s merre jár a fejedelem, míg csak

---

ⁿ Proceeding of Privy Council, vol. VI. pp. CLXXXIII. cc. CCIV—CCXI. E kötetben a nagy pecsét történelmére és az angol fejedelmek rendeleteinek megerősítéséhez használt minden másféle pecsétek viszontagságaira vonatkozó dolgok is vannak előadva, pp. CXL—CCXIX. Lásd továbbá a Yorké Chancellor esetét, ki 1770-ben ép akkor halván meg, midőn peerré való kineveztetési okmánya — a nagy pecsét rátételén kívül, — már mindenféle formalításokon keresztül ment: peeri címe e miatt nem szállhatott át örököseire. Campbell's Chancellors, vol. V. pp. 416—427.

a birodalom határait át nem lépi az, vagy hogy hol őriztetik az állami fenség jelvénye, a korona, mely egyszerűsmind az uralkodói hatalomnak is képviselője: az csak igen ritkán történhetik meg, hogy a király a nagy pecsétet csak egy napra is átadhassa a Chancellornak, vagy bárkinek másnak, a nélkül hogy erről jegyzőkönyvet ne kellene felvenni a parlamentnek való bejelentés végett. °

A Lord Chancellor e hivatalánál fogva a lordok házának elnöke (speaker) is szokott lenni, habár e miatt nincs kötelezve, hogy épen e házban foglaljon helyet. ^p Peerséget csak az utóbbi időkben szoktak kineveztetésekor neki adományozni, legelőször 1603-ban fordulván erre elő eset. 1830 november 22-én H. Brougham, — ki akkor a képviselőház tagja volt, — neveztetvén ki Lord Chancellorra, mint a lordok házának előadója, azonnal elfoglalta helyét a gyapjus zsákon. ^q Ugyanazon hó 23-án peerré neveztetvén ki; a képviselőházban elfoglalt helyének betöltése végett egy rendelet adatott ki, s ebben az eddigi Right Hon. Henry Brougham, »most már Lord Broughamnak neveztetik«.

A lordok hárszabályai szerint a Lord Chancellor mint elnök okvetlenül jelen tartozik lenni a lordok házának ülésein, és semmi más teendő sem tarthatja őt vissza e kötelessége teljesítésétől; így pl. 1722-ben Macclesfield Lord Chancellorra megrovását nyilvánította a ház amiatt, hogy nem volt jelen a házban a gyűlés idején, ámbár

° Proceedings of Privy Council, vol. VI. p. 149.

^p Campbell's Chanc. vol. I. p. 16.

^q A gyapjus zsák, mely a Lord Chancellor ülőhelyét képezi, az alkotmány szerint nem tekintetik a lordok házának korlátain »belől« levőnek. Maqueen, House of Lords p. 24.

azzal mentette magát, hogy a király parancsára volt kénytelen távol lenni.^r

Az újabb időben azonban nem ragaszkodnak oly szigorúan e szabályhoz, s a Lord Chancellor, ha elegendő oka van reá, el is maradhat az ülésekről, de csak úgy, ha más képviselőt (Deputy Speaker) küld maga helyett, ki a lordok házában védje a korona előjogait, és ne legyen az arra kényszerítve, hogy ősi kiváltságához folyamodva, maga válaszssa saját elnökét.^s

De akár peer, akár képviselő legyen is a Lord Chancellor, ez nem vezetheti azon ház tárgyalásait, melyben elnököl, mint a képviselőház elnöke; a vitatkozók nem ő hozzá intézik beszédjüket, nem ő hívja fel a peereket a szólásra, a házszabályok érvényesítésére nem őt szólítják fel, s a kormány padjain ülő collegáit megéljenezheti, a nélkül hogy sértené ez által a ház érzelmeit. A lordok háza elnökének e kivételes állása onnan van, mivel az alkotmány nem viseltethetik bizalommal egy oly tisztviselő iránt, kinek állása a korona tetszésétől függ, és a ki a tényleg szereplő politikai párthoz tartozik. Azonban kétségkívül az is igen sok kellemetlenségre adott már okot, hogy mindig magához a házhoz kell folyamodni, ha a rendet fel akarják tartani.^t

A Lord Chancellor az általa elfoglalva tartott magas állásnál fogva szükségkép a titkos tanácsnak is tagja; eleitől fogva mindig ő volt egyike a király legfőbb tanácsosainak, s a régibb időkben gyakran a miniszerelnökséggel is ő volt megbízva; legutóljára a II. Károly korá-

^r Campbell's Chancellors, IV. 384.

^s Campbell's Chancellors, VII. 379, 516.

^t *Ibid.* I. 18.

ban Clarendon gróf viselte ezen hivatalt, de hivatalbeli utódai is mindig kiváló tagjai voltak a cabinetnek, és igen tekintélyes részt vettek az állami nagy tanácsban az ügyek intézése körül. ^u

Jogi tekintetben a Lord Chancellor a legfőbb birói tisztviselő az egész birodalomban, ő ügyel a királyi alapítványokból fentartott kórházakra és collegiumokra, s ő öröködik a korona nevében a gyermekek, bányák és tébo-lyodottak felett. Ő adja ki a parliament összehívására és elnapolására vonatkozó rendeleteket, s intézi a nagy pecsét kezelésével összefüggésben levő ügyeket. Ő a Court of Chancery elnöke, s mint ilyen különböző törvényeknél fogva bizonyos esetekben kizárólag ő szerepel első- vagy másodbíróság gyanánt. ^v Ő köteles továbbá a parliament mindkét háza által elfogadott törvényjavaslatokat a fejedelem elébe terjesztve, azokra a korona beleegyezését kikérni. ^w

Gyakran merültek már fel kifogások az ellen, hogy a Lord Chancellor hivatalában birói és politikai hivatalok vannak egyesítve; e látszólag anomal intézkedés mellett azonban még nyomatékosabb érveket lehet felhozni. A megboldogult Sir Robert Peel több esetet idézett arra nézve, hogy mily nagy előnyök származnak abból a cabinetre, ha a legmagasabb méltányossági törvényszék elnöke éppen a cabinet tagja, és példákkal bizonyította, hogy egyáltalában nem szenved az igazságszolgáltatás érdeke a miatt, hogy e rendszer folytán a parlamenti kormányokkal gyakran kell változni e tisztviselőnek is. Szerinte

^u *Ibid.* 16, 20.

^v Lásd Campbell's Chancellors, intrad. to vol. I.

^w *Ibid.* vol. V. p. 670.

egyáltalában alaptalan azon aggodalom, hogy talán azért, mert politikai természetű e hivatal, képtelen vagy érdemetlen egyének fognak választatni annak betöltésére; mert a Lord Chancellor minden értéke elveszne a kormányra nézve, ha nem a legtisztább jellemű és szakjában legjáratasabb egyén lenne e hivatal viselője. Ha valamely kormány csupán azon célból, hogy politikai támogatásra tegyen szert, valamely csekélyebb képességű egyént választana Lord Chancellorrá, s nem volna tekintettel annak szakismereti hírnevére: ez által rendkívül sokat veszítene a közbecsülésben, s a birói kar sem viseltetnék iránta tisztelettel. Világosan látható tehát, hogy minden kormánynak érdekében áll, miszerint oly egyént válasszon e hivatalra, ki a legfeddhetlenebb jellem mellett egyszersmind kiváló jogi képzettséggel is bírjon, s kinek politikai nézetei épen a kormányéval összhangzók legyenek.*

E hivatallal igen terjedelmes kinevezési jog is jár. A Lord Chancellor osztogatja t. i. a husz font értékig terjedő királyi alapítványokat (egyházi adományok); és pedig a korona rendelkezése alatt álló 840 alapítvány közül 720-nál kizárólag és kétségbevonhatlanul a Lord Chancellor van jogosítva a kinevezésre, a nélkül hogy legalább a korona véleményét is kénytelen volna megkérdezni azok adományozásánál; e tekintetben t. i. »a vallás, barátság és pártérdek szemmeltartása mellett teljesen csak saját belátása szerint járhat el.« A többi 120 koronai alapítvány betöltési joga a miniszerelnöknek van áten-

---

* Sir R. Peel, before Com. on Official Salaries, 1850. Evid. 225, 226, 241 etc.

gedve.^y Egy 1863-ban hozott törvény arra is fölhatalmazza a Lord Chancellort, hogy a legcsekélyebb 327 egyházi alapítvány jövedelmét azok növelésére fordíthassa, de egyszermind arra is kötelezi, hogy az eladott egyházi birtokok áráról évenként jelentést tartozik tenni a parlamentnek.^z

A Lord Chancellor hivatalával együtt járó tekintély és befolyás oly mérvű függetlenséget szerzett e tisztviselőnek a hivatalok osztogatásánál, hogy még oly időben is, midőn sokkal nagyobb tekintettel szoktak lenni a fejedelem kivánságára, mint a parlamenti kormányrendszer megszilárdulása óta: többnyire saját tetszése szerint járhatott el e tekintetben. Így például azt olvassuk II. György életiratában, miszerint trónra léptekor eleinte minden erejét megfeszítette, hogy a Lord Chancellornak átadott egyházi alapítványok fölött való ellenőrködési jogot a saját kezébe keríthesse. Lord King azonban, ki akkor e hivatalt viselte, oly erélyesen ellenállott e törekvésnek, hogy utóljára is a fejedelem volt kénytelen engedni.^a Eldon Lord Chancellorról pedig az állíttatik, hogy a kezében levő roppant mérvű kinevezési jog alkalmazásánál »a királyi család szutyongatásai okozták neki a legtöbb kellemetlenséget.«^b Épen az ő ideje alatt történt a Prince Regenssel azon mulatságos eset, hogy ez erővel betörvén a Lord Eldon hálószobájába, a hol ez

^y Rep. on Official Salaries 1850, Evid. 1723, etc. Hans. Deb. vol. CLXX. pp. 122, 131. Lord Chanc. Westbury, in Hans. Deb. vol. CLXIX. p. 1919. Campbell's Chanc. vol. I. p. 20.

^z Stat. 26 et 27 Vict. c. 120. E törvény jótékony hatásaira nézve lásd CLXXVII. p. 226.

^a Campbell's Chancellors, IV. 604.

^b *Ibid.* VII. 653, 665.

épen köszvényben feküdt, kinyilatkoztatta, hogy mindaddig nem fogja elhagyni a Chancellor hálósobáját, míg csak meg nem ígéri az neki, hogy a Mastership in Chancery hivatalt egy bizonyos Jekyll nevű barátjára fogja ruházni. Hosszas vonakodás után végre is az uralkodó kitartása győzött, és Eldon megígérte a kinevezést. ° Egy más alkalommal azonban már sokkal erélyesebben védte saájtságos kiváltságait; t. i. az ifjabb birói állomások egyikének megürültével, a minisiterelnök ajánlván egy egyént annak betöltésére: Lord Eldon azonnal tiltakozott ez ellen a fejedelelemnél s tiszteletteljesen a maga számára követelte a kinevezési jogot, s ennek el nem ismerése esetére kijelentette, hogy ezennel benyujtottnak tekinti lemondását. E határozott fellépésének aztán meg is lett a kívánt eredménye, a minisiterelnök tágított követelésével s csakugyan a Lord Chancellor jelöltje kapta meg a hivatalt. ^d

A Lord Chancellornak általában meg van engedve, hogy szavazatával a korona jogi tisztviselőinek kinevezésében is részt vehessen; e jogát azonban nem mindenkor érvényesítheti, mivel a minisiterelnök megvárja collegáitól, hogy e fontos politikai hivatalok betöltésénél saját nézete szerint járhasson el. A Lord Chancellor és a minisiterelnök azonban minden körülmények között értekezni szokott egymással az ily kinevezések megtörténte előtt. °

A Puisne Judgek kinevezésére mindig a Lord Chancellor szokta a koronabeleegyezését kikérni, s az új birák az ő kezébe teszik le a hivatali esküt. De egyszersmind a

° Campbell's Chancellors, vol. VII. p. 655.

^d *Ibid.* p. 654.

^e Lásd *ibid.* vol. V. pp. 20, 29, 64, 239; vol. VII. p. 660.

kincstár első Lordját és a belügyministert is értesíteni szokta az általa választottak felől; ez azonban inkább csak baráti értesítés, és a kincstár első lordja csak azon esetben érzi magát jogosítva a beavatkozásra, ha valami feltűnően kifogásolhatónak látszik előtte a kinevezés.^f A vidéki törvényszékek biráit szintén a Lord Chancellor nevezi ki, és »a hivatalra való képtelenség, vagy ros magaviselet« miatt ugyan csak ő mozdítja el azokat.^g

Az Irelandban működő birák a Lord Lieutenant, a scóthoniak pedig a belügyminister ajánlatára neveztetnek ki, kik rendszeren a Lord Advocate véleményét is ki szokták kérni e kinevezésekre.^h

A Chief Justiceket, és az Exchequer báróit, a Lord Chancellor véleményének meghallgatása után, a kincstár első lordja nevezi ki.ⁱ

A Puisne Judgek (albirák) rendszeren a szorgalmasabb jogtanácsosok és nem pedig a kiválóbb ügyvédek közül választatnak, mivel ez utóbbiak inkább a képviselőházba kívánnak bejutni, hogy ez úton még magasabb szakjokbeli hivatalokra tehessenek szert.^j A Puisne Judgek ritkán részesülnek valami előléptetésben, habár kétségkívül számos oly egyén van közöttök, ki magasabb birói hivatalra is alkalmas volna, s néha bizonyos körülmények között azon törvényszékek főbb állomásait töltik be velök, melynél működtek az illetők addig.^k

^f Sir R. Peel, in Rep. of Com. on Official Salaries, 1850. Evid. 1337, 2871.

^g 9 et 10 Vict. c. 95, secs. 9, 18.

^h Rep. on of Sal. 1850. Evid. 1338, 1342.

ⁱ *Ibid.* 1341. Továbbá Corresp. Will. IV. with Earl Grey. vol. I. p. 50.

^j *Ibid.* 1609, 1614—1616.

^k *Ibid.* 1355, 1360, 1361, továbbá cases cited, 1850.

A törvényszékeknél ezelőtt több oly sinecura állomások léteztek, melyeknek betöltése a törvényszék biráitól függött, s habár jelenleg ezek legnagyobb része el van már törülve, egy csomó még mindig felmaradt közülök, s a törvényszékek elnökei vannak jogosítva azok betöltésére. A Puisne Judgeknak semmi tulajdonkép úgynevezhető kinevezési jog sincs kezökben, kivéve hogy körútjuk alatt titkáraikat (marshal) magok nevezhetik ki. Ezek nevezik ki továbbá a revideáló ügyvédeket (revising barrister) is, de mindig oly egyéneket kötelesek választani, a kik kiválólag alkalmasak e hivatalra. A kerületi törvényszékeknél megürülő titkárságokat pedig, az illető törvényszékek akkori elnökei töltik be.¹

1866-ig bizonyos parlamenti törvények alapján a Lord Chancellor volt továbbá jogosítva a Court of Chancery, Lunacy és Bancruptey tisztviselőinek nyugdíjazására is, mivel az illető összegek a Lord Chancellor ellenőrködése alatt álló alapokból fizettettek. Az Act 29 et 30 Vict. c. 68 azonban a fentebb említett törvényszéknél szolgáló személyek (a birákat ide nem értve) nyugdíjazásáért való felelősséget a kincstárra ruháztatván, ennek a Superannuation Actok rendeletei értelmében kell a nyugdíjazási kérdésekben eljárni.^m

Az igazságszolgáltatásnak az egész országban való jósága nagy mérvben az egyes vidéki hatóságok szorgalmától és magaviseletétől függ. Az egyes megyei törvényszékek tagjait Angliában a Lord Chancellor nevezi ki, ki

¹ *Ibid.* 1677—1680, 1740. Egy bizonyos kerületi törvényszéki titkár kinevezése fölött a képviselőházban folyt vitát lásd Hans. Deb. vol. CXCII. pp. 343, 497.

^m Hans. Deb. vol. CLXXXI. p. 428.

a korona biráskodási jogának gyakorlásáért felelősséggel tartozik a parlamentnek.^a Minthogy azonban ő maga nem ismerheti az egész országban az ily hivatalokra alkalmas egyéneket: rendesen a megyék Lord Lieutenantjai (*custos rotulorum*) tanácsát szokta a kinevezéseknél és a békebirák kiküldésénél kikérni.^o Azonban nincs kötelezve az ajánlott egyének elfogadására, és ha célszerűbbnek látja, akár a parlament tagjait, akár másokat is megkérdezhet, kiknek véleményét használhatónak tartja a választásnál. Ép így az egyes városi bíróságok kinevezésénél is, — habár tulajdonkép a Lord Chancellor is ép oly mérvben felelős a kinevezésekért, — rendesen a belügyminister ajánlata szerint szokott eljárni, mivel tényleg az ily városi bírák választásáért mindig az utóbbit szokták felelősségre vonni. A belügyminister aztán, ha szükségesnek tartja, a maga tájékozhatása végett az egyes városi tanácsosok véleményét szokta kikérni. A városi hatóságok tagjainak választásánál nem szabad politikai pártérdekek szerint eljárni, hanem mindig csak oly egyének nevezendők ki az ily állomásokra, kik kellőleg képeztettek is az ezekkel járó fontos teendők teljesítésére. Ha kizárólag csak ugyan azon politikai párthoz tartozó egyének választatnának e szintén felelősséggel járó hivatalokra: meglehet, hogy az igazságszolgáltatás nem fogna e miatt csorbát szenvedni, de mindenesetre gyanúsításnak lennének az illetők e miatt kitéve. Ép ezért a kormányok

---

^a Lord Campbell's judgment in *Harrison v. Bush*, 5 *Ellis and Blackb.* 351.

^o A megyék Lord Lieutenantjaira és az ezek által kiküldött bíróságokra vonatkozó becses értekezést lásd a *Law Magazine* 1862. nov. havi számában (pp. 44—62).

általában mindig oda törekedtek, hogy a vidéki hatóságok a különböző politikai pártokhoz tartozó egyénekből legyenek összetéve. Ha valamely kormány e tekintetben ellenkezőleg próbált eljárni, annak mindig csak az lett eredménye, hogy utóda annál inkább törekedett a súlygyen helyreállítására, hogy t. i. az államban létező politikai pártok kellőleg képviselve legyenek a hivatalokban. Attól azonban minden körülmények között óvakodnak a kormányok, hogy oly egyéneket nevezzenek ki, kik feltűnő részt vettek a politikai pártoskodásokban, s kiknek részrehajlatlanságában ép ezért méltán lehet kételkedni.^p

A békebirák kinevezése és elbocsáttatása szintén a Lord Chancellor tetszésétől függ, s szintén felelős ez eljárásáért; de ha meg van győződve intézkedésének helyesége felől, korlátlanul rendelkezhetik, mert ítélete ellen nincs felebbezésnek helye.^q S habár mielőtt valakit a békebiróságból elbocsátana, a megye Lord Lieutenantjának véleményét is ki szokta kérni: elhatározásánál mégis saját belátása szerint köteles eljárni. Lord Eldon különö-

---

^p Mirror of Parl. 1835, p. 40; 1838, pp. 5284, 5564. Hans. Deb. vol. LXII. pp. 506, 514; *Ibid.* vol. LXIII. A rendőrségi hatóságok, habár sokkal terjedelmesebb és fontosabb igazgatószolgálatással vannak megbízva, szintén a korona által nevezetnek ki, és bocsáttatnak el, ha nem tetszik működésök. Midőn a Metropolitan Police Courts Bill tárgyalatott a képviselőházban, annak egyik szakaszában, mely a rendőrségi tisztviselők elbocsáttatási jogát »az államtitkárra« kivánta ruháztatni: e helyett »Ő Felsége« vétetett be, mivel alkotmányosabbnak és az önkénykedés ellen nagyobb biztosítéknak tartották e módosítást; Mirror of Parl. 1839, p. 4388.

^q Hans. Deb. vol. CVIII. p. 961; a W. R. Hawensnek az Essex hegyei békebiróságból való elbocsátása ügyében folyt levelezéseket lásd Commons Papers, 1862, vol. CLIV. p. 347.

sen óvatos volt e tekintetben, és soha egy tisztviselőt sem bocsátott el addig hivatalából, míg csak ki nem hallgatta annak védelmét, és valami oly mulasztásban nem találta azt vétkesnek, melynél fogva alkalmatlannak kellett azt tartania az igazságszolgáltatásra.^r A hivatali rosz magaviseletért elítélt tisztviselők néha csak ideiglenesen függesztetnek fel hivatalokból, mivel ez kevésbé szigorúbb büntetés az elbocsáttatásnál. Sokan kétségbe vonták ez eljárás alkotmányosságát, de Lord St. Leonards, — ki nagy tekintély e kérdésre nézve, — határozottan mellette nyilatkozott.^s

Az irlandi közigazgatási tisztviselők a Lord Lieutenant által neveztetnek ki és bocsáttatnak el, ki az Irish Lord Chancellor tanácsa szerint jár el e tekintetben.

A Lord Chancellor évi fizetése, a lordok házának elnökségeért való díjazás fejében is, a törvény által 10,000 font sterlingre van megállapítva;^t ha pedig lemond hivataláról, bármily kevés ideig szolgált is, évenként 5000 font sterling nyugdíjra van jogosítva, — de ha ismét valamely más fizetéssel járó hivatalt fogad el, akkor ez összeg beszámíttatik évi fizetésébe.^u A rendes bírácoknak egy bizonyos előre megállapított ideig kell szolgálni, ha azt akarják, hogy nyugdíjat élvezhessenek; és a Lord Chancellornál csupán azért tett a törvény e tekintetben kivételt, hogy annál nagyobb ingerül szolgáljon ez a legkiválóbb

^r Campbell's Chancellors, vol. I. p. 19, vol. VII. p. 665.

^s Hans. Deb. vol. CXXVI. p. 29.

^t 14 et 15 Vict. c. 83, secs 17. Régenten sokkal többre menő jövedelmeket élvezett a Lord Chancellor, Commons Papers 1830—31, vol. III. p. 445.

^u 2 et 3 Will. IV. c. III. sec. 3.

jogi képzettségű egyéneknek arra, hogy elhagyván foglalkozásukat, az oly bizonytalan politikai élet mezejére térjenek által, a hol minden kormányváltásnál ki van az illető annak téve, hogy kormányváltás esetén önhibája nélkül is megfosztathatik hivatalától. Mint-hogy az egyszerre nyugdíjt élvezhető ex-Lord-Chancellorok száma nincs törvényszerűleg megállapítva: megtörténhetik, mint pl. épen napjainkban is, hogy egyszerre öt Chancellor nyugdíja terheli az állampénztárt.[†]

A korona jogi tisztviselői.

A korona jogi tisztviselői az Attorney General, a Solicitor-General, és a Queen's Advocate General. Az egyes bonyolultabb jogikérdésekben, különösen pedig a titkos tanács, s a kül- és gyarmatügyi államtitkárságok körében felmerülő jogi esetekben,— ahol pedig gyakran igen vegyes természetű bonyolult ügyek fordulnak elő, melyek most a polgári és nemzetközi, majd ismét a tengerészeti és egyházi törvények szerint ítélendők meg, — ezek szoktak tanácsot adni a koronának. Ezek szerkesztik továbbá a királyi proclamatiókat és a titkos tanács rendeleteit is.

Néha több más szakértő társaikkal együtt ugyancsak az Attorney- és Solicitor-General adnak tanácsot az országos vagy helyhatósági törvények alkalmazása esetében, — valamint olyankor is, ha valamely közbüntény megtorlásáról van szó, — az egyes ministeriumok főnökeinek. Továbbá ha valamely hatóság vagy a korona valamely szolgálja ellen, vagy a parlament valamelyik házának

[†] Rep. on of Salaries, 1850. Evid. 223—231, 2210. Macaulay, Hist. of England, vol. V. p. 258.

rendelete folytán kell keresetet indítani: a vádló vagy védő szerepét mindig e tisztviselők teljesítik. ^w

A törvényszékeknél szintén az Attorney General lévén a fejedelem képviselője: a közkereset megindítása is e tisztviselő kötelessége, mivel a társadalom nyugalma vagy jólétét zavaró bűntények mindig vagy a király nyugalma, vagy a korona méltósága ellen elkövetett merényleteknek tekintetnek; mert habár e bűntények tulajdonkép mindig maga a polgárok közönsége ellen intéztetnek: mégis, minthogy a király a nemzet feje, ő tekintetik az állam és társadalom képviselőjének is, és mint ilyen a közbűntények megtorlására, valamint a kegyelmezési jog gyakorlására is ő van hivatva, és e szerepét az Attorney General által teljesítetteti. Ép ezért minden oly törvényes eljárásnál, melynél a korona biztonságáról, vagy a királyi méltóság fentartásáról, vagy pedig a királyi jogok gyakorlásáról van szó: mindig az Attorney General szokta a keresetet megindítani. Ha valamely lázító irat miatt kell keresetet indítani, az Attorney General egyenesen vizsgálati fogságba tétetheti az illetőt, a nélkül hogy a fenyítő vizsgálat megindítására, vagy az elmarasztalás kimondására valamely törvényszéket szólítana fel, azt állítván, hogy »ex officio informálva« van a kereset tárgyában.

A korona által az egyes helyhatóságoknak, vagy más testületeknek ajándékozott kiváltságlevelek szintén az Attorney és Sollicitor General együttes jóváhagyása mellett adatnak ki. A találmányokért adandó szabadalomlevelek ügyében a koronához beadott kérvények szintén ezek véleményadása alá terjesztetnek.

^w Lásd May, Parl. Prac. edition 1868, p. 87.

A peerségekért, vagy más méltóságok adományozásáért a belügyministeriumhoz beadott folyamodványokra ugyancsak az Attorney General véleménye hallgattatik ki, ki jelentéseit ily ügyekben, valamint a hasontermészetű »petitions of right«-féle kérvényekben is, egyenesen magához a koronához adja be. A korona érdekei ellen elkövetett sérelmek kideríthetése végett az Exchequer jegyzőkönyveit ő vizsgálja által, és a fejedelem védelme alatt álló jótékony intézetek érdekében megindítandó kereseteket is ő vezeti. S valóban a fejedelemmel ügyészi összeköttetésben áll, s ennek nevében mindig megjelenik a törvényszékeken, ha azok tárgyalásai közben a korona érdekeiről van szó. * A Solicitor General collegái minden munkájában osztozik, és ha az Attorney General távol van, vagy ha épen megürült ezen hivatal: mindenféle ügyben ép oly jogosultsággal intézkedhetik, mivel ez is az Attorney Generalhoz hasonló ranggal van felruházva. †

A korona vagy annak tisztviselője ellen indított akár polgári, akár bűnügyi keresetekben, mint az Attorney, úgy a Solicitor General sem használható ügyvédül, habár a közpolgárok egymás ellen folytatott rendes pereiben gyakran szerepelnek, ha eléggé fontos a vita tárgya arra nézve, hogy megérdemli az, az e tisztviselők használatával járó nagy költségeket. Az Attorney General tekintetik továbbá az ügyvédi kar elnökéül is, és mint ilyennek tekintélyes mérvű magánügy vitelére nyílik alkalmá, ha másnemű elfoglaltatása megengedi azt.

---

* Murray's Handbook, pp. 94—96. Dodd's Manual of Dignities, pp. 334—338.

† Lásd Wilke's v. the King, in Wilmot's Opinions, 326—340.

A ki nem próbálta ezen hivatalt, az nem képzelheti, hogy mennyi teendője van az Attorney Generalnak, ha hivatalával járó teendői mellett még magánügyek intézésére is kell készülnie. Mikor a parlament üléseket tart, akkor hivatalánál fogva egész a késő esti órákig jelen kell lennie a képviselőházban, másnap pedig már korán reggel a törvényszéki tárgyalásoknál van elfoglalva. ²

A korona jogi tisztviselőinek a képviselőházban való jelenléte, mint már fentebb említettük, sokféle előnnyel bír a parlamenti kormányokra nézve. Ép ezért mindig figyelemmel kell lenni arra, hogy oly egyének nevezessenek ki e hivatalokra, kiknek jogi képességeit senki sem vonja kétségbe, kik egyszersmind valamely vidék bizalmát is eléggé bírják arra nézve, hogy biztosan remélni lehessen megválasztatásukat. Lord John Russell kimutatta, hogy a britt alkotmány szerint igenis kívánatos, hogy az ország legelső jogtudósai jelen legyenek a képviselőházban, hogy aztán a legmagasabb bírói állomásokra léptetvén elő őket, ez által a legkiválóbb jogtudósok a parlament tagjai közé csábíttassanak. Azt is állította továbbá, hogy habár egyfelől kifogásolhatónak

---

² Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1795. Az Attorney General a lordok házába a peerekéhez hasonló meghívót kap, azon külömbséggel, hogy az övéből hiányzik az »ad consentiendum« kifejezés. Ha valamely peer ellen indított vizsgálat, s az Attorney General a képviselőház tagja, akkor a korláton kívül foglal helyet; ellenkező esetben ő is bent ül. Ha a meghívót visszautasította, akkor a gyapjas zsákon szokott ülni, de ez esetben nem ügyködhetik valamely magánügy érdekében a korlátok előtt. Az 1620 és 1670 közötti időszakban ki volt zárva a képviselőházból, de azóta rendszeren tagja szokott lenni, ha csak véletlenül ki nem marad a miatt, hogy pl. a Reform Bill ideje óta nehéz keresztülvinni beválasztatását.

látszik is azon eljárás, miszerint a politikai pálya szolgál a bírói előléptetés bazisául: mégis a gyakorlati életben nincsenek a politikának valami rossz következményei, mivel ha az ország jogi történelmét végig lapozzuk, sehol legkisebb nyomát sem találjuk a politikai pártoskodásnak később azon bírák között, kik a parlamentből emeltettek a törvényszéki elnökségekre. ^b

Valahányszor az Attorney General hivatal megürül, csaknem mindig a Solicitor General neveztetik ki annak betöltésére, a miért is aztán természetesen a legmagasabb jogi méltóságokra való előléptetés biztos lépcsőiül tekintik az egész országban e hivatalokat. Az általános gyakorlat szerint t. i. helyürülés esetén az Attorney Generalt tartják jogosítottnak, a Commons Pleas vagy a Queens Bench Chief Justiceségére, — habár nem okvetlenül szükséges, hogy mindig ez neveztessek ki e hivatalokra. ^c Az, hogy egy Attorney, vagy egy Solicitor General elfogadna egy Puisne Judgeséget: habár nem példátlan, de mégis a legkritkább esetek közé tartozik. A jogi kar közvéleménye t. i. mindig ellene van az ilyféle kinevezéseknek, s egy alkalommal épen azért utasított egy ily kinevezés vissza, mivel ez állást nem tartották eléggé méltónak oly egyénhez, ki már Attorney General volt. ^d A Solicitor és Attorney Generalok e hivatalokért nem kapnak

^b Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1369—1372.

^c *Ibid.* 1347, 1789, 1848. A gyakorlat szerint azonban a Court of Exchequerre már nem terjed ki az Attorney General e jogosultsága; a gyakorlatra és a kivételekre vonatkozó eseteket lásd *Ibid.* 1850—52; továbbá Campbell's Chancellors vol. IV. p. 634, vol. VI. p. 116. *n.*

^d Rep. on Off. Sal. 1850. Evid. 1349—1352, 1617.

rendes fizetést. ° Az 1850-ki Official Salaries Committee azonban azt állította, hogy az egyes alkalmoszerű díjazások helyett inkább rendszeres fizetést kell e tisztviselőknek adni; de e javaslat nem fogadtatott el, és a korona jogi tisztviselőinek díjazása jelenleg is oly módon történik, hogy az általok adott véleményekért, jelentésekért, s az általok végzett perekért egyenkint külön díjaztatnak. E díjak azonban sokkal csekélyebbek, mint a milyeneket a magánfelek szoktak fizetni, — azonban meglehet, hogy az ügyek nagy száma miatt mégis felmegy az államügyészek jövedelme annyira, mintha magánügyvédek volnának. Az Attorney General átlagos évi jövedelme, mint állítják, többre megy 10,000 font sterlingnél. † Azonban e hivatala miatt kétségkívül igen sok jövedelmező magánügy viteléről le kell mondania. A Solicitor General jövedelmei is felmennek körülbelül ugyanennyire, és ugyanezen forrásokból származnak. Azonban mindketten sok oly dolgot is végeznek a kormány számára, melyért semmiféle díjazásban sem részesülnek; így például ha a belügyminister (ki e tisztviselők hivatalos főnöke) hívja meg őket valamely ügyben tanácskozásra: ezért nem jár fizetés számukra. ‡ Továbbá, ha a korona e tisztviselőinek valamelyike a parlament tagja, az általa készített vagy kiigazított s a parlamenthez beadott törvény- vagy határozati javaslatokért szintén nem kap az fizetést. § Ha azonban valamely, akár a kormány, akár a parlament egy magán-

° Lásd Campbell's Chancellors, vol. IV. p. 614 n.

† *Ibid.* vol. VII. 99. n.; a korona jogi tisztviselőinek csupán a szabadalomlevelekért fizetett díjakat lásd Civil Service Estimates 1868—9, Class II. No. 30.

‡ Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 1729, 1791—1800.

§ Mirror of Parl. 1830, p. 427.

tagja által benyújtott törvényjavaslatot azon megbízással tesznek át a korona jogi tisztviselőihez, hogy vizsgálják meg, vajjon a korona jogai nem érintetnek-e az által valami tekintetben: e megbízás teljesítése hivatalos kötelességnek tekintetvén, ezért szükségkép hivatalos díjazásban is kell részesülniök.¹

1788-ban III. György egy szabályt állított fel, mely azóta folyvást meg is tartatott, hogy t. i. az Attorney és Solicitor Generalok, valamint a bírák is, ha már születésöknél fogva nem tartoznának, a »honoratorok« közé, kineveztetésökkor lovagi rangra emelendők.² Sőt az is szokásban van, hogy midőn valakit a korona jogi tisztviselőjévé neveznek ki, az egyszersmind kir. tanácsosi címmel is felruháztatik, hogy ha később visszavonúl hivatalából, ne süllyedhessen vissza ismét előbbi állapotára.³ Az, ki egyszer már Attorney vagy Solicitor General volt, a jogi kar szokásai szerint nem lehet többé ismét közönséges ügyvéddé, hanem a jogi szak valamely más ágánál kénytelen keresni foglalkozást. Így péld. egy alkalommal, midőn az Attorney General Puisne Judgevé neveztetett ki, határozottan kikötötte, hogy körlátogatások tételére nem lesz kötelezve; de tapasztalván, hogy ez engedvény nem érvényesíthető, e miatt a Master in Chancery alsóbb rangú hivatal volt kénytelen elfogadni.⁴

Az Attorney és Solicitor General kinevezési okmánya határozatlan időre szól. Kineveztetésök a minis-terelnök által történik, ki azonban előbb mindig a Lord

¹ Hans. Deb. vol. CLI. pp. 2191, 2347—2352.

² Campbell's Chancellors, vol. V. p. 504. n.

³ *Ibid.* p. 403.

⁴ Rep. on Off. Salaries, 1850, Evid. 1617 1793, 1802.

Chancellorral értekezik e tekintetben, mint a kinek véleménye természetesen igen nagy nyomatékkaal bír e fontos hivatalok betöltésénél. Mindkét tisztviselőtől megvárják, hogy a képviselőházba is beválasztassák magukat, s hivatalban maradások azon párt kormányon maradásától függ, melyhez ők maguk is tartoznak.

A Patent Office az Attorney és Solicitor Generalnak alárendelt hivatal, kik ex officio tagjai a Commissioners of Patens című bizottságnak, melynek tagjait maga az Attorney General nevezi ki.ⁿ Ugyan ő nevezi ki mind azon bűnügyi tanácsosokat is, kik a kormány megbízása folytán a korona nevében általa indított bűnügyi keresetekben szerepelnek.

A polgári és nemzetközi jogra vonatkozó kérdéseknél, a korona jogi tanácsadója a Queen's Advocate General; a High Court of Admiralty előtt indított keresetekben mindig ez szerepel a korona részéről védő vagy vádló gyanánt.

Habár kineveztetése csak határozatlan időre szól is, de azért nem tekintetik politikai tisztviselőnek, s nem kell a kormányváltozással együtt elhagyni hivatalát.^o

Gyakran ajánlották már a parlamentnek, hogy igen czélszerű lenne, ha a kormány jogi dolgainak intézése végett egy felelős minister elnöklete alatt, — ki egyszersmind a parlamentnek is tagja volna, — egy külön Department of Public Justice állíttatnék, s különösen

ⁿ Murray's Handbook, p. 95. Parkinson azonban azt állítja (p. 121), hogy a Patent Office tagjai a Lord Chancellor által neveztetnek ki, ki maga e hivatal senior Commissionere.

^o Murray's Handbook, pp. 94, 95.

a kormány részéről a parlamenthez benyújtandó törvényjavaslatok készíttetése és tárgyalatása erre bizatnék.

1854-ben a londoni és dublini Irish Office megvizsgálására egy ügyosztályi bizottság küldetvén ki, ez a Londonban székelő tanácsos megtartására vonatkozólag, — ki főleg az Irlandot illető törvényjavaslatok készítésével és a kormány részéről a parlament elébe terjesztendő határozati javaslatok fogalmazásával foglalkozik, — azt ajánlotta, hogy ez állomást az Irish Officeval, a Solicitor for Scotland hivatalt pedig a belügyministerium illető osztályával kell egyesíteni, e tisztviselő bizatván meg aztán később is az egyesült királyság különböző részeire vonatkozó törvényjavaslatok készítésével, kinek e tekintetben, ha a szükség úgy hozza magával, a Scot vagy Irish Bill készítésénél a korona jogi tisztviselői is segítségére lehetnek. ^p Az Irish Office illető tanácsosi hivatala csakugyan el is töröltetett, de azért az ajánlott új hivatal felállítása iránt mind- eddig nem tett a kormány lépéseket.

Az 1855-ki ülésszak alatt pedig a képviselőháznak a Public Prosecutorok (közvádlók) ügyében kiküldött egy külön bizottsága, — melynek tagjai Lord Brougham, a Lord Advocate (Moncrieff), az Attorney General Sir A. Cockburn és a belügyministerium altitkára Waddington voltak, — szintén egy felelős parlamenti igazságügyminister kinevezése mellett nyilatkozott. ^r

^p Commons Papers, 1854, vol. XXVI. pp. 115—118.

^q Hans. Deb. vol. CXLI. p. 1034. Jelenleg a parlament elébe terjesztendő törvényjavaslatok fogalmazására a belügyministeriumnak van egy tanácsosa, ki évenként 2000 font sterling fizetést húz e hivataláért. Hasonlókép a dublini Chief Secretary for Ireland's Officehez is van adva egy ily tanácsos, 600 font sterling évi fizetéssel. Civil Service Estimates, 1868—9. Class II. Nos. 3 et 8.

^r Commons Papers, 1854—5, vol. XII. p. 291. A Law Amendment Societynek egy közvádó kinevezésére vonatkozó ajánlatát pedig lásd Law Times, 1869 Jan. 2. p. 164.

1856 febr. 12-én J. Napier, ki szintén tagja volt a fentebb említett Select Committeenak, a következő határozati javaslatot terjesztette be a képviselőházba: »megbizatik a kormány, hogy tegyen intézkedéseket *egy célszerű és felelős Department of Public Justice felállítása iránt*, hogy a parlament elébe terjesztendő törvényjavaslatok gyors elkészítése és helyes szerkezete, továbbá az egyesült királyság törvényeinek fokozatos tökéletesítése annál inkább biztosítva legyen.« A kormány általában véve kedvezőleg fogadta ezen javaslatokat, de azt nem helyeselte, hogy ily hirtelen egy ily terjedelmes hatáskörrel felruházott új cabinetministert teremtsenek. Napier tehát utóljára is visszavonta indítványát, s kihagyván belőle a Department of Public Justice felállítására vonatkozó szavakat, új indítvány alakjában így megrövidítve adta be, melyet aztán a ház egyhangulag el is fogadott. *

Nem sokkal ezután a Statute Law Commissionerek is azt ajánlották második jelentésökben, hogy a valamely törvény megváltoztatására vonatkozó törvényjavaslatok felől való jelentéstétel, és az ily törvényjavaslatok készítésénél való tanácsadás végett, megfelelő segédszeméllyel együtt, egy felelős tisztviselőt kellene kinevezni, — s a kormány kinyilatkoztatta, hogy fogantatosítani fogja ezen javaslatot. †

1857 febr. 12-én J. Napier ismét egy felirati javaslatot adván be, ebben azt állította, hogy a közigazgatás érdeke sűrgetőleg követeli, miszerint az igazságszolgáltatás számára egy külön felelős ministerium állíttassék. S a kormány beecgeyzett ez indítványba, de azon kikötéssel, hogy a javasolt új Minister of Justice kinevezése helyett az új osztályt a kormány valamely már meglevő osztályához csatolva fogja felállítani. A felirati indítvány tehát ily értelemben csakugyan el is fogadta-

* Hans. Deb. vol. CXL. pp. 614—668.

† *Ibid.* vol. CXLIII. p. 1086; vol. CXLIV. pp. 84, 451, 489. A tervezett kinevezés azonban mindennek dacára is határozatlan időre elhalasztatott, és még mind e mai napig sem történt meg; *ibid.* vol. CXLVIII. pp. 1168, 1734; vol. CLI. p. 1196.

tott,^u s a királynő válasza, mely febr. 16-án jelentetett be a háznak, megígérte, hogy »utasítani fogja a kormányt, miszerint az ügy fontosságának megfelelő figyelemre méltassa e tárgyat.«^v Napier később irlandi Chancellorra neveztetvén ki, midőn ő e miatt elhagyta a képviselőházat, senkisé s sürgette többé a kormány jelentése után e kérdést.^w Lord Brougham azonban, mint eddig, úgy ezután is pártolta az ügyet, csak hogy ennek nem volt eredménye. Az 1862-ki ülésszak alatt, midőn megpróbálták, — de hasztalan, — hogy nyilatkozatra kényszerítsék a kormányt, annak egy kiválóbb tagja magán úton értesítette ő méltóságát, hogy eddig még semmi sem történt ez ügyben.^x Így tehát a képviselőház fölrata eredménytelenül maradt.

A lancasteri hercegség Chancellorja.

E tisztviselő a kormány egyik kiválóbb tagja, és pedig gyakran valamely cabinetminister szokott lenni. Hivatalába lépésekor egy kinevezési okmányt kap, és ha peer, akkor az ünnepélyeknél peeri rangja szerint, ha pedig nem, akkor mindjárt a Chancellor of the Exchequer után, és közvetlenül a Lord Chief Justice of the Queen's Bench előtt foglal helyet. A régibb időkben egy igen nagyfontosságú hivatal volt ez, de a mult század alatt lassankint sine-curává változott, mivel csak igen kevés és

^u *Ibid.* vol. CXLIV. pp. 539 — 576.

^v *Ibid.* p. 700.

^w Social Scien. Transac. 1862, p. 199.

^x Hans. Deb. vol. CLXVIII. pp. 131, 214. Lord Brougham's letter to Earl Radnor, Law Magazine, N. S. vol. XIV. p. 64. A Law Magazine 1866 febr. havi számában megjelent egy értekezés kimutatja, hogy mennyire szükséges volna a parliament törvényhozási működésének vezetésére egy jeles és tapasztalt jogtudósokból álló testület, és hogy mik volnának ennek főbb teendői.

jelentéktelen teendői vannak. Jelenleg politikai természetűnek tekintik e hivatalt, és rendesen valamely kiválóbb államférfiúra ruházzák azt, de a kinek nem szükséges ezért jogtudósnak lenni, ki aztán szabad idejét a kormány rendelkezésére bocsátván, részint a törvényhozás elébe terjesztendő javaslatok készítésére, részint azoknak a parlament valamelyik házában való védelmezésére, részint azon nagyobb fontosságú kérdések megvizsgálására használtatik, melyek nem tartoznak közvetlenül valamely más ministerium ügykörébe. Az e hivatallal járó jövedelmek évenként átlag véve 2000 font sterlingre becsülhetők.[†]

1807-ben Right Hon. Spencer Perceval neveztetett ki e hivatalra, s midőn 1809-ben ugyan ő a korona ministerévé lett, a kincstár első lordsága és az Exchequer Chancellorsága mellett még a lancasteri hercegség Chancellorságát is megtartotta, — s ez volt eddig az egyetlen példa arra nézve, hogy egy egyén három hivatalt is viselt egyszerre.

A szegényügyi bizottság.

E bizottság a Statute 4 et 5 William IV. c. 76-nak köszöni eredetét, mely Angliában és Walesben a szegények egyenlő segélyezése és ellenőrzése végett Commissionereket küldvén ki, ez alkalommal legelőször ruházta egy központi hatóságra e fontos teendők teljesítését. E Commissionerek nem foglalhatnak helyet a képviselőházban, de eljárásukról időközönként jelentést tartoznak tenni a belügyi államtitkárnak, ki aztán évenként egyszer

---

[†] Haydn's Book of Dignities, p. 189. Murray's Handbook p. 210.

a parliament elé terjeszti e jelentéseket. E bizottság eleinte csak egy bizonyos előre meghatározott időre neveztetett ki, de több különböző törvények rendelete folytán egész 1847-ig kiterjesztetett annak működése. Mint-hogy azonban később mind fontosabb érdekek fűződtek e hivatalhoz, és számtalan oly aprós teendői voltak, melyeknek a parliamentben való előadása és védelmezése felettébb kellemetlen volt a belügyi titkárnak: ennél fogva e bizottság az említett évben újra kiküldetvén, egyszersmind egy külön független hatósággá alakíttatott, s egy felelős minister elnöksége alá helyeztetett, kinek aztán a képviselőházba beléphetés is meg lőn engedve. ^a E változás a Statute 10 et 11 Vict. c. 109 által eszközöltetett, mely újra szervezvén a bizottságot, annak a királynő által kinevezendő elnöke mellé még négy cabinetministert rendelt, kik ex officio tagjai e bizottságnak, — u. m. a titkos tanács Lord Presidense, a Lord Privy Seal (a titkos pecsétőr), a belügyi államtitkár, és a Chancellor of the Exchequer. Mindezek közül fizetést csak maga a Board elnöke húz, ki egyszersmind a bizottság nevében intézkedik és felelős is az intézkedésekért.

A kincstár beleegyezésével az elnök nevezi ki a különböző szegényügyi felügyelőket (Poor-Law Inspectors), clerkeket, és a törvény rendeletének végrehajtásához szükséges összes többi személyzetet, a titkárok kivételével, mint a kiket, — habár formasierüleg szintén az elnök nevezi is ki, — tulajdonképen mégis mindig a miniszerelnök választ. Az elnök aláírásával ellátott rendelet útján e Board bármely tisztviselőjét is el lehet bocsátani. ^b

^a Hans. Deb. vol. CX. p. 230.

^b Murray's Handbook, p. 201. Report on Misc. Expend.

A Poor-law Board eredetileg egy ideiglenes bizottság volt, mely időről időre megújított parlamenti törvények által tartatott fel. Eleinte azonban oly féltékenységgel viseltetett iránta a törvényhozó testület, hogy mindig sok nehézségbe került megnyerni a további fenmaradásához szükséges engedélyt; de kivétel nélkül mindig oly lelkiismeretes és pontosan teljesítették e hivatal tisztviselői kötelességüket, hogy jelenleg az ország szegényei érdekeinek legjobb gondviselőjeül tekintik azt. ° Ennek következtében a Poor-law Board 1867-ben tekintélyesen megnövelt hatáskörrel állandó bizottsággá lett, ^d és az ugyanazon évben hozott Metropolitan Poor Act által még újabb teendők is ruháztattak arra. °

Jelenleg tehát e bizottság hajtja végre az Anglia és Wales szegényei eltartására vonatkozó törvényeket, s számos és nagyfontosságú teendőkkel van terhelve. A szegények száma Angliában és Walesben az utóbbi évek alatt nagymérvű ingadozásokat mutat; így pld. míg 1848-ban több mint hat millió font sterling költetett el a szegények segélyezésére: 1861-ben és 1865-ben már alig ment fel négy millió font sterling e célra. 1867-ben azonban ismét csaknem hét millió font sterling emésztett fel, mivel egyes rendkívüli körülmények, — mint pl. 1862—65 között a gyapot-gyárakban, 1866 és 67 között pedig a hajóépítésnél alkalmazott munkások számának

---

Commons Papers, 1847—8, vol, XVIII. p. 344. Report Com. on Education, 1865, Evid. 1887. Hans, Deb. vol. CLXXXV. pp. 1674, 1687.

° Earl of Kimberley, Hans. Deb. vol. CLXXXVI. p. 109; lásd továbbá *Ibid.* vol. CLXXXV. p. 1696.

^d Act. 30 et 31 Vict. c. 106.

° Act. 30 Vict. c. 6; Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1695.

csökkenése, — nagy mérvben növelte a keresetnélküliek számát; és habár ez években magánadakozásokból fedezett is a szükséglet nagyobb része, azért a szegényalap is igen erősen igénybe volt véve. Mindemellett az ily egyes rendkívüli esetek kivételével, a szegények eltartására szükséges állami segély úgy látszik évről évre mindinkább csökkenésre hajlandó.

A Poor Law Board elnökének felette terhes teendői vannak. »A szegények physikai, erkölcsi és gazdasági állapotára vonatkozólag felmerülhető bármiféle kérdéseket is mindig neki kell megvizsgálni és eldönteni; de hogy helyes határozatot hozhasson, előbb az ügyre vonatkozó mindenféle iratokat is át kell olvasnia.« Neki kell továbbá itélnie a hivatali hanyagság és rosz magaviseletről vádolt orvosok és más szegényügyi tisztviselők ellen felmerülő panaszok esetében is. Mindezekhez még az utóbbi két év alatt az állami segélyből fentartott szegény tanodák felügyelete is a Poor-Law Boardhoz tétetvén által a titkos tanács hatásköréből: e miatt az elnöknek évenként több mint 500 jelentést kell átolvasni és megbírálni, a mi ismét tekintélyes munkával jár. ^f

Az egyházközségekre és gyülekezetekre vonatkozó általános rendeleteket, mindig a Poor-Law Board három tagjának kell aláírni, a közönséges rendeletek azonban csupán az elnök és titkár aláírásával adatnak ki. Az elnök azonban mind a kétféle rendeletekért egyformán felelősséggel tartozik, s collegái valóban csupán a formaszzerűség kedvéért írják az általános rendeletek alá nevöket, midőn már az elnök nevét magok előtt látják. ^g

^f Rt. Hon. C. P. Villiers, Presdt. of the Poor-law-Board, Hans. Deb. vol. CLXXVII, pp. 462, 463.

^g *Ibid.* vol. CLXXXV. pp. 1674, 1686, 1687.

A 10 et 11 Vict. c. 109 Poor-Law Amendment Act kilencedik fejezeténél fogva a Poor-Law Board két titkára közül csak az egyik ülhet és szavazhat a képviselőházban, alállamtitkári minőségben, hogy t. i. hivatalára való kineveztetésekor nem szükséges új választás alá bocsátani magát.

Az utóbbi időben felmerült ugyan azon kérdés, hogy vajjon okvetlenül szükséges-e, hogy e Boardnak a parlamentben két tisztviselője, t. i. az elnök s az egyik titkár is helyet foglaljon; minthogy azonban az általok képviselt érdekek »igen komoly megfontolásra méltók és gyakran oly politikai kérdésekkel állanak összefüggésben, melyeket a kormány csak szélesebb körű tájékozás után dönthet el« : a ház beleegyezésével tehát azon határozat hozatott, hogy jelenleg nem látszik célszerűnek e tekintetben valami változtatást tenni. Ez alkalommal az is felhozatott továbbá, hogy e tisztviselőknek a parlamentben való jelenléte nem csupán a szegényügy érdekében kívánatos, hanem nagy előnyökkel jár az a társadalomra nézve már azért is, mert ez által több ügyben igen jó szolgálatot tehetnek e tisztviselők a kormányon ülő collegáiknak.^b

Mindaddig, míg 1867-ben Devon gróf nem neveztetett ki a Poor-Law Board elnökségére: e hivatalt a Board felállítása óta folyvást a képviselőház valamely tagja viselte. Devon gróf e hivatalra való különös képe-

^b Report on Public Offices Commons Papers, 1854, vol. XXVII. pp. 247, 248. Lord Palmerston, Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 237. 1865 február 20-án a képviselőházban, a Poor Law Board parlamenti titkárságának eltörlése indítványoztatván: ez indítvány nagy szótöbbséggel elvetetett. Report on Official Salaries 1850, Evid. 60.[^]

sítettségénél fogva neveztetett ki ez állomásra, mivel peerré létele előtt már több évig szolgált e bizottságban, mint annak állandó titkára. ¹ E kinevezés folytán e bizottságnak végre a lordok házában is lett képviselője, mivel eddig soha sem az elnök, sem a politikai titkár nem voltak tagjai a felsőháznak. ¹

Az elnököt a cabinetbe legelőször 1859-ben bocsátották be. ^k

A politikai titkár mellett, ki évenként 1500 font sterling fizetést kap, és ki kormányváltás esetén szintén kénytelen elhagyni hivatalát, 1000 font sterling évi fizetéssel még egy állandó titkár, ezen kívül két segédtitkár és egy csomó inspector és clerk működik még e hivatalban. ¹

Ir- és Scóthon számára külön Poor-Law Boardok vannak felállítva. Az irlandi államtitkár mindig ex officio tagja az irlandi bizottságnak, s ugyan ő képviseli azt a parlamentben is. Ellenben a scóthoni bizottság képviselőjével rendszeresen a Lord Advocate bizatik meg. ^m

Scóthon kormányása.

Anglia és Scóthon 1707-ben Nagybritannia cím alatt egy királysággá egyesítettvén, — mely egyesülés nem

¹ Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 876. Burke's Peerage, 1867, p. 330.

¹ Report Commons Com. on Education, 1865, Evid. 2318, 2474. Hans. Deb. vol. CLXXVII. p. 466.

^k Annual Register, 1859, p. 374.

¹ Civil Service Estimates, 1868—9, Class II. No. 20, Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 858.

^m Commons Papers, 1847—8, vol. XVIII. pp. 352, 353. Civil Service Estimates, 1868—9, Class II. Nos. 32 and 37.

csupán a törvényhozásra, hanem a kormányzásra is kiterjesztetett, — Scóthon kormánya Nagybritannia kormányának egy részévé lett. E két fejedelemség összes kormányzási ügyeit tehát ezután az úgynevezett egyesült királyság tisztviselői vezették, azon kivétellel, hogy az adóbehajtás körül tapasztalt némi nehézség miatt, a vámok beszedésére egy ideig külön bizottságok küldettek ki, de a közelebbi időben már ez a szokás is eltörültetett. Az Act of Unionban azonban világosan ki van kötve, hogy a scóthoni magánviszonyokra vonatkozó oly okmányok, melyek ezelőtt Scóthon nagypecsétje alatt adtak ki, ezután is egy külön, Scóthon számára készült pecséttel látandók el; továbbá hogy a scóthoni törvényszékek egészen függetlenül, önállólag működhessenek.

Az egyesülés életbeléptetésekor, a scóthoni ügyek vezetése végett Londonban egy harmadik államtitkár is neveztetett ki; de 1746-ban már eltörültetett ezen hivatal, teendői a megmaradt két államtitkárságra ruháztatván, mindaddig, míg 1782-ben a belügyi államtitkárság nem szerveztetett, a mikor is aztán a scóthoni ügyek, melyek mindig keblü természetűek, a belügyi hivatalnak adtak által; s azóta mint rendes teendőinek egy részét csakugyan e hivatal látja el ezen ügyeket, melyekre nézve a Lord Advocate tanácsa szerint szokott eljárni, kit ép ezért e hivatal scóthoni alállamtitkárának lehet tekinteni.

Az Unio előtt Scóthon kormánya a következő főbb államtisztviselőkből állott: a Lord High Chancellor, a Lord Justice General, a Lord Justice Clerk, a Lord Privy Seal, és a Lord Advocate. Lassankint azonban e tisztviselők politikai teendői mind a Lord Advocatera szállottak által. E királyság alsóbb rangú tisztviselői mind ő hozzá fordulnak tanácsért és utasításért, s jelenleg is

egész Scóthon kormányzása az ő gondjaira van bízva.^o Mindamellet a belügyminister mindenféle tettei felett ellenörködést gyakorol, s nemcsak a jogi és bűnügyi, hanem az egyházi dolgokban is saját belátása szerint jár el, bármi legyen is a Lord Advocate ajánlata.^p

A scóthoni ügyekben ugyancsak a Lord Advocate a korona legfőbb jogi tisztviselője, s e hivatalánál fogva is igen terhes és sokféle teendői vannak. Ép e miatt szükségkép az ügyvédi kar tagjának kell lennie, s rendszeren a kormányon ülő párt legkitünőbb jogászaik közül választatik. Scóthonra nézve ő a legfőbb közvádló és Attorney General, s ezen ország összes bűnügyei az ő utasításai szerint intéztetnek. A közvádlói teendők teljesíthetése végett a Solicitor Generalon kívül még négy, általa kinevezett és deputy-advocates címet viselő gyakorló ügyvéd van mellé adva, s e tisztviselőkkel együtt képezi a királyi ügyészséget. Ezeken kívül még Edinburgban is van egy általa kinevezett Solicitor, vagyis koronaügyész. A kir. és koronaügyészek mind fizetett tisztviselők, s kormányváltáskor ezek is elhagyják állomásaikat.^q

A scóthoni ügyekben a Lord Advocate a korona jogtanácsosa, s ez készíti elő a Scóthonra vonatkozó törvényjavaslatokat. Mint a belügyminister bizalmas barátja, több scóthoni közigazgatási dolgokban ez intézkedik a

^o Lásd a képviselőház 1804 június 22-én tartott ülésében Hope, Lord Advocate beszédét, midőn némely, állítólag törvényellenes intézkedéseikért megrovási indítvány adatott be ellene, Parl. Deb. vol. II. p. 801. Lásd továbbá a scóthoni Public Health Act (30 et 31 Vict. c. 101, secs 10, 11) által a Lord Advocatera ruházott teendőket.

^p Hans. Deb. vol. CLXXXVI. pp. 408—410.

^q Fortnightly Review, vol. I. p. 680.

belügyminister helyett, s ez ad neki tanácsot a korona kinevezési jogának alkalmazásánál, különösen midőn a főbb törvényszéki állomások betöltéséről van szó. Mint Scóthon egyik fő állami tisztviselője ő rendelkezik a koronaügyészekkel és procuratorokkal ez ország részben mindenütt,^r s ezek útján bármely ügyben is igen könnyen szerezhet magának értesítéseket. Ép ezért tulajdonképp ő vezeti a parlamentben a scót ügyeket, mivel épen ő az, ki minden kérdésre kellő felvilágosítást adhat. Hivataláért évenként 1500 font sterling évi fizetést, s bizonyos díjakért való kárpótlásul még 1000 font sterlinget kap; minthogy mellékes jövedelmei évenként átlag körülbelül 500 font sterlingre tehetők: tehát egész évi illetménye körülbelül 3000 font sterlingre megy.*

Van Scóthonnak ezenkívül még egy Solicitor Generalja is, kinek teendői nagyon hasonlítanak Anglia ugyan ilyen című tisztviselőjéhez. Ennek segélye is ugyan azon esetekben vétetik a korona által igénybe, mint a Lord Advocateé, s ennek távollétében az van megbízva a bűnügyek intézésével. Sem a Lord Advocate, sem a Solicitor General nem járnak körlátogatásokra, mivel az efféle teendőkkel a deputy-advocatek vannak megbízva, s ezek vezetik a fenyítő törvényszék előtt folyamatban levő ügyeket is. Ha azonban az edinburgi High Court of Justiciary előtt valami nevezetesebb vizsgálat folyik, vagy a körlátogatások alkalmával valami jelentékenyebb

---

^r E tisztviselő teendőinek előadását lásd Commons Papers 1854—5, vol. XII. pp. 25—27; Fortnightly Review vol. I. p. 681.

* Murray's Handbook, p. 282. Rep. on Off. Salaries 1850, Evid. 2965, 2966.

eset merült fel: akkor e tisztviselők személyesen is megszoktak jelenni a tárgyalásoknál. A Solicitor General jövedelmei évenként nem sokkal mennek többre 1000 font sterlingnél.¹

Mint a Lord Advocate, úgy a Solicitor General is politikai tisztviselők, kiknek az őket kinevezett kormányokkal együtt szintén le kell mondaniok hivatalukról. Habár mindketten beválaszthatók a képviselőházba, ez az eset mégis csak ritkán fordul elő, hanem rendszeren csak a Lord Advocate szokott tagja lenni a parlamentnek.² Hogy a scót ügyek annál könnyebben intézhetők legyenek, a kincstár egyik lordját, — mint fentebb láttuk, — vagy a scót képviselők, vagy az oly kiválóbb államférfiak közül szokták választani, kikről feltehető, hogy valamelyik scót kerületben képesek lesznek megválasztatni magokat, s erre bizatik aztán a Scóthont illető kincstári ügyek vezetése, s ez segít a Lord Advocatenak a parlamentben a scót ügyek intézésénél, — a jogi dolgok kivételével, melyeket a Lord Advocate saját felelőségére kizárólag önmaga végez.

Egy nagyobb fontosságú hivatal továbbá Scóthonra nézve a *Queens and Lord Treasurers Remembrancer Office* is, mely ugyanazon szerepet teljesíti Scóthonban, mint a Paymaster General Angliában, t. i. a polgári közigazgatásra szánt összegeket ez fizeti ki, s ez vizsgálja meg és hagyja helybe a Scóthonra vonatkozó különböző számadásokat, és ez készíti el minden évben a scóthoni polgári közigazgatás részletes költségvetését, s a scóthoni államkiadások körül többféle fontos teendőket is végez.

¹ *Ibid.* Evid. 2970—2980.

² Rep. on Off. Sal. 1850, Evid. 2985, 2986.

Közelebb az 1866-ki Exchequer and Audit Departments Act intézkedéseit e hivatalra is kiterjesztették, azon célból, hogy ennél is a megfelelő angol ügyosztályoknál követett rendszerhez hasonló eljárás mód követtessék.*

Szintén politikai tisztviselő bizonyos mértékben Scóthorra nézve a scót államegyház nagygyűléseire (The General-Assembly of the Church of Scotland) kiküldetni szokott *Queen's Lord High Commissioner* is, mivel habár nem kivétel nélkül is, de többnyire a kormányokkal együtt ez is változni szokott. E tisztviselő, mint a fejedelem képviselője, a scót államegyház Edinburgban tartott nagygyűlésein bár mikor is megjelenhetik, s a gyűlés kezdetén mondott trónbeszéddel ő nyitja meg a tanácskozásokat, és a tárgyalások befejezésével ő oszlatja fel az Assemblyt, s ő tüzi ki a legközelebbi újabb összejövetel idejét. Az Assembly ugyan a maga számára is megköveteli ezen jogot, és Moderators által szintén kinyilatkoztatja a feloszlást. A Lord High Commissioner képezi tehát az összekötő kapcsolatot a trón és a scót presbyteri egyház között, melynek mint államegyháznak sértetlen fenmaradását az Act of Union is biztosította.

A Lord High Commissioner minden évben új megbízást kap, de mindaddig, míg képes és kész ugyanazon kormány alatt folytatni működését, rendesen ugyanazon egyént szokták e hivatalra kinevezni. De egyszersmind megvárják tőle, hogy minden lehető módon fentartja e

---

* A Queens and Lord Treasurer's Remembrancer's Office teendői felsorolását lásd az Exchequer and Audit Departments Act folytán kiadott rendeletekben stb. Commons Papers, 1867, vol. XXXIX. p. 400; e hivatal költségeire nézve pedig: Civil Service Estimates, 1868—9, Class II. No. 10.

hivatal méltóságát, azért is mint a fejedelem képviselője, az Assembly ülészése alatt több ízben közlakomákat rendez, melyekre rendesen mindenféle pártszínezetű egyének meghivatnak. Évi fizetése, melyet a Consolidated Fundból kap, 2000 font sterling, s ebből maga fizeti saját pénztárnokát és káplánját is. *

Irland kormányzása.

Az irlandi királyság, mely az 1801-ki Unio (39 et 40 Geo. III. c. 67) előtt csupán a királyi előjogok alapján kormányoztatott az angol fejedelmek által: ez időtől fogva úgy törvényhozási, mint egyházi és adóztatási tekintetben is teljesen egyesítettett Angliával; de a végrehajtó hatalom Scóthontól eltérőleg, Irlandban némileg még mindig külön s függetlenül kezeletik. E függetlenség azonban csupán névleges, mivel, habár a régi irlandi királyság külső jelvényei még mindig fentartatnak is, de gyakorlatilag ez ország kormányzása teljesen az angol cabinet kezében van. †

Irland kormányzása, a törvények szerint, az irlandi alkirályra (Queen's Deputy or Viceroy) van bízva, ki rendesen Lord Lieutenantnak nevezetik, de a kinek hivatalos címe Lord Lieutenant-General, General Governor of Irland szokott lenni. Irland e legfőbb tisztviselőjét az egyesült királyság nagypecsétje alatt nevezik ki,

---

* Rep. on of Sal. 1850, Evid. 3323—3371. Az e tisztviselő teendőire vonatkozó további részleteket lásd Murray's Handbook p. 279; Hans. Deb. vol. CXCI. p. 1884.

† Lásd Wynn beszédét, Parl. Deb. (1812) vol. XXI. p. 614.

s ez viseli az államkardot, mint az alkirályi méltóság jelvényét. E mellé is egy 15 vagy 16 tagból álló titkos tanács van rendelve, melynek tagjai a Lord-Lieutenantnak adott, és a királyi névaláírással ellátott felhatalmazás alapján neveztetnek ki, és »right honorables«-nek neveztetnek. E testületnek igen terjedelmes végrehajtói hatalom van kezében, s a Lord Lieutenantnak többféle hivatalos intézkedései csupán ennek beleegyezése mellett foganatosíthatók. Az Irish Privy Council Office azonban, mint egy külön közigazgatási ág, az utóbbi időben eltörültetvén, teendői a Chief Secretary for Ireland hivatalra ruháztattak.

Irlandban a Lord Lieutenant képviseli a fejedelmet, ez örködik az ország békéje, szokásai és törvényeinek megtartása felett, ez kormányozza a népet, fenyíti a bűnösöket, s jutalmazza a jó polgárokat.^a Ez ország részben ő képezvén a legfőbb hatóságot, mindenki iránt részrehajlatlan igazságszeretetre van kötelezve, de egyszerűsmind a megkegyelmezési jog is az ő kezében van, s az elítéltek büntetését csak ő engedheti el, vagy változtathatja meg. A rendőrség is teljesen az ő felügyelete alatt áll, valamint az Irlandban levő katonasággal is rendelkezhetik, ha a polgárok vagy a birodalom biztonsága, vagy a polgári hatóságok támogatása végett szükségesnek látja azt.

A földbirtok, pénz vagy nyugdíjak, továbbá a címek és kitüntetések adományozása azonban, habár min-

---

^a Hogy a Lord Lieutenant III. György kormányzásának első évei alatt mikép kormányozta Irlandot, és hogy az ir parliamentben miként intéztettek annak ügyei: arra nézve lásd Donne Corresp. Geo. III. vol. I. p. 149; vol. II. p. 37.

dig a Lord Lieutenanntal egyetértőleg, de csakis magának a királynak névaláírásával történhetik, s a Lord Lieutenant csupán ajánlatólag szólalhat fel e tekintetben, és magától csakis nemességet adományozhat a polgároknak. A fejedelem nevezi ki továbbá a titkos tanácsosokat, bírákat, királyi ügyészeket, várparancsnokokat és katonatiszteket is; ellenben kizárólag a Lord Lieutenant rendelkezése alatt áll a korona összes kinevezési joga, úgy az ir államegyházban, mint ez ország rész többi más intézeteinél is.^a Az ir korona egy régi előjogánál fogva szintén a Lord Lieutenant nevezi ki az irlandi főtörvényszékek némely alsóbb rangú tisztviselőit is, holott Angliában az ily állomások betöltési joga az illető törvényszékek elnökeinek van átadva. 1867-ben megkísérelték, hogy e tekintetben Irlandba is az angol szokás hozassék be, s a lordok házában épen tárgyalás alatt levő Irish Law Courts Billhez egy záradékot indítványoztak csatolni, mely szerint az említett állomások betöltési joga Irlandban is a törvényszékek főbíráira ruháztatnék; ez indítvány azonban a képviselőház részéről visszavettetésén, a lordok — nehogy ez által a törvényjavaslat sorsa is veszélyeztessék — inkább lemondtak annak sürgetéséről.^b Néha azonban az ily kinevezéseknél mégis megkérdik a főtitkár véleményét.^c

A Lord Lieutenant kinevezési okmányának szavai eléggé mutatják, hogy mily nagy bizalommal viseltetik a birodalmi kormány e tisztviselő iránt. A neki átengedett

^a Lásd Yonge, *Life of Liverpool*, vol. III. p. 390.

^b Hans. Deb. vol. CLXXXIX. pp. 842, 1602.

^c *Ibid.* vol. CLXXVII. p. 245; *Ibid.* vol. CLXXXV. p. 1112.

hivatalokkal teljesen tetszése szerint rendelkezik, új hivatalokat pedig az ő megkérdezése nélkül sohasem állítanak fel; a fejedelemnek fentartott kinevezési jog szintén az ő tanácsa és ajánlása szerint használtatik, s ha az uralkodó valakit valami kitüntetésben akar részesíteni, előbb mindig a Lord Lieutenant véleménye kéretik ki. Ha valaki Irlandból valami igazságtalanság vagy elnyomás ellen akar panaszkodni, Ő Felsége csak akkor hallgatja meg, ha előbb már a Lord Lieutenant előtt is előadta panaszát, s nem követeli, hogy ez azonnal végrehajtsa valamely rendeletét, ha nem helyesli azt, hanem meg van engedve neki, hogy előbb közölvén véleményét a fejedelemmel, csak az újabb utasítás vétele után intézkedjék.^d

Az irlandi Lord Lieutenant mint a király helyettese, oly széleskörű hatalommal rendelkezik tehát, hogy talán az indiai alkirály kivételével Ő Felsége egyetlen más alattvalója sincs több hatalommal felruházva. De mind e mellett mégis csak a korona rendeletei szerint köteles eljárni, melyet a felelős ministerek kezéből szokott kapni, kik magok ellenörködnek eljárása felett, és figyelmeztetik, ha azt látják, hogy helytelenül, vagy az ország érdekeire hátrányosan, a koronára nézve pedig dicstelenül jár el.^e A Lord Lieutenant intézkedésének ellenőrzésével rendszerint a belügyminister van megbízva,^f de a nagyobb fontosságú ügyeknél néha maga a miniszerelnök is beleavatkozik a dologba, vagy pedig a cabinet szolít-

^d Murray's Handbook, pp. 273, 274. Mirror of Parl. 1829, p. 802.

^e The Duke of Wellington, in Mirror of Parl. 1829, p. 1402.

^f Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1120.

tatik fel a Lord Lieu'enant intézkedései iránt való véleményadásra. A cabinet határozatairól aztán szintén a belügyminister értesíti azt, míg ellenben az államjövédéki ügyekben a pénzügyminister érintkezik vele. ^g

1828-ban Anglesey marquis lévén az irlandi Lord-helytartó, oly politikát kezdett követni az irlandi római katolikus párt irányában, mely csak zavarta a belügyministerium működését, és még inkább nehezítette az irlandi ügyek vezetését; az akkori miniszterelnök (Wellington herceg) tehát felszólalt ez eljárás ellen, s utóljára is a marquis visszahívását kellett a koronától követelnie; ki azonban sértve érezvén magát ez által, engedélyt nyert a királytól arra, hogy az irlandi kormány vezetésénél követett politikája és eljárása védelméül előterjeszthesse a parlamentben a közte és a központi kormányon ülő többi collegái között folyt összes levelezéseket. Midőn tehát azon célból, »hogy a lordok véleményét is meg lehessen hallgatni«, ez iratok előterjesztése indítványoztatott: Anglesey marquis eleget is akart tenni annak, de Wellington herceg ellenezte ezen indítványt, a marquis ellenében követett eljárásának részletes indokolása közben azt állítván, miszerint »ha O Felsége valamely szolgája elbocsáttatik az ország kormányától, a parlamentnek csak akkor van joga beavatkozni, ha a társadalomra nézve valami lényeges hátrány vagy kellemetlenség származik ebből, vagy ha a parlament kormányváltás céljából látja szükségesnek a beavatkozást. ^h E magyarázatot a parlament is helyeselve, az okmányok előterjesztését kérő indítvány elvettetett, és egészen elejtetett a Lord Lieutenant ügye.

Irland Lord Lieutenantja mindig a peerek sorából választatik, mindamellet ha hivatalos eljárására való valamely indítvány tárgyalatik a lordok házában, neki nem szükséges azért jelen lenni, mivel a korona ministerei

^g Dodd's Manual, p. 307. Murray's Handbook, p. 275.

^h Mirror of Parl. 1829, p. 1401.

felelősök eljárásaért, s ezek tartoznak a felvilágosítást megadni.¹ Néha azonban mégis megtörténik, hogy a Lord Lieutenant eljárásának védelmezése végett maga is megjelenik a lordok házában, ezt azonban mindig csak saját jószántából teszi.¹

A Lord Lieutenant némileg királyi udvartartást visz, estélyeket ad, és nagyszámú személyzettel veszi körül magát, melynek költségei fedezésére 20,000 font sterling rendes évi fizetésén kívül évenként még 3 vagy 4000 font sterling pótlékot is kap.^k Ezen kívül még két palota is van rendelkezésére bocsátva, az egyik a dublini várban, másik a Phoenix Parkban. A korona méltóságának képviselőjében neje által is segítetik, ki az udvartartás körül és ünnepélyeknél mindazon teendőket teljesíti, melyeket a királynők szoktak teljesíteni, és a szertartásoknál az alkirályság ideje alatt valamennyi irlandi nő előtt foglal helyet.¹

Az irlandi Lord Lieutenant, mint alkirály, közvetlenül a brit korona küldötte lévén, e miatt szükségkép protestáns tartozik lenni. Mióta az irlandi Lord Chancellor hivatalt is a róm. katolikusoknak engedték át, ez az egyetlen hivatal Irlandban, melyet mindig oly egyénnel

¹ *Ibid.* 1831—2, p. 159.

¹ Hans. Deb. vol. CLVIII. p. 1643.

^k E fizetést az Act 2 et 3 Wil. IV. c. 116 állapítja meg, és a Consolidated Fundból fizettetik. A képviselőház költségvetési bizottsága, az irlandi alkirály udvartartásának költségei fedezésére évenként 3630 font sterlinget, 9 shillinget és 11 pennyt szokott megszavazni. Civil Service Estimates 1868—9, Class II. No. 7.

¹ Dodd's Manual p. 308.

kell betölteni, »kinek vallásos meggyőződése és egyházi elvei az uralkodóéval azonosak.«^m

Már több ízben felmerülvén azon kérdés, hogy vajjon nem volna-e célszerű eltörölni az irlandi alkirályságot, s teendőit egy külön államtitkárra ruházni: a kormány 1850-ben egy formászerű tervet is nyújtott be a parlamenthez, az irlandi ügyek vezetésének egyszerűsítése céljából. A tapasztaltabb államférfiak azonban nem helyeselték e tervezetet, s nem is nyerte az meg a törvényhozás szentesítését. Hasonló javaslatok azóta is tétettek a képviselőházban, de sohasem találkoztak kedvezőbb fogadtatással a ház részéről.ⁿ

A Lord Lieutenantnak Irland kormányzásánál főleg a következő négy tisztviselő áll rendelkezésére: a főtitkár (Chief Secretary), a Lord Chancellor, az Attorney General, — kik egyszersmind az irlandi titkos tanácsnak is tagjai, — és az állandó altitkár.^o

A Lord Lieutenant főtitkára, vagy mint másként nevezik, az irlandi főtitkárság, sokkal fontosabb szerepet játszik Irland kormányzásánál, mint hivatalos címéből első pillanatra hajlandók volnánk gondolni. Midőn még Irlandnak is külön parlamentje volt: a főtitkárnak a Lord Lieutenant iránt elfoglalt állása sokkal szabályozottabb és alkotmányoszerűbb volt, mint jelenleg. Akkor

^m Earl of Derby, Hans. Deb. vol. CLXXXVIII. p. 1373. Act 30 et 31 Vict. c. 75.

ⁿ Lásd a képviselőház 1857 jul. 7-én és 1858 mart. 25-én folyt vitáit; továbbá 1866 aug. 2-án B. Osborne azon állítását, hogy a közvélemény mind hangosabban követeli az irlandi alkirályság eltörlését. Hans. Deb. vol. CLXXXIV. p. 1966.

^o Hans. Deb. vol. CXC. pp. 1358, 1434. Thom, Irish Directory, 1868, p. 887.

mint alárendelt tisztviselő mindenféle felhatalmazását a Lord Lieutenanttól kapta, s lényegileg ugyanazon szerepet teljesítette, mint a korona ministerei a fejedelem irányában. Az egysülés ideje óta azonban lényegesen megváltozott e két tisztviselő egymásiránti helyzete és hatásköre.^p A főtitkár jelenleg tulajdonkép a Lord Lieutenant »első ministere«, tényleg azonban az alkirályi jogok nagy részét ő gyakorolja, s az irlandi kormány bármely intézkedéseért is ő tartozik felelősséggel a parlamentnek,^q mivel bármennyire kívánja is főnöke véleményét meghallgatni, hatalmát gyakran ennek megkérdezése nélkül kénytelen gyakorolni.^r Kineveztetése után kivétel nélkül mindig titkos tanácsosi rangra is emeltetik, s hogy az irlandi kormányt a parlamentben képviselhesse, rendszeren az alsóházba is beválasztatja magát; sőt néha épen valamely cabinetministerségre is meghívatik, a Sir Robert Palgrave véleménye szerint azonban nagyon is kifogásolható ezen eljárás, mivel a főnök és alárendeltje közötti viszony nemcsak megzavartatik, hanem egészen visszássá is lesz általa (a Lord Lieutenant sohasem lehetvén a cabinet tagja), és a főtitkár még hajlandóbb lesz teljesen függetlenül gyakorolni hatalmát;^s sőt a belügyminister tartozván tulajdonkép felelősséggel az irlandi kormány intézkedéseiről: ez úton ennek jogköre is közvetlen csorbulást szenved.

A főtitkár kötelessége arra felügyelni, hogy vajjon a Lord Lieutenantnak az irlandi törvények, szokások és

^p Mahon, Hist. of England, vol. IV. p. 190.

^q Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 1113.

^r *Ibid.* vol. CXI. p. 1409.

^s *Ibid.* Hans. Deb. vol. CLXIII. pp. 1460, 1473.

belbéke fentartására vonatkozó rendeletei kellőleg végrehajthatnak-e. Az államjövédéki ügyekben a kincstárral, minden másféle ügyekben pedig a belügyministerrel érintkezik. Ugyan ő az irlandi titkos pecsét őre is.

Parliamenti kötelességei és többféle politikai teendői intézése végett az év nagy részét okvetlenül Londonban kell töltenie. Hivatalos fizetése, mely azelőtt 7000 font sterling volt: 1831, majd 1851-ben az eddig élvezett összes jövedelmek fejében 5500 font sterlingre állapított meg; azóta azonban ismét 4000 fontra szállított alá, de ezen kívül »tüzelő szerre« még 425 font sterlinget kap.[†]

E nagy fizetés, mely majdnem kétszer annyi, mint a többi alállamtitkárok fizetése, — azért adatik az irlandi főtitkárnak, mivel részint Londonban, részint Dublinban kellvén laknia, hol pedig az alkirályi palotában nem lehet takarékosan összehúzódva élnie, e miatt tekintélyes mérvű kiadásai vannak. Dublinban hivatalos lakhelye a Phoenix Parkban van.

Van a főtitkár mellett még egy állandó altitkár is, kinek igen különböző és felettébb fontos teendői vannak, ez lévén tulajdonkép intéző főnöke a Dublin Castleben székelő irlandi kormánynak.[‡]

Itt lakik továbbá az irlandi Lord Chancellor,[§] At-

[†] Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 636. Civil Service Estimates, 1868—9, Class II. No. 8.

[‡] Commons Papers, 1854, vol. XXVII. pp. 99—101, 121, 155. M'Lenmanns Life of Thomas Drummond, Ex-Under Secretary. pp. 250—254. Earl of Mayo, in Hans. Deb. vol. CXC p. 1358.

[§] Teendőit lásd Hans. Deb. vol. CLXXXV. p. 4113; vol. CLXXXVII. p. 1372. A jelenlegi Lord Chancellor római kato-

torney General és Solicitor General is, kiknek teendői a hasonló című angol tisztviselők teendőivel ugyanazonosok. A két utóbbi tisztviselő beválasztható a képviselők házába, ámbár ritkán történik meg, hogy egyszerre mindketten megválasztatnának.

Ezeken kívül a kincstár egyik lordja, ki különösen az irlandi ügyek vezetésével van megbízva, — mint már fentebb is említettük, — mindig a parlament azon tagjai közül választatik, kik valamely irlandi kerületet képviselnek, vagy a kikről valószínű, hogy képesek lesznek egy parlamenti helyet kapni Irland részéről. E tisztviselők, u. m. a Lord Chancellor, az Attorney és Solicitor General, a kincstár irlandi lordja, a Lord Lieutenant, és a főtitkár, együtt képezik az u. n. irlandi kormányt, s kormányváltozás alkalmával ezek is elhagyni kénytelenek állomásaikat.

Az egyesülés idejétől fogva egész 1835-ig, midőn Lord Normanby volt Lord Lieutenant, az ir korona jogi tisztviselői nem léptek ki hivatalukból minden kormányváltozáskor, s nem voltak arra kötelezve, hogy a képviselőház tagjaivá is megválasztassák magokat, és ha a parlament tagjai nem voltak, egyáltalában nem is tekintettek politikai tisztviselőknek; de ez esetben aztán megvárták tőlök, hogy a parlamentben is vagy a kormányt támogassák, vagy mondjanak le hivatalukról. * 1835-ben azonban Irlandban is elfogadtatott azon elv, hogy a kormány

likus, ez lévén a nagy forradalom óta az első e hitfelekezet tagjai közül. *Law Times*, 1869, jan. 16. p. 291.

* M'Lennan, *Memoir of Thomas Drummond*, p. 252 *n.* *Fraser's Magazine*, vol. LXXV. p. 822. *Edin. Rev.* vol. CXXVI. p. 163.

tagjainak kizárólag egy politikai párthoz tartozóknak kell lenniök, s ennek folytán kormányváltáskor a korona jogi tisztviselőinek is le kell mondaniok, kineveztetésökkor pedig megvárják tőlök, hogy igyekezni fognak a parlamentben is helyet szereznii a magok számára, ámbár ha talán nem sikerül ez nekik, ezért még nem szükséges lemondani hivatalukról.^y

A ministeriumhoz tartozóknak, s ennek következtében kormányváltás esetén lemondásra kötelezetteknek tekintetnek még továbbá a királyi udvartartás főbb tisztviselői is; ezek t. i. a következők:^z

a királyi főudvarmester;

a Lord Chamberlain (főkamarás) és a vice-Chamberlain;

a főlovászmester;^a

a királyi udvar kincstárnoka és számvevője,

a testőrség főkapitánya;

a palotaőrség főparancsnoka;

a fővadászmester;

a főszárnysegéd;

a kamarások.^b

---

^y *Ante*, II. k. 535.

^z *Dodd's Manual*, p. 311. List prefixed to vol. CXC. of *Hansard's Debates*.

^a A főlovászmester állapítja meg a parlament által a lótenyésztés emelésére megszavazott összegek (*Queen's Plates*) megnyerhetésének feltételeit. *Hans. Deb.* vol. CXCIII. pp. 1208—1485.

^b A Gladstone-ministerium azt indítványozta, hogy a kamarásokat, kik különben is mindig peerek tartoznak lenni, egyszersmind oly hivatalokra is ki kellene nevezni, melyek még

E méltóságok legnagyobb részét rendszeren vagy peerek, vagy a képviselőház tagjai viselik, s minthogy közvetlen a király személye körül tartózkodások miatt úgy hivatalos állások, mint egyéniségüknél fogva is nagy befolyással lehetnek a fejedelemre: igen természetes, hogy e hivatalokat rendszeren a kormánypárt híveire szokták ruházni. Sőt 1841 óta azt is elfogadott elvnek tekintetni, hogy ha az udvarhölgyek az előbbi ministerium által nevezettek ki, az új cabinetnek szabadságában áll más egyének által tölteni be ez állomásokat. Az oly családokhoz tartozó udvarhölgyek azonban, melyek nem vesznek valami jelentékeny részt a politikai életben, a kormányváltások után is megmaradhatnak állomásokon. °

---

nincsenek képviselve a lordok házában, hogy ez úton a parlament ezen része is jobban el legyen látva a kormány képviselőivel.

° E hivatalok eredetét és a királyi udvar tisztviselőinek jelenlegi teendőit lásd Murray's »Handbook« és Dodd's »Manual of Dignities« című munkájában; a Lord Chamberlain hivatalra nézve pedig, mely eredetileg igen nagy fontosságú volt, lásd Sir Nicolas »Proceedings of the Privy Council« vol. VI. pp. CCIXIX—CCXXVIII.

IV. FEJEZET.

A birák helyzete a korona s a parlament irányában.

Felettből nagyfontosságú a társadalomra nézve, hogy az igazságszolgáltatás bárki irányában is teljesen szabadon és részrehajlatlanul gyakoroltassék.

Anglia alkotmánya szerint, a fejedelem tekintetik az osztó igazság forrásának. A korona ezen előjogának gyakorlása azonban a törvény által bizonyos korlátozásnak van alávetve. Így pl. a király semmiféle ügyben sem mondhat személyesen ítéletet, hanem csak az általa e célból törvényszerűleg kinevezett tisztviselők útján teheti azt. A törvényszékeknek tehát, melyek eredetileg a vizsgálódó felek panaszainak meghallgatására és elintézésére voltak rendelve, mindig csak a törvények utasításai szerint szabad eljárni; s a korona magától sem új törvényszéket nem állíthat, sem a meglévő törvényszékek tárgyalásmódját, sem a birák számát s ezek kinevezésének, vagy hivatalban maradásának módozatait nem változtathatja meg, mivel minden ilyféle intézkedéshez a parlament beleegyezésére van szükség,^b — mert a par-

^b *Ibid.* p. 352. Hearn, Govt. of 353. Eng. p. 74.

liament legfőbb kötelességeinek egyike arra is felügyelni, hogy vajjon a törvényszékek, — úgy a legfelsőbbek mint a legalsóbbak is, — nem követnek-e valamely, az ország törvényeivel és szokásaival, s általában az igazsággal és a józan jogi felfogással ellenkező, vagy eddig legalább ismeretlen új eljárást. °

Mindemellett a bírósági tisztviselőknek szabadsága és függetlensége úgy a korona, mint a közönség ellenében is kellőleg biztosítva van. Már a III. Eduárd uralkodása alatt törvényes intézkedés volt a tekintetben, hogy a korona sohasem avatkozhassék az igazságszolgáltatás folyamába, ° és hogy a felsőbb törvényszékek birái ellen még azon esetben se lehessen ezek törvényes eljárásáért keresetet indítani, ha az állítatik róluk, hogy vesztegetés vagy roszakarat vezette őket az ítélet hozatalánál; ° az alkotmányos gyakorlat szerint a parlament egyik háza sem vehet tárgyalás alá oly ügyet, mely valamely törvényszék hatáskörébe tartozik, s bármelyik is csak akkor rendelhet el vizsgálatot valamelyik bíró ellen, ha oly fel-tűnő hivatali hanyagság vagy visszaélés esete forog fenn, hogy az illető elmozdítása végett a parlament beavatkozására van szükség.

A birák mind arra vannak felesketve, hogy »hiven és részrehajlás nélkül igazságot szolgáltatnak a korona bármely alattvalójának, szegénynek vagy gazdagnak egy-

° Burke fentebb idézett nyilatkozata. I. k. 353. l.

° Hearn, p. 79.

° Brown Constitutionel Law, pp. 763—772. Kivéve azon esetet, ha az Act 31 Car. II. c. 2, sec. 7 alapján valamely a Habeas Corpusra vonatkozó rendeletet vagy Exception Billt nem akarnak elfogadni. Hearn p. 137.

aránt, a nélkül hogy bármi tekintettel is volnának az illetőre.«^g De ha valamely bíró akár szándékosan, akár tudatlanságból megsérti hivatalos esküjét, vagy bármi módon méltatlannak mutatja magát hivatalára, az alkotmány eléggé gondoskodott oly eszközökről, melyek által eltávolítható legyen az birói székéről.

Az 1688-ki forradalom előtt a főtörvényszékek birái általában csak ideiglenesen voltak kinevezve, a mikor is aztán gyakran megtörtént, hogy a birák megvesztegetve, vagy hatalmaskodva igazságtalanul ítélték, vagy viszont az igazságos birák elmozdítottak, az igazságtalan birák pedig pártfogoltattak a korona részről, a mi sokszor komoly panaszokra adott okot, és a mi miatt többször megkísérlették a 17-ik század alatt korlátolni a korona biróküldési jogát,^h míg végre az 1700-ban alkotott Act of Settlement el nem rendelte, hogy »a Hanover-ház trónra lépte után kinevezett birák jó magaviselet esetén előre megállapított határozott fizetés mellett élethossziglan biráskodhassanak (*quamdiu se bene gesserint*), és csak a parliament mindkét házának együttes feliratára legyenek elmozdíthatók hivatalokból.ⁱ

Hogy tehát a birák az uralkodó személyiségétől teljesen függetleníttessenek : ki kellett azokat venni a többi tisztviselőkre rendesen alkalmaztatni szokott azon szabály alól, miszerint trónváltozás alkalmával azok is elvesztik hivatalokat. Nem valószínű ugyan, hogy e szabályt alkalmazták volna a birákra azon időtől fogva, mióta »jó magaviselet esetén életfogytiglanra« nevezettek ki, — de mégis célszerűnek látszott, hogy minden kétséget kizárólag

^g Report of Daths Commission, 1867, pp. 42—45.

^h Hearn, pp. 80, 85. Atkinson, Papinian, p. 121.

ⁱ 12 et 13 Will. III. c. 2.

fejeztessék ez ki.¹ Ennek folytán III. György trónraléptekor legelső törvényhozási intézkedéseinek egyike e megszorítás eltörlése volt, elfogadván a parlament a korona azon javaslatát, hogy a bírák kineveztetése »jó magaviselet esetén«, a trón megürülése után is érvényben maradjon, »oly kikötéssel azonban, hogy a parlament mindkét házának kívánságára Ő Felsege és utódai bármely bírót bármikor is elmozdíthatnak helyökről.« Ugyanekkor egyszersmind azt is elhatározta, hogy a bírácoknak most vagy jövőben bármikor a parlamenti törvények által engedélyezett állandó fizetések mindig a Civil-listából lesznek fedezendőek.² Későbbi határozatok folytán azonban lassanként a Consolidated Fund terhére mentek át e fizetések,³ mivel ez úton még inkább mentek lettek a bírák azon bizonytalanságtól, hogy vajjon a parlament meg fogja-e szavazni az évi költségvetésben számokra felvett összegeket.

Mielőtt azon kérdés vizsgálatára térnénk által, hogy miképen kell a parlamentnek eljárni, ha az Act of Settlement alapján valamely bíró elmozdítottatását kívánja, azt kell kifejtenuünk, hogy jogilag tulajdonkép mit kell e kifejezés alatt értenünk: »jó magaviselet esetén életfogytiglan megtarthatják hivatalukat«; és hogy azon esetben, ha egy ily feltétel mellett kinevezett tisztviselő érdemetlennek mutatja magát hivatalára, miféle eszközök állanak annak megtorlása végett a korona rendelkezésére?

A Victoria gyarmati államügyészség részéről 1864-ben beadott s részletesen kidolgozott vélemény következőleg nyilatkozik e tekintetben: ⁴ »annak, ha valaki »a

¹ Campbell, Lives of the Chancellors, vol. V. p. 148.

² I. Geo. III. c. 23.

³ Commons Papers, 1865, vol. XXX. p. 50.

⁴ Lásd a Victoria-gyarmati törvényhozó testületnek a

jó magaviselet« feltétele mellett neveztetik ki, jogi hatása az, hogy tehát ez esetben életfogytiglan megmaradhat hivatalában. ° Minthogy azonban az ily kinevezések tehát a jó magaviselet feltételéhez vannak kötve: ép úgy mint bármely más feltételes adományok elveszíthetők, ha a kikötött feltétel nem teljesítetik, vagyis ha az illető roszúl viseli magát hivatalában. E hivatali magaviselet alatt pedig az értendő, hogy vajjon képes-e az illető megfelelni hivatalának; ° így pl. rosz magaviseletnek vétetik 1. is az, ha nem alkalmas az illető a birói teendők teljesítésére, ° 2. ha szándékosan elhanyagolja hivatalát, vagy éppen nem teljesíti kötelességeit, s végre 3. ha valamely bűntényért ítéltetik el, habár nincs is ez öszeköttetésben hivatalos teendői teljesítésével, mivel az ily egyén nem alkalmas egy közbizalmat igénylő hivatal betöltésére.° Azon esetben, ha valamely bíró hivatali hanyagsággal vagy visszaéléssel vádoltatik: a kérdés eldöntésének joga a kinevező hatóságot illeti meg, habár az elmozdítatni kért tisztviselő is részt vehet képviselője által a tárgyalásban. Ha pedig nem hivatalos működéseért van vád alá helyezve: az elmozdítatást egy esküdtszék által való elmarasztaltatásnak kell megelőzni. ° Ha pedig a kinevezési okmányban világosan életfogytiglan adatott a hivatal: akkor a hivatalvesztést csak egy külön (*scire facias*) ren-

---

birák jogai és kiváltságai ügyében hozott egy határozatára 1864 dec. 9-én adott feleletet. Votes and Proceedings Leg. Assy, Victoria, 1864—5; c. No. 2. pp. 10, 11.

° Co. Lit. 42.

° 4. Inst. 117.

° 9. Reports, 50.

° Rex. v. Richardson, I. Burrow, 539.

° *Ibid.*

delet által lehet érvényesíteni.[†] Ugyanezen elvek alkalmazhatók a jó magaviselet feltétele mellett kinevezett valamennyi tisztviselőre is.«[‡]

A kinevezési okmányok jogi értelmére vonatkozólag fentebb közlött véleményezés helyességét mutatja két angol államügyésznek (Sir William Atherton és Sir Roundell Palmer) 1862-ben a birodalmi kormány elébe terjesztett véleménye is, melyben a birói rossz magaviselet kérdéseire vonatkozólag az állítatik, »hogy ez esetben jogi értelemben meg van törve azon feltétel, mely mellett a kinevezés érvényben maradhatott volna«, és hogy »ha valamely közhivatal a jó magaviselet feltétele mellett adatik valakinek: ezen esetben a rossz viselet miatti elbocsátás joga is érvényben marad; és a midőn csakugyan érvényesítetik is az: ez által a kinevezett nincs jogilag megrövidítve, hanem csupán a hivatal nyilvánítatik megürültnek a feltétel nem teljesítése miatt, mely mellett az eredetileg az illetőre ruháztatott.«[‡] Ugyan ily értelemben nyilatkozott Denman is (ki később Lord Chief Justicevé lett), midőn a Sir Jonah Barrington ügyében mint jogtanácsos a képviselőház korlátai elé idéztetett, azt állítván, hogy »még ha a parlament nem kívánja is valamely bíró elmozdítását, vagy nem helyeztetett is az vád alá: a koronának-mindig rendelkezésére áll két út a birák elmozdítása végett, az egyik az, midőn egy scire facias rendelet által megsemmisíti a kinevezési okmány érvényét, másik az, midőn az Attorney General által kezdett fenyítő per

[†] Com. Digest *Officer* (K. 11.)

[‡] 4. Inst 117.

[‡] Votes and Proceedings, Leg. Assembly, Victoria Second Session, 1866, vol. I. C. No. 8.

bevégeztével a Court of Kings Bench értesítését kapta a hozott ítéletről. S különösen ez utóbbi úton igen könnyen el lehet intézni a dolgot.«^x Egy másik helyen pedig, a fentebb említett eljárás módok alkalmazhatóságának körülményei következőleg adatkak elő: »1. azon esetben, ha nem oly mérvű a rossz magaviselet, hogy birói ítélet alá eshetnék az, akkor egy scire facias rendelet által látszik legcélszerűbbnek megsemmisíteni a kinevezési okmányt, »mivel a jó magaviselet« volt azon feltétel, mely mellett a bíró kinevezését kapta; 2. pedig ha már oly mérvű a rossz magaviselet, hogy valamely törvényszék is ítéletet hozhat ez ügyben, akkor az ítélet közlése után történik az elmozdztatás; 3. ha valóságos büntényt követett el az illető, akkor a perbefogadás által semmisül meg a kinevezés; s végre 4. a parliament belátása szerint bármely esetben is alkalmazható e fegyver, ha a parliament két háza használni kívánja az ily esetekben reá bízott vizsgáló és ítélő birói hatáskört, a midőn aztán ez dönti el, hogy vajjon célszerű lesz-e az illető ítélő bíró elmozdítását kérni a koronától.»^y

^x Mirror of Parl. 1830, p. 1897. Foster on the Writ of Scire Facias, Book 3. ch. 2. Hogy mily körülmények között lehet egy scire facias rendeletet kiadni: az e kérdésben hozott újabb ítéletet lásd Moore, P. C. cases; N. S., vol. III. p. 439. 1805 november 23-án Hon. Robert Johnson az irländi Common Pleas törvényszék egyik bírása, az irländi Lord Lieutenant és több mások ellen kiadott lázító iratok miatt elítéltetvén az angol Court of King's Bench által, (Howel's State Trials, vol. XXIX. pp. 81—502; továbbá Parl. Deb. vol. pp. 557, 622.) az ítélet kimondása után megengedetett neki, hogy hivataláról való lemondás útján intézze el a dolgot. Mirror of Parl. 1830. p. 1897.

^y Lords Journals, vol. LXII. p. 602. Nem kell felednünk,

Ezek szerint világosan látható tehát, hogy a korona törvényes eljárás útján bármely oly bírót vagy más köztisztviselőt is elmozdíthat hivatalából, ki »jó magaviselet« esetére neveztetett ki, ha bebizonyíttatik ellene a rossz magaviselet vádja.

Mind ez eljárás módokon kívül az alkotmány, azon célból, hogy a parlament gyakorolhassa is a törvényszékek felett az őt megillető legfőbb felügyeleti jogát, — a parlament mindkét házát arra is felhatalmazta, hogy valamely bíró eltávolítása céljából felír hasson a koronához, ha véleménye szerint nem alkalmas az a bírói teendők teljesítésére. Ez azonban tulajdonkép nem valamely bíraskodási jog, hanem csak arra való, hogy oly esetekben, midőn a tisztviselő felpanaszolt rossz magaviseletét nem lehetne törvényesen megfenyíteni: mégis el lehessen azt mozdítani hivatalától. A parlament e felhatalmazása által tulajdonkép csak a jó magaviselet esetére való kinevezés hatályát kívánták egy kissé megszorítani, de a melynek nincsenek azért valami különös jogi következményei. Ez eljárásánál a parlament csupán az önkényt maga elé szabott határok által van korlátozva, de oly nagy figyelemmel szokott lenni a társadalom azon érdekére, mely a bírák függetlenségét követeli, hogy a parlament két háza is csak azon esetben fog ezen jogához folyamodni, ha oly komoly természetűek az illető bíró ellen felhozott vádak, hogy kénytelen a ház annak elmozdíthatása végett a koronához intézett felirat beadásában megnyugodni. »A csekélyebb fontosságú panaszokat pe-

---

hogy a bírák míg hivatalos tetteikért a törvény oltalma alatt állanak, magánéletbeli cselekményeikért igenis felelősségre vonhatók. Broom, Const. Law, pp. 765, 791.

dig bátran lehet a közvélemény ítéletére hagyni, mely ép úgy a bíró, mint más tisztviselő minden oly eljárása felett is, mely nem képezheti valamely parlamenti vizsgálat méltó tárgyát, eléggé üdvös ellenörködést gyakorol.«^z

Különösen a képviselőháznak, mely ily ügyekben mindig kezdeményezőleg szokott eljárni, sohasem szabad Burke szavait elfelejteni, ki egykor következőleg szólott a parlament e házában: »ha elegendő okát látjuk a panasznak, nekünk bármikor is módunkban áll orvosolni azt, mivel akár a koronához felirhatunk a hivatalának meg nem felelő bíró eltávolításáért, akár a peerek törvényszéke elébe idézhetjük azt,^a vagy pedig egy törvény-cikk által a létező törvények átalakítását, vagy végrehajtását követelhetjük a szerint, a mint a körülmények egyik vagy másik eljárást mutatják célszerűbbnek. Az általunk e tekintetben elfoglalt állás reánk nézve igen megtisztelő, az országra nézve pedig igen hasznos, ha nem élünk vissza a bennünk helyezett bizalommal, hanem sőt inkább a lehetőségig megfelelni kívánunk annak.«^b

Az első eset, midőn az Act of Settlement értelmében a parlament beavatkozását hívták fel egy bíró eltávolítása végett: 1805-ben az irlandi törvényszék egyik tagjának, Fox főbírónak esete volt; de hosszabb nyomozódások után utóljára is abban hagyták a pört a miatt,

---

^z Attorney General Pollock, Hans. Deb. vol, LXVI. p. 1090.

^a Mint pl. a Lord Bacon esetében 1620-ban (2. St. Trials) és a Macclesfield Lord Chancellor esetében 1725-ben (16 St. Trials 767) Sir Erskine May's Treatise on the Usages of Parliament 23. fejezete részletesen előadja, hogy a képviselőház által vád alá helyezettetés esetében miféle eljárást kell követni.

^b Burke's Speeches, vol. I. p. 80.

mert az ügyet, melyet a lordok házánál indítottak meg, a képviselőházban kellett volna kezdeményezni. De ez ügy mindamellet megérdemli, hogy részletesen áttanulmányozzuk azt, mivel habár az országos határozatok felettébb hiányosak a tekintetben, hogy miként kell az ily vizsgálatokat vezetni, — a mi igen nagy nehézség volt eleinte az eljárás megindításánál, — a lordok háza elég jelét adta annak, hogy minden ily alkalommal a bűnügyi vizsgálatokra megállapított elvek szerint kíván eljárni.

Fox az irlandi polgári törvényszék egyik bírója volt. 1804 május 31-én több alkalommal követett hivatalos eljárása miatt egy kérvény adatott be ellene a lordok házához, a mi után csakhamar maga Fox is adott be egy kérvényt, melyben az ellene felhozott vádak felől kéri magát értesíttetni, s egyszersmind azt kéri, hogy engedjék meg neki, hogy maga védhesse magát azok ellen; minek folytán határozott, hogy a vádirat egy példánya szolgáltatassék ki a vádlottnak.^o Ezután július 5-én egy peer ismét új vádpontokat adott be ellene a lordok házához, de a melyeknek egy része már a fentebb említett kérvényben is befoglaltatott, s melyeket a ház asztalára rendelvén a ház letéetni, egyszersmind azok egy példányát Foxsal is közlendőknek határozta.^d Minthogy azonban a parlament ezután nemsokára elnapoltatott, e vádpontok nem kerültek tárgyalás alá.

1805 január 21 én csakhamar a következő ülészak megnyitásával új vádpontok kíséretében ismét három rendbeli újabb kérvény adatott be Fox ellen, melyet a ház egész bizottságában szándékozott tárgyalni.^e Midőn azonban az ügyrend szerint a háznak ily bizottsággá kellett volna alakúlnia: azt

^o Lord's Journals, vol. XLIV. pp. 558, 619.

^d Parl. Deb. vol. II. p. 950. E panaszok feljegyzését később töröltetni rendelte a ház a lordok naplójából; lásd Lord's Journals vol. XLIV. p. 647, vol. XLV. p. 181.

^e Parl. Deb. vol. III. pp. 22, 46.

határozták, hogy a Fox ellen felhozott vádak és az ezek támogatására felhozható bizonyítékok megvizsgálására előbb egy külön bizottságot kell kiküldeni,^f melynek üléseire azonban sem maga Fox, sem megbízottja nem lesz bebocsátható.^g De e bizottság tárgyalásait a ház egy idő múlva félbeszakítani rendelte, és a Fox ellen felhozott panaszokat, azon célból, hogy ha elegendő ok látszik az elmozdítás kérelmezésére, az O Felségéhez intézendő felirat ügyében is határozhasson: az egész ház bizottságában kívánta tárgyalni.^h Május 22-én tehát a ház elhatározta, hogy a királyhoz intézendő felirati javaslatot, melyben a Fox hivataloskodása alatt elkövetett visszaélésekre nézve több példa van felsorolva, s a mely ép azért arra kéri ő Felségét, hogy Fox Lukács birót »méltóztassék elmozdítani hivatalától«, — a ház egész bizottságában fogja tárgyalni, a mikor egyszersmind az említett indítványban felhozott tényeket is vizsgálat alá fogja venni. A beadott kérvények tehát e bizottsághoz utasítottak, s mint a kérvényezőknek, úgy Foxnak is megengedtetett, hogy akár személyesen, akár képviselője által védhesse magát az indítvány ellen, melynek egy példánya vele szintén közölni rendeltetett.ⁱ Azon kérdésben, hogy micsoda hely jelöltessék a Fox számára: némi vita után az határoztatott, hogy a korláton kívül elhelyezendő széken foglaljon helyet.^j A vizsgálat ekkor aztán megkezdődvén, meg-megszakítással egész az ülészek végéig tartott, midőn a kérvényezők ügye még mindig befejezetlen maradt, a miért is a királyi engedély kinyerhetése végett,

^f Lord's Ils. vol. XLV. p. 21.

^g Parl. Deb. vol. VII. p. 754.

^h Lords Journals vol. XLV. p. 181. Junius 7-én Fox azon kérelmére, hogy engedtessek meg neki, miszerint az ezen bizottság tárgyalásairól és az általa kihallgatott tanuk vallomásaiból kiállított jegyzőkönyveket megtekinthesse: határoztatott, hogy azok a ház elébe terjesztessenek. *Ibid.* p. 246. Az idevonatkozó jelentés tehát junius 10-én elkészülvén, a ház tagjai számára kinyomatni rendeltetett. *Ibid.* pp. 253—259.

ⁱ *Ibid.* pp. 203, 204.

^j *Ibid.* pp. 208, 219, 223.

hogy t. i. a parlament elnapolása vagy feloszlatása esetén is tovább lehessen folytatni a lordok házában a tárgyalást, egy törvényjavaslat nyújtatott be.^k

1806 febr. 24-kén tehát újra kitűzetett a lordok házában a Fox ügyének tárgyalása, de a napirendről folyvást tovább halasztatott az, míg végre június 3-án maga Fox kérte a házat, felpanaszolván, hogy e három ülőszakra kiterjedő hosszadalmas és költséges vizsgálat nemcsak jó hírvenének árt, hanem foglalkozásától is elvonja. E kérvény június 19-én tárgyalatván, az akkori miniszterelnök Lord Grenville azt indítványozta, hogy a Fox ellen beadott kérvények tárgyalása két hónappal későbbre (t. i. az ülőszak bezárása után) halasztassék, azt hozván fel indokolásul, hogy az egész eljárás hibás volt, mivel a képviselők háza helyett a lordok háza előtt indított az meg, holott kétségbevonhatlan szabálya már az a parlamentnek, hogy semmiféle bünygyi kérvényt sem lehet eredetileg a lordok háza előtt tárgyaltatni, ha csak a lordok házábanak kiváltságai nem érintetnek az által, mivel tulajdonkép a képviselők háza képezi a parlament vizsgáló törvényszékét, s még felségsértés és más főbenjáró büntények esetében is csak ez adhatja át a képviselőket a lordok házában. Sőt még ha valamely peer ügye kerül is vizsgálat alá: előbb ez is mindig máshol tárgyalatik, és csak a határozathozatal végett beadott javaslat terjesztetik Ő Meltóságok háza elébe, a jelen esetben pedig még ha elfogadtatnék is a felírti javaslat a lordok házában, annak érvényesíthetése végett a képviselők beleegyezését is okvetlenül ki kellene arra kérni, s megtörténhetnék, hogy midőn az ügy ily módon csakugyan a képviselők elébe kerülne, ezek egészen más szempontból tekintenék azt, s az alkotmány értelmében azon határozatot hoznák, hogy a Fox ellen felhozott vádak rendes perbefogatás útján kell a lordok házában korlátai előtt tárgyalni, s nem lehet a hivatalból való elmozdítást kérő felirat szelidebb módját alkalmazni. »Kérdés már most, — úgymond Grenville, — hogy minő helyzetbe jönne ekkor a ház? Újra tárgyalás alá kellene vennünk azon tényeket, melyek felett már egyszer ítéletet mondottunk. Sőt azt is felhozhatni, hogy ha csak el nem

^k 45, Geo. III. c. 117.

ismeri a képviselőház a lordok házának ebbeli jogát, még eddig nincs ez alkotmánynak oly szakasza, mely által a lordok foganatosíthatnák egy bíró eltávolítása iránt hozott határozatokat.« »De még több oly esetet is lehet felhozni, melyeket szintén célszerű a parlament itélete alá bocsátani, a nélkül, hogy eredetileg a lordok házában kellene azokat tárgyalni. Így például ha egy bíró valamely bűntényért valamely más hatóság által már elítéltetett: a lordok háza méltán beleavatkozhatik a dologba, kinyilatkoztatván, hogy habár az elítéltetés nem oly bűntényért történt is, mely miatt hivatalvesztéssel volna az illető büntetendő: mégis képtelenné lett ez az által a bírói teendők teljesítésére, s igen helyén van, hogy a ház annak eltávolítását kéri a koronától. Általában habár nagyon kívánatos is, hogy az alkotmány minden legkisebb szakaszának elég tétessék: én részemről mégis azt óhajtom, hogy inkább teljesületlen maradjon a törvény valamely rendelkezése, mintsem valamely oly ügy tárgyalásába bocsátkozzék a lordok háza, mely reá nézve igen kellemetlen, a polgári szabadságra pedig könnyen veszélyessé is lehet.« A vita bevégeztével tehát Lord Grenville indítványa elfogadtatván, a Fox ellen kezdett tárgyalás így befejezetlenül véget ért.¹ Fox ellen ezután a parlament egyik házában sem kezdettek újabb vizsgálatot, s egész 1816 július 13-áig nyugodtan maradhatott helyén, midőn aztán önkénytelen lemondott hivataláról.²

1819 jun. 2-án a képviselőház egyik tagja, az irlandi Court of Exchequer egyik bárója, H. James McClelland ellen adott be hivatalos visszaélés miatt bizonyos vádpontokat, melyek felolvasás után a ház asztalára tétettek le. A benyújtó ekkor aztán azt indítványozta, hogy két hét múlva a ház bizottságilag tárgyalná e vádpontokat. Lord Castlereagh külügymi-

¹ Parl. Deb. vol. VII. 226, 506, 516, 752—772. Lord Abercorn, Elwon és mások azonban tiltakozást adtak be a tárgyalásnak ily hirtelen félbeszakítása ellen, és kétségbe vonták azon okok elfogadhatóságát, melyek alapján a ház idevonatkozó határozatát hozta. *Ibid.* p. 788.

² Haydn, Book of Dignities, p. 455, továbbá Wright's History of Ireland, vol. III. p. 323.

nister azonban tagadta, hogy feltehető volna McCleland bíróról valamely olynemű romlottság, mely megérdemelné, hogy a ház vegye vizsgálat alá ügyét, s ennek folytán az indítvány rövid vita után visszavonattott, s a vádpontok határozatilag visszautasítottaknak nyilvánítottak.ⁿ

1821-ben az inlandi Court of Exchequer főbirája Standish O'Grady vádoltatott az irlandi polgári törvényszék Commisionerjei által, ezek 9. és 10. jelentésében az állítottván róla, hogy önkényesen és igazságtalanul nagyobbította fizetését.^o E vádat a képviselőház két külön bizottsága által tárgyalattta, s mindkettő elismerte a vád helyességét.^p Ezek jelentését a kormány ismét a Commisionereknek adta ki, a kik újabb tanuk kihallgatása után ismét megvizsgálván a főbíró ügyét, vizsgálataik eredményéről újlag értesíték a kormányt. E Commisionerek többféle jelentései aztán az egész ház bizottsága elé terjesztetvén, ennek a főbíró elleni vádakra vonatkozó határozati javaslatait az egész ház is elfogadta, a főbíró felmenteni akaró javaslatok elvetésével határozván 1. hogy a közpolgári és pénzügyi törvényszékek birái által szedetni szokott díjak az újabban hozott törvények által eltöröltettek, s 2. hogy a ház az elébe terjesztett adatok után nem látja szükségesnek, hogy tovább is tárgyalja az O'Grady főbíró esetét.^q

1825 junius 14-én egy bizonyos Canfor nevű egyén szintén panaszt emelt W. Kernick Esq. Surrey megye egyik békebirája ellen. a képviselőháznál azzal vádolván az illetőt, hogy ez bizonyos, a kérvényben előadott körülmények között nem akart neki igazságot szolgáltatni, s ez által egy súlyos büntény elpalástolására nyújtott segédkezet. Kernick akkor egyszersmind a walesi Great Sessionnak is egyik birája volt, mely hivatal azóta ugyan eltöröltetett, de fennállása idején az

ⁿ Com. Journals, vol. LXXIV. p. 493. Parl. Deb. vol. XI. pp. 850—854.

^o Com. Journals, vol. LXXVI, p. 432; vol. LXXVIII. p. 135.

^p *Ibid.* vol. LXXVI. p. 499; vol. LXXVIII. p. 321.

^q *Ibid.* vol. LXXVIII. pp. 467, 470.

angol Court of King's Bench birói állomásaival volt egyenrangú. ^r Canfor kérvényét a ház asztalára rendelvén a ház letétetni, egyszersmind a hozzá tartozó hiteles tanuvallomások másolataival együtt kinyomatni is határozta azt. ^s Junius 21-én pedig aztán felolvastatván, egy későbbi napot tűzött ki tárgyalására, s az okmányokat közölvén Kenrickkel, mint a kérvényezőt, úgy őt is értesítette, hogy a kitűzött napon vagy személyesen, vagy képviselőik által jelenjenek meg a ház korlátai előtt. ^t A kijelölt időben tehát a ház teljes bizottsága tárgyalás alá vevén a kérvényt, ez alkalommal egyszersmind több tanut is kihallgatott, kiknek vallomásait szintén kinyomatni határozta. ^u Ugyanezen napon Kenrick is adott be egy kérvényt, melyben a saját védelmére vonatkozó tényeket fejtegetve, ezek kegyes figyelembe vételére és a fenforgó ügyben neki igazgátszolgáltatásra kérte a házat, — mely kérvény szintén kinyomatni és a ház asztalára tétetni rendeltetett. ^v Junius 28-án Kenrick ismét egy újabb kérvényt nyújtott be a házhoz, melyben azt kéri, hogy elegendő idő engedtessék neki ügyvédje értesítésére, hogy ez majd ellenkérdéseket tehessen a kihallgatott tanuknak a vizsgálat folyamában; a ház tehát egy teljes bizottságban azonnal tárgyalás alá vevén az ügyet, azon határozatot hozta, hogy nem látja szükségesnek a Canfor-féle kérvény további tárgyalását. ^w Ez ügy vizsgálata, mint később állítatik, csak azért indíttatott meg, hogy ha bebizonyítható lenne, miszerint Kenrick békebirói minőségében helytelenül járt el: akkor egy magasabb birói állás betöltésére is alkalmatlannak nyilváníttassék. ^x

^r Lásd Parl. Deb. N. S. vol. XIV. p. 659. II. Geo. Továbbá I. Will. IV. c. 70, sec. 14.

^s Com. Journals, vol. LXXX. p. 536. Parl. Deb. N. S. vol. XIII. p. 1138.

^t Com. Journ. vol. LXXX. p. 582.

^u Com. Journ. vol. LXXX. p. 600.

^v *Ibid.* p. 602.

^w *Ibid.* p. 612, továbbá Parl. Deb. N. S. vol. XIII. pp 1425—1433.

^x *Ibid.* vol. XIV. p. 511.

E közben, mielőtt a ház bizottsági tárgyalása megkezdődött volna, egy képviselő azzal vádolta Kenricket, hogy mint a walesi Great Session egyik bírója, Surrey megyei békebíró, és Dover Recorderje, egyik szomszédhatóság előtt minden alap nélkül súlyos bünténnyel vádolt egy Franks nevű szegény embert, és hogy máskülönben is igen nem szépen viselte magát ezen ügyben. A ház erre azon határozatot hozta, hogy a vádiat egy példánya közöltessék Kenrickkel.^γ A panaszlott eljárásnál azonban Kenrick csak mint magán egyén vádoltatott, a miért is tehát csak a rendes polgári törvényszéknek tartozott felelőséggel.^α Mindamellett csakhamar a következő ülészek megnyitával, t. i. 1826 febr. 14-én, az 1825 június 27-ki ülés jegyzőkönyvének felolvasása indítványoztatván, melyben a Franks-féle ügyben emelt vád is bent foglaltatik: a ház azon határozatot hozta, hogy egy későbbi napon teljes bizottságban fogja tárgyalni ez ügyet, megengedvén Kenricknek, hogy akár személyesen, akár képviselője által jelen lehessen a tárgyaláson, s elrendelvén, hogy a vádirat egy példánya idejekorán közöltessék vele.^α A bizottság tehát febr. 17-én megkezdvén a tárgyalást, ismét több tanut hallgatott ki, s a tanuvallomási jegyzőkönyvvel együtt beadván jelentését, a ház mindezeket kinyomatni határozta, s a legközelebbi csütörtöki napot tűzte ki a tárgyalásra, ezen is megengedvén az illetőknek, hogy jelen lehessenek.^β A tárgyalási napon aztán, az ügy megvizsgálása után, azon határozati indítvány tétetett, hogy »a walesi Great Sessions egyik bírója, W. Kenrick Esq. ellen emelt vád teljesen bebizonyítottatott a tanuvallomások által, s csak az maradt eldöntetlenül, hogy ő engedélyt kért volna a Franks ellen indított kereset visszavonására»; ez indítványt azonban a miatt ellenez-

^γ Com Journ. vol. LXXX. p. 607.

^α Parl. Deb. N. S. vol. XIV. p. 511.

^α Com. Journ. vol. LXXXI. p. 44.

^β *Ibid.* p. 76. Ez alkalommal az elnök részletesen értesítette a házat, hogy minő eljárást követnek a teljes bizottsági tárgyalásnál, és micsoda a jelentéstételnél szokott gyakorlat. Parl. Deb. N. S. vol. XIV. pp. 500—502.

vén az Attorney General, mert nem tartotta azt bebizonyított-nak, egyhangulag visszautasított az. °

A legközelebbi másik ilyenemű eset, melynél szintén a parlament vizsgálata vétetett igénybe, a Sir Jonah Barrington ellen emelt vád volt, mely ép azért emlékezetes, mivel ez volt az első eset arra, hogy egy bíró elmozdítása iránti felirati javaslat a parlament mindkét házának helyeslésével találkozott, s a korona eleget is tett a felirat kivánságának.

1828 május 20-án a képviselőház a koronához intézett feliratában arra kérte az irlandi vizsgáló bíróságot utasíttatni, hogy a Sir Jonah Barrington elnöklete alatt álló irlandi Admiralty Court állapotára is terjeszsze ki az figyelmét. ^d Az ennek megfelelő rendelet tehát kiadatván, az említett bíróság a következő ülészek alatt beadta a Sir Jonah Barrington eljárására vonatkozó okmányokkal kísért jelentését, mely a ház asztalára tétetvén, egy külön bizottsághoz utasíttatott, hogy a felhozott vádak és előadott védelem felől véleményt adjon. ^e E bizottság, a nélkül hogy maga elé kívánta volna idézni Sir Barringtont mivel tudta, hogy örömet kihallgattatná magát, értesíté kineveztetéséről, s megengedte, hogy mind maga jelen legyen a tárgyalásnál, mind a mellette kihallgattatni kívánt tanukat magával hozhassa arra. Az ügy teljes átvizsgálása után a bizottság beadván jelentését, úgy nyilatkozott, hogy Sir Barrington bizonyos alkalmakkor csakugyan hivatalos visszaélést követett el, de egyszersmind a házra bízta annak eldöntését, hogy vajjon célszerű lesz-e a Barrington elbocsáttatása ügyében feliratot intézni a koronához. ^f 1830 martius 18-án a Sir Barrington elő-

° Parl. Deb. N. S. vol. XIV. pp. 670—678.

^d Mirror of Parl. 1828, p. 1577.

^e *Ibid.* 1829, p. 1153.

^f Commons Papers, 1829, vol. IV. p. 10. Mirror of Parl. 1829, p. 1911. Speech of Wynn, Chairman of the Select Committee, *ibid.* 1830, p. 1899.

adásával együtt felolvastatván az említett bizottság jelentése is, a ház egy későbbi napon ismét bizottságilag kívánta tárgyalni az ügyet, s hogy Barringtonnak elegendő időt adjon a védelem elkészítésére, hat hét mulva határozta megtartani a tárgyalást. ^a Május 6-án tehát összeülvén a bizottság, a vádlók oly határozati javaslatokat terjesztettek elő, melyek szerint a Sir Jonah ellen emelt vádak felsorolása után úgy nyilatkoznék a bizottság, hogy az elkövetett hivatalos visszaélések miatt Sir Barrington képtelen a High Court of Admiralty elnökségére. E határozati javaslatok elfogadtatván, a ház elébe terjesztetni rendeltettek. ^b Sir Jonah azonban ekkor beadott kérvényében, ügyének a ház korlátaí előtt való megvizsgálását, és védelmére ügyvéd használatát kérvén, ^c kérelme teljesíthetőnek határozott, s helyette Denman jelent meg a képviselőház előtt ^d — ki mindenekelőtt azt vitatta, hogy egy bíró elmozdítása ügyében folyt tárgyalásnál a ház csak a szigorú jogi szabályok értelmében kimondott elmarasztalás alapján hozhat ítéletet, és hogy egy tagjaiból alkotott külön bizottság által teljesített előleges vizsgálat soha sem lehet rá nézve kötelező, hanem csak akkor intézhet az elmozdítás iránt a koronához feliratot, ha már maga is teljesen általvizsgálta az ügyet. Erre azonban feleletül azt hozták fel, hogy a ház saját tetszése szerint választhatván eljárás módját, csupán a vádlott bíró előhaladott korára és testi gyengeségeire való tekintetből folyamodott a feliráshoz, hogy a rendes törvényszék előtt való vizsgálat és perbefogatás kellemtlenségei kikerültessenek, mivel a feliratból származó hűntetés sokkal könnyebb, mint a mi a más módon való tárgyalás folytán következnek. Továbbá a ház nem akart korlátaí előtt újabb tanukat kihallgatni, mivel már a vizsgáló bírák által beadott hitelesített vallomásokból s a ház bizottsága által megvizsgált bizonyítékokból, melyeknek alaposágát maga Sir Barrington is elismerte, — eléggé megállapítható az ügy, és nincs szükség újabb bizonyítékokra. E határozat helyességét azonban

^a *Ibid.* 1830, p. 865.

^b *Mirror of Parl.* 1830, pp. 1572—1576.

Ibid. p. 1702.

^d *Ibid.* pp. 1863, 1897.

az ügyvédi karnak több tudós tagja s ezek között különösen maga az ex-Attorney General Sir Charles Wetherell is kétségbe vonta, úgy nyilatkozván, hogy habár ő maga is meg van győződve a Sir Jonah vétkességéről, és hajlandó az eset különös körülményeire tekintettel lenni: «mégis alkotmányos szempontból véve a kérdést, azt kénytelen mondani, hogy egy bíró elmozdítása érdekében intézendő feliratot csak a korlátok elébe idézett tanúk kihallgatása után fogadhat el a ház.»^k E nézetben volt maga a vádlott bíró is, ki a felirat elfogadása előtt szintén ily vizsgálatot kért a háztól.^l

Mindemellett május 22-én a vita végével minden újabb vizsgálat nélkül néhány határozati javaslatot fogadván el a ház, egy bizottság küldetett ki a koronához intézendő felirat fogalmazására, mely a Sir Jonah Barrington hivatalos visszaéléseinek felsorolása után úgy nyilatkozik, hogy helytelen és igen rossz hatású lenne, ha vádlott továbbra is megmaradna bírói hivatalában. E felirati javaslat aztán elfogadtatván, hozzájárulás végett a lordok házával közölni is rendeltetett.^m

A lordok háza aztán, a képviselőházhoz intézett átiratában, a Sir Jonah Barrington ügyében kiküldött külön bizottság jelentése mellett egyszersmind a felirat alapjául szolgáló többi okmányok egy példányának megküldését is kérte, a mi megtörténvén, ⁿ Sir Jonah a lordok házához beadott kérvényében újra ártatlanságát vitatta, s egyszersmind tiltakozott a képviselőház által alkalmazott alkotmányellenes eljárás ellen, hogy t. i. egy bíró elmozdítása ügyében a koronához intézendő felirat tárgyalásakor a ház korlátai előtt való nyilvános vizsgálatot mellőzte az, és arra kérte Ő Méltóságokat, hogy engedtetnék meg neki ügyvédje által védeni magát, s előadni a mellette szóló bizonyítékokat. Kérélmé teljesíthetőnek határoztatván: ^o a vizsgálat teljes formaszereúséggel folyt, az Attorney General a mindkét részre szóló tanukkal folyton jelen lévén a tárgyalásnál, mely-

^k *Ibid.* p. 1904.

^l *Ibid.* p. 1904.

^m *Mirror of Parl.* 1830, pp. 1905, 1956, 1959.

ⁿ *Lord's Journals*, vol. LXII. pp. 162.

^o *Ibid.* p. 599.

nél Sir Jonah Barrington és ügyvédje is megjelent. A védelmet és az ellenkérdések tételét részint maga Sir Jonah, részint ügyvédje vezette, s miután a vádlók által felhozott tanúk kihallgattak, a vádlott ügyvédje emelt szót, mire az Attorney General válaszolt. A tanuvallomások azután kinyomatni rendeltetvén,^p a ház a felirati javaslatot vette tárgyalás alá, és azt a maga részéről is elfogadván, a képviselőházzal egyértelműleg határozott.^q Ekkor aztán mindkét ház néhány tagot küldvén ki a felirat átnyújtására, Ő Felsége következőleg válaszolt: »Sajnálattal veszem tudomásul a felíratra indokul szolgált körülményeket, s intézkedni fogok, hogy Sir Jonah Barrington elmozdittassék az irlandi High Court of Admiralty birói hivatalától.«^r Így tehát a Sir Barrington ellen kezdett s a parlament három ülészakán keresztül huzódott hosszadalmas vizsgálat utóljára is sikeresen véget ért.

A harmadik ugyanily nemű eset, mely szintén magára vonta a parlament figyelmét, 1834-ben az irlandi Court of Exchequer egyik bárójának, Sir William Smith-nek az esete volt, melynek részleteit egy fentebbi fejezetben már előadtuk.^s Ennek tárgyalása alkalmával azon elv állapított meg, hogy a ház valamely bíró eljárásának megvizsgálására csak akkor fog egy külön bizottságot kiküldeni, ha az indítványozó már egyelőre (*prima facie*) is oly okot tud felhozni, mely ha bebizonyíttatik, elegendő lesz az illető bíró elmozdítását kérő felirat elfogadtatására.^t

1843 február 21-én Th. Duncombe, a kincstári főtörvényszék Chief Baronjának, Lord Abingennek egyik birói beszédé-

^p *Ibid.* pp. 602, 716, 873, 879, 901.

^q *Ibid.* p. 908.

^r Lord's and Commons Journals, July 22, 1830.

^s Lásd fentebb az I. k. 464. l.

^t Mirror of Parl. 1834, p. 304; továbbá Hans. Deb. vol.

ben használt bizonyos botrányos kifejezésekre hívta fel a képviselőház figyelmét, azt állítván egyszersmind, hogy O Méltósága birói hivatalában részrehajlóan, igazságtalanul és alkotmányellenesen járt el, továbbá hogy a birói székhez nem illő *ultra* politikai nézeteket nyilvánított. Mindezek folytán tehát azon határozati indítványt tette, miszerint »a legközelebb beadott panaszokból értesülvén a ház a felől, hogy Lord Chief Baron Abingen, midőn legközelebb a Chester és Lancaster megyékben tartott rendkívüli törvényszéki üléseken elnökölt, botrányoztató kifejezéseket használt: az ez alkalmakkor jelenvolt tanuk ezennel kihallgatandóknak rendeltetnek.«^u Az Attorney General, Sir F. Pollock azonban ellene volt az indítványnak s védelmezte a vádlott eljárását. Azt ugyan ő sem tagadja, úgymond, hogy a képviselőháznak általában jogában van ilyféle vizsgálatokat indítani, de a jelen esetben teljesen alaptalannak tartja a vádat.^v Továbbá az is elismert elv, hogy semmiféle kormány sem támogatna valamely biró eljárásának megvizsgálására célzó egy ily indítványt, ha csak előbb maga nem indíthatott vizsgálatot, és olyannak nem látja a felhozott esetet, melyért méltán lehet elbocsáttatási feliratot intézni a koronához.^w

Azon állításra nézve, hogy Lord Abingen a birói székből inkább politikushoz, mintsem bíróhoz illően nyilatkozott, válaszul azt hozták fel, hogy a régibb és újabb hivatalos gyakorlat szerint néha kötelessége a bírónak a politikai dolgokra is hivatkozni;^x Lord John Russell azonban ez ellen azt hozta fel, hogy Lord Abingen nemcsak mint politikus, hanem mint ügyvéd is beszélt, holott csak mint bírónak lett volna neki szabad nyilatkozni. Mindamellett oly nagyfontosságúnak tartja a birói függetlenség mennél teljesebb megóvását, hogy csak a legvégössőbb szükség kényszerítheti a házat valamely oly eljárás köve-

^u Hans. Deb. vol. LXVI. pp. 1037, 1068.

^v *Ibid.* p. 1088.

^w Sir Jos. Scarlett, *Mirror of Parl.* 1834, p. 136, the *Chanc. of Excheq.* (Lord Althorp), *ibid.* p. 138. Worthley, *Hans. Deb.* vol. LXVI. p. 1102.

^x Hans. Deb. vol. LXVI. pp. 1071, 1100.

tésére, mely által a birói állás függetlensége veszélyeztetnék.⁷ Sir James Graham szintén nem ellenezte, hogy ilyenmő kérdések felmerülhessenek a házban, de szerinte mégis inkább magának az igazságügyministeriumnak kötelessége védelfmeczni az ország biráit, és csak akkor avatkozhatik az ily ügyekbe a ház, ha meg van győződve a felől, hogy valamely biró erkölestelen indokoktól vezéreltetve cselekedett. Szerinte továbbá a Baron Smith fentebb említett esete kivételével, még eddig nem fordult elő reá példa, hogy a bizonyítékok felkeresése végett a képviselőház maga indított volna vizsgálatot, hanem kivétel nélkül mindig az volt az elfogadott gyakorlat, hogy előbb a bizonyítékok bemutatása mellett egy határozott vád terjesztetett a ház elébe, és csak akkor kezdett az meg valami ilyféle eljárást.⁸ A Duncombe indítványa tehát nagy szótöbbséggel visszavetettett.⁹

1867 februar 12-én Russell gróf egy bizonyos Wason részéről nyújtott be a lordok házához egy kérvényt, melyben az illető Sir Fitzroy Kelly bizonyos eljárása miatt panaszkodik, mely állítólag képtelenné tette azt azon hivatalra, melyre legközelebb neveztetett ki, (Lord Chief Baron of the Exchequer) s azon célból, hogy ha a vád bebizonyítható, a parliament mindkét háza által elfogadott felirat útján elmozdítható legyen hivatalából: vizsgálatot kér ellene. Russel gróf a kérvény beadásakor kijelentette, hogy ő a maga részéről nincs a kérelmezővel egy véleményen (mivel a panaszolt eset már 32 évvel ezelőtt történt), de kötelességének tartotta benyujtani a kérvényt, hogy Wasontól ne legyen megtagadva az alkalom, alkotmányos úton nyerhetni orvoslást egy nagyfokú sérelemre; egyszersmind azt is jelenté, hogy ő a kérvénynek egy példányát már előlegesen is átadta a Lord Chancellornak, hogy a Lord Chief Baron ez úton értesítettvén, már a kérvény beadásakor képes legyen megeáfolni az ellene felhozott vádakát. Az e felett kifejlett vitában a Lord Chief Baron panaszlott eljárása teljesen igazoltatván a Lord Chancellor és más peerek által: Russel

⁷ Hans. Deb. vol. LXVI. p. 1124.

⁸ *Ibid.* pp. 1129, 1130.

⁹ *Ibid.* p. 1140.

gróf elismerte, hogy a vádakra adott felelettel teljesen ki van elégítve, és a ház egyhangú beleegyezése mellett vissza is vonta a kérvényt.^b

Ha a parlamentnek a hivatali visszaélést elkövetett felsőbb törvényszéki bírák elmozdítása ügyében követett fentebbi tárgyalásait vizsgáljuk, nem nehéz megtalálni, hogy ily alkalmakkor tulajdonkép micsoda a correct eljárás. Igaz, hogy az alkotmány semmi utasítást sem ad arra nézve, hogy miként kell az ilyenmű vizsgálatokat vezetni, de a parliament — a polgárok jogait és szabadságait érintő bírói vizsgálatok szabályozására szolgáló alkotmányos elveknek ily esetekben való bölcs alkalmazása által —

---

^b Hans. Deb. vol. CLXXXV. pp. 257—273. Ez eset tárgyalása egyszersemind egy a Court of Queen's Bench előtt kezdett perre is adott alkalmat, melyet Wason, a *Times* tulajdonosa, Walter ellen kezdett, azt állítván, hogy kérvényének a lordok házához való benyújtásakor e lapban megjelent egy közlemény és vezércikk miatt jelentékeny kárt szenvedett. A törvényszék azonban két alkalommal, t. i. 1867- és 68-ban hozott ítéleteiben oda nyilatkozott, hogy a parlamenti vitákról adott hű és *bona fide* jelentések kivételes közleményeknek tekintetnek, és az azokban foglalt beszédek miatt nem vehetők a lázító iratokra hozott törvény alapján kereset alá, valamint a közügyekben hozott bírálatok is, ha becsületes szándékkal irattak, szintén szabadalmazott közlemények. (*Law Times Reports N. S.* vol. XVII. p. 386. *Ibid.* vol. XIX. p. 409.) Ezen ítélettel még szabadabb tér nyitott az ilyféle közleményeknek, mivel eddig a parlamenti vitákról *bona fide* irt jelentéseket nem mindenkor sikerült megmenteni a törvényes eljárás következményeitől. (*May, Parl. Prac.* ed. 1868, p. 85; *Canada Law Journal [Montreal]* vol. IV. p. 77.) Ez új tan azonban csupán bírói ítéleten alapulván, még parlamenti határozat által szentesítendő, a mint a képviselőházhoz az 1867—68-ki ülészak alatt benyújtott, de el nem fogadott Libel Bill akarta azt. Hans. Deb. vol. CXC. p. 390.

lassankint oly határvonalakat állított fel, melyek aztán az ilyenmű kérdéseknél használható határozott szabályokká fejlődtek ki.

1. Világosan látható, hogy habár a koronának egy jó magaviselet esetén életfogytiglanra kinevezett bíró elmozdíthatása végetti felhatalmazására a parlament mindkét háza által egyhangulag elfogadott felirat szükséges, — és habár az egész igazságszolgáltatás, vagy pedig az egyes bírói személyek eljárása ellen beadott panaszok tárgyalására, vagy az ily panaszoknak külön bizottságok általi előleges megvizsgálására a parlament bármely háza is egyaránt illetékes: mégis az ily felirati indítványokat az alkotmány szerint eredetileg mindig a képviselőházban kell beadni, ez lévén a parlamenti főtörvényszéknek kiválólólag a vizsgálatok megindítására jogosított hatósága.^o

2. Világos továbbá az is, hogy a parlamentben a bírák elmozdítása iránti pört különböző módon indíthatni meg, t. i. vagy valamely képviselő tesz le a ház asztalára oly vádpontokat, melyekben a vádlott bíró ellen felhozott esetek röviden már elő vannak adva,^d vagy pedig a kormány^e vagy a parlament valamelyik házának^f indítványára, vagy az illető bíró ténye által érdeklett egyének részéről beadott kérvény folytán kiküldött egy királyi vagy parlamenti bizottság indít előleges vizsgálatot a bevádolt bíró eljárása ellen,^g megjegyezvén, hogy habár

^o Lásd a Fox főbíró esetét fentebb 576. l.

^d A Baron McClelland esetét fentebb l. 578.

^e A Sir Jonah Barrington esetét fentebb l. 581.

^f A Chief Baron O'Grady esetét fentebb l. 582.

^g A Fox főbíró esete fentebb 581. l. Baron Smith esete I. k. 385. l.

a törvényben bizonyos sérelmek orvoslása végett,^h a parliament magán felek panasza folytán is beavatkozhatik az igazságszolgáltatásba: de oly kérvényeket, melyek valamely törvényszék eljárása és becsülete ellen is vannak intézve, mindig köteles visszautasítani magától.¹

3. Minthogy általában az igazságszolgáltatásért az egész országban mindenütt a korona ministerei felelősek, de a kik egyszersmind az igazságszolgáltatási közegeket védeni is kötelesek az ellenök intézett méltatlan támadások ellen: ebből szükségkép következik, hogy mielőtt valamely bíró eljárásának megvizsgálása végett a parlamenthez beadott valamely kérvény elfogadásába beleegyezhetnének, előbb magoknak kell megvizsgálni a felpanaszlott ügyet, hogy tájékozthassák magokat az iránt, vajjon ellenezni vagy támogatniok kell-e a parliament beleavatkozását a kérvény tárgyalásakor.¹

4. A képviselőházban senki ellen sem indítható, s a korona ministerei által soha meg nem engedhető valamely oly bűnügyi vizsgálat, melynek alapjául határozott tények nincsenek megjelölve;^k valamely bíró ellen pedig csak oly vádpontok alapján kérhető ily vizsgálat, melyek ha kellőleg bebizonyíttatnak, az illető bíró elmozdítását vonják maguk után.¹ Az, hogy a felhozott vádak a vádlottnak magánéletéből, vagy hivatalos eljárásából vannak-e merítve, nem tesz különbséget, ha oly természetűek azok,

^h Fox főbíró esete fentebb 570. l. Kenrick esete 576.

¹ A Best főbíró esete, Com. Journ. vol. LXXIV. p. 105. Parl. Deb. N. S., vol. IV. pp. 918, 1132; vol. V. p. 556.

^j Chief Baron Abingen esete fentebb 588. l.

^k *Ibid.* továbbá fentebb I. k. 354. l.

¹ Chief Baron Abingen esete fentebb 581 l.; Chief Baron Kelly esete 740. l.

hogy bebizonyításuk esetén nem folytathatná az tovább becsülettel birói hivataloskodását.

5. Valamely bíró elmozdítása iránti felirat csak akkor tárgyalható a parlament bármely házában is, ha a panaszlott ügy vagy az egész ház, vagy annak bizottsága által a ház korlátai előtt már teljesen és kimerítőleg meg van vizsgálva; és az nem elfogadható, ha valamely más hatóság végezte a vizsgálatot.^m Ez elvből világosan látható, hogy a vádlottat az ellene indított vizsgálat minden egyes stádiumáról szükségkép jóeleve értesíteni kell, s hogy a kérvények, vádpontok és a háznak ezekre vonatkozó határozatai szintén azonnal közlendők vele, és hogy ha kéri a háztól, mindig megadandó neki az engedély, hogy személyesen vagy ügyvédje által védelmezhesse magát.ⁿ

6. Valahányszor a parlament két háza valamely törvény alapján valamely bíró elmozdítását kívánja a ko-

^m Kenrick főbíró esete fentebb 586, 1.

ⁿ A Fox bíró esetét lásd fentebb 586. l., a Chief Baron O'Grady esetét pedig szintén fentebb 586. l. — Igaz, hogy a Sir Jonah Barrington esetében a képviselőház nem akart a ház korlátai előtt újabb vizsgálatot kezdeni, úgy gondolkozván, hogy a vádlott ellen felhozott panaszok eléggé bebizonyítottak a királyi és a ház saját külön bizottsága előtt folyt előleges vizsgálatok alkalmával. Sir Jonah Barrington azonban mindennek dacára is erélyesen tiltakozott ez ellen a lordok házához beadott kérvényében, alkotmányellenesnek állítván azt, mivel »a ház egy külön bizottsága előtt felvett tanuvallomások csak egy újabb vizsgálatához szolgálhatnak anyagúl, míg ellenben a ház a maga határozatát csakis az egész ház előtt kihallgatott tanuvallomások alapján hozhatja.« (Lord Journal, vol. LXII. p. 602.) A lordok háza ez ügyben követett eljárása által hallgatag szintén kárhóztatta a képviselőház eljárását. Lásd fentebb 738. l.

ronától, feliratában az e kivánság indokául szolgáló tényeket is fel kell sorolnia, hogy a fejedelem alkotmányszerűleg maga hozhasson ítéletet a parliament kivánsága felett.^o

Az ország törvényei szerint azonban nemcsak a felsőbb törvényszékek birái, hanem a jó magaviselet esetén életfogytiglanra kinevezett »bármely bíró« is megidézhető a parliament törvényszéke elébe, és ki van annak téve, hogy a parliament mindkét házának feliratára elmozdítottatik hivatalától. Igaz ugyan, hogy az alsóbb törvényszékek birái a Queen's Bench hatósága alatt állanak, s valamely bűntény vagy hivatalos visszaélés esetén e hatóság előtt indítottatik meg ellenök a kereset, s a törvények értelmében ez által mozdítottatnak el hivatalaiktól; a koronai tisztviselők és megyei törvényszékek birái felett pedig a Lord Chancellor ítél, ki ha célszerűnek látja »a hivatalra való képtelenség vagy rossz magaviselet miatt« bármikor is elmozdíthatja ezeket hivatalukból:^p de a felsőbb jogi hatóságokra ruházott e felügyeleti jog mellett a parliamentnek is jogában áll vizsgálatot indítani a birói tisztviselők eljárása ellen, s ha szükségesnek tartja, szintén felirhat azok elmozdítása végett a koronához.

Így pl. 1858 június 7-én Viscount Hutchinson (Donoughmore gróf), McDermott Vilmos, Kerry grófságbeli segéd koronaügyész^r ellen hűtlenség, visszaélés és egy hivatalnak jogtalan

^o Sir Jonah Barrington esete, 586. l.

^p Lásd Broom Constitutional Law, p. 790, Stats. 9 et 10 Vict. c. 95, sec. 18; 23 et 24 Vict. c. 116, sec. 6.

^r Irlandban azon megye békebiróságainál, melybe ki vannak nevezve, a segéd koronaügyészek (assistant barrister) elnökölnek. E hivatal eredetileg ideiglenes állás volt, később

eladása miatt emelvén panaszt a lordok házában : a koronához intézendő felirat útján hivatalából való elmozdítását kívánta. A vádpontok a ház asztalára tétetvén, kinyomatni, egy példányban McDermottól közölni s majd később az egész ház bizottsága előtt tárgyalatni határozattak. McDermottnak megengedtetvén, hogy a tanukihallgatásokon akár maga, akár ügyvéde is jelen lehessen. A tárgyalásra több tanuk és okmányok felmutatása s az illető tisztviselő eljárására vonatkozólag a Kerry hatósággal folytatott levelezés beterjesztése és kinyomtatása is elrendeltetvén,¹ midőn később, t. i. június 14-én Lord Hutchinson újabb vádpontokat nyújtott be, a ház azokat is a ház asztalára tétetni, kinyomatni s másolatilag McDermottal is közölni határozta, a mikor egyszersmind a tárgyalási nap iránt hozott előbbi megállapodás is újolag megerősítettet.² Ugyanezen napon a tárgyalási nap elhalasztása iránt McDermott is adott be egy kérvényt, mi felolvastatván, szintén kinyomatni, s a legközelebbi napon tárgyalatni határozottatott.³ A kérvény tárgyalásakor azonban erre semmiféle határozat sem hozott, ⁴ hanem június 18-án a Lord Chancellortól azon értesítés jött, miszerint McDermott lemondott hivataláról, mire aztán a ház egyszerűen elejtette az ügy tárgyalását.⁵

A parliament az igazságszolgáltatásra vonatkozó ellenőrködési jogát nemcsak a birói hivatalra méltatlan tisztviselők elmozdítása iránt folytatott tárgyalások, ha-

---

azonban lassankint oly fontosságúvá nőtte ki magát, hogy jó magaviselet esetén életfogytiglanra adatott a kinevezés, a midőn is tehát csak a parliament mindkét házának együttes feliratára volt elmozdítható az illető. Hans. Deb. vol. CL. p. 1588; 14 et 15 Vict. c. 57, sec. 2.

¹ Hans. Deb. vol. CL. p. 1587. Lord's Journ. vol. XC. pp. 221, 237.

² *Ibid.* pp. 239, 244.

³ *Ibid.* p. 243.

⁴ *Ibid.* p. 251.

⁵ *Ibid.* p. 261.

nem a birói hivatal szabályozására vonatkozó törvények hozása által is gyakorolhatja.

1867-ben szintén egy nevezetes eset adta elő magát, melyből világosan látható, hogy mily nagy hatalmat gyakorol a parlament az életfogytiglanra kinevezett tisztviselők felett. Az irlandi Court of Admiralty szervezetének és eljárásának javítása, hatáskörének pedig kiterjesztése és megváltoztatása iránt benyújtott egy törvényjavaslat bemutatása alkalmával (mely törvényjavaslatnak az volt célja, hogy a törvényszék illetékessége oly polgári ügyekre is kiterjesztessék, melyeknek tárgyalatására a polgári törvényszékek elnökei nem birnak elegendő szakismerettel) a ministerek azon véleményben lévén, hogy e törvényszék nem lesz képes az újabb teendők teljesítésére: az illető tisztviselő hivataloskodásának megrövidíthetése és a korona által elmozdíthatása végett egy záradékot indítványoztak a törvényjavaslathoz. Az illető bíró azonban erősen tiltakozott ez eljárás ellen, s barátai a ház véleményét kérték az indítványozott záradék iránt. Minthogy azonban a törvényjavaslat egy másik részében oly intézkedés foglaltatott, mely szerint az érdekllett bíró hivatalból való kilépése esetére teljes fizetésének megfelelő nyugdíj élvezéséről biztosított: az ajánlott záradék nagy szótöbbséggel keresztül ment.*

A cornvallis hercegség ónbánya-törvényszékeinél (Stannaries) levő vice-wardenség is egy oly hivatal, melylyel bizonyos megszorítások között birói hatáskör is van összekötve. E tisztviselő, mint a Stannaries Court egyik bírója, úgy a polgári, mint a méltányossági törvények szerint is ítélhet, és a cornvallis herceg által életfogytiglanra van kinevezve, de a hercegségi tanács többsége által aláírt s elegendő okokkal

---

* Act 30 et 31 Vict. c. 114. sec. 4 et 18. Hans. Deb. vol. CLXXXIX. p. 1212. Canadában az Act 9 Vict. c. 36 által, a felső-canadai kerületi törvényszék bírójának hivatala állandóból ideiglenessé változtatott át. habár ugyanekkor a London District Court bírójának ügye is épen tárgyalás alatt volt. Leg. Assembly Journals, 1846, pp. 176, 220, 310.

támogatott kérvény alapján el is bocsátható általa.⁷ Midőn az e törvényszékeknél gyakorlatban levő igazságszolgáltatási mód javítása végett egy törvényjavaslat volt a parlamentben tárgyalás alatt, Lord Wynford (Chief Justice Best) azt indítványozta, hogy e bíró az Exchequer Baronjai által kiadandó és a cornvallisai herceghez intézendő bizonyítvány alapján szintén elmozdítható legyen hivatalából; ez indítvány azonban elvetetett.⁸

A gyarmatokban működő bírók.

Míg a brit gyarmatokban levő legfőbb törvényszékek bírái a birodalmi törvények alapján nevezettek ki, kineveztetésök rendszeresen csak határozatlan időre szólt. Így például a New South Wales és Van-Dieman's Land főtörvényszékeinek bírái, a 9 Geo. IV. c. 83 által eltörölt Act 4 Geo. IV. c. 96 szavai szerint bármikor is elmozdíthatók hivatalukból. Az Act 6 et 7 Will. IV. c. 17, sec. 5 értelmében a nyugotindiai Supreme Court of Judicature bírái is csak addig tarthatják meg hivatalukat, míg a koronának úgy tetszik az.

Mindamellett az Act of Settlement azon nagyfontosságú elve, miszerint a bírósági tisztviselők azután életfogytiglanra neveztessenek ki, lassankint a gyarmati bíróságokra is kiterjesztetett; a mennyiben ezek a hivataluktól való önkénytes vagy igazságtalan megfosztás ellen szintén biztosítottak az által, hogy a korona bármely panasz esetében is csak méltányos és részrehajlatlan vizsgálat után mozdíthatja el őket hivatalukból.

Egy 1782-ben hozott birodalmi törvényben értekezve a következő intézkedés foglaltatik: »a brit gyar-

⁷ 6 et 7 Will. IV. c. 106, sec. 2.

⁸ Mirror of Parl. 1836, p. 2903.

matokban ezután senki sem nevezhető ki valamely hivatalnál hosszabb időre, mint a meddig személyesen is kellőleg tudja végezni a hivatal teendőit; és az oly egyént, ki önkénytesen távol van azon gyarmattól, melyben hivatala teljesítése végett tartózkodnia kell, és pedig a nélkül, hogy az illető gyarmat kormányzója és tanácsa által elfogadható okot tudna felhozni arra nézve, — vagy a ki elhanyagolja hivatalának teendőit, vagy bármi módon rosszul viseli magát, az illető gyarmat kormányzója és tanácsa jogszerűleg elmozdíthatja hivatalából, de a ki ha sértve érzi magát az elmozdítás által: e határozat ellen Ő Felsége tanácsához felelbezhethet.^a

E törvénycikk mindeddig érvényben van,^b és habár világosan nincs is benne kifejezve az, hogy a gyarmati bírókra vonatkozik, mégis a titkos tanács jogügyi bizottsága több ízben határozatilag kimondotta, hogy a gyarmati tisztviselőkre is értendő az. 1858-ban a Robertson által a New South walesi Governor General ellen folytatott per tárgyalása alkalmával a titkos tanács egy bizottsága azon határozatot hozta, miszerint »e törvénycikk csak az oly tisztviselőkre illik, kiknek kinevezési okmánya életfogytiglanra, vagy legalább egy bizonyos, előre meghatározott időre szól,« és nem terjeszthető ki oly tisztviselőkre is, kik csupán durante bene placito viselik hivatalukat.^c

^a Act 22. Geo. III. c. 75. E határozatot az Act. 54 Geo. III. c. 61, mely a gyarmatokban kinevezett tisztviselők ideiglenes szabadsági kérvényének tárgyalásmódját szabályozza, szintén megerősíti a törvényeket, és kinyilatkoztatja, hogy az oly tisztviselő, ki nem akarja magát ennek rendelményeihez alkalmazni: hivataláról lemondottnak fog tekintetni.

^b Hans. Deb. vol. CLXXXVII. p. 1495.

^c II. Moore, P. C. 295.

E titkos tanácsi határozatból kétféle következtetést lehet vonni, 1., t. i. azt, hogy a gyarmati birákat nem lehet oly tisztviselőknek tekinteni, kik csupán addig viselik hivatalukat, míg a koronának úgy tetszik az; 2. pedig azt, hogy bárminő természetű legyen is különben az általa viselt hivatal: a 22 Geo. III. c. 75 mindenesetre felhatalmazza a koronát arra, hogy ép úgy elmozdíthassa ezeket hivatalukból, mint a magántársulatok saját tisztviselőikkel tehetik azt, vagy a mint a hivatali visszaélés miatt Angliában a Court of Queens Bench, vagy a Lord Chancellor előtt kezdett per útján tehetni azt. E törvény értelmében, a korona ha szükségesnek látja, minden oly kihágásért, mely után alkalmatlannak látszik az illető a birói működés teljesítésére, a gyarmat kormányzója és tanácsa útján bármikor is elmozdíthatja a birákat hivatalukból, meg lévén azonban nekik engedve, hogy a titkos tanácshoz felebbezhessenek az elmozdítás ellen. De mielőtt e törvény alapján megindíttatnék a kereset a hivatalból való elmozdítás végett: mindig meg kell a vádlottnak engedni, hogy ha akarja, személyesen adhassa elő védelmét.^d

Ezen állításunk igazolására szolgál azon tény is, hogy Lord Lyndhurst Chancellor 1846-ban a titkos tanács jogügyi bizottságában aggodalmát fejezte ki az iránt, hogy vajjon egy gyarmati kormányzónak szabadságában áll-e valamely hatásköre alá tartozó birót elmozdítani hivatalából, habár a 22 Geo. III. alapján kétségkívül megtehetné azt. Ezen alkalommal felemlíté, miszerint e törvény értelmében indított legelső elmozdítási kereset Willis bíró ellen adatott be, ki a felső-canadai kormányzó és főtanács által 1829-ben csakugyan elmozdított hivatalától,

^d Lord Chancellor Westbury, Hans. Deb. vol. CLXIV. p. 1063.

de a mely elbocsáttatási rendelet a titkos tanácshoz felebbeztetvén, ez egyszerűen félretétetni rendelte azt, mivel a vádlott nem hallgattatott ki Canadában.^o Ez eset nem jelentetett be a parlamentnek, de az egykorú írók előadásából világosan látható, hogy a Chancellor csak feledékenységéből nem jelentette be a határozat indokait, mivel a titkos tanács aztán csakugyan elvetette a felebbezést, és megerősítette a canadai kormány ítéletét.^f Bármint vegyük is azonban azon tényt, hogy a felebbező ez esetben világosan kiemelte, miszerint nem hallgattatott ki személyesen saját védelmében: a törvény világosan láthatólag oda törekedik, hogy a vádlott ügye az elmozdítás előtt mennél teljesebb és lelkiismeretesebb vizsgálaton menjen keresztül, mint a következő esetből láthatjuk azt, mely eléggé meglepőleg épen e fent említett úri embernek a New South walesi bírói hivataltól való elmozdítása alkalmával adta elő magát.

Midőn J. W. Willis Esq. a New South walesi Supreme Court bírása, a titkos tanácshoz felebbezett a miatt, hogy Sir George Gipps, e gyarmat kormányzója, és végrehajtó tanácsa elmozdította hivatalától: a jogügyi bizottság 1846 július 8-án, mindkét fél képviselőinek meghallgatása után azon határozatot hozta, miszerint az említett kormányzó és végrehajtó tanács a 22 Geo. III. alapján fel volt ugyan hatalmazva Willis elmozdítására, és hogy a kormányzó tanács előtt bebizonyított tények eléggé fontosak voltak az elmozdítás kimondására: de egyszerűen mind alkalmat kellett volna adni Willisnek, hogy az ítéletet megelőzőleg maga is előadhassa védelmét, s minthogy a gyarmatban elmulasztották ezt tenni, fel kellett volna oldani az elmozdítási ítéletet.^g

1839-ben Algernon Montagu Esq., ki az utóbbi időben a Van Dieman-landi főtörvényszék ifjabb bírása volt, pört folytatván ezen gyarmat Lieutenant Governorja és végrehajtó tanácsa ellen: a titkos tanács jogügyi bizottsága ez ügyben azon határozatot hozta, hogy e gyarmat kormányzójának és tanácsá-

^o 5. Moore, P. C. 388.

^f Hans. Deb. N. S., vol. XXIV. p. 551.

^g 5. Moore, P. C. 392.

nak jogában áll a 22 Geo. III. c. 75 alapján rossz magaviselet esetén bármely bírót is elmozdítani hivatalából; és hogy ha valamely bíró arra használja fel az elnöklete alatt álló törvényszéknél előforduló körülményeket, hogy hitelezőit megakadályozza az azokat illető jogszerű követelés behajtásában, és a vizsgálatból az derül ki, hogy nagymérvű váltóüzletbe és pénzügyi zavarokba van bonyolódva: ez már elegendő ok a gyarmat tanácsa és kormányzója előtt arra, hogy elmozdítsa azt hivatalából; továbbá hogy bármennyire szabálytalan legyen is az, ha felfüggesztési rendeletet hirdetnek ki egy oly bíró ellen, ki még csak a felfüggesztési védelemre van felszólítva: de ha a vizsgálatból kiderülő tények igazolják a felfüggesztési rendeletet, és a bíró a felfüggesztési rendelet kiadása által nem jutott a védelem előadhatására nézve kellemetlen helyzetbe, a felfüggesztési rendeletet nem szükséges csupán e szabálytalanság miatt megsemmisíteni.^b

A titkos tanács azonban nemcsak oly esetekben van jogosítva valamely bíró elmozdítása ügyében ítéletet hozni, ha valamely gyarmat kormányzójának és kormányzó tanácsának a 22 Geo. III. alapján hozott elmozdítási határozata ellen hozzá felebbezte ügyét az illető; mert sőt inkább az Act 3 et 4 Will. IV. c. 4, sec. 4 arra is feljogosítja a koronát, hogy ha valamely gyarmat törvényhozó testülete emel panaszt valamely bíró hivatalos eljárása ellen, ezt is a titkos tanács ítélete alá bocsáthassa.

Igy például 1847-ben, midőn a Grenada sziget kormányzó tanácsa panaszt emelt Ő Felsége előtt e sziget főbírája, John Sanderson Esq. ellen, kinek is azon tizennégy évről, mióta e sziget főbírói székét elfoglalta, többféle törvénytelenégeit sorolta fel: ez ügy szintén a titkos tanács jogügyi bizottsága elé utasított. De a főbíró maga is egy enlékiratot adott be, melyben arról panaszkodik, hogy a tanács oly régmúlt dolgokat

^b 6, Moore P. C. 489.

elevenített fel, melyeket az illető hatóság már egyszer véglegesen elintézett, és tiltakozik az ellen, hogy ily ügyekben legelőször is a titkos tanácshoz lehessen fordulni, holott törvény szerint a grénadai tanács előtt való perbefogadás útján kellett volna eljárni, a hol a feleket is könnyebben ki lehetett volna hallgatni, — a miért is a panasznak e hatósághoz való visszautasítását kérte. Ő Felsége azonban ez emlékiratot is a titkos tanács jogügyi bizottságához tétette át, mely a felek kihallgatása után azon határozatot hozta, hogy habár a főbiró a lefolyt 14 év alatt több ügyben helytelenül és törvényellenesen járt el, de e tények a panasz emelése előtt már több évvel történtek, — azon egynek kivételével, hogy két békebirót hibás tanuvallomási felvételekért pénzbírságra büntetett, — a mit azonban habár helytelenül tett, de hivatalos kötelességéből kifolyó intézkedésnek vélt. A főbirót tehát mindezek folytán nem tartotta elmozdítandónak hivatalából.¹

1868 július havában Beaumont, a brit Guiana főbirója, e gyarmat rendőrségétől a koronához intézett egy felirat alapján szintén elmozdított hivatalától. Ezen emiékirat azzal vádolta a fentebb említett főbirót, hogy a végrehajtó kormány irányában illetlenül viseli magát, minden alkalommal zavarba hozni kívánja azt, a büntetések kiszabásánál igen kiméletlenül jár el, gyakran sértő s meggondolatlan kifejezéseket használ, s a reá bizott birói hatalommal és törvényes okmányokkal többször visszaélt. Ez emlékirat a titkos tanács jogügyi bizottságához tétetvén által, ennek ajánlatára egy tanácsvégzés adatott ki, mely csakugyan elmozdítá Beaumont főbirót hivatalából.

Gyakran megtörténik az is, hogy az egyes gyarmati vagy más hatóságok által elmozdított birák, vagy ezek megbizottjai magok fordulnak panaszszal a birodalmi parlamenthez.¹

Így például 1863-ban az akkor a brit korona védnöksége alatt állott joniai szigeteken is hasonló eset adta elő magát.

¹ 6, Moore P. C. 38—42.

² Law Magazine, N. S. vol. XXV. p. 358.

Az itteni főtörvényszék két biráját t. i. az alkotmány azon pontja értelmében, mely szerint a birói megbizatasok öt év lejártával befejezeteknek tekintetnek, a Senatus. a Lord High Commissioner beleegyezésével, elbocsátotta hivatalából. A nevezett birák azonban ragaszkodván azon gyakorlathoz, mely szerint az alkotmány ez intézkedését nem szokták kivétel nélkül mindig foganatosítani: azt állíták, hogy ők tulajdonkép elmozdíthatlanok hivatalukból, s visszaállíttatásuk végett a gyarmatügyi államtitkárhoz felebbezték ügyöket. A körülmények pontos megvizsgálása után azonban ez is helybenhagyta ezen tisztviselők elbocsátását, * a mikor is aztán a parlament elébe kerülvén a dolog, úgy itt, mint később a lordok házában is vita fejlődött ki az okmányok előterjesztésének indítványozásakor. A ministerek t. i. azért ellenezték ezen utóbbi indítványt, mivel igen veszélyesnek találták egy oly precedens felállítását, mely szerint a felelős ministerek végrehajtási intézkedései ellen a parlamenthez lehetne felebbezni. Az indítvány azonban hosszabb vita után mégis elfogadtatott, s csakugyan fel kellett mutatni az okmányokat, de azért magára az ügyre nézve a parlament egyik háza sem hozott határozatot. A vita közben a gyarmatügyi miniszternek (Lord Glenelg) 1838-ban a Lord Commissionerhez (Sir Howard Douglas) intézett egy üzenete is napfényre került, melyben a birói hivatal függetlenségének egy, a Nagybritanniétól annyira eltérő alkotmánynyal való összeférhetlenségére hívja fel az illetők figyelmét, és kimutatja, hogy az elmozdíthatlanság elve, a mint azt Angliában és más szabad államokban értelmezik, több más hasonló elvek által módosíttatik, minő például először is az, hogy a népképviselőknek mindenkor jogukban áll valamely rossz magaviselettel vádolt bíró elmozdítása végett feliratot iotézni a koronához; 2. az, hogy általában a nagy közönség is jogosítva van az igazságszolgáltatás kezelésének vitatására; 3. hogy a legfőbb hatóság azon esetben, ha nem lehet az előitélettel gyanúsítani, bárhol elfogadhatja és elintézheti a birák ellen emelt panaszokat.¹

---

* Commons Papers 1863, vol. XXXVIII. p. 141.

¹ Hans. Deb. vol. CLXX. p. 284.

1843-ban Langslow, Ceylon sziget egyik kerületének bírája, az odavaló kormány által felfüggesztetett, később pedig a gyarmatügyi minister (Lord Stanley) által személyes rosz magaviselet miatt, de a melyet nem birói minőségében tanusított, végleg is elbocsáttatott hivatalából. A Langslow által e miatt a képviselőházhoz intézett egy kérvény tárgyalása alkalmával, ügyének újra megvizsgálása, és kedvező eredmény esetén a hivatalvesztésért való kárpótoltatása érdekében egy felirat indítványoztatván a koronához: az e felett kifejtett vita közben kiderülve a Langslow ellen hozott ítélet méltányossága, az indítvány még a határozat hozatala előtt visszavonatottnak.^m

Mióta Anglia különböző gyarmataiban is meghonosított a felelős kormányrendszer, minek következtében ezek alkotmánya is a lehetőségig hasonlónak lett az anyaállam alkotmányához: e gyarmatok törvényhozó testületei is hoztak oly határozatokat, minők az Act of Settlementben foglaltatnak, melyek szerint a polgári és méltányossági főtörvényszékek birái jó magaviselet esetén élethossziglanra nevezhetők ki, azon kikötéssel, hogy csak a parlament mindkét házának együttes feliratára mozdíthatók el hivataluktól.

Igy például a különböző ausztráliai gyarmatok alkotmányában feltalálható azon határozat, miszerint a felsőbb törvényszékek birái jó magaviselet esetén élethossziglanra nevezendők ki, de a gyarmati parlament mindkét házának együttes feliratára Ő Felségének mégis jogában álland bármely birót is elmozdítani hivatalából.ⁿ

^m Hans. Deb. vol. XCIV. pp. 278—305. Továbbá Sir. J. T. Claridge, Recorder of Prince of Wales Island esetét, vol. I. p. 413.

ⁿ South Australia Local Act, 1855—6, No. 2, secs. 30, 31, passed under authority of Imp. Statute 13 et 14 Vict. c. 59. New South Wales: lásd Imp. Act 18 et 19 Vict. c. 54, secs. 38, 39. Victoria: lásd Imp. Act 18 et 19 Vict. c. 55, sec. 38.

Canada alkotmányában is lényegileg ugyanily határozat foglaltatik, azon kivétellel, hogy itt a felirat alapján a kormányzó van feljogosítva az elbocsátára, és ha az általa elbocsátott bíró igazságtalannak tartja az elbocsátást: hat hónap lefolyása előtt Ő Felségéhez felebbezheti ügyét, és csak a titkos tanács végleges elhatározása után lesz jogerejűvé az ítélet. ° E megkülönböztetés hatását alább fogjuk kifejteni.

Bármily könnyű legyen is az egyes gyarmati alkotmányok értelmében rossz magaviselet esetén a bírák elbocsátása: mégis ha elegendő ok van reá, a gyarmat kormányzó és végrehajtó tanácsa a 22, Geo. III. alapján is eljárhat e tekintetben. De az oly gyarmatokban, melyekben már szokássá lett parlamenti felirat által kérni a rossz magaviseletű bíró elbocsáttatását: csak a hivatali visszaélés miatt emelt panasz esetén folyamodnak a 22 Geo. III. alkalmazásához.

A korona jogügyi tisztviselői egy Ausztráliában (Queensland) előfordult esetre vonatkozólag 1862-ben a következő tanácsot adták a gyarmatügyi államtitkárnak: — »habár a bírói hivatalra való kinevezés jó magaviselet esetén Queenslandban is életfogytiglanra szól, azon kikötéssel, hogy a törvényhozó testület mindkét házának feliratára a koronának bármely bíró is jogában áll elmozdítani helyéről, véleményünk szerint az Act. 22 Geo. III. c. 75 értelmében e gyarmat kormányzója és végre-

---

° Uper Canada Consol. Statutes cap. 10, sec. 11, 12; Lower Canada Consol. Statutes cap. 81, sec. 1. Az Imp. Act 30 Vict. c. 3, sec. 99 azt rendeli, hogy a felsőbb törvényszékek bírái, jó magaviselet esetén, az egész Canadában mindenütt életfogytiglanra nevezendők ki, és a Governor General által, csak a senatus és a képviselőház együttes feliratára mozdíthatók el hivatalukból.

hajtó tanácsa mindenkor elbocsáthatja az oly bírót hivatalából, ki a kormányzó vagy a tanács által elfogadható ok nélkül önkényesen elhagyja a gyarmatot, vagy elhanyagolja hivatalának teendőit, vagy bármi más módon helytelenül viseli magát. Midőn azonban e véleményt nyilvánítjuk, szükségtelennek tartjuk azt is megemlíteni, hogy a törvény e felhatalmazással csupán a hivatalbeli hanyagságot és rossz magaviseletet, s nem pedig a kötelesség teljesítése közben *bona fide* elkövetett tévedéseket is akarta sújtani, és hogy a felettébb fontos s kétségbevonhatlan kötelességmulasztás eseteinek kivételével sohasem volna célszerű e felhatalmazással élni, a minthogy a kormányzót sem lehet a fentebb említett törvény által neki adott felhatalmazás alapján elkövetett *bona fide* tetteiért felelősségre vonni.*

E nyilatkozatból az látszik tehát, hogy ha valamely bíró ellen a parlamenti felirat útján is el lehet járni: csak oly esetben jogosult a 22 Geo. III. alkalmazása, midőn Angliában a hivatali rossz magaviselet miatt a kinevezési okmány megsemmisítése végett egy *scire facias* rendeletet lehet kiadni. Ily esetekben a kormányzó és a végrehajtó tanács eljárását úgy lehet tekinteni, mint a melylyel azon sokkal több formaszzerűséggel járó és sokszor nehezebben alkalmazható fenytési eszközt kívánják helyettesíteni, hogy a jó magaviselet feltétele mellett adott kinevezési okmány, a kikötött feltétel állítólagos nem teljesítése miatt, ismét megsemmisítettetik. †

---

* Votes and Proceedings, Leg. Assembly, Victoria Second Session, 1866, vol. I. k. No. 8.

† A *scire facias* rendelet megszerzése a brit korona gyarmataiban annyi technikai nehézségekkel van összekötve, hogy ha nem épen törvényellenes is, de mindenesetre nagyon sok kockázattal jár az ha egy ily rendeletet a végrehajtó kormány a törvény világos meghagyása nélkül használ valami célra. (Lásd a titkos tanács által a királynő contra

Azon kérdés, hogy vajjon alkalmazható-e ezen törvény az oly gyarmatokban is, melyekben a birák jó magaviselet esetén életfogytiglanra vannak kinevezve, 1864-ben ismét felmerült azon alkalommal, midőn a Victoria-gyarmati főtörvényszék és a végrehajtó kormány ép e pontra nézve vitáztak egymással; ez eset eldöntés végett végre is a birodalmi hatóságok elé került, s ezek ítélete megerősítette azon fentebb már előadott véleményt, hogy az Act 22 Geo. III. c. 75, mely bizonyos e törvényben megjelölt esetekben felhatalmazza a gyarmat kormányzóját és végrehajtó tanácsát a biró elbocsátására, sem felfüggesztve, sem megszüntetve nem lett az által, hogy a birói kinevezéseknél e gyarmatokba is a jó magaviselet idejéig való elmozdíthatlanság elve lett behozva. Ugyanez alkalommal — mint az alább közlött tényekből látni fogjuk, — azon másik kérdés is eldöntés alá került, hogy tehát ha elmozdítani nem is, de legalább felfüggeszteni jogában áll-e a gyarmat kormányzójának és tanácsának bizonyos körülmények között a birákat?

1864 január 4-én Sir Redmond Barry, a Victoria-gyarmati (Ausztrália) főtörvényszék egyik birája, rövid időre távozni kívánván a gyarmatból, erről ugyan értesíté a gyarmat kormányzóját, Sir C. H. Darlingot, de a nélkül hogy formászerű engedélyt kért volna arra. E miatt Ő Méltósága az Attorney Generalhoz tévén által az ügyet, tudni kívánta, hogy vajjon jogszerűleg helyes volt-e a biró ezen eljárása, mire az Attorney General jelentésében úgy nyilatkozott, hogy egy birónak sem áll jogában ily módon távozni a gyarmatból, mivel a Colonial

---

Hughes-féle esetben hozott határozatot. Moore P. C. cases N. S. vol. III. pp. 447—456.) Az ily rendeletek kiadhatását megkönnyebbitő törvény New-Zeelandban 1867-ben hozatott. Local Acts, 31 Vict. No. 66, sec. 9.

Act 15 Vict. No. 10, sec. 5 értelmében, »mely szerint a Lieutenant Governor és a végrehajtó tanács javaslata folytán Ő Felsége beleegyezésének kinyeréseig is felfüggesztheti hivatalából a főtörvényszék azon biráját, ki a Lieutenant Governor és a végrehajtó tanács által elfogadható ok, illetőleg ezek engedélye nélkül önkényesen távozik a gyarmatból,« — a kormányzó és végrehajtó tanács van jogosítva a távozási engedély megadására. E véleményt aztán az Attorney General Barry főbíróval is közölte később, hozzácsatolván a távozási engedélyről szóló jegyzőkönyvi kivonatot is.

Barry főbíró aztán erre ismét irt a kormányzónak, kijelentvén, hogy a Constitution Act * megalkotása óta, mely lényegesen megváltoztatta a főtörvényszék biráinak helyzetét, nem tartja szükségesnek a távozási engedély előbb kikérését, mintsem a gyarmatot elhagyta volna. Az említett törvénycikk szerint tudniillik a birák jó magaviselet esetén életfogytiglanra vannak kinevezve, és csak a törvényhozó testület mindkét házának együttes feliratára mozdíthatók el hivatalukból. Ezért is tehát nem akarta elismerni az Attorney General véleményének jogszerűségét, és egy későbbi levelében tagadta a végrehajtó tanács azon jogát is, hogy ez az ő birói magaviselete felett ítéldhetne, azt állítván, hogy az ő birói eljárását csupán az alkotmány által megjelölt módon szabad vizsgálat alá venni. E leveleket aztán a kormányzó a cabinet ítélete alá bocsátotta.

Az ügyek ily állása mellett igen éles vita fejlődött ki Barry főbíró, az Attorney General és a kormányzó között azon kérdésre nézve is, hogy vajjon a biráknak jogukban áll-e közvetlenül a kormányzóhoz fordulni, habár a Constitution Act megalkotása óta általában elfogadott szokássá lett, hogy a birák és a Victoria-gyarmati közigazgatás többi tisztviselői minden a korona ministereire vonatkozó jogaikat és köteleességeiket illető kérdésekben egyenesen magával a kormányzóval értekezzenek. Végre is Barry főbírórt értesíté a kormányzó és végrehajtó tanács, hogy a kormány jogi dolgainak vezetésével, mint felelős minister, az Attorney General levén megbízva, ez azon osztály főnöke, melyhez a főtörvényszék is tartozik, és csak általa lehet

* Imp. Act 18 et 19 Vict. c. 55, schedule 1, sec. 38.

a végrehajtó kormánynak s e törvényszék biráinak egymással közlekedniök, és hogy a bíraktól származó, s ezek jogait, kiváltságait vagy kötelelességeit illető minden oly hivatalos közleményeket, melyek a kormány vagy a kormányzó ítélete alá bocsátandók: jövőben csak e tisztviselő útján lehet benyújtani. Erre szeptember 29-én Sir R. Barry úgy saját maga, mint az egész birói kar nevében is újra irt a kormányzónak, hogy bocsássa ez ügyet inkább a gyarmatügyi minister ítélete alá, mivel ennek határozatába aztán készek lesznek megnyugodni azon kérdésre nézve, hogy vajjon a saját jogait és kiváltságaikat illető ügyekben nincsenek-e a bírák jogosítva személyesen, vagy írásilag egyenesen magához a kormányzóhoz fordulhatni. A gyarmatügyi minister (Cardwell) 1865 april 19-én adott válaszában oda nyilatkozott, hogy mint a birodalom többi polgárainak, úgy a bírának is megvan azon joguk, hogy a saját személyöket illető ügyekben egyenesen a király képviselőjéhez fordulhassanak; de azon kérdésre nézve, hogy a bírák hivatalos jogait és kiváltságait illető ügyekben felmerülő hivatalos levelezéseket mi *módon* kelljen eszközölniök, épen nem akart valami határozott utasítást adni, hanem a gyarmat kormányzójára bízta, hogy tanácsadóinak meghallgatása után ez határozza el azt, hogy a végrehajtó hatalom és a bíróságok Victoria-gyarmatban mi módon közlekedjenek egymással. »Bár mi legyen is az e tekintetben elfogadott eljárás, mindenesetre úgy kell intézkedni, hogy a bírák biztosak lehessenek a felől, hogy közleményeik okvetlenül a kormányzó kezei közé jutnak, és a korona képviselőjétől az őket megillető figyelemben fognak részesülni«. Midőn a kormányzó e válasz egy példányát aztán megküldötte a főtörvényszék biráinak is, egyszersmind arról is értesítette ezeket, hogy a hivatalos ügyekben a kormánynyal való érintkezésre nézve velök már egyszer közölt megállapodást jövőben is okvetlenül meg kell tartani, de a bírák közleményei a kormányzó részéről az azokat méltán megérdemlő figyelemben fognak részesülni.¹

A Victoria-gyarmati bírák és a végrehajtó kormány között vitatott főkérdés lényegére nézve az Attorney General 1864 aug. 22-én Darling kormányzóhoz intézett egy levelében úgy

¹ Votes and Proceeding, Leg. Assembly Victoria 1864—5, B. No. 35, C. No. 2.

nyilatkozott, hogy az ő meggyőződése szerint a bírák a magok követelésöket az Act of Settlement, az Act 1 Geo. III. és a Constitutional Act 38-ik szakaszának egy különös összetételére alapították, »a mi azonban világosan láthatólag téves értelmezés, és soha egyetlen angol alkotmány vagy törvényhozói tekin-tély által sem volt szentesítve.« Az igazságügyi minister és az Attorney General e tételek valódi értelmére vonatkozó nézetöket egy külön emlékiratban közlötték a kormányzóval.

Ez emlékirat legelőször is azon kérdést veti fel, hogy vajjon az Act 15 Vict. No. 10, sec. 5, — mely felhatalmazza a kormányzót és végrehajtó tanácsot, hogy a Victoria-gyarmati főtörvényszék azon bíráját, ki önkényesen, engedély nélkül távozik el a gyarmatból, a királyi jóváhagyás megérkezétségig is felfüggeszthesse hivatalából, — még mindig érvényben van-e; s az így felvetett kérdésre aztán azon feleletet adja, hogy mindaddig, míg világosan eltörülve nem lesz e törvény, és a meny-nyiben a Constitution Act azon újabb rendelkezésével, mely szerint a bírák jó magaviselet esetén életfogytiglanra neveztet-nek ki, összeegyeztethető: a 22 Geo. III. c. 75, és 54 Geo. III. c. 61 birodalmi törvényekkel együtt, melyek az elmozdítást megelőzőleg a felfüggesztésre is felhatalmazzák a kormányzót és végrehajtó tanácsot, még mindig érvényben levőnek kell azt tekinteni.

Ez állítás igazolása végett azon másik kérdés vizsgálá-tára tér át az emlékirat, hogy miféle »rosz magaviseletet« kell olyannak tekinteni, mely a törvény értelmében hivatalvesztést von maga után; s miután e kérdésre is megfelelt, folytatólag azt állítja, hogy a bírói hivatal is elveszíthető, a gyarmati par-liament mindkét házának együttes feliratára, és hogy a bíró az ily felirat beadásakor azonnal megfosztható a hivatalával járó jöve-delmek élvezésétől, míg ellenben a korona nincs kötelezve az ily feliratok foganatosítására, de ha maga is célszerűnek látja azt, ezek alapján minden további vizsgálat nélkül is elbocsát-hatja a bírót hivatalából, csupán a ház kívánságát hozván fel ez eljárásának indokolásául.

Mindezek előadása után az emlékirat azon harmadik kér-dés vizsgálatával foglalkozik, hogy vajjon az Act 15 Vict. No 10 által a kormányzónak és a végrehajtó tanácsnak adott fel-

függesztési jog valóban összeegyeztethető-e a Constitution Act újabb intézkedésével? A közpolgári törvények szerint, a valamely hivatalra kinevező hatóságnak mindenkor jogában áll felfüggeszteni a kinevezettet hivatalából, de fizetését vagy javadalmait azért még kiszolgáltatni köteles. Lord Nothingham a felfüggesztési jogra nézve a Slingsby-féle esetben ^v úgy nyilatkozott, hogy e jog még oly hivataloknál is érvényesíthető, melyek nemcsak életfogytiglanra vannak adományozva, hanem még az utódokra is átruházhatók. E jogot azonban csak azon hatóság gyakorolhatja, kitől a hivatalra való kinevezés származott, — és minthogy a bírák kinevezési okmányaikat a koronától kapják: ezért hivataluktól is csak a korona által indított törvényes eljárás útján foszthatók meg.

A gyarmatokban működő bírákra nézve azonban némely birodalmi törvények alapján egészen más szabályok vannak életbe léptetve; így például a 22 Geo. III. c. 75, melyet az 54 Geo. III. c. 61 is megerősít, szükségtelennek mondja ki ezeknél a *scire facias* rendelet kiadását, s a kormányzót és végrehajtó tanácsot ugyanoly elmozdítási joggal ruházta fel, minővel az egyes magántestületek bírnak az általuk kinevezett tisztviselők felett. Ennélfogva az emlékirat úgy okoskodik, hogy mivel a nagyobb jog mindig magában foglalja a kisebbet: az elmozdítási joggal együtt jár a felfüggesztési jog is.

Az emlékirat tehát a következő tételek felállításával végzi be okoskodását: 1. hogy a bíráknak a Constitution Act által megváltoztatott helyzete összeegyeztethető az Act 15 Vict. No. 10, sec. 5 azon intézkedésével, mely a gyarmatkormányzót és végrehajtó tanácsot felhatalmazza a gyarmatból engedély nélkül távozó bíró felfüggesztésére; 2. hogy az említett törvényczikk még mindig érvényben van, 3., 4. és 5-ször pedig, hogy a 22 és 54 Geo. III. birodalmi törvények azon intézkedései, melyek a főtörvényszékek bíráira vonatkoznak, Victoria-gyarmatban is érvényesek, s mint a bírák elbocsátására, ép úgy azok felfüggesztésére is felhatalmazzák a kormányzó tanácsot.

A kormányzó tanács is elfogadván az emlékiratot, azon hozzáadással küldte azt a bírói karhoz, hogy jövőben ezeknek

^v 3, Swanston 178.

is az Act 15 Vict. No. 10, sec. 5 rendeleteihez kell tartaniok magokat. Erre aztán Sir R. Barry a birói kar nevében ismét tiltakozott minden ilyféle értesítés ellen, s illetlennek tartván, hogy a birák jogi kérdésekben egy végrehajtó és politikai tisztviselőkből álló testülettel vitatkozzanak, azon óhajásoknak adott kifejezést, hogy vajha a kormányzó az ilyenmü kérdések eldöntésére egyedül illetékes hatóságnak, t. i. a titkos tanács jogügyi bizottságának itéletét igyekeznek megszerezni ez ügyben. ⁷

1865 sept. 30-án a főbiró a főtörvényszék tagjai részéről a gyarmatkormányzó, illetőleg a gyarmatügyi minister útján a királynőhöz intézett egy kérvényt adott által az Attorney Generalnak, melyben azt kéri az illetők, hogy azon kérdés, vajjon az Act 22 Geo. III. és Colonial Act 15 Vict. azon intézkedései, melyek épen reájok vonatkoznak, még mindig érvényben vannak-e: — megvizsgálás és eldöntés végett a titkos tanács jogügyi bizottságához utasíttassék.

E kérvényökben azt állíták az illetők, hogy a fent említett törvények, ha nem világosan is, de legalább hallgatagon teljesen eltörültettek a Constitution Act által, mivel e törvény *intentiója* összeegyeztethetlen ama törvények rendeleteivel. Azt is felhozták továbbá, hogy a gyarmati kormány, saját jogtanácsosaira hallgatva, az ellenkező vélemény érvényesítésére törek-

---

⁷ E közben a ministerium a főtörvényszékre vonatkozó törvények consolidálása végett egy törvényjavaslatot nyújtott be Victoria gyarmat törvényhozó testülete elébe. E törvényjavaslatban az Act 15 Vict. No. 10 azon 5. szakasza is bent foglaltatik, melyet a birák a Constitution Act által hallgatagon eltörültnek állítottak, de a melyet a kormány még mindig életben levőnek nyilvánított. Ennek folytán a Chief Justice és az Attorney General igen heves vitába bocsátkoztak egymással ezen pontra nézve, s a birák utoljára is a törvényhozó testülethez voltak kénytelenek folyamodni, tiltakozván egy oly törvényjavaslat elfogadása ellen, mely csak egy önkényes hatalmaskodás törvényesítése végett adatott be. 1865 junius 22-én tehát e törvényjavaslat, a Legislative Councilban csakugyan visszavetett. Votes etc. Leg. Assembly, Victoria 1864—5, c. No. 2; Votes etc. Leg. Council 1864—5, c. No. 4.

szik, s ez által megsérti a birói függetlenség és a gyarmati igazságszolgáltatás érdekeit.

E kérvényt a kormányzó a tárgy felvilágosítására vonatkozó okmányokkal együtt, a gyarmatügyi miniszterhez való felterjesztés előtt, véleményadás végett az Attorney Generalhoz tette át.

A korona jogtanácsosainak e kérvényre vonatkozó jelentése 1865 oct. 23-án érkezett meg a kormányzóhoz. E jelentésben a fentebb említett emlékirat indokainak felsorolása után az van kimutatva, hogy a vita folyamában a bírák megváltoztatták álláspontjukat, mivel míg eleinte azt állították, hogy ők csupán a parlament mindkét háza által kiküldött kormányzónak tartoznak felelősséggel, és csupán mindkét ház együttes feliratára mozdíthatók el hivatalukból: később azt is beismerték, hogy az elmozdítás nemcsak a felirat, hanem a hivatali rossz magaviselet bebizonyítása után, az erre illetékes törvényszék ítélete alapján is bekövetkezhetik. Ha pedig így áll a dolog, akkor semmi ellenmondás sincs a bírák által érvényben levőknek állított különféle törvénycikkek között. Azt is vitatta továbbá e jelentés, hogy a főtörvényszék bíráinak függetlenségére semmi befolyással sincs e kérdés eldöntése, mivel ép oly féltékenyen örökdi a felett Victoria-gyarmat, mint Anglia polgársága. Mindemellett ha helyén volna, hogy bizonyos politikai érdekekre is figyelemmel legyen a jogügyi bizottság egy tisztán jogi természetű kérdés eldöntésénél: akkor úgy ezen, mint a többi ausztráliai gyarmatok főtörvényszékeinek bírái ellenében is lehet felhozni oly adatokat, melyekből kitűnik, hogy igenis célszerű, hogy a nem tisztán bíráskodási ügyekben mindenféle bírák felett megtartatik a közigazgatási hatóság számára egy bizonyos mérvű ellenőrködési jog.

A bírák kérvényét tehát az Attorney General véleményével, s az ide vonatkozó okmányokkal együtt october 24-én csakugyan átküldte a kormányzó a gyarmatügyi miniszterhez, kijelentvén, hogy míg egyfelől óvakodott a maga részéről egy tisztán jogi természetű kérdés eldöntésébe bocsátkozni, igenis kívánatosnak tartja, hogy Ő Méltósága egy erre illetékes hatóság által eszközöltesse azt.

Erre a gyarmatügyi miniszter (Cardwell) 1866 január 25-én

kelt válaszában úgy nyilatkozott, hogy ő meg épen nem tartja azt kívánatosnak, miszerint a gyarmati kormányok sokszor nagyfontosságú alkotmányos kérdéseket küldenek a jogügyi bizottsághoz eldöntés végett, és hogy a jelen esetben a tanács Lord Presidense, a precedensek vizsgálása után ép ezért azt határozta, hogy az eddigi gyakorlat szerint nem lenne helyes a bírák felfolyamodásának helyet adni. »A bírák által felvetett kérdés még eddig pusztán csak elvont elméleti fontosságú, és a Lord Presidens véleménye szerint felettébb kellemetlen egy oly felebbviteli törvényszékre, mint a titkos tanács jogügyi bizottsága a gyarmatokra nézve, ha egyes abstract jogi kérdések küldetnek hozzá eldöntés végett, a mi által a valóságos szükség esetén a törvények alkalmazása lenne megnehezítve.«

De a gyarmatügyi minister, mielőtt a Lord Presidens elutasító végzését megkapta volna, a korona jogi tisztviselőihez is áttette ez iratokat véleményadás végett, kik is (Sir Roundel Palmer és Sir R. P. Collier) 1866 január 10-én beadott jelentésökben úgy nyilatkoztak, hogy a gyarmatok kormányzóinak és végrehajtó tanácsainak, a Constitution Act (18 et 19 Vict. c. 55) dacára is jogában áll a 22 Geo. III. c. 75 alapján elmozdítani a bírákat, sőt az egyes gyarmati törvények értelmében valószínűleg felfüggesztési joggal is bírnak azok. A gyarmatügyi minister aztán e vélemény kivonatát egy hasonértelmű jelentés másolatával együtt, — mely ugyanazon tisztviselők (Sir V. Atherton és Sir R. Palmer) részéről egy Queensland gyarmatban felmerült hasonló ügy miatt 1862 nov. havában adatott be hozzá, — szintén elküldte a kormányzóinak.

A fentebb említett vélemény a queenslandi esetben hozott határozat megerősítése után azt állítja, hogy az Act 22 Geo. III. által a gyarmatkormányzókra és végrehajtó tanácsokra ruházott bíróelmozdítási jog még mindig érvényben van, sőt a Local Act 15 Vict. No. 10, sec. 5 alapján az itt megjelölt esetekben a felfüggesztési joggal is bírnak azok.

1866 martius 20-án tehát a Victoria-gyarmati Attorney General a gyarmatügyi minister fentebb említett üzenetét, a csatolmányokkal együtt, a főtörvényszék bíráival való közlés végett a Chief Justicehez tette át, minek elismerésül a Chief Justice sajnálatát fejezte ki a felett, hogy Ő Felségének nem

tanácsoltatott eldöntés végett a titkos tanács jogügyi bizottságához tenni át az ügyet.^z

Míg tehát a korona angol jogtanácsosai egyaránt megtagadják a gyarmati kormányoktól azon jogot, hogy jó magaviselet esetén a törvény világos felhatalmazása nélkül is felfüggeszthessék a bírákat hivataluktól; ha az egyes gyarmati törvények megadják e felhatalmazást, a gyarmatkormányzók kétségkívül birnak ily felfüggesztési joggal.^a Az ily alapon felfüggesztett bírónak azonban jogában áll a titkos tanácshoz felebbezni ügyét.

Így például 1853-ban Hon. H. Cloete, a natali ker. törvényszék recorderje, állítólagos rossz magaviselet miatt, a jóréményfoki gyarmat határozatai alapján, a kormányzó által felfüggesztetvén hivatalából, a titkos tanács által újra visszahelyeztetett abba, mivel a felfüggesztés alaptalanul és könnyelműen elrendeltnek mondatott ki.^b

Most tehát csak még azon kérdést kell megvizsgálunk, hogy a brit parlament mily körülmények között irhat fel a koronához valamely gyarmati bíró elmozdítása érdekében, ha az parlamenti határozat alapján nyerte kineveztetését, és hogy miféle eljárást kell követni az ily felirat foganatosítása ügyében.

A legelső ilyenmü eset 1861-ben fordult elő, midőn a parlament mindkét háza a dél-ázsiai főtörvényszék egyik

---

^z Az ez ügyben 1867 jan. 4-étől fogva 1866 mart. 27-ig folyt levelezéseket, kérvényeket és okiratokat lásd Votes and Proceedings Leg. Assembly Victoria, 1864—5, B. No. 34, c. No. 2 és Second Sess. 1466, vol. I. C. No. 8.

^a A Victoria-gyarmat ide vonatkozó határozatait a többi ausztráliai gyarmatok is elfogadták.

^b 8, Moore P, C. 484.

ifjabb birájának, Boothbynek elmozdítása érdekében irt fel a koronához. Boothby t. i. azon hibát követte el a gyarmati törvényhozó testület ellenében, miszerint kétségbe vonta e testület bizonyos eljárásának törvényszerűségét, és megtagadta a gyarmati parlament mindkét háza által elfogadott és a kormányzó által is szentesített egy törvénycikk érvényességét. E testület tehát a királynőhöz intézett feliratában, a Constitution Act alapján, e bíró elmozdítását kérte a koronától.

Dél-Ausztrália kormányzója (Sir R. G. MacDonnell) e feliratnak a gyarmatügyi miniszternek átküldése alkalmával felemlité, miszerint a törvényhozó testület méltóságának megfelelőleg járt el, midőn a megjelölt alapon kívül semmi más okot nem hozott fel felirati határozata mellett, mivel fel nem tehető róla, hogy könnyelműen határozott volna, midőn a Boothby bíró elmozdítását kéri a fejedelemtől. Egyszersmind a gyarmatügyi miniszter tájékozása végett többféle adatokat is közölt az elmozdítottatni kért bíró magaviseletére vonatkozólag, kinek teljes fizetés mellett hat hónapi szabadságidőt engedett a parlament azon célból, hogy Angliába utazva, személyesen védhesse ügyét a birodalmi hatóságok előtt, de a ki mind ennek dacára a gyarmati parlament által ügyének megvizsgálására kiküldött külön bizottság előtt sem akart megjelenni.^c

A gyarmatügyi miniszter (Newcastle herceg) aztán átvevén az okmányokat, véleményadás végett a korona jogi tisztviselőinek adatta által azokat, s ezek véleménye alapján arról értesíté a kormányzót, hogy a birodalmi kormány nézete szerint egy gyarmati bírónak nemesak joga, hanem kötelessége is megvizsgálni, hogy vajjon azon gyarmati törvény, melynek alapján ítéletet kell hoznia, érvényesnek tekinthető-e vagy sem, és hogy Boothby bírónak, habár minden egyes esetben nem is, de egészben véve mégis igaza volt, midőn kétségbe vonta a dél-ausztráliai törvényhozó testület némely határozatainak érvényességét; és tekintve, hogy a törvényhozó testület ép azon alkalommal is, midőn a vádlott bíró iránti határozatát hozta, tulajdonképen nem volt törvényszerűleg szerkesztve, — habár a birodalmi parlament azóta helyrehozta e hibát, — a birodalmi kormány előtt

^c Commons Papers, 1862, vol. XXXVII. pp. 172—177.

nem látszott célszerűnek csupán e felirat alapján Boothby elmozdítását ajánlani a koronának.

Továbbá, úgymond az államtitkár, a kormányzó kinevezése, a gyarmati törvények ellen való vető-, és a birodalmi tanácshoz való felebbezési jog mellett, a gyarmati főtörvényszékek biráinak valóságos függetlenségét tartjuk mi azon kapcsolatra, mely Nagybritannia valamennyi gyarmatait az anyáállammal összetartja. Nemcsak magokra a gyarmatokra, hanem mindazokra, kik ezekkel bárminemű összeköttetésben is állanak, valamint magára a birodalmi kormányra is felettébb nagy fontosságú körülmény az, hogy a törvényszékek, bírái nemcsak az egyes helybeli hatóságoktól, hanem a törvényhozó testületekben tükröződő és időről időre változó közvéleménytől és politikai pártoktól is teljesen függetlenül teljesíthessék hivatalukat. És szerintem e függetlenség legfőbb biztosítékát abban lehet feltalálni, ha az egyszer kinevezett bíró teljesen nyugodt a felől, hogy őt nem lehet helyéről elmozdítani minden ok nélkül, ha csak a helyi érdekektől távol álló valamely magasabb hatóság is belcegezését nem adja abba. A dél- ausztráliai törvényhozás jelenlegi állapota mellett azonban ily hatalommal csakis a felelős ministerek tanácsa szerint intézkedő fejedelem ruházható fel, és ha valamely bíró a helyi parlament felirata folytán a gyarmati törvények értelmében elmozdítottatnék helyéről, ez által oly nagy felelősségét venne magára a fejedelem, hogy tanácsadói elegendő bizonyítékok nélkül nem ajánlhatják neki a gyarmati kormány e kivánatának teljesítését.

1866 június havában a dél- ausztráliai parlament mindkét háza azonban ismét felirt a koronához a Boothby bíró elmozdítása érdekében; s minthogy e felirathoz oly üzenetek voltak csatolva, melyeknek egyes állításait bírói vizsgálat alá kellett venni: a ministerium a titkos tanács jogügyi bizottságához ajánlotta utasítani az ügyet; és habár az ide vonatkozó okmányok még eddig nem jöttek nyilvánosság elébe, mégis úgy látszik, hogy e második felirat csakugyan elfogadtatott, mivel a vádlott bíró 1867 jul. 29-én formasierüleg elmozdítottatott hivatalából, s habár az illető ez ellen ismét felebbezni akart a titkos tanácshoz, de mielőtt az erre szükséges lépéseket megtehetette volna, 1868 jun. 21-én Adelaideben meghalt. ^f

^f Law Times sept. 19, 1868, p. 372.

Végezetre még csak azt kell megjegyeznünk, hogy habár azon esetben, midőn valamely bírót valamely gyarmat kormányzója mozdított el hivatalából (akár az Act 22 Geo. III. alapján kezdett per, akár a parlament felirata folytán történt is ez) az illetőnek még mindig jogában áll a királyi tanácshoz felebbezni: de ha magának a fejedelemnek közvetlen rendelete alapján történt az elmozdítás, akkor ez ellen sem a titkos tanácshoz, sem valamely más hatósághoz nem lehet többé az illetőnek felebbeznie. Grey gróf azonban gyarmatügyi államtitkár korában oly nagyfontosságúnak tartotta a birói függetlenség elvét, hogy sohasem ajánlotta Ő Felségének valamely gyarmati bíró elmozdítását, mielőtt a titkos tanács jogügyi bizottsága által meg nem vizsgáltatta annak eljárását.⁸

Ha a dél- ausztráliai törvényhozó testületnek a Boothby-bíró ügyében követett eljárását vizsgáljuk, azonnal szemünkbe fog tűnni, hogy az angol lordok és képviselők háza által ily vizsgálatok teljesítésekor kivétel nélkül követett formaszerűségek egyike sem tartatott meg ez alkalommal. Az ausztráliai törvényhozó kamarák mindenike t. i. külön bizottságokat küldvén ki a vádlott bíró eljárásának megvizsgálása végett, ezek elébe mintegy tanuúl maga a vádlott is meg lett idézve, de a ki — habár a képviselőház bizottsága előtt megjelent is ily minőségben — azt már nem tartotta kötelességének, hogy a Legislative Council bizottsága előtt is megjelenjék. S e bizottságok jelentésének beadása után nem adatott neki többé alkalom reá, hogy bármelyik ház előtt is megcáfolhassa az ellene emelt vádakát, vagy hogy személyesen, vagy képviselője által védhesse magát a ház korlátai előtt.

⁸ Hans. Deb. vol. CLXX. p. 300.

Továbbá a parlament egyik háza sem indított ellene maga külön újabb vizsgálatot, és a felirati javaslatokban sohasem voltak felemlítve azon okok, melyek a parlament házát azok elfogadására indították.^h Az alkotmányos gyakorlattól való ezen lényeges eltérést azon körülménynek lehet tulajdonítani, hogy a gyarmati parlament nem volt tájékozva a felől, hogy minő eljárást kell követni a parlamentben egy elmozdítatni kért bíró ügyének tárgyalásakor, és hogy az alkotmánytan terén legtöbb jártassággal bíró egyéneknek sem volt tudomásuk azon esetekről, a melyek Angliában a birodalmi törvények folytán időről időre valósággal felmerültek.ⁱ

Sajnálni lehet továbbá azt is, hogy az angol korona jogi tisztviselői belenyugodtak abba, miszerint a Boothy bíró elmozdítását kérő feliratában nem jelelték meg világosan a kérelem indokait, »ha csak a korona valami más módon eléggé meg nem győződött azok alapossága felől.« E mulasztás kétségkívül szabályellenes és nem egy par-

^h Proceedings of the Parliament of South Australia, 1861, 3 vols.

ⁱ Így pl. Lord Brougham »Treatise on the British Constitution« (2nd edition, 1861) című munkájában az mondatik a bírák elmozdítására vonatkozólag, — ha t. i. a parlament mindkét házának együttes feliratára történik ez, — miszerint »ily eset még eddig sohasem fordult elő« (p. 357) A korona jogi tisztviselői pedig 1862. ápril 12-én kelt jelentésökben szintén úgy nyilatkoznak, hogy a »Geo. III. c. 23 megalkotása óta sohasem történt, hogy valamely angol bírót a parlament mindkét házának együttes feliratára elmozdítottak volna helyéről«, — egészen figyelmen kívül hagyva a Sir Jonah Barrington-féle és azon többi más eseteket, melyekben épen a parlament felirata folytán indították meg a keresetet. Commons Papers 1862, vol. XXXVII. p. 183.

liamenthez illő volt, és jövőben még több szabálytalanságnak szolgálhat alapjaúl. Az amerikai köztársaság azon néhány államainak egyikében, melyekben a birói hatalomra nézve még mindeddig megtartották az angol rendszert, a kormányzó nem hallgatott a törvényhozó testület mindkét házának egy biró elbocsátását kérő feliratára, mivel nem voltak a kérelem indokai felsorolva a feliratban, holott az eddig beadott ilyenmő feliratokban mindig meg voltak jeelve az elmozdítási kérelem indokai.¹

S remélhető, hogy ha jövőben valamikor valamelyik brit gyarmatban csakugyan szüksége mutatkoznék annak, hogy a törvényhozó testület mindkét háza a birói kar valamely méltatlan tagjának elmozdítását ajánlja a koronának : az eljárás valószínűleg ugyanazon ünnepélyességgel, részrehajlatlansággal és az alkotmányos jogok tiszteletben tartásával fog megtörténni, a melyet ily fontos jogának gyakorlásakor megvárhatni egy törvényhozó testülettől.

---

¹ Acts and Resolves of the States of Massachusetts, 1856, pp. 325—335. Lásd továbbá Story Constitution of the United States secs 1600—1632. Az American Law Review 1868 october havi számában (p. 85) egy new-yorki biró által elkövetett feltünő visszaélés alkalmából úgy nyilatkozik, hogy ha meg akarják kimélni az országot a rövid időre *választott* birák nyomorgatásaitól, a régi angol rendszerhez kell visszatérni, midőn a kormány által *kinevezett* birák »jó magaviselet« esetén életfogytiglan is megtarthatták hivatalukat.

TARTALOMJEGYZEK

a harmadik kötethez.

I. FEJEZET.

	Lap
A ministerium parlamenti teendői	1
<i>a)</i> a trónbeszéd és a válaszfelirat	2
<i>b)</i> törvényjavaslatok betérjesztése, és a törvény- hozás ellenőrzése	14
A kormányjavaslatokhoz csatoltatni kívánt módosításoknak mi hatása van a ministerek állására	17
A ministeri felelősség a törvényhozás tekintetében	20
A ház magán tagjainak törvényjavaslat betérjesztési joga az ebből származó előnyök	21 28
Az ellenzék törekvése	31
Bármiféle kiadást csak a ministerek beleegyezésével lehet indítványozni	33
Az 1858-ki Indian Government Bill	35
Az 1867-ki Reform Bill	36
A ministerek álláspontja a magán törvényjavaslatok irá- nyában	39
A fejedelmi veto-jog	41
<i>c)</i> A parlament tárgyalásainak ellenőrzése	45
A kormány napjai a képviselőházban	48
A kolomposok teendői	50
<i>d)</i> A politikai egység szüksége	52
A nyílt kérdések	54
A kormány által beadott javaslatok ellenzése a ministerek részéről	55

	Lap
A fegyelem a ministerek között	61
A parlament támogatásának szüksége	63
Az ellenzék rendeltetése	6
Az ellenzék vezérei	69
<i>e)</i> Az interpellatiók	72
s az ezekre adott feleletek	78
A kormány nyilatkozatai a parlamentben	79
<i>f)</i> A különféle bizottságok kiküldése	80
Az ily bizottságok haszna	81
A királyi és országos bizottságok	82
A bizottságok jelentései	96
Az ügyosztályi bizottságok	97
Az egyes ministerek parlamenti teendői	100
A ministerek és az ellenzék vezérei a parlament mindkét házában	100
A kincstár padja	100
A kormány vezére a parlamentben	102
A költségvetés betérjesztése	108
Az alsóbb rangú ministerek	112
A korona jogi tisztviselői	114
A scót képviselők gyűlései	119

II. FEJEZET.

A ministeri felelősség	122
A ministerek ellen intézett panaszok	124
A ministeri nyilatkozatok	139
A kormányalakulás iránt tett interpellatiók	146
A ministerek ellenőrzése	147
A bizalmatlansági szavazat	148
A ministerek leveretése	152
A parlament feloszlata	156
A választási jelszavak	172
A választottak ígéretei	173
Az új parlament összehívása	174
Az ülések elnapolása	174
A távozó ministerek jogai	175

	Lap
A ministeri interregnum	176
A távozó és új ministerek találkozása	177
A hivatali iratok	178
Az ellenzék jogai és kötelességei a kormányra jutás alkal- mával	179

III. FEJEZET.

Az egyes ügyosztályok	183
Az államkincstár	184
A kincstár első lordjai	186
A Chancellor of the Exchequer	198
A kincstári bizottság	202
A kincstár ifjabb lordjai	215
A kincstár titkárai	219
Az állami főpénztár	225
Az Exchequer és Audit osztály	229
A pénzverde	247
A közmunka-ministerium	248
Az államerdők felügyelősége	260
A főposta hivatal	261
Az államtitkárok	270
az altitkárok	278
A belügyi hivatal	281
A külügyi hivatal	286
A gyarmatügyi hivatal	305
A hadügyi hivatal	319
az intendatura	352
a főparancsnokság	355
a főügyészség	367
Az indiai államtitkárság	369
Az Admiralitás	392
a transport osztály	428
A titkos tanács	430
az oktatásügyi bizottság	445
a szépművészeti osztály	469
a Charity Commission	481
A Board of Trade	485

	Lap
A titkos pecsétőr	513
A Lord High Chancellor	515
Az Attorney és Solicitor General	530
A lancasteri Chancellorság	540
A szegényügyi bizottság	541
Scóthon kormányzása	546
Irland kormányzása	553
A királyi udvartartás	562

IV. FEJEZET.

A bírák helyzete	565
A korona igazságszolgáltatási joga	566
A bírák függetlensége	566
A bírák hivatalvesztése	569
a parliament beavatkozása	570
Precedensek	573
Az eljárás szabályai	586
A parliament ide vonatkozó intézkedései	590
A brit gyarmatok bíróságai	593
Az 1782-ki törvény	593
A titkos tanács döntvényei	597
A birodalmi parlamenthez való felelősség	598
A bírák elmozdíthatósága	600
Az 1782-ki törvény alkalmazása	601
A gyarmatkormányzók jogai	601
A bírák felfüggeszthetősége	611
A gyarmati törvényhozás ide vonatkozó jogai	611
A gyarmati bírák ügyében végérvényesen a titkos tanács ítél	614

BETÜRENDES TARTALOMJEGYZÉK

mind a három kötethez.

- Aberdeen lord kormánya I. 190.
II. 520.
Act of Settlement III. 566.
Act of Uniformity I. 409.
Adair esete I. 469.
Addington kormánya I. 107.
Admiralitás III. 392.
— első lordja III. 393. 402.
— titkárai III. 402, 412.
Administrative reformok 1854
óta II. 459, 423.
— Audit II. 170.
Adók a parlament előtt I. 581.
Állam által kötött szerződések
II. 59.
Államegyház helyzete Angliá-
ban és a gyarmatokban I. 392.
Államkiadások ellenőrzése II.
109.
Államkincstár teendői II. 142.
III. 184.
Államjavak eladása II. 138.
Állampénztár II. 142.
Államtitkárok I. 210. II. 39. III.
270.
— általi képviseltetés II. 560.
— kineveztetése III. 274.
— teendői III. 271.
— tanács II. 285.
Al-államtitkárok III. 278.
Állandó adók II. 27.
— bizottságok II. 575.
— hadsereg I. 413.
Állandó tisztviselők II. 542.
Alsóbb rendű tisztviselők III.
112.
— rangú ministerek II. 537.
— — tisztviselők II. 453. III. 112.
Amerikai rendszer a hivatalok
betöltésénél I. 492.
Angol egyház külföldön I. 407.
— képviseleti rendszer eredete
II. 249.
Angol-szász alkotmány II. 229.
Anna királynő I. 221. II. 358.
— — s ministerei II. 358.
Anstey esete I. 543.
Appropriation Actok keletke-
zése II. 101.
— Audit II. 149, 172, 182. III.
230.
Attorney General II. 329. III. 532.
Audit osztály III. 238.
Barber esete I. 471.
Baron Gurney I. 466.
— Smith I. 464.
Barrington esete III. 580.
Beales esete I. 508.
Beavatkozás a külállamok bel-
ügyeibe II. 219.
Békebírák III. 527.
Békekötés joga II. 212.
Belügyi államtitkár III. 281.
— hivatal III. 281.
— — alárendeltjei III. 286.

- Bewicke esete I. 472.
 Bill of Rights II. 293.
 Birák választhatósága II. 329.
 — függetlensége III. 564.
 — elmozdithatlansága III. 569.
 Bizalmi szavazat III. 154.
 Bizalmatlansági szavazat III. 148.
 Bizottságok képviseltetése II. 551.
 Bizalmas közlemények II. 206, 301, 462.
 Board of Trade III. 485.
 Bode baron esete I. 575.
 British Museum költségvetése II. 41.
 — — és parlamenti képviselete II. 545, 555.
 Brougham lord I. 263.
 Butorzat a középületekben III. 257
 Bute kormánya II. 397.
 Bűnügyek III. 283.
- C**abal II. 316.
 Cabinet I. 66.
 — eredete III. 306.
 — ülései II. 315.
 — III. Vilmos alatt II. 340.
 — belviszállyai II. 368, 516.
 — III. György előtt II. 376.
 — ministerek II. 379.
 — jelenlegi helyzete II. 412.
 — tagjai II. 416, 426.
 — teendői II. 479.
 — tárgyalásmódja II. 483.
 — határozatai a fejedelemhez is átküldendők II. 503.
 — táskák III. 280.
 Canning kormánya I. 142.
 Canadai püspökök I. 402.
 Canterbury és yorki érsekek II. 243, 276.
 Carolina királynő I. 85. III. 58.
 Castlereagh II. 517.
 Chancellor of the Exchequer III. 198.
 — — II. 437, 526. III. 194, 435.
 Chartista foglyok I. 452.
 Chatham lord esete I. 218.
- Chiltern Hundreds II. 600.
 Chinai ügyek I. 194.
 — háború II. 132.
 Churchward-féle eset II. 64.
 — esete II. 43.
 Civil Contingentia Fund II. 135.
 Civillista terhei I. 519.
 Coalitio-ministerium II. 392, 402.
 Colenso püspök esete I. 397.
 Collective felelősség III. 123.
 Commissariat III. 352.
 Comptroller General III. 234.
 Consolidated Fund II. 23.
 Control Department III. 348.
 Consulat III. 298.
 Cromwell és kormánya II. 288, 311, 324.
 Crimi expeditio I. 429.
 Csillag-kamra II. 278.
 Curia Regis II. 242, 245.
- D**ánia megtámadtatása 1864. II. 218.
 Dán igények I. 577.
 Deadek I. 465.
 Derby lord első, második és harmadik kormánya I. 187, 196, 205.
 Diplomatia kiadásai III. 304.
 Diplomatai levelezések III. 294.
 — szolgálat III. 297.
 Disraeli kormánya III. 166.
- E**duard Confessor törvényei II. 237.
 Együttes felelősség III. 123.
 Egyértelműség a ministeriumban III. 52.
 Egyházi javakra felügyelő bizottság II. 553, 572.
 — alapítványok osztogatása I. 496.
 Egyházkerületi gyűlések I. 394.
 Előléptetések III. 534.
 Első kinevezések III. 338.
 Ellenzék III. 66.
 Ellenborough, Lord Chief Justice II. 437.

- Elmozdíthatóság III. 607.
 Előlegezések I. 492, 565.
 Előléptetések a tengerészetnél I. 433.
 — a hadseregnél I. 436.
 Engedetlenség II. 513.
 Engledue Lieutenant eseté I. 541.
 Engedélyokmányok I. 483.
 Erődítményi bizottság III. 365.
 Erdemrendek elfogadhatása III. 344.
 Erdészeti és gazdasági minisztérium III. 260.
 Erdők elzárása I. 554.
 Erzsébet királynő II. 280.
 Évi jelentések a kincstár részéről II. 242.
 Exchequer billeg II. 79. III. 245.
 — teendői II. 113, III. 229.
 — és Audit Department II. 113. III. 229.
 Factori Bill III. 21.
 Fegyelem III. 61.
 Fegyelmetlenség II. 513.
 Felelősség II. 167, 309, 358, 530. III. 15, 123, 137.
 Felelősség a ministereknél I. 54.
 — a titkos tanácsosoknál I. 61.
 Feleletek az interpellatióra III. 77.
 Feleslegek átvitele II. 159.
 Fejedelem I. 213.
 — jogai I. 215, 258.
 — kötelessége I. 214.
 — magán titkárai I. 244.
 — távolléte a birodalomból I. 288.
 — sérthetlensége I. 308.
 — semlegessége II. 492.
 — nem tehet rosztat I. 57.
 Felfüggesztési jog III. 611.
 Felosztatás III. 160.
 Felvilágosítás III. 139.
 Felszámításra adott előlegek II. 46.
 Fox bíró esete III. 573.
 Főparancsnok I. 417.
 Főparancsnokság III. 342, 351, 355, 360.
 Főpénztárnok III. 225.
 Főügyészi hivatal III. 367.
 Frost, Williams és Jones esete I. 453.
 Futárok III. 280.
 Független levő ügyek II. 204, 215.
 Gabnabehozatali törvények eltörlése I. 180. II. 489. III. 64.
 Galway postaszerződés II. 71.
 Generalissimus III. 332.
 Gladstone költségvetései II. 97.
 Goderich Lord kormánya I. 144.
 — kilépése a gyarmatügyi hivatalból II. 519.
 Governor General II. 581. III. 383.
 Grafton kormánya II. 398.
 Grand Reinsonstrance II. 284.
 Grenville kormánya I. 77, 116. II. 397.
 Grey gróf kormánya I. 152.
 — alkotmánytervei I. 32.
 Gyarmatkormányról III. 312.
 Gyarmatügyi hivatal III. 305.
 Gyarmati bíróságok III. 590.
 — egyházak I. 395. III. 309.
 Gyarmatok védelme I. 353.
 György I. I. 221.
 György II. I. 222.
 György III. I. 67, 80, 222.
 György IV. I. 83, 234.
 Hadsereg költségvetése II. 39.
 — számára kötött szerződések II. 60.
 — felosztatása III. 358.
 Hadüzenet joga II. 197.
 Hadügyi hivatal III. 319.
 — államtitkár jogai III. 325.
 Hadi törvényszékek I. 421.
 Hajóbörtönök I. 465.
 Halandóság a hadcsapatoknál Chinában I. 439.
 Hanover-ház I. 66.
 Henrik VIII. II. 275.

- Hitelre való megszavazás III. 214.
 Hivatalos okmányok III. 178.
 Hivatalokra való kinevezések III. 175.
 Hivatalvállalás II. 591.
 Hivatalcserek II. 520.
 Hivatalos lakás II. 472.
 Holybeadi kikötő I. 355.
 Honvédelmi bizottság III. 365.
 Honvéd lovasság I. 437.
 Hume Josef II. 51.
- Ideiglenes előlegek II. 79.
 Igazságszolgáltatási előjog I. 455.
 Incompatibilitás II. 569, 587.
 Indiai budget III. 378.
 — államtitkárság III. 369.
 — hadsereg tisztjei I. 437.
 Intendatura III. 352.
 Interpellatiók III. 74.
 — a lordok házában III. 78.
 Interpellatiókra adandó feleletek I. 357.
 Ir egyházi kérdés III. 31.
 Irlandi hatóságok I. 467.
 — királyi egyetem I. 484.
 Irland kormányzása III. 552.
 Izraeliták a parlamentben I. 319.
- Jamaicai lázadás I. 442.
 Jövedelmi adó I. 583.
 Jogosulatlan kiadások II. 131.
 Jótékony intézetek felügyelősége III. 481.
 Junior lordok III. 215.
 — — az admiraltásnál. III. 412.
 Judge Advocate General III. 367.
- Károly I. uralkodásának eseményei II. 281.
 — kivégeztetése II. 285.
 Katonai fegyelem III. 336, 341.
 — kinevezések III. 329.
 — kitüntetések III. 344.
 — törvények I. 439.
 Kegyelmezési jog I. 442.
 Kempenfeldti expeditio I. 424.
- Kennedy esete I. 542.
 Képviselőválasztások I. 9, 458.
 Képviselőház elnökei I. 476.
 — lelkészei I. 525.
 — eredete I. 51, II. 250, 263.
 — a parlamenti kormányrendszer mellett I. 15.
 — nem a lakosság, hanem a vagyon képviselőjére van rendelve I. 16.
 — vezetése I. 89.
 — vezérei III. 103.
 Kereskedelmi bizottság III. 298, 485, 521.
 Kinevezési jog III. 192.
 — okmány értelme III. 569.
 — városok érdeme I. 19, II. 350.
 Kinevezettekért való felelősség I. 500.
 Korona kinevezési joga I. 487.
 — e joggal való visszaélés I. 488.
 Kinestár titkárai III. 219.
 — első lordja III. 186.
 — kinevezési joga III. 192.
 — ügyvitele III. 207.
 — clerkjei III. 222.
 — jegyei III. 245.
 Kinestári bizottság III. 202.
 Király barátai I. 69.
 Királyi méltóság I. 262, II. 5.
 — névalírás I. 296.
 — hivatal betöltése I. 300.
 — hatalom átruházása I. 297.
 — tanács II. 242.
 — rendeletek közlése II. 512.
 Királyi udvartartás tisztviselői I. 240, III. 562.
 Kisebbség engedni tartozik II. 513.
 Kitüntetések adományozása I. 474.
 Kiváló államferfiak születése I. 300.
 Kivándorlási bizottság III. 316.
 Kolomposok III. 50.
 Komló-adó I. 586.
 Kormány alakulása II. 422.
 — tagjai II. 440.

- Kormány törvényjavaslatai III. 35.
 — kiből alakítandó II. 440, 541
 Kormányzó családok befolyása I. 17.
 Kormányok táblás kimutatása I. 208.
 — története I. 97.
 Kormánytanács rendeletei I. 370.
 Kormány tagjai *ex officio* a parlamentben I. 38. II. 579.
 — számára a parlamentben fentartott napok III. 48.
 Korona tanácsosai I. 41, 293.
 — felmentési joga I. 368.
 — hatalma II. 237.
 — határozatai II. 506.
 — jogait érdeklő törvényjavaslatok III. 14.
 — vetojoga III. 42.
 — jogi tisztviselői III. 530.
 — a parlamentben III. 114.
 — szendergő jogai I. 14.
 Költségvetés tárgyalása I. 557. II. 107.
 — indítványozása III. 108.
 — elkészítése III. 213.
 — megszavazása I. 590.
 — bemutatása II. 29.
 — leszállítása II. 35.
 — osztályozása II. 40.
 — tárgyalása II. 79.
 — tartalma II. 39.
 — visszautasítása II. 82
 Költségvetési bizottság kiküldése II. 19, 32.
 Köszönő felirat III. 10.
 Közegészségügyi bizottság III. 442.
 Középületek adója III. 252.
 Közmunka-ministerium III. 248.
 Közönség beszólási joga az igazságszolgáltatásba III. 599.
 Köztisztviselők nyugdíjazása I. 545.
 Követek kinevezése II. 208.
 Külön képviselők kiküldése I. 345.
 Külügyi politika a parlamentben II. 203, 506.
 Külügyi államtitkár III. 286.
 — ministerium ügynökei III. 298.
 Lafayette II. 222.
 Lancasteri herecség Chancelorja III. 540.
 Leikiismereti záradék III. 464.
 Lemondási kötelezettség III. 57.
 Lemondás III. 131.
 Lengyelország ügye II. 224.
 Lengyelek segélyzése I. 571.
 Liverpool kormánya I. 131.
 Londoni rendőrség I. 464.
 Lopez (Sir M.) esete I. 450.
 Lordok háza I. 39.
 — mint törvényhozó III. 42.
 — — I. 319.
 Lord Chancellor III. 515.
 Longborough Lord II. 528.
 Macdonnell esete I. 451.
 Magán Billek III. 25, 39.
 — indítványok III. 49.
 — levelezés a külügyi hivatalban III. 289.
 — társulatok I. 362.
 — titkárok II. 442.
 — ügyekre vonatkozó okmányok I. 361.
 Marhvész bizottság I. 319. III. 443.
 Marryat kapitány I. 238.
 Megrovási szavazat III. 152.
 Melbourne első kormánya I. 157.
 — második kormánya I. 164.
 Meteorologiai hivatal III. 509.
 Mill Stuart tanácsa III. 182.
 Ministerelnök I. 279. II. 377.
 — hivatalai II. 410.
 — jogai II. 418.
 — viszonya a cabinethez II. 476.
 — főlénye II. 508, 524.
 Ministerek behozatala a parlamentbe I. 16, 35, 45. II. 335, 354, 532.
 — felelőségének eredete I. 54, 216, 222 II. 282.
 — perbefogatása I. 61.

- Ministerek elbocsátása I. 91, 290.
 — leszavaztatása I. 166.
 — jogai I. 268.
 — kineveztetése I. 277.
 — elődeik elbocsátatásáért felelősek I. 283.
 — felelősek a korona előjgajnak alkalmazásáért I. 311.
 — törvénytelen tettei I. 382.
 — immunitása I. 387.
 — a lordok házában II. 235, 557.
 — magán értekezletei II. 300.
 — fizetése II. 467.
 — nyugdíjai II. 474.
 — lemondása II. 525.
 — elbocsátatása II. 524.
 — leveretése III. 152.
 — felelőssége a hadügynél I. 417.
 — kijelentései III. 79.
 — régibb hibái III. 133.
 Ministerium egyöntetősége II. 361.
 — eredete II. 323.
 Monarchikus és aristokratikus elemek az alkotmányban I. 29.
 Money Billek II. 100.
 Muir- és Palmer-féle eset I. 449.
 Mutiny Act I. 412.
 Műipari oktatás III. 473.
 Nagy pecsét II. 267, 526. III. 516.
 Nagy tanács a norman királyok alatt II. 241, 249.
 — I. Károly alatt II. 256.
 Németországnak adott előleg II. 131.
 Nem politikai tisztviselők I. 490.
 North kormánya II. 375, 401.
 Newcastle kormánya II. 396. III. 321.
 Nyers jövedelmek II. 26.
 Nyílt kérdések III. 54.
 Nyugdíjazás I. 514.
 Oktatásügyi bizottság III. 449.
 — elnökei III. 449.
 — rendeletei I. 375.
 Önkéntes csapatok I. 415.
 Örökös peerség I. 477.
 Palmerston lord első I. 192.
 — és második kormánya I. 202.
 Palmer esete I. 572.
 Palotahölgyek I. 242.
 Panaszok a minister ellen III. 122, 125.
 Papír-adó I. 585.
 Párbaj a ministerek között II. 519.
 Parlament kiadásai I. 527.
 — köszönete I. 478.
 — tisztviselői I. 504.
 — tanácsai I. 268.
 — feliratai I. 272.
 — megnyitása I. 315.
 — függetlensége I. 316.
 — határozatai I. 318.
 — jogai I. 321. II. 210.
 — ellenörködési joga II. 70.
 — teendői II. 255.
 — vezetése III. 45.
 — titkárai III. 95.
 — költségei III. 95.
 — vezérei III. 103.
 — felosztása III. 160.
 — vizsgálati joga a hadügyre nézve I. 422.
 Parlamenti kormány-rendszer meghatározása I. 1, 46.
 Pártok egyensúlyozása I. 40.
 — eredete I. 66.
 Parterődítmények I. 337, 384. II. 358.
 Paymaster General III. 225.
 Peel Robert első I. 158.
 — és második kormánya I. 179.
 Peerségre emeltetés hatása II. 597.
 Pénzverde III. 247.
 — igazgatója II. 438.
 Pénzügyi osztály III. 508.
 — bizottság II. 186.
 — műveletek a parlament elébe terjesztendők II. 89.
 Perceval kormánya I. 125.

- Petition of Right I. 304.
 Pitt ministeriuma I. 92.
 — kormánya I. 75.
 — parlamenti reformtervezete I. 82.
 — első kormánya I. 104.
 — második kormánya I. 114.
 — ministersége II. 393, 405.
 Polignac II. 222.
 Politikai tisztviselők fensőbb-sége I. 505.
 — — II. 452.
 Portland herceg első kormánya I. 102.
 — — második kormánya I. 120.
 Postalihivatal III. 261.
 Postaszerződések I. 381. II. 63.
 Postai levelek felnyitása 348.
 Pót-költségvetés II. 30.
 Prince Albert I. 251. III. 361.
 Prince Consort állása I. 248.
 — Regens I. 245.
 Proclamatiók I. 368.
 Prerogatívás kormány-rendszer I. 9, 536.
 — árnyoldalai I. 56.
 Prerogatívák megszűnése II. 282.
 Puisne judgék III. 525.
 Püspökök gyűlései I. 393.
- Reform Act** hatása I. 21, 88.
 — Bill III. 23, 36.
 Restauratio II. 290.
 Rockingham-kormány I. 98.
 Russel gróf első I. 185.
 és második kormánya I. 203.
- Scire-facias** rendelet III. 568.
 Scóthon kormányzása III. 546.
 Scót ministerek III. 119.
 Secretary at War III. 353.
 Shelburne-kormány I. 100. II. 402.
 Solicitor General II. 330. III. 532.
 Szabad kikötők I. 351.
 Szállásmesterek I. 437.
 Számvevő szék III. 229.
 Szegényügyi bizottság III. 541.
 Szépművészetek osztálya III. 469.
- Szerződéskötési jog II. 212.
 South Kensington Museum III. 475.
 Statistikai osztály III. 506.
 Sundon szedett vámok II. 225.
 Superannualitás III. 215.
 Sürgönyök I. 358. II. 201.
- Táborszernagyi hivatal III. 352.
 Tanfelügyelők jelentései I. 338.
 Tárca nélküli ministerek II. 446.
 Temple tervezete II. 317.
 Tengerészeti osztály III. 505.
 Téves ítéletek I. 472.
 Thome esete I. 454.
 Thurlow III. 55.
 Tisztviselők elbocsátása I. 507.
 — fizetési I. 516.
 — özvegyei I. 521.
 — kinevezésére s elbocsátására vonatkozó precedensek I. 531.
 Titkos alap II. 136.
 — pecsétőr III. 513.
 — társulatok a hadseregénél I. 428.
 — tanács III. 430.
 — a parlamentben II. 258, 294.
 — tagjainak esküje II. 298.
 — ülései II. 301.
 Titkos tanács III. 433.
 — bizottságai III. 439.
 — elnöksége III. 443.
 — döntvényei I. 398.
 Titoktartási kötelesség I. 387.
 Tizedes rendszer III. 499.
 Többség a ministerekre nézve III. 138.
 Törvényjavaslatok III. 25.
 Törvények megváltoztatása I. 319. II. 599.
 Törvényszékek eredete II. 246.
 Törvényjavaslatok kiktől várhatók III. 19.
 Transport hivatal III. 428.
 Treasury Board III. 202.
 Trónbeszéd III. 1.
 Tűzkárbiztosítási adó I. 587.

- Új adók életbeléptetése II. 84. Vetojog a koronánál III. 42.
 Újra választás II. 577. Vilmos III. I. 62. II. 339, 355.
 Új-zeelandi püspökségek I. 404. Vilmos IV. I. 236.
 Új választás elrendelése II. 601. Victoria királynő I. 95, 283.
 Ügyosztályi bizottságok I. 346. Visszaélés a kinevezési joggal
 III. 97. I. 488.
 — jelentések I. 360. Vizálgodások a cabinetben II.
 — számvizsgálat II. 169. 516.
 — szabályzatok I. 373. Vizsgáló bizottságok III. 80.
 Ügyosztályok által való kor- Valpole II. 367, 373, 388.
 mányzás II. 382. 403.
 — főnöke II. 541.
 — parlamenti képviselők II. 544.
 Választási jelszavak III. 172.
 — vesztegetések I. 458. II. 388.
 Vámügyi tisztviselők I. 510.
 s csek fizetése I. 550.
 Vasúti és távirda-osztály III. 501.
 Verseny-vizsgálati rendszer I. 499.
 Waleberi expeditio I. 427.
 Ways and Means Committee II. 20.
 Wellington herceg kormánya I. 147.
 — nyugdíja I. 570.
 Whig és tory családok I. 81.
 Witan II. 233.
 Witenagemot II. 232.

